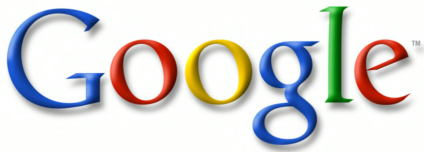
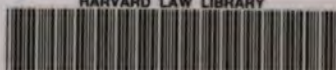

TIJDSCHRIFT

VOOR

KADASTER EN LANDMEETKUNDE,

onder Redactie van:
E. R. DE VRIES te *Gorinchem* en R. A. DE WAL te *Maastricht*.

Uitgegeven v. rekening v. d. Vereeniging v. Kadaster en Landmeetkunde.

JAARGANG XXIII.

JAARGANG XXIV.

Stoomdrukkerij „de Industrie" - Utrecht.
1908.

TIJDSCHRIFT

VOOR

KADASTER EN LANDMEETKUNDE,

onder redactie van:

C. W. HOFFMANN te *Utrecht* en M. DE VOS te *Leeuwarden*.

Uitgegeven v. rek. v. d. Vereeniging v. Kadaster en Landmeetkunde.

JAARGANG XXIII.

Stoomdrukkerij „de Industrie" J. VAN DRUTEN — Utrecht.
1907.

BIBLIOTH. AUSTRALAED.
DUBLET

Afschaffing van tiendplichtigheid.

Bij Koninklijke Boodschap van 16 Maart 1906 is aan de Tweede Kamer ingezonden een ontwerp van wet strekkende tot afschaffing der tienden.

De Commissie «*Tiendrecht*» uit het Nederlandsch Landbouw-Comité heeft omtrent dit onderwerp een verslag opgesteld en dit, vergezeld van een door haar bewerkt wetsontwerp, aan de Regeering aangeboden. De hoofdbeginselen van dit ontwerp kwamen volgens de memorie van toelichting der Regeering in 't kort op het volgende neer:

gelijktijdige afschaffing van alle tiendplichtigheid, toekenning door den Staat eener schadeloosstelling aan de heffers en vestiging ten behoeve van den Staat eener tiendrente, gedurende een zeker aantal jaren, op de van den tiendplicht ontlaste gronden. Deze hoofdbeginselen zijn in het ontwerp overgenomen, de bepalingen omtrent schadeloosstelling en tiendrente zijn echter gewijzigd.

De Memorie van Toelichting neemt het Verslag der Commissie «Tiendrecht» geheel over. Hieraan wordt het volgende ontleend.

Bij gemis van voldoende gegevens omtrent den omvang der tiendrechten heeft de commissie, daartoe in staat gesteld door welwillende tusschenkomst van den toenmaligen Minister van Financiën, een overzicht overgelegd omtrent het jaar 1898. Hieruit wordt afgeleid dat de opbrengst der tiendverpachtingen van veldvruchten volgens de geregistreerde processen-verbaal in dat jaar bedroeg f 765344, voor de krijtende tienden f 3182. Daarbij moeten nog worden gevoegd de tienden die in natura zijn ingezameld, zoomede die welke onderhands zijn verpacht.

Als bezwaar, aan het tiendrecht verbonden, wordt genoemd de omstandigheid, dat elke vermeerdering van opbrengst van het land, geheel ongemotiveerd voor een deel ten goede komt aan den tiendheffer. Het meerdere kapitaal dat in den grond wordt gestoken door hoogere bedijking, sneller afwatering, voorziening tegen zandverstuiving, en niet minder de hoogere uitgaven wegens betere

bemesting, veredeling der zaden en bestrijding van ziekten komen zonder eenige tegemoetkoming mede ten voordeele van den tiendheffer.

Menige verbetering van bodem en cultuur wordt tegengewerkt door de werking van het tiendrecht.

Een ander bezwaar is de verplichting, om met het binnenhalen van den oogst een zekeren tijd te wachten. Ook de keuze der gewassen staat onder den invloed van het tiendrecht, omdat de plichtige er de voorkeur aan geeft niet-tiendplichtige vruchten te verbouwen. Ook wijst de commissie op de groote moreele bezwaren, zich telken jare vertoonende bij het verzet tegen de tiendheffing.

Herhaaldelijk heeft men getracht tot de afschaffing der tienden een weg te openen.

Een geheele afschaffing beoogde reeds art. 25 van de Staatsregeling van 1798. Daar het echter nooit is gekomen tot eene regeling der schadeloosstelling, bleef deze bepaling een doode letter.

Tijdens de vereeniging met het keizerrijk verscheen het keizerlijk Decreet van 22 Januari 1813, waarin de tienden worden beschouwd als grondrenten, welke afkoopbaar zijn. Dit Decreet werd ingetrokken bij Souverein besluit van 22 October 1814 (Stbl. n⁰ 103), maar zoowel de wettigheid van het Decreet als van het besluit tot intrekking, gaf aanleiding tot twistgeschrijf.

Het Burgerlijk Wetboek bevat voorts bepalingen omtrent afkoop van tienden *na* het inwerkingtreden daarvan gevestigd, terwijl in 1849 afkoopbaar werden gesteld die tienden van het Staatsdomein, welke vóór de invoering van het B. W. werden gevestigd, en in 1865 werd hetzelfde bepaald ten aanzien der tienden van het kroondomein, waarop de voorschriften van het B. W. niet van toepassing waren. De laatste beide wetten werden in 1872 afgeschaft en vervangen door de algemeene wet van 12 April 1872 (Stbl. n⁰. 25) houdende de afkoopbaarstelling van alle vóór de invoering van het Burgerlijk Wetboek gevestigde tienden.

De bepalingen van deze wet vinden bij bijna alle afkoopen toepassing, omdat er zoo goed als geen tienden na 1838 zijn ontstaan.

In het eerste tiental jaren na 1872 bedroeg de kapitaalswaarde der afgekochte tienden ongeveer 7 ½ millioen, in de daarop volgende een en twintig jaren ruim twee millioen.

Dat hiermede niet alle tienden verdwenen zijn, bewijst de opbrengst

over 1898 (± f 770.000) waaruit alléén reeds een kapitaalswaarde van ongeveer 15 millioen kan worden afgeleid.

Wat mag de reden zijn, dat van de wet van 1872 zoo betrekkelijk weinig gebruik is gemaakt? Onder meer dit, dat de bloktienden slechts in hun geheel afkoopbaar zijn.

Het verslag is verder zeer belangrijk voor de ontwikkeling der middelen tot verbetering.

Aan de bepalingen van het wetsontwerp zooals dit thans, bij de Memorie van Antwoord eenigszins gewijzigd, luidt, ontleenen wij het volgende.

Artikel één bepaalt, dat alle tiendplichtigheid is vervallen, en niet meer kan worden gevestigd.

Het tweede hoofdstuk handelt over de «Schadeloosstelling».

Onmiddellijk bij het inwerkingtreden der wet bestaat er tusschen tiendheffer en tiendplichtige geen betrekking meer, de eerste heeft recht op schadeloosstelling, te vorderen van den Staat, de tweede is aan den Staat eene tiendrente schuldig.

Het bedrag der schadeloosstelling wordt bij art. 3 bepaald voor elk kadastraal perceel, op het twintigvoud van de jaarlijksche zuivere tiendopbrengst in geld, verhoogd met een intrest berekend tegen 3,5 ten honderd 's jaars over den tijd, die verloopt tusschen het inwerkingtreden der wet en den dag waarop de schadeloosstelling opeischbaar wordt.

De genoemde opbrengst wordt naar art. 4 verkregen, met inachtneming van nadere bepalingen, door schatting der onzuivere tiendopbrengst, welke van het perceel bij het niet vervallen der tiendplichtigheid gemiddeld jaarlijks ware te verwachten en vermindering van dit bedrag met het deel er van, dat de heffer onder normale omstandigheden voor tiendinzameling, geacht kan worden te moeten derven. (Voor deze vermindering was in het ontwerp in zijn oorspronkelijken vorm een vast bedrag van 15 ten honderd vastgesteld).

Bij de schatting blijven buiten aanmerking (art. 5).

a. huisplaatsen met bijbehoorende erven, alsmede wegen, slooten en ander zoogenaamd onland of wanveld.

b. woeste gronden, daaronder begrepen niet in cultuur gebrachte buiten-, moeras- en broekgronden.

c. gronden niet behoorende tot de sub *a* en *b* bedoelde, waar-

van niet is te voorzien, dat zij zullen worden beteeld met vrucht, waarvan tiend verschuldigd was.

Bij de schatting gelden als maatstaf (art. 7) de gemiddelde landelijke marktprijzen der tien aan het inwerkingtreden der wet voorafgegane jaren.

De schadeloosstelling wordt naar art. 9 opeischbaar bij den aanvang der derde maand volgende op die, waarin een naar art. 57 op te maken staat is vastgesteld, dat is een maand nadat het bedrag onveranderlijk vast is geworden. Deze staat wordt opgemaakt zoodra de onzuivere opbrengst is bepaald voor alle perceelen, die tot een zelfde tiendrecht behooren.

Het kadastrale perceel vormt bij de schadeloosstelling dus een zelfstandig geheel.

In het derde hoofdstuk zijn bepalingcn gegeven omtrent de tiendrente.

Artikel 10 bepaalt, dat op elk kadastraal perceel, wegens het vervallen van welks tiendplichtigheid schadeloosstelling wordt verleend, onder den naam van »tiendrente» eene schuldplichtigheid ten behoeve van het Rijk rust.

Uit de toelichting kan worden afgeleid, dat de tiendrente zich over het geheele perceel zal uitstrekken, ook in het geval slechts een deel daarvan aan tiendplicht was onderworpen. Dit heeft geen bezwaar daar het bedrag der tiendrente is bepaald naar de grootte van het tiendplichtige deel; op welke wijze de later te vermelden schattingscommissie echter die grootte zal bepalen vindt men niet vermeld en het schijnt onvermijdelijk dat een ruim gebruik zal moeten worden gemaakt van voorlichting en bijstand van kadasterambtenaren.

Artikel 11 luidt:

1. De tiendrente bedraagt jaarlijks 5,55 ten honderd van het bedrag der schadeloosstelling.
2. Op de tiendrente is de bepaling van art. 48, eerste lid der wet van 26 Mei 1870 (Staatsblad n°. 82) niet van toepassing.

Artikel 12 bepaalt, dat de tiendrente is verschuldigd over 30 achtereenvolgende jaren, te beginnen met het jaar volgende op dat, waarin de schadeloosstelling opeischbaar wordt.

Het ontwerp gaat uit van de bedoeling om de schadeloosstellingen, vermeerderd met een zeer gering bedrag, om te zetten in tiendrente.

Naar een rentevoet van $3\frac{1}{2}$ percent is voor de delging van een schuld in 30 jaren eene annuïteit noodig van 5,437133 per 100. [1]) Door eene jaarlijksche bijdrage van f 5.55 kan in dien tijd echter eene schuld van f 102,07 worden afgedaan en de Staat zou alzoo 2,07 % van het bedrag beschikbaar krijgen, bedragende dit over 20 millioen f 414,000. Hiermee zouden de kosten van uitvoering grootendeels zoo niet geheel kunnen bestreden worden.

Ter regeling van de bijhouding bij vernommering van kadastrale perceelen bepaalt artikel 13:

1. Bij splitsing van het perceel wordt de tiendrente voor de nog niet ingetreden jaren verdeeld naar verhouding van de kadastrale grootte.
2. Wordt het perceel, of, ingeval van splitsing, een gedeelte van het perceel met anderen grond vereenigd, dan gaat de tiendrente, of het betrekkelijke gedeelte der tiendrente voor de nog niet ingetreden jaren op het door die vereeniging gevormde perceel over.

De vraag zou kunnen worden gesteld of bij het te niet gaan van een perceel, b.v. door afslag, de tiendrente geheel moet vervallen; een andere oplossing is moeilijk denkbaar.

De tiendrente is naar art. 14 verschuldigd door hem, die het genot heeft van het perceel krachtens recht van bezit of eenig ander zakelijk recht, en valt onder de lasten, bedoeld in art. 843 B. W.

Het bedrag der tiendrente wordt naar art. 15 door de zorg van den Minister van Financiën, bij ieder daaraan onderworpen perceel in den kadastralen legger aangeteekend; het wordt voor elk jaar, waarover het verschuldigd is, op het kohier der grondbelasting uitgetrokken.

Artikel 16.

1. Bezwaren tegen de invordering van tiendrente kunnen schriftelijk bij Gedeputeerde Staten worden ingebracht binnen drie maanden na de afkondiging van het kohier.
2. Gedeputeerde Staten doen uitspraak met inachtneming der regelen bedoeld in art. 55, 2e lid der wet van 26 Mei 1870 (Staatsblad n°. 82).

Artikel 17 bepaalt, dat de tiendrente wordt ingevorderd naar dezelfde wettelijke bepalingen als gelden voor de invordering van de grondbelasting.

De boekhouding op de plichtigheid en de invordering der tiend-

---

[1]) Bij een rentevoet van 4 % wordt deze annuïteit 5.783. Red. de V.

rente wordt door boven vermelde regeling tot de grootste eenvoudigheid teruggebracht. Ondanks dit brengt de zaak voor de kadastrale boekhouding weer eene belangrijke uitbreiding van bemoeiingen met zich.

Bij artikel 18 is een bepaling gemaakt omtrent de afkoopbaarheid der tiendrente.

Dit artikel luidt:

1. Telken jare vóór of op den 1sten Juli, kan de tiendrente over de nog niet ingetreden jaren worden afgekocht voor hare waarde op genoemden dag.

2. Ter berekening van die waarde wordt het over een jaar verschuldigd bedrag, geacht op den 1en Juli van dat jaar te verschijnen. De berekening geschiedt voorts naar den rentevoet van 3,5 ten honderd.

3. De verdere bepalingen omtrent den afkoop worden door Onzen Minister van Financiën vastgesteld.

Voor de uitvoering van de wet zijn in hoofdzaak aangewezen tiendcommissiën en schattingscommissiën.

Het Rijk wordt in tienddistricten verdeeld, in elk waarvan een tiendcommissie van vijf leden en een secretaris met hunne plaatsvervangers worden benoemd.

De taak der tiendcommissie bestaat in het leiden of verrichten der werkzaamheden, meer bepaaldelijk behoort daartoe:

a. het behandelen en onderzoeken der aangiften en der daartegen ingebrachte bezwaren;

b. het nemen van een besluit omtrent de geldigheid, den aard en den omvang der aangegeven tiendrechten;

c. het vaststellen der bedragen zoowel van de schadeloosstelling als van de tiendrente.

Elk tienddistrict wordt in schattingsdistricten verdeeld, waarvoor door de tiendcommissie schattingscommissiën worden benoemd bestaande uit drie leden en plaatsvervangers, welke tot taak hebben het bepalen van de onzuivere tiendopbrengst en van de daarop toe te passen vermindering.

De algemeene leiding van de werkzaamheden eener schattingscommissie berust bij de tiendcommissie, die één harer leden belast met het geregeld toezicht op die werkzaamheden.

De wet verlangt voor het verkrijgen van schadeloosstelling eene aangifte binnen negentig dagen na hare inwerkingtreding door

invulling van een vragenformulier voor ieder tienddistrict afzonderlijk, omtrent de vervallen tiendrechten. Bescheiden en tiendkaarten worden daarbij zooveel mogelijk overgelegd (art. 27). Blijkens de toelichting zal dit vragenformulier zoo moeten worden ingericht dat het volledige gegevens omtrent elk tiendrecht kan opleveren. Het zal moeten bevatten de namen der tiendheffers en van de personen die op het tiendrecht hebben beslag gelegd of die daarop een recht van hypotheek, vruchtgebruik of fidei-commissaire verwachting hadden. Verder zal er uit moeten blijken van welken aard het tiendrecht was en op welke kadastrale perceelen of perceelsgedeelten het was gevestigd.

De toelichting neemt aan, dat ieder tiendheffer zonder belangrijke moeite in staat zal zijn deze kadastrale opgave te verstrekken.

In het voorloopig verslag wordt hieromtrent het volgende opgemerkt.

„Verlenging van den termijn wordt meer in het bijzonder noodzakelijk geacht met het oog op de aan den tiendheffer opgelegde verplichting, de kadastrale perceelen en perceelsgedeelten aan te wijzen, waarop zijn recht was gevestigd. De in de Memorie van Toelichting uitgesproken meening, dat mag worden aangenomen dat iedere tiendheffer zonder belangrijke moeite in staat zal zijn, deze kadastrale opgave te verschaffen, werd door vele leden allerminst gedeeld.

„Zij verwachten integendeel, dat die opgaven — vooral die betreffende particuliere tienden — niet dan met veel moeite en groote onkosten zullen kunnen worden verkregen. De aanduiding der grenzen van het tiendrecht is, voor zoover zij in geschrift is gesteld, in den regel zeer ruim en houdt in elk geval geenerlei verband met de kadastrale indeeling, welke tot dusver voor het tiendrecht van niet het minste belang was. Het gevolg zal zijn, dat de tiendheffer kadastrale kaarten zal moeten laten maken van alle gronden, waarover zijn tiendrecht loopt en dan met behulp van den tiendplichtige en een vroegeren tiendpachter nauwkeurig op het terrein zal moeten nagaan, welke kadastrale perceelen of perceelsgedeelten vallen binnen de grenzen van de tiendplichtigheid. Niet onwaarschijnlijk zullen verscheidene heffers, om het zich minder moeilijk te maken, eenvoudig alle kadastrale perceelen, welker ligging ongeveer samenvalt met die waarop het tiendrecht rust, als tiendplichtig aangeven, hetgeen weder eene bron zal worden van betwistingen en processen.

Nu is het waar, dat deze verplichting voor de aangevers alleen in de Memorie van Toelichting voorkomt en niet in het wetsontwerp zelf is geschreven. Maar uit de Memorie van Toelichting blijkt duidelijk, dat de

algemeene maatregel van bestuur, waarbij het vragenformulier zal worden vastgesteld, deze eischen zal stellen. En de bepaling van het tweede lid van art. 28 van het wetsontwerp staat er borg voor, dat, zelfs indien in het vragenformulier niet uitdrukkelijk de aanwijzing van de kadastrale perceelen mocht worden gevorderd, de tiendheffers aan dien eisch niet zullen ontkomen; want de tiendcommissiën zullen ongetwijfeld het ontbreken van de kadastrale aanwijzing beschouwen als eene reden om de aangevers „in de gelegenheid te stellen" hunne aangifte alsnog binnen een bepaalden termijn te verbeteren.

Met het oog op de belangrijke kosten, verbonden aan de aanschaffing van de kadastrale kaarten, welke kosten de Regeering naar men vermoedde, evenals die van de terreinopmetingen en dergelijke voor rekening van den heffer wenscht te laten, werd door eenige leden in overweging gegeven, kadastrale kaarten van elk tienddistrict te doen vervaardigen, deze bij de Topographische Inrichting van het Departement van Oorlog te doen photographeeren en de photographische reproductie tegen een billijken prijs verkrijgbaar te stellen.

Sommige leden meenden, dat het beter ware, op het voetspoor van de Commissie „Tiendrecht", de tiendheffers vrij te laten in de wijze waarop zij den omvang van hun recht aanduiden, mits uit hunne opgave slechts met voldoende bepaaldheid de grenzen van de door hen gestelde tiendplichtigheid zijn te kennen. Dit is toch feitelijk al wat noodig is om de tiendcommissiën in staat te stellen, met hulp van den hypotheekbewaarder de kadastrale perceelen of perceelsgedeelten aan te wijzen, welke aan het tiendrecht waren onderworpen.

Verscheidene andere leden gingen nog verder en gaven in overweging, genoegen te nemen met eene algemeene, niet in bijzonderheden uitgewerkte aanduiding van de boerderijen en gronden, waarop het tiendrecht was gevestigd. De tiendcommissiën zouden dan het terrein kunnen doen opnemen door een landmeter in tegenwoordigheid van partijen, die de noodige aanwijzing zouden doen om den landmeter in de gelegenheid te stellen, de tiendgrenzen nauwkeurig op de kadastrale kaart aan te geven. Men meende, dat eene dergelijke contradictoire behandeling op het terrein zelf, behalve het uitsparen van belangrijke kosten voor de tiendheffers, ook ten gevolge zou hebben, dat veel geschillen aanstonds zouden worden uit den weg geruimd en processen zouden worden vermeden.

In verband met dit laatste werd de opmerking gemaakt, dat eene behandeling van zaken zooals de Regeering zich die blijkens de Memorie van Toelichting heeft gedacht, ten gevolge kan hebben, dat perceelen met tiendrente worden bezwaard, die bij het in werking treden der wet niet tiendplichtig waren en dit misschien nimmer zijn geweest, Zooals reeds boven werd opgemerkt, zullen allicht tiendheffers, opziende tegen de moeite, welke het nauwkeurig opgeven van de kadastrale perceelen zou veroorzaken,

eenvoudig alle kadastrale perceelen binnen een zekeren kring als tiendplichtig aangeven. De belanghebbenden bij die perceelen, waarop geen tiendlast drukt, zullen waarschijnlijk weinig acht geven op de aankondigingen van de tiendcommissiën; de nederlegging van de in art. 32 van het ontwerp bedoelde lijst zal zoodoende aan hunne aandacht ontgaan en zoo scheen het allerminst onwaarschijnlijk, dat zij eerst wanneer het te laat is tot de ontdekking komen, dat het een of ander tiendvrij perceel als tiendplichtig is aangemerkt.

In het regeeringsantwoord wordt hiertegenover het volgende opgemerkt:

Dat de termijn van negentig dagen, waarbinnen de aangifte op verbeurte van recht geschieden moet, niet voldoende zou zijn, meenen de ondergeteekenden te mogen ontkennen. Gelijk reeds in de Memorie van Toelichting werd uiteengezet, mag bij dien termijn gerekend worden de tijd, die verloopen zal tusschen de plaatsing der wet in het *Staatsblad* en het oogenblik van in werking treden. Dit tijdstip is thans vastgesteld op 1 Januari 1909, zoodat den heffers genoeg tijd wordt gelaten, de gegevens voor hunne aangifte te verzamelen. Terstond na de plaatsing der wet in het *Staatsblad* zal aan het voorschrift van artikel 27 in zeer ruime mate publiciteit gegeven worden. In verband met een en ander meent de Regeering, dat de termijn van negentig dagen kan worden gehandhaafd en dat het niet noodig is, in te gaan op de in het Voorloopig Verslag geopperde denkbeelden om een prikkel tot spoedige aangifte te verschaffen, door den interest, bedoeld in artikel 3, met de aangifte in verband te brengen en om, voor bepaalde gevallen, bijv. bij langdurige afwezigheid, den termijn van 90 dagen te verlengen. In geval van langdurige afwezigheid, dus mag bovendien worden aangenomen, zullen des heffers belangen altijd wel door eene notaris of administrateur worden waargenomen.

Niettegenstaande de blijkens het Voorloopig Verslag gerezen bedenkingen, kunnen de ondergeteekenden geene genoegzame aanleiding vinden, het systeem te laten varen, dat zij, ten aanzien van de wijze, waarop de heffers hun recht zullen hebben aan te geven, in de Memorie van Toelichting hebben ontwikkeld en dat bij algemeenen maatregel van bestuur nader zal worden uitgewerkt. Het gansche wetsontwerp is opgetrokken in den gedachtengang, dat de schadeloosstelling en de tiendrente perceelsgewijze worden berekend; in dien gedachtengang past geheel de aan de heffers te stellen eisch, de kadastrale perceelen op te geven, waarop hun tiendrecht drukte. Konden de heffers volstaan met aanduiding van de grenzen van den tiend, de gansche last om van alle tienden, in het tienddistrict gelegen, na te gaan, op welke kadastrale perceelen zij gevestigd waren, zou op de tiendcommissiën gelegd worden. Dit ware de werkzaam-

heden dezer commissiën geheel onnoodig op aanzienlijke wijze verzwaren. Den hierbedoelden arbeid te verdeelen in dien zin, dat elke heffer ten aanzien van zijn eigen tiendrecht het werk zelf verrichte of doe verrichten, verdient verre de voorkeur.

Werd met eene aanduiding der grenzen van een tiendrecht in de aangifte genoegen genomen, het gevaar, blijkens het Voorloopig Verslag geducht, dat perceelen met tiendrente zouden worden bezwaard, die niet tiendplichtig waren, zou belangrijk grooter zijn te achten dan in het Regeeringssysteem; bij weinig gedetailleerde opgaven zou vermelding der vrije, binnen de grenzen van den tiend gelegen gronden, veel lichter achterwege blijven. Dat de opgave der kadastrale perceelen, waarop het tiendrecht rustte, voor de heffers te bezwaarlijk zijn zou, kunnen de ondergeteekenden niet beamen.

Men vergete niet, dat de heffers kosteloos kunnen gebruik maken van de kadastrale gegevens, welke bij de gemeentebesturen berusten, en voor zooveel noodig daarvan copie kunnen nemen; waar de grenzen van het tiendrecht vast staan, is het niet moeilijk, deze op de kadastrale kaarten nauwkeurig aan te wijzen. Dat de aanduiding der grenzen van het tiendrecht, voor zoover zij in geschrift zijn gesteld, in den regel zeer ruim zijn, kan slechts tot op zekere hoogte worden toegegeven. Dikwijls komen in de oude bescheiden zeer minutieuze beschrijvingen der tienden voor. Wat hiervan zij, ingeval omtrent den omvang der tienden onzekerheid heerscht, rust op de heffers de plicht, die onzekerheid op te heffen en gaat het niet aan, den bewijslast deswege op de tiendcommissiën af te wentelen. De Regeering verwacht niet, dat verscheidene heffers zullen volstaan met eene eenvoudige opgave van alle kadastrale perceelen, welker ligging ongeveer samenvalt met die, waarop het tiendrecht rust. Gelijk hieronder nader zal worden aangetoond, is het niet waarschijnlijk, dat in zoodanige aangifte door de plichtigen zou worden berust; met het oog op de te verwachten tegenspraak en procedures zou voor den heffer het nadeel, uit eene dergelijke gedragslijn voortvloeiende, grooter zijn dan het voordeel.

De kosten, welke de aangifte voor de heffers met zich brengt, zijn niet van dien aard om eenen omslachtigen maatregel als dien, in het Voorloopig Verslag aangegeven, noodzakelijk te achten. Bovendien zouden de moeite en kosten, op de uitvoering der wet ten laste van den Staat vallende, door de vervaardiging van kadastrale kaarten van Staatswege en photographische reproductie bij de Topographische Inrichting van het Departement van Oorlog, niet onbelangrijk worden vermeerderd; daargelaten nog, of van reproductiën, als hier bedoeld, veel nut zou kunnen worden getrokken. Eene contradictoire behandeling in zake den omvang van het tiendrecht, op het terrein zelf, kan de Regeering allerminst aanbevelenswaard achten. Nieuwe organen — de landmeters — zouden tot de opneming der grenzen

moeten medewerken; eene nieuwe instantie zou als het ware aan de reeds bestaande worden toegevoegd. De uitvoering der wet zou door eenen zoodanigen maatregel slechts ingewikkelder en kostbaarder worden, zonder dat in te zien is, dat zulks ter bereiking van bevredigende resultaten noodzakelijk zou zijn.

In het stelsel der Regeering, krachtens hetwelk nauwkeurige opgave der kadastrale perceelen, waarop het tiendrecht drukte, vereischt wordt, staat niet te vreezen, dat tiendrente zal worden gevestigd op perceelen, die nimmer tiendplichtig waren. Waar de Tiendcommissiën aan de naleving der wettelijke voorschriften op dit stuk stipt de hand zullen hebben te houden, waar verder opgave der perceelen, waarop tiendrecht wordt beweerd, aan de belanghebbenden bij die perceelen zal worden toegezonden (art. 31), en bovendien in ruime mate publiciteit aan den inhoud der aangiften zal worden gegeven (art. 32), daar komt het gevaar, dat men hier ducht, denkbeeldig voor. Dat bedoeld gevaar aanzienlijk grooter is in een stelsel, dat de heffers niet tot nauwkeurige opgave van hunne ondergegane rechten verplicht, werd reeds hiervoren uiteengezet.

Artikel 28. De aangiften worden naar dit artikel ingeleverd tegen ontvangbewijs bij de tiendcommissie. Voldoen de aangiften niet aan alle bij art. 27 gestelde eischen, dan wordt den aangever gelegenheid gegeven deze te verbeteren.

Artikel 30 bepaalt dat de tiendcommissie den zakelijken inhoud der aangiften overbrengt op een borderel en dit binnen negentig dagen doet toekomen aan den betrokken hypotheekbewaarder.

De bewaarder vult het borderel voor ieder daarin voorkomend perceel kosteloos aan met naam, voornamen, beroep en woonplaats van hem, die in den kadastralen legger als belastingplichtige in de grondbelasting bij name is aangewezen en zendt het binnen vijf en veertig dagen na ontvangst aan de tiendcommissie terug.

Verschillen tusschen het borderel en den kadastralen legger worden op het borderel aangeteekend.

Aan ieder wiens naam door den bewaarder is ingevuld, wordt door de tiendcommissie een uittreksel uit het borderel toegezonden binnen 315 dagen na de inwerkingtreding van de wet.

Van den inhoud der borderellen wordt voor elke gemeente door de tiendcommissie een lijst opgemaakt welke ter gemeentesecretarie ter inzage wordt gelegd gedurende den termijn tusschen den 315en dag en het verstrijken van een vol jaar sedert het inwerkingtreden der wet.

Voor het einde van het eerste jaar kunnen bezwaren worden

ingebracht tegen de gedane aangiften, door ieder belanghebbende bij een daarin opgenomen perceel. Daartoe moet tegen ontvangbewijs een memorie in dubbel worden ingeleverd, waarvan een exemplaar aan den aangever wordt uitgereikt.

Het onderzoek der aangiften en der daartegen ingebrachte bezwaren geschiedt door de tiendcommissie, waarbij partijen desverlangd worden gehoord en anderen als getuigen of deskundigen kunnen worden geraadpleegd.

Voor elk aangegeven tiendrecht besluit de tiendcommissie omtrent geldigheid, aard en omvang, en geeft daarvan kennis aan den aangever en c. q. de reclamanten.

Zij die eene aangifte hebben gedaan of daartegen bezwaren hebben ingediend, kunnen van het besluit der tiendcommissie in beroep komen bij het Gerechtshof binnen welks rechtsgebied de standplaats der tiendcommissie is gelegen.

De uitspraak van het Gerechtshof betreft het tiendrecht in zijn geheel. Daartegen is geen andere voorziening dan cassatie toegelaten.

Bij het Voorloopig Verslag worden bedenkingen geopperd tegen de regeling, waarbij aan de tiendcommissiën de beslissing wordt gelaten omtrent de geldigheid, den aard en den omvang der vervallen tiendrechten; al was dan ook beroep mogelijk op het Gerechtshof, het onttrekken van deze beslissing van de rechterlijke macht vond bij verscheidene leden ernstig bezwaar.

In het regeeringsantwoord wordt hieromtrent opgemerkt:

«In die regeling is der rechterlijke macht eene gewichtige plaats ingeruimd; het meer juridisch gedeelte van de uitvoering der wet — de behandeling der vragen betreffende de geldigheid, den aard en den omvang der tiendrechten — berust in hoogste instantie bij haar.

«Dat niet ook in eersten aanleg door haar omtrent deze punten zal worden beslist, vindt onder meer zijne oorzaak in de omstandigheid, dat de uitvoering der wet eenen tijdroovenden, veelomvattenden, voorbereidenden administratieven arbeid zal medebrengen, die aan de rechterlijke colleges uit verschillenden hoofde niet wel zou kunnen worden opgedragen; colleges ad hoc schenen daartoe aangewezen. De Regeering vertrouwt, dat de tiendcommissiën, waarin het juridisch element niet zal mogen ontbreken, en waarvoor zeer zeker die leden der rechterlijke macht, welke in hunne

loopbaan ervaring van tiendzaken verkregen hebben, bij voorkeur zullen aangezocht worden, — na kennisneming van alle stukken welke bij haar zijn ingekomen, en nadat de aangiften en de daartegen ingebrachte bezwaren zijn onderzocht, zooals in hoofdstuk VI is aangewezen, voor hare taak volkomen berekend zullen zijn».

Artlkel 47. Zoodra de geldigheid, de aard en de omvang van eenig tiendrecht onherroepelijk vaststaan, verstrekt de tiendcommissie aan iedere der betrokken schattingscommissiën eene naar de aanwijzingen van den Minister van Financiën ingerichte schattingslijst in dubbel. Bescheiden en kaarten welke bij de schatting van nut kunnen zijn, worden daarbij overgelegd.

Op de vraag in het V. V. of de in art. 47 aan de tiendcommissie opgelegde taak niet beter aan de controleurs van het kadaster zou kunnen worden toevertrouwd, wordt door de Regeering geantwoord:

«De hier omschreven werkzaamheid schijnt geheel op den weg der tiendcommissiën te liggen. Het komt der Regeering niet aanbevelenswaard voor, met de uitvoering der wet op dit punt ambtenaren te belasten, wien overigens geenerlei werkzaamheden, die uitvoering betreffende, zijn toegekend».

De schattingscommissie gaat daarna over tot het bepalen der onzuivere tiendopbrengst en der daarop toe te passen vermindering.

De tiendcommissie ontvangt na de schatting de ingevulde schattingslijst terug en doet mededeeling van de te verleenen schadeloosstelling aan de aangevers en aan de personen wier naam op het borderel door den bewaarder is ingevuld.

Ieder aangever en ieder belanghebbende kan tegen de beslissing der schattingscommissie opkomen bij bezwaarschrift in duplo, in te leveren bij de tiendcommissie.

Over de ingekomen bezwaren wordt geoordeeld door eene commissie van beroep voor elk tienddistrict ingesteld, en bestaande uit drie leden en plaatsvervangers.

De commissie hoort bij haar opneming van het terrein partijen en de schattingscommissie en neemt eene beslissing, waartegen geen voorziening is toegelaten en welke bindend is voor alle partijen.

Art. 57. *1.* Zoodra omtrent de zuivere tiend-opbrengst van alle perceelen, welke onder één zelfde tiendrecht hebben behoord, onherroepelijk is beslist, maakt de tiendcommissie voor elk tiend-

recht afzonderlijk, een naar de aanwijzingen van Onzen Minister van Financiën ingerichten staat van uit te keeren schadeloosstelling en te heffen tiendrenten in dubbel op.

Artikel 58 bepaalt, dat een exemplaar daarvan aan den Minister van Financiën wordt opgezonden en dat afschriften daarvan aan de aangevers worden uitgereikt, terwijl een uittreksel aan het gemeentebestuur wordt toegezonden.

Artikel 59. *1.* Het bedrag der schadeloosstelling staat onveranderlijk vast bij den aanvang der tweede maand volgende op die, waarin de in art. 57 bedoelde staat is opgemaakt, behoudens herstel van vergissingen, welke vóór of op dien dag ter kennis van Onzen Minister van Financiën zijn gekomen.

2. Van het herstel wordt mededeeling gedaan aan de tiendcommissie en aan de bekende belanghebbenden.

Het tiende hoofdstuk behandelt in de artikelen 60—68 de rechten van derden, nml. van de personen die een beslag hadden gelegd of een recht van vruchtgebruik, fidei-commissaire verwachting of hypotheek hadden en eindelijk voor de pachters.

Onder de overgangsbepalingen treft men aan het recht, hetwelk de aangevers hebben op het verkrijgen van voorschot, hetwelk jaarlijks kan worden gegeven, hoogstens ten bedrage van de zuivere tiendopbrengst.

Alle stukken uit de wet voortvloeiende, zoomede die welke betrekking hebben op hare uitvoering, zijn vrij van zegel en van de formaliteit van registratie. Voor hunne verzending wordt vrijdom van briefport toegekend.

Het tijdstip van inwerkingtreding wordt in het ontwerp bepaald op 1 Januari 1909, met uitzondering echter van eene bij wijziging later in het ontwerp opgenomen bepaling voorkomende onder artikel 72.

Deze bepaling strekt om de belanghebbenden aan te moedigen nog voor het tijdstip van de afschaffing, vrijwillig tot opheffing der tiendplichtigheid over te gaan. Van Rijkswege zal voor deze opheffing eene premie worden uitbetaald van vier ten honderd van den afkoopprijs.

Nog dient te worden vermeld dat bij het afdeelingsonderzoek door verscheidene leden het vertrouwen werd uitgesproken, dat

de Regeering het denkbeeld, dat aan dit wetsontwerp ten grondslag ligt, ook in toepassing zal brengen ten aanzien van andere agrarische verhoudingen. Zoowel ten aanzien van schadelijke versnippering of verdeeling van grondeigendom als van sommige in de praktijk nadeelig werkende tijdelijke gebruiksrechten op den bodem, kan, meenden zij, een soortgelijke redeneering worden gevoerd als met betrekking tot het tiendrecht en kunnen gelijke conclusiën worden getrokken. Zonder zich thans in bijzonderheden te begeven, betoogden zij, dat het tot de roeping van den Staat behoort, een aan de eischen van een intensieven landbouw beantwoordenden rechtstoestand voor te bereiden, met behulp van schadeloosstelling daar, waar door overgang van den tegenwoordigen in een beteren toestand, rechten zouden worden verkort of geschaad.

In de Memorie van Antwoord vindt men naar aanleiding van het bovenstaande het volgende.

Naar het oordeel der Regeering behoort in ieder bijzonder geval te worden onderzocht, in hoeverre het denkbeeld, dat aan dit wetsontwerp ten grondslag ligt, ook in toepassing ware te brengen ten aanzien van andere agrarische verhoudingen. Wat betreft de ruilverkaveling, waardoor schadelijke versnippering van den bodem zou kunnen worden opgeheven, wordt de arbeid van de commissie uit het Nederlandsch Landbouw-Comité, die zich met deze materie bezighoudt, met belangstelling tegemoet gezien.

Leeuwarden, Dec. 1906. M. DE VOS.

De Aardbeving van San Francisco.

Den 18en April 1906 had de verwoestende aardbeving plaats, die langs de Westkust der *Vereenigde Staten* een reuzenscheur ter lengte van ongeveer 400 mijlen deed ontstaan en alles overhoop wierp.

Een merkwaardig gevolg van de scheur is, dat de plaatsen langs de kust van *Californië* niet meer precies daar zijn, waar zij vroeger waren. Voor de astronomische observatoriën en voor de merkpalen der landmeting moet dit natuurlijk een zeer ongewenschte verandering geven, en vooral in het begin nog al veel werk, om de juiste verplaatsing te bepalen. Langs de scheur kan men, op een gewone excursie, alleen zien hoeveel de eene rand ten opzichte der andere verplaatst is, maar of beide verschoven zijn, en zoo ja, hoeveel elk, kan men niet nagaan.

Sommigen beweren dat de top van *Mount Tamalpais* door deze aard-

beving juist evenveel terug verplaatst is, als zij bij een vorige uit haar vroegere ligging verschoven was. Zij zou dus nu haar oude plaats weer hernomen hebben.

Alle grenslijnen van grondeigendommen, die over de scheur heen gaan, zijn natuurlijk gebroken. De verschuiving in de richting Noord-Zuid, in zuiver rechte lijn, bedraagt omstreeks *zes* meter. Waar hekken stonden zijn de beide einden uiteengeschoven, en als niets anders — de scheur is niet overal zichtbaar — op den grond de verschuiving aanwijst, is zulk een onderbroken hek een hoogst opvallend verschijnsel.

Het zal heel wat werk kosten eer de juridische grensbepalingen weer geheel in orde gekomen zullen zijn, en het schijnt dat vele eigenaars zich voorloopig tot een eenvoudige praktische oplossing der vraag zullen bepalen. Maar bij een lateren verkoop van eigendommen kunnen dan nog allerlei kleine eigenaardige moeilijkheden ontstaan. Dringend echter is een oplossing in een geval, waarvan ik vernam, dat de spleet tusschen twee huizen doorging, zóó, dat de muur van het eene voor de voordeur van het andere geschoven werd.

Behalve in de vallei van *Olema* is de scheur der aardbeving voornamelijk bij *Santa Cruz* onderzocht. Prof. Brauner had zich aldaar gedurende eenige jaren bezig gehouden met het in kaart brengen van de verschillende barsten in het gebergte, en van de verschuivingen die zij veroorzaakt hadden. Juist was deze arbeid voltooid, toen de aardbeving van 18 April kwam. Alles was dus als het ware voorbereid om de daarbij ontstane veranderingen nauwkeurig te bestudeeren. Een groote nieuwe scheur was te midden der oude ontstaan als een diepe groeve. Langs deze lijn waren de wegen van hun plaats geschoven, waterleidingen gebroken, hekken in wanorde gebracht, enz. De grond liep hier niet in het dal maar over de kam der heuvelen. De verschuiving bedroeg hier meestal drie meter, maar een opheffing of verzakking was niet waarneembaar.

(Prof. Dr. Hugo de Vries in *De aarde en haar volken*).

Het kadastrale Vraagstuk.

De Haagsche motie op de 19 Maart j.l. te Utrecht gehouden Buitengewone Algemeene Vergadering.

Een nabetrachting op de uitkomst der stemming zij ons geoorloofd.

Vóór stemden 60 der aanwezigen, tegen 13, blanco werden uitgebracht 11 stemmen, buiten stemming bleven 6 leden. De motie werd dus aangenomen door rond 2/3 der vergaderden.

Door middel van visitekaartjes gaven 13 afwezigen van instemming blijk. Het aantal adhesie-betuigingen stijgt hierdoor tot 73.

Dit aantal is gering, gelet op de omstandigheid, dat de circulaire die de motie begeleidde, ban en achterban in 't geweer riep.

In die circulaire toch wordt gezegd:

> «Om dit doel [1]) te bereiken, achten zij het noodig, dat ook zij, die de uit te schrijven vergadering niet zullen kunnen bijwonen, omdat zij *geen* [2]) lid der Vereeniging zijn, of om andere redenen, toch in de gelegenheid worden gesteld van hunne instemming met de motie te doen blijken.
>
> «Zij noodigen u daarom uit, casu quo uwe adhesie-betuiging zoo tijdig te willen opzenden aan den laatstondergeteekende, dat daarvan op de vergadering mededeeling kan worden gedaan.»

Deze dringende oproeping geeft ons vrijheid op de uitkomst der stemming de volgende berekening toe te passen.

Het korps ambtenaren van het kadaster telt rond 170 landmeters en 35 aspirant-landmeters; samen rond 200 personen.

Niettegenstaande de aangehaalde dringende oproeping hebben nagenoeg 100 ambtenaren zich niet geuit, deze nu mogen worden gerangschikt, of onder de tegenstanders, of onder hen, wien het onderwerp onverschillig laat; wat tot de slotsom voert, dat 1/3 der ambtenaren vóór en 2/3 der ambtenaren tegen een kadaster met bewijskracht voor de grenzen is. Men mag toch niet aannemen, dat de voor- en tegenstanders onder de afwezigen, zich in dezelfde verhouding verdeelen als onder de vergaderden, vooral ook, omdat de tegenstanders voor een groot deel niet tot de leden behooren.

In elk geval mag echter worden aangenomen, dat de 97 afwezigen het niet de moeite waard hebben geacht, van hunne zienswijze te doen blijken, zoodat niemand uit de stemming met recht kan afleiden, dat de overgroote meerderheid der landmeters zich ten gunste van een kadaster met bewijskracht heeft verklaard.

---

[1]) Levering van het bewijs, dat het standpunt door de redactie ingenomen, in haar artikel: «Het kadastrale Vraagstuk», tegenover het kadaster met bewijskracht voor de grenzen, niet is dat, van het meerendeel der landmeters.

[2]) Wij cursiveeren.

Wij willen nog opmerken, dat wij het aantal dergenen die zouden tegenstemmen grooter hadden gedacht; dat zulks beneden onze raming bleef, werd ons na afloop der vergadering verklaard een gevolg te zijn van het feit, dat wij het tegenwoordige personeel gemis aan voldoende ontwikkeling hadden toegeschreven.

Nu meenen wij hieraan niet schuldig te staan, doch enkel te hebben betoogd, dat men, om een buitengewoon moeilijk werk te ondernemen, te voren behoorlijk voor den arbeid dient te zijn geschoold.

Hiermede gelooven wij niets te hebben miszegd.

Nog hebben wij iets op het hart.

De voorlaatste zinsnede van het omtrent de vergadering van de zijde van het Bestuur in de dagbladen opgenomen verslag luidt:

> «De beide redacteuren achtten zich door dit besluit verplicht hunne functiën neder te leggen, onder bereidverklaring evenwel, de loopende werkzaamheden te blijven verrichten, zoolang zulks voor een geregelden gang van zaken zal blijken noodig te zijn.»

Dit is juist, doch niet volledig!

De Voorzitter, daarvoor zijn wij hem erkentelijk, deed een beroep op onze medewerking voor langeren duur, en bracht in het midden, toen wij ons verzoek om ontheffing onzer bediening herhaalden, dat het gewenscht was, de voorziening in een nieuwe redactie over te laten aan de vergadering, die in September te *Amsterdam* zal bijeenkomen.

Aan het verlangen van den Voorzitter meenden wij te moeten en te mogen gehoor verleenen; hieruit vloeit echter voort, dat de uitdrukking: «de loopende werkzaamheden te blijven verrichten, enz.», tot op zekere hoogte een «lapsus calami» is; in werkelijkheid toch, bleven wij voor dit jaar in ons ambt bevestigd.

Uit het dagbladverslag citeeren wij voor 't laatst:

> «De beschouwingen staande de vergadering ter zake geleverd, behelsden een zeer scherpe critiek op het redactie-artikel».

Wij geven toe, in geweldige hoeveelheid werden kolen vuurs ons op 't hoofd gestapeld; de massa was zoo onbescheiden groot, dat we haar op den 19en langs ons moesten laten neerglijden.

't Was uitstel, echter geen afstel; op wat tegen ons optreden

werd aangevoerd komen wij terug, zoodra de bestrijding onzer tegenstanders gedrukt voor ons ligt.

RED.

Eerste Kamer. Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1907.

VII^de^ HOOFDSTUK B. (*Financiën*).

Voorloopig Verslag.

§ 2. *Herziening van taxaties der ongebouwde eigendommen.*

Van verschillende zijden werd het verlangen uitgesproken naar eene herziening van de taxaties der ongebouwde eigendommen. De Regeering late zich in deze niet terughouden door de kosten, daar dergelijke herziening zeer van invloed zal zijn op de opbrengst der belastingen, met name van de vermogensbelasting. Het verschil in de waarde van gronden was in sommige gedeelten van ons land, thans in 15 jaar, grooter dan voorheen in 50. In de Groninger veenkoloniën bijv. is de waarde van vele veengronden tegenwoordig gelijk aan die van oude bouwgronden, niettegenstaande de waarde der eerste op niet meer dan $^1/_3$ van die der laatste werd aangeslagen. De kunstmest heeft bij deze aanzienlijke stijging van waarde de grootste rol gespeeld. Ook in andere streken van ons land valt op analoge feiten te wijzen. Herziening om de tien jaren ware gewenscht.

Memorie van Antwoord.

§ 2. *Herziening van de belastbare opbrengst der ongebouwde eigendommen.*

De ondergeteekende is niet afkeerig van eene herziening van de belastbare opbrengst der ongebouwde eigendommen. Dit onderwerp ontgaat zijn opmerkzaamheid niet, maar hij heeft zich daarmede nog niet in het bizonder kunnen bezig houden.

De vraag of eene periodieke herziening wenschelijk ware, zal ongetwijfeld mede een punt van ernstige overweging moeten uitmaken.

Van de verder in het Voorloopig Verslag te dezer zake voorkomende mededeelingen en beschouwingen heeft de ondergeteekende met belangstelling kennis genomen.

Uit het Verslag der Algemeene Rekenkamer over 1905.

Vergoeding voor reiskosten bij gebruik van eigen rijtuig of rijwiel. (*Financiën*).

In 1885 had de Algemeene Rekenkamer aan den Minister van Financiën te kennen gegeven, dat kosten ter zake van het gebruik van eigen rijtuig,

op de gewone wijze, op declaratie, aan den Staat in rekening gebracht, bij haar geen bezwaar zouden ontmoeten, indien die kosten in billijkheid waren berekend en in het voordeel van 's Rijks schatkist was gehandeld ([1]). In 1898 was zij evenwel hiervan teruggekomen, op grond van de door dien Minister uitgesproken meening, dat geen kosten kunnen worden vergoed voor het gebruik van een eigen rijwiel, omdat dan geen sprake kan zijn van werkelijk uitgegeven vracht, welke volgens art. 9 van het reisbesluit van 5 Januari 1884 (*Staatsblad* n°. 4) in rekening mag worden gebracht ([2]). De Minister had toen aan de ambtenaren ressorteerende onder zijn Departement medegedeeld, dat in het vervolg kosten van eigen rijtuig en eigen rijwiel niet meer zouden geleden worden.

Aangezien vroeger van eigen vervoermiddelen een spaarzaam gebruik werd gemaakt, had de Staat er geen, althans een zeer luttel belang bij, of deze al dan niet werden gebezigd. Thans echter, nu vele ambtenaren, voornamelijk landmeters en adspirant-landmeters van het kadaster, die eerst sedert April 1903 naar het reistarief van 1884 declareeren, in het bezit van een rijwiel zijn, meende de Minister dat het gebruik daarvan in 's lands dienst tot bezuiniging zou leiden en achtte hij het daarom gewenscht van het in 1898 ingenomen standpunt terug te komen. Bij nadere aandachtige overweging kwam het voor, dat het reisbesluit zich daartegen niet verzette. Immers art. 8 geeft aan het Hoofd van het betrokken Departement de bevoegdheid goed te keuren, dat wordt afgeweken van den regel om de reizen met openbare middelen van vervoer te doen, zoodat op grond van dat artikel het bezigen van eigen rijwiel zeer zeker kon worden goedgekeurd. Nu zegt art. 9 wel, dat wegens vergoeding voor reiskosten wordt in rekening gebracht de werkelijk uitgegeven vracht voor de gebezigde vervoermiddelen, maar dit sluit geenszins uit, dat ook vergoeding kan worden toegekend voor het gebruik van eigen vervoermiddelen, omdat het geen zin zou hebben het gebruik toe te staan en daarvoor niets te vergoeden. Die vergoeding zou feitelijk niets anders zijn dan huur, welke de Staat betaalt voor het afstaan van een rijwiel in 's Lands dienst en uit art. 9 valt bezwaarlijk te lezen, dat die huur wel zou mogen worden betaald aan een derde, maar niet aan den eigenaar van een rijwiel, als hij er zelf gebruik van maakt.

De Kamer had in 1898 zich vereenigd met de opvatting van den Minister van Financiën van art. 9 van het reisbesluit, omdat die in 's Rijks belang scheen te zijn en met het oog op het twijfelachtige van het geval, maar die uitlegging dan ook van toepassing geacht niet alleen op eigen rijwielen, maar ook op eigen rijtuigen. Op grond van diezelfde redenen meende zij genoegen te kunnen nemen met de thans door den Minister

([1]) Gedrukt Verslag 1885 bladz. 33.

([2]) Confer Gedrukt Verslag 1898 bladz. 13.

aan de artt. 8 en 9 gegeven interpretatie. Het kwam haar echter voor, dat, indien eene reis per spoor kon worden gedaan, zij in vele gevallen van korteren duur zou zijn dan per rijwiel. Het College vertrouwde daarom, dat alleen van een rijwiel zou mogen worden gebruik gemaakt, wanneer dit geen verhooging van verblijfkosten ten gevolge zou hebben.

Onder toekenning van eene vergoeding van twee centen per op eigen rijwiel afgelegden kilometer, werden daarop door den Minister in dien zin voorschriften gegeven.

Vergoeding van reiskosten bij gebruik van eigen rijwiel (Binnenlandsche Zaken).

Bij Koninklijk besluit van 11 Februari 1904 nº. 18, werd goedgekeurd dat, te rekenen van 1 Januari 1903, aan de ambtenaren belast met het toezicht bedoeld bij de Veiligheidswet en bij de Arbeidswet, die bij het doen van reizen ten behoeve van 's Rijks dienst gebruik maken van een eigen rijwiel, eene vergoeding zou worden uitgekeerd van hoogstens *f* 150 per jaar voor ieder. Dientengevolge werden over 1905 toegekend bedragen o. a. van *f* 145,75, *f* 149, *f* 105,35 en *f* 126,10.

Die bedragen kwamen aan de Algemeene Rekenkamer bijzonder hoog voor en deden bij haar de vraag rijzen, vooral met het oog op den tegenwoordigen marktprijs van rijwielen, of het geen overweging zou verdienen eenige rijwielen voor Rijksrekening aan te schaffen en die te stationneeren in de arbeids-inspectiën, ten behoeve van die ambtenaren van wie gebleken was, dat zij ze het meest moeten gebruiken. Dit denkbeeld aan den Minister van Binnenlandsche Zaken aan de hand doende, vroeg de Kamer tevens naar de wijze van berekening bij de toekenning der vergoedingen gevolgd wordende. Zij voegde daaraan toe, dat volgens eene door het Departement van Financiën vastgestelde regeling in gelijksoortige gevallen, eene vergoeding kon worden gedeclareerd van 2 centen voor elken per eigen rijwiel afgelegden kilometer, hetgeen haar toescheen de voorkeur te verdienen boven de toekenning van een bedrag in eens na afloop van elk jaar.

Bedoeld denkbeeld kwam den Minister voor noch in het belang van de schatkist noch in dat van den dienst te zijn. De aanschaffingsprijs van een betrouwbaar rijwiel benevens de onderhouds- en herstellingskosten moesten niet worden onderschat. Ook moest niet uit het oog worden verloren, dat de vergoeding voor de ambtenaren een prikkel is om dan, wanneer zij een kostbaarder of minder geschikt vervoermiddel zouden moeten bezigen, van hun rijwiel gebruik te maken. Door de inspecteurs van den arbeid werd nauwlettend toegezien dat alleen dan per rijwiel werd gereisd zoo uit het gebruik er van geen meerdere kosten voor het Rijk

voortvloeiden en de reis op andere wijze niet vlugger kon worden gedaan. De berekening van de vergoeding geschiedde naar den maatstaf van f 0,05 per kilometer. De vroeger gebezigde maatstaf van *f* 0,03 per kilometer was verhoogd geworden, omdat gebleken was, dat door de ambtenaren bij vergoeding naar dien maatstaf aan het bezigen van gewone of bijzondere vervoermiddelen de voorkeur werd gegeven boven het gebruiken van hun rijwiel. Er bestond geen bezwaar de ambtenaren der arbeidsinspectie de vergoeding voortaan te doen in rekening brengen op hunne reisdeclaraties. Daarom was aan Uwe Majesteit een besluit ter bekrachtiging aangeboden tot het bepalen der vergoeding op *f* 0,05 per afgelegden Kilometer tot een maximum van *f* 150 's jaars.

Dat besluit kwam tot stand onder datum van 5 Juli 1905, nº. 39. De Kamer heeft verder in de zaak berust.

Reis- en verblijfkosten van een landmeter bij tewerkstelling buiten zijne standplaats.

Blijkens haar Verslag over 1903 (¹) drong de Algemeene Rekenkamer er op aan, dat voor elke tijdelijke tewerkstelling buiten hunne standplaats van landmeters eene speciale financieele regeling zou worden getroffen. De Minister van Financiën kon zich daarmede wel vereenigen. Dientengevolge werd aan een landmeter, die reeds in dat geval verkeerde, Tilburg als standplaats aangewezen, met vergunning te 's Hertogenbosch te blijven wonen, terwijl hem eene toelage werd verleend tot goedmaking der kosten van een reisabonnement en van zijn tijdelijk verblijf te Tilburg.

Toen desniettemin door dien landmeter aan het Rijk werden in rekening gebracht de kosten van zulk een abonnement over het tijdvak 1 Maart—ultimo November 1904 per kilometerboekje, vroeg de Kamer eenige toelichting. Het betalingstuk werd echter tot dusver niet weder ter verevening aangeboden.

Aan den landmeter werd te kennen gegeven, dat hem de laatstbedoelde kosten niet konden worden vergoed.

(Minister van Financiën.)

(¹) Confer. Gedrukt Verslag 1903 bladz. 60/61.

Immigrafie.

De immigrafische reproducties onzer kadastrale plans munten niet uit door schoonheid, de lijnen zijn menigmaal of te zwaar, of gekwetst weergegeven.

In het buitenland schijnt zich hetzelfde euvel te hebben voorgedaan; het Stadtvermessungsamt te *Leipzig* meldt, dat hieraan kan worden tegemoet gekomen, aangenomen dat de kwaliteit van het papier voor de reproductie gebezigd onberispelijk is, door de

Oost-Indische inkt aan te wrijven in een verzadigde oplossing van dubbel chroomzure-kali in water; zelfs de fijnste lijnen, die op de calque den indruk van grijs maken, worden langs dezen weg ondoorschijnend voor de foto-chemisch werkzame lichtstralen.

De op boven omschreven wijze aangewreven inkt mag echter niet voor minuutplans worden gebruikt, wijl de dubbel chroomzure-kali langs de inktlijnen een gelen weerschijn veroorzaakt, wanneer deze met water in aanraking komen. H.

N. L. REUVECAMP. Pensioenen van de Burgerlijke Ambtenaren en van hun Weduwen en Weezen.

Hardinxveld, B. D. K. BUSÉ, 1907. Prijs *f* 0,35.

Voor vele categorieën van ambtenaren is de Pensioenwetgeving van het hoogste gewicht, zij is toch onze lijfrenteverzekering in den goedkoopsten en soliedsten vorm.

Door de Burgerlijke Pensioenwet van 9 Mei 1890 (*Stbl. n°. 78.*) en de Weduwenwet voor de ambtenaren 1890 van denzelfden datum (*Stbl. n°. 79*), welke na dien reeds herhaaldelijk werden gewijzigd, zijn onze finantieele verhoudingen en die onzer nabestaanden, na het eindigen van ons dienstverband of na ons overlijden geregeld.

Mogen nu door de latere veranderingen in sommige opzichten al verbeteringen tot stand zijn gekomen, zoo blijft toch nog op leemten te wijzen, waarin behoort te worden voorzien.

Zoo wordt algemeen de termijn van zestig maanden in art. 6 der B. P. gesteld, als te lang afgekeurd, en wordt de toepassing van art. 24, houdende bepalingen omtrent korting van den dag af, waarop inkomsten of belooningen zijn ingegaan ten laste der geldmiddelen van den staat, in menig geval veroordeeld.

Er gaan stemmen op, om den termijn van pensioensgerechtigdheid wegens ziekte te doen vervallen en om pensioensaanspraken door ontslag niet te doen verloren gaan.

Er zijn er, die verlangen, dat alle ambtenaren en de door hen nagelaten betrekkingen recht op pensioen zullen hebben, zonder dat eenige premiebetaling zal worden geeischt, *pensionneering* dus *zonder bijdragen;* die hopen, op het tot stand komen van vrijgevige bepalingen in zake het in aanmerking brengen voor pensioen, van vroeger bewezen zijdelingsche diensten.

In verband met een en ander werd op de Algemeene Vergadering

der Pensioenvereeniging op 30 September 1906 te *Utrecht* gehouden, besloten:

«Aan het algemeen bestuur over te laten de benoeming van een Commissie uit zijn midden, aangevuld door een of meer leden der vereeniging, ter beoordeeling en bestudeering van de ingekomen voorstellen tot wijziging der pensioenwetten, met opdracht aan de Commissie, tot samenstelling van een ontwerp tot wijziging en aanvulling der pensioenwetten met memorie van toelichting;

«het ontwerp met toelichting zal uiterlijk 1 Juni 1907 gereed zijn, ten einde na rondzending aan de leden, in de Algemeene Vergadering van 1907 te kunnen worden behandeld.»

Het werkje van den heer Reuvecamp is een handleiding ten aanzien van de in kracht zijnde bepalingen, geschreven met het doel, allen die belangstellen in de Pensioenwetgeving en die zich geroepen voelen aan hare verbetering mede te werken, de gelegenheid te openen, zich met de materie in korten tijd meer en beter vertrouwd te maken dan mogelijk is, door enkel zich op de hoogte te stellen van de voorschriften in de oorspronkelijke en in de wijzigingswetten neergelegd.

Schrijver verdeelde zijn stof in rubrieken en volgde bij hunne behandeling zooveel mogelijk den tekst der wetten, steeds onder aanhaling der betrokken wetsartikelen.

Wij bevelen de kennismaking met zijn gelukkig geslaagden arbeid, den lezers van ons tijdschrift ten zeerste aan. H.

Jaarboek voor Notarisambt en Registratie voor het jaar 1907.

Deze gids, die slechts 80 cents kost, is een Staatsalmanak in het klein, hij bevat een schat van gegevens ook voor den landmeter van waarde, heeft zich echter in onzen kring niet ingeburgerd, vermoedelijk wijl een ranglijst der ambtenaren van het kadaster er in ontbreekt.

Mocht deze er, bewerkt als voor de registratie-ambtenaren, een volgend jaar in worden opgenomen, dan gelooven wij, waar telkens het verzoek wordt gedaan in ons orgaan jaarlijks de ranglijst plaats te verleenen, dat de uitgever weldra het meerendeel der landmeters van het kadaster onder zijn vaste afnemers zal kunnen tellen.

Bewerker is de heer J. B. Robert, Balistraat 57, 's Hage; uitgever de heer Eduard IJdo te Leiden; bewerking en uitgaaf verdienen in ieder opzicht hulde. H.

Lijst van het Europeesch personeel bij het Kadaster in Nederlandsch-Indië op den 1en Januari 1907.

NAAM.	RANG.	STAND-PLAATS.
* J. C. Bertsch ✠ 4.	Wd. Ingenieur 1e klasse, Chef van den dienst.	Weltevreden.
* G. F. Wiemans.	Ingenieur 2e klasse.	Soerabaia.
* L. C. F. Polderman.	Wd. Ingenieur 3e klasse.	Bandoeng.
* J. W. H. Adèr.	Bewaarder 2e klasse.	Batavia.
* L. M. Knaud ✠ 5.	» 2e klasse.	Soerabaia.
* H. E. van Dijk.	Bewaarder 3e klasse.	Semarang.
* G. J. la Bastide.	Landmeter 1e klasse.	Pasoeroean.
J. G. van Angelbeek.	»	Pekalongan.
J. Calicher.	Landmeter 2e klasse.	Makassar.
F. L. G. Vincent.	»	Bandjermasin.
J. C. C. van Driessche.	»	Magelang.
* M. Reep.	»	Cheribon.
* L. P. L. van der Tas.	»	Bandoeng.
* V. Wijbrandi.	»	Bandoeng.
* W. C. Mul.	Landmeter 3e klasse.	Padang.
* J. H. A. Wolff.	»	Bondowoso.
H. E. Cuny.	»	Kediri.
M. C. Muller.	»	Bandoeng.
E. J. O. Andela.	»	Banjoemas.
* F. J. A. Keuchenius.	»	Menado.
* J. von Michalofski.	»	Batavia.
* J. D. Remmers.	»	Djokjakarta.
J. H. E. Cobet.	»	Rembang.
* A. R. Busselaar.	Adjunct Landmeter 1e kl.	Semarang.
H. Th. Kühr.	»	Batavia.
* J. S. Mellinga.	»	Kediri.
W. A. von Freyburg.	»	(met buitenl. verlof)

* Lid der Vereeniging voor Kadaster en Landmeetkunde.

✠ 4. Officier } in de Orde van Oranje-Nassau.
✠ 5. Ridder }

NAAM.	RANG.	STAND-PLAATS.
* J. A. Elenbaas.	Adjunct Landmeter 1e kl.	Bandoeng.
A. J. Vincent.	»	Soerabaia.
* J. E. Engelbrecht.	Adjunct Landmeter 2e kl.	Batavia.
* J. H. J. Garot.	»	Semarang.
A. F. van Rheeden.	»	Menado.
* F. Moet.	»	Soerabaia.
D. F. van Braam Morris.	»	Bandoeng.
* J. Jansen.	»	Weltevreden.
* H. W. Julsing.	»	Pasoeroean.

Vereeniging voor K. en L.

Onder mededeeling dat door de Pensioenvereeniging, aan een commissie is opgedragen, een onderzoek in te stellen naar de noodzakelijkheid en wenschelijkheid van wijziging en aanvulling der pensioenwetten, werd het bestuur door die commissie uitgenoodigd haar te doen toekomen:

a. een juiste omschrijving van de wijzigingen en aanvullingen, welke de vereeniging in de pensioenwetten wenscht te zien aangebracht, onder bijvoeging van een duidelijke toelichting;

b. een opgaaf van bepaalde gevallen of een beschrijving van toestanden, waaruit kan blijken dat wijziging en aanvulling der wetten noodzakelijk of wenschelijk is;

c. alle verdere opgaven, waarvan de commissie bij haar onderzoek en werkzaamheden eenig nut zal kunnen hebben.

Speciaal wordt, door de commissie, nadruk gelegd op punt *b*, wijl mededeelingen omtrent bepaalde gevallen, onder vermelding van namen en ambten der betrokken personen, naar zij meent het meeste gewicht in de schaal leggen.

Misschien zijn er leden van de vereeniging voor Kadaster en Landmeetkunde die, op grond van persoonlijke ervaring, wijziging van de een of andere bepaling der pensioenwetten noodig achten. Mochten dezen genegen zijn hunne bezwaren en wenschen bij het bestuur — aan 't adres van den ondergeteekende — in te

zenden dan zullen die berichten gaarne ter kennis van de genoemde commissie gebracht worden.

Leden der Vereeniging en abonné's op het Tijdschrift die het bedrag van hunne contributie of het abonnement (voor het jaar 1907) resp. *f* 5,00 en *f* 2,50 per postwissel aan den ondergeteekende wenschen over te maken, worden uitgenoodigd daartoe over te gaan vóór **15 Mei a. s.**

De Secretaris-Penningmeester,

Gorinchem, Maart 1907. DE VRIES.

Nieuw lid:

De heer J. de Tempe, adspirant-landmeter van het kadaster te *Alkmaar.*

BERICHTEN.

Bij *Kon. Besl. dd. 28 Januari 1907, N°. 32* is eervol ontslag verleend, in verband met den afloop der herziening van de belastbare opbrengst der gebouwde eigendommen, aan de heeren: F. H. Umbgrove, lid en voorzitter, Jhr. O. J. A. Repelaer van Driel en G. Eschauzier, leden, Ph. W. van der Sleyden, Mr. J. B. van Berckel en Mr. W. J. Snouck Hurgronje, plaatsvervangende leden, C. L. J. Bos, plaatsvervangend-voorzitter, en C. E. Last, secretaris van de hoofdcommissie voor de herziening van de belastbare opbrengst der gebouwde eigendommen; zulks met dankbetuiging voor de goede diensten door hen in genoemde betrekkingen bewezen.

Bij *Kon. Besl. dd. 28 Januari 1907, N°. 33* zijn benoemd, met ingang van 1 Mei tot controleur van het kadaster: te *'s-Gravenhage*, J. J. ter Laag. thans in dezelfde betrekking te *Groningen*; te *Nijmegen*, G. J. W. Rosenkranz, thans tijdelijk belast met de waarneming van de contrôle te *Zutphen*; te *Zutphen*, W. N. Cool, thans in dezelfde betrekking te *Heerenveen*; te *Zwolle*, J. A. Maas Geesteranus, thans tijdelijk in dezelfde betrekking te *Rotterdam*; te *Dordrecht*, A. J. van Epenhuysen, thans tijdelijk in dezelfde

betrekking te *Almelo*; te *Groningen*, J. C. Burgersdijk, thans tijdelijk in dezelfde betrekking te *Utrecht*.

Bij *Kon. Besl. dd. 31 Januari 1907, N⁰. 24* is benoemd, tot bewaarder van de hypotheken, het kadaster en de scheepsbewijzen te *Breda*, J, van Os, thans ontvanger der registratie voor de gerechtelijke akten en der domeinen te *Groningen*.

Bij *Kon. Besl. dd. 5 Februari 1907, N⁰. 13* zijn benoemd, tot controleur van het kadaster: te *Leeuwarden*, A. Kriebel, thans tijdelijk in dezelfde betrekking te *'s-Gravenhage*; te *Middelburg*, L. J. H. Eversen, thans tijdelijk in dezelfde betrekking te *Leeuwarden*; te *Almelo*, J. J. Voorthuis, thans tijdelijk in dezelfde betrekking te *Zwolle*; te *Heerenveen*, L. W. Sillevis, thans tijdelijk in dezelfde betrekking te *Amsterdam*.

Bij *Kon. Besl. dd. 8 Februari 1907, N⁰. 102* is eervol ontslag verleend, aan den heer Jhr. S. van Citters, op zijn verzoek, met ingang van 11 Febr., uit zijne betrekking van secretaris-generaal bij het Departement van Financiën, zulks met dankbetuiging voor de vele diensten door hem in verschillende betrekkingen aan den lande bewezen.

Bij *Kon. Besl. dd. 11 Februari 1907, N⁰. 8* is met ingang van 11 Februari 1907 bij het departement van Financiën bevorderd tot administrateur der domeinen, Mr. H. E. E. Lagerwey, thans referendaris.

Bij *Kon. Besl. d.d. 20 Februari 1907, N⁰. 16* zijn benoemd, tot bewaarder van de hypotheken, het kadaster en de scheepsbewijzen: te *Utrecht*, C. W. Andreae, thans in dezelfde betrekking te *Heerenveen*; te *Roermond*, J. van Blarkom, thans ontvanger der registratie en domeinen aldaar.

Bij *Kon. Besl. dd. 28 Januari 1907. N⁰. 33* is een nieuwe indeeling getroffen van de contrôles van het kadaster. Dientengevolge zullen de controleurs van het kadaster voortaan standplaats hebben te: *'s-Hertogenbosch*, *Breda*, *Eindhoven*, *Arnhem*, *Zutphen*, *Nijmegen*, *'s-Gravenhage*, *Rotterdam*, *Dordrecht*. *Amsterdam*, *Haarlem*, *Middelburg*, *Utrecht*, *Leeuwarden*, *Heerenveen*, *Zwolle*, *Almelo*, *Groningen*, *Assen* en *Maastricht*.

Verplaatsing van Landmeters van het kadaster.

Met 1 April 1907:

H. J. H. Hornix, van *Middelburg* naar *Goes*:

Verplaatsing van teekenaars van het kadaster.

Met 1 Maart 1907:

F. J. Goedhart, van *Maastricht* naar *Eindhoven*:
J. Engels, van *Leeuwarden* naar *Groningen*:

Met 1 April 1907:

J. J. Lunenberg, van *Zierikzee* naar *Middelburg*.

Bij Res. van den Minister van Financiën dd. 2 Maart 1907 n°. 52, Registratie, zijn benoemd tot leden der commissie voor het te houden examen voor de betrekking van landmeter van het kadaster:

A. W. E. Kwisthout, ingenieur-verificateur van het kadaster te *Roermond*, tevens voorzitter, J. A. Enuma, bewaarder van de hypotheken en het kadaster te *Rotterdam*; J. J. ter Laag, controleur van het kadaster te *Groningen*; M. de Vos, landmeter van het kadaster te *Leeuwarden*, en H. van den Briel, landmeter van het kadaster, werkzaam aan het Departement van Financiën, tevens secretaris.

Het examen zal plaats hebben te *'s-Gravenhage* op Maandag 27 Mei 1907 en volgende dagen.

Welke waarde, als eigendomsbewijs, moet aan de gerechtelijke akten van transport worden toegekend? Uitwinning is in Indië voor te goeder trouw verkregen eigendom een gevaar, dat in verband met het verschillend erfrecht eener heterogene bevolking niet gering te achten is.

Artikel 1 der Ordonnantie op de In- en Overschrijving van onroerende goederen, Stb. 1834 N°. 27, spreekt van *eigendomsbewijzen*, de gebruikelijke naam, dien men geeft aan de gerechtelijke akten van overdracht van eigendomsrechten op onroerende goederen. Het blijft echter een open vraag of de eigendomsakten het recht van eigendom *bewijzen*.

De wetgever heeft zich daaromtrent niet uitdrukkelijk verklaard, de jurisprudentie is omtrent de beteekenis van het z. g. eigendomsbewijs niet eenstemmig.

In eene beschikking van 1873 (Ind. W. N°. 550) heeft het Hof beslist: «zoowel uit den aard van de zaak, als uit het bepaalde bij art. 12 der ordonnantie in Stb. 1834 N°. 27 volgt, dat de ambtenaren, belast met de totstandbrenging en levering van vaste goederen, zich moeten overtuigen, dat de verkooper de eigenaar is van het te leveren goed, waarvan het bewijs niet anders is te leveren, dan door eene legale eigendomsakte». Het Hof verklaarde dus de eigendomsakte tot een *bewijsstuk* van eigendomsverkrijging.

De Raad van Justitie te *Batavia* verklaarde bij vonnis dd. 25 November 1881 (Ind. W. N°. 968) een in behoorlijken vorm verleden akte voor een volkomen titel, zoolang dezelve niet bij gerechtelijk gewijsde nietig is verklaard. Bij vonnis van den Raad van Justitie te *Samarang* dd. 29 November 1895 (R. in N. I. deel 69, pag. 109) werd aangenomen, dat de eigendomsakten «tegen elk en een iegelijk bewijs opleveren van den daarbij geconstateerden eigendom of eigendomsovergang tot tijd en wijle die akten om een of ander reden worden nietig verklaard.»

Bij een arrest dd. 4 November 1897 (R. in N. I. deel 69, pag. 133) verklaarde het Hooggerechtshof «dat onze wetgeving huldigt het systeem van publiciteit en specialiteit van het recht van eigendom en van de zakelijke rechten op onroerende goederen, en reeds uit den aard van dat stelsel volgt, dat de gerechtelijke akten, waaruit, volgens de wet, van het bestaan dier rechten moet blijken, daarvan ook het bewijs moeten inhouden, daar anders de openbaarmaking door die gerechtelijke akten van den eigendom en van de zakelijke rechten op onroerende goederen haar doel zou missen».

Anderen beweren, dat de akte alleen de *levering* bewijst en niet den eigendomsovergang, want dat men op grond van den regel «niemand kan meer rechten overdragen dan hij heeft» steeds zoude moeten bewijzen, dat de levering is geschied door iemand, die tot leveren bevoegd was.

In dezen geest luidt de beslissing in 's Hofs arrest van 20 Augustus 1896 (Ind. W. N°. 1734), waarin men leest, dat «de overschrijving niet anders is, dan de levering van het onroerend goed, waardoor slechts dan de overdracht wordt voltooid, indien zij steunt op de rechten van X. krachtens het codicil», m. a. w. indien de overdracht steunt op een wettigen titel *).

Hoe dit zij, volgens het vrij algemeen volksgeloof in *Indië* waarborgt het bezit van een zoodanige akte, nà de overschrijving in de openbare registers, ten volle het eigendomsrecht van den bezitter. Vandaar de verbazing, de ergernis, veroorzaakt door gerechtelijke uitspraken, waarbij eigendomsakten werden nietig verklaard en bonafide verkrijgers in de derde hand hunne verkregen rechten zich zagen ontnemen; waar hun geen anderen weg openstond dan eene aktie in te stellen tot terugbetaling der koopsommen tegen hen, van wie zij de goederen te goeder trouw verkregen hadden.

Dat in spijt van de positieve kracht, welke volgens veler meening aan de eigendomsakten moet worden toegekend, onder ons beslist negatief eigendomsrecht het gevaar om door uitwinning te goeder trouw verkregen onroerende goederen te verliezen in onze Indische maatschappij, bestaande uit zoo heterogene bestanddeelen met verschillend erfrecht, geen denkbeeldig gevaar is, moge blijken

---

*) Bovenstaande voorbeelden zijn ontleend aan een verhandeling van Mr. I. H. Abendanon over de Overschrijving van onroerende goederen.

uit het navolgende geval, dat veel ruchtbaarheid heeft veroorzaakt en de bron kan zijn van een onafzienbare reeks processen.

De Chinees T. B. H. te *Soerabaja* stierf 5 Maart 1889 en liet twee meerderjarige zoons van zijn echte vrouw en twee minderjarige zoons van een tweede vrouw achter. Ik laat in het midden de oorzaken, die er toe geleid hebben, dat de minderjarige zoons van de erfenis zijn uitgesloten geworden. Deze erfenis was zeer aanzienlijk en viel geheel ten deel aan de beide toen meerderjarige zoons. Later deden de twee jongere zoons hunne aanspraken gelden. De zaak werd berecht door den Raad van Justitie te *Soerabaja*, waar de eisch in eerste instantie werd afgewezen in het jaar 1899. Daarna kwam zij in tweede instantie voor het Hooggerechtshof.

Het Hof van appel, in zijne uitspraak d.d. 20 September 1900, vernietigde het vonnis van den Raad van Justitie te *Soerabaja*, wees de gedane vordering toe, en verklaarde mitsdien:

«1. Nietig en van onwaarde de gerechtelijke akten van overschrijving van onroerende goederen (volgen 45 akten anno 1889 verleden) voor zooverre bij die akten de daarin aangeduide aan wijlen T. B. H. toebehoord hebbende perceelen, voor meer dan 1/4 onverdeeld aandeel op naam van ieder der gedaagden zijn overgeschreven, met opdracht aan 's Raads Griffier, als bewaarder der minuten van gemelde akten, om van die nietigverklaring op de minuten aanteekening te houden»,

«2. De eischers, thans appellanten, gerechtigd, om de bij hierboven genoemde akten aan T. B. H. toebehoord hebbende perceelen of gedeelten van perceelen, met inachtneming der wettelijk voorgeschreven formaliteiten, te doen overschrijven op naam van ieder hunner voor 1/4 onverdeeld aandeel, met veroordeeling van de gedaagden thans geïntimeerden, om zulks te gehengen en te gedoogen enz., enz.»

De beide oudere zoons en eerste erfgenamen waren intusschen tot betrekkelijke armoede vervallen en de gezamenlijke eigendommen van den erflater, ter waarde van pl. m. *f* 600000 waren verkocht en in andere handen overgegaan. Van bovenbedoelde 45 perceelen of gedeelten van perceelen waren 35 verkocht op publieke vendutie, waarbij het Gouvernement van *Ned. Indië* haar tusschenkomst had verleend, de koopsommen had ontvangen, de koopprijzen had uitbetaald. Drie perceelen (suikerfabrieken) waren ingebracht

in eene naamlooze vennootschap. Andere perceelen waren onder de hand verkocht, enkele reeds in de derde hand overgegaan.

De uitspraak van het hof veroorzaakte niet geringe ontsteltenis. Zij kwetste het rechtsgevoel van hen voor wie het wezen van ons eigendomsrecht een mysterie is. Vele huisbezitters voelden zich ongerust, men ging twijfelen aan de waarde van een z. g. eigendomsbewijs.

Het dadelijk gevolg hiervan was een merkbaar verminderde kooplust bij aucties van vaste goederen, zoodat een advocaat te *Soerabaja* aan eene door hem gestelde aankondiging van den publieken verkoop van drie perceelen de aanteekening toevoegde: «De bij bovenstaande drie advertenties bedoelde perceelen hebben gedurende meer dan 30 jaren, gerekend van af heden, niet behoord tot sterfboedels van vreemde oosterlingen. Reflectanten kunnen ten vendukantore eene opgave verkrijgen van de verschillende eigendomsovergangen gedurende bedoeld tijdperk.» (Thieme's advertentieblad van 5 April 1902).

Dergelijke advertenties trof men herhaaldelijk aan. Wij lezen in het Soerabajasch Handelsblad van 2 Maart 1907 onder de aankondiging van den publieken verkoop van 14 perceelen de volgende aanteekening, in groote letter gedrukt: «Deze perceelen staan alle ten name van den Majoor der Chineezen T. S. T. en worden verkocht ten verzoeke van den verbandhouder krachtens onherroepelijke volmacht, verleend bij de door T. S. T. bij zijn leven gevestigde hypotheek, zoodat erfeniskwesties ten aanzien van deze perceelen niet kunnen voorkomen. Namens de verbandhouders Mr. P.».

Waar zooveler en zoo groote belangen op het spel stonden, was, zooals de lezer allicht vermoedt, de zaak hiermede niet ten einde. De gemachtigde van de eischers vervoegde zich op het kadastraal bureau en liet zich op grond van 's Hofs arrest den 20 September 1900 al vast landmeterskennissen uitreiken voor de overschrijving van 17 perceelen op naam van zijne cliënten, elk voor 1/4 onverdeeld aandeel. De pogingen om daarop de overschrijving te doen plaats hebben stuitten dra op verzet, gegrond op het feit, dat geen boedelscheiding had plaats gehad, zoodat het een open vraag bleef, welke goederen of zaken aan elk van de erfgenamen zouden zijn toebedeeld.

De twee oudere zoons van T. B. H. weigerden hunne mede-

werking te verleenen tot het opmaken van eene akte van boedelscheiding. Deze werd echter verleden den 17 September 1905 onder medewerking van de Wees- en Boedelkamer te *Soerabaja* en daarbij werden alle bezittingen uit de nalatenschap van T. B. H., voor zooverre die bestonden uit onroerende goederen, met één uitzondering, toebedeeld aan T. I. S. één der jongere zoons. De houders dier goederen, wier rechten bij de uitvoering van 's Hofs arrest van 20 September 1900 tot de helft zouden zijn teruggebracht, kwamen bij de uitvoering dezer boedelscheiding onder veel slechter condities en werden bedreigd met het algeheele verlies der verkregen bezittingen.

Achtereenvolgens had het transport dier goederen plaats.

Voor den Raad van Justitie te *Soerabaja* zijn nu 41 perceelen of gedeelten van perceelen bij gerechtelijke akten van den erflater T. B. H. rechtstreeks overgeschreven ten name van T. I. S. Voor 4 perceelen, waaronder 3 rechten van opstal, behoorende bij of bebouwd met suikerfabrieken, is deze zaak nog niet tot eene oplossing gebracht.

Soerabaja, April 1907. G. F. WIEMANS.

Berekening van bolvormige driehoeken.

De formules, die de betrekkingen uitdrukken tusschen de elementen van een bolvormigen driehoek, bevatten de goniometrische functiën van zijne hoeken, zijden en van de som of het verschil van twee of meer dezer grootheden.

De grootte der zijden wordt daarbij altijd uitgedrukt in hoekmaat, nooit in lengtemaat.

In de geodesie komt de laatste bijna uitsluitend voor; is de grootte van een zijde in hoekmaat uitgedrukt, dan werd deze bijna altijd door berekening uit de lengtemaat afgeleid.

Wanneer men bij de berekening gebruik wil maken van een zijde, uitgedrukt in hoekmaat, is het noodig den hoek in zooveel decimalen van seconden te bepalen, dat een eenheid van de laatste decimaal geen grooter boogwaarde heeft dan overeenkomt met een eenheid van de laatste decimaal der in lengtemaat uitgedrukte zijde. Is een driehoekszijde b. v. tot in centimeters nauwkeurig opgege-

ven, dan zal de hoek tot in 10000ste deelen van seconden moeten berekend worden, omdat eerst het tienduizendste deel van een seconde (= ruim 30 meter) een lengte oplevert kleiner dan een centimeter. Van de aldus tot hoekmaat herleide driehoekszijden kan men de logarithmen der sinussen en tangenten bepalen door gebruik te maken van de bijzonder voor kleine hoeken bestemde tafeltjes, die in de logarithmentafels voorkomen.

Ook op andere wijzen kan de berekening van een bolvormigen driehoek worden verricht.

Legendre heeft daartoe den weg gewezen.

Vermindert men elk der hoeken van een bolvormigen driehoek met een derde van het spherisch exces,. dan verhouden zich bij hooge benadering de zijden van den vlakken driehoek als de lengten der bogen van den bolvormigen driehoek.

Delambre verbindt de hoekpunten op den bol door koorden, reduceert de hoeken en zijden van den bolvormigen driehoek tot die van den koordendriehoek en past op dezen laatsten de formules der vlakke driehoeksmeting toe, waarna de koorden weer tot bogen worden herleid.

Nog een andere methode is die der *aditamenten* (kleine toevoegingen), welke in tafels kunnen verzameld worden en voor de meeste gevallen de berekening zeer kunnen bespoedigen. Over deze methode volgen hier eenige mededeelingen en toepassingen met eene ontwikkeling van nieuwe formules voor alle gevallen, die zich bij driehoeken kunnen voordoen, welke in verhouding tot den bol zeer klein zijn.

Het is bekend, dat de goniometrische functiën kunnen berekend worden met behulp van oneindig voortloopende reeksen. Vooral voor kleine hoeken convergeeren deze zoo sterk, dat men met enkele termen kan volstaan om de waarde met de gewenschte nauwkeurigheid te bepalen.

Zijn de lengte van een boog *a* en de straal van den cirkel R beide in lengtemaat uitgedrukt, dan heeft men:

$$(1)\ \sin\frac{a}{R}=\frac{a}{R}-\frac{a^3}{6R^3}+\frac{a^5}{120R^5}-\ldots=\frac{a}{R}\left\{1-\frac{a^2}{6R^2}+\frac{a^4}{120R^4}-\ldots\right\}$$

$$(2)\ \mathrm{tang}\frac{a}{R}=\frac{a}{R}+\frac{a^3}{3R^3}+\frac{2a^5}{15R^5}+\ldots=\frac{a}{R}\left\{1+\frac{a^2}{3R^2}+\frac{2a^4}{15R^4}+\ldots\right\}$$

$$(3)\ \cos\frac{a}{R}=1-\frac{a^2}{2R^2}+\frac{a^4}{24R^4}$$

De logarithmen dezer grootheden kunnen eveneens bepaald worden; men heeft:

(4) $$\log \sin \frac{a}{R} = \log \frac{a}{R} - M \left\{ \frac{a^2}{6\,R^2} + \frac{a^4}{180\,R^4} + \ldots \right\}$$

(5) $$\log \operatorname{tang} \frac{a}{R} = \log \frac{a}{R} + M \left\{ \frac{a^2}{3\,R^2} + \frac{7a^4}{90\,R^4} + \ldots \right\}$$

(6) $$\log \cos \frac{a}{R} = - M \left\{ \frac{a^2}{2\,R^2} + \frac{a^4}{12\,R^4} + \ldots \right\}$$

waarin $M = 0{,}4342945$, $\log M = 9{,}6377843 - 10$.

De invloed van de termen van den vierden graad is zeer gering; voor $a = 182$ K.M. en R gelijk aan den straal der aarde veroorzaakt het weglaten, van dezen term in de reeks voor den cosinus eene afwijking van $\frac{1}{18.200000}$, dat is alzoo een verandering van 1 c.M. in een driehoekszijde van 182 K.M. Deze afwijking is nog niet zoo groot als die, welke veroorzaakt wordt door een verschil van een halve eenheid van de zevende decimaal in de logarithmen. Om dit verschil te bereiken kan men de bogen tot 218 K.M. nemen en voor het verschil in log. sinus zelfs tot 430 K.M. opklimmen. Voor de bogen beneden 218 K.M. zal men dus mogen stellen, nauwkeurig tot op een halve eenheid der zevende decimaal van de logarithme:

(7) $$\log \sin \frac{a}{R} = \log \frac{a}{R} - \frac{M\,a^2}{6\,R^2}$$

(8) $$\log \operatorname{tang} \frac{a}{R} = \log \frac{a}{R} + \frac{M\,a^2}{3\,R^2}$$

(9) $$\log \cos \frac{a}{R} = - \frac{M\,a^2}{2\,R^2}$$

De grootheid $\frac{M\,a^2}{6\,R^2}$ wordt *aditament* genoemd en is blijkens de uitdrukking evenredig aan de tweede macht van den boog. Het aditament voor den boog *a* of *b* wordt hier verder aangeduid door A_a of A_b.

Bovenstaande formules gaan nu over in:

(10) $$\log \sin \frac{a}{R} = \log \frac{a}{R} - A_a$$

(11) $$\log \operatorname{tang} \frac{a}{R} = \log \frac{a}{R} + 2\,A_a$$

(12) $$\log \cos \frac{a}{R} = - 3\,A_a$$

De toepassing hiervan op de berekening van bolvormige driehoeken is nu gemakkelijk te vinden. Daartoe overgaande nemen wij eerst de

Rechthoekige driehoeken.

1°. Gegeven de beide rechthoekszijden *a* en *b*; gevraagd de onbekende elementen, A, B en *c*.

De formules voor de berekening der hoeken in logarithmen geschreven, zijn:

$$\log \operatorname{tang} A = \log \operatorname{tang} \frac{a}{R} - \log \sin \frac{b}{R}$$

$$\log \operatorname{tang} B = \log \operatorname{tang} \frac{b}{R} - \log \sin \frac{a}{R}$$

Na substitutie uit formule (10) en (11).

$$\log \operatorname{tang} A = \log \frac{a}{R} - \log \frac{b}{R} + 2 A_a - A_b$$

(13) $$\log \operatorname{tang} A = \log a - \log b + 2 A_a - A_b$$

(14) $$\log \operatorname{tang} B = \log b - \log a + 2 A_b - A_a$$

Voor de berekening van de schuine zijde kan men geen gebruik maken van de formule $\cos \frac{c}{R} = \cos \frac{a}{R} \cos \frac{b}{R}$ daar de cosinus van een kleinen hoek zeer weinig verandert bij een verandering in den hoek en er dus bij het opzoeken in de logarithmentafel voor eene reeks van hoeken dezelfde logarithme wordt gevonden. De formule kan wel vervormd worden tot:

$$\sin^2 \frac{c}{2R} = \sin^2 \frac{a}{2R} \cos^2 \frac{b}{2R} + \sin^2 \frac{b}{2R} \cos^2 \frac{a}{2R}$$

maar deze kan eerst door het invoeren van een hulphoek geschikt gemaakt worden voor logarithmische berekening. Wanneer er toch een hulphoek moet berekend worden kan men evengoed daarvoor een hoek van den driehoek berekenen en de schuine zijde berekenen uit een rechthoekszijde en één der hoeken.

2°. Gegeven de schuine zijde *c* en de rechthoekszijde *a*. Voor de bepaling der hoeken heeft men de formules:

$$\log \sin A = \log \sin \frac{a}{R} - \log \sin \frac{c}{R}$$

$$\log \cos B = \log \operatorname{tang} \frac{a}{R} - \log \operatorname{tang} \frac{c}{R}$$

Hierop de formule (10) en (11) toepassende, vindt men:

$$\log \sin A = \log \frac{a}{R} - \log \frac{c}{R} - A_a + A_c$$

$$\log \cos B = \log \frac{a}{R} - \log \frac{c}{R} + 2\, A_a - 2\, A_c$$

De andere rechthoekszijde wordt bepaald door de formule:

$\tang^2 \frac{b}{2R} = \tang \frac{c+a}{2R} \tang \frac{c-a}{2R}$, of in logarithmen geschreven

$2 \log \tang \frac{b}{2R} = \log \tang \frac{c+a}{2R} + \log \tang \frac{c-a}{2R}$ en verder

$$2 \log \frac{b}{2R} = \log \frac{c+a}{2R} + \log \frac{c-a}{2R} - 4\, A_{1/2 b} + 2\, A_{1/2 (c+a)} + 2\, A_{1/2 (c-a)}.$$

Omdat men bij hooge benadering voor een rechthoekigen bolvormigen driehoek met kleine zijden mag stellen:

$$c^2 = a^2 + b^2$$

heeft men ook $\frac{M c^2}{6 R^2} = \frac{M a^2}{6 R^2} + \frac{M b^2}{6 R^2}$

of $A_c = A_a + A_b$.

Ook heeft men: $2\, A_{1/2 (c+a)} + 2\, A_{1/2 (c-a)} = 2 \frac{M \times 1/4 (c+a)^2}{6 R^2} + 2 \frac{M \times 1/4 (c-a)^2}{6 R^2} = M \frac{c^2 + a^2}{6 R^2}$ en $4\, A_{1/2 b} = 4 \frac{M \times 1/4\, b^2}{6 R^2} = M \frac{b^2}{6 R^2}$

zoodat $- 4\, A_{1/2 b} + 2\, A_{1/2 (c+a)} + 2\, A_{1/2 (c-a)} = M \frac{c^2 - b^2 + a^2}{6 R^2} = 2 \frac{M a^2}{6 R^2} = 2\, A_a$.

Bovenstaande formules gaan nu door substitutie over in:

(15) $\log \sin A = \log a - \log c + A_b$.

(16) $\log \cos B = \log a - \log c - 2\, A_b$.

(17) $\log b = 1/2 \log (c + a) + 1/2 \log (c - a) + A_a$.

3°. Gegeven de schuine zijde *c* en den hoek A. De formules op overeenkomstige wijze behandelende, vindt men:

(18) $\log a = \log c + \log \sin A - A_b$.

(19) $\log b = \log c + \log \cos A + 2\, A_a$.

(20) $\log \tang B = \log \tang (90 - A) + 3\, A_c$.

4°. Gegeven een rechthoekszijde *a* met den overstaanden hoek A. Men vindt:

(21) $\log b = \log a - \log \text{tang } A + 2\, A_a + A_b$

(22) $\log c = \log a - \log \sin A + A_b$

(23) $\log \sin B = \log \sin (90 - A) + 3\, A_a$

5°. Gegeven een rechthoekszijde *b* met den aanliggenden hoek A. Men vindt:

(24) $\log a = \log b + \log \text{tang } A - 2\, A_a - A_b$

(25) $\log c = \log b - \log \cos A - 2\, A_a$

(26) $\log \cos B = \log \cos (90 - A) - 3\, A_b$

Men kan de aditamenten-methode ook toepassen op het geval dat één rechthoekszijde zeer klein is en de beide andere zijden zoo groot zijn, dat hare complementen zeer klein zijn. Van den vierhoek, die gevormd wordt door de kleine rechthoekszijde, de complementen der beide andere zijden en den boog die de uiteinden daarvan verbindt, zijn dan alle zijden klein. Noemt men de schuine zijde *c*, de grootste rechthoekszijde *b*, de kleinste *a* en den tegenover *a* staanden hoek A, dan zijn de zijden van den vierhoek a, 90 — b, A en 90 — c. Wanneer a en 90 — b gegeven zijn, kan men A en 90 — c bepalen en omgekeerd. Men heeft:

$\cos c = \cos a \cos b$, $\quad \text{tang } A = \text{tang } a : \sin b$,

$\sin (90 - c) = \cos a \sin (90 - b)$, $\quad \text{tang } A = \text{tang } a : \cos (90 - b)$,

$\sin a = \sin c \sin A$, $\quad \text{tang } b = \text{tang } c \cos A$,

$\sin a = \cos (90 - c) \sin A$, $\quad \text{tang } (90 - b) = \text{tang } (90 - c) : \cos A$.

Stelt men gemakshalve $a = p$, $90 - b = q$, $A = r$ en $90 - c = s$, dan gaan de formules over in:

$\sin s = \sin q \cos p$, $\quad \text{tang } r = \text{tang } p : \cos q$,

$\sin p = \sin r \cos s$, $\quad \text{tang } q = \text{tang } s : \cos r$.

1°. Gegeven p en q.

$$\log s = \log q + A_s - A_q - 3\, A_p$$
$$\log r = \log p - 2\, A_r + 2\, A_p + 3\, A_q$$

Daar bij benadering $s = q$ en $r = p$ is, heeft men ook $A_s = A_q$ en $A_r = A_p$, waardoor de formules overgaan in:

(27) (28) $\log s = \log q - 3\, A_p$ en $\log r = \log p + 3\, A_q$

2°. Gegeven r en s.

(29) (30) $\log p = \log r - 3\, A_s$ en $\log q = \log s + 3\, A_r$

De formule 27-30 kunnen worden gebruikt voor de berekening van Soldner'sche coördinaten.

Scheefhoekige driehoeken.

1°. Gegeven de hoeken en de zijde a.

De sinusregel levert de formules ter bepaling van de onbekende zijden. Hierop de aditamenten-methode toepassende vindt men:

(31) $\log b = \log a - \log \sin A + \log \sin B + A_b - A_a$.

(32) $\log c = \log a - \log \sin A + \log \sin C + A_c - A_a$.

Wordt deze berekening toegepast op een uitgestrekt driehoeksnet, dan komt het groote voordeel der methode vooral uit. Men kan dan aan de formule den volgenden vorm geven:

$$\log b - A_b = \log a - A_a - \log \sin A + \log \sin B.$$

Vervangt men eene zijde a door een andere a_1 van zoodanige lengte dat men heeft:

(33) $\log a_1 = \log a - A_a$, dan gaat de formule over in:

(34) $\log b_1 = \log a_1 - \log \sin A + \log \sin B$.

De lengten der zoodanig gereduceerde zijden zijn dan evenredig aan de sinussen der overstaande hoeken. Uitgaande van de gereduceerde lengte der basis kan men met behulp der hoeken der bolvormige driehoeken de gereduceerde lengten van alle andere zijden in het net berekenen op dezelfde wijze als men dat in een net van vlakke driehoeken kan doen door toepassing van de sinusformule. Is die berekening voor het geheele net uitgevoerd, dan moet bij de log. van elke gereduceerde zijde weer het bijbehoorende aditament worden opgeteld, om de log. der werkelijke zijde te vinden.

2°. Gegeven de zijden a en b en den overstaanden hoek A.

Ter bepaling van den anderen overstaanden hoek B, vindt men, uitgaande van den sinusregel:

(35) $\log \sin B = \log \sin A + \log b - \log a - A_b + A_a$.

Bij deze log sin B behooren twee hoeken, die elkanders supplement zijn. Wanneer hoek A scherp en $a < b$ is, kunnen beide waarden voldoen; uit de verdere gegevens omtrent den driehoek moet beoordeeld worden welke hoek de gevraagde is.

De bepaling uit de gegevens van de derde zijde en den derden hoek is van weinig practisch belang in de geodesie.

3°. Gegeven de zijden a en b en den ingesloten hoek C.

Ter bepaling van de beide andere hoeken geeft eene formule van Gauss:

$$\text{tang}\ ^1/_2\ (A - B) = \frac{\sin\ ^1/_2\ (a - b)}{\sin\ ^1/_2\ (a + b)} \cot\ ^1/_2\ C.$$

Hieruit vindt men:

$$\log \text{tg}\ ^1/_2\ (A - B) = \log \cot\ ^1/_2\ C + \log\ ^1/_2\ (a - b) - \log\ ^1/_2\ (a + b) -$$
$$- A_{^1/_2 (a - b)} + A_{^1/_2 (a + b)}$$

Nu is:

$$A_{^1/_2 (a - b)} = \frac{M (a - b)^2}{24\ R^2}$$

$$A_{^1/_2 (a + b)} = \frac{M (a + b)^2}{24\ R^2},$$

$$- A_{^1/_2 (a - b)} + A_{^1/_2 (a + b)} = \frac{M a b}{6\ R^2} = A_{\sqrt{ab}}$$

De formule krijgt hierdoor den volgenden vorm:

(36) $\log \text{tang}\ ^1/_2\ (A - B) = \log \cot\ ^1/_2\ C + \log\ (a - b) -$
$- \log\ (a + b) + A_{\sqrt{ab}}$.

Voor de som der hoeken vindt men op dezelfde wijze:

(37) $\log \text{tang}\ ^1/_2\ (A + B) = \log \cot\ ^1/_2\ C + 3\ A_{\sqrt{ab}}$

Het verdient echter opmerking dat de som der hoeken nauwkeuriger kan bepaald worden door het spherisch exces af te leiden uit de gegevens. Het spherisch exces kan voor dit geval gevonden worden door de formule:

(38) $\text{tg}\ ^1/_2\ E = \dfrac{\text{tg}\ ^1/_2\ a\ \text{tg}\ ^1/_2\ b \sin C}{1 + \text{tg}\ ^1/_2\ a\ \text{tg}\ ^1/_2\ b \cos C}$, waarin a en b in hoekmaat zijn uitgedrukt. Gemakkelijker evenwel is het om bij benadering het oppervlak van den driehoek gelijk te stellen aan $^1/_2$ ab sin C, waardoor men vindt voor het spherisch exces in seconden:

(39) $E = \dfrac{ab \sin C}{2\ R^2} \times 206265''.$

De derde zijde kan nu door den sinusregel worden bepaald.

4°. Gegeven de drie zijden.

Voor de berekening der hoeken gelden de formules van den

vorm $\qquad \text{tang}\ ^1/_2\ A = \sqrt{\dfrac{\sin (s - b) \sin (s - c)}{\sin s \sin (s - a)}}.$

of wel: $\qquad \sin A = \dfrac{2 \sqrt{\sin s \sin (s - a) \sin (s - b) \sin (s - c)}}{\sin b \sin c}.$

De eerste formule kan worden geschreven:

$$2 \log \text{tg}\ ^1/_2\ A = \log \frac{(s - b)(s - c)}{s (s - a)} - A_{(s - b)} - A_{(s - c)} + A_s + A_{(s - a)}$$

Nu heeft men:

$$-A_{(s-b)} = -\frac{M(s-b)^2}{6\ R^2} = -\frac{M}{6R^2}\left\{ s^2 - 2\,bs + b^2 \right\}$$

$$-A_{(s-c)} = -\frac{M(s-c)^2}{6\ R^2} = -\frac{M}{6R^2}\left\{ s^2 - 2\,cs + c^2 \right\}$$

$$+A_s = +\frac{M\,s^2}{6\,R^2} = +\frac{M}{6\,R^2}s^2$$

$$+A_{(s-a)} = +\frac{M(s-a)^2}{6\ R^2} = +\frac{M}{6R^2}\left\{ s^2 - 2\,as + a^2 \right\}$$

Voor de som der vier uitdrukkingen heeft men:

$$\frac{M}{6\,R^2}\left\{ (b+c-a)\ 2\,s + a^2 - b^2 - c^2 \right\} =$$

$$= \frac{M}{6\,R^2}\left\{ b^2 + 2\,bc + c^2 - a^2 + a^2 - b^2 - c^2 \right\} = \frac{M}{6\,R^2} \times 2\,b\,c$$

waaruit volgt:

$$2 \log \operatorname{tang} {}^1\!/_2\,A = \log \frac{(s-b)(s-c)}{s\,(s-a)} + \frac{M}{6\,R^2} \times 2\,bc$$

$$\log \operatorname{tang} {}^1\!/_2\,A = {}^1\!/_2 \log \frac{(s-b)(s-c)}{s\,(s-a)} + \frac{M\,b\,c}{6\,R^2}$$

of daar $\frac{M\,bc}{6\ R^2} = A_{\sqrt{bc}}$

$$(40) \qquad \log \operatorname{tang} {}^1\!/_2\ A = \log \sqrt{\frac{(s-b)(s-c)}{s\,(s-a)}} + A_{\sqrt{bc}}$$

De tweede formule kan worden geschreven:

$$2 \log \sin A = \log 4 + \log \frac{s\,(s-a)(s-b)(s-c)}{b^2\,c^2} - A_s - A_{(s-a)} -$$

$$- A_{(s-b)} - A_{(s-c)} + 2\,A_b + 2\,A_c$$

$$-A_s = -\frac{M}{6\,R^2}s^2$$

$$-A_{(s-a)} = -\frac{M}{6\,R^2}(s^2 - 2\,as + a^2)$$

$$-A_{(s-b)} = -\frac{M}{6\,R^2}(s^2 - 2\,bs + b^2)$$

$$-A_{(s-c)} = -\frac{M}{6\,R^2}(s^2 - 2\,cs + c^2)$$

$$+2\,A_b = +\frac{M}{6\,R^2} \times 2\,b^2$$

$$+2\,A_c = +\frac{M}{6\,R^2} \times 2\,c^2$$

Voor de som vindt men;

$$-\frac{M}{6R^2}\left\{4s^2-(a+b+c)\times 2s+a^2+b^2+c^2-2b^2-2c^2\right)=$$

$$+\frac{M}{6R^2}(b^2+c^2-a^2)=A_b+A_c-A_a$$

Bovenstaande formule krijgt ten slotte dezen vorm:

$$(41)\ \log\sin A=\log\frac{2\sqrt{s(s-a)(s-b)(s-c)}}{bc}+{}^1\!/\!_2\,(A_b+A_c-A_a)$$

De formules (40) en (41) kunnen voor het geval dat alle hoeken moeten berekend, worden geschreven onder den vorm:

$$(42)\ \log\tan{}^1\!/\!_2 A=\log\sqrt{\frac{(s-a)(s-b)(s-c)}{s}}-\log(s-a)+A_{\sqrt{bc}}$$

$$(43)\ \log\sin A=\log\frac{2\sqrt{s(s-a)(s-b)(s-c)}}{abc}+{}^1\!/\!_2(A_b+A_c+A_a)+$$

$$+\log a-A_a.$$

Het spherisch exces, berekend volgens de formule:

$$(44)\qquad E=\frac{\sqrt{s(s-a)(s-b)(s-c)}}{R^2}\times 206265''$$

levert vervolgens de vereischte controle op de som der hoeken.

De hierna volgende tafel kan worden gebruikt voor een bol met een straal overeenkomende met den gemiddelden kromtestraal voor *Nederland.*

Wanneer het aditament moet worden bepaald voor een nog onbekenden afstand kan hiervoor een benaderde waarde worden genomen, die uit eene berekening zonder inachtneming der correctietermen reeds voor dit doel voldoende nauwkeurig bekend wordt.

Ofschoon van bovenstaande formules een groot gedeelte in de geodesie weinig of geen toepassing zal kunnen vinden, zijn deze volledigheidshalve toch opgenomen, om de mogelijkheid der toepassing der aditamenten in het licht te stellen voor alle gevallen.

M. DE VOS.

ADITAMENTENTAFEL

behoorende bij vorenstaande verhandeling

«Berekening van bolvormige driehoeken».

Tafel der aditamenten in eenheden van de zevende decimaal naar de logarithmen der booglengten *a* voor een straal log $R = 6{,}8049930$ (den gemiddelden kromtestraal op de breedte van 52°).

$$\text{Log R sin} \frac{a}{R} = \log a - A_a; \quad \text{Log R tg} \frac{a}{R} = \log a + 2\ A;$$

$$\text{Log cos} \frac{a}{R} = -\ 3\ A_a.$$

Log a.	A.	Log a.	A.	Log a.	A.	Log a.	A.
3.0	0,0	4.15	3,5	4.40	11,2	4.65	35.5
3.1	0,0	4.16	3,7	4.41	11,7	4.66	37,1
3.2	0,0	4.17	3,9	4.42	12,3	4.67	38,9
3.3	0,1	4.18	4,1	4.43	12,9	4.68	40,7
3.4	0,1	4.19	4,3	4.44	13,5	4.69	42,6
3.5	0,2	4.20	4,5	4.45	14,1	4.70	44,6
3.6	0,3	4.21	4,7	4.46	14,8	4.71	46,7
3.7	0,4	4.22	4,9	4.47	15,5	4.72	48,9
3.8	0,7	4.23	5,1	4.48	16,2	4.73	51,2
3.9	1,1	4.24	5,4	4.49	17,0	4.74	53,7
4.0	1,8	4.25	5,6	4.50	17,8	4.75	56,2
4.01	1,9	4.26	5,9	4.51	18,6	4.76	58,8
4.02	1,9	4.27	6,2	4.52	19,5	4.77	61,6
4.03	2,0	4.28	6,5	4.53	20,4	4.78	64,5
4.04	2,1	4.29	6,8	4.54	21,4	4.79	67,5
4.05	2,2	4.30	7,1	4.55	22,4	4.80	70,7
4.06	2,3	4.31	7,4	4.56	23,4	4.81	74,1
4.07	2,5	4.32	7,8	4.57	24,5	4.82	77,6
4.08	2,6	4.33	8,1	4.58	25,7	4.83	81,2
4.09	2,7	4.34	8,5	4.59	26,9	4.84	85,0
4.10	2,8	4.35	8,9	4.60	28,2	4.85	89,0
4.11	3,0	4.36	9,3	4.61	29,5	4.86	93,2
4.12	3,1	4.37	9,8	4.62	30,9	4.87	97,6
4.13	3,2	4.38	10,2	4.63	32,3	4.88	102,2
4.14	3,4	4.39	10,7	4.64	33,9	4.89	107,1
4.15	3,5	4.40	11,2	4.65	35,5	4.90	112,1

Log a.	A.	Log a.	A.	Log a.	A.	Log a.	A.
4.895	109,6	5.050	223,7	5.112	297,6	5.174	395,9
4.900	112,1	5.052	225,7	5.114	300,3	5.176	399,6
4.905	114,7	5.054	227,8	5.116	303,1	5.178	403,3
4.910	117,4	5.056	229,9	5.118	305,9	5.180	407,0
4.915	120,1	5.058	232,1	5.120	308,8	5.182	410,8
4.920	122,9	5.060	234,2	5.122	311,6	5.184	414,6
4.925	125,8	5.062	236,4	5.124	314,5	5.186	418,4
4.930	128,7	5.064	238,6	5.126	317,4	5.188	422,3
4.935	131,7	5.066	240,8	5.128	320,4	5.190	426,2
4.940	134,8	5.068	243,0	5.130	323,3	5.192	430,2
4.945	137,9	5.070	245,3	5.132	326,3	5.194	434,1
4.950	141,1	5.072	247,5	5.134	329,3	5.196	438,2
4.955	144,4	5.074	249,8	5.136	332,4	5.198	442,2
4.960	147,8	5.076	252,1	5.138	335,4	5.200	446,3
4.965	151,2	5.078	254,5	5.140	338,6	5.202	450,4
4.970	154,7	5.080	256,8	5.142	341,7	5.204	454,6
4.975	158,4	5.082	259,2	5.144	344,8	5.206	458,8
4.980	162,0	5.084	261,6	5.146	348,0	5.208	463,0
4.985	165,8	5.086	264,0	5.148	351,3	5.210	467,3
4.990	169,7	5.088	266,5	5.150	354,5	5.212	471,7
4.995	173,6	5.090	268,9	5.152	357,8	5.214	476,0
5.000	177,7	5.092	271,4	5.154	361,1	5.216	480,4
5.005	181,8	5.094	273,9	5.156	364,4	5.218	484,9
5.010	186,0	5.096	276,5	5.158	367,8	5.220	489,4
5.015	190,4	5.098	279,0	5.160	371,2	5.222	493,9
5.020	194,8	5.100	281,6	5.162	374,6	5.224	498,5
5.025	199,4	5.102	284,2	5.164	378,1	5.226	503,1
5.030	204,0	5.104	286,8	5.166	381,6	5.228	507,7
5.035	208,7	5.106	289,5	5.168	385,1	5.230	512,4
5.040	213,6	5.108	292,2	5.170	388,7	5.232	517,2
5.045	218,6	5.110	294,9	5.172	392,3	5.234	521,9
5.050	223,7	5.112	297,6	5.174	395,9	5.236	526,8

Over den invloed der ontginning van steenkolenbeddingen op de uitkomsten van landmeetkundige werkzaamheden.

In jaargang 1903 van het Zeitschrift für Vermessungswesen komt een drietal artikelen voor, die ongetwijfeld de belangstelling onzer lezers verdienen.

Het eerste, van Prof. Dr. Schumacher, is getiteld: «Lage und Feststellung der Eigentumsgrenzen bei seitlicher Verschiebung der Grenzzeichen infolge van Bodensenkungen, unter besonderer Berücksichtigung der durch den Bergwerksbetrieb veranlassten Bodensenkungen; het tweede, van de hand van Katasterlandmesser Rothkegel, voert tot opschrift: «Ueber Verschiebungen von trigonometrischen und polygonometrischen Punkten im Ruhrkohlengebiet»; en het derde: «Seitliche Verschiebungen infolge von Bergbau im Stadtgebiet *Essen*» werd door Stadtgeometer Köndgen in aansluiting aan het artikel van Prof. Dr. Schumacher geschreven.

Het volgende overzicht dezer literatuur moge hier plaats vinden.

De bodem waarop wij verkeeren is voor ons menschen het symbool van het onwrikbare, een geschenk der aarde, waarop wij ons onder alle omstandigheden veilig voelen.

Op deze algemeen gangbare opvatting grondvest zich ook het recht.

De rechtsorde knoopt rechten en plichten vast aan het grondbezit, wanneer zij deze onaantastbaar wil maken.

En toch! Deze zekerheidsstelling is niet absoluut.

Immers, onze aarde, als hemellichaam een levend organisme in het oneindige heelal, is niet in rust, doch voortdurend onderhevig aan veranderingen.

Hare woeste jeugd kwam zij te boven, zoozeer zelfs, dat vermoedelijk de mogelijkheid is buiten gesloten van een terugkeer der geweldige gebeurtenissen, die plaats grepen in de onrustige tijden hare wording.

De overmoedige levensuitingen van weleer hebben ten deele plaats gemaakt voor wijzigingen in haar binnenste, zoo langzaam en onmerkbaar ontstaande, dat enkel een langdurige en nauwgezette

waarneming hunnen invloed op hare oppervlakte vermag vast te stellen.

Het veelal ontbreken van een nauwkeurig onderzoek geeft ons recht tot het vermoeden, dat langzame veranderingen der aardkorst veelvuldiger kunnen optreden dan wordt aangenomen.

Verschuivingen van geodetische punten zonder aanwijsbare oorzaak werden in *Beieren* waargenomen, toen men de ligging van eenige vaste punten der Beiersche nauwkeurigheidswaterpassing onderzocht.

Van 42 punten bleken bij nameting 10 gerezen en 11 gezonken te zijn.

Tastbaarder in hunne gevolgen zijn de aardbevingen.

Beide soorten van verschijnselen, zoowel de langzame en onmerkbare, als de plotselinge, werken nadeelig op de rechtszekerheid van den grondeigendom in, zoodra zij een verschuiving van grensteekens veroorzaken.

De wijzigingen door aardbeving veroorzaakt zijn slechts dan vast te stellen, wanneer het bezochte gebied te voren nauwkeurig was opgemeten; dientengevolge zijn uit het verledene slechts mededeelingen tot ons gekomen omtrent gevallen, die door afmetingen en gevolgen de bestaande verhoudingen opvallend verbraken.

Een voorbeeld is de ramp waardoor *Calabrië* in 1783 werd getroffen, waarbij 30.000 menschen het leven lieten.

De geheele maatschappelijke orde werd verstoord, de voorrechten van den adel werden afgeschaft, oude wetten werden door nieuwe vervangen.

Ongeloofelijke zichtbare verschuivingen van deelen der aardkorst vonden plaats. Zoo schoof b.v. eene boerenhoeve gedeeltelijk op een naast gelegene, waaruit een proces tusschen de eigenaren geboren werd.

De rechter besliste, dat de eigenaar van het bedolven landgoed eigenaar daarvan was gebleven voor de geheele vroegere uitgestrektheid, dat echter de andere eigenaar, van zijn op het landgoed van zijn buurman geschoven grond, zooveel mocht weghalen, als hij zou begeeren.

Deze rechterlijke beslissing, een opmerkelijke uiting van rechterlijke wijsheid, is beschouwd als een juridische scherts welke de rechtbank zich veroorloofde.

Deed zich echter het geval heden ten dage in *Duitschland* voor, dan zou, volgens het Burgerlijk Wetboek voor het *Duitsche Rijk*, een gelijkluidende uitspraak moeten volgen.

De opmetingen van den nieuweren tijd, vóór en nà zoodanige gebeurtenis, openen ons de gelegenheid den omvang der plaats gehad hebbende veranderingen vrij nauwkeurig vast te stellen.

Zoo zijn, als gevolg der aardbeving van 9 November 1880, in de nabijheid van *Agram* in *Kroatië*, verplaatsingen van vaste punten aangetoond.

Op 17 Mei 1892 werd de residentie *Tapanoeli* op *Sumatra* door een aardbeving getroffen, verscheidene triangulatiepijlers en grensteekens werden uit hun verband gerukt, twee punten werden bevonden zich 1.9 M. in tegengestelde richting te hebben verplaatst.

Het westelijke gebied van *Assam* — *Britsch-Indië* — werd op 12 Juni 1897 door een aardbeving bezocht, die zich over eene oppervlakte 1 3/4 maal grooter, dan die van de grootst bekende Europeesche aardbeving — *Lissabon* 1 November 1755 — uitstrekte.

Op verscheidene plaatsen der meest getroffen deelen, werden vroeger zorgvuldig vlak aangelegde rijstvelden golvend, met hoogteverschillen van 1.2 — 1.8 M.

Dat de grensteekens mede werden verplaatst, zij in 't voorbijgaan opgemerkt. [1])

Ook zonder aardbeving kan dit echter plaats vinden.

Veranderingen in de bovenste aardkorst kunnen tot dezelfde uitkomst leiden. De mogelijkheid is niet buiten gesloten, dat kleilagen door ondergrondsche stroomen worden weggespoeld, inklinking der dekkende lagen, waaraan gepaard verbreking van het verband der grensteekens, is hiervan het gevolg.

Ook de aanleg van klei-, zand-, leem-, mergel- en andere groeven kan het van zijn natuurlijken steun beroofde achterliggende land in beweging brengen en een verplaatsing der grensteekens veroorzaken.

In dit laatste geval is het optredende euvel echter van zoo plaatselijken aard, dat een regeling der rechtsverhoudingen niet op onoverkomelijke bezwaren stuit, hieraan wordt eerst dan ernstig beletsel in den weg gelegd, wanneer de storing zich over een gebied van grooten omvang uitstrekt.

---

1) Zie Afl. 1 v. d. T. 1907. blz. 17—18. *San Francisco.*

Dit is het geval in streken waar mijnbouw wordt uitgeoefend. Door het instorten van ontgonnen beddingen kunnen de bovenste aardlagen inzakken.

Dat zulks dikwijls voorkomt bewijzen de beschadigingen toegebracht aan gebouwen in een mijndistrict gelegen, de storingen in den waterafvoer, het dras worden van landerijen, en boven alles, de talrijke processen tusschen de eigenaren van beschadigde gronden en opstallen en de mijnbezitters.

In Mei 1894 kwam in het Pruisische Huis van Afgevaardigden een ontwerp van wet in beraadslaging, dat een kanaalverbinding van *Herne* naar *Ruhrort* beoogde. Tegen dit plan gingen stemmen op, naar aanleiding van onder het tracé gedreven mijnbouw.

Om volledig omtrent de bestaande verhoudingen te worden ingelicht, ging het Oberbergamt in *Dortmund* er toe over, alle binnen zijn ressort opgedane ervaringen betreffende verzakkingen van den bodem voortspruitende uit mijnontginning te verzamelen, ter verwerking tot een rapport.

De conclusie luidde:

Het mergeldek, dat over het steenkolengebergte van *Westfalen* ligt uitgespreid, is niet bestand tegen de gevolgen van het mijnbedrijf. Op sommige plaatsen, waar de dikte niet meer dan 50 M. bedraagt, ontstaan, als gevolg van ondergrondsche instortingen, zichtbare kloven.

Bij een dikte der mergel van 120 M. zijn nog scheuren waargenomen. Hier boven komen verzakkingen, waaronder zeer belangrijke voor; een van een rijten van de bovenkorst, wanneer de gangen 200 M. diep liggen is niet opgemerkt.

Hoe dikker de mergellaag is, des te vlakker vertoonen zich aan het aardoppervlak golvende verzakkingen, van groote horizontale uitgestrektheid.

In loodrechten zin neemt de invloed van den mijnbouw af, bij toenemende dikte der mergellaag.

Tot nu toe heeft bij een dikte van 250 M. de schade zich uitsluitend bepaald tot storingen in den waterafvoer en het moerassig worden van landerijen.

Deze inwerking van den mijnbouw op den bovengrond is verklaarbaar, wanneer men bedenkt, welke holten zij in de aarde het aanzijn schenkt. Alleen in het Westfaalsche steenkolenbekken

vermeerdert jaarlijks hun kubieken inhoud, met meer dan 30 millioen M^3., dagelijks nemen zij toe met meer dan 100000 M^3.

De oppervlakte van het Westfaalsche revier beslaat 1200 $K.M^2$; in 40 jaren ontneemt de mijnindustrie hieraan een laag ter dikte van 1 Meter.

Het Oberbergamt heeft zich niet geuit over de vraag, of ten gevolge der verzakkingen ook zijwaartsche verschuivingen optreden van meetpunten en grensteekens.

Dat dit echter plaats vindt hebben opmetingen uit den nieuweren tijd bewezen.

De landmeter Overhoff deelt (Mitteilungen aus den Markscheidewesen 1901. Heft 3. S. 43) omtrent de verschuiving van trigonometrische en polygonometische punten in het Ruhrkolengebied mede:

1. De richting der verplaatsing ligt nagenoeg rechthoekig ten opzichte der bedding, d. w. z. nagenoeg rechthoekig ten opzichte van haar instorten en haar wegschuiven.

2. De storing is slechts voor een gering deel verzakking, doet zich voornamelijk in horizontalen zin gelden.

3. Lijnen van gelijke verticale en horizontale verplaatsing liggen evenwijdig aan de verschoven aardlaag.

Deze regels gaan nog op bij dekkende mergellagen tot 70 M. dikte, waarschijnlijk gelden zij ook nog voor dikkere mergelafzettingen.

De metingen van Overhoff vonden plaats in de gemeente *Wiemelhausen.*

Voor sommige polygoonpunten bedroeg de verplaatsing 3,17, 3,37, ja zelfs tot 3,75 M.

Twee op een afstand van ± 900 M. tegenover elkander gelegen punten, verplaatsten zich in tegengestelde richting 6.03 M.; het eene punt 3,75 M. naar het Noordwesten, het andere 2,28 M. naar het Zuidoosten.

Het tusschen deze punten gelegen gebied is uiteen gereten, **grooter geworden**; de plaats gehad hebbende verandering is aan de oppervlakte zichtbaar; men neemt scheuren waar ter wijdte van een haar tot 1 Meter.

Het betrokken district heeft een voor de bovenkorst ongunstige kolen formatie, de beddingen liggen onder een hoek van 60°, onder eene slechts enkele meters dikke laag van klei en leem.

Gelijksoortige uitkomsten leverden ook door den landmeter Rothkegel gedane opmetingen (Z. f. V. 1901. S. 97). Zij ontlokten hem de waarschuwing:

«Für Landmesser ist es jedenfalls von Wichtigkeit zu wissen, dass in bergmännisch unterbauten Gegenden, ältere coordinatorisch festgelegte Punkten nur mit Vorsicht benutzt werden dürfen.» Eenig betoog zal wel niet noodig zijn om te bewijzen, dat de grensteekens der eigendommen deelen in het lot der trigonometrische en polygonometrische punten.

In alle mijnstreken komen verplaatsingen voor, in het Ruhrkolenrevier is bijna geen grenspaal *onbesmet;* ontkend kan echter niet worden, dat er mogelijk plaatsen zijn aan te wijzen, die vrij zijn van het kwaad, als gevolg der geaardheid en der dikte van de boven de kolenbeddingen liggende aardlagen.

In het overige gedeelte zijner verhandeling begeeft Prof. Schuhmacher zich in juridische beschouwingen, waarvoor wij wellicht later de aandacht onzer lezers vragen.

Voor hen die voorstanders zijn van een kadaster met bewijskracht voor de grenzen, is merkwaardig deze uitlating:

«Unvollkommen ist aber diese Festlegung in sofern, als das Kataster von den Verschiebungen der trigonometrischen, polygonometrischen und sonstigen Messungspunkten beeinflusst wird».

Stadtgeometer Köndgen deelt omtrent de verschuivingen binnen het gebied der stad *Essen* mede:

In de oude stad werden er tot 30 c.M. waargenomen, in de nieuwe stad tot 72 c.M. Vooral het stedelijk abattoir kwam ernstig in verdrukking, de zijwaartsche verplaatsing werd het eerst bemerkt door breuken in de dikke gietijzeren zuilen der hallen, die met spoed door smeedijzeren I-dragers moesten worden vervangen.

Een gedeelte der *Schwanenkampstrasse* verplaatste zich 30 c.M.

In erger mate treedt het verschijnsel op in de omgeving van het abattoir.

Een geheel bouwblok ter lengte van 320 Meter en ter diepte van 70 M. verplaatste zich; eenige eigenaren zagen 72 c.M. van de oorspronkelijke diepte hunner bouwterreinen verloren gaan.

Katasterlandmesser Rothkegel haalt niet minder sprekende feiten aan, hij schrijft:

Gewichtig uit het oogpunt der praktijk is de mogelijkheid, de verschuivingen aan te toonen door eenvoudige lengtemeting.

Als voorbeelden der optredende afwijkingen, neemt hij in zijn verhandeling het volgende staatje op:

Een lijn van rond	18 M.	toonde een verschil van	0.38	M.
id.	58	id.	0.43	id.
id.	62	id.	0.34	id
id.	84	id.	0.66	id.
id.	87	id.	0.56	id.
id.	99	id.	0.34	id.
id.	146	id.	0.62	id.

De eerste metingen hadden plaats gevonden omstreeks 1880, de tweede omstreeks 1900. Alle lijnen waren ondergronds zorgvuldig verzekerd en zonder eenige moeite na te meten.

Wat leeren ons nu deze onderzoekingen van den nieuweren tijd?

Naar onze meening dit, dat het eeuwigdurende kadaster, het door de wet gesanctioneerde kadaster met bewijskracht voor de grenzen, een droombeeld is, misschien in sommige streken voor verwezenlijking vatbaar; dat wij echter te ver gaan, wanneer we oppervlakkig en vaag, als tot nog toe, ijveren voor de langzame algemeene invoering dezer geodetische nieuwheid.

Wij staan een stelsel voor niet met een achterdeurtje, maar met een achterdeur.

In *Limburg* ontginnen wij kolenbeddingen, in de *Peel* bij *Helenaveen* zijn zij aangeboord (987.56 M.)

In *Twente* zullen zij waarschijnlijk worden gevonden, en naar men verwacht naast kolen, bovendien onder den bontzandsteen nog «Zechstein», rijk aan steenzout en kalizouten.

Ongeveer het geheele Zuidoosten van ons land kan in meerdere of mindere mate, dus niet in aanmerking komen voor de aangeprezen kadastrale hervorming.

De gevolgen van ondermijning zijn ook binnen onze landpalen reeds bekend, een voorbeeld ervan vindt men in deze aflevering. [1])

Het opvullen van verlaten mijngangen met afvalgesteenten moge instorten en verschuiven van aardlagen vertragen, een afdoend middel kan het er nimmer tegen zijn, wij halen toch altijd iets meer weg, dan wij kunnen weergeven.

[1]) Bldz. 60.

Prof. Dr. Schuhmacher staat op het standpunt, dat zuivering der verstoorde rechtsverhoudingen: «in der Weise hätte zu erfolgen, das die Grundeigentümer des Verschiebungsgebietes gezwungen werden können, ihre Grenzen und Eigentumsverhältnisse in einem Verfahren zu erledigen».

Het Zusammenlegungsverfahren dient hem daarbij tot model.

Hij ziet klaarblijkelijk geen kans, de ontwrichte aarde weder in hare voegen te zetten.

Zou het geen aanbeveling verdienen, aan de invoering van een kadaster met bewijskracht voor de grenzen te laten voorafgaan, een onderzoek naar den invloed der bewegelijkheid van onzen bodem, op de duurzaamheid eener materieele bevestiging der eigendomsgrenzen.

Op dit gebied hebben wij ons nog niet bewogen.

Utrecht, Juni '07. C. W. Hoffmann.

1°. Herziening belastbare opbrengst der gebouwde eigendommen.

2°. Verhooging van hoofdstuk VII B, dienstjaar 1907.

VERSLAG. (Tweede Kamer).

Het eerste wetsontwerp gaf aanleiding tot de volgende opmerkingen.

Aan sommige leden waren klachten ter oore gekomen over gemis eener goede evenredigheid tusschen de schattingen, in de verschillende schattingsdistricten verricht. Met name meenden zij te weten, dat de belastbare opbrengst van eenvoudige arbeiderswoningen, *ƒ* 1 per week huur doende, voor verschillende plaatsen zeer uiteenloopend is gesteld. In Utrecht zou die opbrengst zijn geschat op *ƒ* 50, in 's Hertogenbosch op *ƒ* 40 en in Tilburg op *ƒ* 25 à *ƒ* 30. Bedoelde leden wenschten van den Minister te vernemen in hoeverre deze beweringen juist zijn en vroegen de overlegging van een staat, gebouwde eigendommen uit verschillende gemeenten betreffende, die hierover eenig licht zou kunnen verspreiden. Zij voegden daaraan toe, dat, indien het bovenvermelde inderdaad juist mocht zijn, het huns inziens gewenscht zoude zijn de heffing naar de uitkomsten der nieuwe schatting nog eenigen tijd uit te stellen, opdat inmiddels een herschatting zou kunnen plaats vinden. Vooral nu te dezer zake reeds in 1903 een wetswijziging is tot stand gebracht om een onbillijke wijze van schatting te ontgaan, zoude het kwalijk te rechtvaardigen zijn zich neer

te leggen bij uitkomsten, die door ongelijke en daardoor onrechtmatige schatting zijn verkregen.

Vele andere leden voerden hier tegen aan, dat, bij de groote zelfstandigheid van elke schattingscommissie, elke ongelijkheid in de schattingen onmogelijk kon worden vermeden, al was ook het streven van elke commissie op eenheid in de toepassing der wet gericht. Zij waren van oordeel, dat de gebreken, die de nieuwe uitkomsten mogelijk aankleven, in geen geval zoo ernstig zijn, dat zij eenig uitstel zouden rechtvaardigen.

Sommige leden wezen voorts op den invloed, dien de tot stand gebrachte herziening op de financiën van vele gemeenten zal hebben. Naar de nieuwe belastbare opbrengst berekend, zal toch de opbrengst der grondbelasting voor sommige gemeenten hooger, voor andere lager zijn dan thans het geval is en in overeenstemming daarmede zal de heffing van een bepaald aantal opcenten, ten bate van de gemeente, een hooger of lager bedrag dan tot nu toe in de gemeentelijke schatkist doen vloeien. Voor gemeenten, die veel opcenten op de hoofdsom der grondbelasting heffen, zal het hier bedoelde verschil soms aanzienlijk zijn. De leden, die dit punt ter sprake brachten, spraken hun twijfel uit, of de Minister op dit gevolg der herziening wel genoegzaam bedacht is geweest en stelden de vraag, of, gelet op deze zijde der quaestie, niet op den arbeid van de ingestelde Staatscommissie voor de gemeentefinanciën wordt vooruitgeloopen.

Wat het tweede wetsontwerp betreft, werd de vraag gedaan, of uit de *f* 40 000, waarmede art. 39 van hoofdstuk VII *B* wordt verhoogd, ook de bijzondere belooningen zullen worden betaald, bedoeld in art. 4 van het eerste wetsontwerp. Zoo neen, dan wenschte men te vernemen uit welk artikel die uitgaven wel zullen worden gekweten.

Ook waren er enkele leden, die hun bevreemding uitspraken, over het belangrijk tekort, dat op voornoemd artikel zal ontstaan, waartegen echter door anderen werd opgemerkt, dat, gelijk in de Memorie van Toelichting wordt gezegd, de benoodigde f 40 000 voor andere uitgaven zullen dienen dan die, waarvoor de geraamde f 10 000 is bestemd.

De Commissie van Rapporteurs, vertrouwende, dat de Minister bereid zal zijn op vorenstaande opmerkingen en vragen alsnog schriftelijk van antwoord te dienen, is van oordeel, dat met de mededeeling van het bovenstaande de openbare beraadslaging over het wetsontwerp genoegzaam is voorbereid.

NOTA TER BEANTWOORDING VAN HET VERSLAG.

De aan sommige leden ter oore gekomen klachten over gemis eener goede evenredigheid tusschen de schattingen in de verschillende schattingsdistricten zijn den ondergeteekende niet bekend geworden. Dit behoeft

geene verwondering te baren, vermits het schattingswerk is verricht onder de leiding van eene hoofdcommissie, aan wie, bij art. 12 der wet van 2 Mei 1897 (*Staatsblad* n°. 124), was opgedragen „het bevorderen van eene juiste en eene gelijkmatige schatting over het geheele Rijk". Angstvallig heeft de Regeering zich steeds van inmenging in deze bij de wet omschreven taak der hoofdcommissie onthouden, om zelfs den schijn van pressie op de uitkomsten der herziening te vermijden. Naar aanleiding van de mededeeling in het Verslag is een onderzoek ingesteld, waarvan het resultaat waarschijnlijk nog bij de openbare behandeling zal kunnen worden medegedeeld.

Reeds thans echter wenscht de ondergeteekende te verklaren, dat hij zich aansluit bij het gevoelen van vele andere leden, dat de mogelijke gebreken der nieuwe uitkomsten in geen geval zóó ernstig zijn, dat zij eenig uitstel zouden rechtvaardigen.

De invloed dien de tot stand gebrachte herziening op de financiën van vele, waarschijnlijk alle, gemeenten zal hebben, is geen reden voor bezorgdheid. Brengen de opcenten méér op dan tegenwoordig, dan is vermindering van hun aantal voldoende om dat gebrek — wanneer het zoo mag heeten — te verhelpen. Brengen zij minder op, dan zal in den regel niet tot verhooging van hun aantal kunnen worden overgegaan, omdat bijna alle gemeenten reeds het maximum van 40 heffen. Maar tal van berekeningen die proefsgewijze zijn gemaakt geven grond om te verwachten, dat noemenswaardige bezwaren zich niet zullen voordoen. Het vermoedelijk verlies aan opcenten bleek steeds gering en in ieder geval van weinig beteekenis, vergeleken met het bedrag van het budget der gemeente.

Niet zonder bevreemding is kennis genomen van de in dit verband gestelde vraag, of de ondergeteekende op den invloed dien de herziening op de plaatselijke opcenten zal hebben, wel genoegzaam bedacht is geweest en of, gelet op deze zijde der quaestie, niet op den arbeid der Staatscommissie voor de gemeente-financiën wordt vooruitgeloopen. Blijkbaar is voorbijgezien, dat de voordracht strekt ter uitvoering van het dwingend voorschrift, vervat in art. 36 der wet van 2 Mei 1897 (*Staatsblad* n°. 124). Op de *mogelijkheid*, dat de herziening voor haren arbeid van belang was, moest de genoemde Staatscommissie bedacht zijn en is zij, naar de ondergeteekende meent, ook bedacht geweest.

Uit de f 40 000 waarmede art. 39 van hoofdstuk VII *B* wordt verhoogd, zullen inderdaad de bijzondere belooningen worden betaald bedoeld in art. 4 van het eerste wetsontwerp; zij dienen dus voor andere uitgaven dan die waarvoor de geraamde *f* 10 000 bestemd zijn,

---

Stadsmeting-Paramaribo.

Aan den Directeur der Kol. Spoorwegen en den leider der mijnexploratie is door den Gouverneur gevraagd, of zij geen ingenieurs van hun departement, die om andere dan gezondheidsredenen in de stad vertoeven, beschikbaar kunnen stellen, om in overleg met den gouvts. landmeter eene kaart te vervaardigen van de stad *Paramaribo* en hare buitenwijken, waarop de grenzen der daarin liggende erven nauwkeurig kunnen worden aangegeven (kadastrale legger).

Dit houdt waarschijnlijk verband met de staking der werkzaamheden aan spoorweg en bij mijn-exploratie, waardoor ingenieurs, tegenover wien het gouvernement nog contractueel verbonden is, ledig komen en die aldus nuttig kunnen gebruikt worden. („*Sur.*")

Stationsverzakking door ondermijning.

Men schrijft d.d. 13 April 1907 uit *Heerlen* aan den „Limb. Koer.":

De volgende week zal voor de Arrondissements-Rechtbank te *Maastricht* dienen een proces tusschen de Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen en de Maatschappij tot Exploitatie van Limburgsche Steenkolenmijnen. 't Zal hier gelden dezelfde quaestie als die te *Kerkrade*. Daar waren het particulieren; hier zal de maatschappij der S.S. misschien de rij openen. Sedert geruimen tijd is het stations-emplacement alhier gezakt. Er is al aangehoogd en nog ligt het niet zoo hoog als vroeger. Voor niet-vakmenschen is dit na te gaan. Moest er vroeger van uit *Palemig* of van den *Ringoven* een beladen wagen naar het station gebracht worden dan had een paard daar nog al moeite mee. Thans niet meer. Eenmaal op den Kempkensweg gekomen, rolt de wagen er haast van zelf heen.

Aan de Rechtbank te *Maastricht* is het thans uit te maken, of en in hoeverre de mijn schuld is aan de verzakking, en of de mijn schadeloosstelling moet betalen aan het spoor.

Met belangstelling ziet men deze uitspraak te gemoet. Zij zal voor velen uit *Heerlen* en omstreken van groote waarde zijn. Beide maatschappijen zullen haar uiterst recht zoeken. Dat zal voor anderen een vingerwijzing zijn om bij eventueele gevallen al of niet te procedeeren.

Vereeniging voor K. en L.

Nieuwe leden:

W. J. van Bellen, teekenaar van het kadaster te *Arnhem*.
W. P. van Melle, id. te *Amsterdam*.

BERICHTEN.

Bij de redactie te *Utrecht* is verkrijgbaar, tegen overeen te komen prijs, een zoo goed als nieuwe zaksextant

Bij *Kon. Besl. d.d. 11 April 1907, N*°. *20* is benoemd, tot Secretaris-generaal bij het Dep. van Financiën, de heer J. Heshusius, thans Hoofd-Directeur van de registratie, de hypotheken en het kadaster bij genoemd departement.

Bij *Kon. Besl. d.d. 12 April 1907, N*°. *35* is benoemd, tot bewaarder van de hypoth., het kadaster en de scheepsbewijzen te *Heerenveen* H. H. Dolk, thans ontvanger der registratie voor de burgerlijke akten en de successierechten te *Groningen.*

Bij *Kon. Besl. d.d. 15 April 1907, N*°. *39* is benoemd, tot lid der Rijkscommissie voor graadmeting en waterpassing Dr. J. C. Kapteyn, hoogleeraar in de sterrenkunde aan de Rijks-universiteit te *Groningen.*

Bij *Kon. Besl. d.d. 18 April 1907, N*°. *45* is benoemd, tot bewaarder van de hypotheken, het kadaster en de scheepsbewijzen te *Gorinchem,* H. J. Sturms, thans ontvanger der registratie en domeinen te *Vianen.*

Bij *Kon. Besl. d.d. 20 April 1907, N*°. *44* zijn benoemd, met ingang van 1 Mei, tot controleur van het kadaster: te *Heerenveen* A. Kriebel en te *Leeuwarden* L. W. Sillevis.

Bij *Kon. Besl. d.d. 4 Mei 1907, N*°. *117* is benoemd, bij het Dep. van Financiën tot Hoofd-Directeur van de registratie, de hypotheken en het kadaster, de heer J. M. van Walsem, thans directeur van de registratie en domeinen te *'s-Gravenhage.*

Bij *Kon. Besl. d.d. 17 Mei 1907, N*°. *34* is bepaald: dat het toezicht op de uitvoering der wetten tot regeling der grondbelasting, behalve aan de directeurs der directe belastingen, invoerrechten en accijnzen, wordt opgedragen aan een inspecteur der grondbelasting, die als zoodanig bij het personeel van de

administratie der directe belastingen, invoerrechten en accijnzen wordt ingedeeld;

dat de controleurs en de surnumerairs van het kadaster, te beginnen met 1 Juni 1907, den ambtstitel zullen voeren van controleur en surnumerair der grondbelasting;

en is met ingang van 1 Juni 1907 benoemd tot inspecteur der grondbelasting W. J. H. van Beusekom, controleur van het kadaster te *Rotterdam.*

Voorts is bij resolutie van den Minister van Financiën *d.d. 23 Mei 1907, N°. 7 D. B.* bepaald, dat de heer van Beusekom met de waarneming van zijne tegenwoordige betrekking te *Rotterdam* zal belast blijven.

Ingetrokken.

De verplaatsing met 1 Mei 1907 van den landmeter D. Balfoort van *'s-Gravenhage* naar *'s-Hertogenbosch.*

Verplaatsing van adspirant-landmeters.

Met 1 Mei 1907:

J. A. te Winkel van *Zutphen* naar *Almelo.*

Examen adspirant-landmeter.

Bij resolutie van den Minister van Financiën *d.d. 6 Juni 1907 N°. 10 Reg.* is bekend gemaakt, dat in Augustus of September 1907 te *'s-Gravenhage* examen zal worden gehouden voor de betrekking van adspirant-landmeter van het kadaster, waarvoor ten hoogste tien plaatsen kunnen vervuld worden; dat tot dat examen kunnen worden toegelaten zij die op 1 Januari 1907 hun 18de jaar zijn ingetreden en den vollen ouderdom van 23 jaar nog niet hebben bereikt; dat vervallen is de bepaling, dat niemand meer dan tweemaal tot het examen wordt toegelaten.

Aangifte voor het examen moet onder overlegging der vereischte stukken geschieden vóór 15 Juli 1907.

Nadere bizonderheden in de Staatscourant N°. 133 van 1905.

Verslag der Buitengewone Algemeene Vergadering te Utrecht op 19 Maart 1907.

Punten van behandeling:

A. Notulen der vorige vergadering.

B. Organisatie en Reorganisatie van den kadastralen dienst.

Ten einde de meening der Vergadering te vernemen omtrent de voornaamste punten waarover, blijkens de den leden toegezonden stukken verschil van gevoelen bestaat, zullen de volgende vragen aan bespreking en stemming worden onderworpen.

1°. Wordt instelling wenschelijk geacht van een centraalbureau met afdeeling:

a. voor vernieuwing van het kadaster (hermetingen);

b. voor reproductie van kaarten;

c. voor vernieuwing van bijbladen?

Bij ontkennende beantwoording van 1° *c*:

d. Behoort de vernieuwing der bijbladen te worden uitgevoerd,

I. aan de bureaux der Ingenieurs-Verificateur;

II. aan de bureaux voor bijhouding (bewaringen) van het kadaster?

2°. Behooren de administratieve en de terreinwerkzaamheden tot vaststelling der grondbelasting te worden uitgevoerd door het personeel van de bureaux voor bijhouding (bewaringen) van het kadaster?

3°. Wenscht men:

I. afscheiding der kadastrale boekhouding van de hypothecaire en bijhouding van het kadaster (boekhouding, meting, c. q. schatting) per bewaring beheerd door een landmeter (met welken titel dan ook) als chef, onder toevoeging van hem ondergeschikt personeel;

II. handhaving van de bestaande afscheiding tusschen de werkzaamheden voor meting (c.q. schatting) en die voor de boekhouding?

4°. Behoort in een der stelsels van vraag 3°, werkzaamstelling van jonge landmeters ter assistentie van oudere ambtgenooten:

I. regel te zijn;

II. beperkt te worden tot het noodzakelijke?

Bij aanneming van vraag 3° II:

5°. Wenscht men instelling van bureaux voor bijhouding (kringen van gemeenten) waarin het werk (meting, c. q. schatting) door één landmeter met één teekenaar kan worden afgedaan?

N.B. Bij aanneming van vraag 3° I vervalt deze vraag.

6°. Behoort de opleiding tot landmeter van het kadaster verbeterd te worden?

7°. Wenscht men dat aan *de Staatscommissie in zake hypotheekstelsel enz.* zullen worden medegedeeld:

a. al de aan de leden toegezonden gedrukte stukken omtrent het ontwerp „Organisatie en Reorganisatie van den kadastralen dienst";

b. een gedrukt verslag dezer algemeene vergadering?

C. Bespreking van en stemming over de door de leden: de Balbian, Colpa, J. Holthuizen, Hosang, Meijer, Persoon, Sillevis, Verhoeven, van der Veur en Wagemaker, te *'s-Gravenhage*, ingediende *motie*, luidende:

De Vergadering — kennis genomen hebbende van het artikel *„Het kadastrale vraagstuk"* door *de Redactie van het tijdschrift voor Kadaster en Landmeetkunde* geschreven in de 5e aflevering van jaargang 1906,

Verklaart: Geenszins in te stemmen met de strekking van dat artikel, noch met verschillende van de daarin voorkomende oordeelvellingen,

Niet geschokt te zijn in hare meening omtrent de wenschelijkheid van een kadaster met bewijskracht, voor welks technische uitvoering het tegenwoordige personeel voldoende ontwikkeling bezit,

en gaat over tot de orde van den dag.

D. Naar aanleiding van de voorstellen der leden: Vruggink te *Breda*, ten Braak, Neuteboom en Groeneveld te *Winschoten* en Roelofs te *Appingedam*, zullen de volgende vragen in stemming gebracht worden:

a. Behooren de traktementen der landmeters van het kadaster verbeterd te worden?

b. Wenscht men, dat door de Vereeniging pogingen worden aangewend om daartoe te geraken en worden aan het bestuur verleend: het noodige crediet en de machtiging de hulp van een door het bestuur te benoemen commissie uit de leden in te roepen?

De vergadering, geopend te 10½ uur wordt bijgewoond door de Heeren: Abresch, Alving, van Ameijden, Arentsen, Bakker, de Balbian, Baning, F. H. A. J. Bingen, Blom, Boddé, Boer, van den Bout, ten Braak, Buning, Colpa,

Cornelissen, G. W. van Dijk, J. F. van Dijk, O. Eisinga S. Eisinga, Evelein, Feenstra, Fétéris, Ferwerda, van Gelder, Geijl, Gombault, de Grebber, de Groot, H. P. de Haan, W. J. de Haan, J. W. den Hartogh, W. den Hartogh, Hengeveld, Hietink, Hoffmann, J. Holthuizen, W. Holthuizen, Hondius, Hoogenboom, Horstmann, Hosang, Houben, Iwema, Kalkman, Kanngiesser, J. Kater, Kerkhoff, Klompe, Kloosterboer, de Korver, Kreeftenberg, Krijgsman, van der Linde van Sprankhuijzen, Marring, Meijer, Mooij, Mulder, Neuteboom, de Neijn van Hoogwerff, ten Oever, A. C. Oosterman, Oldenziel, Paulussen, Persoon, Pieters, J. T. M. Pollen, Prins, Raeven, J. W. van der Rest, van Riel, van Riessen, Rocquette Muntinghe, de Ruiter, Schoonenberg, Sluijter, Smeets, Smeulders, Smit, Spuijbroek, Staal, Struijck, Teebaal, Verhoeven, van der Veur, van der Voort, de Vos, de Vroome, de Vries, Vruggink, J. H. de Wal, R. A. de Wal, Wagemaker, Wanninkhof, Weijgers en Zijlstra.

De *Voorzitter*, de Heer Paulussen spreekt de volgende openingsrede uit:

Mijne Heeren. Voor de eerste maal, dat ik het voorrecht heb in eene Algemeene vergadering onzer Vereeniging den voorzittersstoel te mogen innemen, is het mij aangenaam, mede uit naam van het bestuur, U allen hartelijk welkom te heeten en ik spreek daarbij het vertrouwen uit, dat de resultaten, die na gehouden discussies in deze vergadering zullen verkregen worden, mogen strekken tot bevordering van den bloei van ons dierbaar vak.

Uwe trouwe en talrijke opkomst ter vergadering, ja zelfs van vele leden, voor wie een verre en kostbare reis geen beletsel was, moge getuigen van de groote belangstelling, die U toont in de kadastrale zaak en dat de bloei van het kadaster U ter harte gaat.

Reeds ontelbare malen heeft zich tijdens het bestaan onzer vereeniging de behoefte aan het vereenigingsleven doen gevoelen, maar thans, nu wij, naar wij hopen, aan den vooravond staan van buitengewone gebeurtenissen op kadastraal gebied, is het meer dan noodzakelijk, dat wij ons aaneensluiten en op waardige en kalme wijze de belangen van het vak, dat zijn ook onze belangen,

overwegen en bespreken. Tot dit doel is deze vergadering belegd. Wat de aanleiding geweest is tot het houden dezer buitengewone algemeene vergadering is U allen bekend. Immers op verzoek van een 80-tal leden onzer vereeniging heeft het bestuur, ingevolge de bepaling van art. 5 onzer statuten, deze vergadering uitgeschreven, met het doel de leden in de gelegenheid te stellen te kunnen beraadslagen over de memorie, betreffende de Organisatie en Reorganisatie van den Kadastralen Dienst; en daarna de verkregen resultaten aan te bieden aan de Staatscommissie, ingesteld inzake de wetgeving op de registratiebelasting en de hypotheekrechten.

Op den 25en Juli 1906 werd de genoemde, uit 15 leden bestaande Staatscommissie door Hare Majesteit de Koningin benoemd. Die Commissie ontving daarbij de opdracht om na overweging, een rapport uit te brengen over tal van vragen, waarvan de navolgende voornamelijk voor het kadaster van belang zijn:

1. Welke veranderingen behooren gebracht te worden in de wettelijke administratieve bepalingen betreffende de eigendomsoverdracht van onroerende goederen, de vestiging van rechten van hypotheek, de hypothecaire en kadastrale boekhouding?

2. Op welke wijze ware, in verband met bovenstaande, het dienstvak van het kadaster te reorganiseeren?

Die commissie, waarin twee hooggeachte en gewaardeerde leden onzer vereeniging, namelijk de heeren Ingenieurs-Verificateur Boer en Eekhof, zitting hebben, werd op 22 September j.l. door Zijne Excellentie den Minister van Financiën op plechtige wijze geïnstalleerd. In de bevestigingsredé gaf Zijne Excellentie o. a. nog de volgende toelichting op bovenstaande vragen, n. l. dat de Commissie nog had te onderzoeken of eene principieele verandering van ons kadaster noodig is, in dien zin, dat dit bewijskracht bekome en verder haar oordeel uit te spreken over de regeling van de dienstverhoudingen in het corps ambtenaren van het kadaster.

Op die Staatscommissie nu, mijne Heeren, op wier schouders zulk een zware taak is gelegd, moeten wij onze hoop vestigen, aan haar moeten wij onze verlangens en wenschen kenbaar maken. Laten wij dat op eene bezadigde wijze en in kalme bewoordingen doen. Laten wij, wanneer wij succes van ons streven willen verwachten, hare taak niet bemoeielijken door allerhande nevenzaken aan te halen, maar ons bepalen tot hoofdzaken.

Wij moeten daarbij streven naar beknoptheid en duidelijkheid, ten einde de Staatscommissie in staat te stellen zich vlug een globaal, doch duidelijk beeld te kunnen vormen van de organisatie van ons dienstvak, zooals wij die wenschen, opdat zij onpartijdig en met kennis van zaken kan oordeelen.

Eene vereeniging, die gedurende meer dan 20 jaren pal gestaan heeft voor de goede zaak en steeds gestreefd heeft naar verbetering en verheffing van ons vak, en daardoor de waardeering en sympathie van vele andere vereenigingen en hooggeplaatste personen heeft verworven, en als eenig devies in haar vaandel draagt «Vooruitgang en bloei van het Kadaster» moet aan dat devies getrouw blijven en in overeenstemming daarmede hare wenschen aan de Staatscommissie doen kennen. Zij moet vooralsnog de materieele belangen der ambtenaren, in het belang der zaak, niet op den voorgrond stellen, al zijn ook al hare leden voor lotsverbetering zeer gevoelig.

Zooals de heeren weten, zijn vóór 1 Jan. j. l. vijf voorstellen ingezonden, om als leiddraad te dienen bij de wijziging of vervanging der bestaande memorie. De strekkingen der verschillende voorstellen loopen nog al uit een, en nu heeft het bestuur gemeend, door eenige vragen te formuleeren, die op den oproepingsbrief voor deze vergadering den leden zijn bekend gemaakt, de tegenstrijdigheden der verschillende voorstellen te doen uitkomen, den leden een beter overzicht omtrent de verschillende meeningen te verstrekken en eene meer regelmatige behandeling der hoofdpunten te bewerkstelligen.

Het bestuur heeft zich daarbij bepaald tot hoofdzaken. Zaken van min of meer ondergeschikt belang zijn terzijde gesteld, eendeels om de taak der Staatscommissie niet doelloos te verzwaren, anderdeels, en dit is de hoofdzaak, omdat o. i. de Staatscommissie geen opdracht heeft zich met zaken te bemoeien, die door bestuursmaatregelen dienen geregeld te worden.

Eenige dagen geleden ontvingen wij nog een voorstel tot reorganisatie van den kadastralen dienst van den Heer Arentsen te Breda. Hoewel bij die toezending geen rekening is gehouden met het verzoek van het Bestuur om de voorstellen vóór 1 Jan. j. l. in te zenden, hebben wij, de gegrondheid der daarvoor opgegeven redenen erkend en den inhoud van dit voorstel belangrijk genoeg gevonden om het te laten drukken en den leden toe te

zenden. Met te meer grond heeft het bestuur daartoe besloten, omdat door het voorstel Arentsen geen wijzigingen behoeven gebracht te worden in de vragen door het bestuur voorgesteld.

Verder heeft het bestuur de behandeling der geldelijke belangen van de ambtenaren, in eenige der ontwerp memories voorgesteld, gescheiden van de vakaangelegenheden en doet het omtrent de eerste eenige afzonderlijke vragen, hetgeen meer in overeenstemming is met den, bij de behandeling van tractementsverbeteringen, reeds vroeger gevolgden en blijkens de verkregen resultaten, juist gekozen weg.

Dan nog heeft het bestuur in deze vergadering ter tafel gebracht eene door 10 Haagsche leden ingediende motie, die innig verband houdt met de hoofdvragen, die in deze vergadering zullen behandeld worden.

En thans Mijne Heeren open ik deze buitengewone algemeene vergadering.

De *Voorzitter* deelt alsnog mede, dat het bestuur, met het oog op den omvang der te verwachten debatten, 't noodig heeft geacht, assistentie te vragen van twee der leden, tot het maken van aanteekeningen en dat de Heeren Kloosterboer en Verhoeven zich op verzoek daartoe welwillend ter beschikking hebben gesteld. Beide heeren worden tevens uitgenoodigd als leden van het stembureau te fungeeren, aan welke uitnoodiging zij eveneens gevolg geven.

Voor de notulen der vorige algemeene vergadering wordt verwezen naar het verslag dier vergadering, opgenomen in aflevering 4, jaargang XXII van het Tijdschrift. De Secretaris deelt mede, dat hij een schrijven ontving van den Heer W. J. de Haan, waarin er op wordt gewezen, dat dit verslag, ten aanzien van de vraag of de vereeniging moeite zal doen voor een betere tractements-regeling, zijne bedoeling niet geheel weergeeft. Er zou ten onrechte uit kunnen gelezen worden, dat hij persoonlijk voornemens ware geweest een voorstel van dusdanige strekking in te dienen, waarom hij verzoekt, den laatsten zin der voorlaatste al. pag. 137 te vervangen door den volgenden: Naar al wat spreker hoort zou 't hem niet verwonderen, als eerlang voorstellen in dien zin gedaan worden en geeft hij het Bestuur in overweging, zich hierop wel te willen voorbereiden.

Na de mededeeling, dat het bestuur gaarne bereid is een rectificatie op te nemen in 't verslag dezer vergadering worden de notulen, onder dankbetuiging aan den Secretaris goedgekeurd.

De Heer van Ameijden had tot het Bestuur 't verzoek gericht, de volgorde der punten van de agenda zoodanig te wijzigen dat punt D worde behandeld voor punt C. Blijkens de door den voorsteller in de vergadering gegeven mondelinge toelichting acht hij 't gevaar groot, dat de tijd niet zal toelaten de agenda af te handelen, in welk geval punt D onbesproken zou blijven, wat hij zeer zou betreuren, wijl 't vraagpunt der *tractements-regeling* toch van veel meer belang moet geacht worden dan een behandeling der *Haagsche motie*. 't Voorstel, dat ondersteund blijkt te worden, in stemming gebracht zijnde, wordt bij zitten en opstaan verworpen (23 leden vóór).

De Voorzitter geeft thans het woord aan den Heer van der Veur die met de volgende rede de debatten over punt B van de agenda opent:

Mijnheer de Voorzitter.

Mijne Heeren!

Het is mij hoogst aangenaam Mijnheer de Voorzitter, dat U mij als mede onderteekenaar van de memorie, nog *vóór* de behandeling *in zijn geheel*, in de gelegenheid wilt stellen een enkel woord in 't midden te brengen.

De Heer Boer zou dat zeker gedaan hebben indien hij niet intusschen tot lid der Staatscommissie ware benoemd.

De Heer de Vries is daarvoor vandaag reeds te zwaar met werk belast en de Heeren van de Redactie zullen het heden eveneens nog al druk hebben.

Het is als voormalig 3e bestuurslid, *mede-onderteekenaar der memorie*, dat ik die taak op mij neem en ik hoop op uw welwillend oordeel te mogen rekenen, als ik dat niet zóó voortreffelijk volbreng als wij dat van de 4 andere Heeren gewend zijn.

Ik wensch dan een enkel woord te zeggen naar aanleiding van *het Asser Manifest* en wel in 't bijzonder over de onwelwillende toon die in dat stuk is aangeslagen. Bij de ontvangst van die circulaire kan ik U verklaren dat mij eene rilling over het lijf ging, omdat ik er zoo in mijn ziel van overtuigd was, dat geen

der onderteekenaars der memorie de verdachtmakingen verdiende die in het stuk zoo *overvloedig* voorkomen.

Het trof mij dan ook te dieper omdat ik meende de meeste der onderteekenaren goed te kennen en hen dan ook veel achting toedraag.

Hoewel de Asser Collega's zich met de hoofdstrekking der Memorie *wel kunnen vereenigen*, is hun felle aanval in hoofdzaak gericht op de zoo *zelfzuchtige* bedoeling met het scheppen van een nieuwe positie in den *chef van dienst.*

Het zij mij daarom vergund onder meer, in hoofdzaak daaromtrent een woord in 't midden te brengen; de behandeling der memorie in zijn geheel, is toch de zaak van onzen Voorzitter.

In het Manifest leest men: «Rekent men, als in de memorie, «aan elk der 34 bewaringen op *één* chef van dienst, aan groote «kantoren op *twee*, zoo heeft men ongeveer *50 chefs.*

Waar toch staat dat in de memorie? *Nergens* mijnheer. De Memorie zegt op bladzijde 20: «*Geleidelijk* worden aan elke be-«waring *een of meer* bureaux voor de bijhouding van het kadaster «(*meting* en *schatting*) gevestigd».

Aan een bewaring als b.v. den Briel, waar thans *één* landmeter het werk v/d gewonen velddienst afdoet, wil men toch in 't vervolg geen *twee* landmeters (ieder met een teekenaar) werkzaam stellen?

Hoe groot de kring van gemeenten van elken landmeter zal zijn, is *geen* punt van bespreking geweest tusschen de onderteekenaars der memorie. Het logisch gevolg van de strekking der memorie blijkt vooral uit *deze zin*snede (zie bladzijde 15):

«De nieuwe regeling zal alzoo moeten voldoen aan deze *hoofd-«voorwaarde*, dat de landmeter in de toekomst, overeenkomstig «zijne algemeene ontwikkeling en zijne vakkennis, alsmede overeen-«komstig *den aard van het werk*, worde de *verantwoordelijke leider*», en kan dan ook geen andere zijn dan deze: een kring zoo groot, dat *als regel* één landmeter met teekenaars en klerken het werk *af kan.*

«Jongere landmeters *kunnen* (niet moeten) hem worden *toegevoegd*» (niet onder zijne leiding gesteld) zegt bladzijde 20. Een en ander is vrij natuurlijk en wel om de volgende redenen:

1e. Is een bewaring wat *groot* voor *één* landmeter chef van dienst en te *klein* voor *twee*, dan zal het belang van den Staat meêbrengen er slechts één chef te plaatsen, en hem tijdelijk te

doen assisteeren door een jongeren landmeter als deze het werk met zijne teekenaars en klerken niet af kan. Zoo ook voor bewaringen te groot voor 2 en te klein voor 3 landmeters enz.

2e. Voor chef van dienst is noodig:

a. theoretische kennis (behalve van landmeten, burgerlijk recht enz., ook van *fiscaal* recht).

b. routine in de boekhoudingen van het kadaster en aan de contrôles, in gewonen velddienst, waarbij toepassingen onder *velerlei* omstandigheden, in schatting van *gebouwde* en *ongebouwde* eigendommen, schatting dus ook in *verband met plaatselijke toestanden* van bouwlanden, bosschen, weilanden enz.

c. karakterrijpheid, d.w.z. behalve groote eerlijkheid, voldoende *prestige* tegen over het personeel, de teekenaars en klerken, colleges van zetters, burgemeesters enz.

Daartoe is noodig eene *innerlijke* beschaving die in zijn medemensch geen slechte bedoelingen onderstelt en

eene *uiterlijke beschaving*, die meebrengt, dat men er zich voor zal wachten iemand te beschuldigen van kwade trouw als er geen afdoende bewijzen zijn. En dan Mijnheer vraag ik, meenen de Asser Jongelui soms dat een jongmensch, zelfs al is hij «*academisch gevormd*» na 3 of 4 jaar oefening in theorie en praktijk voldoende kennis en ervaring en tevens voldoende *rijpheid* van *karakter* bezit om in eens als chef van dienst op te treden?

De Assenaars vragen verder:

«Waartoe openbare kritiek op die memorie gevreesd?»

Mijne heeren waar ze «vrees» meenen te zien kan ik U verzekeren dat niets anders is te vinden dan rijp beraad, en velerlei overwegingen gesproten uit levenservaring.

Eene reorganisatie van den dienst wekt van verschillende zijden onvermijdelijk gevoeligheden op. Wie reden tot gevoeligheid meent te hebben, al is het slechts wegens *één enkele uitdrukking*, staart zich daarop blind, ziet niets anders meer, meent ten slotte dat de geheele reorganisatie draait om het *voor hem teere* punt, meent ook dat alle beweegredenen van de ontwerpers op *dat enkele punt* samenloopen.

Een strijd niet van zakelijken doch van persoonlijken aard is er dus licht het gevolg van. Zoo iets heeft zich reeds voorgedaan of is te wachten van:

1e. De Teekenaars.

Ze zijn *zeer gevoelig* over hetgeen van hen is gezegd. Waren ze in deze *onbevooroordeeld*, ze zouden inzien dat van hen *niets onwaars* wordt gezegd en *niets meer*, dan in 't algemeen gezegd kon worden.

Bij eene *kalme* beoordeeling, zonder dadelijk intredende gevoeligheid, zouden ze hebben ingezien dat de voorgestelde reorganisatie voor hen het middel tot lotsverbetering kan worden, waarop ze reeds zooveel jaren hebben aangedrongen.

Zij blijven echter staren op dat *ééne punt*; ze zijn dientengevolge niet in staat om te zien dat geheel andere motieven dan om hen *te krenken* de ontwerpers hebben geleid. En zij zullen ten slotte, in strijd met hun eigen belang, ons wellicht tegen werken zoo veel zij kunnen.

2e. De Controleurs:

Men kan er wel op rekenen, dat zij op hunne beurt *niets*, letterlijk *niets anders* zullen zien in het ontwerp, dan eene *poging om hen van de baan te schuiven.*

Als ze er kennis van krijgen kan men er wel op rekenen dat ze ten zeerste verontwaardigd een boekje zullen gaan open doen over de landmeters, hoewel ze wel weten dat *ze* nimmer *ons*, doch *wij* heel gemakkelijk *hun werk* kunnen doen.

3e. De Ingenieurs-Verificateur.

't Is niet geheel uitgesloten dat zelfs zij hier of daar een gevoelig plekje zullen ontdekken.

4e. De jonge Landmeters.

Dat ze gevoelig zouden zijn, zelfs in *die mate*, dat ook zij niets anders meer zien in het ontwerp reorganisatie dan *eene poging om hen te dupeeren*, dat ze, starende op dat *punt* hunne zelfbeheersching zoo zeer zouden verliezen, dat zij de ontwerpers van allerlei leelijks betichten;

Ziet Mijne Heeren, het vermoeden dat zulks zou kunnen gebeuren, is bij de ontwerpers geen oogenblik gerezen.

En toch is het gebeurd! De memorie is in hunne oogen een *gluiperig stuk.* De ontwerpers gingen «*geheimzinnig*» en «*theatraal*» te werk; «*in duisternis en geheim gingen ze voorzichtig voort*»*!*

Ze trachten de aandacht af te leiden van de «*verborgen strekking*» der memorie.

Doch de Assenaars hebben het spel doorzien en zullen het verijdelen.

Ze stellen de ware bedoelingen der ontwerpers aan de kaak.

Die bedoelingen zijn:

«*Meerdere kans op promotie*» en «*men wil zelf ook wel eens chef spelen*».

O, hoe diep *treurig dus*, niets als zelfzucht en eigenbelang! En daar tegenover stellen de Assenaars cordaat weg, *hun zelf*zucht, *hun* vermeend eigenbelang. *Evenmin als de teekenaars* is het *hun gelukt* eenig andere drijfveer dan *zelfzucht* bij de onderteekenaars der memorie te ontdekken.

Evenmin als de teekenaars hebben ze ingezien dat de ontworpen reorganisatie vooral *hun* belang zou behartigen.

Hadden ze kalm feiten en toestanden overwogen, zij zouden tot eene geheel andere conclusie gekomen zijn.

Ze zouden geredeneerd hebben:

De controleurs zullen niet allen op eenmaal worden op stal gezet. De memorie toch spreekt van *geleidelijk* (zie bladzijde 20).

In een overgangstijdperk zullen «*geleidelijk*»de controles worden opgeheven. *Tegen dat alles op den nieuwen voet zal zijn ingericht* zijn wij jongelui . . . . niet jong meer!

Wij zullen intusschen gelegenheid hebben de controleurs-werkzaamheden *te leeren*, *ervaring op* dat *gebied op te doen enz.*, waartoe allicht de lust bij de oudsten onder de ambtgenooten zal ontbreken, enz. Geen der oudere ambtenaren zal allicht meer in de termen vallen in den nieuwen toestand te deelen en alles wat met hunne medewerking in deze zal tot stand kunnen gebracht worden, is uitsluitend voor de jongere collega's.

Mijne heeren! het is mijn doel niet geweest de Asser-jongelui hard te vallen.

Het *bloed bruist hen* nog *onstuimig door de aderen* en de wijze bedachtzaamheid is dan ook aan rijperen in jaren méér eigen.

Zij zelf zullen van nader bezien, de consequentie van hun manifest wel niet goed aandurven, waar het zou leiden om de ontwerpers van de memorie, de Asser-Heeren zelven, ja zoowat alle menschen te verdenken van, in hunne handelingen slechts door zelfzucht geleid te worden.

Moeten dan ook de leden der Staats-Commissie, de Adviseurs aan ons Departement, hun taak vervullen op grond van zelfzuchtige drijfveeren?

Neen Mijne heeren! er zijn gelukkig ook nog menschen, zoowel in als buiten ons vak, ook nog de 5 onderteekenaars der Memorie, die niet *zóó* ongunstig zijn aangelegd als het Asser manifest doet denken.

Laten wij het Asser voorbeeld van verdenking en miskenning hier heden niet volgen en onze discussies de waardigheid geven, die het groote belang van de zaak vereischt.

Ik twijfel er niet aan of de Asser onderteekenaars zullen nader hebben ingezien, dat de toon van hun manifest onbehoorlijk was en ik hoop, dat zij zullen besluiten, nog staande deze vergadering, hun *leedwezen* daarover uit te spreken.

Moge ook *heden*, als *meermalen hiervoor*, in ons streven *bewaarheid* worden:

«Dat Eendracht macht maakt.»

Ik heb gezegd.

Beraadslaging.

De Heer ten Oever ziet in het stelsel van reorganisatie, dat de memorie aangeeft wel nieuwe betrekkingen geschapen, doch hij kan daarin geen spoor van positieverbetering voor den landmeter ontdekken; hij verwacht, dat onder een dergelijke regeling 't grootste deel ondergeschikt zal worden aan personen die feitelijk niet meer aanspraken hebben dan zij. Het werk van den landmeter is niet uitteraard administratief, daarom worde zijn dienstverhouding geregeld naar het beginsel van eigen verantwoordelijkheid en zelfstandigheid als *grondwet*. Noch in de memorie, noch in de punten der agenda komt dit begrip voldoende tot zijn recht. Hij acht het zeer wenschelijk dat de vergadering zich omtrent dit beginsel duidelijk uitspreekt en daarom dient hij in samenwerking met de Heeren Boddé, Feenstra en Kloosterboer de volgende motie in:

«De vergadering, de noodzakelijkheid van een grondige reorganisatie van den kadastralen dienst erkennend, wenscht dat die reorganisatie den landmeter van het kadaster *waarborge* een *zelfstandige positie* en hem *verantwoordelijk* stelle voor een aangewezen taak — en gaat tot de bespreking over van de uitvoering dier beginselen volgens de agenda.»

Hij verzoekt deze motie in stemming te brengen alvorens tot de behandeling der vraagpunten wordt overgegaan.

De *Voorzitter* meent dat deze motie beter behandeld kan worden bij punt B 4⁰. der agenda en verzoekt ze als dan voor te stellen.

De Heer Hoffmann vraagt het woord, om als medeonderteekenaar der memorie te kennen te geven, dat het Asser manifest zijne gevoeligheid niet zoo ernstig heeft getroffen. 't Heeft op hem meer den indruk gemaakt, van te zijn geschreven in propagandastijl. Daarom kan hij ook niet medegaan met den Heer van der Veur in diens critiek op dat geschrift. Hij vreest dat zoo strenge beoordeeling, den toon der debatten scherper zal maken dan gewenscht is voor een regelmatige behandeling der zaken.

De Heer Oldenziel antwoordt den Heer van der Veur. Spreker heeft zijn deel aan de samenstelling der gewraakte circulaire. Om den minder vriendelijken toon hiervan te begrijpen dient men zich in de omstandigheid der schrijvers te verplaatsen. Zij, als jongere ambtenaren, hebben in den chef van dienst, dien de memorie in 't leven wil roepen, een schrikbeeld gezien, waartegen zij uit al hun macht meenden te moeten opkomen. Hun schrijven was een noodkreet als van iemand, die plotseling te water is geraakt en om hulp roept. Wie vraagt dan of het woord «help» of «hulp» wel juist wordt uitgesproken? Als hun kreet de golven van verontwaardiging hoog doet gaan, dan hoopt hij, wanneer die tot bedaren zullen komen, met den laatsten golf ook den chef van dienst te zien verdwijnen.

Op verzoek van den Heer Kloosterboer wordt de volgende, bij de ingediende motie gevoegde toelichting voorgelezen:

«Ondergeteekenden bieden het bestuur bovenstaande motie aan, met beleefd verzoek haar te doen *vooraf gaan* aan de overige besprekingen en stemmingen over de punten, die de agenda aangeeft. Het komt hen voor dat een dus geformuleerde *beginselverklaring* der vergadering de hoofdquaestie beter doet uitkomen, dan welke der in de agenda gestelde vragen ook; die als B 5⁰., reeds een wijze van uitvoering bevatten, waarover de meeningen hoewel principiëel gelijk, zeer kunnen uiteenloopen. En met het oog op het doel der bijeenkomst: een leiddraad te scheppen voor latere reorganisatievoorstellen, is het toch wenschelijk, *het principe aan hare uitvoering* te doen *vooraf*gaan.»

«De uitslag dezer stemming zal bovendien de verdere behandeling der agenda vereenvoudigen!»

De *Voorzitter* merkt alsnog op, dat de motie door den Heer

ten Oever ingediend thans niet in behandeling gebracht kan worden. Zal deze vergadering een behoorlijk program vaststellen voor 't ontwerpen van een plan van reorganisatie, dat aan de Staatscommissie aangeboden kan worden, dan dient men zich te houden aan de agenda. Hij merkt nogmaals op dat het onderwerp in behandeling kan genomen worden bij vraag **B** 4°.

De Heer J. W. den Hartogh vraagt, of deze vergadering belegd is met het doel een reorganisatie van den kadastralen dienst te ontwerpen, die alleen aan het Hoofdbestuur zal worden aangeboden, in welk geval men niet op bizonderheden dient te attendeeren, dan wel met het doel die denkbeelden ook aan de Staatscommissie kenbaar te maken. Dit laatste ligt, naar hij meent, niet op den weg der Vereeniging; wanneer de Staatscommissie haar voorlichting meent noodig te hebben zal zij die vragen. Daarom zou spreker gaarne een commissie benoemd zien, die zich belast met het samenstellen van een nieuwe memorie, waaruit zal kunnen worden geput ter beantwoording van vragen, welke de Staatscommissie eventueel aan 't Bestuur der Vereeniging zal richten.

De *Voorzitter* releveert nog in 't kort de wordingsgeschiedenis der memorie en brengt in herinnering dat op de vergadering te *Breda*, door een der leden is voorgesteld haar aan de Staatscommissie toe te zenden.

De Heer van Riessen is van meening dat de zaak op de agenda had behooren te staan van de vergadering te *Maastricht* gehouden.

De *Voorzitter* antwoordt, dat op de Maastrichtsche vergadering als naar gewoonte en volgens de agenda, verslag werd uitgebracht omtrent den toestand der Vereeniging en de handelingen van het bestuur, van welke bestuurshandelingen de samenstelling der memorie en hare aanbieding aan den Minister van Financiën, een onderdeel uitmaakten. Die memorie vormde een voortzetting van het reeds in 1904, op de vergadering te *Arnhem* door den toenmaligen Voorzitter aangegeven werkprogram. Dergelijke stukken zijn meermalen van het bestuur uitgegaan; in de hier gevolgde handelwijze lag dus niets buitengewoons. Hij teekent hier daarom protest aan tegen de door de Asser ambtgenooten aan het bestuur gerichte beschuldiging, dat het geheel naar eigen goeddunken zou hebben gehandeld. Hij meent dat de onderteekenaars der Asser

circulaire beter hadden gedaan, zich door het Bestuur te laten inlichten alvorens zoo openlijk van hun wantrouwen te doen blijken.

De Heer Gombault acht het nutteloos thans een uiteraard onverkwikkelijk debat te houden over de wijze, waarop de memorie tot stand kwam, alleen wil hij nog opmerken, dat de Voorzitter waar hij wijst op analoge gevallen van vroeger, vergeet, dat dan de onderwerpen, waarover stukken tot de Regeering gericht werden, steeds voldoende waren voorbereid door een voorafgegane uitspraak der leden.

De Heer Krijgsman gaat geheel mede met het voorstel van den Heer Gombault, om de wijze waarop de memorie tot stand kwam te laten rusten. Hij acht het van meer nut te spreken over de voornaamste punten, waarop die memorie gewijzigd behoort te worden.

Zoo wordt in de memorie niet gerept van de scheeve verhouding waarin de bewaarders tot het kadaster staan en die, zooals in het voorstel van den Heer Arentsen is opgemerkt, oorzaak is, dat het toch zoo kostbare kadastrale archief berust onder de zorgen van ambtenaren, die daarvoor niets gevoelen, omdat zij het niet kennen en de waarde er niet van begrijpen.

Daarentegen hadden enkele gedeelten achterwege behooren te blijven, zooals de opmerkingen omtrent de teekenaars. Dezen zijn in die memorie naar spreker meent, wat hard beoordeeld. Zij zijn ook zelfstandige ambtenaren, die geen oordeel omtrent hun werk of hun ijver hebben af te wachten van landmeters. Daarenboven, de fouten hun verweten, kleven ook den landmeters aan; ook onder deze ambtenaren zijn er die niet altijd zoo ijverig werken als zij wel konden. Te erger acht hij de bedoelde passage, nu zij voorkomt in een vertrouwelijk geschrift.

De *Voorzitter* zegt, dat de verhouding tot de bewaarders van zelf later ter sprake komt, zoodat dit punt voorloopig niet aan de orde is.

De Heer Krijgsman houdt vol, dat het van belang is vooraf uit te maken, welke principiëele bezwaren wij hebben tegen de bestaande dienstorganisatie. Wordt eerst beslist wat verkeerd en wat goed is in de organisatie en in de verschillende ontworpen stelsels, dan blijkt later van zelf over welke hoofdpunten wij het eens zijn.

De *Voorzitter* wil allereerst zien uitgemaakt wat met de Asser

motie zal geschieden, waarom hij vraagt, of er leden zijn, die er bezwaar tegen hebben haar in behandeling te brengen.

De Heer H. P. de Haan geeft als zijn meening te kennen, dat de leiding der vergadering in handen hoort te blijven van het bestuur en dat de gang van zaken niet kan worden gestoord door de een of andere motie.

De Heer Bingen meent dat wij onze verlangens beknopt aan de Staatscommissie moeten kenbaar maken, dit is niet alleen gewenscht, het is de *plicht* der Vereeniging (applaus). Hij acht het noodig dan in de allereerste plaats te doen uitkomen, welke waarde naar 't gevoelen onzer Vereeniging aan het kadaster moet worden toegekend ten aanzien van den grondeigendom en hoe wij met het oog daarop, het dienstvak zouden willen inrichten. Omtrent dit punt zijn, naar hij meent, de vragen der agenda niet volledig, waarom hij een motie zou willen voorstellen om dienaangaande de meening der vergadering scherp te doen uitkomen (vindt blijkbaar weinig instemming).

De Heer Krijgsman geeft den leden uit Assen in overweging, hun voorstel in te trekken, wijl daarover in principe wordt beslist wanneer zijn voorstel, dat van wijdere strekking is, behandeld wordt.

De *Voorzitter* houdt zijn standpunt vol, dat de orde der agenda niet kan worden verstoord en dat de onderwerpen, die de Heeren Bingen en Krijgsman bespreken, later in discussie kunnen komen.

Nadat de Heer Krijgsman nogmaals heeft getracht zijn meening ingang te doen vinden, wordt door den heer Gombault gevraagd of het voorstel van den heer H. P. de Haan, om ons uitsluitend aan de agenda te houden, in stemming kan worden gebracht. Daartoe wordt overgegaan en gemeld voorstel wordt bij zitten en opstaan met groote meerderheid aangenomen,

Na nog enkele opmerkingen worden de algemeene beschouwingen, gesloten en wordt aan de orde gesteld de bespreking van vraag **B.** 1°. *a.* luidende:

Wordt instelling wenschelijk geacht van een centraalbureau met afdeeling voor vernieuwing van het kadaster (hermetingen)?

De Heer Bingen vraagt het woord om te kennen te geven, dat hij de bedoeling dier vraag niet duidelijk vindt, zoolang niet is uitgemaakt in hoeverre wij het kadaster wenschen dienstbaar te maken aan de verzekering van den grondeigendom, waarom

hij er nogmaals op aandringt eerst omtrent dit punt uitspraak te laten doen door de vergadering.

De Heer de Groot voelt er weinig voor, of al dan niet een centraalbureau wordt opgericht. Zijns inziens is het van meer belang aan te dringen op verplichte afscheiding der eigendommen, het zichtbaar maken en houden dier afscheidingen waar noodig door steenen palen, en op het in het leven roepen van strafbepalingen tegen onwettige verplaatsing van grensteekens.

De *Voorzitter* geeft den Heeren Bingen en de Groot in overweging hunne besprekingen over dit onderwerp uit te stellen tot na punt **C**, wijl dan mogelijk nog een voorstel in dien geest wordt gedaan.

De Heer Hoffmann wenscht dat de vergadering uitspreke of is bedoeld een centraalbureau van *administratie en leiding* of wel van *uitvoering*. Hij persoonlijk acht ter wille van de eenvormigheid de instelling noodig van een nog hooger bureau: een *algemeen geodetisch instituut* — ingesteld bijvoorbeeld op initiatief van het Departement van Financiën, voort te komen uit de Commissie voor Graadmeting en Waterpassing, tot het ontwerpen van technische voorschriften, zulks in overleg met onzen tak van dienst, Daarbij sluite zich aan het centraal-bureau zorg dragende voor de handhaving dier voorschriften. Omtrent de vraagpunten **B** 1°. *a*, *b*, *c* en *d* heeft hij enkele beschouwingen in die richting opgesteld, welke hij aan de vergadering wenscht mede te deelen.

De Heer ten Braak uit zijn vrees dat de Heer Hoffmann de discussies te breed opzet om een afdoening der agenda te bereiken. (applaus).

Bij stemming wordt de vraag aangenomen met 78 stemmen. Tegen stemden 2 leden, blanco 9, 4 leden verklaarden zich buiten stemming te houden.

De Heer W. Holthuizen vraagt of het Bestuur de verschillende vragen niet even zou willen toelichten; zoo zou hij gaarne bevestigd zien zijn gissing, dat het in de bedoeling ligt dit centraalbureau samengesteld te zien uit eigen personeel.

De *Voorzitter* verklaart, dat het Bestuur zelfs niet gelooft aan de mogelijkheid, dat dergelijk bureau zou kunnen worden gevormd uit personeel buiten het kadaster en hij vermoedt, dat de vergadering dit met het bestuur eens zal zijn (applaus).

In behandeling komt vraag **B** 1°. *b*.:

Wordt instelling wenschelijk geacht van een afdeeling voor reproductie van kaarten?

De Heer Hoffmann verwacht, dat het practisch effect van dergelijk bureau niet groot zal zijn.

De diensten, die het publiek van 't kadaster vraagt eischen zelden, een groot aantal kopieën te maken van een geheele kaart; voor den eigen kadastralen dienst is 't getal benoodigde kopieën van eenzelfde kaart te gering om veel heil te verwachten van mechanische reproductie en daarenboven zal de particuliere industrie worden gedrukt door een staatsinstelling, die uitteraard veel te duur zal werken.

De Heer Gombault ziet niet in, waarom niet evenals thans reeds plaats heeft, deze instelling tot reproductie van kaarten zou blijven opgedragen aan de een of andere particuliere onderneming; eigen beheer van Staatswege, acht hij niet wenschelijk; de vergadering heeft zich, naar hij meent, hierover niet uit te spreken.

De Heer Bingen gelooft dat het allereerst noodig zal zijn, een nauwkeurig onderzoek in te stellen omtrent de verschillende in zwang zijnde methoden voor mechanische reproductie van kaarten.

De vraag in stemming gebracht wordt met algemeene stemmen *aangenomen*.

Komt in behandeling vraag **B** 1°, c, *of aan het centraalbureau zal zijn gevestigd een afdeeling voor vernieuwing van bijbladen.*

De Heer Hoffmann schenkt er beslist de voorkeur aan, de vernieuwing der bijbladen te doen plaats hebben aan de bewaringen; de met het werk belaste ambtenaar moet zelf kunnen onderzoeken. Bij uitvoering dier werkzaamheden aan een of meer centrale bureaux, is het noodig kostbare kaarten herhaaldelijk te verzenden, waaruit voortvloeit het gevaar dat zij beschadigd worden of verloren raken.

De Heer Hondius kan het bezwaar van den Heer Hoffmann niet deelen, vindt het althans niet overwegend. Zoek raken van plans kwam ondanks de veelvuldige heen en weer zending nog niet voor. Voor één centraalbureau zullen de werkzaamheden echter te omvangrijk worden, waarom hij er de voorkeur aan zou schenken, meerdere bijbladen-bureaux in te stellen.

De Heer W. Holthuizen deelt het gevoelen van den Heer Hoffmann. Hem komt een centraalbureau voor bijbladen na-

deelig voor, omdat het bureau herhaaldelijk gegevens zal noodig hebben uit het archief, dat aan de bewaring berust. Dit werkt storend op den gang van 't werk. De afwezigheid der stukken is zeer hinderlijk voor de werkzaamheden aan de bewaring. Spreker zou het zeer toejuichen als de vervaardiging en vernieuwing van bijbladen aan de bewaringen krachtig werd aangevat, en dan bij voorkeur in de eerste plaats van de plans, waarop zeer veel mutatiën zijn aangebracht.

De Heer van der Veur kan uit ervaring spreken, omdat hij jaren lang aan het bijbladenbureau te 's-Gravenhage is werkzaam geweest. Van te loor raken der stukken is hem nimmer gebleken. Een centraalbureau zal echter onmogelijk al het werk kunnen uitvoeren. Hem komt het wenschelijk voor, de vernieuwing, als thans, te doen plaats hebben aan de bureaux der Ingenieurs-Verificateur, onder leiding en verantwoordelijkheid van een landmeter. Aan deze bureaux is meer personeel dan aan de bewaringen en aan deze laatste kantoren is het gevaar groot, dat de werkzaamheden voor bijbladen bij ander werk zullen moeten achterstaan.

De Heer Kalkman steunt ook de inzichten van den Heer Hoffmann. Tijdens zijn werkzaamstelling bij de vernieuwing der bijbladen ontving hij den indruk, dat dit werk beter kan geschieden aan de bewaringen dan aan de bureaux van de Ingenieurs-Verificateur of aan een centraalbureau.

Als landmeter voor den kantoordienst heeft hij herhaaldelijk ondervonden dat het publiek niet behoorlijk kon worden ingelicht, omdat stukken aan het archief waren onttrokken ten dienste van de vernieuwing van bijbladen.

Den *Voorzitter* wil het evenals het meerendeel der sprekers toeschijnen, dat de bureaux der Ingenieurs-Verificateur voor deze werkzaamheden het meest geschikt zijn, vooral ook met het oog op de daar aanwezige teekenaars, waaruit dan de besten voor de vernieuwing der bijbladen aangewezen kunnen worden. Ook zijn aan de bewaringen de lokalen voor de landmeters bestemd, meestal te klein om nog het personeel voor de vernieuwing van bijbladen te herbergen.

De vraag in stemming gebracht wordt bij zitten en opstaan met groote meerderheid *ontkennend beantwoord.*

Alsnu komt in behandeling vraag B 1°. d I *of de vernieuwing*

der bijbladen behoort plaats te hebben aan de bureaux der Ingenieurs-Verificateur.

Na een paar korte opmerkingen van de Heeren Kloosterboer en Krijgsman, van wie de laatste onder de aandacht brengt, dat bij vernieuwing der bijbladen aan de bewaringen aldaar het teekenaarspersoneel sterk zoude moeten worden uitgebreid, wordt tot stemming overgegaan.

De vraag wordt bevestigend beantwoord door 52 en ontkennend door 31 leden, terwijl 2 leden in blanco stemden en 3 zich buiten stemming hielden (1 lid niet aanwezig).

De voorzitter schorst de vergadering tot 1¾ uur.

Bij heropening is aan de orde vraag B 2°. *Behooren de administratieve en de terrein werkzaamheden tot vaststelling der grondbelasting te worden uitgevoerd door het personeel van de bureaux voor bijhouding (bewaringen) van het kadaster?*

De Heer Gombault meent, dat deze vraag direct bij acclamatie bevestigend kan beantwoord worden.

De *Voorzitter* wil dit denkbeeld overnemen.

De Heer Kalkman kan daartoe niet meewerken. Hem is de zaak niet geheel duidelijk, daar twee zaken die los van elkander staan, in één adem behandeld worden.

De *Voorzitter* wijst er op dat hier misverstand heerscht.

De Heer de Vos gelooft, dat splitsing der vraag noodig is; hem althans komt het wenschelijk voor afzonderlijk te spreken over de administratieve — en over de terreinwerkzaamheden noodig voor de vaststelling der grondbelasting.

De *Voorzitter* acht het bezwaar tegen behandeling in één vraag geheel denkbeeldig.

De Heer van der Linde van Sprankhuijzen acht om meer dan een reden aanneming van deze vraag ongewenscht. Werden de genoemde werkzaamheden aan de landmeters opgedragen, dan zouden deze ambtenaren ressorteeren onder twee afdeelingen, namelijk registratie en directe belastingen, wat vermoedelijk een vermeerdering van het aantal chefs zou tengevolge hebben.

Dan ook acht spreker den maatregel thans minder noodig, omdat er uit de tegenwoordige regeling geen moeilijkheden ontstaan. De verhouding tusschen en de samenwerking van controleurs

en landmeters laat thans weinig te wenschen over (stemmen, ho! ho!)

De beoogde besparing van werkkrachten, tijd en kosten, zal volgens spreker niet bereikt worden. Als de landmeter de meting en de schatting bij hetzelfde terreinbezoek zal hebben te verrichten, zullen steeds òf de hem vergezellende zetters, òf de arbeiders, die bij het meetwerk assisteeren, tot werkeloosheid zijn gedwongen*). Voorts ziet hij een niet te onderschatten gevaar in de mogelijkheid, dat bij uitvoering van den voorgestelden maatregel de controleurs zouden worden aangewezen als de ambtenaren in naam met beide werkzaamheden belast, in welk geval de landmeter dan geheel en al ondergeschikt zou worden aan den controleur.

De *Voorzitter* meent dat de beschouwingen te wijdloopig worden om afdoening der agenda mogelijk te maken; hij zou tot stemming willen overgaan,

De Heer W. Holthuizen vindt de zaak van te veel belang, om haar eenvoudig met een stemming af te doen. Is er voor een behoorlijke beraadslaging over de verschillende onderwerpen van daag geen tijd genoeg, dan zal ook morgen vergaderd kunnen worden.

Wijl verdere discussie over dit onderwerp niet verlangd wordt, wordt tot stemming overgegaan.

De vraag wordt toestemmend beantwoord door alle aanwezigen behalve door de Heeren: Abresch, Bakker, J. Bingen, G. van Dijk, van Gelder, de Grebber, W. Holthuizen, J. Kater, Klompe, van der Linde van Sprankhuijzen, Smeulders en J. H. de Wal.

De *Voorzitter* stelt thans aan de orde de bespreking over vraag B 3°.

De Heer Gombault meent, dat aan deze bespreking moet voorafgaan behandeling van de vraag, of het beheer van de bewaringen vereenigd als thans, dus omvattende zoowel de hypothecaire als de kadastrale boekhouding, behoort te worden opgedragen aan ambtenaren gekozen uit de ingenieurs-verificateur

---

*) Is deze manier van werken niet te vermijden? Landmeter en zetters kunnen toch zonder bezwaar afzonderlijk hun schatting verrichten. Daarna kan schriftelijk of — wanneer zulks noodig is om tot overeenstemming te komen — mondeling overleg plaats hebben.

(Noot van den verslaggever.)

en landmeters van het kadaster, welke vraag spreker bevestigend zou willen beantwoorden.

De Heer Arentsen wenscht vraag 3°. I. te splitsen, om duidelijk te doen uitkomen, of al dan niet de afscheiding der kadastrale werkzaamheden van de hypothecaire verlangd wordt.

De vraag, zooals die nu is geformuleerd, stelt de afscheiding voorop.

De *Voorzitter* vraagt, of behandeling van het voorstel Gombault verlangd wordt.

De Heer Gombault licht zijn voorstel nog nader toe, bepaaldelijk naar aanleiding van het voorstel Arentsen. Spreker meent namelijk, dat niet tot afscheiding behoort te worden overgegaan, dat die althans niet, zooals vraag 3°. I bedoelt, voorop gesteld moet worden, omdat reeds vroeger in 1875 gebleken is, dat de Kamer die splitsing niet wenschte, en reeds toen een zelfstandig beheer van de kadasstrale boekhouding verwierp, o. a. op grond van het bezwaar verbonden aan een tweehoofdig beheer van beide zoo nauw verwante onderdeelen van een tak van Staatsdienst.

De Heer Arentsen merkt op, dat die verwerping in 1875 feitelijk moet geweten worden aan de landmeters zelven, die toen in de ontworpen regeling van den dienst het gevaar zagen dreigen van algeheele ondergeschiktheid aan de controleurs en alles hebben gedaan, wat mogelijk was om dergelijke organisatie tegen te houden.

De Heer Hoffmann vindt het voorstel Gombault niet zoo onschuldig, als het er uitziet, Door ons te begeven op dat terrein, zullen we buiten onzen kring ontstemming te weeg brengen en zulks geheel noodeloos, wijl in die richting bezwaarlijk een bevrediging onzer wenschen kan gelegen zijn. Ons streven behoort te wezen de inrichting van het kadaster en den kadastralen dienst technisch te volmaken. Aan praerogatieven van de registratieambtenaren behooren we niet te tornen.

De Heer Gombault kan met dat bezwaar geen rekening houden. Omgekeerd wordt immers door andere ambtenaren, waar zij de belangen en eischen van hun dienstvak meenen te moeten behartigen, toch zeker niet in de eerste plaats gelet op de belangen der kadaster-ambtenaren. Ook acht hij 't lang niet onwaarschijnlijk, dat de bewaarders-functie eerlang voor registratieambtenaren minder begeerlijk zal worden, bepaaldelijk wanneer,

wat niet kan uitblijven, de evenredige bezoldiging zal zijn vervangen door vast tractement. Bovendien komt het er meer op aan, hoe aan de Staatscommissie zal worden uiteengezet, welke hervormingen in den kadastralen dienst wenschelijk worden geacht, dan om al of niet welgevallig te zijn aan de registratie-ambtenaren.

De Heer Kalkman herinnert aan een uitvoerig artikel, dat in 1875 in de Nieuwe Rotterdammer Courant onder den titel: «*Una ex his hora mortis*» verscheen, en waarin werd aangetoond dat de samensmelting van den hypothecairen met den kadastralen dienst een onmogelijkheid is. Onder aanhaling van enkele punten uit dat artikel, verklaart hij thans hier: de schrijver er van te zijn en de daarin ontwikkelde stellingen nog ten volle te kunnen onderschrijven.

De *Voorzitter* acht het tijd te vragen of behandeling van het voorstel Gombault wordt verlangd, Nadat de vergadering die vraag bevestigend heeft beantwoord, wordt het voorstel in stemming gebracht en met op twee na algemeene stemmen aangenomen.

Tengevolge van deze beslissing kan vraag 3° I niet in haar geheel worden gehandhaafd, zij wordt daarom geformuleerd als volgt:

Wenscht men, bijhouding van het kadaster per bewaring onder beheer van een landmeter (met welken titel dan ook) als chef, onder toevoeging van hem ondergeschikt personeel?

Eenige hier en daar gemaakte opmerkingen, voornamelijk omtrent het laatste gedeelte der vraag, geven den Heer van der Veur aanleiding te zeggen, dat telkens blijkt van een onjuiste voorstelling omtrent de positie van landmeter, chef van dienst, die ook de memorie wenschelijk acht. Immers, als men de zaak op den keper beschouwt, zal er niet zoo verbazend veel nieuws of onmogelijks in die verhouding gelegen zijn. We hebben nu, als Ingenieurs-Verificateur, chefs, geheel voortgekomen uit landmeters, de vergadering wenscht daarenboven als bewaarder, chef of beheerder van een bewaring, een landmeter. Wat kan er dan voor bezwaar in schuilen, om aan de kantoren, waar zulks noodig mocht zijn, ook voor den technischen dienst een landmeter als chef of leider te hebben?

Na eenige minder geregelde discussiën over dit onderwerp, waarbij aan 't licht komt, dat er bij velen bezwaren bestaan tegen de uitdrukkingen: «als chef» en «ondergeschikt personeel» en anderen het niet noodig vinden die woorden te gebruiken, of zoo

in details van eene regeling te treden, wordt voorgesteld het slot geheel te laten vervallen en de vraag dus eenvoudig te doen luiden:

Wenscht men bijhouding van het kadaster per bewaring beheerd door een landmeter (met welken titel dan ook)?

Toch blijken ook deze bewoordingen niet geheel te bevredigen, en wijl reeds, door aanneming van het voorstel Gombault, in beginsel omtrent dit punt een beslissing is genomen, acht de voorzitter het wenschelijk deze vraag voorloopig te laten rusten en eerst in behandeling te nemen het onderwerp genoemd in vraag **B** 3° II, of er *splitsing* zal plaats hebben tusschen de *technische werkzaamheden* (meting en schatting) en *de boekhouding*.

Over deze vraag wordt geen discussie verlangd, zoodat zij direct in stemming wordt gebracht. Met op enkele na, algemeene stemmen, wordt zij in bevestigenden zin beantwoord.

Nu daarmee is uitgemaakt, dat vrij algemeen de handhaving der bestaande afscheiding tusschen de beide soorten van werkzaamheden wenschelijk wordt geacht, is van zelf vervallen het tweede gedeelte van vraag **B** 3° I, dat gebaseerd was op een vereeniging dier twee functies onder een landmeter.

De Heer Boer meent, zonder op de vraag zelve te willen ingaan, dat alsnu volledigheidshalve nog behoort te worden beantwoord de vraag, of er *per bewaring* één chef zal zijn voor de metings- en schattingswerkzaamheden, dan wel meerdere chefs, ieder met beperkten kring.

De *Voorzitter* is bereid, dit reeds nu in stemming te brengen, hoewel het onderwerp zijns inziens ook zou kunnen behandeld worden bij de volgende vragen der agenda.

De Heer van Riessen vraagt of men bovendien den landmeter voor den kantoordienst als chef der boekhouding wenscht te behouden.

Uit eene stemming (zitten en opstaan) blijkt, dat een groote meerderheid tegen de aanstelling van éénen chef bezwaar heeft.

De *Voorzitter* stelt alsnu aan de orde vraag **B** 4° luidende:

Behoort in een der stelsels van vraag 3°, werkzaamstelling van jongere landmeters ter assistentie van oudere ambtgenooten:

I regel te zijn;

II beperkt te worden tot het noodzakelijke?

Ter bespoediging wil hij de stemming zoo opvatten dat de stemmen uitgebracht vóór onderdeel I worden aangemerkt als tegen onderdeel II en omgekeerd.

Den Heer van Riessen komt dit minder juist voor, omdat men zeer goed bezwaar kan hebben tegen beide onderdeelen der vraag.

De *Voorzitter* deelt alsnu mede, dat ter voorkoming van moeilijkheden over beide punten afzonderlijk zal worden gestemd en hij alzoo in stemming brengt onderdeel I. Wordt met algemeene stemmen ontkennend beantwoord.

Bij onderdeel II wenscht de Heer van Riessen te worden ingelicht omtrent de beteekenis die gehecht zal worden aan het woord «noodzakelijke» wijl toch de uitleg daaraan te geven zoo geheel kan verschillen naarmate van het standpunt, dat men ten aanzien dier regeling inneemt.

De Heer H. P. de Haan geeft in overweging, dit onderdeel te laten vervallen. Spreker acht het vrij wel nutteloos thans te discussiëeren over een onderwerp, waarin de beslissing wel niet aan ons zal zijn en dat trouwens niet van zooveel beteekenis is; waarom hij voorstelt, dit punt van de agenda te laten vervallen.

De *Voorzitter* verklaart met dat voorstel genoegen te kunnen nemen, en geeft het aan de vergadering ter overweging.

Wordt zonder verdere discussie besloten, van verdere besprekingen en stemming hieromtrent af te zien.

Volgt de bespreking van vraag **B** 5°.

Wenscht men instelling van bureaux voor bijhouding (kringen van gemeenten), waarin het werk (meting en schatting) door een landmeter met een teekenaar kan worden afgedaan?

De Heer van Riessen vraagt, hoe naar 't oordeel van 't bestuur, die kringen behooren ingesteld te worden, of namelijk de aanwijzing zal geschieden door den Minister of door den Ingenieur-Verificateur.

De *Voorzitter* meent, dat dit in de praktijk wel op 't zelfde zal neerkomen.

De Heer Gombault acht de uitdrukking «één teekenaar» niet vrij van bedenkingen. 't Zou toch kunnen voorkomen, dat een eenmaal ingestelde kring te veel werk opleverde voor één landmeter met één teekenaar. Dan zou, wijl toevoeging van meer

hulp volgens den tekst der vraag zou zijn uitgesloten, een tweede kring moeten gevormd worden, wat in hooge mate onpraktisch zou zijn.

De *Voorzitter*, dit bezwaar erkennende, deelt mede, dat de vraag zoo gesteld is geheel conform het voorstel der Asser landmeters.

De Heer Oldenziel licht nader toe, dat het niet in de bedoeling der voorstellers lag, den maatregel zoo exclusief te doen zijn; zij hebben zich dien toestand gedacht als regel, die in voorkomende gevallen gewijzigd zou kunnen worden. Ten einde zulks duidelijker te doen uitkomen wil hij achter het woord: «landmeter» inlasschen de woorden: «als regel».

De Heer van Riessen acht practisch deze zaak van zoo ondergeschikt belang, dat hij zou willen voorstellen verdere besprekingen hierover te staken en de vraag te doen vervallen.

De *Voorzitter* geeft te kennen, dat ook naar zijn meening daartegen geen bedenkingen zullen zijn; ook hij vindt de beantwoording dier vraag niet zoo noodzakelijk.

De vraag, of de vergadering zich met het voorstel van Riessen, kan vereenigen, wordt toestemmend beantwoord.

Vraag **B** 6°: Behoort de opleiding tot landmeter van het kadaster verbeterd te worden? wordt met algemeene stemmen bevestigend beantwoord.

Vraag **B** 7°. *a.* of aan de Staatscommissie al de aan de leden gezonden gedrukte stukken omtrent het onderwerp «Organisatie en Reorganisatie van den Kadastralen Dienst», zullen worden toegezonden, wordt algemeen ontkennend beantwoord.

Bij vraag **B** 7°. *b.* komt nu de Heer Krijgsman terug op 't geen hij reeds vroeger in 't midden bracht. Wat in de bestaande memorie omtrent de organisatie is gezegd, komt hem in hoofdzaak juist voor; alleen moet hij zich blijven verzetten tegen enkele gedeelten en voornamelijk tegen de uitlatingen omtrent de teekenaars; konden die uit de memorie gelicht worden dan zou hij kunnen instemmen met hare toezending aan de Staatscommissie.

De Heer de Korver stelt aan 't Bestuur de vraag, of de memorie mogelijk reeds aan de Staatscommissie gezonden is.

De *Voorzitter* antwoordt, dat het bestuur daartoe 't recht zou gehad hebben, doch het achterwege liet, toen na de toezending

der memorie aan de leden onzer Vereeniging bleek, dat het stuk niet zoo volledig instemming vond als verwacht werd.

De Heer de Korver wil dan liever niets aan de Staatscommissie zenden, wijl deze instelling, als zij voorlichting onzerzijds meent noodig te hebben, die wel vragen zal.

De Heer Hoffmann merkt op, dat per slot van rekening de tegen de memorie ingebrachte bezwaren niet van zoo overwegenden aard blijken te zijn, en wijl 't bepaald wenschelijk moet geacht worden, dat de Vereeniging aan de Staatscommissie hare meeningen kenbaar maakt, zou hij de memorie willen doen omwerken waar en zoover dit blijkens de voorstellen en besprekingen noodig is en haar in dien vorm willen aanbieden, vergezeld van eenige toelichtingen.

Na enkele opmerkingen omtrent den inhoud en vorm der aan te bieden stukken, waarbij ook nog de vraag wordt gehoord, of voor samenstelling der benoodigde stukken al dan niet een commissie zal worden aangewezen, doet de *Voorzitter* het voorstel, om aan de Staatscommissie aan te bieden de memorie, ontdaan van de teekenaars clausule en andere gewraakte bewoordingen, benevens een *beknopt verslag*, behelzende de conclusiën dezer vergadering, een en ander met de noodige toelichtingen, welk voorstel met algemeene stemmen wordt aangenomen.

Naar aanleiding van de ter zake door den Voorzitter gedane vragen, wordt alsnog besloten de samenstelling en de aanbieding dier stukken over te laten aan het bestuur en dit de bevoegdheid te verleenen, desgewenscht uit de leden eene commissie van advies en bijstand aan te wijzen.

Komt en behandeling punt C der agenda:

Bespreking van en stemming over de door de leden: de Balbian, Colpa, J. Holthuizen, Hosang, Meijer, Persoon, Sillevis, Verhoeven, van der Veur en Wagemaker, te *'s-Gravenhage*, ingediende *motie*, luidende:

De Vergadering — kennis genomen hebbende van het artikel «*Het kadastrale vraagstuk*» door *de Redactie van het tijdschrift voor Kadaster en Landmeetkunde* geschreven in de 5e aflevering van jaargang 1906,

Verklaart: Geenszins in te stemmen met de strekking van dat artikel, noch met verschillende van de daarin voorkomende oordeelvellingen,

Niet geschokt te zijn in hare meening omtrent de wenschelijkheid van een kadaster met bewijskracht, voor welks technische uitvoering het tegenwoordige personeel voldoende ontwikkeling bezit.

en gaat over tot de orde van den dag.

Alvorens gelegenheid te geven tot bespreking dezer motie, merkt de *Voorzitter* op, dat door het bestuur ernstig de vraag werd overwogen, of het noodig was, dat deze vergadering zich alsnog zou uitspreken omtrent de wenschelijkheid der invoering van een kadaster met bewijskracht, om hare meening daaromtrent aan de Staatscommissie kenbaar te maken, welke vraag het bestuur meende ontkennend te moeten beantwoorden, wijl een beginselverklaring ten aanzien van dit onderwerp van zelf zal liggen opgesloten in den uitslag der stemming over deze motie. Verder geeft hij te kennen, dat het in de bedoeling van 't Bestuur ligt na de afdoening van punt **C**, de vergadering te doen besluiten of ter wille van het beginsel, de besprekingen en de uitslag der stemmingen over de memorie, aan de Staatcommissie zullen worden medegedeeld. Hierop geeft hij het woord aan den Heer Meijer, die mede namens de andere stellers der motie, haar toelicht met de volgende woorden:

Mijne Heeren:

Op de laatste algemeene vergadering, den 20sten Augustus 1906 te Breda gehouden, bleek bij behandeling van het punt: «Voorziening in de redactie van het tijdschrift» en in verband met eene desbetreffende vraag van den Voorzitter, dat de heeren redacteuren meenden de volgende verklaring te moeten afleggen:

«Naar aanleiding van Uwe vraag ziet de redactie zich genoopt «te verklaren dat zij ten opzichte van één (!) der voornaamste «onderwerpen van propaganda der vereeniging, n.l. een kadaster «met bewijskracht, niet langer met haar op hetzelfde standpunt «staat. De vraag of algemeene invoering van een kadaster met «bewijskracht onder de tegenwoordige omstandigheden gewenscht «is, meent zij niet bevestigend te kunnen beantwoorden».

Tevens werd de kennisneming in uitzicht gesteld van de be-

schouwingen, die de redactie tot hare veranderde zienswijze heeten te hebben geleid. Met het artikel «Het kadastrale vraagstuk» voorkomende in de 5e aflevering jaargang XXII van ons tijdschrift heeft de redactie deze toezegging gestand gedaan.

Wellicht is het U, mijne heeren, daarbij gegaan als de Haagsche collega's, en is ook door U het artikel met steeds klimmende verbazing gevolgd; wellicht ondervondt ook gij daarbij een gevoel van teleurstelling; misschien zelfs eenige ergernis.

Onderlinge gedachtenwisseling heeft er ons toe gebracht aan het bestuur der Vereeniging de motie in te zenden, die U allen bekend is, en welke U ter goed- of afkeuring zal worden voorgelegd.

Vooraf, mijnheer de Voorzitter, verzoek ik, als mede onderteekenaar der motie, mijne geheel persoonlijke beschouwingen te mogen ontwikkelen over de beweegredenen die de redactie tot haar besluit brachten — althans over hetgeen ten deze opzichte in het reeds genoemde artikel is medegedeeld — en welke m.i. een samenstel zijn van eenige door niemand ontkende waarheden, maar ook van bepaalde onwaarheid en waarbij overigens een schromelijke overdrijving niet te miskennen valt.

Reeds terstond stuit de lezer op de uiting: «Wij achten *alles* «*uitsluitende* onvoorwaardelijke propaganda voor een kadaster met «bewijskracht noch langer wenschelijk, noch langer gewettigd».

Indien het werkelijk zoo was, dat de Vereeniging, door zich blind te staren op het vraagstuk van het kadaster met bewijskracht, tot nu toe geen oog had voor éénig ander belang, *dan nog* ware het tijdstip, om het tot nu toe nagestreefde doel los te laten, zeker al zoo slecht mogelijk gekozen, thans, nu door de ingestelde Staatscommissie zal worden beslist of dit deel van het streven der Vereeniging voor verwezenlijking zal vatbaar blijken.

Gaan we echter eens na — o.a. aan de hand der jaarverslagen der Vereeniging voor K. en L. -- waarin nu wel deze *alles uitsluitende* onvoorwaardelijke propaganda heeft bestaan, voornamelijk in de laatste jaren, dan zien wij dat men terug moet gaan tot het vereenigingsjaar 1904/1905 om daarvan zelfs maar eenig *teeken* te vinden. Toen zijn n.l. aan den Hoofddirecteur van ons dienstvak afdrukken overhandigd van de tijdschriftartikelen over de onderwerpen, waaraan de vereeniging haar aandacht wijdt. Hier komt dus het kadaster met bewijskracht ter sprake, maar dit onderwerp

niet alléén en uitsluitend, ook op andere zaken, waarvoor de vereeniging propaganda maakt, is de aandacht gevestigd.

Op 4 November 1903 had een bespreking plaats met Z. E. den Minister van Justitie, speciaal over het kadaster met bewijskracht; maar in dezelfde maand werden én bij Z. E. den Minister van Financiën, én bij de betrokken hoofdambtenaren, besprekingen gehouden waarvan onderwerpen waren: de Ruilverkaveling en aanvulling en wijziging van de opleiding der landmeters, van welk laatste onderwerp vooral ik — hetzij uitdrukkelijk gezegd — een warm voorstander ben. Wij weten allen dat de propaganda onzer Vereeniging zich juist in de laatste reeks van jaren *veel meer* richtte op verbetering in de opleiding der kadastrale ambtenaren en op pogingen, om, bij eventueële aan-de-orde stelling der ruilverkaveling, aan de landmeters de plaats te verzekeren, die hen o.i. daarbij toekomt.

En intusschen zijn ook de meer directe corpsbelangen niet verwaarloosd. Tot staving van dit beweren neem ik hier over wat te vinden is in den XIX^en^ jaargang van het tijdschrift, bladz. 172 en 173, en geschreven nog wel door den heer Hoffmann zelf. Het luidt als volgt:

«Bij de staatsbegrooting 1897 werd door Minister Sprenger «van Eijk een regeling voorgesteld tot verbetering van de finan- «tiëele positie der landmeters van het kadaster, die — en te recht «— weinig in den smaak dier ambtenaren viel.

«De Haagsche landmeters riepen met spoed alle ambtgenooten, «onverschillig of zij lid der Vereeniging waren of niet, tot een «vergadering te Utrecht op, die op 4 October 1896 plaats had en «waarin een comité ter behartiging der belangen van de amb- «tenaren van het kadaster werd gekozen.

«De arbeid van dit tijdelijke comité werd overgenomen en voortge- «zet door een zelfstandig en onafhankelijk van het bestuur der Vereeni- «ging optredend permanent comité, in het leven geroepen krachtens «een besluit *op de 13e jaarlijksche Algemeene Vergadering gevallen.*

«Op die vergadering werd eenstemmig besloten aan het in- «gestelde lichaam, voor de uitvoering zijner taak, een blanco «crediet te verleenen.

«In het verslag der 15e algemeene vergadering is het bericht «opgenomen van den Voorzitter van dat comité omtrent de «werkzaamheden, die het had verricht.

«Met blijde opgewektheid wordt daarin gewag gemaakt van «het feit, dat het kortstondig bestaan van het comité niet vergeefs «was, wijl zijn arbeid bij mocht dragen tot een *succes voor de Vereeniging voor kadaster en landmeetkunde.*

«Een tweede succes van materieëlen aard had de *Vereeniging* «in den loop van *dit* jaar (1903), toen bekend werd dat de ver- «goeding van reis- en verblijfkosten, van af den 1en Mei. zou «plaats hebben naar de bepalingen van het K. B. d.d. 5 Januari 1884 «(Staatsblad N°. 4).

«Voor de eerste maal, enz.

«Minder gelukkig was onze gemeenschap toen zij poogde voor «hare leden eene billijke oplossing van eene hangende pensioen- «kwestie te verkrijgen, enz.»

Gaat het nu aan van het werk der Vereeniging te spreken als van eene «*alles uitsluitende* onvoorwaardelijke propaganda voor «een kadaster met bewijskracht»?

Hier, mijne heeren. maken de heeren Hoffmann en de Vos, ter verdediging hunner zienswijze, van een bepaalde *onwaarheid* gebruik.

In het zinsverband van het artikel, «Het kadastrale vraagstuk» blijkt dat de Vereeniging voor K en L zou aandringen niet alleen op een *algemeene* vernieuwing van het kadaster, maar — zie bladz. 170 — op een *directe en algemeene* invoering daarvan.

De gereede aanleiding voor dien beweerden wensch — volgens de heeren Hoffmann en de Vos — is op bladz. 164 nog wel cursief afgedrukt n.m. «omdat — volgens de Ver. v. K. en L. — het tegenwoordige kadaster.noodwendig binnen betrekkelijk *korten* tijd moet worden vernieuwd».

Ziedaar nu, mijne heeren, zeker wel de meest verbazingwekkende onjuiste voorstelling van ons streven!

Wijl allicht de hier gevoerde gedachtenwisseling ook buiten onzen kring zal bekend worden, is het wel gewenscht nog eens te herhalen wat vele leden der Ver. v. K. en L. ten deze opzichte wenschen:

> Gegeven de omstandigheid dat met de reeds hier en daar aangevangen vernieuwing van de kadastrale opmeting moet worden voortgegaan, wenschen zij, dat deze vernieuwing

geleidelijk geschiede volgens regelen, die de kosten zoo gering mogelijk maken, maar toelaten dat uit het vernieuwde materiaal alle voordeel te trekken zij, óók met betrekking tot een zooveel mogelijk afdoende verzekering der grenzen van rechten op onroerend goed.

In het verslag van de audiëntie, die op 7 November 1901, door Z. E. den Minister van Financiën werd verleend aan het bestuur der Vereeniging, vindt men (bladz. 12 Jaargang XIX) als antwoord aan den Minister;

«Bovendien *wordt niet gevraagd* om in eens in het geheele «land een nieuw kadaster tot stand te brengen, doch wáár hermeten «wordt (en hermeten moet er worden), aan de meting te doen «vooraf gaan, zoo als tegenwoordig in andere landen gebruikelijk «is, eene geregelde delimitatie».

De noodzakelijkheid der vernieuwing van een gedeelte der kadastrale opmeting is door de Regeering zelf betoogd, b.v. in het voorloopig verslag van de Staatsbegrooting 1889, en zij is daadwerkelijk erkend door hermetingen reeds op verschillende plaatsen te doen uitvoeren; maar niemand in ons corps denkt er aan tegen te spreken, dat een *zéér* groot deel van het bestaande nog zeer langen tijd, niet alleen mee *kan,* maar zelfs mee *moet.*

De overdreven en onmogelijk in te willigen wensch van een *directe en algemeene* invoering van een op nieuwe grondslagen te maken kadaster, stelt de Vereeniging zeker *niet.* Toch doen de heeren redacteuren het voorkomen of dit het overheerschend en alles uitsluitend streven der vereeniging ware!

Door eerst der Vereeniging dezen onpractischen wensch aan te wrijven, en hem daarna met klem te bestrijden, laden de heeren redacteuren den schijn op zich van op een wèl goedkoope manier als het bezadigd element in de V. v. K. en L. te willen poseeren.

Maar niet alleen is de wensch der Vereeniging een droombeeld zeggen de heeren Hoffmann en de Vos, hij is, wat erger is, niet geheel uitvoerbaar. Er zijn toch gevallen waarin een nauwkeurige verkenning en opmeting niet mogelijk zullen blijken.

Welnu! niemand onzer zal dit tegenspreken.

Met welk doel wordt nu echter deze door ieder erkende waarheid aangevoerd? Natuurlijk alleen om aan de waarde van het te verkrijgen resultaat zoo veel mogelijk afbreuk te doen, en de

niet-bereiking van het doel, in sommige gevallen, moet dienst doen als reden om het nut van het geheele werk in twijfel te trekken.

De door de heeren Hoffmann en de Vos bedoelde gevallen geven toch inderdaad geen nieuw gezichtspunt op de zaak, en de door hen genoemde bezwaren zijn dan ook reeds voor lang gevoeld; maar óók zijn daarvoor reeds ontwerp-maatregelen voorgesteld om in die gevallen van provisioneele kadastreering de mate van bewijskracht te regelen.

De vraag is wèl gewettigd welk onderwerp van Staatszorg recht van bestaan zou hebben, indien dat recht verbeurd ware, zoodra de beoogde uitwerking dier zorg in bepaalde gevallen niet wordt bereikt.

Moet b.v. het politietoezicht worden afgeschaft op grond dat het preventief niet altijd voldoende werkt?

Toch zeker niet!

In het aanvoeren van de uitzonderingsgevallen als een bezwaar tegen de waarde van de gewenschte bewijskracht in het algemeen, ligt een schromelijke overdrijving.

Dit is echter niet alles, zoo gaan de heeren verder; als uw kadaster met bewijskracht eenmaal voltooid is, dan zal het kadastrale bewijsmateriaal door verloop van tijd, ten gevolge der verjaring, toch weer in waarde verminderen.

Hier moet dus de verjaring, meer speciaal de grensverjaring, dienst doen om de onmogelijkheid te bewijzen van behoorlijke instandhouding der eenmaal vastgestelde grenzen.

Indien de schrijvers niet de heeren Hoffmann en de Vos waren, zou ik mogen veronderstellen dat zij wellicht onkundig waren van het vele dat reeds in ons tijdschrift over dit onderwerp is gezegd.

Reeds 20 jaar geleden — bij gelegenheid der hoogst interessante gedachtenwisseling tusschen den toenmaligen redacteur — den heer Boer — en den voor korten tijd overleden heer Mr. Achterberg, stelde eerstgenoemde een maatregel voor om dit bezwaar te ondervangen, zonder het verjaringsrecht aan te tasten, maar op zóódanige wijze, dat practisch het gevaar van grensverschuiving vrijwel tot niets wordt teruggebracht, en wel door den bewijslast *niet* te leggen op den door het kadaster aangewezen eigenaar, maar op hem wiens bezit zich stelt tegenover de gegevens van de kadastrale kaart.

In jaargang III van het tijdschrift lezen wij:

«Slechts dan zal de bezitter zich met vrucht op verjaring kunnen «beroepen als muren of andere den tijd trotseerende, vaste af- «scheidingen de grens van het bezit ondubbelzinnig meer dan «30 jaren hebben uitgemaakt. De kadastrale gegevens worden «dus ten opzichte der grenzen als bewijsmiddel in rechten erkend, «in kracht gelijkstaande met het wettelijk vermoeden, dat echter «moet wijken voor een beter tegenbewijs, b. v. voor het bewijs «eener geoorloofde doch geheime wijze van eigendomsverkrijging».

En hoe te handelen zou zijn bij het reeds meer zeldzame geval, dat een eigenaar vrijwillig kleine gedeelten van zijn grond zou prijs geven ten bate van een nabuur, is reeds voor langen tijd behandeld en eene practische oplossing is daarvoor voorgesteld door . . . . . den heer Hoffmann, in ons tijdschrift, jaargang XIV bladz. 47, waar men leest:

«Daarna (d. i. na contradictoire delimitatie) behooren geen wij- «zigingen in die eigendomsgrens te worden gebracht dan met «medewerking der eigenaars, waartoe de landmeter bij zijne reizen «steeds behoort voorzien te zijn van gedrukte formulieren voor «grenscontracten, die ongezegeld, zonder de formaliteit van regi- «stratie en overschrijving te ondergaan, in het archief van het «kadaster behooren bewaard te worden».

Overigens is er ook hier niets nieuws onder de zon.

In jaargang VIII van het tijdschrift vindt men de wettelijke bepaling afgedrukt, die in het vorstendom Lippe reeds in 1890 gold, wellicht thans ook in andere deelen van Duitschland, en o. a. zelfs den rechtstoestand van dergelijke kleine deelen terrein regelt, b. v. ten aanzien van hypotheek, enz.

't Doet wel bevreemdend aan door de heeren redacteuren, door ons allen, durf ik zeggen, geheel op de hoogte geacht met kadastrale zaken, zooveel jaren later nog, voor oplossing vatbare bezwaren als nieuw strijdmateriaal te zien aandragen.

En nu komen de schrijvers van het artikel aan met de groote, bijna onoverkomenlijke moeilijkheid der uitvoering, n. m. met de kwestie om geschikt personeel te krijgen.

De heeren Hoffmann en de Vos trekken een vergelijking tusschen de Pruisische landmeters en ons corps, en laten daaraan eene redeneering voorafgaan die op het volgende neerkomt:

Hoewel men in Pruisen bijna volmaakte landmeters kweekt, blijken deze toch de consequenties van hun werk niet aan te durven, want *deze* ambtenaren zelf dringen niet aan op de bewijskracht der kaart.

Maar deze voorstelling is, op z'n zachtst genomen, scheef!

De Pruisische jurisprudentie kende meermalen bewijskracht toe aan de kadastrale kaart, omdat zij, als noodzakelijke aanvulling van het Grondboek, daardoor zou deelen in de «Oeffentliche Glaube", en dat nog wel ofschoon het kaarten betrof herkomstig van het oude fiskale kadaster, dus niet voor het doel vervaardigd en daarvoor niet berekend. Zóó ver strekte men de consequentie uit, dat het hoofdbestuur van het Pruisische kadaster zelf heeft gemeend daartegen te moeten opkomen.

De oorzaak dat de «durchgebildete» Pruisische landmeter niet op bewijskracht van de kaart aandringt, ligt dus heel ergens anders dan in de vrees om in te staan voor zijn werk.

Ter verdere illustratie van het onredelijke van ons zelfvertrouwen, schromen de schrijvers niet om een afbrekende critiek te geven op het «kennen en kunnen» der Nederlandsche kadasterambtenaren, waarbij als tegenstelling de hoogst ontwikkelde Pruisische collega moet dienst doen.

Ik zal de heeren niet volgen bij hun hyper-vèrziende profetiën, waarbij zij niet alleen, na tien jaar kweekens, het nieuw gevormde personeel vóór zich zien, maar ook reeds de verschillende nuances van *on*bruikbaarheid bijna percentswijze vaststellen.

't Trekt mij weinig aan deze redeneering ernstig te gaan onderzoeken, maar constateer alleen het merkwaardige feit, dat in het Nederlandsche toekomstcorps drie groepen van de vier *niet of minder* bruikbaar zullen blijken, maar ..... *dat men in Pruisen zich slechts* **nu** *en* **dan** *teleurgesteld ziet!* De vraag waarover het gaat is echter, of het bestaande personeel al dan niet kan voldoen, uitsluitend aan den eisch van nauwkeurigheid, die voor een kaart met bewijskracht wordt gevorderd. Wij laten dus besprekingen over kultuurtechniek achterwege, als zijnde deze studie, ten opzichte van de vraag, die ons *thans* bezig houdt, geheel zonder invloed.

Bepalen wij ons nu tot het zuiver geodetische deel der opleidingseischen, voor zoo veel deze in de *landmeters praktijk* aanwending vinden, dan komt het me voor dat de afstand tusschen

de Nederlandsche collega's en de Pruisische bij lange zoo groot niet is, als het oordeel der schrijvers zou doen vermoeden. Grif geef ik toe dat het examen-programma in verschillende Duitsche Staten, breed uitgesponnen als het is, tegenover de sobere lijst van ons program, een fraai figuur maakt, maar merk er dadelijk bij op dat, moge ons program expliciet niet veel doen zien, toch bij nader ingaan op de zaak, blijkt, dat vooral *thans*, in de «bekendheid met alle werkzaamheden tot instandhoudiug en vernieuwing van het kadaster», een goede dosis voorstudie ligt opgesloten. Bij goede voorschriften betwijfel ik niet, dat bijna alle jongere, en gelukkig ook vele oudere collega's, weinig moeite zouden hebben zich spoedig in de rekenmethodes tehuis te gevoelen.

Waar de Heer Hoffmann een ongunstig oordeel uit over de mate van kennis der collega's bestaat eenigzins de kans dat «het zoo erg niet is bedoeld». Als een boom vele vruchten geeft, komen er soms wel eens misgewassen bij voor! Bij den overstelpenden ideënstroom van den Heer Hoffmann, is het denkbaar, dat deze uiting behoort tot les défauts de ses qualités.

Met den heer de Vos is het geval echter anders. Bij verschillende zijner opstellen — ook in zijn leerboek over de lagere geodesie — vermijdt hij, zoo mogelijk, elke rekenwijze die niet steunt op de meer elementaire kennis, al wordt zijn bewijs voering er dan ook soms langdradig door. Bij hem dus wel de vaste overtuiging omtrent het lage wetenschappelijk peil van de lezers voor welke hij schrijft.

Ik durf in gemoede aan de heeren de vraag stellen:

«Waart gij beiden, op het tijdstip dat gij Uw examen deedt, «even goed op de hoogte van de kadastrale wetenschap als ge «thans zijt?»

«En ge kunt toch niet veronderstellen, dat gij met U beiden «de uitzonderingen in het corps vertegenwoordigt?»

Immers neen! dezelfde drang om op de hoogte van den tijd te blijven, die U dreef tot voortgezette studie, bestaat gelukkig bij de overgroote meerderheid der jongeren, en bij vele ouderen met U.

En dan nog! Beheerscht de bedrevenheid in het werken met formules wel de kwestie? Komt het niet veel meer aan op de bedrevenheid en practische handigheid van de velen die het werk op het terrein moeten uitvoeren? op de volle bereidheid tot wat

men noemt «payer de sa personne», méér zeg ik, dan op eene, als in Duitschland, te ver gedreven academische Bildung, die de lust en geschiktheid tot het meer *werkdadige* verstikt, en waarover in menigen Duitschen staat klachten opgaan?

Ik heb gezocht naar de redenen die de schrijvers er toe brachten, de bruikbaarheid der collega's zoo laag aan te slaan. Hebben zij gedacht dat men zijn vrienden op (vermeende) tekortkomingen moet wijzen? Dan is toch waarlijk de manier om aan vrienden tekortkomingen, zoo goed als op de openbare straat onder het oog te brengen, min of meer onhebbelijk.

Ik vrees dan ook dat zij, in plaats van op dankbaarheid voor hunnen ondersteldenvriendendienst te mogen rekenen, wel eens kans hebben hun daad te zien qualificeeren, als een uiting, die niet vrij is van aanmatiging.

Maar genoeg over dit eenigzins pijnlijke onderwerp; er zijn beweringen van respectabelen ouderdom die, als vele antiquiteiten, der beschouwing waardig zijn. Het oude strijdros van de *enorme* kosten wordt nog eens voorgeleid.

Van geen enkele zijde is er wellicht meer geageerd tegen de *tegenwoordige* wijze van vernieuwing der opmetingen, op grond van overbodige kostbaarheid, dan juist van de zijde der voorstanders van een kadaster met bewijskracht.

Herhaaldelijk is erop gewezen hoe verkwistend het is alle terreinobjecten met dezelfde minutieuse zorg op te meten, zonder onderscheid of de opneming een eigendomsscheiding betreft, dan wel een toevallige afscheiding, die een eigenaar voor een gebruiksdoel aanbracht. De moeite en het werk der detailmeting zijn bij de thans gebruikelijke werkwijze, bijna dezelfde als noodig zouden zijn voor een kadaster met bewijskracht; alleen zou de opmeting zich bij dit laatste tot een deel bepalen van de tallooze terreinobjecten die thans worden opgenomen.

En wat nog zwaarder weegt is de overweging, dat slechts een kadaster met bewijskracht, opgemaakt en bijgehouden volgens de regelen die wij ons denken, *alleen* de geschiktheid heeft om in overeenstemming te kunnen *blijven* met de deugdelijk bewezen en vastgestelde grenzen. De meening van de Heeren Hoffmann en de Vos niet deelend maar *wèl* beamend, dat de grensverjaring het kadastraal bewijsmateriaal na verloop van tijd kan waardeloos

maken, stel ik juist het tegenovergestelde, en beweer dat alléén het kadaster met bewijskracht, ingericht volgens de regelen zoo als deze reeds vele jaren zijn voorgesteld, die ontbindende kracht kan paralyseeren.

Er zijn m. i. slechts twee keuzen te doen omtrent het beginsel waarop ons kadaster moet berusten.

Hetzij men wenscht aan het kadaster enkel de taak op te dragen van de gegevens te leveren voor de heffing der grondbelasting, en te kunnen dienen om *im ganzen und groszen* — bij wijze van een vrij juiste schets — een perceel aan te duiden; of wel het zal zoodanig zijn dat het, behalve voor de grondbelasting, ook zal dienen als het *aangewezen* hulpmiddel in rechten om de grenzen van een perceel te kunnen vaststellen.

Dat het eerstgenoemde, — het meer eenvoudige doel — niet met ons kadaster wordt beoogd, bewijzen de voorschriften die gegeven worden om de nauwkeurigheid te bereiken die, én bij hermetingen, én bij de bijhouding van het bestaande kadaster, verlangd wordt. Voor zoo'n ur-kadaster zou de vernieuwing op den voet der oorspronkelijke kadastrale opmeting zéér voldoende zijn; en de bijhouding, met den graad van volledigheid, die thans aan de suppletoire stukken wordt besteed, moet voor *dat* doel den indruk maken een soort van werkverschaffing te zijn.

Wil men aan het kadaster, ook in de toekomst, de bewijskracht niet verleenen — het beginsel tot nu toe door hoofdambtenaren der registratie voorgestaan — dan doet zich de vraag op, wat dan *wèl* wordt beoogd met de nieuwe wijze van opmeting en met de steeds aangevuld wordende voorschriften voor de bijhouding, b.v. ten opzichte van het in alle metingen — zooveel mogelijk — opnemen van weinig aan verplaatsing onderhevige terreinvoorwerpen, en ten opzichte van de steeds meer volledig geeischt wordende veldaanteekeningen.

Moet men de verklaring au sérieux nemen die daarvoor wel eens is gegeven, n.m. het kadaster de grootst mogelijke technische volmaaktheid te geven?

Die technische volmaaktheid moet toch echter een *doel* hebben!

Wil men een kadaster dat *steeds* betrouwbare gegevens verschaffen zal omtrent onroerende eigendommen, om het te kunnen gebruiken daar en wanneer men het zal noodig hebben, dan is men, zelfs met het meest nauwkeurig samengesteld oude-stijl

kadaster, dat geregeld door de ongebreidelde bewegelijkheid der grenzen niet «bij» kan zijn, per sé slecht gedocumenteerd.

Van tweeën één:

òf men wijzige de grondslagen van het kadaster zoodanig dat van het werk der kadasterambtenaren alle bereikbare vruchten te plukken zijn, die het kan opleveren;

òf wel men stake de halve maatregelen, d. i. het streven naar eene nauwkeurigheid, verre overdreven, als het 't doel is om het kadaster alleen de simpele taak te doen vervullen die sommigen meenen daaraan slechts te mogen toevertrouwen. Men bespaart dan jaarlijks een belangrijk bedrag dat zonder reëel nut wordt uitgegeven.

Ging men voort het kadaster te vernieuwen volgens de thans geldende grondbeginselen, dan ware dit eveneens als of een staat met belangrijke kosten een leger samenstelt en aanvult, en het voorziet van alle attributen voor èen deugdelijk leger, maar waarvan zou blijken, als het er op aan komt, dat de wapenen alleen geschikt zijn om losse patronen af te schieten.

Dat zou een chinoiserie worden.

Aan het slot van het betoog komt eindelijk de vraag of een kadaster met bewijskracht wel in 't algemeen wordt begeerd. Een vraag van genoeg gewicht om de reeks van beschouwingen er mee te openen.

Indien men zich met schijnargumenten wil tevreden stellen, dan zou men er op kunnen wijzen, dat toch uit de massa van eigenaren van onroerend goed, geen dringende vertoogen tot de regeering worden gericht om de door ons voorgestane regeling deelachtig te worden.

Maar wij weten óók allen, dat die groote massa in het vaste geloof leeft, dat de bewijskracht sinds vele geslachten reeds bestaat.

Wij allen, practici, weten 't toch te goed, hoeveel moeite het kost, als men niet met de meer ingewijden te doen heeft, om te beduiden dat de kadastrale gegevens niet meer waarde hebben dan een bloote inlichting, waarop door allerlei invloeden nog al 't een en ander af te dingen valt.

Getuigen niet de vele, jaar op jaar wederkeerende aanvragen om delimitatie en de vele verzoeken om inlichting, zoodra een landmeter zich maar op het terrein vertoont, hoe gebrekkig het staat

met de wetenschap omtrent de grenzen van de verschillende rechten, en hoe dikwijls de behoefte aan die kennis zich doet gevoelen?

Werd er een referendum ingesteld over de vraag:

«Verlangt gij een zoodanige aanvulling van Uw eigendoms-«bewijzen, dat gij voortaan zoo goed als absoluut gevrijwaard zult «zijn voor onrechtmatige inbezitnemingen van een deel van Uw «eigendom door minder concentieuse naburen?» dan twijfel ik niet of het antwoord zou een verpletterende meerderheid geven, voor de wenschelijkheid om ons dienstvak zóódanig in te richten, dat de gerustheid en de onderlinge goede harmonie tusschen buren, door beveiliging der eigendomsgrenzen, wordt bevorderd.

Mijne Heeren! Het artikel van de heeren Hoffmann en de Vos heeft ons *geen enkel* nieuw gezichtspunt geopend op de bezwaren, die zich heeten te kanten tegen de invoering van de door ons, sinds bijna een kwart eeuw, gevraagde bewijskracht.

Trachtende de vroeger door anderen opgeworpen, en thans door de redacteuren nog eens opgerakelde, bezwaren te weerleggen, heb ik U niets nieuws kunnen voordragen, en heb ik Uwe aandacht moeten vragen voor een vrij wel afgepraat onderwerp.

Dringt zich niet bij U, even als bij mij, de twijfel op, of de door de heeren aangevoerde moeilijkheden wel de *ware* redenen zijn die hen er toe brachten onze vaan te verlaten? Kan het niet zijn dat moedeloosheid zich van onze, steeds voor de zaak geijverd hebbende, redactie heeft meester gemaakt, nu er trots ons vurig pleiten, op dit deel van ons streven nog zoo weinig werd bereikt? Met bepaalde voorliefde hecht ik mij aan deze onderstelling, want dán mijne heeren, is er gereede aanleiding om er op te wijzen dat juist thans de tijden hoopvoller zijn dan zij ooit te voren waren, thans nu er in de ingestelde Staatscommissie een plaats is gegeven aan woordvoerders, op welke wij, naar ik meen, de beste verwachtingen mogen bouwen.

Daarom roep ik U allen toe: «Ende desespereert niet!» Blijft volharden in ons streven, en toont door Uwe instemming met de motie van de Haagsche collega's dat het ongeschokte geloof aan het goede der door onze vereeniging voorgestane zaak, en het bewuste van ons «kunnen», nog steeds Uwe overtuiging is.

Na deze met klem uitgesproken rede wordt het woord verleend aan den Heer Gombault.

Spreker begint met te getuigen van zijn diepe teleurstelling over de daad, die de redactie heeft begaan en die naar zijn oordeel een gevoeligen slag heeft toegebracht aan de achting, welke het streven der vereeniging bij de buitenwereld genoot.

Zelfs na alles wat de Heeren Hoffmann en de Vos hebben gedaan om de vereeniging te steunen in haar streven naar de invoering van een kadaster met bewijskracht, kan hij 't zich verklaren, dat zij op hunne meeningen zijn teruggekomen, wil hij ook hun het recht niet betwisten om van die verandering van meening te doen blijken, doch hij ontzegt hun ten stelligste het recht om, zooals zij deden, daarin de andere leden der vereeniging te betrekken. Waar zij van die eigen frontverandering in het openbaar meenden te moeten getuigen, rustte op hen als ernstige menschen de plicht, hunne bestrijding van het door de vereeniging vooropgestelde beginsel te motiveeren.

De vraag, of zij werkelijk argumenten tot bestrijding van het door de leden onzer Vereeniging bijna unaniem ingenomen standpunt hebben aangevoerd. moet ontkennend beantwoord worden. Hunne frontverandering wordt goedgepraat onder eene grootendeels scheeve voorstelling van feiten.

Onwaar toch is hunne bewering, dat door de vereeniging eene «alles uitsluitende» propaganda werd gevoerd voor «algeheele en onmiddelijke» invoering van een kadaster met bewijskracht. Die mogelijkheid is door geen der woordvoerders onzer Vereeniging ooit ondersteld of verdedigd.

Het personeel is volgens de redactie voor invoering van een kadaster met bewijskracht ontoereikend en onbekwaam.

Spreker wil dit laten voor rekening der redactie, daartegen overstellen zijn stellige meening, dat voor 't geen de vereeniging vraagt, n.l. een geleidelijke invoering, verband houdende met de tegenwoordige hermetingen, voorloopig voldoende over bekwaam personeel kan worden beschikt.

Het bestaande kadaster kan volgens de redactie mogelijk nog wel 100 jaar mee. Ja, zegt spreker, misschien nog veel langer ook wanneer men op de tegenwoordige wijze wil voortsukkelen, doch dan zal het hoe langer hoe meer blijken, dat het niet kan beantwoorden aan de eischen, die er reeds nu ter verzekering van de rechten op den grond aan gesteld worden.

De acquisitieve verjaring wordt als bezwaar tegen de instand-

houding van een kadaster met bewijskracht aangevoerd en later wordt daaraan toegevoegd de opmerking dat de landmeters geen juristen zijn. Over de werking van het verjaringsinstituut wil spreker thans niet in bizonderheden treden, omdat dit spookbeeld meermalen en nog onlangs onder de oogen is gezien; hij komt echter op tegen de uitspraak der Redactie, dat de landmeters den rechter het werk uit handen willen nemen. Dit zal ook onder de werking van een kadaster met bewijskracht allerminst het geval zijn. Ook dan toch zal per slot van rekening de burgerlijke rechter bij zijne oordeelvellingen door den technicus niet verder aan banden gelegd zijn dan de wet, welke beteekenis aan het kadaster geeft, bepaalt, terwijl dien rechter bij zijn beschouwingen meer betrouwbare gegevens ten dienste zullen staan.

Over de moeilijkheden, die de Heeren Hoffmann en de Vos meenen te zien bij uitvoering van de delimitatie en opmetingswerkzaamheden in oude steden, waar dikke muren en ingewikkelde eigendomstoestanden een juiste bepaling der verschillende rechten bemoeilijken, meent spreker hier te mogen zwijgen. Hij meent dat zelfs de schrijvers van «het Kadastrale Vraagstuk» als het noodig mocht zijn, die zwarigheden wel zullen weten te overwinnen. Waar aanwijzing op de kaart te kort mocht schieten, zal een omschrijving op de veldaanteekeningen (die in de bewijskracht deelen), de leemte kunnen aanvullen.

Het beroep op de Duitsche deskundigen en meer bepaald op het Geometer-Verein gaat niet op. De leden van dien «Verein» zijn technici, bij verschillende takken van dienst ingedeeld, slechts voor een deel zijn het kadasterambtenaren in Staatsdienst. Zoover zij niet in Staatsdienst zijn en zij hunne inkomsten moeten putten uit werkzaamheden voor particulieren, vervult het eigenbelang een groote rol. De kadasterambtenaren, en onder hen wijst spreker op den Vermessungsdirector Gerke en op Rodenbusch, den Vader van het rechtsgeldig kadaster in het Rijksland, huldigen een andere meening.

«Bekwame geodeten stampt men niet uit den grond», zegt de redactie. Spreker wil dit gaarne toegeven, omdat in 't algemeen de menschen niet uit den grond gestampt worden. Met zoodanige algemeenheid wordt in dezen echter bitter weinig bewezen of weerlegd. Motiveering van de uitlating waarom onze kadaster-

geodeten niet geschikt zouden zijn voor de taak hun op te dragen, ware hier allereerst noodig geweest.

De Heeren Hoffmann en de Vos schijnen veel waarde te hechten aan den tegenzin, dien het streven der vereeniging bij de registratieambtenaren ontmoet. Zou die tegenzin, aangenomen dat hij bestaat, inderdaad zooveel te beduiden hebben? Registratie-ambtenaren zijn nu eenmaal geen landmeters, dus geen deskundigen in zake de technische uitvoerbaarheid. 't Is volgens spreker niet te verwachten, dat de registratie-ambtenaren, als zij eenigen maatregel voorstaan, dien zij in 't belang van hun dienstvak noodig achten, zich zullen beroepen op het oordeel van landmeters.

«Wij zijn technici en geen juristen»! Volkomen juist, niettemin komen de kadasterambtenaren maar al te dikwijls te staan voor gevallen, die kennis van de rechtsverhoudingen welke tusschen de zaken en personen kunnen bestaan, volkomen onmisbaar maken.

Spreker herhaalt ten slotte, wat hij aanvankelijk reeds zeide, dat de Heeren Hoffmann en de Vos allerminst het recht hadden hunne eclatante beschouwingen wereldkundig te maken in hunne hoedanigheid van Redacteuren van het Tijdschrift der Vereeniging voor Kadaster en Landmeetkunde.

Zoo ergens dan was het hier in de allereerste plaats noodig, ja, een gebiedende eisch geweest, alvorens in die kwaliteit te handelen, het oordeel te vragen van de Algemeene Vergadering, daartoe vooraf behoorlijk opgeroepen.

Applaus!

De Heer Colpa, het woord erlangende, levert de volgende kritiek op het redactie-artikel:

Het kadastrale vraagstuk. (De Haagsche Motie.)

Ware de bekende verklaring der redactie van ons tijdschrift vóór de Alg. Vergadering te Breda op 20 Augustus 1906 bekend geweest, ik stel mij voor dat die vergadering beter bezocht zou zijn geweest.

De verandering van standpunt was reeds op 2 Juli 1906 door de redactie aan het bestuur aangekondigd en zou gevolgd worden door eene uiteenzetting in het tijdschrift, nadat te voren het bestuur inzage zou zijn gegeven van het op te stellen stuk, ter verkrijging van mogelijke overeenstemming.

Op 20 Augustus deelde de redactie mede, nog geen tijd te

hebben kunnen vinden hare tegenwoordige zienswijze in ons orgaan uiteen te zetten, zoodat de Heer Boer als voorzitter aftrad, zonder inzage gehad te hebben van het desbetreffende artikel. Daarna verscheen de 4e afl. van het tijdschrift met het verslag der vergadering te Breda, bevattende o.a. de in dezen belangrijke openingsrede van den aftredenden voorzitter, den Heer Boer, — nog altijd zonder de toegezegde toelichting der redactie. Eindelijk in de 5e Afl., welker verschijning met inhoudsopgave ik in het «Vaderland» vermeld vond, — als N°. 1 en geheel op zich zelf staande, «het Kadastrale Vraagstuk» van de heeren C. W. Hoffmann en M. de Vos.

Waar nu in de 6e Afl. 1906 blijkt, dat het bestuur, der Vereeniging niet instemt met den inhoud van dit artikel, betreur ik het, dat niet reeds in de 5e afl. naast het redactioneel artikel de in die 6e afl. voorkomende verklaring van het bestuur en het keurig gestelde opstel van den heer R. A. de Wal, eene plaats hebben gevonden.

Ik bedoel hiermede geen verwijt aan het bestuur doch wil slechts mijn leedwezen te kennen geven over den loop der zaak.

Het is mijn doel in de volgende bladzijden er naar te trachten, het onlogische en het ongemotiveerde aan te toonen van verschijning, strekking en inhoud van het artikel «Het Kadastrale Vraagstuk», in de 5e afl. 1906.

In de eerste plaats eene vraag!

De openingsrede op de vergadering van 27 Augustus 1904 te Arnhem, van den voorzitter, den heer Boer, resumeerende, vermeldde:

«Op tastbare resultaten in zake bewijskracht kan helaas niet «gewezen worden. Toch behoeven wij den moed niet te verliezen. «Intusschen schijnt het wenschelijk voorloopig te trachten naar «eenige gemakkelijk aan te brengen verbeteringen in de thans gebruikelijke wijze van werken bij het kadaster.»

Na dien zal men te vergeefs zoeken naar sporen van krachtige propaganda der Vereeniging inzake bewijskracht. Als van zelf dringt zich dus de vraag op in verband met het voorafgaande:

Waartoe het artikel der redactie in de 5e afl. 1906?

Welke aanleiding bestond er toe?

Er wordt immers sints 1904 geen krachtige propaganda meer gemaakt!

Waar verder op de eerste bladzijde (163) gesproken wordt «van een zich op ander gebied meer naar voren dringen van «wenschen, die door de steeds wisselende maatschappelijke ver- «houdingen in belangrijkheid de eerste gaan overtreffen», veroorloof ik mij nog de tweede vraag: welke zijn die urgente wenschen over welke de werkzaamheid der vereeniging zich tot nog toe niet uitstrekte en in hoeverre wordt de vervulling er van belemmerd door de richting, waarin de vereeniging tot heden heil zocht?

Die eerste bladzijde (163 T. 1906) heeft overigens klaarblijkelijk de bedoeling te zeggen, dat bij de heeren redacteuren langzamerhand twijfel is ontstaan aan de rechtmatigheid van het verlangen naar een kadaster met bewijskracht en van de wenschelijkheid van het maken van propaganda door onze vereeniging voor dergelijke instelling.

In de vele opstellen van den heer Hoffmann in ons tijdschrift tot en met 1904, is m.i. nergens een spoor te vinden van een ontstaan van twijfel langs lijnen der geleidelijkheid.

Integendeel: steeds zien wij hem krachtiger optreden als strijder voor het kadaster met bewijskracht.

Het toppunt van geestdrift bereikt hij in zijn: «Een terugblik op 19 jaren van Vereenigingsleven» T. 1903. *Daar* bestaat voor hem geen twijfel meer. Zelfs de grootste ondervonden teleurstellingen worden voorgesteld als uitgangspunten ter overwinning.

De twijfel is dus plotseling gekomen!

T. 1906 blz. 163 onderaan:

«De klove tusschen een kadaster met bewijskracht en het «grondbelastingkadaster is te groot, dan dat die voorloopig over- «brugd zou kunnen worden.»

De heer H. schrijft in zijn «Terugblik» T. 1903 blz. 145 en 146:

«De worsteling — in het algemeen belang — om de tot stand- «koming van een op wetenschappelijke grondslagen hervormd «kadaster, duurt nog altijd voort; volgens sommigen, zelfs volgens «velen, met geringe kans op eene spoedige overwinning onzerzijds.

«Indien deze opvatting der waarheid nabij is, dan zijn wij nog

«ver verwijderd van de einduitkomst waarop voor negentien jaren «het streven werd gericht, van «Ons doel», zooals dat duidelijk «en helder werd omschreven in de 1e afl. van den 1sten jaargang «van ons orgaan.

«Dan is de jonge plant, zij dagteekent uit 1884, niet krachtig «opgegroeid, dan is zij niet tot vollen wasdom gekomen, dan «heeft zij geen gezonde vruchten opgeleverd.

«Dan — en nu voor 't laatst — heeft de Secretaris onzer Ver- «eeniging, die het eerste jaarverslag in December 1885 samen- «stelde, zich destijds te optimistisch geuit. *De door sommigen en «velen verkondigde meening en deze gevolgtrekkingen, zijn echter «gelukkig niet in overeenstemming met de werkelijkheid*, in «Ons «doel» wordt gesproken van jaren van voorbereiding en tientallen «jaren van uitvoering, maar nagelaten werd er op te wijzen, dat «iedere hervorming noodwendig het gewoonteleven van velen «verstoort, dat dus zij die propageeren voor de verwezenlijking «van een of ander ideaal, geduld moeten weten te oefenen, ja «zelfs deze eigenschap behooren te bezitten in eene mate, toerei- «kend voor een menschenleven, wanneer het er om gaat — ge- «leidelijk en vreedzaam — eene omwenteling te weeg te brengen «in ambtelijke toestanden en in ambtelijke verhoudingen.»

Wanhoop dus niet! daar komt het op neer.

Geduld overwint alles!

Vervolgens lezen wij in datzelfde historische overzicht blz. 148:

«Negentien jaren vloden heen, het veld onzer werkzaamheid «nam in dat tijdsverloop nog in omvang toe, het «doel» in 1884 «gesteld zijn wij intusschen *belangrijk genaderd.*

«Tot deze laatste erkentenis moet ieder komen, die onbevoor- «oordeeld zich op de hoogte stelt van de algemeene verhoudingen, ««voorheen» en «thans.»

Daarna op blz. 156:

«Ons beknopt overzicht van den inhoud van het Tijdschrift, «het archief waarin voor alle tijden de geschiedenis van ons ver- «leden wordt bewaard, is ten einde en de verplichting rust thans «op ons der levering van het bewijs, dat door onze actie het nog «immer hangende kadastrale vraagstuk *belangrijk nader tot zijn «oplossing* is gebracht».

Verder op blz. 160.

«Gelijk men ziet, langzaam, stap voor stap, maar met vastheid «schrijden wij voort naar: «Ons doel». In het jaar 1897 doen «wij zelfs een *reuzenschrede.*»

En eindelijk op blz. 167 en 168:

«De mogelijkheid is niet buiten gesloten dat menigeen oordeelt, «dat ons betoog niet opgaat, waar wij verkondigen op de voor-«standers van het oude de overwinning te hebben behaald, omdat «wij niet kunnen wijzen op plaats gehad hebbende feiten, die «van een omkeer, een volkomen kentering in de opvattingen van «het Hoofdbestuur getuigen.

«Zij die zoo oordeelen zien uit naar geleidelijke wijzigingen, «die stap voor stap ons zullen brengen op het standpunt, dat in «onze oogen, voor onzen tijd, der volmaaktheid nabij is.

«In deze evolutieleer gelooven wij niet. De omkeer, de ken-«tering zal onverwacht en plotseling intreden, en begrijpen wij «de verschillende momenten van den tot nu toe gevoerden strijd «goed, dan is *het oogenblik* waarop zulks zal plaats vinden *nabij.*»

In 1903 dus meende de Heer H. dat «het helder stralend daglicht» het «intens nachtelijk duister» spoedig zou opvolgen, zooals in werkelijkheid dan ook vaak gebeurt.

Terugkomende op het art. 5e Afl. 1906, komt op blz. 164 bovenaan de bewering voor: dat ja eigenlijk slechts «enkelen» (in de 6e afl. wordt dit veranderd in «velen») onvoorwaardelijk voorstanders van een kadaster met bewijskracht zijn.

Wat beteekent het woord «onvoorwaardelijk» hier?

Ik vat het een oogenblik op in den zin van warme voorstanders.

En dan moet ik bekennen, dat er zeker niet weinigen zijn, die niet alleen het kadaster met bewijskracht, maar zelfs een goed technisch kadaster koud laat.

Er zijn collega's die uit gemakzucht liefst alles bij het oude laten.

Er zijn er, die liever steeds maar over ambtenaarsbelangen praten.

Er zijn er, zooals de heer R. A. de Wàl in de 6e afl. 1906 opmerkt, «wier ambitie weinig verder strekt dan tot het innen «van salaris en het ontloopen van aanmerkingen van meerderen».

Maar ik heb nog nooit collega's ontmoet, die in ernst een juist technisch kadaster ter verzekering van den eigendom werkelijk

onnoodig en overbodig achtten en met klem de mogelijkheid ontkenden van het toekennen van bewijskracht aan een daartoe ingericht kadaster.

Dat is dan ook de reden, waarom de Vereeniging steeds zoo eenstemmig in deze materie optrad, zoodat zelfs de Heer Boer, na de debatten ter verg. der Not. Ver. in 1900 behalve zijne tevredenheid, toch ook half zijne verwondering te kennen gaf over zoo groote eensgezindheid (T. 1900 blz. 158).

Dat is dan ook de reden, dat de Heer H. reeds in zijn «Terugblik» 1903 blz. 168 er op kon wijzen, dat de leden steeds het bestuur trouw hadden bijgestaan.

Een bepaald hoofddoel onzer Vereeniging ken ik niet.

Art. 1 der statuten omschrijft het doel als:

a. Bevordering der belangen van het kadaster.

b. Verspreiding van kennis van het kadaster en de landmeetkunde.

Waar de redactie spreekt:

«Van alles uitsluitende propaganda voor een kadaster met bewijskracht» *verkracht zè de waarheid.*

Ten bewijze daarvan verwijs ik naar den «Terugblik» 1903 van den Heer H.

We lezen daar op blz. 148.

«Wij hebben geijverd voor algemeene belangen — voor speciale «dienstbelangen, en — *niemand kan het ontkennen,* — ook voor «de persoonlijke, voor de zuiver materieele belangen, en wij hadden «op ieder gebied succes.»

En op blz. 172:

«Ras naderen wij het einde van ons opstel, dat wij onvolledig «zouden achten indien wij nalieten te vermelden, hoe en met «welken uitslag de Vereeniging optrad voor de persoonlijke, *de «materieele belangen* der ambtenaren.»

De korte beschouwingen over de verschillende factoren die zich «bij de beoordeeling van de wenschelijkheid van de zoozeer aangeprezen hervorming» voordoen, zijn van dien aard, dat wij verbaasd en teleurgesteld moeten zijn, waar deze neergeschreven zijn door de heeren Hoffmann en de Vos.

In de vroegere jaargangen van het tijdschrift K. en L. toch vindt men op al de genoemde bezwaren bescheid.

De uitspraak:

«Dat het tegenwoordige kadaster noodwendig binnen betrek- «kelijk korten tijd moet worden vernieuwd» berust zooals alle ouderen weten op van regeeringswege gedane officieele uitlatingen.

Waar de red. beweert, dat voor een groot gedeelte van den Staat de bestaande toestand nog wel b.v. 100 jaren kan worden bestendigd zonder eenig belang te schaden, staat zij *zwakker* dan de Heer van Iterson in zijn praeadvies voor de verg. der Not Ver. in 1900. Deze meent dat ook het tegenwoordige kadaster de grensscheidingen der bezitsperceelen aanwijst, zooals de landmeter die op zeker tijdstip op het terrein heeft gemeten (T. 1900 blz. 65 en 90) en meent dus, dat met de kadastrale gegevens die grensscheidingen meestal nauwkeurig weer kunnen worden uitgezet op het terrein.

De geachte tegenstander wil alleen niet dat het kadaster in eerste instantie den eigendom aangeeft.

Overigens is hij voorstander van goede techniek.

Daarom kon de Heer Hoffmann zijne rede op de Verg. der Not. Ver. te Amsterdam 29 Sept. 1900 eindigen met (zie sten. versl. blz. 68 en 69):

«Het praeadvies van den Heer van Iterson maakt voor het «geheel op mij den indruk, als geschreven door iemand, die half «*bekeerd* is, waarom ik den hooggeachten praeadviseur toeroep: «indien gij het standpunt wilt blijven innemen waarop gij staat, «hoed u dan voor contact met de werkelijkheid op het terrein; «proeven van de verboden vrucht, staat voor u met vallen gelijk!»

De Heeren H. en de V. zijn zich echter terdege bewust dat ons tegenwoordig kadaster, zelfs verbeterd op eene wijze waarover zij slechts eenige algemeenheden ten beste geven, «geen algemeen bewijsmateriaal kan verschaffen voor de ligging van perceelsgrenzen» dus ook van bezitsgrenzen (blz. 165 T. 1906).

Waar het ons nu niet onbegrijpelijk behoeft te zijn, dat de Heer v. I. nog niet «bekeerd» is, kan het intusschen niet anders, of het moet verwondering wekken, den Heer H. zijne omkeering te hooren belijden.

De factor «verjaring» waarop de Heeren ook in de 6e afl. 1906 weer de aandacht vestigen, is zoo van alle kanten bekeken en behandeld, dat ik gerust mag volstaan met verwijzing naar ons tijdschrift en naar de beschouwingen van den Heer Boer, in het sten. versl. v. d. verg. der Not. Ver. 29 Sept. 1900 blz. 20 en v.v.

Van de technische bezwaren zeggen de Heeren zelf, dat ze aan de waarde van het kadastrale plan bij een kadaster met bewijskracht *geen afbreuk* doen. (T. 1906 blz. 166.)

Ongeschiktheid van het personeel.

Staat ons personeel in geschiktheid voor de praktijk zoover achter bij het Duitsche personeel?

Waarom stellen de Heeren H. en de V. het aan het publiek voor, alsof in ons klein land behoefte zou zijn aan een groot korps van hoogst wetenschappelijk ontwikkelde geodeten?

Bij de proefhermeting van Neuilly-Plaisance, waarover ik een en ander mededeelde in T. 1905, stond één zeer hoog wetenschappelijk man aan het hoofd. De praktische metingen werden onder diens alles overziende hoofdleiding uitgevoerd door personen, die *nimmer* kadastrale metingen hadden medegemaakt en de Heer Lallemand en alle belanghebbenden hebben niets dan lof voor de wijze, waarop de laatsten zich van hun taak hebben gekweten.

Wat de talrijkheid van het personeel betreft:

Wilde men werkelijk heel Nederland in eens hermeten, dan zou heel veel grooter personeel noodig zijn. Wie denkt daaraan echter?

T. 1906 blz. 168: «Er bestaat in ons land niet, wat zoo her-«haaldelijk is beweerd, een «Communis opinio» omtrent de nood-«zakelijkheid der invoering van eén kadaster met bewijskracht «voor de grenzen.»

Het is eenigszins grappig hier er op te kunnen wijzen, dat de Heer H. tot voor kort behoorde tot die communis-opinio-isten.

Na een groot citaat uit «Een kadaster met bewijskracht» door Mr. M. W. F. Treub in het Sociaal Weekblad van 6 Oct. 1900, lezen wij op blz. 170 «Terugblik 1903»:

«Wij namen het slot der beschouwingen van den hoogleeraar «volledig over, omdat het *bewijs* van het bestaan van een «*com-* «*munis opinio*» er o. i. *overtuigend* door wordt *geleverd*, en dus «een der gewichtigste bezwaren door Minister Pierson, in 1897 «tegen de hervorming van het kadaster geopperd, er door wordt «weerlegd.»

Tot de communis-opinio-isten behoort zeker niet:

«De groep van personen, die tegenstanders zijn bij ingeving», T. 1906 blz. 168 waarmede naar ik vermoed de *registratie-ambtenaren* bedoeld worden.

Van deze zegt de Heer H. echter «Terugblik 1903 blz. 170»:

«Wij geven gaarne toe, dat de meerderheid van de ambtenaren «der registratie nog buiten bedoelde gemeenschap van meening «staat; op geen enkel gebied is echter volmaakte eenstemmigheid «bereikbaar, en van die zijde zal eerst dán geen oppositie meer «uitgaan, wanneer feiten voor goed en afdoende hebben aange- «toond, van hoe geringe waarde de instelling van het heden is, «waarmede de geachte opposanten bijna dagelijks in aanraking «komen, waarmede zij zich innig hebben vereenzelvigd, waarin «zij zoo hecht en stevig zijn vastgegroeid, dat hun gezichtseinder «op dit gebied, door hetgeen is, voor 't oogenblik volstrekt wordt «afgesloten.»

De bewering: «dat de registratie er nimmer voor te vinden zal zijn mede te werken aan de verbetering onzer opleiding» (T. 1906 blz. 168)», zoolang de bewijskrachteisch de hoofdschotel onzer propaganda vormt», *is in strijd met de feiten.*

Trouwens, hoe komt men er toe Ministers of de Hoofdadministratie der Registratie er van te verdenken, dat ze het kadaster met bewijskracht of wenschelijke hervormingen van het kadaster o. a. zouden trachten tegen te houden door betere opleiding tot landmeter te weigeren?

Stelt men zich op het standpunt, dat ons kadaster nog zoo slecht niet is en nog wel 100 jaar mee kan, dan is het trouwens begrijpelijk, dat men voor een belastingkadaster ons personeel knap genoeg vindt.

Het is echter onjuist, dat men van hoogerhand kadastrale zaken niet onbevooroordeeld zou kunnen of willen bezien.

Z. E. de Min. v. Fin., Harte van Tecklenburg, deed, ter audiëntie van 7 Nov. 1901 de vraag (T. 1903 blz. 14 onderaan): «afgezien «van rechtsgeldigheid of bewijskracht — wat kan er volgens de «Heeren gedaan worden om het kadaster technisch zoodanig te «verbeteren, dat er uiteraard meer waarde aan gehecht, meer «vertrouwen aan geschonken zal kunnen worden?»

In het antwoord daarop gegeven in tegenwoordigheid van den Heer Hoffman, wist men de belangstelling van Z. E. te wekken voor heel wat belangrijker verbeteringen dan nu door de redactie aangeduid.

Ter audiëntie van 19 Nov. 1903, zei Z. E. (T. 1903 blz. 15): «ik houd van knappe lui».

Over het bezoek bij den Heer Hoofddirecteur der Regie, op dienzelfden datum, vinden we in T. 1904, blz. 196, opgeteekend:

«De Hoofddirecteur stelt zich vrij wel op het zelfde standpunt als de «Minister van Financiën. Hij wil gaarne medewerken om verbe«tering te brengen in de opleiding der landmeters. Hij heeft er «zelfs reeds over nagedacht of de reorganisatie van het onderwijs «aan de *Rijkslandbouwschool* daartoe aanleiding kan geven en «vindt het wenschelijk, dat «Financiën» zich op de hoogte stelt «van den omvang en het wezen dier organisatie en zich daartoe «wendt om inlichtingen tot het Departement van Waterstaat.»

Geen enkel feit geeft recht, het schipbreuk lijden der pogingen in 1903 tot verkrijging van opleiding te Wageningen, te wijten aan de Registratie.

Wellicht is aan die mislukking niet vreemd de omstandigheid, dat Z. E. de Minister van Waterstaat niet veel gevoelde voor uitbreiding van het examenprogramma der landmeters met *kultuurtechniek.*

«Specialiteit voor kultuurtechnische werkzaamheden was de Nederlandsche Heide-Maatschappij,» meende Z. E. (T. 1904 blz. 197.)

«Zoo bleef in dat opzicht alles vrijwel bij het oude, ja erger, «het pogen een droombeeld tot werkelijkheid te maken verhin«derde dat in ons land de praktijk der geodetische wetenschap tot hoogere ontwikkeling kwam.» Zoo de redactie! (T. 1906 blz. 169.)

In «Terugblik» blz. 148 beweert de Heer H.: «dat over het «geheel de vernieuwing van het kadaster op 't oogenblik op «technisch *wetenschappelijken* grondslag wordt uitgevoerd».

En op blz. 161:

«Z. E. Min. Pierson was n.l. overtuigd geworden, dat herziening «der voorschriften betreffende de vernieuwing van het kadaster «noodzakelijk was.»

De eer van dit alles komt, zegt de Heer H., beslist aan de Vereeniging toe.

Dat we dus in die richting niet meer bereikt hebben, ligt niet aan het verkeerde van het streven der Vereeniging.

T. 1906 blz. 170:

«De vernieuwing zal *enorme*, niet te schatten kosten met zich «voeren.»

Over de *groote besparing* door splitsing, bij vernieuwing, in eigendoms- en belastingkadaster, wordt geheel gezwegen.

Verder citeer ik uit T. 1888 blz. 181:

«Ook de Heer Hoffmann sprak van de kosten van een nieuw «kadaster. Door de vele metingen, die ieder jaar noodig zijn om «vroegere metingen te verbeteren, worden naar zijn meening «reeds langzamerhand de kosten van een nieuw kadaster betaald.»

In het sten. versl. der verg. v. d. Not. Verg. op 29 Sept. 1900, vinden we, op blz. 68 de volgende, door den Heer H. gesproken woorden:

«Nog een opmerking over de kosten.

«De Heer Boer releveert, dat de cijfers van den Heer van «Iterson mogen worden ondersteld op officieele gegevens te be-«rusten, of althans, dat de mogelijkheid bestaat, dat dit het geval is.

«Mij dunkt, het is niet alleen wenschelijk, maar meer dan tijd, «dat door de Regeering wordt overgegaan tot het opmaken van «een tabellarisch overzicht van technische onkosten onzer her-«metingen, op de wijze als voorkomt in het Zeitschrift für Ver-«messungswesen J. 1898, S. 265, en J. 1899, S. 43 en 44, opdat «de onmisbare medewerking van niet-technische deskundigen niet «*afstuite* op volslagen onbekendheid met de, uit de hervorming «die wij voorstaan, voor den Staat voortvloeiende finantieele ge-«volgen».

Dat overigens de Heer H. niet bang is voor een beetje kosten, bewijzen zijne opstellen over «Grenssteenen» T. 1902 blz. 161 en v.v. en «De tweedeelige grenssteen» T. 1904 blz. 59 en v.v.

In T. 1902 blz. 162 lezen wij:

«Een der voornaamste hinderpalen welke aan de volkomen «nauwkeurige uitvoering van ons dienstwerk in den weg staan, «is de onbeholpen en slordige wijze, waarop de eigenaren de «grenzen hunner eigendommen afpalen.»

Blz. 164:

«Naar onze meening verdient slechts éene wijze van afpalen «aanbeveling n.l. die, waarbij het hart van den paal samenvalt «met het grenspunt».

«Iedere andere wijze van palen plaatsen is voor ons uit den booze».

Blz. 170:

«Waarom gaat de Regeering niet overal tot onberispelijke, aan «geodetische eischen voldoening schenkende verzekering der gren- «zen van rijkseigendommen over of tracht er althans naar;

«het voorbeeld zou uitstekend werken en tengevolge hebben, «dat een dwingend voorschrift, waarvan de uitvaardiging in 't eind «niet achterwege zal blijven, het hatelijke karakter van «masz- «regeln» alleen nog zou bezitten tegenover een kleine minderheid «van dwarsdrijvers; tegenover het groepje van lieden dus, dat «zonder schroom door de gemeenschap als «quantité négligeable» «mag worden bejegend.»

T. 1904: «De tweedeelige grenssteen».

Blz. 65: «Het publiek is met maatregelen van dezen aard be- «slist ingenomen. De Regeering zet zonder aarzelen den eersten «stap, die leidt tot het *toekennen* van *bewijskracht* aan de kaart.

«Laat ons, ieder voor zich, *daarom* beproeven in den kring «van onzen arbeid propaganda te maken voor afpaling van gren- «zen door middel van behoorlijke, van doelmatige merkteekens. «Van een goeden uitslag kunnen wij verzekerd zijn en daarbij «zullen wij de zelfvoldoening hebben op niet onbelangrijke wijze «de invoering van de kadasterwet — waarnaar wij *reikhalzend* «uitzien — mede te helpen voorbereiden.»

En juist zulke maatregelen plus het plaatsen van onmisbare

vaste punten, waaraan alle metingen verbonden kunnen worden en vermeerdering van den arbeid door noodzakelijke controlemetingen, maken de duurte van een goed kadaster uit.

Een *goede techniek* veroorzaakt *de kosten* — niet de *meerdere of mindere bewijskracht* inzake eigendomsgrenzen, die juristen al of niet aan een goed kadaster willen hechten.

Eindelijk wordt door de redactie T. 1906, blz. 170, reeds dadelijk beslist ontkennend beantwoord de vraag:

«of het kadaster met bewijskracht de moeite en de kosten «waard zijn aan de oprichting en de bijhouding er van verbonden.»

Deze verklaring uit den mond van de Heeren H. en de V. verbaast mij meer dan die indertijd van den Heer v. Iterson op de Verg. Not. Ver. (sten. versl. blz. 71):

«Al kon ik een kadaster met bewijskracht voor niets bekomen, «al had ik het slechts voor het oprapen: ik zou zeggen: laat het «liever liggen.»

Die uitdrukking is sterker, doch in den mond van iemand, die voortbouwt op een reeds genoemde onjuiste praemisse honderdmaal begrijpelijker dan de eerste verklaring, waar die geuit wordt door mannen, die zooveel jaren aan de spits stonden, waar het gold te strijden voor ingrijpende verbeteringen van ons kadaster en de onjuistheid dier praemisse ten volle kennen en erkennen. (T. 1906 blz. 165.)

Niet genoeg kan hierop de nadruk gelegd worden.

Tot zoover is *het redactioneel artikel één groot pleidooi tegen het kadaster met bewijskracht in het algemeen.*

Alle zeilen zijn bijgezet en geeindigd wordt, zooals wij zagen, met de beantwoording in ontkennenden zin van de vraag: «of «het kadaster met bewijskracht de moeite en de kosten waard «zou zijn aan de oprichting en de bijhouding ervan verbonden».

In wat verder volgt van af blz. 170 T. 1906 is het onmogelijk een logische gedachtengang te bespeuren.

De red. neemt eerst den schijn aan, iets te willen doen voor het kadaster met bewijskracht, doch haast zich dien indruk weer weg te nemen. Ze wil hier als het ware trachten elk wat wils

te geven, maar raakt daardoor in een scheeve positie. En in dergelijke omstandigheden is men wel eens gedwongen iets onjuist voor te stellen om zijne positie te redden.

Op blz. 170 onderaan vinden wij niet meer voorgesteld — zooals in de verklaring te Breda (T. 1906 blz. 133) en zooals ook op blz. 163 — algemeene invoering van het kadaster met bewijskracht — maar *onjuist «directe* algemeene invoering» als datgene waarvoor de Vereeniging propaganda maakt. Het woordje «direct» laat ze op blz. 173 weer los en ze kan het toch heusch niet missen.

Want waar blijft de tegenstelling als het woordje «direct» vervalt?

Immers: *Wat wil de Vereeniging* als men de zaken zoo eenvoudig en zoo juist mogelijk in zake bewijskracht voorstelt?

Ze zou gaarne zien, dat, wanneer eene gemeente toch hermeten wordt, dit op zoodanige wijze gebeurt, dat bewijskracht aan het vernieuwde kadaster toegekend kan en zal worden.

«Een slakkengang» dus zooals de red. op blz. 170 T. 1906 terecht zelf opmerkt.

Van haasten en reusachtige sommen op eens, geen sprake.

Het spreekt dus van zelf, dat het tegenwoordige kadaster nog tal van jaren in het grootste gedeelte van het land dienst zal moeten doen.

En wat wil daartegenover de redactie?

Een bescheiden proef nemen met de invoering van een kadaster met bewijskracht in enkele centra.

In een groot deel van het land kan het tegenwoordige kadaster nog lange jaren belangrijke diensten bewijzen.

Op welke wijze vernieuwd behoort te worden, als ook na die lange jaren in dat groote deel vernieuwing noodzakelijk wordt, daarover zwijgt de redactie.

Waar is nu de groote tegenstelling?

Zonder de onjuiste gebruikte woorden: «directe algemeene invoering» *bestaat die niet.*

Verder zegt de red. tot de voorstanders van bewijskracht: Blz. 171 T. 1906: «Het vertrouwen in de goede werking der

«aanbevolen instelling is niet gevestigd kunnen worden door het «aanvoeren van theoretische gronden.»

«Laten wij nu eens propaganda maken voor eene proefneming! «Mochten de uitkomsten der proefneming u soms op niet «voorziene bezwaren wijzen, dan zal de praktijk u veel geleerd «hebben waaraan, rustig aan de studeertafel zittend, niet door u «gedacht is.»

Tot slot de voor de tegenstanders geruststellende woorden: «eenigszins — waarschijnlijk zelfs — zullen ze dan heel anders «oordeelen.»

Allen zullen het wel eens zijn met den Heer R. A. de Wal, T. 1906, blz. 202, waar deze er op doelt, dat de red. *de uitnoodiging aan de Regeering, tot een proefneming, al op een zonderlinge manier ingeleid heeft.*

Overigens is in verband met het onmiddellijk voorafgaande lezenswaardig: «Terugblik, 1903, blz. 166 en 167» waar wij vinden:

«Ter gelegenheid van een bezoek aan het Departement van «Financiën gebracht, werd door een hooggeplaatst en invloedrijk «ambtenaar opgemerkt:

«dat er ten allen tijde, lang voor het tot stand komen van «groote hervormingen, voorloopers — éclaireurs — waren opge«treden, die den weg tot het tot stand komen dier zaken hadden «gebaand. Hij geloofde dat het kadaster ongetwijfeld den weg «op moest, door de Vereeniging aangewezen;»

«dat het ontwerp voor de praktijk meer uitgewerkt moet worden, «omdat eerst dan de bezwaren tegen de uitvoering voor den dag «treden;»

«dat ook wijzigingen noodig zouden zijn in het burgerlijk «recht, om de invoering van een eigendomskadaster mogelijk te «maken.»

«Thans, in het negentiende jaar van ons bestaan, zij ons het «stellen der volgende vragen geoorloofd:

«1e. Bestaat dat geloof niet meer?

«En indien het opgehouden heeft te bestaan, in hoever dragen «wij dan daaraan schuld?

«Spruit het gemis aan vertrouwen in ons en in ons streven «voort uit de door ons aangenomen houding?

«2e. Werden onze denkbeelden voor de praktijk niet voldoende «uitgewerkt?

«In welk opzicht schoten wij te kort?

« *Welk onderdeel werd niet, of te oppervlakkig behandeld?*

«3e. Maar geen vraag thans, veel meer een stellig uitgesproken «overtuiging.

«Wij zijn ons bewust van het aanzien, dèn invloed en de macht, «van de Afdeeling Registratie aan het Departement van Financiën, «eigenschappen die het haar *mogelijk maken binnen korten tijd*, «de door U noodig geoordeelde wijzigingen tot stand te brengen.»

Eindelijk, na een intermezzo over de statuten en een zoogenaamd nieuw arbeidsprogram, treedt de redactie weer met volle kracht op als tegenstander van het kadaster met bewijskracht in 't algemeen.

Blz. 173 T. 1906: «Het offer moet gebracht; de droom onzer «Vereeniging in het jongelingstijdperk is ten einde; de strijd om «het kadaster met bewijskracht kan niet worden voortgezet. Laten «wij het erkennen, aan een niet te dragen verantwoordelijkheid «zijn wij ontkomen.

«Laat ons opgewekt een nieuw leven te gemoet gaan, erkente«lijk voor het vele goede (tusschen twee haakjes — in het heele stuk wordt op niets goeds gewezen), dat het verleden bracht.»

En waarom neemt nu m.i. de redactie even den *schijn* aan, alsof ze toch wel eens iets wil probeeren in de richting van een kadaster met bewijskracht!

Een geheel verleden loochenen straft zich zelf!

Waar moet de Heer Hoffmann heen met de volgende door hem gedane uitspraken?

T. 1890 blz. 188 lezen wij:

«De landverlegging is het groote middel ter verkrijging van «nagenoeg absolute stabiliteit der eigendomsscheidingen».

In 1898 blz. 128: «Ten slotte zij opgemerkt, dat *uit de land«verlegging voortvloeit een kadaster met bewijskracht.*

«Men behoeft geen landmeter te zijn om te kunnen begrijpen, «dat een verloren geraakte grens in een geconsolideerd terrein «nauwkeurig kan worden hersteld; dat de technische gegevens «volledige bewijskracht moeten hebben.»

En eindelijk in «Terugblik 1903 blz. 171»:

«Uit deze agronomische hervorming, die hier te lande onder «den naam «ruilverkaveling» bezig is zich baan te breken, *vloeit «noodwendig: het kadaster met bewijskracht»* voort; het behoeft «dus niet te bevreemden dat onder haren invloed, de Vereeniging «voor Kadaster en Landmeetkunde in de laatste vier jaren een «bloeiperiode van activiteit intrad.»

Het is waar: er is eenig verschil in de omstandigheden waaronder het kadaster met bewijskracht, bij vernieuwing van het kadaster tot stand komt en die welke door het opmaken van kaarten voor ruilverkaveling, ons een kadaster met bewijskracht brengen. Maar eenmaal zoo'n kadaster tot stand gekomen: geldt dan *alleen in het eerste geval het bezwaar der redactie* (T. 1906 blz. 170):

«Wij betwijfelen de mogelijkheid van de instandhouding onder «strikt behoud van den bereikten graad van nauwkeurigheid».??

En nu de statuten en de «voosheid» onzer organisatie T. 1906 blz. 172!.

De niet-herkiesbaarheid der bestuursleden heeft, volgens de tegenwoordige redactie, gebrek aan eenheid in de leiding tengevolge gehad.

Naast het «weifelend heen en weer slingerende bestuur» stond volgens haar, de «blijvende redactie», misschien slechts in schijn het gevoelen van de meerderheid der leden der Vereeniging weergevende.

Te weinig leiding dus *bij het bestuur; te veel* leiding door *den redacteur.*

Verder «*Bij het ongezonde van deze verhouding behoeft niet «te worden stilgestaan*, bij eenig nadenken zal iedereen het onge«wenschte van dien toestand inzien en beseffen, dat, zal ons «vereenigingsleven krachtig en gezond worden, eene herziening «onzer statuten dringend noodig is."

Zelfs na rijp nadenken is het mij *niet gelukt de gegrondheid te ontdekken* van deze algemeene beweringen.

Het wil mij voorkomen, dat de redactie zich hier wel wat erg

gemakkelijk van de zaak afmaakt en dat eenige toelichting niet overbodig is.

Welke feiten geven het recht van «het weifelend heen en weer slingerende bestuur te spreken en van gebrek aan eenheid in de leiding?

In welke zaken veronderstelt de tegenwoordige redactie, dat zoolang de Heer Boer redacteur was, deze niet het gevoelen van de meerderheid der leden weergaf?

Zoolang de Heer Boer alleen redacteur was, is mij *geen enkel feit bekend*, wijzende op belangrijk *verschil van zienswijze* tusschen bestuur en redactie.

Steeds werd, uit vrijen wil, in dezelfde richting gewerkt door alle bestuursleden, in volmaakte harmonie met den redacteur, den Heer Boer, dien men in die periode den wetenschappelijken leider zou kunnen noemen.

Geen gebrek dus aan eenheid in de leiding.

«Langzaam, stap voor stap, maar met vastheid schreden we «voort naar: «Ons Doel» (Terugblik 1903 blz. 160).

En dat de hoofdrichting, waarin de Vereeniging zich bewoog volkomen naar den zin was van den Heer Hoffmann, blijkt uit «Terugblik 1903 blz. 147».

Sprekende over de gedachtenwisselingen over «Ons Doel» in de allereerste jaren van ons vereenigingsleven, zegt hij, «De «gevallen uitspraak juichen wij nog altijd toe.»

«Te Arnhem werd op 5 Sept. 1887 de mailstoomer, de trans-«atlantische boot van het heden, toenmaals nog slechts een hulp-«behoevend dobberend hulkje, *in veilige haven* gebracht.»

In T. 1899 blz. 223 vinden we opgeteekend de door den Heer Hoffmann gesproken woorden:

«Vóór 15 jaren bestond nog geen krachtig kadastraal leven; «heden zijn zij ontelbaar, die met geheele toewijding van hun «persoon, door woord en daad, doen blijken van hunne belang-«stelling in het door de Vereeniging voor K. en L. aan de orde «gestelde vraagstuk.

«Heil aan de schepping van de Koningh, Boer en Thonus!

«Aan haar is de toekomst! Worstelend zal zij overwinnen!»

En ter beoordeeling hoe de Heer H. tot nog toe dacht over de leidende richting van den redacteur, den Heer Boer, nog de volgende citaten: T. 1900 blz. 157.

De voorzitter, de Heer Hoffmann zegt:

«In het algemeen wensch ik dank uit te spreken voor de «talrijke opkomst op de gisteren gehouden vergadering der Not. «Ver. en hulde te brengen aan de daar betoonde eensgezindheid.

«Ten opzichte van een uwer oordeel ik echter, en dat naar ik «verwacht met uwe volle instemming, eene uitzondering te moeten «maken.

«Gij gist reeds, wien ik bedoel.

«Ambtgenoot Boer! 29 Sept. 1900 zal voor U een onvergete«lijke dag blijven; haast van af het oogenblik van uw indienst«treden hebt gij gestreden voor de hervorming der instelling die «ons allen na aan 't hart ligt.

«Ongelijk was de strijd, weinig bloemen, veel distelen en doornen «strooide men gedurende de lange worsteling U voor den voet, «maar — onwankelbaar waart gij in het geloof, dat in 't eind «aan U de zege zou zijn.

«Gisteren hebt ge de weelde der overwinning mogen smaken; «wij achten ons gelukkig, dat wij tegenwoordig waren bij dien «triumf, onze hartelijke gelukwenschen bieden wij U aan, en «daarbij — als eene herinnering van tijdelijk blijvenden aard, «het zegeteeken dat sinds menschenheugenis overwinnaars werd «vereerd.» (De voorzitter biedt den Heer B. een lauwerkrans aan.) (Stormachtige toejuichingen.)

Eindelijk «Terugblik 1903 blz. 173, 174»:

«Het uittreden van den Heer Boer, een feit, in 't leven ge«roepen door zijn optreden als Voorzitter onzer Vereeniging, wordt «levendig door ons betreurd.

«Gedurende bijna 19 jaren heeft hij ons orgaan voortreffelijk geleid, «heeft hij vruchtbare zaden uitgestrooid; in deze schets gelieve hij «een poging te zien om aan te toonen, wat daaruit is geworden.

«Of wij daarin ten volle zijn geslaagd, laten wij gaarne aan «de beoordeeling van anderen over; wij zullen tevreden wezen «wanneer onze lezers den indruk krijgen, die over ons kwam, «toen wij ons geheele verleden onder het schrijven dezer be«schouwingen aan ons lieten voorbijgaan, een indruk, dien wij «meenen te kunnen weergeven door te verklaren: «dat onze «gemeenschap den afgetreden Redacteur voor alles wat hij deed, «*dank verschuldigd is.*»

«Uit naam van alle leden der Vereeniging voor K. en L. brengen «wij hem in het orgaan, waaraan zijn naam zoolang verbonden «was, hulde voor de wijze, waarop gedurende 19 jaren de *be-«langen van het kadaster* en van de ambtenaren van dat dienst-«vak door hem werden *behartigd*; hulde voor de wijze, waarop «in die periode door hem werd geijverd, gearbeid en gestreden, «in den dienst van de kadastrale beweging hier te lande.»

Wat de redactie van de door haar niet zeer duidelijk aangegeven statuten-wijziging, voor goeds voor de Vereeniging verwacht, is mij ook niet recht helder.

Zijn bestuur en redactie b.v. om de 3 jaren en bloc herkiesbaar, dan zal het door de red. beoogde slechts verkregen worden, als bestuur en redactie werkelijk herkozen worden, waarvoor in het algemeen veel kans bestaat.

Ontstaat er echter dan geen vrees voor sleur?

Stelt men geen prijs op een blijvenden redacteur, dan is trouwens reeds zonder statuten-wijziging te bereiken het idee: de red. lid van het bestuur, wanneer er nl. een bestuur te vinden is, geneigd zich zelf met de redactie te belasten.

Immers de vergadering kan aan het bestuur opdragen in de red. te voorzien (Art. 9 statuten).

Dat de redacteur dan over meerdere zelfstandigheid zou mogen beschikken dan de andere bestuursleden, komt mij echter bedenkelijk voor.

Het lijkt toch eenigszins vreemd, dat de redacteur de onbeperkte vrijheid zou hebben in het tijdschrift denkbeelden te propageeren lijnrecht in strijd met de algemeen gangbare ideeën der leden van de Vereeniging.

T. 1906, blz. 173. Het door de red. ontwikkelde «nieuwe arbeidsprogram» geeft m. i. *geen enkele* richting aan, waarin niet direct of indirect de vereeniging werkzaam was.

«Wij zijn technici», zegt zij voorts «en behooren dat allereerst «en boven alles te blijven».

Aangenomen, maar dan hoop ik, dat de vereeniging zal voortgaan meer in 't belang eener goede kadastertechniek te arbeiden dan de red. deed door in het publiek te doen verschijnen haar artikel «Het kadastrale vraagstuk», afl. 5, T. 1906. Gaat

er van dat stuk invloed uit, dan wil het mij voorkomen, dat die invloed slechts een nadeelige kan zijn, zelfs voor de hervormingen, die de red. zelf wenschelijk en noodzakelijk acht.

Waar ik nu overga tot eenige korte beschouwingen over de opstellen «Het kadastrale vraagstuk» in de 6e afl., T. 1906, is het mij een genoegen een woord van hulde te kunnen richten tot den Heer R. A. de Wal.

In keurigen, beknopten vorm geeft hij een voor ons voldoende weerlegging van het redactioneel artikel in de 5e afl.

Het opstel wekt het vertrouwen, dat een kern van jongeren de voetsporen der ouderen zal drukken.

Waar echter genoemd redactie-artikel niet alleen door de leden gelezen wordt; waar verluidt, dat tegenstanders van ingrijpende hervormingen van het kadaster gretig kennis nemen van den inhoud; is van onze zijde *krachtiger protest noodig.* Van daar o. a. de «Haagsche motie.»

De Heer Vruggink beschouwt deze motie als een aanwakkeren van den strijd; m. i. ten onrechte.

Niet *wij* willen strijd!

Wij hebben berust in het feit, dat sinds 1904 geen krachtige propaganda meer gemaakt wordt voor een kadaster met bewijskracht. Wij willen er in berusten, dat nog meer dan tot nog toe, algemeene ambtenaarsbelangen behandeld worden in onze Vereeniging. De statuten zijn daartoe geen beletsel.

Ik kan me voorstellen, dat er zijn, die na zoo'n langen strijd zeggen: «laten wij voorloopig nu maar geen drukte maken over het kadaster met bewijskracht.

«Het hemd is ten slotte nader dan de rok.»

Het innemen van dat standpunt maakt echter niet noodzakelijk: het optreden als *tegenstander* van bewijskracht.

Te meer kunnen wij berusten, omdat de wenschelijkheid van een kadaster met bewijskracht wellicht ook ernstig ter sprake zal komen in de desbetreffende Staatscommissie en het pleidooi ten gunste van zoo'n instelling in goede handen is bij den Heer Boer, gesteund door de krachtige medewerking van Prof. Treub.

Tot troost van hen, die, zooals de Heer Vruggink, mochten meenen, dat de Heer Boer misschien te veeleischend zal zijn, voeg

ik hieraan toe de opmerking, dat ook deze daar waarschijnlijk zal ondervinden, dat er een groot verschil bestaat tusschen wenschen en verkrijgen.

In tegenstelling met de redactie willen wij den loop der zaken afwachten.

Maar wij willen pal blijven staan voor onze overtuiging, die tot nog toe was de overtuiging van alle andere leden der Vereeniging en ook van de tegenwoordige redactie.

Wij hebben, zooals de Heer de Wal opmerkt niets te «bekennen» omtrent het kadaster met bewijskracht.

De meening der Vereeniging in zake bewijskracht, zooals die tot nog toe bestond, *is wijd en zijd bekend.*

Waartoe zouden op dit oogenblik nieuwe beraadslagingen over dit onderwerp dienen?

Of acht de redactie het van zoo groot belang aan de Staatscommissie de meening kenbaar te maken van de allerjongste landmeters en de adspirant-landmeters, leden der Vereeniging?

Bij mij zijn vele jaren van studie, praktijk en nadenken noodig geweest om onwrikbaar vaste meeningen te doen ontstaan.

Mijn eigen standpunt is zeer juist weergegeven in T. 1901, blz. 206 en v.v.

Ik beschouw als het voornaamste, een juist technisch kadaster, werkelijk geschikt om met het oog op verzekering van den eigendom, een vroeger gemeten perceel, uitgaande van vaste punten, op het terrein te kunnen uitzetten.

Toch heb ik mij steeds geschaard bij de verklaarde voorstanders van een kadaster met bewijskracht en heb, evenmin als de anderen, ooit iets tegen het uitspreken der wenschelijkheid van bewijskracht aangevoerd, om de dood-eenvoudige reden, dat m. i. nog nooit bewijsvoeringen, van welke zijde ook, het niet mogelijke en het niet wenschelijke van een kadaster met bewijskracht ten opzichte der grenzen, hebben aangetoond.

Wil een *landmeter* als tegenstander van bewijskracht optreden, dan dient hij betere argumenten aan te voeren, dan de reeds zoo vaak weerlegde, door de redactie te berde gebracht.

Ik kan me niet voorstellen, dat vele ouderen met de redactie in den tegenstand tegen bewijskracht zullen samengaan en daardoor verklaren, dat zij al die jaren als schapen den herder gevolgd hebben.

Niets zouden wij aan onze waardigheid te kort doen als de omstandigheden ons mochten noodzaken den wensch van kultuurtechniek op het examenprogram te laten varen.

Niet dat ik dit zou wenschen!

Integendeel, waar de mogelijkheid, zooal niet de waarschijnlijkheid bestaat, dat aan de landmeters de leiding van een deel der werkzaamheden voor ruilverkaveling in de toekomst zal worden toevertrouwd; waar schatting eenige kennis van kultuurtechniek noodzakelijk maakt en onze exameneischen nu niet zoo verbazend hoog zijn, heb ik con amore gestemd voor uitbreiding dier eischen met kennis van kultuurtechniek.

Bij ingeving, als het ware, *zijn wij* allen op dat gebied *medegegaan.*

Deskundigen op het gebied van kultuurtechniek zijn wij echter zoo goed als geen van allen.

Te vergeefs zal men in ons tijdschrift naar een enkel opstel zoeken over die wetenschap.

Zelfs op het gebied van ruilverkaveling bepaalt zich *onze voorlichting* in het tijdschrift tot eenige *zeer algemeene denkbeelden.* Eene uitgebreide memorie met uitgewerkte voorbeelden, is door het bestuur der Vereeniging aan de Commissie «Ontginning» in het Ned. Landbouwcomité toegezonden, zooals werd medegedeeld op de Algemeene Vergadering van 30 Sept. 1900.

Behalve bestuur en redactie zullen van deze belangrijke stukken echter niet velen kennis genomen hebben.

Ik herhaal dus, dat men in *dezen,* door de omstandigheden gedwongen zou kunnen worden, zij het dan ook tot zijn leedwezen op vroeger uitgesproken meeningen terug te komen, *zonder aan zijne waardigheid tekort te doen;* wijl men zijn stem uitbracht zonder volledige kennis van zaken.

In zake *bewijskracht* zijn de omstandigheden echter geheel anders. Alle ouderen waren zich *volkomen bewust* van wat zij deden, toen zij bij verschillende gelegenheden eenstemmig zich uitspraken voor de wenschelijkheid van een kadaster met bewijskracht, met splitsing van een kadaster in grondbelasting- en eigendomskadaster.

Tot in bijzonderheden zijn de denkbeelden over zoo'n instelling in ons tijdschrift uitgewerkt.

«Welke meening en welk kadaster met bewijskracht bedoelt

ge in uwe motie?» zoo vraagt de redactie in de 6e afl. 1906 blz. 209.

Welk kadaster met bewijskracht wij bedoelen?

Wij bedoelen hetzelfde kadaster met bewijskracht zooals het in groote lijnen reeds is aangegeven op de vergadering van 20 Aug. 1888, te Utrecht en ingeleid door de stellingen van de heeren Gombault en Engelmann, omtrent splitsing van kadaster in eigendoms- en belastingkadaster en het toekennen van bewijskracht aan de kadastrale gegevens.

De hypotheekbewaarder, de heer van Eck, merkte toen zeer terecht op, dat men bij voorstellen tot verbetering eener zaak niet moet vragen of *alles*, wat gezegd is, volle adhaesie verdient.

In het aantasten van onderdeelen acht hij een verzwakking der pogingen in zijn geheel gelegen.

Een zelfde gedachte ligt ten grondslag aan één der aphorismen van den heer Eekhof, T. 1898 blz. 74.

«Waar zelfbehoud van het geheel op het spel staat, is het plicht «dat door ieder deel van het geheel ondergeschikte zaken worden «vergeten, om door aaneensluiting een zoo groot mogelijke tegen-«weer in het leven te roepen.»

Aan de stellingen van de heeren Gombault en Engelmann werd unaniem adhaesie betuigd.

Welk kadaster met bewijskracht wij bedoelen?

Wij bedoelen hetzelfde kadaster met bewijskracht waarover de heer Hoffmann het had op de vergadering in «Seinpost» 24 Aug. 1896, toen hij het onderwerp: «de vervaardiging van bijbladen» inleidde.

Na de opmerking: «Onder werkzaamheden tot verbetering van het tegenwoordige kadaster wordt verstaan: alle arbeid, waardoor we het leven der *zeer kranke instelling* rekken,» (T. 1896 blz. 125), zeide hij, (T. 1896 blz. 126):

«Over een kaart met bewijskracht denken wij bij al die ver-«beteringen niet. Zulke kaarten zal de toekomst ons brengen «als een gevolg der vernieuwing van het kadaster, die zal rusten «op eene reorganisatie, welke slechts weinig en dan nog in zeer «gewijzigden vorm zal laten voortbestaan van hetgeen is.»

Wij bedoelen eindelijk hetzelfde kadaster met bewijskracht

waarover de heer Hoffmann sprak op de verg. Not. Ver. 1900 (sten. versl. blz. 68):

«Wij vragen om een *kadaster met bewijskracht* voor de grenzen; «de Heer van Iterson meent, — met ons bezitskadaster past het «ons tevreden te zijn, vooral wanneer wij dat nu eens heel mooi «oppoetsen, d.w.z. vernieuwen en verbeteren.

«De Heer Boer zegt: 't mocht wat, dan fabriceert gij een ver- «gissingskadaster, — en ik vestigde er, nu 't zoo te pas kwam, uwe «aandacht op, dat we op een hocus pocus pilatus pas hypothecair «kadastraal stelsel kunnen roemen, dat stellig *een gezonde zuivering* «zal ondergaan, wanneer onze *bescheiden wenschen* in vervulling «komen.»

Heusch er valt over die zaak niet veel nieuws te vertellen. In de vroegere jaargangen van ons tijdschrift en in het sten. Versl. van de verg. Not. Ver., is ze van alle kanten bekeken, technisch zoowel als juridisch.

Wie van de ouderen nu nog niet weet, wat wij bedoelen met een kadaster met bewijskracht, zal het wel *nooit* te weten komen.

Waar in de «Haagsche motie» iets is opgenomen over de technische ontwikkeling van ons personeel, daar is dit een gevolg daarvan, dat wij meenen te moeten protesteeren tegen uitlatingen, die afbreuk kunnen doen aan de achting waarin de tegenwoordige kadasterambtenaren zich mogen verheugen.

Wij zijn allen voorstanders van betere opleiding, doch komen op tegen de voorstelling, alsof het overgroote deel van het tegenwoordige kadasterpersoneel geen belangrijke diensten zou kunnen bewijzen bij de inrichting van een kadaster met bewijskracht.

Wij komen op tegen de overdreven voorstelling als zou aan het geleidelijk totstandkomen van zoo'n kadaster niet kunnen gedacht worden, vóór dat een enorm aantal jongeren een tot nog toe hier te lande onbekende trap van wetenschappelijke ontwikkeling op kadastraal technisch en kultuurtechnisch gebied bereikt zou hebben.

Ten slotte tot de jongeren in de eerste plaats, nog een paar citaten van den Heer Hoffmann.

«Terugblik blz. 155:

«Last not least». wijzen wij op de Verslagen onzer Jaarver-

«gaderingen, vooral de jongeren onder ons bevelen wij deze «lectuur ten zeerste aan; in de Jaarverslagen toch schuilt groote «opvoedende kracht; zij zullen een rijke studiebron voor hen «blijken te wezen, wanneer zij straks — «ernstige staatsburgers «geworden — zich zullen voorbereiden om op ernstige wijze «gebruik te maken van het recht, den ingezetenen van het «Koninkrijk bij art. 9 der Grondwet verleend.

«Raadplegen zij bij die studie tevens de kamerverslagen, van «af de Staatsbegrooting over 1887 in ons Tijdschrift overgenomen, «dan durven wij verzekeren, dat zij, als in ieder opzicht goed «gevormd, eerlang eene welkome versterking zullen zijn van de «rijen der oudere strijders»

en daarna blz. 150:

«Alles wat ons belangrijk voorkomt met groote nauwgezetheid «hier op te sommen, is overbodig, eenige losse grepen willen wij «echter uit den rijken voorraad doen, omdat een nieuw geslacht «van kadastrale ambtenaren langzamerhand zal opgroeien, dat — «dank de propaganda onzer Vereeniging — beter onderlegd en «beter toegerust is voor den strijd, — dan wij «weleer»; een «geslacht dus, waarvoor een titel alleen, straks een openbaring «kan blijken te zijn.»

Op praktische wijze is in den «Terugblik» de weg aangegeven om over bepaalde onderwerpen de meest belangrijke opstellen in ons Tijdschrift te vinden.

Leest, herleest, bestudeert en overdenkt dat alles!

Leest ten slotte den «Terugblik T. 1903» Eén lofrede op het streven der Vereeniging! Eén groote jubelkreet over wat reeds bereikt werd!

In den vorm en in de beweringen schuilt veel overdrijving, maar toch, de kern van dat belangrijke overzicht der geschiedenis onzer Vereeniging bevat waarheid.

Wij hebben reeds *een en ander bereikt ter voorbereiding* der banen, die tot een kadaster met bewijskracht zullen leiden.

Moogt ook gij allen als ik tot de overtuiging komen, dat er geen reden bestaan om inzake bewijskracht een reactionnair standpunt te gaan innemen als dat, hetwelk onze redactie wenschelijk acht.

En mocht moedeloosheid bij ouderen werkelijk de oorzaak zijn

van meer onverwachte uitingen zooals die, welke ons geschokt hebben in «het Kadastrale Vraagstuk» van de Heeren Hoffmann en de Vos — toont dan, dat gij nog over moed, kracht en idealen beschikt.

Neemt het werk der ouderen over en gordt U met frisschen geest en opgewektheid aan tot voortgaan op den door de Vereeniging zoo roemrijk, zij het dan ook slechts voor een klein deel, reeds afgelegden weg!

De Heer Vruggink geeft eenige opmerkingen naar aanleiding van de geleverde beschouwingen. Hoewel geenzins ingenomen met den inhoud van het kadastrale vraagstuk, betreurt hij toch de indiening der Haagsche motie. In beginsel is hij tegen dusdanigen maatregel, omdat daarmee aanleiding wordt gegeven tot onaangename, zelfs scherpe, gespannen verhoudingen. Om die reden, doch ook alleen daarom, zal hij tegen de motie stemmen.

De Heer Hoffmann levert thans de volgende beschouwingen:

Mijnheer de Voorzitter! Ik vroeg het woord, niet om te antwoorden op den overstelpenden vloed van verwijtingen, naar aanleiding van haar optreden, tot de redactie gericht.

Aanvankelijk, bij 't losbreken van den stroom, heb ik getracht aanteekeningen te maken; weldra bleek zulks ondoenlijk, dus gaf ik het op; zwijgt nu de redactie voor 't oogenblik, dan doet zij zulks onder voorbehoud later terug te zullen komen op de kritiek, op hare houding van den jongsten tijd geleverd.

Der vergadering, van wier geduld reeds zooveel werd gevergd, verzoek ik de redactie te willen verontschuldigen, wanneer deze van haren kant zich durft veroorloven eveneens een beroep te doen op hare bereidwilligheid, om nog gedurende eenige oogenblikken aandachtig toe te luisteren, naar een en ander door mij mede te deelen, over:

Het Kadastrale Vraagstuk.

Onze wetenschappelijke werkmethode heeft ons gevoerd tot de conclusie, dat de vernieuwing van het kadaster behoort plaats te vinden op den grondslag der bewijskracht voor de grenzen, en van een gesplitst kadaster.

Zou dat waar zijn?

Maar, dan is *meten* niet langer *benaderen!*

Zou 't ook mogelijk kunnen wezen, dat het streven naar bewijskracht van onzen arbeid, even oud is als die arbeid zelf; dat de eerste landmeter, tevens de eerste voorstander was van het stelsel der bewijskracht, als gevolg van ingenomenheid met zijn werk, van zelfoverschatting. Zouden wij heusch een ontdekking hebben gedaan?

Wij gelooven het niet, veeleer meenen wij, dat het een historioloog, die zich met ons onderwerp ernstig zou willen bezighouden, zou gelukken te bewijzen, dat de agrimensoren der *Romeinen* ook aan onze zinsbegoocheling onderhevig zijn geweest.

Twee duizend jaren willen wij niet teruggaan, liever blijven wij wat dichter bij huis; ook omdat wij, niet Latinisten, in vertalingen zouden moeten sprokkelen, wat immer een gevaarlijke bezigheid is.

Met een enkele zinsnede laat de inhoud van het betoog, dat wij zullen voeren, zich omschrijven; 't is saam te vatten in de woorden: «Wat anderen van een kadaster met bewijskracht zeggen!»

Die anderen zijn, onze Duitsche ambtgenooten.

Wij hebben gesprokkeld in hun prachtig archief, het *Zeitschrift für Vermessungswesen;* een bloemlezing uit den oogst wordt U aangeboden, en een verontschuldiging daarbij, voor 't gebruik dat wij nu en dan van hunne taal zullen maken, waartegen naar wij ons vleien, in ons polyglottisch milieu geen werkelijk bezwaar rijst; bovendien verdient ter wille der juistheid, citeeren in het oorspronkelijke, de voorkeur boven vertalen.

Wij slaan voor U op: Z. f. V. Band I. 1872, bldz. 116 en 117 **E**. Das Edictalverfahren, een onderdeel van het artikel: «Das Vermessungs- und Katasterwesen des Groszherzogthums *Sachsen-Weimar,*» van A. Krehan, Obergeometer in *Weimar.*

Het Edictalverfahren berust op de wet van 12 Maart 1839; na afloop dezer handeling, waarbij wij om niet te uitvoerig te worden, niet zullen stilstaan:

„Haben Karten und Bücher nunmehr in soweit *Beweiskraft* erlangt, dass die Einwendung, die Flurkarte sei unrichtig gegen den zur Zeit ihrer Fertigung vorhandenen Besitzstand aufgenommen worden, nur da Berücksichtigung findet, wo schwer verrückbare Gegenstände, wie

Gebaüde u. s. w. die Grenzlinie seit der Vermessung bezeichnen und die Karte hierzu nicht passt. Es werden also Streitigkeiten über Flächengehalt und Grenzlinien der Grundstücke, soweit nicht die gedachte Ausnahme eintritt, lediglich auf Grund der edictalisirten Karten und Bücher, und zwar durch die Steuerrevisionen oder durch unter deren Aufsicht stehende Geometer entschieden.

„Man ersieht aus dem Vorstehenden, dass Processe über den Lauf der Grenze ausgeschlossen sind; das Bedenken aber, dass durch unentdeckte Fehler in der Karte, u.s.w. den betreffenden Grundbesitzern Nachtheile entstehen können, dürfte durch die gründliche Prüfungen und die den Grundbesitzern mehrmals gebotene Gelegenheit, Reclamationen gegen die Karte, u.s.w. anzubringen, gehoben werden."

Gelijk men ziet, «alles schon da gewesen»; met het achterdeurtje: «*schwer verrückbare Gegenstände*» die onjuist zijn opgenomen, en *gründliche Prüfungen*», die zorg dragen dat zoo iets zich feitelijk niet kan voordoen.

Thans geven wij het woord aan Steuerrat Gehrmann. In Z. f. V. Band III, 1874 komt van zijne hand voor: «Uebersicht der Vermessungen im ehemaligen Kurfürstenthum *Hessen*, dem jetzigen Kgl. preussischen Regierungsbezirk *Cassel*». Aan het eind van § 8. «Die Gemarkungsvermessungen unter der preussischen Verwaltung», lezen wij, op blz. 325:

„Dass trotz der ausgeübten scharfen Controle noch Mangel vorkommen in solchen Karten, welche von ungeübten und unzuverlässigen Geodäten geliefert sind, darf bei dem haüfigen Wechsel der Personalmitglieder nicht verwundern. Bedenklich bleibt aber unter diesen Verhältnissen, die Bestimmung in § 36 des für den Regierungsbezirk Cassel erlassenen Grundbuchgesetzes vom 29 Mai 1873, in welcher ausgedrückt ist, dass sich die Grenzen der Grundstücke, soweit nicht rechtzeitig erfolgte Anfechtungen im Grundbuch eingetragen sind, lediglich nach der Flurkarte und der ihr zu Grunde liegende Vermessung bestimmen sollen.

„Eine Karte, die hierzu genügen soll, müsste entweder absolut fehlerfrei sein, oder es ist nöthig, dass die Grenzen ganz vollständig versteint, die Grenzzeichen und deren Entfernungen von einander in der Karte verzeichnet sind, wie dies bei den verkoppelten Gemarkungen geschieht.

„In solchen Gemarkungen wird der Wiederherstellung verloren gegangener Grenzpunkte, durch die regelmässige und gradlinige Begrenzung der Planstücke ganz wesentlich erleichtert."

Deze uitspraak trok indertijd (1875) de aandacht van de redactie

van het destijds bestaande «*Archief van het Kadaster*» op blz. 274 en 275 is onze aanhaling vertaald te vinden.

De Heer Gleuns wijst erop, dat de Heer Bruno Tideman, beslist voorstander van het positieve stelsel, de al of niet voldoendheid der kadastrale plans geheel buiten rekening laat.

Hij vroeg toen:

„Hebben wij, landmeters, ons ten dezen opzichte ook iets te verwijten?

„Is het geoorloofd, ijverige en bekwame mannen te laten voortgaan met het maken van proselieten voor het grondboek, indien wij kunnen aantoonen dat daarvan, bij ons, vooreerst, alleen wegens geheel materieele bezwaren, (de juridische daargelaten) geen sprake kan zijn."

Wij vragen thans, ruim drie decenniën later: «Wat is hier te lande geschied om een personeel te kweeken voldoende onderlegd, om nauwkeurigheidsopmetingen te ondernemen, van zoo hooge standing, als vereischt wordt, om aan het plan bewijskracht voor de grenzen toe te kennen!»

Wij antwoorden: «Niets,. — de Regeering was immer lijdelijk, in ons pogen tot autodidactische vorming, bij onzen wildzang, liet zij ons alleen staan.»

Op de 6e Algemeene Vergadering van het Deutsche Geometerverein (11—14 Augustus 1877) hield Steuerrat Steppes, destijds Bezirksgeometer te *Pfaffenhofen*, een voordracht over: «Verbindung des Katasters mit dem Grundbuchamte, Fortführung des Vermessungswerkes und Behördenorganisation im Einzelnen.»

Het schitterend betoog, Z. f. V. Band VI 1877, blz. 634, waarin hij de algemeene beginselen voor een bewijskrachtig kadaster weerlegt, besluit hij:

Dies wären, in möglichst wenig Worte zusammengedrängt die Fundamental-Prinzipien, auf welchen die Katasteranlage beruhen soll. Sie sind von Wissenschaft und Praxis anerkannt und es wird sich unmöglich bestreiten lassen, dass ein so angelegtes Kataster, *aber auch nur ein solches*, im Stande ist, eine erschöpfende und unter der für jedes Menschenwerk geltenden Einschränkung *richtige Darstellung des gesammten Grundbesitzes zu geben*, und so ferne sie in gleichem Sinne weiter geführt wird, *allein stetige Ordnung und Sicherheit in den Grundbesitz zu bringen vermag.*

„Sobald man aber daran geht, jene Prinzipien und ihre Vortheile in das reale Leben über zu tragen, begegnet man sofort den Schwierigkeiten, deren ich Eingangs erwähnte".

Ook hier weer een achterdeurtje: «der für jedes Menschenwerk geltenden Einschränkung». Zijn voorspelling, blz. 627, 3e v. b.:

„Ich setze voraus, das aus dem Gegenstande unseren heutigen Besprechungen ein Gegenstand unserer künftigen eifrigen Bestrebungen werden müsse;"

kwam echter in zoover niet uit, dat de Duitsche Vereeniging naliet op haar program een paragraaf in te lasschen, eischende, de invoering van een bewijskrachtig kadaster.

Hij zal dat trouwens ook niet hebben verwacht; in 1873 toch, zie Z. f. V. Band II, blz. 333, op de algemeene vergadering te *Nürnberg*, deed hij het voorstel:

„Der deutsche Geometerverein wolle sich zu dem Grundsatze bekennen, dass dem heutigen Stande der Geodäsie, sowohl als der Volkswirthschaft nur jene Katastralmethode entspricht, welche die Anlage von beweiskräftigen Grundbüchern auf ein Messungsverfahren gründet, wonach die Grundstücksflächen, so weit nur immer thunlich, aus direct der Natur entnommenen Maassen gefunden werden.

„In Consequenz dieses Grundsatzes erklärt es der Verein für die Pflicht jedes einzelnen Mitgliedes, resp. Landesvereines, mit allen Kräften darnach zu streben:

1. „Dass in jenen Reichsstaaten, wo dies nicht schon geschehen, die Resultate der Landesvermessung in ein Grundbuch niedergelegt werden, welches Beweiskraft über alle Rechte und Lasten der Liegenschaften besitzt. Bei der Fortführung dieser Grundbücher über die sich ergebenden Besitzveränderungen sollen möglichst alle Flächen aus Naturmaassen berechnet werden.
2. Dass die Uebereinstimmung des thatsächlichen Besitzstandes mit dem Grundbuche, resp. die Möglichkeit einer exacten Wiederherstellung verloren gegangener Grenzen durch eine systematische Flurvermarkung gesichert werde. Die Handrisse über diese Vermarkung sollen die Breite der Grundstücke durch Ziffern ersehen lassen;"

welk voorstel «nach längerer Verhandlung» beantwoord werd met de verklaring:

„Die Versammlung billigt zwar die Ansichten des Herrn Steppes, hält sich aber nicht für berufen, etwas weiteres in der Sache zu thun und überlässt es den Antragssteller, seinen Ansichten durch Besprechung in unserer Zeitschrift Eingang in weitere Kreise zu verschaffen."

Omtrent de gehouden debatten valt niets naders mede te deelen, er komt geen overzicht van voor in 't verslag der bijeenkomst. Dat het voorstel op zijn zachtst genomen, ontijdig was, zullen wij straks aantoonen.

Op diezelfde vergadering (1873) hield Prof. Jordan een voordracht over: «Die Art der theoretischen Ausbildung des Vermessungstechnikers», (bldz. 319) die met levendigen bijval werd begroet.

In een bijdrage, Z. f. V. 1874, Band III, blz. 335, getiteld: «Was wollen wir? und wie kommen wir zum Ziele?» vat Obergeometer Winckel, later jaren lang voorzitter van het Verein, den inhoud van Prof, Jordan's improvisatie aldus saam:

„Wir wollen, dass der Geometer nicht ewig Subalternbeambter mit halber wissenschaftlicher Bildung bleibt, sondern das er sich:

„Erstens eine tüchtige allgemeine Bildung erwirbt,

„Zweitens seine Fachwissenschaft — die Mathematik — in ihrem ganzen Umfange und,

„Drittens einzelne Hilfswissenschaften so weit erlernt, wie es zur Ausübung der verschiedenen Zweige des Vermessungswesens erforderlich ist, dass er dann aber auch,

„Viertens in seiner amtlichen Stellung, im Range, wie in der Besoldung den übrigen wissenschaftlich gebildeten Beamten gleich gestellt werde."

en voegt daaraan toe:

„Der ungetheilte Beifall, den der Vortrag des Herrn Jordan in *Nürnberg* fand, lässt mich schliessen und hoffen, dass die Mehrzahl der Fachgenossen dies Endziel im Auge gefasst und als richtig erkannt hat".

Wir wollen, u. s. w., dat was een program; daaraan heeft de Duitsche Vereeniging zich trouw gehouden, daarmede heeft zij schitterende resultaten verkregen.

Wil men weten hoe Obergeometer Steppes de door hem ondervonden teleurstelling droeg, dan sla men op, Z. f. V. Band VII, 1878, blz. 266; hij schaarde zich aan de zijde van de H.H. Jordan en Winckel; onder het gevleugelde woord: «Wie kommen wir zum Ziele», schreef hij:

„Das ist die Frage, die hier in dieser oder jener Wortfassung wiederholt aufgeworfen wurde, die auch nicht verschwinden darf, bis wir eben am Ziele sind.

„Das dieses Ziel, dessen Erstrebung allein unserem Vereine eine höhere Lebensberechtigung zu gewähren vermag, eine gesunde, die Resultate der Wissenschaft voll ausnutzende und so dem volkswirthschaftlichen Bedürfnisse mit dem möglichst geringen Aufwande im möglichst vollkommenen Grade gerecht werdende Organisation des Deutschen Vermessungswesens ist, darüber werden wir wohl Alle einig sein".

Om dat doel te bereiken beveelt hij aan, een overzicht te geven van: «Das Vermessungswesen in Deutschland, seine Gegenwart und Zukunft».

Hoe hij zich dit overzicht denkt ontwikkelt hij als volgt:

„Nach meiner Vorstellung hätte diese Darstellung in zwei Hauptabschnitte zu zerfallen, deren erster für jedes einzelne deutsche Land:

a. Die Geschichte der Landesvermessung, beziehungsweise deren Schilderung nach Anlass, Netzlegung, Detailmessung, Vermarkung, Berechnung, und Buchanlage, Zeitraum der Durchführung, Personal und Kosten, — System der Fortführung, Ausbildung und Stellung des Personals, Verhältniss des Dienstes zu den Sachenrechtlichen Instutitionen, — Topographie, — Eisenbahn und Canalbau — Separation, etc. — Culturtechnik — darzustellen,

b. Zugleich aber auch diese Zustände, kritisch zu besprechen, i.e. eine unbefangene Erörterung der Vorzüge und Nachtheile der geschilderten Einrichtungen zu bieten hätte.

„Im zweiten Abschnitt wären dann:

a. Auf Grund jener Kritik die Grundzüge einer gesunden Politik des Vermessungswesens zu entwickeln und ein den Anforderungen entsprechender Organisationsplan auf zu stellen, dann aber,

b. Auch für jedes einzelne Land die Maszregeln darzustellen, um die bestehenden Einrichtungen auf jene Grundzüge zurück —, oder richtiger, vorwärts zu führen und so allein das Wort von einem *deutschen* Vermessungswesen — gleichviel ob föderativ oder unitarisch — zur Thatsache werden zu lassen."

Welk vooruitzicht Steuerrat Steppes thans meent te bestaan, voor de invoering van een bewijskrachtig kadaster, heeft hij medegedeeld op de 25e Algemeene Vergadering, in den Zomer van 1906 te *Königsberg in Pr.* gehouden, (Z. f. V. Band XXXV, 1906, blz. 843: Ueber bayerische Katastervermessungen im besondere Städtevermessungen), hij verklaarde:

„Ich bin aber kein so sonderbarer Schwärmer, als dass ich annehmen wollte, es werde sich eine Staatsregierung finden, welche der Volksvertretung den Vorschlag machen wollte, für die Durchführung einer *radikal* neuen, modernen Grundsätzen entsprechenden Landesvermessung ungezählte Millionen zu bewilligen, und noch weniger kann ich hoffen, dass sich eine Volksvertretung finden würde, die diese Millionen bewilligen würde; denn wenn Sie auch indirect in erster Linie der Landwirthschaft zu gute kommen würden, so lässt sich doch schwer berechnen, um wieviele Mark und Pfennige sie den Getreidepreis erhöhen würde."

De oprichting der volmaakte instelling, waarvan ook wij eenmaal droomden, beval hij, zoo merkten wij eerder op, ontijdig aan; de juistheid onzer uitspraak blijkt uit de volgende zinsneden voorkomende op blz. 833:

„Damit, dass diese ergänzenden Arbeiten dem 1872 gebildeten Kgl. Katasterbureau übertragen wurden, beginnen also jene Arbeiten, welche als die bayerische *Neumessungen* bezeichnet werden.

„Inzwischen war aber auch bei den bayerischen Geometern, welche, in der Zeit in welcher das frühere zahlreichere Personal der Landesvermessung nicht schnell genug von dem Fortführungsdienste aufgesogen werden konnte, bei den Katastervermessungen für die neuen preussischen Provinzen Verwendung gesucht hatten, und auch bei anderen, welche sich literarisch und durch Augenschein von den in anderen deutschen Staaten angewendeten Messungsmethoden Kenntniss verschafft hatten, das Messungsverfahren nach der Zahlenmethode bekannt geworden.

„Nachdem es sich bei den zu beginnenden Neumessungen vorzugsweise um Städte- und Ortschaftsmessungen handelte, bei welchen das Messtischverfahren auf seine schwächste Seite, das stationieren, angewiesen war, gelang es, vorerst versuchsgeweise die Anwendung der Zahlenmethode zu bewirken. Man darf sich natürlich nicht vorstellen, dass wir aus einer 70-jährigen Tradition heraus, nun plötzlich mit beiden Füssen in die Zahlenmethode hineingesprungen seien. Es händelte sich wie erwähnt, nur um einen Versuch neben welchem in den ersten Jahren noch verschiedene Neumessungen mit dem Messtische herliefen."

Waar zulke verhoudingen nog aanwezig waren, of eerst sinds kort tot het verleden behoorden, was men ongetwijfeld nog een oneindigheid verwijderd van het verrichten van nauwkeurigheidsmetingen; daar kan men eerbied hebben voor den zoeker en denker, die naar het volkomene tracht, mag men echter niet instemmen met zijn pogen.

Het kadaster met bewijskracht voor de grenzen, is ten allen tijde en overal aangebeden; steeds vond dat evangelie zijn voorgangers en volgelingen, — bij alle volken, op alle breedten. Ten bewijze: Van 18—20 Juli 1878 werd te *Parijs* een internationaal congres van landmeters gehouden, bijgewoond ook door Prof. Jordan. Van zijn ervaringen deed hij verslag op de VIIe Algemeene Vergadering van het «deutsche Geometer Verein».

Men zie daarvoor: Z. f. V. Band VII, 1878, blz. 417, waaraan wij ontleenen:

„Ebenso wurde auch N°. 2 allgemein angenommen, nämlich: Kann man verlangen, dass die Kataster durch geprüfte Geometer mit einer solchen Genauigkeit im Ganzen und im Einzelnen *neu* gefertigt werden sollen, dass sie das wahre Grundsteuer oder Güterbuch eines Staates bilden?

„N°. 3 lautet: Sollen die so erneuten Kataster, welche durch amtliche Untersuchungen auf ihre Genauigkeit und Richtigkeit geprüft sind, hinsichtlich der Begrenzung und des Flächeninhaltes der Grundstücke und aller anderen darin enthaltenen Bemerkungen rechtskräftige Geltung haben? Hierbei entspann sich eine heftige aber nach meiner Ansicht erfolglose Debatte über die Frage, ob man durch Revisionen und andere Mittel die Katasteraufnahmen genügend von Fehlern befreien kann".

„Die Frage N. 3 wurde in der Abstimmung bejaht, jedoch unter Protest der *Schweizer* Delegirten."

't Is voor ons, die niet langer onder de suggestie der bewijskracht leven, duidelijk, dat het debat in een Babylonische spraakverwarring verliep; de *Zwitsers* hadden het naar ons inzicht bij het rechte eind.

Wij dienen nog melding te maken van de meening over ons onderwerp van een groep van Duitsche landmeters, die onder zeer bizondere verhoudingen arbeidt, van onze ambtgenooten der General-Kommissionen.

Hun woordvoerder was de Rittergutsbesitzer Herr Sombart. Mitglied des preussischen Abgeordetenhauses, van wiens hand in Z. f. V. Band VIII 1879 opgenomen is, een: «Denkschrift betreffend Organisation und Reform des öffentlichen Vermessungswesens in Preussen.»

Aan de agrarische positie van den Heer Sombart ging vooraf, die van landmeter bij de General-Kommission te *Merseburg*.

In 't aanhalen willen wij ons beperken, slechts een conclusie, voorkomende op blz. 391, nemen wij van hem over:

„Mir genügt es, hier anzudeuten, dass einzig und allein das in kurzen Zügen geschilderte *Zukunftskataster* die Basis des Realbesitzes sein muss und dass nicht wie zur Zeit die *Steuerbücher* die Unterlage des *Grundbuches* bilden dürfen!"

„Da noch Jahrzehnte darüber vergehen, bevor wir ein solches *beweiskräftiges Zukunftskataster* besitzen werden, ist es unsere Aufgabe, mit dem vorhandenen *Grundsteuerkataster* ohne juristische Beweiskraft

zu wirthschaften und dessen Besitz nach Möglichkeit zu verwerthen."

Wij vreezen, dat de «Jahrzehnte» tot een «ad Graecas calendas» zullen aangroeien. Intusschen behoeft het standpunt door de ruilverkavelingslandmeters, en die der «Ansiedelings-Kommission tegenover het vraagstuk ingenomen niet te bevreemden; zij ontwerpen voor groote oppervlakten de terreinindeeling op hun bureau, om deze, na hare definitieve vaststelling, uit geodetische gegevens over te brengen op het terrein; in plaats van perceelen op te meten, zetten zij perceelen uit. Daadwerkelijk, niet juridisch, bezitten de in de laatste 30 jaren opgemaakte ruilverkavelingskaarten dan ook bewijskracht. Voor deze plans zou van technisch standpunt, tegen wettelijke regeling der aangelegenheid dan ook geen bezwaar behoeven te worden gemaakt; nog merken wij op, dat de onderteekening door alle belanghebbenden der landverleggingsoorkonde — der Recess — aan dit stuk het karakter eener grensregelingsovereenkomst, berustende op geodetische gegevens, verleent.

De aard van zijn arbeid maakt echter, naar ons oordeel, den ruilverkavelingslandmeter eenzijdig, met zijn neiging om te generaliseeren gaan wij dan ook niet mede.

Uiten zij zich over de zaak, tien tegen een hoort men dan: «Wir sind alle der festen Ueberzeugung, ein beweiskräftiges Kataster sei bei gutem Willen sehr wohl herzustellen, und auch zu unterhalten; das ist wohl ganz allein eine Geldfrage; es wird aber wohl noch viel Wasser den *Rhein* hinunter laufen, ehe es soweit kommt».

«Bei gutem Willen» is het achterdeurtje en de «Geldfrage», Herr Steppes zegt het ons, maakt de berekening van den prijs van het koren tot een buitengewoon moeilijke rekensom.

«Eine Geldfrage, ungezählte Millionen», voor ons land willen wij een ruwe telling beproeven.

Afgezien van de *Zuiderzee, de Wadden* en den *Dollard* heeft *Nederland* een oppervlakte van rond 600 vierkante geografische mijlen. De vierkante geografische mijl heeft rond 5500 hectaren; in deze vlaktemaat laat de oppervlakte van *Nederland* zich afgerond uitdrukken door het getal 3.300000.

In *Elsas-Lotharingen*, waar de hermetingen met buitengewone zorgvuldigheid geschieden, begroot men de kosten op 18 Mark de hectare, (Vereinsschrift des E. L. G. V., XXVI. 1906, blz. 39),

dus rond *f* 10.—, maakt voor *Nederland* rond *f* 33.000.000; welk bedrag echter te laag is geraamd, omdat in het *Rijksland* de begrooting «Gemarkungen» betreft, geen steden of stadgedeelten. De kosten der hermeting van met opstallen bebouwde hectaren zijn aanzienlijk grooter. Zij beliepen voor *Altenburg*, Z. f. V. Band XII, 1893, blz. 425 en 500, per hectare 120 Mark, waarbij in aanmerking dient te worden genomen, dat de bebouwde kom van *Altenburg*, met in 1893 30000 inwoners, 300, het vrije veld behoorende bij deze stad, 900 hectaren besloeg; dat ieder der 1200 hectaren ruim 120 Mark eischte. De schatting voor het *Rijksland* tot grondslag genomen, kostte de opmeting van één hectare stad dus rond 430 Mark. Aan cijfenaars zij het overgelaten verder te berekenen, met welk bedrag de reeds genoemde som van 33 millioen voor *Nederland* nog moet worden verhoogd; wij vermoeden, dat zij een uitkomst zullen krijgen de 40 millioen te boven gaande; welk bedrag wordt verdubbeld, indien het stelsel van tweevoudige opmeting, voorgestaan door een der onderteekenaars der motie wordt aangenomen. (T. v. K. en L. Jrg. XIV 1898, blz. 88 13e, 14e regel v. b.)

Herr Steppes heeft dus wel gelijk, wanneer hij van *tallooze* millioenen gewag maakt, en beducht is, dat er geen regeering te vinden zal zijn, die deze ooit aanvraagt en was er al een Excellentie van zoo ongemeenen durf, dat hij 't dorst bestaan, dan in ieder geval geen volksvertegenwoordiging, die de onderneming zal goedkeuren. Vraagt men een schatting van den tijd benoodigd om den arbeid tot een goed einde te brengen, dan wagen wij de onderstelling, dat er nog gemeten zal worden als het thans levend geslacht van geodeten en een volgend, reeds lang vergeten zijn.

Als het op oogsten aankomt, zullen de voordeelen *veelsoortig* zijn!

Wie wil oogsten behoort te hebben gezaaid. Nu ligt de Nederlandsche kadastrale akker vrijwel braak, we willen echter aannemen, 't vergemakkelijkt ons betoog, dat de bodem reeds is geploegd en ook voor de eerste maal geëgd; voor het opnemen van het zaad wel toebereid gereed ligt.

Zaden van verschillende soort wachten erop aan de akkers te worden toevertrouwd.

Allereerst een wettelijke regeling betreffende de delimitatie en

de afpaling der eigendommen; zal hierbij worden gevolgd een verplicht, of een facultatief of een gemengd stelsel? Mogen wallen, hekken, scheeringen, slooten, heggen, e. d. m. als grenzen behouden blijven, — als afscheidingen kunnen zij niet worden gemist; vervallen zij als grenzen, — de afpaling kan niet uniform zijn voor het geheele land, van welken invloed zal dit besluit dan wezen op de keuze, de vaststelling van het te bezigen grensverzekeringsmateriaal?

Zal men, ter vermindering van de kosten der opmetingen, een dwingend voorschrift geven omtrent grensregelingen, of dit onderwerp overlaten aan het welbehagen der grondbezitters; zal met verschil in waarde worden rekening gehouden, en welke houding zal worden aangenomen, buiten ruilingen kan men niet blijven, tegenover art. 671 B. W.

Bezitten wij voldoende ervaring om afpalingen op groote schaal met al den eenvoud uit te voeren, die een logisch gedachte opmeting eischt?

Is bij onze landelijke bevolking het bewustzijn aanwezig, dat verzekering van den grondeigendom, desnoods door gedwongen afpaling van grenzen, dient plaats te vinden?

Heeft een afpalingswet, voor 't tegenwoordige kadaster is zij even dringend noodig als voor een kadaster met bewijskracht, in het stadium van ontwerp verkeerende, kans, bij haar indiening door onze volksvertegenwoordiging met ingenomenheid te worden, begroet? Aan citeeren zullen wij ons niet meer schuldig maken, wie over het onderwerp meer wil weten, verwijzen we naar Z. f. V. Band XXIX 1900, blz. 17 en 550. Steppes: «Entwurf eines bayerischen Gesetzes über die Abmarkung der Grundstücke», en «Das bayerische Gesetz die Abmarkung der Grundstücke betreffend vom 30 Juni 1900». Wat op het gebied van delimitatie en afpaling voor ons te oogsten valt, is ons onbekend, tenzij een leerschool.

Men moet de rots doorboren; een tunnel zij ons behulpzaam bij het verder bergopwaarts gaan. Een rots, welke door ons moet worden doorboord, mag stellig genoemd worden de oplossing van het vraagstuk eener eenvoudige verzekering en vastlegging van trigonometrische, polygonometrische en lineaire punten. Hiervoor komt nog een en ander meer kijken dan louter geodetische

kennis, dienen wij ook eenigermate kultuurtechnisch onderlegd te zijn.

Zoo op het oog lijkt het vraagstuk allereenvoudigst, in de werkelijkheid is zulks echter niet het geval. Dat plaatselijke omstandigheden een groote rol spelen bij het nemen eener beslissing omtrent den te bewandelen weg, behoeft geen betoog, evenmin als dat het mogelijk is mis te tasten, een ondeugdelijk stelsel te adopteeren. Op een leerzaam voorbeeld willen wij wijzen.

In ons orgaan Jrg. IV 1888 komt een vertaling voor van Prof. Jordan's «Die Karlsruher Stadtvermessung» (Z. f. V. Band XVI 1887, blz. 313): op blz. 53 lezen wij:

„De hier omschreven *eenvoudige wijze van vastlegging* der trigonometrische en polygonometrische punten vindt hare verklaring in een beginsel, door het stedelijk bestuur van *Karlsruhe* aangenomen en dat ongeveer als volgt onder woorden gebracht kan worden.

„De vastlegging en verzekering der punten moet zooveel mogelijk geschieden zonder lastig te zijn voor het verkeer op de straten en zonder het onderhouden en veranderen der straten te hinderen.

„Er mag geenerlei servituut op de straten worden gelegd, hetzij boven, hetzij onder het plaveisel. Het bureau voor de opmeting zal zijne kleine, overigens niemand opvallende teekens zelf goed in het oog houden en, daar het met het bureau van het stadsbouwwezen verbonden is, bij voorgenomen nieuwe bestratingen enz., zoo noodig door hulpmerkteekens verzekeren."

Onder den titel «Ausführung und Fortführung des Vermessungswerks der Haupt- und Residenzstadt *Karlsruhe* (Z. f. V. Band XXXV, 1906, blz. 688.) schrijft Irion:

„dat de instandhouding der polygoon-punten op eenvoudige wijze, niet alleen niet duurzaam bleek, doch ook onbetrouwbaar was, en bovendien aanleiding gaf, wanneer zij moesten worden opgezocht, tot veel tijdverlies".

Het beginsel door het bestuur van *Karlsruhe* aangenomen, moest worden prijsgegeven, de verzekering van 300 polygoonpunten in de binnenstad worden vernieuwd.

In de plaats van het eenvoudige stelsel kwam verzekering door middel van in beton geplaatste ijzeren buizen, voorzien van een, met het vlak der bestrating gelijkliggend, beschuttend metalen deksel.

De vernieuwing werd over een reeks van jaren verdeeld, ten einde den geregelden gang der loopende werkzaamheden niet al te zeer te storen. Waar wij nu op dit gebied alle ervaring missen,

is het daar niet wat boud, ons «technisch gereed zijn» te verkondigen; mogen wij daar verzekeren, dat aan geen enkele slobkous, ook maar een knoop nog ontbreekt.

De redactie gaf blijk van een totalen omkeer in hare overtuiging, ten zeerste bevreemdend van hem, die op 29 September 1900 uitriep: «wij vragen om een kadaster met bewijskracht voor de grenzen»; die zich verheugde in het vooruitzicht, het stelsel door den Heer van Iterson verdedigd te zullen zien vallen.

Tusschen 1900 en het heden liggen nagenoeg zeven jaren, voorwaar geen korte spanne tijds, eene, zeker ruim genoeg om op grond van opgedane ervaringen, van illusionist weer nuchter menschenkind te worden.

Deze metamorphose heeft zich langzaam maar zeker aan de redactie voltrokken.

Nu verlaat men niet gemakkelijk een vaandel waaronder men lange jaren heeft gediend, aan 't verbreken van banden is immer iets smartelijks verbonden.

Een onzer beproefde te *Maastricht* zich los te maken van de kadastrale propaganda, die toen al niet langer zijne instemming had; 't mocht hem echter niet gelukken, hechter dan ooit te voren bleef hij er aan gekluisterd.

Een overwegend bezwaar had hij daar niet tegen, hij trachtte bij vernieuwing zich te overtuigen, dat, indien een kadaster met bewijskracht al in *Nederland* het licht niet zou aanschouwen een uitkomst die hij niet zou hebben betreurd, toch mocht worden aangenomen, dat een voortgezet streven in die richting tot practisch bereikbare hervormingen zou leiden. Daarop volgde na eenigen tijd het uitzicht op het instellen eener staatscommissie. Beducht voor een te eenzijdige voorlichting door de technici die daarin zitting zouden nemen, achtte de redactie toen het oogenblik voor haar gekomen om te spreken; wat zij meende, in dezen spannenden tijd haar plicht te zijn.

Maar ook onafhankelijk van de samenstelling der staatscommissie stelde de redactie er prijs op te doen uitkomen, dat niet alle technici de invoering van een bewijskrachtig kadaster mogelijk en wenschelijk vonden. Zij heeft geen berouw over haar optreden, voelt zich veeleer er door verlicht; voor zichzelf staat zij thans

op een zuiver standpunt, dat, zij herhaalt zulks, niet door haar alleen wordt ingenomen.

In deze beschouwing meent zij, zonder al te uitvoerig te zijn geworden, te hebben uiteengezet, niet alleen hoe bitter weinig in *Duitschland* van de verwezenlijking van den bewijskrachtsdroom is terecht gekomen, doch tevens, hoe voorzichtig technici van naam zich tegenover ons ideaal hebben gedragen.

Wij hadden evenzoo behooren te handelen, te meer wijl onze vereeniging tot op zekere hoogte *Duitsch* van afkomst is, in dien zin, dat bij haar oprichting werd getracht haar te schoeien op de leest van het Geometer-Verein.

Wij herinneren ons allen nog hoe gepoogd werd de belangstelling der wetenschap voor ons streven te wekken, en hoezeer dit, door de afwijzende houding van Prof. Schols op niets uitliep.

Aan ons zelf overgelaten brachten wij veel tot stand, wij wisten elkander aan te sporen tot kennisneming van veel wat het buitenland op ons gebied voortbracht, daarbij begingen wij echter de groote fout, bij onze uitingen te weinig rekening te houden met de werkelijkheid. Verblind door een schitterende instructie als Anw. IX, is het verklaarbaar, op omstreeks 30-jarigen leeftijd is men nog niet in alle opzichten rijp, vooral niet bij gemis van een regelmatige opleiding, dat het kadaster met bewijskracht voor de grenzen ons weldra toeleek het eindoel van ons streven te moeten zijn, dat wij met ongemeenen durf niet aarzelden te verzekeren: »technisch zijn wij er voor gereed».

Welnu, dit standpunt onzer geodetische jongelingsjaren heeft de redactie prijs gegeven, echter onder het op den voorgrond stellen der vragen: «Was wollen wir?» und «Wie kommen wir zum Ziele?»

Met Steppes zijn wij het eens wanneer hij zegt:

„Geben wir uns keiner Täuschung hin!

„Ehe wir nicht vor dem Forum der Oeffentlichkeit nachgewiesen haben, dass das Erreichte das nicht is, wofür es leider alle Fernerstehenden halten, können wir auf die Bereitwilligkeit der massgebenden Factoren zu durchgreifenden Reformen nicht rechnen." (Z. f. V. Band VII 1878, blz. 270.)

Nu hebben wij ongetwijfeld al het mogelijke gedaan om de openbare meening voor te lichten, omtrent de wrakheid der instelling die wij dienen.

Wij hebben echter niet het bewijs geleverd, dat het kadaster

met bewijskracht voor de bestaande instelling in de plaats moet komen, en dat wij in ieder opzicht er voor berekend zijn, ons de zware taak op de schouders te laden. Dat wij in dit opzicht faalden, behoeft ons niet al te zwaar te worden aangerekend; ook elders bracht men, onder veel gunstiger verhoudingen, niet veel meer dan toekomstmuziek ten gehoore.

Jordan, Winckel, Sombart, Steppes zij hebben ook voor ons het: «Was wollen wir, und wie kommen wir zum Ziele» beantwoord.

Het standpunt door hen ingenomen tegenover de opleiding van den landmeter en zijn verhouding tot de maatschappij, hebben wij U eerder medegedeeld; dat, te betrachten tegenover de geodetische techniek in haren vollen omvang, Steppes wijst er op, (Z. f. V. Band XXXV 1906, blz. 843) wordt weergegeven als volgt:

> „Solange nicht alle Einzelnmessungen grösseren und kleineren Umfanges, wie sie einerseits von der Katasterverwaltung, andererseits von der landwirtschaftlichen Verwaltung, beim Eisenbahn- und Strombau vollzogen werden, bei einer bestimmten staatlichen Messungscentrale als Teile eines neuen Landesvermessungswerkes nach exakten und einheitlichen Grundsätzen zusammengetragen werden, werden die für solche Einzelnunternehnungen aufgewendeten Millionen immer wieder in das Sieb geworfen, durch welches auf dem Gebiete des Vermessungswesens schon Unsummen wegen systemlosen Vorgehens im letzten Jahrhundert nutzlos durchgesiebt worden sind."

Dit positie-nemen wijkt nog al iets af van het onze, dat wij beschouwen te zijn, een jagen naar een kostbare, in 't eind onvruchtbare, dus voor ons staatsverband economisch-noodlottige «*Einzelnunternehmung*»

Aan het eind mijner beschouwingen gekomen, meen ik, vóór de stemming over de motie aanvangt, nog te mogen wijzen op het verloop der gedachtenwisseling heden in onzen kring gehouden, over de «Organisatie en Reorganisatie» van ons dienstvak.

Daarbij bleek van zooveel verschil van opvatting, van zoo dringende behoefte aan voorziening in allerlei leemten, dat, wanneer men zich niet laat leiden door vooringenomenheid, vooreerst nog geen sprake kan wezen van de invoering hier te lande, van een kadaster met bewijskracht voor de grenzen.

Ik vertrouw, dat straks de uitslag der stemming, tot op zekere hoogte de juistheid van dit inzicht zal bewijzen.

De Heer Verhoeven eerbiedigt het recht van den Heer Hoffmann, om zoo uitvoerig voorlezing te doen van alles wat hij tot staving zijner uitspraken heeft dienstig geacht, doch verklaart, dat daarmee geenszins is weerlegd of bestreden de hier geleverde kritiek op het redactieartikel.

't Verloop van het geheele incident heeft op hem den indruk gemaakt, als zoude minder de redactie dan wel persoonlijk de Heer Hoffmann voor den inhoud van «het Kadastrale Vraagstuk» aansprakelijk zijn. Daarom zou hij den Heer de Vos gaarne de vraag stellen, of hij geheel met den inhoud van het gewraakte artikel instemt, of wel het onderteekende uit een beginsel van homogeniteit met zijn mederedacteur.

De *Voorzitter* vraagt of de Heer de Vos genegen is, op deze vraag te antwoorden.

De Heer de Vos verklaart zich daartoe bereid en deelt der vergadering mede, dat hij niet alleen onderteekende als mederedacteur, doch dat hij ook persoonlijk de geheele verantwoordelijkheid van het artikel op zich neemt.

De motie, thans in stemming gebracht, wordt aangenomen met groote meerderheid.

Vóór de Heeren: de Balbian, Baning, Bakker, Bingen, Boddé, Boer, van den Bout, ten Braak, Buning, Colpa, G. W. van Dijk, Fétéris, Ferwerda, Geijl, Gombault, de Groot, H. P. de Haan, W. J. de Haan, Hengeveld, Hietink, W. Holthuizen, Hondius, Hoogenboom, Hosang, Houben, Iwema, Kater, Klompe, Kerkhoff, Kloosterboer, de Korver, Kreeftenberg, Krijgsman, Meijer, Mulder, Neuteboom, ten Oever, Oosterman, Oldenziel, Paulussen, Persoon, Prins, Raeven, van der Rest, van Riel, van Riessen, Rocquette Muntinghe, Schoonenberg, Smeets, Smeulders, Struijck, Teebaal, Verhoeven, van der Veur, de Vroome, de Vries, R. A. de Wal, Wagemaker, Wanninkhof en Weijgers. (60)

Tegen de Heeren: Abresch, van Ameijden, Arentsen, Evelein, van Gelder, de Grebber, J. W. den Hartogh, W. den Hartogh, Hoffmann, de Neyn van Hoogwerff, Sluijter, Spuijbroek en Vruggink. (13)

Blanco stemden de Heeren: Alving, S. Eisinga, Feenstra,

Horstmann, Kanngiesser, Marring, Mooy, Pieters, Pollen, de Ruiter en van der Voort. (11)

De Heeren: Blom, van der Linde van Sprankhuijzen, Smit, de Vos, J. H. de Wal en Zijlstra (6) hielden zich *buiten stemming*.

De Heeren: Cornelissen, J. F. van Dijk, O. Eisinga, J. Holthuizen, Kalkman en Staal (6) waren bij de stemming *afwezig*.

De *Voorzitter* vraagt thans, of alsnog op grond van den uitslag dezer stemming aan de St. C. zal worden medegedeeld, dat de Vereeniging vasthoudt aan haar wensch tot invoering van een kadaster met bewijskracht, welke vraag bevestigend wordt beantwoord.

Bij behandeling van punt **D** wordt, na bevestigende beantwoordiging van onderdeel *a*, eenige discussie gevoerd over onderdeel *b*.

De Heer Vruggink acht het in de eerste plaats noodig, dat de bemoeiingen van de te benoemen commissie zullen gericht zijn op de belangen der jongere landmeters, die nu veel te lang op een klein tractement blijven staan.

De Heer ten Braak vraagt, of de commissie, die in 1897/9 werkzaam was, weer bereid zou zijn de noodige werkzaamheden uit te voeren.

De *Voorzitter* moet er op wijzen, dat dit niet mogelijk is, omdat niet alle leden dier oude commissie meer in leven zijn. De Heer Vierkant, indertijd voorzitter dier commissie, is reeds voor eenige jaren, overleden.

De *Secretaris* vestigt de aandacht op de financieele zijde van de kwestie. De werkzaamheden der commissie van 1897/9 hebben belangrijke offers van de vereenigingskas gevergd, die toen tot geen moeilijkheden hebben aanleiding gegeven, omdat zij konden worden bestreden uit een belangrijk batig saldo. Thans is de toestand der geldmiddelen niet zoo rooskleurig, zoodat de beoogde maatregelen aanleiding zouden kunnen geven tot kosten, die op buitengewone wijze zouden moeten worden vergoed.

Deze geldvraag blijkt de vergadering niet af te schrikken.

De Heer van Ameijden zou de commissie om spoed willen verzoeken. opdat zij de uitkomsten harer werkzaamheden nog voor de aanstaande Staatsbegrooting zou kunnen indienen.

De Heer W. J. de Haan wijst er op dat zulks onmogelijk is.

De *Voorzitter* merkt nog op, dat de te benoemen commissie het bestuur zal voorlichten en dat het op te maken voorstel alsnog in een algemeene vergadering zal worden behandeld.

Na deze discussiën wordt onderdeel *b* aangenomen.

De Heer Wagemaker deelt mede, dat, naar aanleiding van de circulaire der Haagsche landmeters, van 13 hier niet aanwezige leden, betuigingen van adhesie met de strekking der memorie bij hem zijn ingekomen en vraagt of het mogelijk is de namen dier leden alsnog in 't verslag dezer vergadering te vermelden.

Deze vraag door den *Voorzitter* aan de vergadering voorgelegd, wordt bevestigend beantwoord.

De leden die dergelijke adhesiebetuiging aan den Heer Wagemaker deden toekomen, zijn de Heeren: van Baars, van Berckel, van Beurden, H. M. L. Bingen, van den Briel, van Eck, Hornix, de Koningh, J. M. H. Pollen, H. R. Pijls, van Roosmalen, Schavier en Veenhuijsen.

De Heer Hoffmann merkt nu op, dat de beslissing omtrent de motie bewees, dat de leden der vereeniging niet instemmen met de beginselen door de redactie ontvouwd in «Het Kadastrale Vraagstuk», dat alzoo de redacteuren zich verplicht gevoelen hun taak neer te leggen. Ook namens den Heer de Vos verklaart hij zich evenwel bereid, de functiën te blijven waarnemen tot het tijdstip, waarop het bestuur, dat thans ruimschoots van werk is voorzien, de redactioneele werkzaamheden zal kunnen overnemen.

De *Voorzitter* gaat met de redacteuren niet mede in hun gevoelen. Hij gelooft dat de vergadering, zonder de Heeren Hoffmann en de Vos persoonlijk te willen treffen, slechts heeft willen te kennen geven, dat zij het niet eens is met de strekking van 't opstel «Het Kadastrale Vraagstuk». Zij zouden dus de redactie kunnen blijven voeren door eenvoudig het onderwerp dat zij in 't bewuste artikel hebben behandeld, verder te laten rusten. (Vindt, blijkens eenige protesten, niet algemeen bijval.)

De *Redacteuren* meenen op het voorstel van den voorzitter te kunnen ingaan, indien zulks na een te houden stemming ook het gevoelen der leden zou blijken te zijn.

De Heer Hondius merkt op, dat de voorziening in de redactie een punt der agenda van de eerstvolgende jaarvergadering behoort

uit te maken en deze buitengewone vergadering daarin geen besluit kan nemen.

Eene beslissing in dezen wordt aangehouden tot de eerstvolgende algemeene vergadering.

De *Voorzitter* stelt de vraag of een der aanwezigen nog iets in 't midden wenscht te brengen, wat blijkt niet het geval te zijn, dankt de leden voor hunne opkomst, spreekt in 't bizonder zijne dankbaarheid uit jegens de Heeren Verhoeven en Kloosterboer, voor hunne hulp aan 't Bestuur verleend en sluit de vergadering.

Gorcum, April 1907. DE VRIES.

BERICHTEN.

De 23e Jaarlijksche Algemeene Vergadering zal worden gehouden op 23 September a.s., te Amsterdam, in het American Hôtel.

Namens het Bestuur,

de Secretaris,

DE VRIES.

Verkrijgbaar bij de Redactie te Utrecht, tegen overeen te komen prijs: Een compleet exemplaar van het Tijdschrift voor Kadaster en Landmeetkunde, (Jaarg. 1—22).

Bij *Kon. Besl. d.d. 19 Juni 1907, N°. 76*, is benoemd tot lid der bij K. B. ingestelde commissie tot herziening der wetgeving op de registratiebelasting, de hypotheekrechten enz., de heer J. van Herwijnen, directeur der Eerste Nederlandsche Scheepsverbandmaatschappij en notaris, wonende te *'s-Gravenhage*.

Bij *Kon. Besl. d.d. 25 Juni 1907, N°. 34*, is met ingang van 1 September 1907 eervol ontslag verleend aan J. H. M. van Berckel, te *Haarlem*, op zijn verzoek, als landmeter van het kadaster.

Bij *Kon. Bosl. d.d. 1 Juli 1907, N°. 103*, zijn met ingang van 1 Augustus 1907 benoemd tot landmeter van het kadaster, H. J. Pieters, te *Arnhem*; W. Smit Jr., te *Arnhem*; S. Eisenga, te

Eindhoven; C. L. H. Horstmann, te *Dordrecht*; A. L. M. C. Smeulders, te *Brielle*; H. Roetert Steenbruggen, te *Neuzen*; W. Jansma, te *Neuzen*; A. G. J. Hof, te *Neuzen*; J. P. M. Staal, te *Tilburg*; A. J. Kanngiesser, te *Arnhem*; J. A. Th. van Dijk, te *Tilburg*.

Bij *Kon. Besl. van 8 Juli 1907, N°. 46*, zijn benoemd met ingang van 1 Augustus 1907, tot directeur der registratie en domèinen te *Amsterdam*, A. van Drooge, thans directeur der registratie en domeinen te *Maastricht*;

met ingang van 1 September 1907, tot directeur der registratie en domeinen te *Maastricht*, F. Bartelink, thans inspecteur der registratie en domeinen van de eerste klasse in de 8ste divisie te *Haarlem*.

Aan de Universiteit te *Utrecht* is geslaagd voor het cand.-examen in de Rechten de Heer A. C. W. van Woerden, landmeter van het kadaster te *Gorinchem*.

Te *Groningen* is den 5en Juli 1907 in den ouderdom van 54 jaren overleden, de heer J. Roegholt, landmeter van het kadaster, aldaar.

Te *Maastricht* is den 12en Juli 1907 in den ouderdom van 62 jaren overleden, de heer J. H. van Kan, landmeter van het kadaster, aldaar.

Verplaatsing van landmeters:

Met 1 Augustus 1907:

B. G. Deddes van *Neuzen* naar *Dordrecht*.

Met 1 September 1907:

H. J. Baning van *Goes* naar *Haarlem*.

De navolgende bij *K. B. van 1 Juli 1907, n°. 103* benoemde landmeters van het kadaster zijn voorloopig en tot nader beschikking werkzaam gesteld als volgt:

a. Met ingang van 1 Augustus 1907:

S. Eisenga thans te *Eindhoven*, ter standplaats *Leeuwarden*,
A. L. M. C. Smeulders thans te *Brielle*, ter standplaats *Eindhoven*,

H. Roetert Steenbruggen thans te *Neuzen*, ter standplaats *Zutphen*,

W. Jansma thans te *Neuzen*, ter standplaats *Almelo*,

A. C. J. Hof thans te *Neuzen*, ter standplaats *'s Hertogenbosch*,

J. P. M. Staal thans te *Tilburg*, ter standplaats *'s Hertogenbosch*,

J. A. Th. van Dijk, thans te *Tilburg*, ter standplaats *Goes*, terwijl H. J. Pieters, en W. Smit Jr. te *Arnhem* en C. L. H. Horstmann te *Dordrecht* voorloopig op hun tegenwoordige standplaats werkzaam blijven.

b. Met ingang van 1 September 1907:

J. Kanngiesser thans te *Arnhem* ter standplaats *Roermond*,

Verplaatsing van adspirant-landmeters.

Met ingang van 1 Augustus 1907:

W. P. Stakman van *Neuzen* naar *Dordrecht*,

J. G. Ferwerda van *Rotterdam* naar *Purmerend*,

J. Alving van *Rotterdam* naar *Purmerend*,

W. Mooij van *Leiden* naar *Purmerend*,

W. van der Voort van *Leiden* naar *Purmerend*.

Met ingang van 1 September 1907:

J. G. Cornelissen van *Tilburg* naar *Leeuwarden*,

J. H. Marring van *Arnhem* naar *Eindhoven*,

G. L. J. E. Pollen van *Tilburg* naar *Brielle*,

J. J. W. van Wiechen van *'s Gravenhage* naar *Tilburg*,

A. M. van Gastel van *'s Gravenhage* naar *Tilburg*,

O. Eisinga van *'s Gravenhage* naar de **div.** *Leeuwarden*,

J. H. R. H. Pijls van *'s Gravenhage* naar *Tilburg*,

H. G. de Ruiter van *Rotterdam* naar de **div.** *Leeuwarden*,

A. J. Schooleman van *Rotterdam* naar de **div.** *Leeuwarden*,

J. N. Ploegsma van *Leeuwarden* naar *'s Gravenhage*,

B. H. Rethmeier van *Deventer* naar *'s Gravenhage*,

J. A. te Winkel van *Almelo* naar *'s Gravenhage*,

A. W. B. de Bie van *Breda* naar *'s Gravenhage*,

J. H. Pieters van *Groningen* naar *Rotterdam*,

R. Dijkstra van *Sneek* naar *Rotterdam*,

J. M. H. Heines van *Roermond* naar *Rotterdam*,

K. J. Bes van *Haarlem* naar *Leiden*,

J. Eggens van *Assen* naar *Leiden*,
J. de Tempe van *Alkmaar* naar *Rotterdam*.

Verplaatsing van teekenaars:

Met 1 October 1907:

J. Engels van *Groningen* naar *Winschoten*.

Bij resolutie van den Minister van Financiën zijn benoemd tot leden der Commissie voor het in Augustus en September a.s. te houden examen voor de betrekking van adspirant-landmeter van het kadaster, de heeren:

A. Veenhuijsen, ingenieur-verificateur van het kadaster aan het Departement van Financiën, lid en voorzitter,

Dr. P. Zeeman Gz., hoogleeraar aan de Rijks-Universiteit te *Leiden*,

Dr. H. C. Los, leeraar aan een der Hoogere Burgerscholen te *'s Gravenhage*.

L. Looijen, hoofd der Groen van Prinstererschool te *'s Gravenhage*,

W. van Rossen, hoofd eener openbare school te *'s Gravenhage*.

H. van den Briel, landmeter van het kadaster, werkzaam aan het Departement van Financiën, lid en secretaris,

Het examen, waarvoor zich **91** candidaten hebben aangemeld, zal aanvangen op den 26 Augustus 1907.

Heeren Leden en Abonnenten worden beleefd verzocht, van verandering van *woonplaats* en *adres* mededeeling te doen aan den uitgever.

EBEL BARENBROEK. †

26 October 1833. — 14 Augustus 1907.

Ebel Barenbroek werd te *Groningen* geboren; was adspirant-landmeter van 1855—1859; — landmeter 3e klasse van 1859—1868; — landmeter 2e klasse van 1868—1875; — landmeter 1e klasse van 1875—1877, in welk laatste jaar hij tot ingenieur-verificateur van het kadaster werd bevorderd.

Bij *Kon. Besl. van 28 Augustus 1896 N°. 5* genoot hij de eervolle onderscheiding, te worden benoemd tot Ridder in de Orde van den Nederlandschen Leeuw.

Als ingenieur-verificateur was hij achtereenvolgens werkzaam te *Leeuwarden*, *Amsterdam* en *Arnhem*.

Ambteloos burger geworden, hield hij in zijn geliefd *Amsterdam* verblijf; veel levensgenot mocht hij er niet meer smaken, een langdurig ziekbed werd er zijn deel.

Uitermate opgewekt en daarbij hoogst voorkomend van aard, zal zijn aandenken in vriendelijke herinnering blijven.

De Belastinghervorming in Denemarken. [1])

Ons dienstvak heeft in *Denemarken* een eerbiedwaardigen ouderdom bereikt, daar reeds in 1688 werd besloten tot de oprichting van een nieuw, op een meting en schatting gegrond kadaster over te gaan.

Het «Hardkoorn», dat in de daaropvolgende twee eeuwen den grondslag der belastingregeling zou vormen, diende voor aanwijzing van eene eenheid van opbrengst van den grond, in dien zin, dat de oppervlakte daarvan toenam bij slechte grondsoort en afnam bij betere.

Het gebruik van dit woord gaat terug tot den tijd, waarin voor het eerst sprake was van eene eenigszins regelmatige vergoeding van de landgebruikers aan den landheer.

Op de meeste landgoederen werden veldboeken aangehouden, waarin werd aangeteekend de hoeveelheid vruchten, jaarlijks door de boeren aan den grondeigenaar afgestaan. Om het overzicht en de vergelijking gemakkelijker te maken, werden de verschillende producten omgezet in een gelijkwaardige hoeveelheid gerst of rogge, waaraan in tegenstelling van haver, de naam hardkoorn gegeven werd.

Voor de regeling der belasting verlangde de regeering bij de invoering van het absolutisme, na 1660, overlegging van alle veldboeken, om kennis te kunnen nemen van de draagkracht van elke hoeve.

In 1664 bleek op deze wijze, dat *Denemarken* in het geheel 444 duizend belastingeenheden (belastingtonnen) bevatte.

Daar echter spoedig behoefte werd gevoeld aan nieuwe belastingen werden de verzamelde gegevens kort daarop aan eene

---

[1]) Zie: Finanz-Archiv. Zeitschrift für das gesammte Finanzwesen, herausgegeben von Dr. Georg Schanz, Professor der Nationalökonomie in *Würzburg*, 24er Jahrgang, Erster Band. *Stuttgart* und *Berlin* 1907, J. G. Cotta'sche Buchhandlung Nachfolger. *Die dänische Steuerreform von 1903* von *Nic. Hertel-Wulff*, Assistent im dänischem Finanzministerium.

herziening onderworpen, waarvan de uitkomsten in 1688 gereed kwamen.

Het bouwland was hierbij verdeeld in zes klassen; voor de eerste klasse gingen 2 tonnen land in een belastingtonne, in de 6e klasse 16 tonnen land. (2 tonnen = 1,1 hectare).

De hooilanden werden belast naar het aantal voeren hooi, zoo, dat eene oppervlakte die 16 voer leverde op 1 belastingtonne werd gesteld. Eene oppervlakte weiland voldoende voor 16 runderen kwam evenzoo overeen met 1 belastingtonne; voor boschgronden een uitgestrektheid, waarop 24 driejarige varkens hun voedsel konden vinden in de afgevallen vruchten van eiken en beuken.

Het gezamenlijk aantal belastingtonnen werd gebracht op 375 duizend.

Het nieuwe kadaster was destijds vrij voldoende, langzamerhand echter ontstonden afwijkingen en deze namen in den loop van bijna twee eeuwen zoo toe, dat de werkelijke toestand in sterke mate van den vroegeren ging afwijken. Vooral omstreeks het midden der 18e eeuw werd dit het geval, toen de groote beweging op agrarisch gebied een aanvang nam.

De verwarring werd nog grooter, wanneer bij verdeeling van eigendommen verzuimd werd de belasting te splitsen, de geheele last dus op slechts één onderdeel bleef rusten.

Opgemerkt moet nog worden, dat de stedelijke eigendommen tot aan het einde der 18e eeuw geheel van grondbelasting vrijgesteld waren.

Bij het begin der negentiende eeuw zag de regeering zich wegens den algemeenen oorlogstoestand in *Europa*, genoodzaakt dieper in de zakken der belastingschuldigen te tasten. Hierdoor werd eene belastingregeling ontworpen waaronder alle grondeigendom, ook die in de steden zou vallen. Deze regeling draagt tevens den stempel van den invloed der toenmalige physiocraten, en van Adam Smith's algemeenen eisch naar een rechtvaardig belastingstelsel.

Toegegeven moet worden dat zelfs het voortreffelijkste kadaster niet steeds aan deze eischen zal kunnen voldoen, omdat het uit den aard der zaak voor een zekeren termijn onveranderd moet worden gehouden en ook, wijl de grondslag berust op de waarnemingen op één zeker tijdstip.

Nauwkeurige opmeting «tot op voet en duim» en zorgvuldige schatting werden voorgeschreven, het toekomstige gebruik van den grond kon echter niet worden voorzien, noch daarmee rekening gehouden.

Voor de schatting der bouwlanden werd in elk district een commissie ingesteld.

Klaarblijkelijk heeft de wetgever van 1802 geen groote verwachtingen gehad van de juistheid der uitkomsten, immers de vroegere belastingen van 1688 zouden onveranderd blijven voortbestaan en alleen voor de verhooging worden aangevuld naar de nieuwe schatting, de oude belastingen werden alzoo beschouwd als gevestigde grondrenten, in den loop der tijden bij overdracht van den eenen op den anderen eigenaar overgegaan.

Ten opzichte van de steden bepaalde de verordening van 1802, dat de bewoonde oppervlakte naar de werkelijke woonruimte zou worden belast, alzoo naar de som der grondoppervlakten van de verschillende verdiepingen.

De resultaten kwamen in 1843 in toepassing na eene voorbereiding van 40 jaren; de kosten bedroegen 2,2 millioen kronen.

De oude belasting bleef naast de nieuwe grondbelasting voortbestaan, deze laatste vormde met de gebouwenbelasting de aanvulling.

Een principieele strijd is later ontstaan over de beteekenis der oude belasting; vormt deze een belasting of wel een grondrente? Werd het laatste aangenomen, dan zouden de landelijke eigendommen moeten worden beschouwd als geen belasting te betalen en dus, vergeleken met de stedelijke eigendommen in zeer voordeelige omstandigheden te verkeeren.

De gebreken van het oudste kadaster zijn reeds aangestipt, ook het nieuwe van 1843 was er niet op ingericht om rekening te kunnen houden met de snelwisselende economische verhoudingen van de tweede helft der negentiende eeuw. De verkeersmiddelen, vooral de spoorwegen, zijn aan de verschillende eigendommen in zeer ongelijke mate ten goede gekomen.

De verbetering van den landbouw is mede voor verschillende perceelen zeer ongelijk geweest, het internationale verkeer heeft de prijzen der gronden, waarop veeteelt wordt uitgeoefend, buiten verhouding tot andere doen stijgen. De waarde der belastingtonne was dientengevolge in verschillende streken sterk afwisselend.

Ten behoeve van eene algemeene herziening van het belastingstelsel werden in 1896 en 1897 verschillende wetsontwerpen ingediend: over invoerrechten, accijns op gedistilleerd, inkomsten- en vermogensbelasting en één betreffende den overgang der directe belastingen aan de gemeenten.

De financieele nood der gemeenten was in het laatst der vorige eeuw steeds toegenomen, als gevolg van de kosten, verbonden aan de uitvoering van rijkswetten door de gemeentebesturen.

Op voorbeeld van *Pruisen* had het ontwerp ten doel afstand aan de gemeente van 3/4 der belasting op het gebouwd en 1/3 der oude grondbelasting, benevens de geheele nieuwe grondbelasting. Na langdurige beraadslagingen en het indienen van tegenontwerpen door de Tweede Kamer, die ook den afkoop der tienden in de ontwerpen wenschte te zien opgenomen, volgden ook nog tegenontwerpen van de Eerste Kamer.

Na eindelooze debatten, onderzoek door commissiën en onderhandelingen, kwam het eindelijk tot een compromis, waarvan het resultaat is opgenomen in een viertal wetten van 15 Mei 1903. Deze hielden in: de belasting op de grondeigendommen naar hunne waarde, de inkomsten- en vermogensbelasting, de regeling der gemeentefinanciën en de opheffing der tienden.

Voornamelijk de eerste wet levert voor ons een onderwerp van belangstelling.

Daaraan wordt het volgende ontleend.

Van 1 Juli 1904 af vervallen de verschillende belastingen op grondeigendom en gebouwen en wordt er ten behoeve van den Staat een belasting naar de *waarde* van den grond geheven.

Alle perceelen worden geschat; daarbij komen niet in aanmerking vruchten, inventaris, machinerieën en bedrijfsmateriaal, wel echter al het andere wat aard- of nagelvast is.

De waarde wordt uitgedrukt in een veelvoud van honderd kronen.

Deels worden de werkelijke koopprijzen, deels schattingen voor hypotheek in aanmerking genomen; voor verhuurde eigendommen wordt met den huurprijs rekening gehouden.

Vijf jaren na de eerste schatting volgt eene nieuwe, daarna vindt om de 10 jaren eene nieuwe schatting plaats.

Herschatting binnen deze termijnen kan geschieden op kosten der belanghebbenden.

Van de geschatte waarde wordt jaarlijks 1,1 per mille aan den Staat betaald.

Zijn de nieuwe schattingen voor sommige perceelen niet vóór 1 Juli 1904 verricht, dan blijven voorloopig de oude belastingen verschuldigd.

Vrijgesteld zijn o.a. spoorwegen, havens, kanalen, kerken en begraafplaatsen, de eigendommen voor den gemeentelijken publieken dienst, scholen, hospitalen, bibliotheken en musea.

Droogmakingen en ontginningen genieten 20 jaar vrijdom.

Voor woningen die ten platte lande minder dan 60, in de steden minder dan 120, en in *Kopenhagen* minder dan 180 [1]) kronen huurwaarde hebben, wordt geen grondbelasting betaald. Bevinden deze zich in gebouwen, welke niet uitsluitend tot woning zijn bestemd, zoo kan op aanvrage der belanghebbenden het veertienvoud der huurwaarde van deze woningen, worden afgetrokken van de geheele waarde.

Voor gebouwen in het land- of tuinbouwbedrijf gebezigd is een aftrek bepaald van resp. 2000 of 1000 kronen, wanneer de geheele waarde op minder dan 8000 of 12000 kronen is geschat.

Voor woningen van de arbeiders- of visschersbevolking worden afgetrokken 2000, 1000 of 500 kronen, wanneer de waarde resp. op minder dan 3000, 4500 of 6000 kronen is bepaald.

Voor gebouwen bestemd voor land- of tuinbouw beneden 24000 kronen kan in de eerste 25 jaar de belasting niet meer bedragen dan de daarop gedrukt hebbende «hardkoorn»-belasting.

Huurders of pachters zijn verplicht de helft der belasting te betalen.

Het geheele land is in schattingsdistricten verdeeld; de schatting in elk district wordt verricht door een door den Minister te benoemen ambtenaar, benevens twee door het gemeentebestuur aan te wijzen schatters. De belastingschuldigen moeten vooraf de vereischte inlichtingen verstrekken.

Verder is er ingesteld een hoofdcommissie bestaande uit 9 leden, waarvan de voorzitter door den Koning wordt benoemd en de overige leden voor 6 jaar zitting hebben.

De opvatting van de belasting als grondrente is in deze wet geheel losgelaten, hier als elders wordt met het oude (op den duur) gebroken.

---

[1]) 1 Kroon = *f* 0.67$^1/_2$.

De waarde der grondeigendommen wordt mede in de vermogensbelasting aangeslagen en wel naar 0,6 per mille.

Bovendien kan nog worden geheven de gemeentelijke grondbelasting. Voor *Kopenhagen* kan de som der rijks- en gemeentegrondbelasting niet stijgen boven 2,3 per mille, behoudens enkele overgangsbepalingen, met eenige afwijking ook voor andere steden en handelsplaatsen getroffen.

In de overige gemeenten wordt bij de heffing der grondbelasting, een langzame overgang voorbereid van de vroegere «hardkoorn», grondslag tot de nieuwe schatting.

M. DE VOS.

De Bespreking der Haagsche motie.

Over enkele punten die op de jongste algemeene vergadering ter sprake zijn gekomen bij de behandeling der Haagsche motie, wensch ik mijn zienswijze mede te deelen.

Er is opgemerkt, dat de redactie ten opzichte van het onderwerp der bewijskracht van het kadaster geen nieuwe argumenten heeft aangevoerd, en dat de bezwaren reeds eerder en beter werden behandeld. Toegegeven moet grootendeels worden, dat geen beschouwingen zijn gegeven, die niet reeds vroeger werden gehoord. Toch schijnt de eenvoudige opsomming van die bezwaren, die heeten weerlegd te zijn, ergernis te hebben verwekt bij een groot gedeelte der leden, en wordt er zelfs op verdachtmakende wijze gesproken van de motieven, die de redactie geleid hebben tot het publiceeren van hare meening over een zaak van gewicht. De redactie wil b.v., volgens den heer Meijer, poseeren als het bezadigde element en wel op een goedkoope wijze. Dat een dergelijke uiting mij heeft verrast, zou ik niet willen beweren, ik heb met de mogelijkheid gerekend, dat er iemand eene dergelijke bewering zou durven uitspreken, maar dit heeft mij niet kunnen weerhouden mijne meening te zeggen, omdat de leden *moeten* weten, wat de redactie over dit onderwerp denkt.

Dat het tijdstip al zeer slecht gekozen is, kan ik niet toegeven. Nu de Staatscommissie over het onderwerp een studie maakt, mag men toch zeker beweren, dat het tijd van spreken is en dat het terughouden van zijn meening niet valt te verontschuldigen.

Hoe kan men over een «afgepraat» onderwerp nu, zonder nieuwe argumenten, tot een nieuwe conclusie komen?

In 't algemeen gelden bij het nemen van een besluit niet de aangevoerde argumenten vóór en tegen als stemmen bij eene verkiezing, maar kent men aan elk dier argumenten een bepaald gewicht toe en juist dit laatste is onderhevig aan den invloed van persoonlijke waarnemingen, die in verschillende levensperioden heel ongelijk kunnen uitvallen; de argumenten vóór kunnen in waarde toenemen, die er tegen afnemen of omgekeerd, zoodat een tegen elkander opwegen van voor- en nadeelen de balans naar een andere zijde kan doen overslaan dan vroeger. Dat ook bij de beoordeeling der wenschelijkheid van het toekennen van bewijskracht het gewicht der argumenten wijziging kan ondergaan, zal wel niemand willen ontkennen, omdat hierbij zoo weinig er varing ten dienste staat.

In de bestrijding van den heer Meijer treft men hier en daar een beschuldiging aan van «onwaarheid» of van «de meest verbazingwekkende onjuiste voorstelling». Dit geldt b.v. ten opzichte van het bestaan der bewering «dat het tegenwoordige kadaster noodwendig binnen betrekkelijk korten tijd *moet* worden vernieuwd».

Den lezer verzoek ik eens op te slaan jaargang XXI blz. 215 van dit Tijdschrift; hij zal daar vinden in het Voorloopig Verslag over de begrooting van Justitie:

> „aangezien het kadaster thans zoozeer is verouderd dat eene algeheele herziening toch in elk geval niet zal kunnen uitblijven".

In denzelfden jaargang vindt men op blz. 249 v. v. in een rede van den heer Treub, thans lid der Staatscommissie:

> „De quaestie is deze: — de Minister zal mij dit moeten toegeven — in een groot aantal gemeenten is vernieuwing van het kadaster dringend noodig en dat geschiedt dan ook, maar *wanneer men daar nu de urgentie eens van ter zijde laat en spreekt van een termijn van 25 jaren* [1]) voor de vernieuwing van het kadaster, dan zal men wel moeten erkennen, dat die vernieuwing noodig zijn zal en bijkans in alle gemeenten".

De lezer oordeele of er al of niet sprake is van *directe* en *algemeene* invoering van een kadaster met bewijskracht.

---

[1]) De cursiveering is van mij.

De heer Meijer formuleert de wenschen van vele leden der Ver. v. K. en L, aldus:

„Gegeven de omstandigheid dat met de reeds aangevangen vernieuwing van de kadastrale opmeting moet worden voortgegaan, wenschen zij, dat deze vernieuwing *geleidelijk* geschiede volgens regelen, die de kosten zoo gering mogelijk maken, maar toelaten, dat uit het vernieuwde materiaal alle voordeel te trekken zij, ook met betrekking tot een zooveel mogelijk afdoende verzekering der grenzen van rechten op onroerend goed."

Daar hier de eisch der bewijskracht blijkbaar is losgelaten, geloof ik werkelijk, dat dit de wensch omschrijft van de meerderheid der leden. Met dezen wensch kan ik mij dan ook geheel vereenigen; met de vernieuwing van het kadaster moet ongetwijfeld worden voortgegaan en dat men daarbij de kosten en de verzekering der eigendomsgrenzen niet uit het oog mag verliezen, daarmee zal zeker wel ieder instemmen.

Gaat men op deze wijze te werk, dan zal zich niet in zoo sterke mate de ontoereikendheid aan personeel doen gevoelen; dat er thans reeds in voldoenden getale personeel beschikbaar zou zijn, om, al was het dan ook nog zoo «geleidelijk» tot een vernieuwing van een deel der gemeenten over te gaan, daarover meen ik met den Heer Gombault van gevoelen te moeten verschillen.

De Heer Meijer doet het voorkomen, dat ik het zwaartepunt van de geschiktheid voor landmeter zou zoeken in een werken met wiskundige formules, en zegt daaromtrent, nog al voorzichtig:

„Bij goede voorschriften betwijfel ik niet, dat bijna alle jongere en gelukkig ook vele oudere collega's weinig moeite zouden hebben zich spoedig in de rekenmethodes tehuis te gevoelen."

Naar mijne meening zijn de thans bestaande technische voorschriften, zoo die worden opgevolgd, een voldoende waarborg voor de richtige uitvoering van hermetingen door het bestaande personeel, voor zooveel betreft den trigonometrischen en polygonometrischen arbeid, en zoo die voorschriften al eenige uitbreiding mochten noodig hebben, is daarin zonder veel moeite te voorzien.

De vorming echter van een geschikt personeel voor de uitvoering van de detailmeting, met een nauwgezetheid als vereischt wordt voor een toekenning van bewijskracht, is een moeilijke zaak. Het hangt er hierbij veel van af, welken eisch men aan dat werk stelt. Meermalen heb ik hooren beweren, dat het werk der hermetingen uit de laatste kwart eeuw reeds ruim voldoende wordt

geacht om te kunnen dienen voor een kadaster met bewijskracht en dat alleen het ontbreken van een betrekkelijke wetsbepaling daaraan die waarde ontneemt.

Het is moeilijk om te beoordeelen welk uitstekend werk wel door sommigen is geleverd, voor een toekenning van bewijskracht wensch ik echter de eischen hoog te zien gesteld en nu levert de tegenwoordige vorming van den landmeter geen voldoenden waarborg, dat door iedereen goed werk *moet* geleverd worden. Voor het bereiken van een in alle onderdeelen zooveel mogelijk vertrouwbaar resultaat, is noodig eene veeljarige vorming in zake de beoordeeling van terreinstoestanden, onder inachtneming van de bepalingen van het burgerlijk recht en onderzoek in de hypothecair-kadastrale archieven; daarvoor moet de ambtenaar ook bedeeld zijn met karaktereigenschappen, die hem in staat stellen met taai geduld het langdurige en moeilijke werk, zonder verflauwing in ijver en oplettendheid in eenig onderdeel, uit te voeren. Voor die vorming acht ik noodig, eerst een verbeterde directe opleiding en vervolgens eene leiding in de daaropvolgende jaren. Ik ben het dus eens met den Heer Meijer, dat het vooral aankomt op:

„de bedrevenheid en practische handigheid van de velen, die het werk op het terrein moeten uitvoeren".

Ten opzichte van het algemeene gevoelen over het reeds thans bestaan van bewijskracht alleen het volgende. De eigenaren weten zeer goed, dat de bepaling van een eigendomsgrens naar de kadastrale gegevens, niet geldt voor een definitieve oplossing van geschillen, maar dat deze worden beslecht door den rechter; van de waarheid hiervan is bijna iedereen doordrongen.

Leeuwarden, 4 September 1907. M. DE VOS.

De Haagsche motie toegelicht op de Buitengewone Algemeene Vergadering van 19 Maart 1907, door de Heeren Meijer, Gombault, en Colpa.

Niemand zal verwachten of verlangen dat wij punt voor punt zullen bespreken, wat door onze bestrijders tegen ons optreden werd in het midden gebracht, vooral niet, wijl wij staande de

Vergadering de reden onzer houding voldoende hebben uiteengezet.

Naar aanleiding van den aanval op onze zooveel aanstoot gevende verklaring (blz. 91) [1]):

„Wij achten *alles uitsluitende* onvoorwaardelijke propaganda voor „een kadaster met bewijskracht noch langer wenschelijk, noch langer „gewettigd";

brengen wij het volgende in het midden.

Wij geven toe, dat deze propaganda in den laatsten tijd naar buiten op zieltogen lag; naar binnen, in eigen boezem, was zij er echter veel erger aan toe; immers, eigenhandig hebben wij haar doodgedrukt.

Het komt ons onbegrijpelijk voor, dat dit niet algemeen wordt beseft; dat het noodig is hierop te wijzen.

Men leze eens weer en met aandacht: Organisatie en Reorganisatie van den Kadastralen Dienst,» *1⁰. Hermetingen, 5⁰. Geest van het personeel,* en vrage zich dan af, of onder de geschetste omstandigheden, onzerzijds de invoering van een kadaster met bewijskracht langer *mag* worden aanbevolen.

Reken deze onderdeelen der Memorie desnoods voor 50 % besmet met reclamestijl, anders gezegd overdreven, dan nog blijft van de geoefende critiek voldoende over om tot voorzichtigheid aan te sporen, om te besluiten, vooral waar wij door ons gewijzigd optreden zelf het getij lieten verloopen, onze bakens te verzetten.

Wij staan met onze hermetingen tegenover de opnemingen voor een kadaster met bewijskracht, in dezelfde verhouding, als indertijd de Beiersche landmeters, gewoon met het planchet te arbeiden, tegenover de voor hen nieuwe lineaire meet-methode.

Steuerrat Steppes zegt hieromtrent zonder eenige terughoudendheid. (bldz. 38):

„Man darf sich natürlich nicht vorstellen, das wir aus einer 70-jährigen Tradition heraus, nun plötzlich mit beiden Füssen in die Zahlenmethode hineingesprungen seien. Es händelte sich wie erwähnt, nur um einen Versuch, neben welchem in den ersten Jahren noch verschiedene Neumessungen mit dem Messtische herliefen."

Wie nu gelooft, dat wij spontaan zouden kunnen scheiden van het van «meetgetallen krioelende hermetingsveldwerk», om over

---

[1]) Zonder nadere toevoeging, pagineering der vorige aflevering.

te gaan tot bewijskrachtige opnemingen van groote soberheid, dwaalt naar ons inzicht.

De Memorie, «Organisatie en Reorganisatie» heeft voorloopig, misschien wel voor goed, een einde gemaakt aan onzen veldtocht voor een bewijskrachtig kadaster; zij staat gewis in den eersten tijd als een onoverkomelijke hinderpaal in den weg aan het opleven dezer propaganda; zij maakt haar noch langer wenschelijk, noch langer gewettigd.

Gingen wij er mede voort, de Staatscommissie ware gerechtigd aan ons gezond oordeel te twijfelen.

Na zonder eenige voorbereiding 20 jaren geijverd te hebben voor een kadaster met bewijskracht, zijn wij geëindigd met waar wij mede hadden moeten beginnen; — met het streven naar een betere organisatie.

Eerst als deze is tot stand gekomen, mogen wij hoogere idealen najagen.

Het bewandelen van den omgekeerden weg sproot voort uit overmoedige zelfmisleiding.

Op bldz. 97 zegt de heer Meijer:

> „Ter verdere illustratie van het onredelijke van ons zelfvertrouwen, schromen de schrijvers niet, om eene afbrekende critiek te geven op het „kennen en kunnen" der Nederlandsche kadasterambtenaren, waarbij als tegenstelling de hoogst ontwikkelde Pruisische collega moet dienst doen."

Wij constateeren met genoegen, dat het zelfvertrouwen van den heer Meijer sints 8 November 1897 belangrijk is toegenomen.

Klaarblijkelijk toch aarzelt hij niet langer de verantwoordelijkheid voor de door hem verrichte metingen, onder alle omstandigheden en in eerste instantie, op zich te nemen.

Destijds scheen het hem een grove onbillijkheid toe deze verplichting den landmeter op te leggen; sprak hij zijn voornemen uit, om, kwam het zoover, geen enkele meting meer te doen, zonder die den volgenden dag nog eens te verifieeren. [1])

Wij zijn het met hem eens (bldz. 95), dat het politietoezicht niet behoort te worden afgeschaft, op grond dat het preventief

---

[1]) Tijdschrift voor K. en L. Jrg. XIV (1898) bldz. 86 en v.v. — De lezing wordt voor- en tegenstanders van een kadaster met bewijskracht ten zeerste aanbevolen.

niet altijd voldoende werkt; een particuliere bewakingsdienst als op sommige plaatsen naast de politie is ingesteld, heeft echter zoozeer onze instemming, dat wij hem in overweging geven, eertijds was hij van zoodanige instelling een voorstander, er ongeacht zijn zelfvertrouwen, niet met geringschatting op neer te zien.

Merkwaardig is het volgende betoog van den heer Meijer, (bldz. 98):

Met den heer de Vos is het geval echter anders. Bij verschillende zijner opstellen — ook in zijn leerboek over de lagere geodesie — vermijdt hij, zoo mogelijk, elke rekenwijze die niet steunt op de meer elementaire kennis, al wordt zijn bewijsvoering er dan ook soms langdradig door. Bij hem dus wel de vaste overtuiging omtrent het lage wetenschappelijk peil van de lezers voor welke hij schrijft.

„Ik durf in gemoede aan de heeren de vraag stellen:

Waart gij beiden, op het tijdstip dat gij Uw examen deedt, even goed op de hoogte van de kadastrale wetenschap als ge thans zijt?

En ge kunt toch niet veronderstellen dat gij met U beiden de uitzonderingen in het corps vertegenwoordigt?

„Immers neen! dezelfde drang om op de hoogte van den tijd te blijven, die U dreef tot voortgezette studie, bestaat gelukkig bij de overgroote meerderheid der jongeren, en bij vele ouderen met U.

„En dan nog! Beheerscht de bedrevenheid in het werken met formules wel de kwestie? Komt het niet veel meer aan op de bedrevenheid en practische handigheid van de velen die het werk op het terrein moeten uitvoeren? op de volle bereidheid tot wat men noemt „payer de sa personne", méér zeg ik, dan op eene als in Duitschland, te ver gedreven academische Bildung, die de lust en geschiktheid tot het meer *werkdadige* verstikt, en waarover in menigen Duitschen staat klachten opgaan!

„Ik heb gezocht naar de redenen die de schrijvers er toe brachten, de bruikbaarbeid der collega's zoo laag aan te slaan. Hebben zij gedacht dat men zijn vrienden op (vermeende) tekortkomingen moet wijzen? Dan is toch waarlijk de manier om aan vrienden tekortkomingen, zoo goed als op de openbare straat onder het oog te brengen, min of meer onhebbelijk.

„Ik vrees dan ook dat zij, in plaats van op dankbaarheid voor hunnen ondersteldén vriendendienst te mogen rekenen, wel eens kans hebben hun daad te zien qualificeeren, als een uiting, die niet vrij is van aanmatiging."

Met betrekking tot het standpunt door den Heer de Vos

ingenomen in zijn leerboek over de lagere geodesie, kan gewezen worden op een precedent.

Zoover ons bekend heeft een buitenlandsche voorganger hiervoor nooit aan verguizing bloot gestaan; integendeel, de hulde die hem rechtmatig toekwam, is hem nooit onthouden, werd hem in ruime mate gebracht.

De Heer Meijer bladere eens door: F. G. Gauss. *Die trig. und polyg. Rechnungen in der Feldmesskunst.* 1876, — .misschien oordeelt hij dan wat milder, ziet er wellicht zelfs van af langer onze ambtelijke ijdelheid te vleien, ten koste van de nog altijd uitgebleven, zoozeer noodige wetenschappelijke opleiding van ons korps.

De kwestie wordt niet beheerscht door de bedrevenheid in het werken met formules, maar ook niet enkel en alleen door practische handigheid.

Voor het zich eigen maken van het een, zoowel als van het ander, missen wij een leerschool; hierop kan niet genoeg de aandacht worden gevestigd; de eisch om spoedige voorziening in deze leemte kan niet dikwijls genoeg worden herhaald.

Als de redactie nu waarschuwt tegen de dwaasheid iets te ondernemen, waarvoor men te voren niet behoorlijk werd onderlegd, is zij noch onhebbelijk, noch aanmatigend; toont zij integendeel zich hare roeping bewust, treedt zij eerlijk op.

Wij vroegen (Jrg. XXII. 1906, blz. 210):

> „Staat het begrip „kadaster met bewijskracht" voldoende vast, om daarmede de instelling te omschrijven die men begeert?"

De Heer Colpa vindt naar het schijnt deze vraag tamelijk ongerijmd (Zie Jrg. XXIII 1907 blz. 127 en v.v.), in het licht der uitspraak van den heer Gombault (blz. 104):

> „Waar aanwijzing op de kaart te kort mocht schieten, zal een omschrijving op de veldaanteekeningen (die in de bewijskracht deelen), de leemte kunnen aanvullen,"

is dit toch heusch niet het geval.

Wanneer wij de uitdrukking «bewijskrachtige kaart» gebruiken, bedienen wij ons van eene zegswijze, welke het begrip «bewijskracht» voor het publiek, voor de groote massa toegankelijk maakt.

De veldaanteekeningen deelen niet in de bewijskracht, maar

zullen van de kadastrale kaart het bewijskrachtige element zijn.

Niet voor het plan, maar voor het veldwerk wordt bewijskracht gevraagd; dit mag niet uit het oog worden verloren, hierop behoort met nadruk de aandacht te worden gevestigd, zal niet in ons verwante kringen schromelijk misverstand gaan heerschen.

Op de schouders eener eventueele particuliere bewakingsdienst komt om deze reden, een buitengewoon zware taak te rusten.

Niet minder bedenkelijk achten wij de volgende argumenten door den Heer Gombault tegen ons aangevoerd (blz. 104):

„Het beroep op de Duitsche deskundigen en meer bepaald op het Geometer-Verein gaat niet op. De leden van dien „Verein" zijn technici, bij verschillende takken van dienst ingedeeld, slechts voor een deel zijn het kadasterambtenaren in Staatsdienst. Zoover zij niet in Staatsdienst zijn en zij hunne inkomsten moeten putten uit werkzaamheden voor particulieren, vervult het eigenbelang een groote rol. De kadasterambtenaren, en onder hen wijst spreker op den Vermessungs-Director Gerke en op Rodenbusch, den Vader van het rechtsgeldig kadaster in het Rijksland, huldigen een andere meening."

Op 1 Maart 1905 vermeldt de geodetische beroepsstatistiek voor *Pruisen:* [1]

Kadastrale dienst.	1235
Agrarische dienst	1020
Openbare werken	369
Gemeentelijke en Provinciale dienst, . .	270
Genootschappen	9
Bizondere spoorwegen	8
Grootgrondbezit	46
Landmeters met privaat praktijk . .	**396**
Assistenten hierbij	**41**
Totaal	3394 landmeters,

d. i.: 1 op 103 K.M²; 1 op 10500 inwoners.

Voor geheel *Duitschland* luidt zij voor September van genoemd jaar:

Kadastrale dienst.	2377
Agrarische dienst	1213
Overbrengen	3590

[1]) A. V. N. XVIIen Jrg. 1905. blz. 114 en 328.

Overgebracht	3590
Openbare werken	558
Gemeentelijke en Provinciale dienst, Genootschappen	429
Bizondere spoorwegen	5
Grootgrondbezit	44
Landmeters met privaat praktijk . .	**829**
Assistenten hierbij	**39**
Totaal	5494 landmeters,

d. i.: 1 op 100 K.M^2; 1 op 10500 inwoners.

Is het nu aan te nemen, dat in het bij uitstek wetenschappelijke Geometer-Verein, met op 1 Januari 1905, 1549 leden, de beroepslandmeters den boventoon zouden voeren; dat zij in dat lichaam gelegenheid zouden vinden voor een geldbuidel-propaganda.

Indien de Heer Gombault ooit een vergadering dier vereeniging had medegemaakt, zou 't argument van het eigenbelang niet uit zijn pen zijn gevloeid.

Hoeveel leden privaat-landmeter zijn, schikt mij niet na te gaan, wil hij zich hieromtrent vergewissen, dan stel ik de ledenlijst van het Verein gaarne tot zijn beschikking.

Met belangstelling namen wij verder kennis van de mededeeling, dat de Vermessungs-Direktor Gerke een kadaster-ambtenaar is.

Hij zal vreemd opkijken, wanneer hij dit verneemt.

De Heer Gerke, Vermessungs-Direktor te *Dresden*, is als zoodanig in gemeentelijken dienst, en heeft met den kadastralen (Rijks) dienst aldaar, luttel te maken.

Vroeger was hij in gelijken werkkring te *Altenburg* (Hertogdom *Saksen-Altenburg)* en nog vroeger te *M. Gladbach.*

De organisatie der stedelijke diensten loopt zoo uiteen, is zoo afhankelijk van lokale toestanden, dat er in enkele woorden geen beeld van is te schetsen.

Wie een en ander omtrent dit onderwerp wil weten, verwijzen wij naar de volgende literatuur van de hand van den Heer Gerke: Z. f. V. (1882) XI Band. Seite 580. Notizen über die Stadtvermessung von *M. Gladbach*; — als voren. (1893) XXII Band. Seite 561. Die Organisation des Stadt-Vermessungsamtes

der Herzoglichen Haupt- und Residenzstadt *Altenburg;* — als voren. (1899) XXVIII Band. Seite 505. Das Vermessungswesen der Stadt *Dresden.*

De Heer Gerke gaf in gemeentelijken dienst blijk een ongemeen organisatorisch talent te bezitten, heeft zijn krachten aan eenige kadastrale onderneming echter, zoover ons bekend, nimmer beproefd; — is op dit gebied geen autoriteit waarop men zich mag beroepen.

De Heer Rodenbusch, Ober-katasterinspektor, *Strassburg i. E.* door den Heer Gombault den Vader van het rechtsgeldig kadaster in het *Rijksland* genoemd, lijkt ons toe slechts een stiefvader te zijn.

Om de volgende reden.

Het Z. f. V. bevat een schat van bewijskracht-literatuur, op 19 Maart hebben wij er een en ander uit aangehaald; het gegeven liet de redactie van genoemd orgaan niet onverschillig, onbekrompen ruimde zij voor dit onderwerp plaats in.

De Heer Rodenbusch heeft van deze voorkomendheid echter geen gebruik gemaakt; verzuimde deze eenige gelegenheid, om zijn kind alom gevierd te doen worden.

Van 1872—1904 verscheen van zijn hand in het orgaan: (1886) XV Band. Seite 357. Katasterbereinigung in *Elsass-Lothringen;* (1888) XVII Band. Seite 545. Mittheilungen über die Genauigkeit der zur Zeit in *Elsass-Lothringen* in Gang befindlichen Katasterneumessungen; — (1893) XXII Band. Seite 129. Mittheilungen über die Genauigkeit der Polygonaufnahme in den Vororten der Stadt *Strassburg i. E.;* — Seite 204. Die Fortführung der topographischen Messtischblätter in *Elsass-Lothringen;* — Seite 496. Vervielfältigung der Katasterkarten in *Elsass-Lothringen.*

In trouwe, voor een stiefvader kan het er nauwelijks mede door; om als autoriteit in het buitenland te worden aangehaald lijkt het ons beslist ontoereikend.

En wat leeren ons deze bijdragen met betrekking tot «de bewijskracht»?

Uit de critiek van den Heer Colpa, die zich verbazend veel overbodige moeite heeft gegeven om het bewijs te leveren, dat wij weleer iets anders verkondigden dan thans, dit lag toch op-

gesloten in onze verklaring dat wij niet langer genegen waren te propageeren voor de invoering van een kadaster met bewijskracht, allereerst het volgende (blz. 112):

„Ongeschiktheid van het personeel.

„Staat ons personeel in geschiktheid voor de praktijk zoover achter bij het Duitsche personeel?

„Waarom stellen de Heeren H. en de V. het aan het publiek voor, alsof in ons klein land behoefte zou zijn aan een groot korps van hoogst wetenschappelijk ontwikkelde geodeten?

Bij de proefhermeting van Neuilly-Plaisance, waarover ik een en ander mededeelde in T. 1905. stond één zeer hoog wetenschappelijk man aan het hoofd. De praktische metingen werden onder diens alles overziende hoofdleiding uitgevoerd door personen, die *nimmer* kadastrale metingen hadden medegemaakt en de Heer Lallemand en alle belanghebbenden hebben niets dan lof voor de wijze, waarop de laatsten zich van hun taak hebben gekweten."

Men vergelijke eens wat wij eerder van den Heer Meijer aanhaalden[1]) omtrent de eischen van geschiktheid aan het personeel te stellen, met wat de heer Colpa hier verkondigt.

De Heer Meijer: «op wetenschappelijke vorming komt het niet zoozeer aan, in veldarbeid bedreven handige personen hebben wij noodig."

De Heer Colpa: «één zeer hoog wetenschappelijk man aan het hoofd, dat is je ware, de uitvoerende personen, maagdelijk op het gebied van kadastrale metingen."

De Staatscommissie zal sprakeloos staan tegenover zoo zeldzame overeenstemming van inzicht, buitengewone belofte voor de toekomst; — wij behoeven er niets meer bij te voegen.

Nog trekt ons bizonder in de critiek(?) van onzen derden bestrijder aan (blz. 114):

„Geen enkel feit geeft recht, het schipbreuk lijden der pogingen in 1903, tot verkrijging van opleiding te *Wageningen*, te wijten aan de Registratie.

„Wellicht is aan die mislukking niet vreemd de omstandigheid, dat Z. E. de Minister van Waterstaat niet veel gevoelde voor uitbreiding van het examenprogramma der landmeters met *kultuurtechniek*.

„Specialiteit voor kultuurtechnische werkzaamheden was de Nederlandsche Heide-Maatschappij," meende Z. E. (T. 1904 blz. 197).

---

[1] Op blz. 167 hiervoor.

en, (blz. 122):

> Zoolang de Heer Boer (alleen) [1]) redacteur was is mij *geen enkel feit bekend*, wijzende op belangrijk *verschil van zienswijze* tusschen bestuur en redactie."

De Heer Colpa heeft een slecht geheugen; aan een sprekend geval, het staat niet alleen, willen wij hem herinneren.

Hij schijnt geheel het feit te zijn vergeten, dat onze verbinding met *Wageningen* verbrak.

Op 27 Februari 1902 onder N°. 191 richtte het College van Directeuren der Rijkslandbouwschool de uitnoodiging tot het Bestuur onzer Vereeniging, om te overleggen omtrent de opleidingsaangelegenheid.

Het antwoord dat het Bestuur gaf, gedateerd 7 Maart, was door inhoud en vorm van dien aard, dat een overleg uit moest blijven; was er op berekend den bestaanden band op te lossen in stede van nauwer toe te halen.

Het Bestuur schoot destijds in beleid te kort, beging beslist een taktische fout, en dat, niettegenstaande het derde bestuurslid, de heer W. J. de Haan, waarschuwend zijn stem verhief.

Nadat de brief verzonden, het onheil gesticht was, kreeg de redactie, op aandrang van het derde bestuurslid, inzage van de gevoerde correspondentie.

Op de Algemeene Vergadering van 29 September 1902 te Amsterdam, kwam de zaak ter sprake na de voorlezing van het Verslag; — in Jrg. XIX (1903) op blz. 22, wordt in vier regels medegedeeld dat Bestuur en Redactie niet homogeen waren:

> „Na voorlezing van het verslag ontstaat eenig debat tusschen het Bestuur én de Redactie van het Tijdschrift, naar aanleiding van de gevoerde correspondentie met het College van Directeuren der Rijkslandbouwschool te *Wageningen*."

Herinnert de Heer Colpa zich wellicht langzamerhand iets van het geval; ons staat het nog levendig voor den geest, het geheele treffen leeft weer voor ons op. Gij waart in die dagen *Secretaris*, het was U aan te zien, dat het incident U trof tot in het diepst uwer ziel; — met het rechter oog bliktet gij naar den *Voorzitter*, met het linker koosdet gij de *Redactie*; — over uw gelaat lag een smartelijke trek; — gij waart een en al de incarnatie der meewarigheid,

---

[1]) Redactie. H.

en trachttet naar uw vermogen een opkomenden storm te bezweren volgens het aloude recept, bij het sparen van de kool en de geit nog immer in gebruik. Een lonkje *rechts*: «met den inhoud van den verzonden brief was het U wel mogelijk mede te gaan;» — een lonkje *links*: «met den vorm waart ge echter weinig ingenomen, deze had gelukkiger kunnen zijn, zou gelukkiger zijn geweest — gij waart Secretaris!! — indien U de zorg der redactie ware opgedragen:»

Uw bedeesd protest kwam wat laat, en was in tegenspraak met uwe manhaftige verklaring,» [1])

„**Ten volle** vereenig ik mij met de opinie en met den inhoud van het antwoord van onzen *Voorzitter* aan het College van Directeuren van de Landbouwschool.

(get.) C. J. Colpa."

geplaatst aan den voet van een, het concept van den voorzitter begeleidenden brief van 2 Maart 1902.

Over Uwe toenmalige wankele houding willen wij U niet hard vallen, waar gij echter verzekert, onder de noodige cursiveering, dat U *geen enkel feit bekend* is, wijzende op belangrijk *verschil van zienswijze* tusschen Bestuur en Redactie, zij 't ons geoorloofd er U op te wijzen, dat gij U te boud uit.

Op blz. 126 zegt de Heer Colpa:

„Bij mij zijn vele jaren van studie, praktijk en nadenken noodig geweest om onwrikbaar vaste meeningen te doen ontstaan."

«*Bescheidenheit ist eine Zier,*
Doch weiter kommt man ohne ihr.»

Voor een scherpzinnig man als de heer Colpa is, doet het ons leed, dat hij bij het raadplegen zijner bronnen, waaronder stellig ook het Zeitschrift für Vermessungswesen wel zal behooren, over het hoofd heeft gezien de literatuur over verschuivingen van den bodem, waaruit door ons een en ander is medegedeeld in de 2e aflevering van dezen jaargang van ons orgaan.

Waren hem de onderzoekingen van onze ambtgenooten Rothkegel en Köndgen, en de beschouwingen van Prof. Schuh-

---

[1]) Zie het archief onzer Vereeniging. H.

macher bekend geweest, wellicht had hij dan op blz. 126 niet neergeschreven:

„dat m. i. nog nooit bewijsvoeringen, van welke zijde ook, het niet mogelijke en het niet wenschelijke van een kadaster met bewijskracht ten opzichte der grenzen, hebben aangetoond."

Ook uit zijn opstel: «*Een en ander over kadastrale techniek,*» voorkomende in Jrg. XXII (1905) mag tot deze leemte in zijn nasporingen worden besloten.

Op blz. 168 noemt hij Prof. Emilio Bianchi een groot voorstander van een kadaster met bewijskracht, die de meening is toegedaan:

„dat tot heden (Art. 8. — blz. 169) de rechtsgevolgen van het kadaster en de wijzigingen, die daartoe in het burgerlijk recht noodzakelijk worden, nog steeds niet bij latere wet zijn vastgesteld, tengevolge van de tegenwerking der op dit punt meer conservatieve elementen in de regeeringslichamen."

Ons dunkt, de criticus — niet *criticaster* — Colpa zou, had hij kennis genomen van bedoelde literatuur, wellicht de aandacht gevestigd hebben op het feit, dat *Italië* een aardbevingsnest bij uitnemendheid is, een in dit opzicht zwaar bezocht land, waarvan enkele deelen zelfs zonder aardschuddingen neiging hebben om spoorloos te verdwijnen, als b. v. *Peschiera Maraglio*, dat op 't oogenblik bezig is het voorbeeld van *Tavernola* volgende, onder den waterspiegel van het *Iscomeer* te zinken; — een demonstratie wel in staat, de wetgevers op het gebied van bewijskracht, ietwat behoudend te stemmen.

Op blz. 127 plaatst de heer Colpa nog enkele zinsneden die wij niet onopgemerkt mogen laten.

Zij luiden:

. . . . . . „heb ik con amore gestemd voor uitbreiding dier eischen met kennis van kultuurtechniek.

„*Bij ingeving*, als het ware, *zijn wij* allen op dat gebied *medegegaan.*

„Deskundigen op het gebied van kultuurtechniek zijn wij echter zoo goed als geen van allen.

„Te vergeefs zal men in ons tijdschrift naar een enkel opstel zoeken over die wetenschap.

„Zelfs op het gebied van ruilverkaveling bepaalt zich *onze voorlichting* in het tijdschrift tot eenige *zeer algemeene denkbeelden.* „Eene

uitgebreide memorie met uitgewerkte voorbeelden, is door het bestuur der Vereeniging aan de Commissie „Ontginning" in het Nederl. Landbouw-comité toegezonden, zooals werd medegedeeld op de Algemeene Vergadering van 30 Sept. 1900.

„Behalve bestuur en redactie zullen van deze belangrijke stukken echter niet velen kennis genomen hebben,"

en klinken als een verwijt.

Had de Heer Colpa een opstel willen hebben, b.v. over verweering van gesteenten, of over geognostisch-agronomische onderzoekingen; — over het meten van stroomsnelheden, of over het uitvoeren van grondwerk; — over wegen- en bruggenbouw, of over de constructie van sluizen en duikers; — over bevloeiing of over drainage; — over bedijking of over vervening; — of over verbouw, verpleging en groeiwijze van grasgewassen; — altegader kultuurtechnische onderwerpen, waarmede in meerdere of mindere mate de ruilverkavelingsdienst ons in aanraking brengt?

Waarom toch dien eisch niet eerder gesteld, waarom stilzwijgend genoegen genomen met een voorlichting, die zich tot eenige algemeenheden bepaalde, in plaats van naar overleg te trachten met de redactie?

Onze tekortkomingen waren er wellicht geringer door geworden, en misschien ware hij er in geslaagd, in onzen kring de belangstelling die de ruilverkaveling zoozeer verdient, in verhoogde mate te wekken.

Waarom stond hij de redactie in dit streven niet terzijde, in plaats van ook op zijn persoon van toepassing te doen worden, (blz. 13. *Memorie Organisatie en Reorganisatie* 5°. *Geest van het Personeel.*):

„Jaren geleden maakte menigeen gebruik van de werken in de bibliotheek der Vereeniging voor K. en L., die in omvang en beteekenis steeds toeneemt, thans is het een zeldzaamheid als nog eens een boek wordt gevraagd."

De Heer Colpa weet niet hoe dankbaar de redactie medearbeiders tegemoet zou zijn getreden; hoe erkentelijk zij zich zou hebben betoond.

Wij maken er U geen verwijt van, dat ge er de voorkeur aan hebt geschonken, uit welke overwegingen dan ook, op een afstand te blijven staan, maar eilieve, ga thans niet met steenen gooien

naar hen, wier arbeid als redacteuren gij kwalijk in staat zijt te beoordeelen, omdat gij, als buiten de redactie van het orgaan staande, met betrekking tot deze soort van arbeid in het onbekende tast.

Wij hebben nog een en ander in het midden gebracht, om onze in dit opzicht gedane toezegging gestand te doen. De, naar wij gelooven te hebben aangetoond, op 19 Maart geleverde *oppervlakkige* critiek, zullen wij verder ongemoeid laten.

Ten slotte, ons veeljarig ondankbaar troetelkind, het kadaster met bewijskracht, is o. i. dood als een *pier*, of, *as a doornail*, of zelfs, *as a coffin-nail*, naar verkiezing.

'tWas een pseudo — Barbertje, in 't eind verdiende zij in kleine stukjes gesneden en ingezouten te worden; — evenwel, was opstanding voor haar mogelijk, als 't echte Barbertje zou zij, daartoe voor de vierschaar geroepen gewis getuigen, dat er een tijd is geweest dat ook wij haar hebben gevoed en gekleed en verzorgd.

Dat zijn de verzachtende omstandigheden die wij pleiten.

Desniettegenstaande leggen wij ons willig neer, wanneer ons drietal rechters ons uit «ring en ding» wil bannen; — blijft eischen: «voer die menschen weg, zij moeten hangen!»

Een eisch der gerechtigheid is dan echter, dat men ons niet alleen doe sneven.

Met ons vijven hebben wij gekorven en verminkt tot de dood intrad.

Onze mede onderteekenaars der Memorie «Organisatie en Reorganisatie» stelle men met ons terecht.

De Heer Boer in het midden, rechts en links van hem een lid van de redactie — op die eereplaats hebben wij aanspraak — terwijl de flanken der dus gevormde groep, door de heeren van der Veur en de Vries behooren te worden ingenomen.

Utrecht 2 September '07. C. W. HOFFMANN.

Verslag van de Rijkscommissie voor graadmeting en waterpassing aangaande hare werkzaamheden gedurende het jaar 1906.

Commissie

Den 14den December 1906 verloor de commissie door overlijden haar medelid dr. J. A. C. Oudemans. Hij maakte deel uit van de commissie sedert hare instelling in 1879 en tot in het laatst zijner dagen bleef hij met toewijding deelnemen aan de zaken der commissie. Meer bijzonder besteedde hij zijne krachten aan de sterrekundige plaatsbepalingen, hij bepaalde persoonlijk in de jaren 1869 en 1880 het azimuth van de richting Utrecht—Amersfoort, terwijl onder zijne leiding de bepalingen van breedte en azimuth op 13 punten van het Nederlandsche driehoeksnet werden uitgevoerd.

De resultaten van deze bepalingen zijn nedergelegd in de uitgaven der commissie getiteld:

Détermination à Utrecht de l'azimut d'Amersfoort par J. A. C. Oudemans. La Haye 1881 en Détermination de la latitude et d'un azimut aux stations Oirschot, Utrecht, Sambeek, Wolberg, Harikerberg, Sleen, Schoorl, Zierikzee, Terschelling, Ameland, Leeuwarden, Urk et Groningen. Delft 1904.

De commissie heeft de gevoelens, die het heengaan van haar betreurd medelid bij haar opwekte, teruggevonden in de waardige hulde, die door den voorzitter der natuurkundige afdeeling van de Koninklijke Academie van Wetenschappen in de vergadering van 29 December 1906 gebracht is.

Betrekkingen met de buitenlandsche leden van de internationale vereeniging voor aardmeting.

De 15de algemeene conferentie van de internationale vereeniging voor aardmeting werd van 20 tot 28 September 1906 gehouden te Budapest en bijgewoond door de leden der Nederlandsche commissie H. G. van de Sande Bakhuyzen, Hk. J. Heuvelink en J. J. A. Muller.

De afgevaardigden kwamen bijeen in de vergaderzaal van de Hongaarsche Akademie van Wetenschappen; zij waren 48 in getal en vertegenwoorgden 19 Staten, n.l. Duitschland met 11, de Argentijnsche Republiek met 1, Oostenrijk met 4, België met 1, Denemarken met 1, Spanje met 2, de Vereenigde Staten met 2, Frankrijk met 7, Engeland met 1, Hongarije met 2, Italië met 2, Japan met 2, Mexico met 2, Noorwegen met 1, Nederland met 3, Rumenië met 2, Rusland met 2, Zweden met 1 en Zwitserland met 1 afgevaardigde.

In de eerste zitting werden zij namens de Regeering begroet door graaf Apponyi, den Minister van Eeredienst en Openbaar Onderwijs,

en vervolgens door den president der Hongaarsche Academie van Wetenschappen, wier toespraken werden beantwoord door generaal Bassot, den voorzitter der vereeniging.

De permanente secretaris, de Heer van de Sande Bakhuyzen, bracht in deze zitting een uitvoerig verslag uit van hetgeen op administratief gebied in de laatste drie jaren in de vereeniging was voorgevallen en wijdde in de eerste plaats een woord aan de sedert de laatste vergadering overleden afgevaardigden de Heeren Nagel, von Orff, von Richthofen, Karlinsky, Preston en Lindhagen. Als een belangrijk feit kon hij vermelden dat van de 21 aangesloten Staten er reeds 20 te kennen hadden gegeven in te stemmen met het voorstel, om de 1 Januari 1897 in werking getreden overeenkomst, die 31 December 1906 teneinde liep, wederom voor tien jaren te verlengen.

Vervolgens gaf prof. Helmert, de directeur van het centraalbureau te Potsdam, verslag van de aldaar in de laatste drie jaren verrichte werkzaamheden, n.l.:

1°. onderzoekingen omtrent de verplaatsing der polen over het aardoppervlak;

2°. relatieve bepalingen van de grootte der zwaartekracht op verschillende punten, het onderzoek van slingertoestellen en het geven van onderricht in het gebruik van deze;

3°. bepaling van de absolute waarde der zwaartekracht te Potsdam;

4°. voortzetting van het onderzoek betreffende de schietlood-afwijkingen in Europa en het bestudeeren van de kromming der geoïde volgens de richting der meridianen en der parallellen in verschillende landen.

Ten slotte bracht prof. Albrecht verslag uit over de werkzaamheden van den internationalen breedtedienst in het noordelijk en het zuidelijk halfrond en werd door hem het voorstel gedaan in de bestaande organisatie geen verandering te brengen vóór de volgende algemeene conferentie. Dit rapport en voorstel werden door den voorzitter in handen gesteld eener commissie, waarvan ook de Heer van de Sande Bakhuyzen deel uitmaakte.

In de 2de zitting gaf de Heer Bourgeois een overzicht van de basismetingen uitgevoerd met invardraden volgens de methode van Jäderin op grond van de ondervinding opgedaan in Ecuador en in Rusland stelde hij de op deze wijze te bereiken nauwkeurigheid niet hooger dan 1 : 100000 tot 1 : 200000.

De Heer Lallemand bracht verslag uit over de nauwkeurigheidswaterpassingen, die thans gezamenlijk eene lengte bereiken van 275000 kilometers, bijna 7 maal den omtrek der aarde.

Hij vestigde de aandacht op de onlangs tot stand gebrachte verbinding tusschen het niveau van den Atlantischen en den Stillen Oceaan, door de

Vereenigde Staten, die een verschil oplevert van 12 centimeters, dat geheel te verklaren is door de opeenhooping der waarnemingsfouten over een afstand van meer dan 5000 kilometers.

Verder werden nog verslagen uitgebracht over schietloodafwijkingen en over slingerwaarnemingen.

Naar aanleiding van het verslag van den heer Darwin over den stand der Afrikaansche graadmeting, van Kaapstad tot Caïro, deelde de Heer Helmert mede, dat, naar hij verwachtte, de Duitsche Regeering in 1907 gelden zou toestaan voor de uitvoering der triangulatiewerkzaamheden in Duitsch Oost-Afrika. Hij gaf verder een overzicht van waarnemingen uitgevoerd bij Potsdam en bij Berlijn, betreffende kleine periodieke bewegingen der aardkorst, die door hem werden toegeschreven aan temperatuursveranderingen in verband met den stand der zon.

De zitting werd besloten met een mededeeling van prof. Albrecht over het gebruik van draadlooze telegrafie voor lengtebepalingen. Uit genomen proeven ter bepaling van het lengteverschil Potsdam—Brocken, waarvoor de seinen werden gegeven door het station Nauen op 32 kilometers van Potsdam en 183 van Brocken, is gebleken dat veranderlijke energie der electrische golven binnen ruime grenzen niet van invloed is, evenmin als het gebruik van verschillende coherers, terwijl even groote nauwkeurigheid kan worden bereikt als met den gewonen telegraaf.

In de 3de zitting gaf prof. Eötvös een beschrijving van zijn toestel ter bepaling van den gradient der zwaartekracht en van de daarmede verkregen resultaten. Deze bestaat uit een uiterst gevoelige torsiebalans met grooten slingertijd, die in een willekeurig azimut kan worden geplaatst. Uit den wringingshoek of den slingertijd met betrekking tot twee standen kan de gradient in richting en grootte en de kromming van het niveauvlak worden afgeleid. De gevoeligheid is zoo groot, dat in een vertrek de invloed van eene ongelijkheid in de aantrekking der muren kan worden bepaald; op een groot aantal stations in Hongarije zijn reeds waarnemingen uitgevoerd.

Vervolgens werd door prof. Hecker verslag gedaan van zijn reis ter bepaling van de zwaartekracht op den Indischen en den Stillen Oceaan, waarvoor op de conferentie te Kopenhagen in 1903 de noodige gelden waren toegestaan. De toegepaste methode is dezelfde, als die welke hij in 1901 tot bepaling van de zwaartekracht op den Atlantischen Oceaan had toegepast; de gebezigde instrumenten waren 5 kwikbarometers en 6 kookthermometers. De reis van Bremerhaven over Napels en Aden naar Melbourne en Sydney, van Sydney naar San Francisco, van San Francisco naar Yokohama en van Yokohama over Colombo terug naar Bremerhaven duurde van Maart 1904 tot April 1905. De waarnemingen uitgevoerd op den Indischen Oceaan waren nog niet gereduceerd, die op de Stillen

Oceaan wel, evenals de slingerwaarnemingen, die op verschillende punten aan den vasten wal zijn uitgevoerd. Het resultaat is, dat op den Stillen Oceaan de zwaartekracht over het algemeen normaal is en voldoet aan de in 1901 door Helmert gegeven formule; slechts in de nabijheid van kusten en eilanden en in een enkel buitengewoon diep gedeelte, waren storingen merkbaar. De hypothese van Pratt betreffende den isostatischen bouw der aardkorst, werd dus bevestigd. De gebezigde toestellen waren ter bezichtiging in een der zalen van de Akademie opgesteld.

Door prof. Gauthier werd mededeeling gedaan omtrent de resultaten der slingerwaarnemingen, die in de laatste jaren in de Zwitsersche Alpen zijn gedaan en omtrent de basismeting in den Simplontunnel, die daartoe gedurende vijf dagen ter beschikking der Zwitsersche commissie was gesteld; zij geschiedde met invardraden onder direct toezicht van den Heer Guillaume; de bereikte nauwkeurigheid wordt gesteld op 1 : 1.000.000. Gelijktijdig werden door den Heer Brillouin volgens de denkbeelden van prof. Eötvös, maar met een eenigszins gewijzigde torsiebalans, de kromming van het niveauvlak in den tunnel bepaald.

In de 4de zitting deed de Heer Hayford een uitvoerige mededeeling betreffende de resultaten, die de in de Vereenigde Staten geconstateerde schietloodafwijkingen hebben opgeleverd met betrekking tot den vorm der geoïde en den isostatischen bouw der aardkorst. Ook hierbij vond men eene bevestiging van de hypothese van Pratt, en heeft men na het volbrengen van een overweldigende hoeveelheid rekenwerk kunnen afleiden, dat de compensatie der massa's op een diepte van ongeveer 114 kilometers moet zijn ingetreden, met 83 en 160 kilometers als uiterste grenzen; ook zijn de groote as en de afplatting der ellipsoïde, die voor dit gedeelte van het aardoppervlak zich het best aan de geoïde aansluit, afgeleid.

Verder werden door verschillende gedelegeerden verslagen uitgebracht betreffende de in de laatste drie jaren in de door hen vertegenwoordigde landen uitgevoerde werkzaamheden. Na de mededeeling van den Heer Poincaré over de graadmeting, die door de Fransche expeditie in Peru en Ecuador is uitgevoerd, waar men met de grootste moeilijkheden te kampen heeft gehad, bracht op verzoek van den voorzitter de vergadering door opstaan een eerbiedige hulde aan de officieren en soldaten, die daarbij als offers van hun plicht en van de wetenschap waren gebleven.

De 5de vergadering was voor een groot deel gewijd aan de nationale verslagen; de Heer Heuvelink deed eene mededeeling over de in Nederland verrichte werkzaamheden; de Heer Muller bood een rapport aan van den Heer Blok betreffende den triangulatiearbeid op Sumatra.

Verder sprak de Heer Driencourt over het gebruik van het prisma-astrolabium ter bepaling van de geografische breedte en van den tijd,

welk instrument in een der nevenzalen ter bezichtiging voor belangstellenden was opgesteld. Wegens het gevorderd uur moest deze mededeeling worden afgebroken; zij werd in de 6de zitting ten einde gebracht.

In deze zitting gaf de Heer Guillaume, die daartoe opzettelijk uit Parijs was overgekomen, een uitvoerig bericht omtrent het gebruik van invardraden voor basismeting, speciaal van de voorzorgen, die behooren te worden in acht genomen tot het bereiken van de grootst mogelijke nauwkeurigheid.

In de 7de en laatste zitting werden vooreerst behandeld de rapporten, uitgebracht door de Heeren Darwin en Lallemand naar aanleiding der voorstellen, ontvangen van de internationale associatie der Akademies, die in hunne handen waren gesteld. Deze had op hare in 1904 te Londen gehouden vergadering besloten, de medewerking der internationale graadmeting in te roepen, voor de uitvoering van nauwkeurigheidswaterpassingen n bergstreken, die aan aardbeving onderhevig waren, en voor het uitvoeren van slingerwaarnemingen met het doel licht te verkrijgen omtrent de verdeeling der massa's in de aardkorst.

Wat het eerste punt betreft werd aangenomen de conclusie van den Heer Lallemand, dat het wenschelijk was in dergelijke streken de waterpassingen periodiek, b.v. elke vijftig jaar, te herhalen. Naar aanleiding van het tweede werd op voorstel van den Heer Darwin de opmerkzaamheid der geodeten gericht op de wenschelijkheid om bij de keuze der stations voor slingerwaarnemingen met het bedoelde vraagstuk rekening te houden.

Verder werden door verschillende leden nog een aantal wenschen uitgesproken, met welke de vergadering zich vereenigde, op voorstel van den Heer Helmert werd de dank der vergadering gebracht aan de waarnemers bij den internationalen breedtedienst en aan de autoriteiten, die daarbij hun medewerking verleenen.

Het door de financieele commissie uitgebracht verslag kwam daarna in behandeling, de besluiten daarvan werden aangenomen. Hetzelfde was het geval met het verslag der commissie voor de breedtebepalingen, deze zullen tot de volgende bijeenkomst op denzelfden voet worden voortgezet.

In verband met de van de betrokken mogendheden ontvangen antwoorden, werd op voorstel van den voorzitter besloten, dat de overeenkomst met 1 Januari 1907 voor een tijdvak van 10 jaren zou worden verlengd. op de thans geldende grondslagen. De voortzetting maakte de verkiezing van een nieuw bureau noodig, het resultaat der stemming was, dat generaal Bassot als president, generaal von Zachariae als vice-president en prof. van de Sande Bakhuyzen als secretaris werden herkozen.

Na dankbetuiging aan de Hongaarsche Regeering, aan den president der Akademie van Wetenschappen en aan den Hongaarschen gedele-

geerde prof. Bodola, voor de hartelijke ontvangst welke de afgevaardigden te Budapest was ten deel gevallen, werd de 15[de] algemeene conferentie gesloten.

Werkzaamheden der commissie.

De bemoeiingen der commissie betroffen in 1906:
de primaire driehoeksmeting;
de basismeting;
de secundaire driehoeksmeting;
de sterrekundige waarnemingen;
de slingerproeven.

Driehoeksmeting. Personeel.

Het personeel voor de driehoeksmeting bestond in 1906 uit de volgende heeren;

de ingenieurs 1[ste] klasse N. Wildeboer en J. A. van Eyk Bijleveld; de ingenieurs E. A. J. H. Modderman, Cd. H. Bijl, J. Canters, J. B. de Hulster, J. W. Dieperink, H. Heyl en W. B. Peteri; de landmeters van het kadaster, gedetacheerd bij de commissie, F. H. A. J. Bingen en Th. L. Kwisthout en den schrijver H. Vuurman.

Einde November 1906 werd aan den ingenieur Modderman opgedragen zich met de slingerwaarnemingen bezig te houden.

Primaire driehoeksmeting.

Terreinwerkzaamheden kwamen in 1906 niet voor. De berekeningen werden voortgezet en zoover voltooid, dat thans voor het geheele primaire driehoeksnet de hoekmetingen vereffend zijn en de rechthoekige coördinaten van de projecties der hoekpunten benevens de rechtlijnige afstanden en richtingen van die projecties volgens stereografische kaartprojectie bekend zijn.

De registers der waarnemingen, oorspronkelijk bestaande uit boekjes van 16 pagina's werden geordend, doorloopend gepagineerd, voorzien van inhoudsopgaven en verdeeld in eenige deelen, liggen gereed om gebonden te worden.

Omtrent deze registers zij vermeld, dat daarvan bestaan twee exemplaren, het eene gemerkt: Exemplaar A, bevat alle origineele dadelijk met inkt geschreven cijfers der waarnemingen, het andere gemerkt: Exemplaar B bevat de gecollationeerde copie van die cijfers, voor zoover zij niet dadelijk in het exemplaar A als waardeloos waren gemerkt.

De berekeningen van het driehoeksnet worden zoo goed als geheel in duplo doorgevoerd met ieder van de beide registers van waarnemingen als uitgangspunt.

Alleen de zeer omvangrijke oplossingen van normaal vergelijkingen voor de vereffening van de drie groepen, waarin het driehoeksnet verdeeld

werd (zie de kaart bij het jaarverslag over 1904) werden in een enkel exemplaar uitgevoerd; door het welbekende medevoeren van controletermen kon daarbij eene mogelijke rekenfout niet onopgemerkt blijven.

De copij voor de uitgave van de waarnemingen voor de derde groep van driehoeken, gelijk aan die voor de uitgaven van de waarnemingen aan de eerste en de tweede groep, en ook van de waarnemingen voor de tusschenpunten in het geheele driehoeksnet is zoo goed als gereed.

Basismeting.

Deze vordert nog voorbereidingen van zeer uiteenloopenden aard, waaraan de noodige aandacht wordt geschonken.

Secundaire driehoeksmeting.

De terreinwerkzaamheden voor de secundaire driehoeksmeting werden dit jaar in aansluiting aan die van het vorig jaar voortgezet door vier ploegen, die daartoe op 1 Mei naar het terrein vertrokken.

De eerste ploeg bestond uit den landmeter Bingen als chef en den ingenieur Dieperink; de tweede uit den ingenieur Bijl als chef en den ingenieur Peteri; de derde uit den landmeter Kwisthout als chef en den ingenieur Canters; en de vierde uit den ingenieur de Hulster als chef en den ingenieur Heyl.

De eerste ploeg zette de verkenning van het terrein bewesten de gebroken lijn Gorinchem—Geertruidenberg—Terheyden—Etten—Zundertsche schijf—Hoogemoer, noordwaarts begrensd door de gebroken lijn Gorinchem—Dordrecht—Rotterdam, zuidwaarts door de Belgische grenzen, voort en bezocht in verband met aanvullingsmetingen het station Dongen.

Door haar werden de metingen uitgevoerd op de stations: Biesbosch I, Biesbosch II, Geertruidenberg I, Oosterhout I, Breda I, Lage-Zwaluwe, Terheyden, Rijsbergen, Zundert, Maalbergen, Waaybergen en Hoogstraten. Op alle stations werden tevens de noodige centreeringsmetingen gedaan. Bovendien geschiedden aanvullingsmetingen op de stations Dongen I en Haansberg en centreeringsmetingen op de stations: Oirschot, Castelresche heide, Strijbeek, Willemsdorp, Hoogemoer, Zundertsche schijf, Blokken en Tilburg I. Te Willemsdorp, Hoogemoer en Zundertsche schijf werden daartoe de vastleggingssteenen geplaatst. De centreeringsmetingen te Oirschot werden gedaan ter verzekering van de bestaande vastlegging in verband met de herstellingswerken van den toren.

De tweede ploeg vervolgde de verkenning van het terrein bewesten de lijn Utrecht - Gorinchem zuidwaarts begrensd door de gebroken lijn Gorinchem—Dordrecht—Rotterdam en noordwaarts door de lijn Utrecht—Nieuwkoop.

Door deze ploeg zijn de metingen met de noodige centreeringsmetingen

verricht op de stations: Oyen, Ophemert, Tiel I, Buren I, Beesd I, Zaltbommel I, Zuilichem I, Kuilenburg I, Asperen, Acquoy en Gorinchem I, benevens aanvullingsmetingen te Puiflijk en centreeringsmetingen te Oss en Deursen.

De derde ploeg vulde het aan de verkenning van de Veluwe nog ontbrekende aan en maakte een begin met de voltooiing van de reeds in 1903 gedeeltelijk uitgevoerde verkenning van de provincie Utrecht.

Deze ploeg voltooide de metingen op de navolgende stations: Filipsberg, Heerde, Wolberg, Tepelberg, Vaassen, Nijbroek, Vreebosch (Gld.), Apeldoorn I, Beekbergen I, Ugchelerbosch, Veluwe, Garderen, Boschberg (Gld.), Heidensberg, Franscheberg, Valenberg, Ede I, Luntersche heide, Wageningen I, Emmikhuizen en Scherpenzeel, terwijl op alle stations de noodige centreeringsmetingen geschiedden.

Nog werden door haar centreeringsmetingen verricht op de stations: Scherpenberg, Galgenberg, Salsberg, Varenna, Schadeveld, Imbosch, Kemperheide en Valkenhuizerveld.

Daar een signaal op Veluwe te kostbaar moest worden om in dit station alle richtingen van den 1sten rang te kunnen meten, werd besloten hier alleen die richtingen te meten, die op den vlakken grond zichtbaar zijn.

Teneinde het punt van de omliggende stations te kunnen instellen werd een baak van 32 M. hoogte opgericht.

De vierde ploeg ving hare werkzaamheden aan met de verkenning van de provincie Zeeland en vervolgde die na afloop der metingen. Ze volbracht de metingen met de noodige centreeringsmetingen op de navolgende stations: Wijhe I, Heino I, Dalfsen, Zwolle I, Hattem, Zalk, Kampen I, Elburg I, Nunspeet I, Nijkerk I en Barneveld, benevens centreeringsmetingen op de stations de Hollander en Hasselt.

De inrichtingen noodig voor de opstelling der instrumenten en voor de aanwijzing der driehoekspunten, welke niet op gebouwen gelegen zijn, werden in den loop van den zomer gemaakt en de torens na voleinding der waarnemingen weer in hun vorigen staat teruggebracht.

Nog zijn op de punten Teunisduin en Berkheide eenige herstellingen uitgevoerd en voorzieningen genomen tegen zandverstuiving. De bebouwing van de verschillende stations en het herstellen van de torens in hun vorigen staat geschiedde dit jaar door en onder leiding van twee timmerlieden in vasten dienst, nadat hun daartoe de noodige gegevens waren verstrekt.

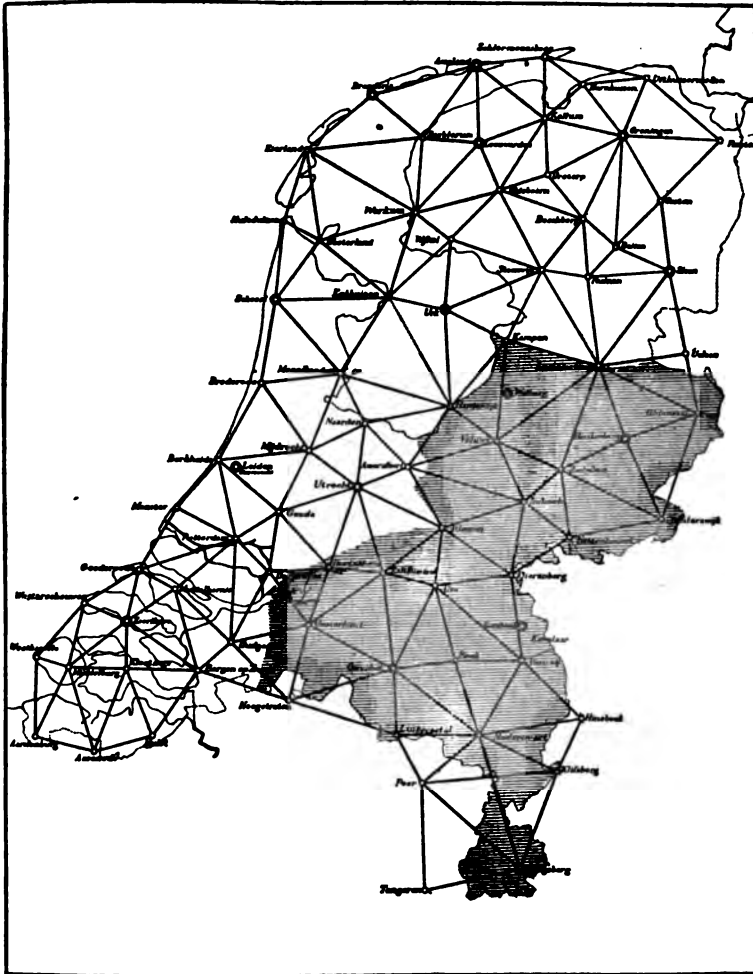
De berekeningen van de secundaire driehoeksmeting werden zooveel mogelijk voortgezet. Met de vereffening van de punten van den 1sten rang in Zuid-Limburg werd een aanvang gemaakt; de voorbereidende berekeningen kwamen daarvoor voor een groot deel gereed.

Ten slotte zij hier nog medegedeeld, dat het hoofdpunt Huisduinen in het jaar 1907 zal verdwijnen. De watertoren van de waterleiding van de

gemeente Helder, waarop dit punt is gelegen, wordt in den zomer van dit jaar afgebroken, de nieuwe watertoren voor die waterleiding zal op ruim $2\frac{1}{2}$ K.M. afstand daarvandaan gebouwd worden.

Waarschijnlijk echter zal het punt te vervangen zijn door een punt in de duinen ongeveer 170 M. verwijderd van den thans bestaanden watertoren.

Door arceering wordt op het bijgevoegde kaartje aangewezen tot hoever de terreinwerkzaamheden voor de secundaire driehoeksmeting zijn gevorderd.

Rijksdriehoeksmeting.

Aanwijzing van den stand der terreinwerkzaamheden voor de secundaire driehoeksmeting bij het einde van het jaar 1906.

Sterrekundige waarnemingen.

De heer Dr. H. J. Zwiers heeft in het afgeloopen jaar tot 15 November 1906, toen hij benoemd werd tot observator aan de sterrewacht te Leiden, de waarnemingen en berekeningen ter bepaling van de poolshoogteverandering te Leiden voortgezet. In het vorig jaarverslag werd gewezen op de wenschelijkheid om de hoekwaarde van een omgang van de mikrometerschroef onafhankelijk van sterwaarnemingen te bepalen. Dit is geschied door het Talcott-instrument onder den Meridiaancirkel te plaatsen, en den kijker van het tweede instrument te richten op den kijker van het Talcott-instrument bij verschillende standen van de mikrometerschroef. Door aflezing van de cirkels van den Meridiaancirkel kon dan de hoekwaarde van een schroefomgang worden bepaald. De verkregen uitkomst sloot zeer goed met die, welke vroeger uit sterwaarnemingen was afgeleid.

De heer Zwiers heeft zich verder bezig gehouden met eene definitieve herleiding van alle waarnemingen, zoowel van hem zelven als van Dr. Stein.

Slingerwaarnemingen.

De hulptoestellen ter bepaling van de slingertijden der slingers van Defforges en Stückrath zijn aan de sterrewacht te Leiden gewijzigd en aangebracht aan de slingertoestellen, die thans voor de waarnemingen geschikt zijn. Tevens is te Leiden de tijdmeter van Nardin met electrisch contact onderzocht, en uit de waargenomen wekelijksche gangen gedurende een jaar is de formule van dien tijdmeter opgemaakt, het bleek hieruit dat dit uurwerk een voortreffelijk instrument is.

Aan den heer Dr. H. J. Zwiers, die met 1 April tot ingenieur van de commissie was benoemd, werd opgedragen om zich behalve met de waarnemingen voor de verandering van de poolshoogte ook met de slingerwaarnemingen bezig te houden.

Wegens zijn benoeming tot observator aan de sterrewacht te Leiden verzocht en verkreeg hij echter met 15 November eervol ontslag uit den dienst der commissie. In zijn plaats werd de ingenieur E. A. J. H. Modderman te Delft, die tot dusver bij de triangulatie werkzaam was, voor de uitvoering der slingerwaarnemingen aangewezen. De slingertoestellen met toebehooren werden in verband met deze benoeming van de sterrenwacht te Leiden naar het geodesiegebouw te Delft overgebracht.

De Rijkscommissie
voor Graadmeting en Waterpassing.
H. G. v. d. Sande Bakhuyzen, *Voorzitter.*
Hk. J. Heuvelink. *Secretaris.*

Leiden, / *Delft,* 19 Maart 1907.

1°. Herziening belastbare opbrengst der gebouwde eigendommen.

2°. Verhooging van hoofdstuk VII B, dienstjaar 1907.

Algemeene Beraadslaging.

(Tweede Kamer).

De heer ter Laan: Mijnheer de Voorzitter! In de Nota naar aanleiding van het Verslag zegt de Minister van Financiën, dat het misschien nog mogelijk is, dat hij mededeelingen kan doen bij de openbare behandeling. Ik weet niet of hij daarin is geslaagd; zoo ja, dan ware het misschien beter, dat eerst de Minister sprak, daar het van die mededeelingen zal afhangen welke houding door mij zal zijn aan te nemen.

De heer de Meester, Minister van Financiën: Mijnheer de Voorzitter! Ik ben gaarne bereid reeds dadelijk de gevraagde inlichtingen te geven. In het Verslag heb ik gelezen, dat, naar men meende, de belastbare opbrengst van eenvoudige arbeiderswoningen, *f* 1 per week huur doende, voor verschillende plaatsen zeer uiteenloopend is geschat. Als voorbeeld worden aangevoerd Utrecht, waar de woningen zijn geschat op eene belastbare opbrengst van *f* 50, 's Hertogenbosch op *f* 40 en Tilburg op *f* 25 à *f* 30.

Allereerst moet ik doen opmerken, dat men bij de schatting der belastbare opbrengst van gebouwde eigendommen niet moet handelen overkomstig het voorschrift van art. 9 van de wet op de personeele belasting, door de weekhuur te vermenigvuldigen met 50 en dan te zeggen: ziedaar nu de belastbare opbrengst. Een dergelijke schatting zou niet zijn overeenkomstig de wet van 1897, die voor de schatting der belastbare opbrengst een anderen maatstaf heeft bepaald dan voor de bepaling der huurwaarde voor de personeele belasting. Art. 9 toch van de wet op de personeele belasting zegt, dat voor de verhuurde perceelen de huurwaarde wordt gesteld op het bedrag van den jaarlijkschen huurprijs en dat onder huurprijs wordt verstaan het bedrag aan geld, dat voor het gebruik moet worden betaald.

Heeft iemand dus een huis gehuurd tegen een huur van *f* 1 per week, dan moet zijn huurwaarde gesteld worden op 50 × *f* 1 of *f* 50 (§ 3 van artikel 9).

Maar in de wet van 1897 op de herziening van de belastbare opbrengst der gebouwde eigendommen is dat anders geregeld. Daarin wordt voor andere gebouwde eigendommen dan hoeven en fabrieken de belastbare opbrengst gesteld op de gemiddelde jaarlijksche huurwaarde over de jaren 1892—1896, en wordt de huurwaarde bepaald op een huurprijs onder

normale omstandigheden genoten. Ziedaar nu juist waarop het aankomt. In het éene geval hebben wij te doen met wat *moet worden betaald*, in het andere met wat *gemiddeld is genoten.*

En nu bedenke men, dat kleine woningen dikwijls leeg staan, en dat niet zelden de betaling der huur, ook van een verhuurde woning, achterwege blijft.

In de drie plaatsen, in het Verslag genoemd, heb ik doen onderzoeken of de in het Verslag genoemde feiten juist zijn en indien ja, waaraan dit is toe te schrijven.

Uit Utrecht heb ik een staat ontvangen waarop gerecapituleerd zijn 367 woningen, waarvan de huurprijs *f* 1 of iets meer of minder bedraagt. Van de woningen met een huurprijs van *f* 1 's weeks zijn er 73 geschat op een belastbare opbrengst van *f* 50, 40 op een belastbare opbrengst van *f* 45 en 12 op een belastbare opbrengst van *f* 40. De controleur van de grondbelasting, die gehoord is over de vraag waaraan dit is toe te schrijven, zegt, dat in sommige deelen van Utrecht het getal van die soort woningen zeer gering is, zoodat zij grooten aftrek hebben. Daarbij komt, dat in een deel van Utrecht niemand een andere woning kan krijgen zonder het bewijs te vertoonen dat de huur van de vorige woning betaald is. Die weekwoningen worden bijna uitsluitend beheerd door tusschenpersonen, die den eigenaardigen naam van „uitmaners" dragen. Deze maatregel, welken ik hier niet heb te verdedigen of te bestrijden, maakt dat die woningen steeds geregeld huurders vinden en dat wanbetaling daar niet voorkomt. Vandaar dat de schattingscommissie vrijheid heeft gevonden in dat deel van Utrecht de weekhuur met 50 te vermenigvuldigen en dus de belastbare opbrengst op *f* 50 te stellen, maar in andere deelen van Utrecht is dat in mindere mate het geval en daar heeft men, zooals ik reeds zeide, woningen van *f* 1 weekhuur, welker belastbare opbrengst is gesteld op *f* 45 en *f* 40.

Dit gaat nog verder. In datzelfde Utrecht vindt men woningen van *f* 1,10 en *f* 1,20 weekhuur, waarvan de belastbare opbrengst op *f* 40 is geschat, en woningen van *f* 1,10 à *f* 1,35, waarvan de belastbare opbrengst op *f* 50 is geschat.

Uit 's Hertogenbosch is mij bericht, dat daar zich inderdaad het geval, in het Verslag vermeld, voordoet, en dat men daar gehandeld heeft gelijk men deed, omdat uit een nauwkeurig onderzoek was gebleken, dat de huur van de woningen van *f* 1 per week gedurende 8 à 10 weken niet binnenkwam, hetzij door ziekte van het gezin, hetzij door het leegstaan van de woning.

In Tilburg heeft men nog lager geschat. Ik heb daarover inlichtingen ingewonnen bij den afgetreden voorzitter van de schattingscommissie, die evenwel zelf in de schatting van deze woningen geen aandeel heeft gehad,

daar hij den eerstbenoemden, doch gedurende de herziening, naar het buitenland vertrokken voorzitter heeft vervangen. De persoon over wien ik nu spreek heeft alleen nog deel genomen aan de schatting krachtens de wet van 1904. Hij schrijft mij, dat de schatting van arbeiderswoningen van hoogstens *f* 1 weekhuur, door de meerbedoelde commissie, werkelijk op *f* 25 à *f* 30 is vastgesteld en voegt er bij, dat, naar zijn meening, die schatting juist is, ook in verhouding van de arbeiderswoningen van hoogere huurwaarde, waarvan, zoover hem is gebleken, de schatting van af *f* 35 tot *f* 60, naar gelang de huuropbrengst, dan óók goed is verricht. De arbeiderswoningen te Tilburg, vallende onder de categorie van *f* 1 weekhuur, zijn, blijkens het hierbedoelde schrijven, over het algemeen zeer slecht en ondoelmatig ingericht en daardoor zeer moeilijk te verhuren. „Goede betalers blijven daarin in den regel niet langer wonen dan noodzakelijk is; kortom, deze woningen brengen dooréén gerekend jaarlijks niet meer dan gemiddeld 30 à 35 weekhuren op, wat zijn oorzaak vindt in het feit, dat deze woningen weken achtereen onverhuurd blijven en dientengevolge aan de vernielzucht der jeugd zijn blootgesteld."

De feiten, zooals zij in het Verslag gemeld zijn, blijken dus juist, hoewel de schatting op *f* 50, voor wat Utrecht aangaat, geen algemeene regel is, en vele woningen van *f* 1 weekhuur lager getaxeerd zijn.

Doch er blijkt tevens, dat er wel degelijk een motief voor de schattingscommissiën heeft bestaan om niet alles uniform te schatten eu dat dit motief zich geheel aansluit bij de bepalingen der wet van 1897, welke in art. 4 den norm aangeeft, waarnaar geschat moest worden.

Ik kan tevens mededeelen, dat de hoofdcommissie weinig of geen bezwaren heeft ontvangen omtrent deze woningen en dat bij het Departement van Financiën daaromtrent in het geheel geen klachten zijn ingekomen.

Ook dit ter verklaring waarom er geen aanleiding is om te vermoeden, dat in deze niet naar behooren zou zijn gehandeld. Naar aanleiding van het Verslag heb ik inlichtingen ingewonnen en die inlichtingen komen mij voor ten volle de zaak te verklaren en ook de plaats gehad hebben schattingen te rechtvaardigen.

De heer ter Laan: Mijnheer de Voorzitter! Ik dank den Minister voor de door hem verstrekte inlichtingen, al had ik gaarne gezien dat die ons tijdiger en schriftelijk hadden bereikt.

De vraag is, of de schatting van de gebouwde eigendommen geleid heeft tot evenredigheid. Ook in verband met hetgeen de Minister thans heeft medegedeeld, wensch ik daarover een enkele opmerking te maken.

Bij dit wetsontwerp worden twee dingen gedaan welke ik met groote belangstelling zie en met blijdschap begroet.

Vooreerst wordt hier voor goed een streep gehaald door de berucht

geworden wet van 2 Mei 1897. De uitkomsten van de laatste schatting bewijzen hoe noodig dat was.

Verder breken wij ook voorgoed met het zegel op de grondbelasting.

Het is bekend, dat mijn partijgenooten en ik bij de behandeling der wet van 1906 getracht hebben verder te komen. Ons daartoe strekkend amendement is verworpen. Ik kom natuurlijk nu daarop niet terug. Ik wil zelfs verklaren, dat ook de regeling van thans een verbetering is en zal dus, als het eenigszins mogelijk is, daaraan mijn stem geven.

Dat het een verbetering is, blijkt afdoende uit de bij de Memorie van Toelichting overgelegde cijfers.

Als ik vergelijk de uitkomsten volgens de wet van 1897 met die volgens de wet van 1904, dan blijkt, dat de landbouw van bijna 5 pct. gestegen is tot 9 7/10 pct., en dat de fabrieken en de woonhuizen gedaald zijn resp. met pl.m. 1/2 en pl.m. 5 pct.

De fout van de wet van 1897, volgens welke de landbouw veel te weinig betaalde en vooral de woonhuizen te veel, wordt hersteld. Doch de onmogelijke wet van 2 Mei 1897 komt eigenlijk niet in aanmerking. Een goed overzicht van de beteekenis dezer herziening krijgt men, wanneer men de wet van 1904 legt naast die van 1873, die op het oogenblik nog geldt. Dan zien wij, dat de landbouw daalt van 11,24 tot 9,7 pct. dat de fabrieken van 7,63 dalen tot 7,38 pct., en dat de woonhuizen iets omhoog gaan.

Er blijkt uit, dat wat in de eerste plaats noodig was: ontlasting van den landbouw, inderdaad is tot stand gekomen. De landbouw daalt met ongeveer 1 1/2 pct. op de 11,4 pct. en wordt dus voor meer dan 1/8 ontlast.

Wanneer men den staat der gemeenten, door den Minister overgelegd, nagaat, en men neemt speciaal de landbouwgemeenten, dan ziet men, dat daar zelfs de gezamenlijke belastbare waarde is gedaald, Ik noem bijv. in de provincie Groningen de gemeenten Noorddijk, ten Boer en Bedum, waar de belastbare opbrengst lager wordt dan ze was volgens de wet van 1873.

Ik wil even een terugblik werpen op de gebeurtenissen die een gevolg waren van de Gebouwde-eigendomswet van 1897, waarvan de landbouwers in Groningen zelf toegaven, dat zij onuitvoerbaar was. In dit gewest openbaarde zich daartegen een algemeen verzet. En wat blijkt nu? Uit de cijfers die de Minister overlegt, ziet men, dat dit verzet volkomen gerechtvaardigd is. Maar wat men misschien niet zou hebben verwacht: er blijkt ook uit, dat wat de Groningers gedaan hebben door hun verzet tegen de wet van 1897, ook door de andere provinciën had behooren te geschieden.

Wanneer ik den staat naga en daarvan neem kolom 8, dan zie ik, dat in Groningen de belastbare opbrengst met meer dan 1/2 milioen is omhoog

gegaan, wat de hoeven betreft, maar dat dit ook in andere provinciën in zeer sterke mate het geval is, waar dus ook te laag was aangeslagen. De cijfers staan in de Memorie van Toelichting, ik heb dus niet noodig ze voor te lezen.

Maar men ziet nog iets en dat verdient nog meer de aandacht. In Groningen ging de beweging ook vooral tegen den te hoogen aanslag der woonhuizen; wij zien nu ook in den staat, dat de woonhuizen in Groningen naar beneden gaan, echter slechts met een bedrag, wat de belastbare opbrengst betreft, van bijna *f* 29.000 over de geheele provincie, dus van geen beteekenis.

Daartegenover staat dat in de andere provinciën, waar geen beweging tegen te hoogen aanslag van woonhuizen is geweest, de woonhuizen ook dalen en wel met veel hooger bedrag, in Limburg b.v. met niet minder dan *f* 600.000. Daarnaar gerekend, als men op deze cijfers afgaat, zou de wanverhouding in de andere provinciën veel grooter zijn geweest dan in Groningen. En dat was m. i. niet het geval. Er is wat anders: verschillende schatting in verschillende provinciën!

Nu zegt de Minister, dat deze wet van spoedeischenden aard is en het gewenscht zou zijn daarmede niet tot een ander jaar te wachten. In de afdeelingen zijn wij gekomen met onze bezwaren tegen verschillende schatting in verschillende districten. Is dit bezwaar weerlegd? De Minister had reeds schriftelijk medegedeeld en heeft nu mondeling herhaald, dat de hoofdcommissie er op wijst, dat het aantal bezwaarschriften in het geheele land nog geen 500 bedraagt en dat er slechts 27 verzoeken om herschatting zijn gedaan. Ik ben zoo vrij Zijn Excellentie te antwoorden, dat dat geen motief is, ja tot de zaak waarover wij bezig zijn, de verschillende schattingen in de verschillende districten, niets afdoet. Het is hier geheel iets anders. Wanneer er onevenredigheid bestaat, zooals volgens de wet van 1897, in de districten zelf, wanneer de landbouw, zooals het geval was, veel te laag en in verhouding daarvan de woninggebouwen veel te hoog worden aangeslagen, dan ziet iedereen, dat het zoo niet kan. Wanneer echter in Groningen de schatting veel zwaarder uitvalt dan bij voorbeeld in Noordbrabant en Limburg, of laat ik nemen districten die veel dichter bij elkander liggen, bijv. Utrecht en Tilburg, dan weten de menschen niet van elkander af en is er uit onwetendheid geen aanleiding voor hen om bezwaarschriften en verzoeken tot herschatting in te dienen. Omdat wij niet ontkennen, dat in de districten op dit oogenblik — ieder district voor zich gerekend — de schatting tamelijk wel naar een vasten regel is geschied, ligt het voor de hand, dat men weinig tegenkanting heeft ontmoet. Ik wil nogmaals deze twee provinciën naast elkander stellen: Groningen, waar de belastbare opbrengst van de woonhuizen met *f* 29.000 is gedaald, en Limburg met een lagere belastbare

opbrengst van niet minder dan *f* 600.000, en breng dat in verband met de opmerking, van onze zijde in het Voorloopig Verslag gemaakt:

„Met name meende men te weten, dat de belastbare opbrengst van eenvoudige arbeiderswoningen, *f* 1 per week huur doende, voor verschillende plaatsen zeer uiteenloopend is gesteld. In Utrecht zou die opbrengst zijn geschat op *f* 50, in 's Hertogenbosch op *f* 40 en in Tilburg op *f* 25 à *f* 30."

Zoo is van onzen kant een enkel cijfer in het Voorloopig Verslag opgenomen. Waarom slechts een enkel cijfer? In de eerste plaats omdat het voor een lid van de Kamer zeer moeilijk is, om over het gansche land tot betrouwbare cijfers te komen; in de tweede plaats, omdat een enkel voorbeeld, als het mocht worden bevestigd, voor den Minister voldoende is, om ook in andere districten of voor het geheele land een dergelijk onderzoek te doen instellen, niet alleen loopende over de allerminste soort van woningen van *f* 1 weekhuur, maar ook over arbeiderswoningen van zwaarder huur; burgerwoningen enz. De enkele cijfers die wij opgaven, zijn door den Minister verklaard en bevestigd.

Wij moeten nu aannemen, dat er ongelijkheid bestaat tusschen de schattingen in de verschillende districten en er is in de cijfers, door de Regeering zelf verstrekt, aanleiding genoeg, om de vraag te stellen, of wij met de schatting volgens deze nieuwe wet in zee kunnen gaan.

Het gegeven voorbeeld is zeer eenvoudig en het is den Minister niet moeilijk geweest, deze gevallen in de drie genoemde districten na te gaan. Nu ware het mij aangenaam geweest, indien wij van den Minister gehoord hadden, dat die opgegeven cijfers onjuist waren, dat men in het een en in het ander district naar dezelfde methode heeft gewerkt; dan zou men mogen aannemen, dat althans voor deze soort van woningen in het gansche land een vaste regel was gevolgd. Men zou dan kunnen zien, dat er in de wijze van werken van de verschillende schattingscommissiën een doel zat, dat ook door de hoofdcommissie streng in het oog is gehouden. Dan konden wij ook voor de andere woningen op deze schatting ter zeil gaan.

De Minister heeft nu het verschil verklaard en aannemelijk gemaakt, hoe men tot verschillende schattingen is gekomen. Men heeft ook wel gezien, dat de schattingscommissiën zich rekenschap weten te geven van haar daden en dat zij met ernst hebben gewerkt. Ik heb dat met genoegen vernomen.

Maar niet is ontkend kunnen worden, dat in Utrecht inderdaad krotten, die *f* 1 in de week doen, gesteld zijn op *f* 50 huurwaarde; dat in den Bosch *f* 40 als regel is genomen en in Tilburg *f* 25 à *f* 30. Het verwondert mij niet, deze cijfers van den Minister te hooren, want voordat wij ze hebben opgegeven aan de Commissie van Rapporteurs,

hebben wij ons behoorlijk op de hoogte gesteld. Zoo is dus het verschil bevestigd. Maar dat verschil behoeft niet te bestaan, ja ik ga verder, het mag ook niet bestaan. Wanneer de Minister zegt, dat er in Utrecht enkele woningen zijn die niet meer opbrengen dan *f* 40, dan zal men daarvoor niet meer rekenen dan *f* 40, maar dan moeten wij ook de zekerheid hebben, dat in andere districten op dezelfde wijze is te werk gegaan. En men ziet, dat er verschillen zijn van *f* 50 tot *f* 25. Dus heeft men die zekerheid niet, eerder de zekerheid van het tegendeel.

In dit verband wensch ik ook een opmerking te plaatsen over de samenstelling van de schattingscommissiën. Ik zou willen, dat zoodra er weer een schatting voorkomt, men in de commissie menschen plaatst uit meer verschillende klassen van onze samenleving. Indien de Minister eens een staat laat opmaken van de heeren leden die deel uitgemaakt hebben van de schattingscommissiën en van de hoofdcommissie, dan zal hij zien, dat men zich bij de samenstelling grootendeels bepaald heeft tot menschen uit één klasse van de maatschappij. Dat is niet noodig en niet gewenscht.

Nu zegt de Minister: wanneer ik de schattingscommissiën benoemd heb, onthoud ik mij verder van alle inmenging. Ook ik vind met hem inmenging van Regeeringswege verkeerd. Maar wat de Minister niet verkeerd acht, blijkens hetgeen hij reeds heeft toegezegd en gedaan, dat is een onderzoek, of er meer evenredigheid en gelijkheid kan worden gebracht in de verschillende schattingen. En daar men nu op dit oogenblik ernstigen twijfel moet koesteren aan het welslagen van deze onderneming zou ik den Minister wel een vraag willen doen.

Zooals ik gezegd heb, wil ik gaarne stemmen voor deze wet, die beter is dan die van 1873, maar dat wordt mij door de verklaringen van den Minister zeer moeilijk. En daarom wil ik vragen, of de Minister, indien dit wetsvoorstel wordt aangenomen, toch dat voorloopig ingesteld onderzoek wil voortzetten; of hij in alle districten eenige typen wil nemen van arbeiderswoningen, burgerhuizen en hoeven van dezelfde huurwaarde. En indien dan blijkt, dat er geen reden tot bezorgdheid is, dan zal ik de eerste zijn om mij bij deze wet neer te leggen. Maar als het omgekeerde blijkt, zooals ik vrees, dan hoop ik, dat de Minister zelf de onevenredigheid zal inzien en zeggen: zoo gaat het niet, wij moeten opnieuw te werk gaan. Als de Minister deze belofte geeft, dan heb ik geen bezwaar om met dit wetsontwerp mede te gaan.

De heer de Meester, Minister van Financiën: Mijnheer de Voorzitter! Naar aanleiding van de rede van den heer ter Laan wensch ik allereerst onder zijn aandacht te brengen, dat ik, naar het mij voorkomt, de verschillen niet alleen heb verklaard, maar ook wel degelijk heb doen uitkomen dat er voor die verschillen in schatting goede redenen bestonden.

Wanneer gerapporteerd wordt, dat in de eene plaats de woningen geregeld verhuurd en de huren behoorlijk betaald worden, terwijl in een andere plaats dergelijke woningen dikwijls leeg staan, of bewoond worden door menschen die wegens ziekte of armoede niet geregeld de huur betalen, dan moet in die laatste plaats de schatting van de belastbare opbrengst lager zijn dan in de eerste.

De schattingscommissiën zouden eenvoudig hun plicht niet hebben gedaan, indien zij dat onderscheid niet hadden in acht genomen.

Ik geloof dus, dat, voor zoover er een onderzoek heeft plaats gehad — en het Verslag gaf geen aanleiding dat onderzoek verder uit te strekken — gebleken is, dat op goede gronden geschat is, zooals geschiedde. Wanneer de heer ter Laan zegt: „dat er weinig bezwaarschriften zijn ingekomen is geen bewijs dat er gelijkmatig geschat is", dan is dat op zich zelf tot op zekere hoogte ongetwijfeld waar, maar men vergete niet, dat de hoofdcommissie ingesteld is, juist om de gelijkmatige schatting te bevorderen niet alleen voor zoover zij bezwaarschriften zou ontvangen, maar ook buiten en behalve dat, zonder dat bezwaarschriften inkwamen, en het is mij bekend, dat de hoofdcommissie zich ook beijverd heeft om dat werk naar den eisch te verrichten.

Had nu de Regeering ten deze eenigszins een andere houding moeten aannemen dan zij gedaan heeft? Ik beantwoord die vraag beslist ontkennend, want terwijl bij de wet van 1873 aan de administratie invloed was gegeven op den gang van zaken, is in de wet van 1897 de administratie er opzettelijk buitengesloten. De heer ter Laan zegt: de Minister heeft de schattingscommissiën, toen hij ze benoemd had, zelfstandig laten werken, en dit laatste keurt hij goed. Mag ik dien geachten afgevaardigde doen opmerken, dat juist de Minister de schattingscommissiën niet benoemd heeft, maar alleen den voorzitter, en dat overigens, krachtens art. 10 van de wet, de arrondissementsrechtbank en Gedeputeerde Staten de leden van die schattingscommissiën, aanwezen? Dit is een duidelijk bewijs, dat de wetgever gewild heeft, dat de administratie weinig of geen invloed op de samenstelling van de schattingscommissiën zou hebben. En terwijl volgens de wet van 1873 de inspecteurs, de tegenwoordige directeuren der directe belastingen, een algemeen toezicht hielden, is dat anders geregeld in de wet van 1897, en heeft men bij deze wet ingesteld de hoofdcommissie, aan wie uitdrukkelijk is opgedragen te zorgen voor gelijkmatige schatting in de verschillende districten. De wetgever heeft dus gewild, dat de Regeering bleef buiten de zaak en het lag derhalve allerminst op den weg van den Minister van Financiën zich daarmede in te laten.

Daarentegen geeft de wet hem wel degelijk een ander voorschrift, waaraan hij zich te houden heeft, en dat wel in art. 36. Volgens dat artikel moest

in dit jaar worden ingediend het ontwerp van wet, dat thans in behandeling is. Art. 35 zegt, dat in het jaar volgende op dat waarin de herziening is afgeloopen, dat is geweest in 1906, de uitkomsten van de herziening moeten worden aangeteekend, dus in 1907, terwijl dan vóór den aanvang van 1908 bij de wet wordt vastgesteld het bedrag van de te heffen belasting. Ik ben hier dus door de indiening van het voor ons liggende wetsontwerp te bevorderen, eenvoudig nagekomen een dwingend voorschrift van de wet. Indien mij, hoe dan ook, zou zijn gebleken dat er fouten bij de schatting gemaakt waren, dan had ik dat aan de Kamer kunnen mededeelen, maar dan zou ik toch deze wet hebben moeten indienen.

Voorts gelieve men niet te vergeten, dat er groot onderscheid bestaat tusschen hetgeen in 1904 geschied is en hetgeen nu zou gebeurd zijn, indien ik aanleiding had gevonden aan de Kamer voor te stellen de beslissing, die hier thans voorligt, te verdagen. Toen gold het de methode van schatting, een wijziging in de wet. Toen was men er niet ontevreden over, dat de commissiën hier anders hadden geschat dan daar, maar toen zeide men: de wijze, waarop geschat wordt en moet worden volgens de wet, deugt niet; zij is onuitvoerbaar. Daarover kwamen klachten, en toen is de Regeering gekomen met een voorstel om de schatting der hoeven geheel en al opnieuw te doen plaats hebben. Hier doet zich echter iets dergelijks niet voor. Tegen de methode van schatting is geen enkel bezwaar ingekomen en er bestond dus ook voor mij inderdaad geen enkele reden om iets voor te stellen in den geest als de geachte afgevaardigde schijnt te meenen, dat ik had kunnen doen.

Neen, ik mocht en kon niet anders handelen dan ik gedaan heb. Er bestond voor mij niet de minste reden om anders te handelen, en wanneer ten slotte de geachte afgevaardigde vraagt of ik het naar aanleiding van het Verslag in drie gemeenten ingestelde onderzoek zal voortzetten, dan is dat een vraag, die bij mij in overweging kan komen, maar waaromtrent ik mij niet bepaald wensch te binden, want zulk een onderzoek ligt volgens de wet eigenlijk niet op mijn weg. Wanneer blijkt dat de wet niet richtig is uitgevoerd — ik heb volstrekt geen reden om dat aan te nemen, maar stel nu eens het geval — dan zullen zeker de klachten niet achterwege blijven en dan zullen natuurlijk die klachten worden onderzocht, maar een werk als dit, dat tien jaren heeft geduurd, nog eens weer te gaan doen, laat ons daaraan niet roekeloos beginnen, want dat zou schatten geld kosten zonder evenredig nut.

Waar ook de hoofdcommissie met zorg is werkzaam geweest, is er geen reden om te twijfelen aan de juistheid van de uitkomsten van den verrichten arbeid, altijd voor zoover dergelijk werk, over het geheele Koninkrijk verricht, juist kan zijn.

Ik kan dus niet anders doen dan aanraden het wetsontwerp aan te nemen zooals het daar ligt.

De heer ter Laan: De Minister heeft herhaald, dat de schattingscommissiën haar plicht hebben gedaan. Ik heb dit niet betwijfeld, en zelf gezegd, dat met ernst de verhoudingen zijn nagegaan. Maar het ligt voor de hand, dat, wanneer er een groot aantal commissiën in het land zijn, hier weer naar den eenen, daar weer naar den anderen kant zal worden afgeweken. En wanneer er dan voorbeelden zijn aangegeven, zooals hier geschied is, dan ligt daarin op zich zelf de vraag reeds opgesloten, of wij wel de regeling zullen krijgen die wij noodig hebben.

Nu is de Minister tot mijn verwondering tevreden over de cijfers van Utrecht, den Bosch en Tilburg, al loopen zij dan ook uiteen van *ƒ* 25 tot *ƒ* 50. Ik ben dat niet. Wanneer men over die cijfers tevreden is, dan kan ik begrijpen, dat men genoeg zich ingelicht gevoelt en weinig geneigdheid bespeurt om het onderzoek voort te zetten. Daarentegen acht ik een nader onderzoek zeer gewenscht, vooral ook in verband met de cijfers die in de officieele staten van den Minister voorkomen. Het doet mij dus genoegen, dat de Minister in overweging genomen heeft, een nader onderzoek in te stellen.

Al is het niet van harte, zal ik met dit wetsontwerp medegaan.

Van onzen kant zullen wij voortgaan met het verzamelen van betrouwbare mededeelingen; als er aanleiding toe mocht bestaan, dan zullen ook wij op deze zaak terugkomen.

De algemeene beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsontwerp houdende *bepalingen in verband met de herziening van de belastbare opbrengst der gebouwde eigendommen* (*203*) wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Behandeling van het wetsontwerp *tot verhooging van het VIIde hoofdstuk B der Staatsbegrooting voor het dienstjaar* 1907 (*203*).

De artt. 1 en 2 worden achtereenvolgens zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De heer de Meester, Minister van Financiën: Mijnheer de Voorzitter! In de beweegreden zijn niet ingevuld de datum van de wet en het nummer van het *Staatsblad.* Er zal hiervoor moeten gelezen worden: 8 Februari 1907 (*Staatsblad* N°. 38.)

De Voorzitter: Ik geloof niet dat het noodig zal zijn het oordeel van de Commissie van Rapporteurs omtrent deze aanvulling te vragen.

De gewijzigde *beweegreden* wordt zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Het *wetsontwerp* wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

EERSTE KAMER. Eindverslag der Commissie van Rapporteurs over de ontwerpen van Wet.

1°. Van verschillende zijden werd ingenomenheid betuigd met dit voorstel van wet. De grief tegen de schatting naar art. 2 der wet van 2 Mei 1897 (*Staatsblad* n°. 124) van de gebouwde eigendommen tot hoeven behoorende werd daardoor weggenomen.

Eenige leden hadden het percentage van heffing liever gesteld gezien op 5 dan op 4.86. De aanneming van eerstgenoemd cijfer zoude de berekening voor de heffingen gemakkelijker gemaakt hebben, ook voor de eventueel te heffen opcenten, terwijl dan tevens voorzien ware in de vermindering van opbrengst, welke de afschaffing van het zegelrecht op de quitantiën van betaalde grondbelasting zal te weeg brengen. De leden hier aan het woord betreurden overigens die afschaffing. Theoretisch mocht het juist zijn, dat geen belasting op belasting moet geheven worden: maar die belasting was zoo weinig drukkend en zoo gemakkelijk te heffen, dat zij zonder bezwaar had kunnen worden gehandhaafd.

Tegen een en ander werd opgemerkt, dat bij de wet van 1897 het beginsel op den voorgrond was gesteld, dat de totale opbrengst van de belasting niet zoude verhoogd worden, en hieraan beantwoordt het percentage van 4.86, terwijl, wat de afschaffing van het zegel aangaat, het aanbeveling verdient den regel te volgen, die reeds bij de personeele belasting en bij de vermogens- en bedrijfsbelasting is aangenomen.

2°. Dit wetsontwerp gaf geen aanleiding tot opmerkingen.

EERSTE KAMER. 36ste Vergadering. — 10 Juli 1907.

VIII. Bepalingen in verband met de herziening van de belastbare opbrengst der gebouwde eigendommen ; en

verhooging van het VIIde Hoofdstuk B der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1907. (203),

Deze *wetsontwerpen* worden achtereenvolgens zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Bebossching en Ontginning.

Bij Kon. Besluit van 27 Juli 1907 N°. 76 wordt het volgende bepaald:

A. 1°. Iedere gemeente die, naar het oordeel van het Staatsboschbeheer, eene voldoende uitgestrektheid voor bebossching en ontginning geschikte gronden bezit, kan zich voor het verkrijgen van een renteloos voorschot wenden tot den Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel. Eenige gemeenten kunnen zich ook vereenigen en zoodanige vereeniging kan mede van Staatswege worden aanbevolen.

Bij de aanvrage wordt overgelegd eene kaart der gronden met beschrijving en vermelding van hunne grootte.

2°. De aanvrage wordt door het Staatsboschbeheer onderzocht en de uitslag van het onderzoek ter kennis gebracht van de gemeente.

3°. Is deze uitslag gunstig, dan wordt, in overleg met het gemeentebestuur, door het Staatsboschbeheer een ontginningsplan opgemaakt. Dit plan wordt uiterlijk om de tien jaren herzien.

4°. Na de vaststelling van het plan wordt het te verleenen jaarlijksch renteloos voorschot bepaald. Dit bedraagt ten hoogste *f* 120 per H.A. en niet meer dan 80°/₀ der ontginningskosten. Het moet binnen vijftig jaren worden teruggegeven.

B. Met goedkeuring van Gedeputeerde Staten der betrokken provincie wordt daarna een contract opgemaakt, waarbij de gemeente zich verbindt:

a. het werk onder Staatstoezicht uit te voeren overeenkomstig het ontginningsplan en de in aansluiting daarmede opgemaakte door het Staatsboschbeheer goedgekeurde, jaarlijksche werkplannen;

b. met de leiding van het werk te belasten hetzij boschwachters bij het Staatsboschbeheer, hetzij personen, die in overleg met dat beheer worden aangesteld en bezoldigd;

c. de gronden en bebosschingen te stellen onder voortdurend Staatstoezicht; geen veilingen te doen zonder goedvinden van het Staatsboschbeheer en den kaal geslagen grond weder overeenkomstig een door dit beheer goedgekeurd bedrijfsplan te bebosschen;

d. het voorschot op tijd terug te geven;

e. van de exploitatie eene afzonderlijke rekening te houden en alle kosten — dus ook de bezoldiging der boschwachters — te dragen, behalve die der Staatsbemoeiing.

Een-en-twintig jaar vergeefs gewerkt! [1])

Verleden jaar deelden wij naar aanleiding van het Provinciaal Verslag van Groningen de geschiedenis mede van de voorgenomen uitbakening der grenzen tusschen Groningen en Drente. Men zal zich herinneren hoelang deze quaestie wel een onderwerp heeft uitgemaakt van de correspondentie tusschen de colleges van Gedeputeerde Staten van Groningen en Drente en tusschen dezen en den Minister van Binnenlandsche Zaken. Tot een opmeting en afbakening der grenzen is het niet gekomen. Wel bleek bij een voorloopig onderzoek in loco, dat de uitbakening der grenzen heel wat te wenschen liet en derhalve voorziening noodzakelijk was. Van 21 Mei 1886 tot verleden jaar zijn de heeren aan 't correspondeeren geweest en de stand der quaestie was bij het vorige verslag zoover gevorderd, dat men met den Minister in geschil lag over de vraag wie den ingenieur-verificateur moest salarieeren, die het benoodigd voorafgaand onderzoek op het kadaster naar de juiste grens tusschen de provinciën zou instellen.

De Minister van Binnenlandsche Zaken en van Financiën beweerden, dat de provinciën dat moesten doen en de Gedeputeerde Staten van Groningen en Drente meenden, dat de kosten van het vóóronderzoek door het Rijk moesten worden gedragen. Het latere onderzoek en de uitbakening der grenzen zelf zouden dan door de provinciën kunnen betaald worden.

In het heden aan de leden der Provinciale Staten verzonden verslag deelen thans Gedeputeerde Staten mede, dat de Minister van Financiën op zijn stuk blijft staan en de kosten van het vóóronderzoek niet ten laste van het Rijk wil brengen, waarop Gedeputeerde Staten met even groote standvastigheid op hun stuk staande, den Minister op hunne beurt hebben meegedeeld, dat er dan voorloopig van het heele plan niets zal komen, omdat zij de kosten van het vóóronderzoek niet door de provinciën willen laten dragen.

Zoo blijft de zaak voorloopig rusten en zullen de grensbewoners van Groningen en Drente hun belasting- en kiesquaesties blijven behouden. Al het werk, al die correspondentie, al die samensprekingen, al die onderzoekingen, welke van af 21 Mei 1886 tot 12 Januari 1906 zijn gedaan, zijn nu voor niet gebleken te zijn en het dossier over de voorgenomen grensregeling tusschen Groningen en Drenthe kan naar het archief verhuizen en daar worden tentoongesteld als een beeld van de vlugge wijze, waarop in de 19e en 20e eeuw in Nederland en dat nog wel zonder het gewilde succes te bereiken, ambtelijk wordt gewerkt.

(N. v. h. N.)

---

[1]) Zie dit Orgaan, Jrg. XXII. 1906. bldz. 156.

Schriftelijk Werk Registratie-examen.

No. 7. Hypotheken en Kadaster.

Den 10 Januari 1904 werd het perceel land in de gemeente X sectie D n⁰. 20 geveild in twee behoorlijk afgepaalde gedeelten, nl. een noordelijk, groot circa 14.00 aren, en een zuidelijk, groot circa 12.35 aren, welke werden toegewezen, het eerste aan A, het andere aan B.

Bij de daarop gevolgde splitsing van het perceel werd aan het noordelijk deel het nieuwe nummer 210 en aan het zuidelijk deel het nieuwe nummer 211 gegeven, waarvan het eerstgenoemde ten name van A, het laatstgenoemde ten name van B werd gesteld in den kadastralen legger.

Ruim een jaar daarna bleek aan A, dat de bij de veiling bestaan hebbende afpaling, vóór de opmeting en splitsing van sectie D n⁰. 20, door B wederrechtelijk ten eigen voordeele was gewijzigd, ten gevolge waarvan een gedeelte van het door A gekochte opgemeten was bij het nieuwe n⁰. 211, dat B geheel in bezit nam. Dit gedeelte werd nu door A als zijn eigendom in rechten van B opgevorderd, waarop de rechtbank te X bij een, in kracht van gewijsde gegaan vonnis dien eisch toewees, uitsprak voor recht, dat A eigenaar is van bedoeld gedeelte en mitsdien B veroordeelde het te ontruimen en ter vrije beschikking van A te stellen. A is echter niet-ontvankelijk verklaard in het tevens door hem geëischte, dat de rechtbank den hypotheekbewaarder zal gelasten, tegen overlegging van een afschrift van het vonnis, het bedoelde gedeelte ten zijnen name over te boeken in den kadastralen legger.

Het geheele perceel sectie D n⁰. 211 was door B hypothecair verbonden ten behoeve van E tot zekerheid van geleend geld.

Gemotiveerd antwoord wordt verzocht op de volgende vragen:

1⁰. Is gemeld vonnis al dan niet aan overschrijving ten hypotheekkantore onderworpen?

2⁰. Wat heeft A te doen ten einde de boeking te zijnen name in den kadastralen legger van vorenbedoeld gedeelte te verkrijgen en welke is — naar de kadaster-voorschriften — de gang van zaken tot die boeking toe?

3⁰, Wat is rechtens ten aanzien der hypotheek van E?

4o. Hoe kan het meerbedoelde gedeelte ontlast worden van de hypothecaire inschrijving op het geheele perceel no. 211 genomen?

5o. Kan E in rechten eenige aanspraak geldend maken tegen B wegens de onderzetting van het geheele perceel no. 211?

6o. Op welke gronden kan de rechtbank voormelde niet-ontvankelijkverklaring doen steunen?

Huwelijk en Ontslag.

(Vrouwelijke ambtenaren).

De agenda van de op 28 September 1907 te houden Jaarvergadering van den Bond ter verkrijging eener wettelijke regeling van den rechtstoestand der Burgerlijke Ambtenaren bevat het voorstel om in Hoofdstuk I van «de proeve» op te nemen:

Art. 4a. De vrouwelijke ambtenaar wordt uit hare betrekking ontslagen met ingang van den dag, waarop zij in het huwelijk treedt. Dit ontslag wordt gelijk gesteld met een ontslag, dat op eigen verzoek is verleend. Van dezen regel kunnen door Ons afwijkingen worden toegestaan.

TOELICHTING.

De Toelichting op het voorgestelde art. 4a kan kort zijn. De vorige algemeene vergadering heeft het Bestuur opgedragen, in verband met de ingekomen antwoorden één of meer artikelen aangaande het onderwerp huwelijk en ontslag te formuleeren. Die ingekomen antwoorden nu wijzen er op, dat volgens de meening van de meerderheid der leden, die van hun gevoelen mededeeling hebben gedaan, 't huwelijk voor de vrouwelijke ambtenaar ontslag moet medebrengen.

Uitzonderingen op dezen regel kunnen noodig zijn — men denke slechts aan de uitzondering, die de Maastrichtsche verordening maakt voor de vroedvrouwen in dienst van het Burgerlijk Armbestuur — 't zou echter niet wenschelijk zijn het toestaan van uitzonderingen over te laten aan plaatselijke besturen of hoofden van dienstvakken.

De slot-alinea van art. 4a heeft de bedoeling in het toestaan van deze uitzonderingen de gewenschte eenheid te brengen.

(De Rechtstoestand N°. 65 Aug. 1907)

Pensioenvereeniging.

Gevolg gevende aan een daartoe strekkend verzoek melden wij, dat op de agenda van de Algemeene Vergadering der Pensioenvereeniging te houden op 29 September a.s. onder meer voorkomen de volgende punten:

6. Behandeling van het «Rapport van de Commissie uit de pensioenvereeniging, belast met het onderzoek der pensioenwetten» en nà eventuëele vaststelling van dat rapport, bespreking van hetgeen verder moet worden gedaan.

7. Voorstellen van de afdeeling Leiden.

8. Voorstel van den Bond van Klerken bij 's Rijksbelastingen.

9. Voorstel van twee leden van het algemeen bestuur omtrent reorganisatie der vereeniging.

> De Pensioenvereeniging van Burgerlijke Ambtenaren zij eene vereeniging samengesteld uit rechtspersoonlijkheid bezittende vereenigingen bestaande uit Burgerlijke Rijksambtenaren, oud-Rijksambtenaren of deelgerechtigden in het pensioenfonds voor Weduwen en Weezen van die ambtenaren en uit ambtenaren in wier tak van dienst geen rechtspersoonlijkheid bezittende vereeniging bestaat, als personeele leden.

10. Voorstel van het algemeen bestuur tot benoeming eener Commissie tot bestudeering van het vraagstuk »onderlinge verzekering voor minimum-pensioen van alle Rijksambtenaren» met opdracht aan die Commissie haar rapport zoo tijdig in te dienen, dat het na voorafgaande toezending aan de afdeelingen, ter algemeene vergadering van 1908 kan worden behandeld. [1])

---

[1]) Men zie over dit streven het Weekblad van de Administratie der Directe Belastingen van 6 Juli l.l. meldende, dat door de *Vereeniging van registratieambtenaren* een contract met een levensverzekeringmaatschappij is gesloten ter verzekering van een minimumpensioen. (Red.)

BERICHTEN.

Bij *Kon. Besluit van 23 Augustus 1907 N⁰. 21* zijn benoemd, tot officier in de orde van Oranje Nassau: P. J. Hogenhuis, ingenieur-verificateur van het kadaster te *Leeuwarden;*

tot ridder in de orde van Oranje Nassau: M. A. Venker, landmeter van het kadaster te *'s-Gravenhage.*

Examens landmeter.

De Minister van Binnenlandsche Zaken bracht ter kennis van hen die het examen van geëxamineerd en beëedigd landmeter wenschen af te leggen, dat zij zich daartoe, vóór 25 Augustus, schriftelijk bij het Departement van Binnenlandsche Zaken moesten aanmelden.

Zij die in het bezit waren van getuigschriften of diploma's bedoeld in art. 4 van het Kon. besluit van 28 Juli 1865 (Stbl. n⁰. 87), zooals het is gewijzigd bij dat van 30 Juni 1882 (Stbl. n⁰. 78), behoorden die stukken bij hun verzoekschrift om toelating over te leggen.

Verplaatsing van landmeters.

Met 11 Augustus 1907:

S. Eisinga, naar *Heerenveen.*

Met 1 September 1907:

G. W. van Dijk, naar *Irnsum.*

Verplaatsing van adspirant-landmeters.

Met 1 September 1907:

O. Eisinga, H. G. de Ruiter en A. J. Schooleman naar *Irnsum.*

Verplaatsing van teekenaars.

Met 1 October 1907:

H. J. Kwast van *Amsterdam* naar *Deventer.*

Te *Deventer* is dezer dagen op ruim 96-jarigen leeftijd overleden, de heer A. H. Warmelink, oud-landmeter van het kadaster.

H. D. ARENTSEN (1855—1907). *)

Heden, 12 November, had hier een droevige plechtigheid plaats. Het stoffelijk overschot van den heer Arentsen, in leven landmeter van het kadaster, werd grafwaarts gebracht.

Op 8 November, ongesteld van een dienstreis tehuis gekomen, moest hij denzelfden dag worden geopereerd; deze kunstbewerking mocht hem helaas niet meer redden en reeds den 9en November werd zijn levensdraad afgesneden.

Alle ambtgenooten van den heer Arentsen, alsmede vertegenwoordigers van de takken van dienst waarmee hij in aanraking kwam, waren op de begraafplaats saamgekomen om blijk te geven van de achting en de sympathie, die zij voor den afgestorvene gevoelden.

Nadat, aan de geopende groeve, de overledene door meerdere sprekers was herdacht als vader en vriend, werd hij door den heer van Baarle in korte, juiste woorden, in herinnering gebracht als ijverig ambtenaar, vol plichtsbesef, als vriend van zijn ambtgenooten.

De zijnen hebben in hem verloren een liefhebbend echtgenoot en vader, anderen hebben met hem zien heengaan een vriend of ambtgenoot, die om zijn openhartig, oprecht karakter, blijvend in aller herinnering zal voortleven.

Breda, 12 November 1907.

---

*) Ingezonden.

Verslag der 23e Algemeene Jaarvergadering op 23 September 1907, te Amsterdam in het American-Hôtel.

Punten van Behandeling.

a. Notulen der vorige vergadering.
b. Verslag van den toestand der Vereeniging.
c. Rekening en verantwoording over 1906.
Commissie tot het nazien der rekening H.H.:
A. S. Keurschot, E. J. A. Weijgers en J. W. den Hartogh te *Amsterdam.*
d. Begrooting voor 1908.
e. Voorziening in de redactie van het tijdschrift.
f. Bepaling der plaats van bijeenkomst in 1908.
g. Verkiezing van een lid van het Bestuur in de plaats van den Heer E. R. de Vries.
h. Voorstel van de Heeren J. F. A. van Riessen te *Deventer,* J. H. de Wal en J. Zijlstra te *Zutphen* omtrent Statuten-wijziging.
i. Bespreking van de onderwerpen:
1°. *De opleiding tot landmeter van het kadaster.*
2°. *Het aanstellen van vaste arbeiders voor den gewonen velddienst.*

De Vergadering wordt geopend tegen 11½ uur.

Aanwezig de Heeren: Alving, Baning, van Beurden, de Bie, ten Braak, Deddes, Ferwerda, Gombault, J. W. den Hartogh, W. den Hartogh, Hengeveld, Henrard, Hoffmann, Hollestelle, Horstmann, Hosang, Houben, Hunze, Iwema, Kanngiesser, J. Kater, Keurschot, Kolkers, de Korver, Loewer, Meijer, Mooy, Mulder, de Neijn van Hoogwerff, A. C. Oosterman, Paulussen, Persoon, M. Pollen, Raeven, J. W. van der Rest, van Riessen, Smeets, Spuybroek,

Suk, Teebaal, de Tempe, van der Veur, van der Voort, de Vos, de Vries, Vruggink, Wagemaker, R. A. de Wal, Westhoeve, Weijgers, van Wiechen en Zijlstra (52).

De *Voorzitter*, de Heer Paulussen, richt zich tot de vergadering met de volgende woorden:

Mijne heeren:

Terwijl ik U allen welkom heet en dank zeg voor Uwe belangstelling in de kadastrale zaak, wil ik met enkele woorden wijzen op een paar punten, waarover het Bestuur gemeend heeft Uw oordeel te moeten vragen op deze vergadering, en wensch ik verder eenige mededeelingen te doen over vereenigingsaangelegenheden.

In de laatst gehouden algemeene vergadering te Utrecht, werd opnieuw Uwe bijzondere aandacht en beslissing gevraagd en verkregen over een der belangrijkste onderwerpen, wier behandeling in vroegere jaren reeds meermalen in deze vergadering en in het tijdschrift heeft plaats gehad.

Toch wil het Bestuur bij punt i) 1° op het toen behandelde terug komen. Het heeft namelijk gemeend nogmaals aan U te moeten voorleggen en ter bespreking aan te bieden het onderwerp «Opleiding tot landmeter van het kadaster» en wel, omdat in de vorige vergadering de tijd ontbrak, om dit onderwerp, waarvan de hoofdstrekking is eene betere opleiding tot landmeter te verkrijgen, in bijzonderheden te behandelen.

Een nieuwe behandeling dezer zaak is noodzakelijk geworden, omdat de vergadering te Utrecht wel met algemeene stemmen besliste, dat de opleiding tot landmeter dient verbeterd te worden, maar zonder motiveering noch opgave van de wijze, waarop die opleiding, volgens hare zienswijze, zal moeten plaats hebben.

Toen dan ook het Bestuur, gevolg gevende aan de opdracht der vergadering, om aan de Staatscommissie, ingesteld inzake de wetgeving op de registratie enz. een beknopt verslag, behelzende de conclusiën dier vergadering, een en ander met de noodige toelichtingen, ging aanbieden, kon over bovenvermeld onderwerp, namens de Vereeniging geen toelichting gegeven worden.

Zulk een belangrijk onderwerp mocht echter niet zonder een schema der gewenschte verbeteringen aangeboden worden en

daarom gaf het Bestuur zijne persoonlijke meening aan de Staatscommissie te kennen, zooals U straks uit het verslag zal blijken.

Het spreekt van zelf, dat het Bestuur hier uit noodzaak handelde, doch het is overtuigd, dat eene toelichting meer indruk zal maken, als het Bestuur een vervolgschrijven aan de Staatscommissie zal mogen richten, waarin aan haar meer uitvoerig het gevoelen der vergadering over dit punt kan worden medegedeeld.

Om deze redenen is dit onderwerp wederom op de agenda geplaatst en ons geacht medelid, de heer R. A. de Wal, heeft zich bereid verklaard dit punt in te leiden.

Verder wordt aan Uw oordeel onderworpen de vraag, of het aanstellen van vaste arbeiders voor den gewonen velddienst gewenscht is. Bij punt i) 2° der agenda zullen de redenen opgegeven worden waarom het Bestuur dit punt thans aan de orde heeft gesteld.

Wat den finantieelen toestand der vereeniging betreft, daarover kunnen wij, met het oog op de vele onkosten, die het Bestuur in het afgeloopen vereenigingsjaar heeft moeten maken, tevreden zijn, doch de grootste onkosten zullen op de rekening van het loopende jaar moeten geboekt worden, en daarom meen ik thans reeds te moeten wijzen op de mogelijkheid, dat in eene volgende vergadering middelen moeten beraamd worden tot versterking der inkomsten van de kas der vereeniging.

In het afgeloopen jaar heeft de vereeniging het verlies te betreuren van twee harer achtenswaardige leden, die haar door den dood ontrukt werden, namelijk de heeren van Kan en Roegholt.

Beide heeren hebben het hunne bijgedragen om den bloei der vereeniging te bevorderen en daarom moge hunne nagedachtenis door de leden der vereeniging in eere gehouden worden.

En thans M. H. open ik deze algemeene vergadering en hoop ik, dat de gevoerde discussien en besluiten der vergadering goede vruchten mogen afwerpen in het belang der Vereening en dat harer leden.

Voor de notulen der vorige vergadering wordt verwezen naar het verslag, opgenomen in aflevering 3 jaargang 1907 van het tijdschrift.

De *Voorzitter* deelt mede, dat in het verslag een onjuistheid is geslopen. Pag. 85 toch vermeldt, dat het voorstel Gombault werd aangenomen. Dit geschiedde evenwel eerst nadat dit door hem — Voorzitter — was geamendeerd als volgt: Aan de Staatscommissie zal worden medegedeeld, dat de vergadering de bewaringen zou wenschen beheerd te zien door ambtenaren, gekozen uit de ingenieurs-verificateur en landmeters van het kadaster en dat zij, ingeval tegen dezen maatregel bezwaren mochten bestaan, de afscheiding van de twee administratiën noodig zoude achten.

Onder opmerking, dat — zooals blijken zal — in het aan de Staatscommissie gerichte schrijven reeds met deze wijziging rekening gehouden is, stelt hij voor haar op te nemen in de van deze vergadering op te maken notulen.

De vergadering stemt met dit voorstel in, en zonder verdere opmerkingen worden de notulen goedgekeurd.

Door den *Secretaris* wordt namens het Bestuur omtrent den toestand der Vereeniging en de bestuurshandelingen sedert de vorige algemeene jaarvergadering, uitgebracht het volgende *verslag*:

Omtrent den materieelen toestand van de vereeniging kunnen de volgende getallen een denkbeeld geven:

Over 't jaar 1907 bedraagt het aantal leden 207, waarvan 183 in *Nederland* en 24 in *Indië*; het aantal abonnementen op het tijdschrift bedraagt 24, waarvan 21 in *Nederland*, 1 in *Indië* en 2 in *België*. Door tusschenkomst van den boekhandel worden nog ongeveer 20 exemplaren van het tijdschrift verkocht.

Vergeleken met den toestand over 1906 valt alzoo waar te nemen, een vermindering van het ledental met 4 en een vermeerdering van het aantal abonnés met 1.

De rekening over het afgeloopen jaar toont aan ontvangsten een bedrag van *f* 1252,36^5 en aan uitgaven van *f* 1089,54, sluit alzoo met een bedrag saldo van *f* 162,82^5, zijnde *f* 80,04^5 meer dan 't voordeelige saldo over 1905.

Uit een finantieël oogpunt bezien, kan alzoo de toestand in het tijdperk waarover deze kroniek loopt, gunstig genoemd worden.

In *Indië* worden de belangen der Vereeniging thans, met veel zorg, behartigd door den Heer J. von Michalofski.

Vragen we ons af of, en hoeveel de Vereeniging nader is gekomen tot het doel omschreven in art. 1 van hare statuten:

«Bevordering der belangen van het Kadaster;

«Verspreiding van kennis van het Kadaster en de Landmeetkunde»;

bedenken we, dat naar dit doel is gestreefd gedurende meer dan twintig jaren, langs een weg, die door die tijden heen was gehouden, wel is waar niet voor den gemakkelijksten, doch voor den eenig juisten; dat eindelijk was genaderd het zoo lang verbeide tijdstip, waarop haar open en eerlijk strijden misschien met eenig succes kan worden bekroond; dat nu juist op dit oogenblik twijfel wordt gebracht daar, waar het onvermoeide streven der Vereeniging vertrouwen had gewonnen; dat die twijfel is opgeroepen door leden, die voor dezen steeds de banier onzer gemeenschap hoog hebben geheven, dan helaas moeten we erkennen dat onze Vereeniging hier is geraakt in een toestand, die den naam «gunstig» zeker niet dragen mag.

Hopen we dat de toewijding en de overtuiging van de velen, die bleven gelooven en vertrouwen in anderer en eigen kracht, sterk genoeg zullen zijn, om te verdrijven de spoken opgeroepen door wankelmoedigen, wien met het bloeitijdperk van hun leven ook het geloof in de illusiën dier jaren ontvlood.

Mocht aan den toestand der Vereeniging niet een lofzang kunnen worden gewijd, — de weg van het Bestuur leidde allerminst over rozen.

Zooals de Redactie op de 22e Algememeene Vergadering had aangekondigd, gaf zij een uiteenzetting van 't s andpunt, dat zij voortaan omtrent het kadastrale vraagstuk wenschte in te nemen, aan het Bestuur ter beoordeeling. Waar die denkbeelden getuigden van een zoo totalen ommekeer, was de mogelijkheid om tot een vergelijk te komen, reeds bij voorbaat uitgesloten. Daarom werd langs schriftelijken weg, alsook in een samenkomst met de Redactie, gepoogd de redacteuren van hun voornemen tot het publiceeren dier beschouwingen te doen afzien, doch te vergeefs.

Van dit tijdstip af, was vrijwel elke samenwerking tusschen Bestuur en Redactie onmogelijk. Later werd de verhouding zelfs van dien aard, dat het Bestuur, na de verschijning van het redactieartikel pag. 18 à 21 jaarg. 1907, overwoog of het de redacteuren zoude schorsen of zelf zijn mandaat ter beschikking van een algemeene vergadering zoude stellen. Tot den eersten maatregel achtte het zich echter niet bevoegd en den tweeden meende zij, om de daaraan voor de Vereeniging verbonden kosten, te moeten nalaten.

'tMag zeker als een publiek geheim worden beschouwd, dat de frontverandering der Redactie, reeds na afloop van de algemeene vergadering te Breda, een conflict teweegbracht tusschen twee leden onzer gemeenschap, wier samenwerking te voren zoowel het doel der Vereeniging als haar Tijdschrift ten goede kwam. Toen een dezer partijen, gedreven door den wensch de vereenigings-Belangen te dienen, de bemiddeling van het bestuur inriep om het geschil langs arbitrairen weg te doen vereffenen, meenden de bestuursleden, als vertegenwoordigers van de vereeniging, die taak te moeten aanvaarden. Jammer genoeg mocht het Bestuur, ondanks een uitgebreide correspondentie, niet het genoegen smaken hier op succes te kunnen wijzen.

Gevolg gevende aan den wensch der 22e Algemeene Vergadering, werd onderzocht of het mogelijk zou zijn het drukken en expedieëren van het Tijdschrift te doen uitvoeren tegen lageren prijs dan daarvoor aan den tegenwoordigen uitgever wordt betaald. Te dien einde werden aan verschillende uitgevers inlichtingen gevraagd, Van dezen werd door de erven Tijl te Zwolle, van der Kamp te Groningen, Verwer en Co. te Winschoten, Noorduijn en Zoon te Gorinchem, Leiter Nijpels te Maastricht, de Roermondsche Stoomdrukkerij te Roermond en B. Claessens te Sittard de gevraagde gedetailleerde prijsopgave verstrekt. Uit die informatiën bleek, dat bijna al die firma's hunne eischen hooger stelden dan de heer van Druten. Alleen de firma Noorduijn te Gorinchem en Verwer & Co. te Winschoten rekenden een iets lageren prijs. De verschillen werden hoofdzakelijk veroorzaakt door den prijs der expeditie, die door den heer van Druten werd berekend op *f* 6.— per aflevering. Bij overleg met onzen uitgever bleek deze, na eenige overwegingen, bereid die expeditiekosten en ook de prijs van den jaaromslag iets te verlagen en daarmee werden zijn prijzen vrijwel teruggebracht tot de laagste der ons gedane aanbiedingen. Onder deze omstandigheden meende het Bestuur geen redenen te hebben van uitgever te veranderen en dus werd de overeenkomst met den Heer van Druten ook voor 1907 aangegaan.

Op grond der machtiging verstrekt door de Algemeene Vergadering te Breda, werd in samenwerking met de Vereeniging van hypotheekbewaarders en andere vereenigingen opnieuw een

rekest verzonden aan Hare Majesteit de Koningin, naar aanleiding van het Koninklijk besluit d.d. 14 Mei 1906 N°. 58, in verband met het besluit van 31 Mei 1905 N°. 55 inzake ontslag en overplaatsing der ambtenaren. Dit rekest is opgenomen in het tijdschrift, jaargang 22 pag 231. Het werd namens de Vereeniging onderteekend door den oud-Voorzitter, den Heer Boer, omdat vorm en inhoud het wenschelijk maakten, dat het stuk dezelfde onderteekeningen voerde als het vroeger ter zake ingediende rekest.

Krachtens besluit der voormelde Algemeene Vergadering, werd overgegaan tot het drukken van de *indertijd* door Bestuur en Redactie saamgestelde memorie: *Organisatie en Reorganisatie van den Kadastralen dienst*, te voren reeds behandeld op de algemeene vergadering te *Maastricht*. Het geschrift werd den leden toegezonden onder geleide van een circulaire houdende uitnoodiging om eventueele opmerkingen in te zenden aan het Bestuur, ten einde dit in de gelegenheid te stellen het stuk, met een overzicht van de door de leden geleverde beschouwingen over te leggen aan de Staatscommissie, ingesteld bij Koninklijk Besluit van 30 Juli 1906, inzake hypotheekstelsel, registratiewetgeving, enz.

Het geschrift mocht zich niet zoo in de algemeene sympathie verheugen als de onderteekenaars meenden te mogen verwachten. Zelfs de geheel op het vergaderingsbesluit gebaseerde circulaire scheen de gevoeligheid van enkele leden te hebben geprikkeld. In de memorie zelve waren 't vooral de denkbeelden omtrent hervorming van den kadastralen dienst, die tegenwerpingen uitlokten. Een door te *Assen* wonende leden gedaan voorstel tot het beleggen eener buitengewone algemeene vergadering, waarin de bezwaren tegen die memorie zouden worden behandeld en reorganisatieplannen zouden worden geformuleerd, die konden worden beschouwd als te zijn de uitdrukking van algemeen begeerde verbeteringen, vond steun bij niet minder dan 75 leden. Dientengevolge werd door het Bestuur een uitnoodiging tot de leden gericht om hunne meenigen omtrent dit onderwerp schriftelijk in te zenden. De ingekomen beschouwingen werden gedrukt aan de de leden meegedeeld, en een algemeene vergadering werd uitgeschreven tegen 19 Maart 1907.

Behalve de behandeling der memorie werd op de agenda dezer vergadering geplaatst een van leden te *'s-Gravenhage* ingekomen motie, betreffende de door de Redactie gepubliceerde inzichten omtrent het kadastrale vraagstuk benevens voorstellen van vijf leden inzake tractementsregeling der landmeters van het kadaster.

Ter voldoening aan den, van de 22e Algemeene Vergadering ontvangen last, werd door het Bestuur het volgende rekest verzonden:

„Aan Zijne Excellentie den Minister van Financiën,"

„geeft met verschuldigden eerbied te kennen het Bestuur der *Vereeniging „voor Kadaster en Landmeetkunde* (welker statuten zijn goedgekeurd bij „Koninklijk Besluit van 4 December 1887 N°. 23), zulks krachtens op„dracht ontvangen van de Algemeene Vergadering d.d. 20 Augustus 1906; „dat bij Koninklijk Besluit d.d. 30 Juli 1906 N°. 97 (circulaire N°. 1303 „Regie N°. 69) regelen zijn vastgesteld voor de vergoeding van verplaat„singskosten toe te kennen aan ambtenaren der afdeeling registratie enz.;

„dat uit de, in al. 1 van art. 1 van genoemd Besluit voorkomende „zinsnede: „Die in het belang van den dienst verplaatst worden", moet „worden afgeleid, dat de bepalingen van het Besluit niet van toepassing „zijn, indien de verplaatsing een gevolg is van een door den ambtenaar „daartoe gedaan verzoek;

„dat daardoor aan de voor de ambtenaren van het Kadaster gunstige „bepalingen van voormeld Koninklijk Besluit veel van hunne beteekenis „wordt ontnomen, omdat vele, zoo niet de meeste verplaatsingen dier „ambtenaren geschieden op verzoek;

„dat bij andere takken van Staatsdienst daaromtrent mildere bepalingen „bestaan, zooals die welke zijn vastgesteld voor het personeel der posterijen „en telegraphie, bij Koninklijk Besluit van 6 Juni 1900 N°. 101, gewijzigd „bij Koninklijk Besluit van 8 Juni 1905 N°. 73, krachtens welke besluiten „aan deze ambtenaren vergoeding voor kosten eener verplaatsing op ver„zoek kan worden toegekend, indien de betrokken ambtenaar op de oude „standplaats is werkzaam geweest gedurende een termijn van minstens „2 jaren voor de directeurs, en van minstens 5 jaren voor de overige „ambtenaren;

„dat onder de voor de kadasterambtenaren geldende regelen, in een „door overlijden of ontslag van een landmeter van het kadaster ontstane „vacature — die toch in het belang van den dienst moet worden vervuld — „thans veelal wordt voorzien op kosten van den ambtenaar, die de „open gevallen plaats inneemt, wat op gronden van billijkheid niet ver„dedigbaar schijnt;

„redenen waarom voornoemd Bestuur Uwer Excellentie eerbiedig ver-
„zoekt, bepalingen in het leven te willen roepen, die het mogelijk zullen
„maken, dat ook aan de ambtenaren van het kadaster, na een verblijf
„van een zeker aantal jaren op een bepaalde standplaats, de verplaatsings-
„kosten kunnen worden vergoed, ook dan, wanneer de verplaatsing een
„gevolg is van een daartoe door den betrokken ambtenaar gedaan verzoek."

„'t Welk doende enz.

Het Bestuur enz."

Overeenkomstig het besluit der buitengewone Algemeene Vergadering van 19 Maart l.l. is de meergenoemde memorie: „Organisatie en Reorganisatie van den kadastralen dienst" in verband met den uitslag der stemmingen gewijzigd. Uit het gedeelte A zijn de passages, die aanstoot hadden gewekt, weggenomen en in plaats van het gedeelte B is, in zeer oppervlakkige trekken, aangeduid de richting, waarin de vergadering een reorganisatie van den dienst wenschte geleid te zien. Het stuk is daarna, in druk, verzonden aan de Staatscommissie in zake hypotheekstelsel enz., met een begeleidend schrijven waarin tevens, volgens den wil der laatste Algemeene Vergadering de aandacht der Commissie werd gevestigd op de meening der vereeniging omtrent een kadaster met bewijskracht en de opleiding der landmeters. Dit schrijven was van den volgenden inhoud:

Aan de Staatscommissie inzake hypotheekstelsel, registratie-wetgeving, enz.

„In November 1905 werd door het toenmalige Bestuur der Vereeniging
„voor Kadaster en Landmeetkunde, in samenwerking met de Redactie van
„het Tijdschrift dier Vereeniging, aan den Minister van Financiën aange-
„boden eene memorie omtrent de *Organisatie en Reorganisatie van den*
„*kadastralen dienst*, van welker inhoud, blijkens Zijner Excellentie's schrijven
„d.d. 23 Februari 1906 N°. 71 Registratie, met belangstelling kennis werd
„genomen.

„Het geschrift was tweeledig; 't bevatte 1°. een kritiek op de bestaande
„inrichting van den genoemden tak van Staatsdienst en 2°. een beknopte
„schets van een reorganisatie.

„Zooals later bleek, konden niet alle leden der voornoemde vereeniging
„onvoorwaardelijk instemmen met den geheelen inhoud dier memorie.
„Bepaaldelijk een aantal der jongere landmeters zag in de door de
„samenstellers der memorie ontworpen regeling van den dienst een gevaar

„voor de zelfstandigheid van een deel der ambtenaren en maakte uit dien „hoofde bezwaar tegen de voorgenomen aanbieding van het geschrift aan „Uwe Commissie.

„Ten einde te komen tot een formuleering der in de uitoefening van „den dienst algemeen gevoelde bezwaren en der gewenschte verbeteringen, „welke zou kunnen worden beschouwd als de uiting van de geheele vereeniging, „werd, zoo langs schriftelijken weg, als in een voornamelijk met dat doel „bijeengeroepen vergadering, nader het oordeel der leden omtrent de „genoemde onderwerpen ingewonnen.

„Als gevolg van die gedachtenwisselingen, heeft thans het Bestuur der „Vereeniging voor Kadaster en Landmeetkunde de eer, Uwe Commissie „hierbij aan te bieden, een beknopte memorie, behelzende een uiteenzetting „van de gebreken, die naar 't algemeen gevoelen der landmeters van het „kadaster de inrichting van dit dienstvak aankleven en verder, in zeer „oppervlakkige trekken, een aanduiding der richting waarin, naar 't gevoelen „dier ambtenaren, verbetering behoort te worden gezocht.

„Dat de voorstellen tot hervorming niet nader zijn uitgewerkt, heeft „tweeërlei oorzaak. Het is uit den aard der zaak zeer moeilijk met een „groot aantal personen, ook in uitgewerkte details, tot overeenstemming te „geraken omtrent aangelegenheden, die dikwerf zoo nauw samenhangen „met persoonlijke belangen der tot oordeel geroepenen, en dan zijn hier „onder dezen, velen de meening toegedaan, dat de Vereeniging door 't „aanbieden van uitgewerkte hervormingsplannen, zich zoude begeven op „een terrein, dat als het meer speciale eigendom van Uwe Commissie „behoort te worden geëerbiedigd.

„Omtrent de geformuleerde reorganisatiedenkbeelden behoort nog te „worden opgemerkt, dat de bovengenoemde Algemeene Vergadering, af-„scheiding van de hypothecaire en de kadastrale boekhouding noodig zoude „achten, ingeval er overwegende bezwaren mochten bestaan tegen den „door haar geuiten wensch, om den verantwoordelijken ambtenaar aan een „bewaring, gekozen te zien uit de ingenieurs-verificateur en de landmeters „van het kadaster.

„Afgescheiden van de organisatie van het dienstvak zelve, meent de „Vereeniging dat de *opleiding der landmeters van het kadaster* dringend „verbetering eischt. Tal van keeren en langs tal van wegen heeft zij „getracht door haar gewenschte hervormingen tot verwezenlijking te brengen, „doch slagen mocht zij daarin niet.

„Naar het Bestuur der Vereeniging meent, zou verbetering in die opleiding „onder meer te vinden zijn in uitbreiding van het examenprogramma voor „adspirant-landmeter en in het instellen van een cursus, met het speciale doel, „de adspirant-landmeters te bekwamen voor het examen van landmeter „en voor de richtige uitvoering van de taak die hen als zoodanig wacht.

„Het examen-programma voor adspirant-landmeter zou kunnen worden „uitgebreid met de beginselen der differentiaal- en integraalrekening, terwijl „in den genoemden cursus zouden kunnen worden behandeld de vakken „van het tegenwoordige programma van het landmeters-examen, vermeerderd „met die, welke noodig zijn als gevolg van de eischen gesteld aan de uit-„oefening van het dienstwerk.

„De evengenoemde algemeene ledenvergadering behandelde mede een „motie, ingediend naar aanleiding van de in den laatsten tijd gedane aan-„vallen op een beginsel, door de Vereeniging meer dan twintig jaren lang „voorgestaan: *de invoering van een kadaster met bewijskracht ten aanzien van „de ligging der eigendomsgrenzen*; welke motie ten doel had te doen uitkomen, „dat de vereeniging nog steeds overtuigd is van de wenschelijkheid en de „uitvoerbaarheid van dien maatregel.

„Deze motie werd met overgroote meerderheid van stemmen aangenomen „en het Bestuur ontving van de vergadering opdracht, om aan Uwe „Commissie mede te deelen, dat de Vereeniging voor Kadaster en Land-„meetkunde vasthoudt aan haar wensch tot invoering van een kadaster „met bewijskracht.

Het Bestuur enz".

Op grond van de machtiging ontvangen van de Algemeene Vergadering d.d. 19 Maart j.l., besloot het Bestuur drie leden der Vereeniging te verzoeken, een commissie te vormen, die de noodige voorlichting zou kunnen geven in zake tot de regeering te richten verzoek, om verbetering in de tractementsregeling der landmeters van het kadaster. Eenig meeningsverschil onder de bestuursleden, omtrent de leden, die daarvoor behoorden te worden uitgenoodigd, was oorzaak van oponthoud. De Heeren H. P. de Haan, te *Arnhem*, M. de Vos, te *Leeuwarden* en J. Zijlstra te *Zutfen*, daartoe door het Bestuur aangezocht, verklaarden zich, nadat de door de Heeren de Haan en de Vos geopperde bezwaren uit den weg waren geruimd, bereid die commissie te vormen.

Het vraagstuk der opleiding tot landmeter hield, zooals reeds gebleken is, de aandacht van het Bestuur bezig.

De Heeren van Riesen, J. H. de Wal en Zijlstra. richtten tot het bestuur een schrijven — 't welk straks ter kennis van de vergadering zal gebracht worden — naar aanleiding waarvan het sub *h* vermelde onderwerp op de agenda der 23e jaarvergadering geplaatst werd.

De door de *Pensioenvereeniging* ingestelde commissie tot onderzoek der pensioenwetten, richtte aan het Bestuur eenige vragen, welke in Tijdschrift, afl. 1 jaargang 1907, ter kennis van de leden werden gebracht, met uitnoodiging tot inzending van hunne, omtrent de heerschende pensioenwetten gevoelde of ondervonden bezwaren. Op die vragen kwam geen enkel bericht in.

Het Bestuur der *Vereeniging van teekenaars van het kadaster* deed ons Bestuur het verzoek die Vereeniging als lid der Vereeniging voor Kadaster en Landmeetkunde op te nemen. Meenende dat de statuten dergelijk lidmaatschap niet toelieten, werd geantwoord, dat aan dien wensch niet kon worden voldaan, onder mededeeling, dat er evenwel geen bezwaar bestond om een harer bestuursleden als lid op te nemen. Daarop kwam nader het verzoek, twee leden van het Bestuur der teekenaarsvereeniging als lid van onze Vereeniging in te schrijven, aan welke aanvrage werd voldaan.

Een ontvangen mededeeling gaf aanleiding tot het schrijven van den volgenden brief aan de Redactie. van het Tijdschrift.

„Bij het Bestuur zijn klachten ingekomen dat — vermoedelijk door de „Redactie — exemplaren van het Tijdschrift werden verspreid, met een „doel, dat werd geacht te zijn in strijd met de belangen onzer Vereeniging.

„Blijkens inlichtingen op verzoek verstrekt door den uitgever, zijn aan „en voor rekening van den Heer Hoffmann geleverd: 10 extra exem„plaren van afl. 5 en 6, jaargang 1906, en 5 extra exemplaren van afl. 5 „jaargang 1907.

„Aangezien de beschikking over die afleveringen niet berust op machtiging „van een Algemeene Vergadering of van het Bestuur, en het Tijdschrift „slechts wordt geleverd, per geheelen jaargang, aan leden en abonné's, is „het Bestuur van meening, dat de Heer Hoffmann alleen dàn die „afleveringen voor eigen gebruik had mogen aanwenden, wanneer door hem „waren genomen: 10 abonnementen op jaargang 1906 en 5 abonnementen op jaargang 1907.

De Bibliotheek der Vereeniging werd uitgebreid met de gewone periodieken en met de boeken of geschriften vermeld op pag^s^. 230 en 231 van het Tijdschrift, jaargang 1906.

Naar aanleiding van dit verslag vraagt de Heer Hoffmann het woord, om te protesteeren tegen het schrijven door 't Bestuur tot de Redactie gericht, inzake de verspreiding van tijdschrift-afleveringen. Hij acht dit schrijven geheel ongemotiveerd, omdat de Redactie hier slechts deed wat haar recht was. Immers de gewoonte heeft steeds bestaan, dat elke medewerker aan het Tijdschrift, overdrukken kon bekomen van het geleverde en dit voorrecht komt naar hij meent ook der Redactie toe. Waar zij nu, ter vermijding van kosten, eenvoudig eenige overcomplete exemplaren van de geheele aflevering deed vervaardigen, van welk extra werk zij bovendien de kosten voor hare rekening nam, deed zij niets wat buiten hare bevoegdheid lag.

De Heer Gombault deelt mede, dat hij persoonlijk zich richtte tot het Bestuur, met de klacht omtrent de verspreiding van afl. 3 jaargang 1907. Een exemplaar daarvan werd gezonden aan een lid der *Staatscommissie*. Niet alleen liep de Redactie zoodoende vooruit op de aan 't Bestuur opgedragen uitvoering van een vergaderingsbesluit, maar ook handelde zij in strijd met den wil der vergadering, die de toezending van 't volledige verslag niet wenschte. De Redactie overschreed hier zijns inziens zeer zeker de grenzen van hare bevoegdheid.

De Heer Hoffmann vindt het Tijdschrift een openbaar stuk. Het is te koop door tusschenkomst van den boekhandel, 't is voor iedereen te lezen in 4 universiteits-bibliotheken. Met de verschijning van aflevering 3 was dus het verslag der vergadering openbaar eigendom geworden. Bovendien, in het verslag is de naam van een lid der Staatscommissie genoemd en zijn diens meeningen besproken. Dit bracht van zelf reeds mede, dat de Redactie de goede persgewoonten volgend, het geschrift ter kennis bracht van iemand wiens denkbeelden daarin werden beoordeeld.

De *Voorzitter* betwist den Heer Hoffmann diens meening, dat hij de vrije beschikking zou hebben over een aantal overdrukken, met te wijzen op de Bestuursvergadering te Arnhem gehouden, waar ook de Heeren Hoffmann en de Vos tegenwoordig waren. Naar aanleiding van door den Heer Hoffmann gemaakte bedenkingen werd toen besloten, voortaan geen overdrukken te geven, zonder toestemming van het Bestuur.

Aansluitend aan dit onderwerp ontspint zich nog eenig debat, tusschen eene der ter vergadering aanwezige partijen in het geschil

tot welks vereffening de bemiddeling van 't Bestuur werd ingeroepen, en den Voorzitter. Als vallende verder buiten het belang der Vereeniging wordt, onder instemming der Vergadering, van deze onderwerpen afgestapt.

Namens de commissie tot naziening der rekening en de verantwoording der geldmiddelen over 1906, de Heeren Keurschot, Weijgers en den Hartogh, wordt door den Heer Keurschot meegedeeld, dat de rekening geheel in orde is bevonden. Onder dankzegging wordt den Penningmeester daarop van dat beheer décharge verleend.

De *Voorzitter* dankt de commissie voor hare bemoeiïngen en brengt ter kennis een juist ingekomen schrijven van den Heer Boer, waarin deze verzoekt mede te deelen, dat hij tot zijn groot leedwezen thans voor de eerste keer de vergadering niet zal kunnen bijwonen, omdat eene vergadering der Staatscommissie zijne tegenwoordigheid eischt.

De begrooting voor 1908 wordt goedgekeurd met *f* 1125 aan ontvangsten en *f* 1110 aan uitgaven.

Alvorens de beraadslagingen te openen over de voorziening in de redactie van het tijdschrift, verzoekt de *Voorzitter* de Heeren Loewer, Baning en Spuybroek, bij de te houden stemmingen het stembureau te vormen, aan welke uitnoodiging voldaan wordt.

De Heer Gombault vraagt of het mogelijk zal zijn een instructie vast te stellen voor de Redactie. Bepaaldelijk na de jongste redactiehandelingen, komt hem dit gewenscht voor.

De *Voorzitter* vestigt de aandacht op punt *h.* der agenda. Het ingediende voorstel omtrent statutenwijziging zal gelegenheid kunnen openen tot het nemen van dien maatregel.

De Heer Colpa, die door ongesteldheid verhinderd is de vergadering bij te wonen, zond een schriftelijk protest tegen de, in de pas verschenen 4e aflevering van het tijdschrift voorkomende opstellen van de Heeren de Vos en Hoffmann. Met toestemming van den *Voorzitter* wordt dit voorgelezen door den Heer de Korver. Het luidt als volgt:

De Heer de Vos tracht (T. 1907 blz. 162) te bewijzen, dat de Red. terecht beweerde, dat sprake is geweest van *directe* en *algemeene* invoering van een kadaster met bewijskracht.

Hij bewijst echter slechts, geheel onnoodig, dat personen *buiten* de Vereeniging gedacht hebben aan en gesproken over directe, algemeene vernieuwing.

De Vereeniging zelf heeft *beslist nooit* aangedrongen op *directe, algemeene* invoering van een kadaster met bewijskracht.

Overigens levert de Heer de Vos een kalm, bezadigd betoog ten bewijze, dat het mogelijk is, bij onveranderde argumenten, zelfs bij ontstentenis van nieuwe gezichtspunten, over eene zaak toch een andere meening te krijgen.

Mogelijk zou hij, die zich nooit veel geuit heeft over een kadaster met bewijskracht, bij menigeen succes hebben, hadde hij zich niet solidair verklaard met den Heer H., door onderteekening van het veelbesproken opstel «het Kadastrale Vraagstuk» en werd zijn effect niet geheel bedorven door de uitingen van zijn vennoot, den Heer H. in de «Haagsche motie» blz. 164 en v. v.

Aan den Heer Hoffmann:

De Heer Colpa blijft er bij, dat ieder deskundige *in hoofdtrekken* weet, wat men bedoelt met een kadaster met bewijskracht.

Hij is en blijft voorstander, ofschoon geen voorvechter.

Waarom heeft de Heer Colpa zich zoo verbazend veel overbodige moeite gegeven om het bewijs te leveren, dat de Heer H. vroeger *iets* anders verkondigde dan thans?

Omdat de Heer Colpa het nuttig oordeelde, voor iedereen duidelijk te maken: de *mate* der bekeering van den Heer H. in de hoop, dat meenigeen met hem tot de conclusie zal komen, dat het *minstens gevaarlijk* is veel waarde te hechten aan beweringen, hoe *stellig* ook geuit van iemand, die tot zijn 47ste jaar (Terugblik 1903) met zooveel geestdrift schreef en sprak over eene zaak, die hij nu voor «illusie» en «zoo dood als een pier» verklaart.

De Heer Colpa is nooit illusionist geweest in dien zin, dat hij eene spoedige invoering van een kadaster met bewijskracht verwachtte.

Hij heeft slechts één persoon gekend, die heeft durven uiten, dat het tot stand komen van dat ideaal aanstaande was.

Die persoon was de Heer Hoffmann, in 1903 op 47-jarigen leeftijd. Waren de geschriften uit de vorige eeuw, waarvan in de 3e afl. 1907 citaten, — nu gretig, zij het ook niet snedig, door hem te berde gebracht, — den Heer H. vóór 1903 onbekend?

Die citaten bewijzen trouwens, dat al de genoemde autoriteiten *voor zich zelf voorstanders* waren van een kadaster met bewijskracht, doch zich ter dege bewust, dat tal van bezwaren bestonden of geopperd zouden worden.

Ze bewijzen, dat Steppes, Jordan e. a. niet zoo illusionistisch waren, als H. in 1903. Ze waren werkelijkheids-menschen, maar . . . . *voorstanders van bewijskracht.*

Waar heeft de Heer Colpa beweerd: één zeer hoog wetenschappelijk man aan het hoofd en de uitvoerende personen maagdelijk op het gebied van kadastrale metingen, «*dat is je ware?*

De Heer Colpa heeft slechts het feit gereleveerd, dat bij Neuilly-Plaisance op die wijze onbetwist goede resultaten verkregen zijn en heeft dat *feit* gebruikt, om op het overdrevene der bekwaamheids-eischen van de Red. te wijzen.

De Heer Colpa heeft niets «*verkondigd*», doch zich bepaald tot het aanhalen van *feiten.*

De Heer H. maakt zich hier schuldig aan onjuiste voorstellingen en dwaze gevolgtrekkingen, die wel niet in de lijn zullen liggen der ontwikkeling van de Staatscommissieleden.

De vermelding van het «incident Wageningen» doet niets af aan de juistheid van het door den Heer Colpa vroeger beweerde:

1°. Zoolang de Heer Boer *alleen* redacteur was, is mij geen enkel feit bekend, wijzende op belangrijk verschil van zienswijze tusschen bestuur en redactie.

2°. Geen enkel feit geeft recht, het schipbreuk lijden der pogingen, in 1903, tot verkrijging van opleiding te Wageningen. te wijten «aan de Registratie.»

Hij voegt daar nu nog aan toe: en nog veel minder aan de Bestuursleden in 1902: de Heeren Gombault en Colpa.

Zeer terecht is de aandacht van den Heer H. gevallen op het woordje «*alleen*».

Juist omdat de Heer Colpa «Wageningen» *niet* vergeten was, juist omdat hij wist dat de Heer H. hem «Wageningen» nooit *vergaf*, heeft hij het woordje «*alleen*» ingelascht.

Het verschil van gevoelen ontstond, nadat de Heer H. in de redactie het nieuwe klavier van kultuur-techniek en Wageningen begon te bespelen.

De Heer H. heeft den Heeren Gombault en Colpa nooit

kunnen vergeven, dat ze durfden *toonen* met hem van gevoélen te verschillen.

Die Heeren hebben zich volgens zijne inzichten onbehoorlijk gedragen, door niet *lijdelijk* te gaan den weg, door den Heer H. aangewezen.

De Heer Colpa heeft in dat opzicht heel geen slecht geheugen, *zelfs beter* dan dat van den Heer H., die geheel vergeet dat het «incident» — zooals ook de Heer Boer zal toestemmen, tegenover wien in dezen ook de Heeren Gombault en Colpa stonden — geen invloed heeft gehad op den gang der zaken en slechts uit gekrenkte ijdelheid op dit aambeeld blijf hameren.

Het wil den Heer Colpa voorkomen, dat de Heer Boer destijds terecht den Heer Colpa als secretaris adviseerde, het verslag over dat incident, evenals over de later gehouden vergadering met het College van Directeuren te Wageningen, tot een minimum te reduceeren.

Hoe beknopt de verslagen ook waren, toch zullen ze den aandachtigen lezer bewijzen, dat de beweringen van den Heer Colpa juist zijn. Wat in het archief over deze zaak berust, behoeft hij zich ook niet te schamen. Nu, nog zooveel te meer dan in 1902, is de Heer Colpa over zich zelf tevreden, dat hij zich aan de zijde van den Heer Gombault heeft geschaard.

Er *is* geen taktische fout begaan, er *is* geen onheil gesticht; de betrekkelijke zaak is afgehandeld, zonder dat de houding van de Heeren Gombault en Colpa iets bedorven heeft.

Er *is* een *incident* geweest, zij het dan ook zonder ernstiger gevolg, dan dat de Heer H. in zijn ijdelheid gekwetst bleef, maar . . . . is het niet *unfair*, een ernstig hoofdredacteur *onwaardig*, den Heer Colpa, in quasi geestigen vorm te verwijten, dat hij het incident binnen de engst mogelijke grenzen trachtte te houden?

Moet de breede opzet over dit in zijne gevolgen niets beteekenend incidentje, soms dienen om de aandacht af te leiden van het geheel gemis van zakelijke weerlegging van het door den Heer Colpa gezegde en geschrevene?

Vervolgende:

De Heer colpa hoopt «*bescheiden*» te blijven, waar zulks noodig is.

Het «*ohne ihr*», op de wijze als door den Heer H. gehuldigd, hoopt hij nooit na te volgen.

De Heer Colpa heeft in het geheel niet, dank zij wellicht zijne «scherpzinnigheid», over het hoofd gezien de literatuur over verschuivingen van den bodem, aardbevingen en wat dies meer zij.

Moge hij al niet van de nieuwste snufjes op dat gebied op de hoogte zijn, de zaak zelf is even oud als de weg van Kralingen.

Het onderscheid tusschen den Heer Hoffmann en den Heer Colpa zit hem in dezen hierin, dat de eerste nu pas aandacht schijnt te zijn gaan wijden aan dat onderwerp, terwijl de Heer Colpa reeds in vroeger jaren, denkende aan dergelijke gebeurtenissen, tot de slotsom kwam: «bij dergelijke abnormale omstandigheden faalt elk systeem.»

Of kent de Heer H. een systeem, dat in aardbevingsgebieden steekhoudend zou blijken te zijn?

In den gedachtengang van den Heer H. zou moeten liggen: «meet daar maar in het geheel niet».

De Heer H. heeft ons over die zaak nog nadere literatuur beloofd.

Na het verschijnen daarvan behoudt de Heer Colpa zich voor, eventueel ook eenige regelen aan dat onderwerp wijden.

De «criticaster» Colpa kan het niet helpen, dat de heer H. zich verbeeldt, van Italiaansche toestanden beter op de hoogte te zijn dan Prof. Emilio Bianchi.

Niet de Heer Colpa, maar de Heer Prof. Bianchi schrijft het niet tot stand komen van bewijskracht in Italie toe aan meer conservatieve elementen in de regeeringslichamen, ongeveer dus *zooals de Heer H. van vroeger*, het niet tot stand komen van bewijskracht in ons land toeschreef aan het Conservatisme der Registratie.

Waar nu de Italiaan, de Heer Prof. Bianchi klaarblijkelijk in dezen in een belangrijke studie over het kadaster met bewijskracht, meer denkt aan den invloed van het Conservatisme dan wel aan het ontstaan van meeningen in verband met het voorkomen van aardbevingen, daar zal de Heer Colpa er zich wel voor wachten, in de door den Heer H. aangegeven richting te gaan borduuren. Hij wil den Heer H. het gras niet voor de voeten wegmaaien en laat hem gaarne het terrein der fantaisie.

En wat nu de kultuurtechniek betreft, het doet den Heer Colpa genoegen den Heer H. ten minste *iets* te kunnen toegeven.

De eerste heeft misschien niet goed gedaan met na te laten de

redactie en in het bijzonder de kultuurtechniekspecialiteit bij ons, over te halen iets op dat gebied ten beste te geven in ons Tijdschrift.

En, waar hij de opsomming ziet van de *vele* onderwerpen, die de Heer H. had *kunnen* behandelen, en aan ons na zijne nauwgezette studie op zoo *eenvoudig* mogelijke wijze had *kunnen* uitleggen, daar heeft hij zooveel te *meer* spijt van zijn falen.

Maar dat spreekt den Heer H. — die bij zijne optreden als redacteur de verwachting wekte, ons nieuwe banen te openen — niet vrij van zijn *fout* om *zoo* het stilzwijgen te bewaren over een onderwerp rakende het belang der Vereeniging, over hetwelk niemand dan hij, ooit beweerd heeft studies gemaakt te hebben. Had de Heer H. zijn licht laten schijnen, «misschien ware hij" (en nu een zin, ten onrechte door den Heer H. aan het adres van den Heer Colpa gebruikt) »er in geslaagd, in onzen kring de «belangstelling die de ruilverkaveling zoozeer verdient, in verhoogde mate te wekken.»

De Heer Colpa had nooit gelegenheid praktisch met landbouw in aanraking te komen. Daardoor trok hem de theoretische studie van kultuurtechniek niet aan.

Maar het ware minstens in het belang geweest van 's Heeren Hoffmann's troetelkind, als hij het wat minder stiefmoedelijk in ons Tijdschrift geïntroduceerd had.

Overigens was het verwijt, waarop de Heer Colpa slechts uitvoerig terugkomt, omdat de Heer H. hem daartoe dwingt, indirect.

De kultuurtechnick deed in zijne bewijsvoering slechts dienst als hulpmiddel — als tegenstelling. De Heer H. heeft dat trouwens gevoeld.

Het verwijt is volgens den Heer H. ook *ongepast*, omdat iemand buiten de Redactie geen besef *kan* hebben van de redenen, die deze heeft om zus of zoo te handelen.

«Iemand, die zelf geen redacteur is, tast met betrekking tot «deze soort van arbeid in het onbekende".

De Heer Colpa dankt voor de mededeeling.

Heeft de Heer H, aangetoond, dat de critiek van zijne tegenstanders *oppervlakkig* was?

De Heer Colpa vindt het antwoord van den Heer H. aan zijn adres *minder dan oppervlakkig*.

Het komt hem voor, dat de Heer H. geen enkele bewering van den Heer Colpa heeft weerlegd, geen enkele vraag beant-

woord, noch zelfs het *recht van zijn optreden* heeft bewezen.

Immers, de Heer H. betoogt, dat met de bekende «Memorie» het kadaster met bewijskracht begraven was.

«Eigenhandig hebben wij het doodgedrukt».

«De Memorie" heeft, misschien wel voor goed, een einde ge-«maakt aan onzen veldtocht voor een bewijskrachtig kadaster. . .

«Gingen wij er mede voort, de Staatscommlssie ware gerechtigd «aan ons gezond oordeel te twijfelen.»

Eilieve, waarde Redactie, «waartoe dan de verschijning van «het Kadastrale Vraagstuk" van Uw hand?"

Waarom dan nog een trap op het lichaam van den doode, dien ge eens beweerdet zoo lief te hebben?

De Heer Colpa gelooft niet, dat het kadaster met bewijskracht dood is, hij blijft vertrouwen dat die instelling, zij het ook niet spoedig, toch eenmaal zal komen. Dat tijdstip is echter niet zoo aanstaande z. i., dat eventueele verbeteringen in de lijn der «Memorie» geheel als weggeworpen geld beschouwd behoeven te worden. De «Memorie» is geheel in den geest van het door den Heer Boer gesprokene op de Vergadering te Arnhem.

«Laat ons, in afwachting van betere tijden, zien welke verbeteringen «onder den bestaanden toestand wenschelijk en bereikbaar zijn!"

Slechts zijn fantaisie brengt er den Heer H. toe, op blz. 165 te schrijven:

«Het komt ons onbegrijpelijk voor, dat dit niet algemeen wordt «beseft, dat het noodig is hierop te wijzen" (Men leze verder den voorafgaanden zin)!

Slechts zijn fantaisie brengt er den Heer H. toe, de Heeren Boer, v. d. Veur, en de Vries in één adem te noemen met de tweeledige redactie, die zoo'n verraderlijke steek toebracht aan de idee: het kadaster met bewijskracht.

Slechts zijn fantaisie bracht er den Heer H. toe, aan het slot van zijn schrijven (blz. 177) met iets, wat aan galgenhumor moet doen denken, ons een apotheose voor den geest te tooveren.

Voorwaar een waardig slot!

Maar, waar de Heer H. zelf van «hangen» spreekt, daar kan den Heer Colpa niets weerhouden den wensch uit te spreken:

«Moge 23 September 1907 voor de Redactie zijn: de dag van het Schavot!"

Beter **geen** redactie dan **zoo** eene.

De Heer Gombault deelt mede, dat hij door afwezigheid, nog slechts vluchtig had kennis genomen van de laatste tijdschrift-aflevering, doch er reeds voldoende van had gelezen, om aan 't verweer van den Heer Colpa nog te kunnen toevoegen, dat de Heer Hoffmann, van een «figuur» in onze zaak, geworden is tot een «treurige figuur».

Hij gelooft, dat het laatste artikel van diens hand onbescheiden en onjuist moet genoemd worden. 't Was onbescheiden, zich te beroepen op allerlei, in intiemen kring behandelde zaken, en die aldus zonder machtiging van het bestuur openbaar te maken. 't Is onjuist, dat de besprekingen over opleiding te *Wageningen* indertijd afgesprongen zijn door de schuld van het Bestuur. Spreker, die toen Voorzitter was, durft verklaren, dat dit uitsluitend lag aan de omstandigheid, dat de Hoogere Landbouwschool te Wageningen voor de opleiding van landmeters niet was ingericht.

De vraag van den Heer Hoffmann, waarom 't bestuur niet krachtig met de Redactie samenwerkte in zake ruilverkaveling, wil hij beantwoorden met er op te wijzen, dat het Bestuur steeds tot eisch stelde, dat de Redactie eerst de noodzakelijkheid van activiteit in die richting aantoonde, door openbaarmaking van de resultaten van haar onderzoek.

De Heer van der Veur betreurt het gekijf en twistgeschrijf, dat zich in den laatsten tijd in den boezem onzer Vereeniging voordoet en vraagt zich af, wat daarvan de reden kan zijn. Van 't meerendeel onzer leden zijn de opvattingen omtrent een kadaster met bewijskracht zeker niet zoo belangrijk en zoo snel gekenterd als de redacteuren ons willen doen gelooven. 't Zijn alleen de beide redacteuren die, om nog steeds onbegrijpelijke redenen, den koers wendden naar averechtschen kant.

Daargelaten hun bekwaamheid, werkzaamheid en tal van andere goede eigenschappen meer, zij zijn niet meer op hun plaats, omdat zij niet vertegenwoordigen de gevoelens van 't meerendeel der leden. Tegen iederen prijs moet de bloei onzer Vereeniging worden bevorderd en daarom zullen de beide zwenkende redacteuren moeten wijken.

Zij misbruiken het tijdschrift, om propaganda te maken voor hunne nieuwe en vreemdsoortige opwellingen en zij lokken een strijd uit, die onze geheele zaak in gevaar brengt.

Waar de heftigste dier twee redacteuren er niet tegen opziet

hem, kalm burger, volgens dien redacteur: «Een goedmoedig coryphee au grand besoin» aan de galg te hijschen, heeft hij — en *dit geheel in 't belang der Vereeniging* — niet het minste bezwaar hém allereerst neer te sabelen.

Hij stelt daarom voor, beide Heeren ongevraagd te doen heengaan, en zoo het niet mogelijk is nog op deze vergadering andere redacteuren te benoemen, de uitgave van het tijdschrift tijdelijk te staken.

De *Voorzitter* vraagt of dit voorstel ondersteund wordt.

Een door enkelen uitgesproken «ja» en 't uitblijven van ontkenning, geven een voldoend antwoord.

De Heer Gombault vraagt of 't Bestuur reeds de waarschijnlijkheid eener begeerde verandering in de redactie overwoog en mogelijk nieuwe redacteuren op het oog heeft.

De *Voorzitter* antwoordt, dat het Bestuur die omstandigheden wel heeft voorzien, doch de keuze van Redactie bij voorkeur aan de Vergadering wil overlaten.

De Heer Hoffmann kan den Heer van der Veur verzekeren, dat zijn beeldspraak allerminst afbreuk deed aan de vriendschappelijke gevoelens jegens den Heer van der Veur. Ook jegens den Heer Colpa blijft hij bezield met de beste wenschen.

Het hem, door den Heer Gombault gemaakte verwijt van onbescheidenheid, meent hij te mogen afwijzen met een beroep op de Vergadering van 19 Maart, waar de Redactie haar mandaat ter beschikking stelde van de Vergadering. Hoewel nog steeds gaarne tot heengaan bereid, zonder wrok of boosheid, gelooft hij toch, dat een besluit als de Heer van der Veur wil doen nemen, tegenover de buitenwereld een vreemden indruk zal maken.

De Heer Gombault is van oordeel dat de redacteuren sedert 19 Maart demissionair zijn en dat zij daarom niet meer het recht hadden optreden zooals zij deden.

De Heer Hoffmann wijst op 't verslag dier Vergadering, ten bewijze dat hun mandaat toen voor 't loopende jaar is verlengd.

De Heer Vrugging herhaalt de waarschuwing reeds 19 Maart gegeven, dat de wijze, waarop deze aangelegenheid is en wordt behandeld, leidt tot persoonlijkheden. Hij voor zich zou meer een weg willen bewandelen, die tot verzoening kon leiden.

De Heer Hoffman verwondert er zich over, dat de wijze waarop de redacteuren hun arbeid verrichtten, tot boosheid aan-

leiding gaf. De redacteuren zijn in 't minst niet boos en zullen dit niet worden.

De Heer van der Veur komt terug op zijn voorstel.

De Heer Meijer wenscht duidelijk geformuleerd te hebben den wensch tot dadelijk ingaand ontslag der redacteuren, met uitsluiting van de mogelijkheid hunner herbenoeming, ingeval de voorziening in de redactie aan 't bestuur wordt overgelaten.

De *Voorzitter* constateert, dat deze vergadering in zake redactie tot elk besluit bevoegd is en niet is gehouden aan eenig besluit van een vroegere vergadering. Ook de statuten laten alle mogelijke vrijheid van handelen. Waar vaststaat het recht van redacteuren om ontslag te nemen op elk willekeurig tijdstip, kan niet worden bestreden het recht van de Vergadering, dit ontslag ten allen tijde te kunnen verleenen. Om den Heer Meijer gerust te stellen ten aanzien van de mogelijkheid eener herbenoeming van de redacteuren door 't bestuur, doet hij eenige grepen uit den rijken voorraad van huishoudelijke oneenigheden, die, ook na repliek van den Heer Hoffmann, duidelijk doen uitkomen, dat samenwerking tusschen het tegenwoordige bestuur en de tegenwoordige redacteuren uitgesloten is.

De Heer ten Braak zou na behandeling van 't voorstel van der Veur willen pauseeren, om dan direct over te gaan tot het kiezen van een nieuwe redactie, wijl dan een extra vergadering voor die benoeming vermeden wordt.

Om mogelijke begripsverwarring te voorkomen, wordt het voorstel van den Heer van der Veur beperkt tot de vraag, of aan de Redactie een dadelijk ingaand ontslag zal worden verleend en, na een opmerking van een der leden, wordt dienaangaande het volgende voorstel in stemming gebracht:

De tegenwoordige redacteuren worden, met ingang van 24 dezer, van hunne functiën als zoodanig ontheven.

De stemming die, op uitdrukkelijk verlangen van den Heer Hoffmann, schriftelijk plaats heeft, levert den volgenden uitslag: vóór 33, tegen 13, blanco 6.

Een voorstel, om aan 't Bestuur de voorziening in de redactie op te dragen, wordt aangenomen. (38 stemmen vóór, 8 tegen, 6 blanco).

De *Voorzitter* neemt met een kort woord afscheid van de

redacteuren, drukt zijn grooten spijt uit, dat dit zoo pijnlijk moest zijn, brengt in herinnering het vele, dat de beide aftredenden in vroeger tijden mee hielpen tot stand brengen en meent hun daarvoor een woord van dank niet te mogen onthouden.

De Heer Meijer protesteert voor zich persoonlijk tegen die dankbetuiging.

Na een pauze van ruim een half uur wordt de vergadering te $2^1/_4$ uur, heropend.

Punt *f*, plaats van bijeenkomst in 1908, doet den Heer Oosterman pleiten voor *Amsterdam*. De opkomst bewijst, dat de hoofdstad des Rijks het meest in trek is. Bij acclamatie wordt *Amsterdam* gekozen.

Is aan de orde punt *g*, verkiezing van een bestuurslid.

Na warmen dank van den Voorzitter aan den aftredenden Secretaris-Penningmeester wordt overgegaan tot de verkiezing van een nieuw bestuurslid.

Uitgebracht werden 47 stemmen (waarvan 5 blanco). De Heer Weijgers verkreeg 13, de Heer Meijer 6, de Heer Mulder 5, de Heer Baning 4 stemmen, de Heeren de Korver, van Riessen en Zijlstra verkregen ieder 3 stemmen, de Heer van der Veur verkreeg 2 stemmen en de Heeren van Beurden, Oosterman en Vruggink verkregen ieder 1 stem.

De Heer Meijer verzoekt uitdrukkelijk bij de volgende stemming niet in aanmerking te komen.

Bij nieuwe vrije stemming zijn de stemmen (47 waaronder 1 blanco) verdeeld als volgt:

De Heer Weijgers 27, de Heer Mulder 6, de Heer Baning 5, de Heer van der Veur 3, de Heer van Riessen 2, de Heer Vruggink 2 en de Heer de Korver 1.

Gekozen is alzoo de Heer E. J. A. Weijgers, die na eenige toelichtingen zich bereid verklaart de benoeming aan te nemen, waarvoor de *Voorzitter* hem dank zegt.

Ter toelichting van punt *h* wordt door den Secretaris de volgende brief voorgelezen:

Aan het Bestuur der
Vereeniging voor Kadaster en Landmeetkunde,
gevestigd te Amsterdam.

Van oordeel zijnde, dat het wenschelijk is de Statuten onzer Vereeniging, goedgekeurd bij Koninklijk Besluit van 4 December 1887 N°. 23, ver-

schillende wijzigingen te doen ondergaan, hebben wij de eer het volgende onder Uwe aandacht te brengen.

Het kan voorkomen, dat bij belangrijke besluiten aan de stemming wordt deelgenomen door daartoe niet volkomen bevoegden; dit heeft o.i. plaats gehad op de buitengewone Vergadering te Utrecht op 19 Maart j.l., waarom 't overweging verdient de toelating tot lid der Vereeniging en de bevoegdheid tot stemmen nader te regelen.

De Vereeniging heeft zich de laatste jaren telkens en met succes, bezig gehouden met de belangen van de landmeters, waarom 't ons nuttig voorkomt de behartiging dier belangen op te nemen in het artikel der Statuten, dat van het doel der Vereeniging spreekt.

Verder achten wij het wenschelijk in de Statuten te vermelden, de verplichting om op de agenda voor te houden Algemeene Vergaderingen, te plaatsen de voorstellen, die in stemming zullen worden gebracht; dit kan van grooten invloed zijn op de opkomst der leden. De bevoegdheid tot het nemen van besluiten in slecht bezochte vergaderingen, dient tevens geregeld te worden.

De verplichte aftreding der bestuursleden, om de drie jaar, leidt er menigmaal toe, dat de Vereeniging ontijdig de goede en ijverige bemoeiïngen van geschikte functionarissen moet ontberen; maatregelen om tot de mogelijkheid te geraken, hiervan in sommige gevallen af te wijken, verdienen ernstige overweging.

't Bovenstaande heeft ten doel, slechts enkele punten aan te geven, die in de eerste plaats voor wijziging of aanvulling in aanmerking dienen te komen, zonder aanspraak te maken op volledigheid.

Wij verzoeken U beleefd aan de Vergadering op 23 September aanstaande te Amsterdam voor te stellen het bestuur, of eene afzonderlijke commissie, uit te noodigen tot het samenstellen van een ontwerp statuten en huishoudelijk reglement, om dat te kunnen behandelen op de gewone jaarvergadering in 1908 en voorts: ons verzoek te plaatsen op de agenda voor de aanstaande Algemeene Vergadering.

Met de meeste hoogachting hebben wij de eer te zijn de leden der Vereeniging voor K. en L.

Deventer, } September 1907. — J. F. A. VAN RIESSEN.
Zutphen, } September 1907. — J. H. DE WAL.
Zutphen, } September 1907. — J. ZIJLSTRA JZN.

De *Voorzitter* acht een gedetailleerde bespreking van alle punten in dit schrijven aangehaald, thans nutteloos, wijl die toch zal plaats hebben op een latere bijeenkomst, indien thans besloten wordt op het voorstel in te gaan. Hij zou daarom de besprekingen

gaarne zien beperkt tot de vraag, of er aan een commissie zal worden opgedragen een herziening der statuten voor te bereiden.

De Heer W. den Hartogh vraagt, of die commissie zich zal moeten beperken tot de punten die genoemd zijn in den voorgelezen brief, dan wel gerechtigd zal zijn zich ook te bemoeien met andere bepalingen der statuten.

De *Voorzitter* zegt, dat het in de bedoeling ligt die commissie vrijheid van handelen te laten.

De Heer Hoffmann meent dat een nieuwe commissie te veel van de kas zal vergen.

De Heer van Riessen acht plaatselijke afdeelingen van veel nut en zou gaarne bij statutenwijziging rekening zien gehouden met de mogelijkheid tot instelling daarvan. Ook hij zou de werkzaamheden tot voorbereiding, ter vermijding van kosten gaarne aan 't Bestuur overlaten.

De *Voorzitter* wijst op de mogelijkheid tot oprichting van afdeelingen reeds onder de huidige statuten en merkt op, dat zooveel, soms te veel werk op de schouders van 't Bestuur wordt gelegd. Hij meent, dat een middenweg te vinden is,door te besluiten, dat de vergadering aan 't bestuur de voorbereiding dier statutenwijziging opdraagt, onder machtiging desgewenscht daarvoor de hulp van een door 't Bestuur te benoemen commissie in te roepen.

Dienovereenkomstig wordt besloten.

Met goedvinden der vergadering wordt thans ter tafel gebracht een motie door den Heer van Beurden aan het Bestuur gezonden, met verzoek, die in deze vergadering te doen behandelen.

In een begeleidend schrijven wordt gewezen op de door de Heeren Drucker en Treub bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal ingediende motie luidende:

„De Kamer, van oordeel, dat onder de burgerlijke ambtenaren, aan wie ten laste van den Staat, en aan wier weduwen en weezen ten laste van het Pensioenfonds, opgericht krachtens de wet van 9 Mei 1890 (Staatsblad no. 79), pensioen wordt verleend, behooren te worden opgenomen de ambtenaren in dienst van gemeente, gaat over tot de orde van den dag."

De schrijver ziet in de opneming, welke deze motie bedoelt, een gevaar voor de rechten der bestaande ambtenaren en hunne weduwen, wier maximum pensioen van *ƒ* 690.— dringend om verbetering vraagt en hij acht het op den weg van 't Bestuur

gelegen om, in vereeniging met andere lichamen, een actie in 't leven te roepen met het doel, de belangen der bestaande ambtenaren tegen benadeeling te beschermen.

De door den Heer van Beurden ingediende motie luidt als volgt:

De Algemeene Vergadering voor Kadaster en Landmeetkunde, dagende op heden 23 September te Amsterdam, gezien de motie der Kamerleden Drucker en Treub, en de actie ter verkrijging van Staatspensioneering voor de gemeenteambtenaren en hunne nabestaanden;

ten volle erkennende het goed recht dezer gemeenteambtenaren op pensioen is van oordeel:

dat eene eventueele opname in de Staatsfondsen behoort te geschieden met eerbiediging van verkregen rechten en zonder verbetering der bestaande of nog te verkrijgen pensioenen der in dienst zijnde Staatsambtenaren in den weg te staan, noodigt mitsdien het Bestuur uit te trachten, in vereeniging met andere belanghebbenden, voor de belangen der bestaande ambtenaren te waken.

De Heer van Beurden licht nog nader zijn bedoeling toe. Het pensioenfonds voor weduwen en weezen, zegt hij, bestaat uit gelden geheel door de ambtenaren bijeengebracht en we streven naar verhooging van de geringe uitkeering aan onze weduwen en weezen. Indertijd zijn de finantieele omstandigheden van het fonds reeds ongunstiger geworden door de opneming van het groote aantal onderwijzers, doch dit was nog te verdedigen, omdat de Staat die ambtenaren pensionneerde. Dit is niet het geval met de 6 à 7000 ambtenaren, die nu zullen opgenomen worden. Eene verkorting onzer rechten staat te vreezen, om daartegen te waken is tusschenkomst van de Vereeniging noodig.

Wijl niemand alsnog 't woord verlangt, geeft de *Voorzitter* in overweging het Bestuur te machtigen, zich te wenden tot het Bestuur der *Pensioenvereeniging*, wijl de behartiging dezer belangen meer op haren weg ligt, dan op dien van onze vereeniging.

De vergadering stemt hiermee in.

De Heer ten Braak zou een of meer afgevaardigden willen zenden, met opdracht de kwestie in een vergadering te bespreken.

De Heer de Vos merkt op, dat dit onmogelijk zal zijn, omdat de Pensioenvereeniging alleen persoonlijke leden heeft.

De Heer Weijgers meent, dat er leden van onze vereeniging zitting hebben in 't bestuur der Pensioenvereeniging en hij meent

dat dezen de behartiging der omschreven belangen op zich zouden kunnen nemen.

De Heer Wagemaker kan meedeelen dat de *Pensioenvereeniging* in de aanhangige zaak reeds diligent is.

De *Voorzilter* zou, ook al ware de onderstelling van den Heer Weijgers juist, wat echter slechts ten deele 't geval is, toch een schriftelijke behandelingen prefereeren, waarom hij terugkomt op zijn ter zake gedaan voorstel, 't welk thans wordt aangenomen.

Ter inleiding van de discussiës over «*De opleiding tot landmeter van het Kadaster*» geeft de *Voorzitter*, na in herinnering te hebben gebracht, wat hij omtrent dit onderwerp in zijn openingsrede reeds heeft gezegd, het woord aan het bestuurslid den Heer R. A. de Wal.

Met den welwillenden steun van den Heer de Korver, die, nadat de door een ernstige verkoudheid invalide stemmiddelen van den Heer de Wal waren uitgeput, de lezing voortzette, verneemt de vergadering het volgende:

He said «That is the Land of Freedom»
She said «How am I to get there?»
He said «There is one way, and one only.
Down the banks of Labour, through the
water of Suffering. There is no other.»
Dreams by Schreiner.

Mijne Heeren, waar wij allen zijn samengekomen ter beraadslaging over eene gewichtige aangelegenheid, moge het bedenkelijk schijnen, de besprekingen te openen met *dreams;* wie uwer evenwel het voorrecht had met Olive Schreiner te droomen, is gerustgesteld, wetende, dat hare droomen meer helderheid van geest openbaren, dan vele wakenden.

Naar welk land van vrijheid wij ons kadaster leiden, behoeft geene verklaring; langs welken weg, dat zeggen twee en twintig jaargangen van ons Tijdschrift.

De weg is nog niet ten einde. Wij gaan een nieuwen stap doen; aan de Staatscommissie voor registratie, hypotheekstelsel enz. zal — met uw goedvinden — van uw inzicht omtrent onze opleiding een verslag worden aangeboden. Het zij mij vergund uwe aandacht te verzoeken voor een kort *overzicht*, en een ontwerp-adres.

Reeds in 1875 werd door eene vergadering van kadaster-ambtenaren de noodzakelijkheid uitgesproken de opleiding te herzien. Bij de behandeling der begrooting over 1887 in de Tweede Kamer besprak de Heer Schimmelpenninck van der Oye van Nijenbeek in eene uitvoerige rede over een zevental gewenschte verbeteringen van het Kadaster op de eerste plaats de opleiding, daarbij de behoefte uitsprekende aan «gevormd, in ieder opzicht goed onderwezen personeel» en noemde maatregelen daartoe het «uitgangspunt van alle verbeteringen, waarop reeds meermalen is aangedrongen». Men kwam tot daden in 1890 nadat op initiatief van den Heer H. P. de Haan in de Algemeene Vergadering de discussiën over de opleiding werden geopend. Deze wees er op, hoe eene behoorlijke opleiding onbreekt, hoe de kennis van den aspirant afhankelijk is van standplaats, omgeving en aard van het werk, hoe zonder plaatsing bij eene hermeting hij veelal de instrumenten uit boeken moet leeren kennen, terwijl, wat de theorie betreft, van opleiding geen sprake kan zijn. Vooral de toekomst eischte practisch, behoorlijk ontwikkeld personeel. Het gevolg was de benoeming van eene Commissie van praeadvies, waarin de Heeren Barenbroek, H. P. de Haan en de Vos zitting namen; voor het uitvoerig, zorgvuldig bewerkt verslag moge verwezen worden naar het Tijdschrift. De Commissie heeft zich, met ter zijde stelling van persoonlijke kwesties laten leiden door wat het algemeen belang vorderde; de boven aangestipte leemten in het licht stellende, heeft zij, wijzende op toekomstige aansluitingen aan het in bewerking zijnde Rijksdriehoeksnet en onafhankelijk van de bestemming, die het kadaster in de toekomst uit een juridisch oogpunt mocht verkrijgen, onder vergelijking met Duitsche toestanden, een *beredeneerd programma van kundigheden voor landmeter van het kadaster* ontworpen. Na vervanging in punt 4^{d} van «geschiedenis» door «algemeene geschiedenis» (van het kadaster) hechtte de vergadering van 1891 met op éene na algemeene stemmen hare goedkeuring daaraan blijkens eene *motie*, die tevens het Bestuur opdroeg, bij de Regeering op instelling eener staatscommissie aan te dringen, ter onderzoek van het kadastrale vraagstuk. Nog hetzelfde jaar werd den Minister, op verzoek, eene *memorie* «het kadastrale vraagstuk» aangeboden; daarin blijft echter de opleiding buiten bespreking, zoodat het lot dier memorie hier niet behoeft gereleveerd.

Intusschen had de Vereeniging van Burgerlijke Ingenieurs de vraag in overweging genomen, *of en welke nieuwe diploma's nog aan de P. S. moesten kunnen worden verkregen.* De aandacht werd daarbij gevestigd — mede door kringen van landmeters was zulks geschied — op het *diploma van landmeetkundig ingenieur,* gelijk door technische hoogescholen als te Dresden en München werden uitgegeven. Men meende dat de landmeters zich terecht op het buitenlandsch voorbeeld beriepen en vond daarin aanwijzing te trachten de P. S. ook dienstbaar te maken aan de opleiding dezer specialiteiten, die in Nederland wel den *titel* van ingenieur konden verkrijgen, zonder daarop dezelfde aanspraken te kunnen doen gelden als hunne naamgenooten. Het verslag der Commissie in zake het technisch onderwijs, verschenen in 1895, besloot: dat het vooralsnog onraadzaam moet worden geacht, eenig nieuw diploma verkrijgbaar te stellen, evenmin dat van landmeetkundig ingenieur. Onze landmeters toch, vinden, zoo lezen wij, in tegenstelling met hetgeen buitenslands wordt aangetroffen, slechts in Staatsdienst eene betrekking; de Staat ga dus voor in het creëeren dier betrekking; mocht eenmaal het diploma verplicht worden gesteld, *dan zou de studie aan de T. H. zijn aangewezen.* De mogelijkheid daarvan zou door buitenlandsche voorbeelden zijn bewezen.

Terwijl ons Tijdschrift voortging de bestaande leemten bloot te leggen, door te wijzen o. a. op de schaarschte of het gebrek aan de allereenvoudigste hulpmiddelen, log.-tafels, coördinatentafels, rekentafels, Anweisung VIII, IX, Gauss, tijdschriften, waardoor het wetenschappelijk peil kon stijgen, werd door het streven naar verhoogd productievermogen van den bodem, de drang naar eene hervorming van zuiver economischen aard, de ruilverkaveling, steeds meer gevoeld. In het rapport N°. 159 van de Commissie «Ontginning» van het Nederlandsch Landbouwcomité gingen stemmen op, die meenden, dat de *technische* uitvoering van ruilverkavelingen «een arbeid is, waarvoor de ambtenaren van het kadaster zijn aangewezen", terwijl een artikel van de hand van den heer Hoffmann de mogelijkheid en het belang betoogde van eene voortgezette ontwikkeling van den landmeter van het kadaster tot *landbouwingenieur* (Kulturtechniker). Aansluitende aan eene uitspraak van den Heer Drucker in de Tweede Kamer: «Er moet eene woningwet komen, die den gemeenten tot plicht stelt, opruiming van krotten en bouw van

goede woningen», concludeert genoemde redacteur, dat de nauwgezette uitvoering van dien plicht hun mogelijk gemaakt moet worden door de instelling van een nieuwen tak van staatsdienst, die alle vereischte geodetisch-cultuurtechnische gegevens verschaft. Over deze onderwerpen droeg het Bestuur in 1900 eene *uitgebreide memorie* op aan den Heer Directeur-Generaal, chef der afdeeling Landbouw aan het departement van Binnenlandsche Zaken en aan de Commissie «Ontginning», terwijl in het Tijdschrift der Nederlandsche Heide-Maatschappij een artikel verscheen, concludeerende, *dat de opleiding thuis hoort aan eene landhuishoudkundige school te Wageningen.* Het geeft een ontwerp-opleidingscursus in overweging voor het radicaal van *geodeet-cultuurtechnicus* met een *programma* van onderwijs, in hoofdzaak gelijk aan dat van 1891 na *uitbreiding met cultuurtechniek en verwante vakken.* De artikelen van den Heer Hoffmann hadden tengevolge, dat in 1901 de Algemeene Vergadering in eene *motie* zich met deze uitbreiding vereenigde; over de inrichting van het onderwijs werd geen uitspraak gedaan. In 1903 confereerde het Bestuur twee malen met het College van Directeuren der Rijkslandbouwschool te Wageningen; de wenschelijkheid en de mogelijkheid van opleiding der landmeters aan de Afdeeling Hoogere Land- en Boschbouwschool stonden beiderzijds vast, alleen over het initiatief tot stappen in dezen heerschte verschil van meening.

Eindelijk liggen de Memories van October 1901: «Oorzaken, welke de ontwikkeling van het kadaster belemmeren» en van Augustus 1903: «Belangen, betrokken bij de Staatsinstelling: Kadaster en Hypotheken», die mede het opleidingsvraagstuk raken, evenals de daarmede verband houdende reeks audiënties in November 1903 U versch in het geheugen; het zal niet noodig zijn die nader aan te duiden.

Aan het eind gekomen van dit overzicht, hoop ik nog enkele oogenblikken op Uwe aandacht te mogen rekenen voor een *concept-adres* aan de Staatscommissie; als gevolg van de te verwachten besprekingen kan daarin de aanbeveling van het door U gewenschte opleidingssysteem worden opgenomen. Bij het samenstellen zijn zooveel mogelijk de denkbeelden gevolgd, die in onze Tijdschriften zijn uitgewerkt, menig Uwer zal in het volgende de stem van zijn papieren kind herkennen.

Er is waarschijnlijk in ons land geene instelling, die zoozeer ontgroeid is aan de handen van degenen, die het oorspronkelijk hebben opgekweekt, als ons kadaster. Van origine een administratief middel, vluchtig opgemaakt en ingericht voor regelmatigen omslag der grondbelasting en dus onder bestuur gesteld van een louter administratief corps, bleek het kadaster weldra eene instelling, waarvan voorziening werd geëischt in behoeften, waaraan het meerendeels in het geheel niet of hoogst gebrekkig kon voldoen.

Het kadaster is een factor *geworden* voor de *rechtszekerheid van den grondeigendom* en staat daardoor in verband met het *grondcrediet*; het oefent invloed uit op het *finantiewezen* van Staat, Gemeente of Waterschap Er zijn thans bijna geen omvangrijke particuliere of staatsondernemingen in betrekking tot onzen bodem, als uitgebreide *landontginningen*, *droogmakingen*, *inpolderingen*, *uitbreiding van steden*, *normaliseering van rivieren*, *aanleg van vaarten*, spoor- en andere *wegen*, waarvoor niet een goed kadaster onmisbaar is. Burgerlijke wet, onteigeningswet, spoorwegwet, begrafeniswet, woningwet, rivierenwet gebruiken de kadastrale gegevens. Geen cartographische uitgave, die niet de kadastrale plans tot grondslag heeft. De kadastrale kaarten, of juister, de technische gegevens, die zij illustreeren, wijzen de grenzen aan der eigendoms — en andere rechten, of van wat de belanghebbenden daarvoor aanzien; zij zijn de vraagbaak bij herstelling van verloren of verplaatste grenzen, en in processen de meest bevoegde getuige. Landhuishoudkundigen wijzen op de agronomische taak van het kadaster: de grondslag te zijn voor bodem- (cultuur-)kaarten, terwijl in eene toekomst, die niet meer ver schijnt, de *ruilverkaveling* het den nieuwen plicht zal gaan opleggen, de vereischte geodetische, cultuurtechnische gegevens te verschaffen. Reeds in 1898 gingen in de commissie «Ontginning» van het Nederlandsch Landbouw-Comité stemmen op, oordeelende, dat de technische uitvoering van ruilverkavelingen een arbeid is, waarvoor de ambtenaren van het kadaster zijn aangewezen.

Het kadaster zij dus eene vertegenwoordiging, op papier. van den bodem in maatgetal en graphische voorstelling; een bron, waaruit voldaan kan worden aan veelsoortige maatschappelijke behoeften. Er is waarheid in de bewering, dat de beschaving van een volk kan worden afgemeten naar zijn kadaster. De

naderende voltooiïng der Rijksdriehoeksmeting, ondernomen mede ten behoeve van de eerlang onvermijdelijke vernieuwingen van het kadaster, zal het speciaal wetenschappelijk deel van des landmeters taak opnieuw op den voorgrond brengen.

Het is duidelijk, dat met de geleidelijke vermeerdering der van het kadaster gevergde diensten de eischen, aan zijne inrichting te stellen, hand aan hand verzwaren, en dat tegelijk de algemeene ontwikkeling en geschiktheid, de theoretische en practische bekwaamheden der ambtenaren, die het hoofdaandeel in de bewerking hebben, niet langer op den trap kunnen staan van eertijds.

De voornaamste kadastrale werkzaamheden nu worden verricht en behooren te worden verricht door landmeters; bij de uitvoering rust derhalve op hen de plicht, voortdurend het oog gericht te houden op de onderscheidene belangen, waaraan hun werk dienstbaar moet zijn. De qualiteit van het werk hangt af van doorzicht, ijver, toewijding, niet minder echter van de degelijkheid der genoten *opleiding*, van de mate van wetenschappelijke ontwikkeling en bedrevenheid. Daarom wordt er *bijna overal* veel zorg besteed, om de landmeters zoowel theoretisch als practisch voor hun taak te vormen.

De hier bestaande «opleiding» is hoofdzakelijk van negatieven aard. De aspirant-landmeter van het kadaster beschikt, blijkens het examenprogram, bij zijn in dienst treden ongeveer over de wetenschappelijke kennis van hen, die een einddiploma bezitten eener hooger burgerschool met vijfjarigen cursus, na eenige uitbreiding van het wiskundig gedeelte. Algemeene ontwikkeling, zelfs «geschiktheid» schijnen overbodige factoren bij keuze van toekomstige ambtenaren, die dikwijls reeds vóór de benoeming bij de uitvoering van hun dienstwerk met ambtenaren en particulieren van alle rangen in aanraking komen. Gedurende eene drie- à vierjarige periode is de aspirant bij zijne voorbereiding voor het landmetersexamen geheel aan toevallige invloeden overgelaten; hij is geheel afhankelijk van de belangstelling en zorgzaamheid van den ambtenaar, onder wiens leiding hij is gesteld, aanvankelijk bij den kantoordienst, vervolgens bij den velddienst en in het gunstigste geval bij den hermetingsdienst, dikwijls zelfs daarbij als werkkracht beschouwd.

Geheel onverplicht, enkel geleid door gevoelens van kameraadschap, ontvangt hij desverlangd voorlichting van zijne toekomstige

collega's — de reeds bestaande ambtenaren. Eene vaste leiding bij de studie ontbreekt, de stof der te beoefenen wetenschappen moet bij overlevering tot hem komen en niet steeds van bevoegde zijde. Nog als weleer gelukt het den landmeter eerst na verloop van geruimen tijd en onder veel moeite en inspanning zijn arbeid met volkomen zelfvertrouwen te verrichten. Van autodidactische vorming mag niet te veel worden verwacht. De kansen op eigen vorming hangen in de ambtenaarswereld te zeer af van allerlei toevalligheden; voor de groote meerderheid is hooger graad van geschiktheid te bereiken, wanneer methodisch gebruik kan worden gemaakt van alle ten dienste staande hulpmiddelen en leerkrachten. Het staat vast, dat door de ambtenaren onder verspreiding door het geheele land te vormen *bij den tak van dienst*, de zoo noodige eenheid in de opleiding en een zekere samenhang der werkzaamheden werd prijs gegeven, en dat de opnemingen voor vernieuwing en instandhouding uitgevoerd verre van «up to date» zijn, veelmeer den stempel vertoonen, door een lang verleden daarop gedrukt. Toetst men het tot nu gevolgde stelsel van opleiding aan hetgeen boven is opgemerkt omtrent de taak, die den landmeter wacht, dan komt men tot de conclusie, dat het geen *waarborg* geeft, dat de ambtenaren geheel voor hunne taak berekend zijn. Dat zulks ook van regeeringsweg erkend wordt, blijkt o.a. uit eene ministerieele missive, waarbij is medegedeeld: «Het verslag van den «indruk, dien het examen voor landmeter van het kadaster, den «29 Juli 1878 en volgende dagen gehouden, op de commissie «maakte». Wij citeeren:

„Ten aanzien der werkzaamheden tot vernieuwing en instandhouding „van het kadaster mag niet onvermeld blijven, dat slechts enkele aspiranten „op die hoogte zijn, dat ze met verschillende takken van den kadastralen „dienst kunnen worden belast. Velen missen de noodige wetenschappelijke „kennis en bedrevenheid voor de werkzaamheden tot verbetering, terwijl „anderen zelfs de geschiktheid ontbrak voor het werk ter instandhouding „van het kadaster. De grondige bekendheid met instrumenten liet zelfs „veel te wenschen over. De weinige gelegenheid, om kennis te maken „met hermetingsmethoden en de daarbij gebruikte instrumenten en daar„door ook het gemis aan een prikkel om hunne studiën in die richting „uit te strekken, zullen wel de naaste oorzaken zijn, waaraan deze ver„schijnselen zijn toe te schrijven."

Verslagen van latere landmeters-examens staan niet ten dienste; de oorzaken van het kwaad bestaan nog, hoogstwaarschijnlijk

vormt de reeks dier examen-verslagen een eentonig klaaglied in verscheiden strophen.

Ongetwijfeld behoort het tot de plichten van den Staat voor eene zorgvuldige opleiding zijner ambtenaren zorg te dragen, op de eerste plaats van die, wier voornaamste beroepsbezigheden van wetenschappelijken aard zijn, alzoo mede van de landmeters van het kadaster. Ofschoon de landmeter in Nederland zich nog geen plaats wist te veroveren onder hen, voor wie op de eerste plaats voor zorgvuldige, wetenschappelijke opleiding gezorgd wordt: den geestelijke, den dokter, den rechtsgeleerde, den ingenieur, geniet ook hij volgens de tegenstanders van ons streven eene zorgvuldige opleiding: «bij zijn tak van dienst», Hoe het echter in waarheid met de vorming van den landmeter bij het dienstvak gesteld is, hoe het onmogelijk is, ook maar bij benadering dáár op te leiden overeenkomstig de eischen onzer zich nog immer ontwikkelende landmeetkundige *wetenschap* en in overeenstemming met steeds hoogere eischen van allerlei aard, door het publiek aan de voortbrengselen van onzen arbeid gesteld, springt den onbevooroordeelden onderzoeker onmiddellijk in het oog. De objectie, dat ambtenaren der registratie, der posterijen, der telegrafie, der belastingen allen bij hun dienstvak met voortreffelijke uitkomsten worden opgeleid, en dus voor de kadasterambtenaren geene uitzondering zoude behoeven te worden gemaakt, vervalt, wanneer men daar tegenover stelt, dat de werkkring niet is als bij genen, het *uitvoeren van wetten*, doch het *toepassen van een wetenschap;* dat bij het dienstvak wel de noodige ambtenaarsroutine wordt verkregen, doch niet de landmeetkundige wetenschap, waarop de techniek van het ambt berust.

Tegenover de hier te lande zoozeer doorgedreven en volgehouden onthouding van overheidswege treft men in het buitenland, voornamelijk in Pruisen eene reeds twintig jaren bestaande, tot in onderdeelen zorgvuldig uitgewerkte organisatie aan, Hoe zoude het gesteld zijn met het ontwikkelingspeil onzer medici, onzer ingenieurs, wanneer voor hen een dergelijk systeem werd gevolgd? Ook in de Duitsche staten zijn de toestanden achterlijk geweest; langzamerhand is de tegenwoordige toestand ontstaan onder den drang derzelfde beweeggronden, die ook hier tot eene *systematische* opleiding moeten voeren.

De meening bestaat bij sommigen, dat eene hoogere mate van

wetenschappelijke ontwikkeling bij velen de zucht naar overdreven nauwkeurigheid zou doen ontstaan, die eene vermeerdering van werk tengevolge heeft. Integendeel, door de theorie voldoende te bestudeeren kan men beoordeelen, welke middelen toereikend zijn, om in elk voorkomend geval den vereischten graad van nauwkeurigheid te bereiken; door de wetenschappelijke behandeling van onvermijdelijke fouten zal men kunnen uitmaken, welke opmetingsmethode de beste is, welke instrumenten het werk nutteloos zullen bemoeilijken. In tegenstelling met Duitschland, waar omtrent de geheele uitvoering voorschriften en omtrent de grootte der toe te laten fout in elk onderdeel van den kadastralen arbeid grenzen zijn gesteld, zoodat er voor overdreven nauwkeurigheid bijna geen plaats is, bestaan hier te lande zoo weinig *voorschriften* omtrent de uitvoering van opmetingen, dat de ambtenaren zich zelven regelen moeten stellen, zoodat de studie voor hen meer nog een vereischte is, dan voor den Duitschen collega.

Waar onze Vereeniging de noodzakelijkheid aantoont van eene systematische opleiding, kan haar een spontaan opgekomen zucht naar verandering niet ten laste worden gelegd,

Reeds in 1875 werd door eene vergadering van kadasterambtenaren de wenschelijkheid uitgesproken, de opleiding te herzien.

Bij de begrootingsdebatten, dienst 1887, in de Tweede Kamer der Staten-Generaal besprak de heer Schimmelpenninck van der Oye van Nijenbeek in eene uitvoerige rede over een zevental gewenschte verbeteringen van het kadaster in de eerste plaats de opleiding, darbij de behoefte uitsprekende aan «*gevormd,* »in ieder opzicht *onderwezen personeel*» en noemt daartoe te nemen maatregelen «het *uitgangspunt* van alle verbeteringen, waarop reeds meermalen is aangedrongen.»

In 1890 benoemde de Algemeene Vergadering onzer Vereeniging eene commissie van preadvies omtrent deze gewichtige aangelegenheid, wier uitvoerig verslag is opgenomen in den VII[den] jaargang, blz. 149—187, van het Tijdschrift voor Kadaster en Landmeetkunde.

In 1901 werd in eene Algemeene Vergadering opnieuw de «bestaande» opleiding gewogen en te licht bevonden, mede als gevolg van de zich meer en meer openbarende behoefte aan *cultuurtechnische* vorming.

Thans, in 1907, houdt met gespannen aandacht de Vereeniging voor Kadaster en Landmeetkunde de oogen gericht in hoopvalle verwachting op de uitkomsten van den arbeid Uwer Commissie. Het is van U, dat zij de verlossing van het kadaster verwacht uit het eng keurslijf, waaraan het sinds zijne kindsheid is ontgroeid, om het meer dienstbaar te doen zijn aan het **algemeen belang.**

De verschillende functies, die het maatschappelijk leven allengs aan het kadaster heeft opgedragen, wijzen den weg bij het onderzoek van de vraag naar den aard en de mate van kennis, die den landmeter-ambtenaar moeten eigen zijn.

De algemeene ontwikkeling en de maatschappelijke geschiktheid van den ambtenaar, die zoo veelvuldig met het publiek in aanraking komt, vorderen, in wetenschappelijken zin, een *einddiploma eener hoogere burgerschool met vijfjarigen cursus.*

De voorbereiding tot de studie der geodesie eischt *wiskunde* (boldriehoeksmeting, beginselen van analytische meetkunde, van hoogere algebra, en van differentiaal- en integraalrekening).

De technische werkzaamheden eischen *geodesie.*

De kadastrale en hypothecaire boekhouding, het grondcrediet, de delimitatie, de verjaring enz. vorderen kennis van: het *kadaster* en zijne *geschiedenis*, *hypotheken*, *grondbelastingwetgeving*, gedeelten van *burgerlijk recht*, en sommige *wetten.*

De taak van het kadaster bij landontginning, droogmaking, stedenuitbreiding, wegenaanleg en niet het minst bij ruilverkaveling, maakt kennis van *cultuurtechniek* gewenscht. Al moge in de toekomst de ruilverkaveling een arbeid zijn, die niet door landmeters wordt uitgevoerd, toch zal hun aandeel in die werkzaamheden niet gering zijn.

De verschillende voorstellen in den boezem onzer Vereeniging behandeld bij het onderzoek naar de wijze, waarop de vorming van den landmeter van het kadaster zou behooren te geschieden, opdat zij het *algemeen belang* het meest zouden kunnen dienen, hebben dit principe gemeen, dat *eene bepaalde opleiding* noodzakelijk is.

Het enkel volgen van colleges in geodesie aan de Technische Hoogeschool, kan niet als eene oplossing van het kadastrale vraagstuk worden uitgegeven. Veelmeer leiden bovenstaande beschouwingen tot de noodzakelijkheid en urgentie van het

instellen van een *specialen vakcursus.* Twee inrichtingen van onderwijs komen daarvoor in aanmerking, de Technische Hoogeschool en de Hoogere- Land- en Boschbouwschool te Wageningen, *voor het geval* dat aan eene *zelfstandige* inrichting niet de voorkeur wordt gegeven.

Aan eene polytechnische instelling van onderwijs als eerstgenoemde wordt uitteraard de landmeetkunde beoefend op den voet eener hulpwetenschap voor toekomstige ingenieurs; ofschoon erkennende, dat aan dit bezwaar zou kunnen worden tegemoet gekomen, en dat het nieuwe geodesiegebouw vele voor het onderwijs noodige hulpmiddelen bevat, valt te betwijfelen of het tegenwoordige voor den landmeter eenzijdige onderricht zoodanig kan worden gewijzigd en aangevuld, dat hij op voldoende practische oefeningen te velde zal mogen rekenen en voornamelijk, dat hij zich zal kunnen bekwamen in de vakken, die verband houden met cultuurtechniek. Op de eerste plaats geldt de vraag, wat de landmeters moeten *kennen* en *kunnen;* en daarmede wordt overbrenging bepleit onzer opleiding aan 's Rijks Landbouwschool, waar reeds onderwijs wordt gegeven zoowel in Landmeetkunde als in Cultuurtechniek. Het wil ons voorkomen, dat de maatregelen, die ook daar getroffen zullen moeten worden om ons te ontvangen, geringer moeite en kosten zullen veroorzaken dan te Delft.

Zooals boven reeds werd opgemerkt, acht de Vereeniging, schoon aan Wageningen de voorkeur gevende boven Delft, de instelling van *een zelfstandigen cursus* het meest gewenscht.

Over een wenschelijk geachten *voorbereidenden cursus*, die naar Pruisisch voorbeeld, omtrent den aanleg der candidaten een oordeel verschaffen en eene tijdige retraite mogelijk maken zou, alsmede over de *vorming*, die na het doorloopen van den vakcursus, hetzij te Delft, Wageningen of elders, verder *bij het dienstvak* moet volgen, mogen wij niet in bijzonderheden treden.

Wij vleien ons overtuigend te hebben aangetoond, dat door de tijdsomstandigheden herziening wordt gevorderd van de opleiding van den landmeter van het kadaster en dat een overwegend gemeenschapsbelang door de instelling van eene *leerschool* wordt gebaat.

De *Voorzitter* zegt den Heer de Wal dank voor zijn zakelijke

inleiding en opent gelegenheid tot verdere gedachtenwisseling.

De Heer Kanngiesser uit zijn vrees dat eene aanvulling van het adspirants-examen met differentiaal- en integraalrekening, de opleiding der candidaten voor dit examen zal overbrengen van de Hoogere Burgerscholen op bizondere instituten, wat met het oog op de algemeene ontwikkeling der aanstaande adspirant-landmeters zeker te betreuren zou zijn.

De Heer Hoffmann meent begrepen te hebben, dat de inleider ook thans nog de cultuurtechniek op het programma wil plaatsen. Met de ruilverkaveling houdt het Departement van Landbouw, en speciaal de Nederlandsche Heide-Maatschappij — die wel is waar nog geen Staatsinstelling is — zich ernstig bezig. Hij vreest, dat ook daarom de Staatscommissie voor registratiewetgeving weinig geneigd zal zijn, zich met deze zaak in te laten.

Nu eenmaal de opleiding te Wageningen is mislukt, verwacht hij er weinig heil van de cultuurtechniek in het examen programma voor landmeter op te nemen, al zal, naar zijn overtuiging, ook eenmaal de landmeter in de ruilverkaveling een werkzaam aandeel hebben.

Hij voor zich zou thans wenschen een aanvullings- of overgangsmaatregel, door de opleiding voor en de eischen van 't adspirants-examen te laten zooals ze zijn, en op te richten een school, die de adspiranten zou bekwamen zoowel voor 't volgen van het onderwijs aan de Technische Hoogeschool als voor de praktijk bij het dienstvak.

De *Voorzitter* kan ook niet geheel meegaan met de inleiding van den Heer de Wal. Het ontwikkelde programma lijkt hem, waar 't op het wiskundig deel aankomt, reeds veel te uitvoerig. Wil men ruilverkaveling opnemen onder de takken van dienst, waarvoor de landmeter moet berekend zijn, dan zou 't examen-programma nog uitbreiding behoeven. Zooals hem bij persoonlijke kennismaking met de ruilverkavelingswerkzaamheden is gebleken, eischt de uitvoering daarvan ook kennis van de bouwkunde.

't Is vrij duidelijk gebleken, dat men de cultuurtechniek niet aan ons dienstvak wil toevoegen; de Staatscommissie zal zich niet bevoegd achten zich met dit onderwerp bezig te houden; de opleiding te Wageningen zal voorloopig wel tot de vroome wenschen blijven behooren, omdat na 't voorgevallene niemand lust zal hebben daartoe het initiatief te nemen. Hij zou daarom de voorkeur

schenken aan het plan reeds, onder voorbehoud, onder de aandacht der St. C. gebracht. Dit zoude het bezwaar opheffen, dat de adspiranten naar Delft gaan zonder voldoende voorbereiding.

Van de drie wegen door den inleider aangewezen: Delft, Wageningen of speciale cursus, zal hij voor zich den laatste verkiezen. Deze zou ook het voordeel hebben, dat de adspiranten bekwaam worden voor de praktische uitvoering van de taak die hun wacht. Hoe zeer zulks noodig is, wordt door eenige sprekende feiten aangetoond.

De Heer de Wal merkt op, reeds vermoed te hebben, dat door enkele voorlezing zijne bedoeling wel niet geheel bekend zou zijn. Door hem is niet een bepaald *program* van onderwijs of een bepaald opleidingssysteem voorgesteld; hij heeft de eischen ontvouwd, die aan de kennis van een voor zijn taak berekenden landmeter thans gesteld moeten worden, om de vergadering te laten beslissen in welken zin omtrent deze punten zijn concept voor mededeeling aan de Staatscommissie dient te worden aangevuld.

De Heer ten Braak acht een opleiding te Delft voor de landmeters zeer goed mogelijk. Zijns inziens ware aan de Technische Hoogeschool een instelling te openen, niet ongelijk aan die, welke thans aan de ijkers gelegenheid voor hunne studiën biedt.

De Heer van der Veur zou bij de Staatscommissie willen voorstaan een uitvoerbaar idee, die naar hij meent ook bij de vereeniging voorzit, en bestaande in de oprichting van een specialen cursus, waaraan zouden zijn te verbinden een meester in de rechten, een landbouwleeraar en verder personeel. Aan dezen cursus, die hij bij voorkeur in den Haag zou willen gevestigd zien, wijl dit in de onmiddellijke nabijheid van Delft ligt, konden de adspirant-landmeters in korten tijd worden bekwaamd voor 't volgen der lessen aan de Technische Hoogeschool, en dan in aansluiting aan dit onderwijs verder worden opgeleid. Na dusdanige theoretische en zooveel mogelijk practische opleiding zouden de adspiranten, alvorens tot landmeter te worden aangesteld, nog eenigen tijd aan een kantoor werkzaam kunnen zijn. Deze wijze van opleiding zou hij ook noodig achten in 't belang van cordialiteit en samenwerking. Thans toch komt het maar al te dikwijls voor, dat landmeters evenals dokters elkaars werk niet bepaald welwillend beoordeelen.

De *Voorzitter* meent, dat de vergelijking met de ijkers niet zuiver opgaat. De opleiding van deze ambtenaren is en moet zijn, meer uitsluitend theoretisch dan die voor landmeter van het kadaster. De opleiding zou in Delft allicht tot een studietijd van 4 jaren leiden en dan zouden de jongelieden, na dergelijken cursus te hebben doorloopen, vermoedelijk evenmin praktisch voor hun taak berekend zijn als thans de ingenieurs.

De door hem voorgestane cursus leidt, naar hij gelooft, veel sneller naar het doel.

De Heer van der Veur ziet in verhooging van de eischen voor 't adspirant-examen het bezwaar opdoemen, dat daarmee aan flinke, doch niet gefortuneerde jongelieden de weg voor ons vak wordt afgesneden. Er zal dan allicht een academische opleiding noodig worden, die velen gegadigden te duur is. De vraag naar beschaving, naar zoogenaamden «stand», wel eens meer gehoord, zou dan onverwacht weer kunnen opleven.

De Heer Kanngiesser schetst de moeilijkheid waarin een adspirant-landmeter zich na zijn aanstelling bevindt. Hij wordt voor verdere ontwikkeling naar *Delft* verwezen, en bemerkt dan, dat hem de noodige voorbereiding voor het daar gegeven onderwijs ontbreekt. Omtrent de vraag hoe hij zich de noodige kennis van differentiaal- en integraalrekening moet eigen maken, tast hij dan geheel in het duister. In de door den Voorzitter voorgestelde oplossing dier moeilijkheid blijft hij echter 't reeds door hem genoemde bezwaar zien, dat bizondere instituten ten koste van de burgerscholen, de opleiding zouden overnemen.

De *Voorzitter* merkt den Heer van der Veur op, dat diens plan niet zou ondervangen het gemis der aansluiting tusschen adspirant-examen (eindexamen H. B. S.) en het onderwijs in de geodesie te Delft. Om dit te kort in kennis aan te vullen, zou tijd noodig zijn en daarmee zou allicht de duur van het adspirantschap met een jaar worden verlengd.

De Heer van der Veur zou er geen bezwaar in zien, dien tijd te brengen van 4, zooals nu feitelijk 't geval is, op 5 jaren. Het zou hem bepaald gewenscht voorkomen, dat de jongelieden, na voltooiïng hunner studiën aan den op te richten cursus en te Delft, nog 1 jaar als leerling bij 't dienstvak werden ingedeeld.

De Heer Deddes verwacht weinig heil van verhooging der exameneischen. Eer zou hij verlaging daarvan wenschen en daar-

tegenover, als bij de belastingexamens, vragen naar algemeene ontwikkeling en geschiktheid.

De Heer Houben vreest, dat daarmee eerst recht de deur zou worden geopend voor willekeur en protectie.

De *Voorzitter* wenscht daaraan toe te voegen, dat de vergelijking met de belastingambtenaren mank gaat. Dezen toch hebben voor hun werkzaamheden bijna uitsluitend administratieve kennis noodig, terwijl voor de landmeters zuiver wiskundige wetenschap onmisbaar is.

De Heer Hoffmann wil opmerken, dat de meeningen niet ver uiteenloopen. Neemt de Heer van der Veur in 't personeel, dat noodig zou zijn voor de door hem gewenschte leerinstelling, nog een wiskundeleeraar op, zulks ter voorziening in het gebrek der aansluiting van adspirants-examen en 't geodesieonderwijs te Delft, dan gaat hij vrijwel met spreker accoord. Tusschen deze en de van andere zijde ontwikkelde methoden, bestaat dan feitelijk alleen verschil ten aanzien van de vraag, of de differentiaal- en integraalrekening zullen geleerd worden vóor, dan wel na het adspirants-examen.

De *Voorzitter* meent uit de discussien te mogen afleiden, dat van de drie wijzen van opleiding: Delft, Wageningen of Delft met aanvullingscursus, de laatste het meest in den smaak valt, waarom hij voorstelt aan de Staatscommissie mede te deelen, dat naar de meening dezer Vergadering, de opleiding voor de landmeters van het kadaster behoort te worden ingericht als volgt: het adspirantsexamen blijve ongeveer als 't nu is, in den Haag worde opgericht een cursus, die de adspiranten bekwaamt voor de geodesie-colleges te Delft en voor hun lateren werkkring en daarbij worde tevens gelegenheid gegeven naar Delft te gaan, zoodra de lessen daar met vrucht kunnen gevolgd worden.

De Heer van der Veur wil nog gaarne enkele punten preciseeren: de eischen voor het adspirants-examen worden niet verwaard en blijven, als nu, gelijkstaan met eindexamen 5 jarige Hoogere Burgerschool, de Staat zorge voor cursus te 's-Gravenhage die prepareert voor Delft en aan die cursus worden verbonden een landbouwdocent en een docent in rechtswetenschappen, daarna worden zooveel noodig colleges te Delft bijgewoond, desvereischt onder voortzetting van 't onderwijs aan den cursus, en ten slotte volge een jaar voor de praktijk aan eenig kantoor.

Deze beginselen worden bij acclamatie aangenomen.

De Heer Vruggink vraagt nog, of dit zal worden meegedeeld aaan de Staatscommissie of aan het Hoofdbestuur, waarop de *Voorzitter* antwoordt, dat het Hoofdbestuur in deze zaak reeds voldoende door de Vereeniging is gekend, om de vrees te wettigen dat daar onze pogingen schipbreuk zullen lijden.

De Heer Hoffmann zou toch veel voelen voor een mededeeling aan de Regeering, dat aan de Staatscommissie een rapport over de opleiding is aangeboden.

Dit wordt alsnog goedgekeurd.

Punt *i* 2⁰ wordt ingeleid door den *Voorzitter* met de volgende woorden:

Meermalen werden door het Bestuur van verschillende zijden klachten vernomen over het onvoldoende van het hulppersoneel bij het verrichten van metingen.

In vele gemeenten is het moeilijk, in enkele, zooals in de groote industriestreken en in het gebied der kolenmijnen, zelfs onmogelijk, arbeiders te vinden om behulpzaam te zijn bij het verrichten van metingen.

En slaagt men er in, na vele moeite, een paar menschen voor dat doel op te sporen, dan behooren die dikwijls tot het uitvaagsel der maatschappij en zijn tot geen geregelden arbeid in staat.

Met behulp van zulke menschen moeten dan door den landmeter nauwkeurigheidsmetingen verricht worden, die eene degelijke verificatie moeten kunnen doorstaan en dit is toch niet mogelijk.

Degelijk werk kan slechts verricht worden door degelijke ambtenaren, voorzien van deugdelijke instrumenten en geadsisteerd door geoefend personeel.

Om nu te trachten aan die veelvuldige klachten te gemoet te komen, vraagt het bestuur de toestemming der Vergadering om zich per rekest tot Z. E. den Minister te mogen wenden met verzoek, in de leemte van geoefend personeel te willen voorzien door het aanstellen van vaste arbeiders, bijv. in ieder kantoor twee, die dan tegen eene vaste toelage van bijv. *f* 25.— 's jaars en voor ieder een overeentekomen daggeld, zich verbinden om steeds beschikbaar te zullen zijn wanneer de landmeter hunne hulp behoeft of verlangt.

De Heer Hoffmann ondervindt het ontwikkelde bezwaar niet.

Hij bedient zich van een paar deugdelijke arbeiders, die van Utrecht uit ook worden meegenomen naar alle plaatsen waar hij zijn dienst verricht. Vroeger bleek hem, dat door overleg tusschen de landmeters aan 't zelfde kantoor, reeds een bevredigende te bereiken is. Op een zijner vorige standplaatsen werd door de landmeters, in onderling overleg, aan een paar flinke mannen, een vast werkgeld van *f* 9.— toegezegd. De landmeter die zich van de hulp dier arbeiders bediende, stortte het te betalen loon in handen van een der landmeters, die als kashouder fungeerde; het geld werd in de postspaarbank belegd en er was steeds voldoende kas voor geregelde betaling van het vastgestelde loon. Deze maatregel heeft echter 't bezwaar dat de landmeters steeds hun terreinwerk naar elkander moeten regelen, wat niet altijd mogelijk is.

De *Voorzitter* weet uit goede bron, dat op 't meenemen van arbeiders aanmerkingen gemaakt worden. 't Is bekend, dat een aanschrijving bestaat, die dat meenemen, anders dan in geval van noodzaak, verbiedt.

De Heer de Korver vestigt de aandacht op 't feit dat tot heden niet de minste band bestaat tusschen den Staat en die arbeiders (zoogenaamde kettingtrekkers) en dit niettegenstaande zij toch in Staatsdienst zijn. Krijgt een zoodanig werkman een ongeluk — een geval dat een arbeider bij de opmetingen een been brak is hem bekend, — dan trekt de Staat zich daarvan niets aan. Dit komt hem onjuist en onbillijk voor.

De Heer Hoffmann plaatst naast dit gebroken been een ander. In Utrecht heeft een arbeider, wien dit ongeluk overkwam, krachtens de Ongevallenwet 70% van zijn loon als uitkeering genoten. 't Wil hem dus voorkomen, dat in het geval door den Heer de Korver bedoeld, niet voldoende is aangedrongen op toepassing der wetsbepalingen.

De Heer de Korver juicht die uitkeering van harte toe, hij zou dit echter als bindenden regel noodig achten.

De Heer ten Braak constateert dus, dat de toestand te Utrecht in alle opzichten gunstig afsteekt bij dien op andere kantoren.

De Heer Loewer kan meedeelen dat ook hij van uit zijn standplaats *(Zierikzee)* reeds 26 jaar lang, de arbeiders meeneemt, voor hen kosten van verblijf, ook van nachtverblijf betaalt, die declareert en ze zonder aanmerkingen steeds heeft vergoed gekregen.

Den Heer van der Veur treffen de groote verschillen tusschen de te dezer zake heerschende gebruiken en toestanden. Hij acht hier een flinke opreddering noodig.

De Heer Vruggink gelooft dat de aangehaalde circulaire aan het meenemen van arbeiders niet in den weg staat, omdat met de verklaring, dat geen arbeiders te vinden waren op de plaats waarheen de landmeter zich begaf, in het bezwaar wordt voorzien.

De Heer van Beurden wijst er op, dat door hem steeds, met goedvinden van den betrokken Burgemeester, een veldwachter wordt meegenomen, die dan voor een tweeden arbeider zorgt. Hij weet echter, dat dit niet overal in den lande wordt toegestaan.

Van meer dan eene zijde wordt gewezen op de bezwaren, die tegen 't meenemen van veldwachters gemaakt worden en ook op de omstandigheid, dat men daarin geheel afhankelijk is van de persoonlijke opvattingen der burgermeesters.

De *Voorzitter* vraagt, of het Bestuur gemachtigd is zich tot de Regeering te wenden, in den geest als door hem in zijn inleiding werd uiteengezet, welke vraag toestemmend wordt beantwoord.

De Heer Hoffmann. «Om 12 uur hedennacht, houdt de functie der redacteuren op. 't Is natuurlijk niet mogelijk, dat dan alle loopende zaken zijn afgewikkeld en wij zijn volkomen bereid mede te werken tot een geleidelijke en gemakkelijke overdracht van werkzaamheden. Gaarne zullen we echter reeds nu vernemen, aan wien de in te komen periodieken enz. gezonden moeten worden.»

De *Voorzitter* meent dat de Secretaris die zal behooren te ontvangen.

De Heer Zijlstra wekt nog de aanwezigen, in 't bizonder de jongere ambtenaren, op tot beantwoording van de vragen gedaan door de Commissie van advies inzake de tractementsregeling. Tot heden kwamen slechts 3 brieven en eenige briefkaarten in.

Niets meer te behandelen zijnde, wordt de vergadering, met een woord van dank tot de aanwezigen voor hunne opkomst, door den Voorzitter gesloten.

de Secretaris

Gorinchem, October 1907. DE VRIES.

De Haagsche motie toegelicht. (*)

Zoo als te verwachten was, kwamen de Heeren Hoffmann en dc Vos terug op de beschouwingen, die de verdediging van de bekende Haagsche motie uitmaken.

Mijnerzijds staat de overtuiging vast, dat een pennestrijd gemeenlijk niet het minste practische nut oplevert. Nu echter o.m. uit eene mij toegedachte inconsequentie en uit een beweerde tegenspraak tusschen den Heer Colpa en mij, getracht wordt munt te slaan tegen de beschouwingen, die de Haagsche motie inleidden, meen ik niet te mogen nalaten eenige opmerkingen tegen hun verweer te maken.

De schrijvers van «Het kadastrale vraagstuk» stelden het voor of de *Vereeniging van K. en L.* eene alles uitsluitende propoganda heeft gevoerd voor de directe en algemeene invoering van een kadaster met bewijskracht. Ik noemde die voorstelling voor een deel een «onwaarheid» en voor een ander deel «verbazing wekkend onjuist».

De Heer de Vos schijnt het met die qualificaties niet eens te zijn, en ontkent de juistheid der eerstgenoemde, maar . . . . vergeet de gronden op te geven waarop die ontkenning steunt; en als weerlegging van de laatstgenoemde voert de Heer de Vos aan . . . . . . uitingen van Heeren, die met *de Vereeniging* niets uitstaande hebben!

De onjuistheid is dan ook m. i. nog niet aangetoond.

Ook de conclusie, welke hij maakt, als zou de wensch naar de meermalen genoemde «bewijskracht» door de leden van K. en L. zijn losgelaten, is niet juist; eene nadere lezing én van de motie met de voorafgaande beschouwingen, én van het verslag der daarover gehouden stemming, zal den Heer de Vos m. i. wel van zijn dwaling genezen. Om niet in herhaling te vallen meen ik het bij eene eenvoudige verwijzing daarheen te mogen laten.

De Heer Hoffmann wijst de beschuldiging, van aanmatigend te zijn opgetreden jegens het corps landmeters, ten eenenmale af.

(*) Slotwoord dezerzijds.

Men zou waarlijk geneigd zijn te gelooven, dat de Heeren alle collega's — van wie zij ongetwijfeld een groot aantal hoogstens alleen bij name kennen — op de mate hunner theoretische kennis en op de meerdere of mindere volmaaktheid van hun werk hadden getoetst!

Met hun ongevraagd en gefantaseerd «gewogen en te licht bevonden» geven de Heeren Hoffmann en de Vos blijk van een bijzondere . . . . . . vrijmoedigheid, die ik — en ik geloof niet te forsch geweest te zijn in mijne beoordeeling — niet vrij vind van eenige aanmatiging.

Ook al laat men de zaak zelve in het midden, dan zijn toch plaats en wijze, waarop zij hunne geringschatting lieten blijken zoodanig, dat ik hunne uiting, niet zonder reden, min of meer onhebbelijk noemde.

Wil men aan de leden van een bepaalden kring iets van *dien* aard onder het oog brengen, dan zullen zeer velen met mij het gepaster achten, daarbij alle buitenstaanden te weren.

Maar ontegenzeggelijk is er een groote massa, die dergelijke zaken bij voorkeur ten aanhoore van «belangstellenden» uitmaakt. Dit is eene kwestie van smaak, waarbij de Heeren allicht wel de massa, maar niet het gehalte aan hunne zijde hebben.

Verder tracht de Heer Hoffmann een kunstig verband te brengen tusschen mijne meening, dat men de landmeters niet geldelijk verantwoordelijk mag stellen voor eventueele vergissingen in hun werk, en het (zelf)vertrouwen door mij gesteld in de geschiktheid van het corps tot opnemingen voor een kadaster met bewijskracht, en schijnt daarin twee meeningen te zien die elkaar ten eenenmale uitsluiten. Ik deel die meening niet.

Natuurlijk denk ik er zelfs niet over, om de ironie van den Heer Hoffmann te beantwoorden met een oratio pro domo, en laat hier ook de kwestie rusten, of in het bestaande corps landmeters de krachten aanwezig zijn, bruikbaar voor de vernieuwing van het kadaster volgens de door ons gewenschte grondslagen.

Zonder reserve geef ik toe, dat ook de beste landmeter bij zijn werk af en toe vergissingen zal maken; maar even zeker is het dat, door een gepaste aanwending van controlecijfers, de gemaakte fouten bijna altijd te voorschijn treden, waardoor dus de waarschijnlijkheid van niet ontdekte fouten reeds klein is, en in

nog engere grenzen zal worden terug gedrongen bij de minder saamgestelde en meer op controle ingerichte detailmeting volgens de polygoonmethode.

Hoe gering die waarschijnlijkheid echter ook moge worden, de *mogelijkheid* van een niet opgespoorde fout blijft bestaan, *even als bij alle menschenwerk*, doch nu komt het mij nog steeds — geheel als voor 10 jaren — onbillijk voor, den landmeter geldelijk te treffen voor een denkbare vergissing, daar waar geheele corpsen van ambtenaren gelijksoortige verantwoordelijkheid *niet* dragen.

De bezoldiging, zelfs van den best gesalariëerden landmeter, staat niet in billijke verhouding tot deze risico, die — als ze werkelijk eens op een eisch tot schadevergoeding mocht uitloopen — véél te bezwarend zou blijken.

De *tegenstelling* door den Heer Hoffman in de door hem bijeengesleepte uitingen gezien, kan ik nog niet ontdekken.

Hetgeen omtrent de geschiktheid van ons corps tot opmetingen *óók* voor een kadaster met bewijskracht, in de inleiding van de Haagsche motie betoogd werd, en waarbij als overwegende voorwaarde practische vaardigheid werd gesteld, wordt door den Heer Colpa *bevestigd* (dus niet tegengesproken) door de vermelding van een *feit*, n.m. het goede resultaat, verkregen bij de nieuwmeting van Neuilly-Plaisance.

Als de Heer Hoffmann nog eens het rapport van den Heer Lallemand wil naslaan, zal hij zien, dat de laatstgenoemde meting is verricht door de ambtenaren van den «Service du nivellement général de la France», dus door ambtenaren, wier gewone werk — even als dat der landmeters — uit terreinwerk bestaat, en waarbij wel is waar hoogtemeting hoofddoel is, maar waarbij onvermijdelijk plaatsbepaling een tweede eisch is, en dus door mannen, die voortdurend bijna gelijksoortige werkzaamheden verrichten, en daardoor met de behandeling van meetwerktuigen en instrumenten volkomen vertrouwd zijn. In practische vaardigheid bij terreinwerk, dat aan kadastrale metingen niet geheel gelijk, doch wel verwant is, mogen zij dus gelijk gesteld worden met onze kadastrale practici, en zeer zeker geldt dit ten opzichte van de mate van ervaring in de opmetingen voor een kadaster met bewijskracht.

Had de Heer Colpa het woord «kadastrale» cursief laten drukken, dan ware den Heer Hoffmann allicht het vaderschap zijner ontdekking bespaard gebleven. Hij trekt hier, met aandacht vragend vertoon, ten strijde tegen hetgeen nader blijkt niets te zijn dan een schaduwbeeld op den wand, dat verdwijnt als de belichting van een anderen kant komt.

Met een kleine wijziging neem ik over hetgeen te vinden is in de «Haagsche motie toegelicht» (bladz. 172 v/d. jaargang):

«De Staatscommissie zal sprakeloos staan tegenover de waarde «der voorstelling van deze zaak door den heer Hoffmann; «buitengewone belofte voor de rest; — wij behoeven er niets «meer bij te voegen.»

Ten opzichte van een voornaam punt, waarop zich sinds lang de propaganda onzer Vereeniging richtte, blijkt volkomen overeenstemming te bestaan tusschen den heer de Vos en mij, n.m. omtrent de wenschelijkheid eener verbeterde directe opleiding der landmeters.

Met alle waardeering voor de resultaten van het streven van een groot deel der collega's, om op de hoogte van den tijd te komen en te blijven, geloof ik toch geen gewaagde bewering te uiten, als ik het nut van een paar jaren speciale opleiding minstens equivalent stel met dat van verscheidene jaren vrije-studie. Ook de heer Hoffmann, die een jaar geleden van een «ideale» vormschool meerendeels onbruikbare krachten verwachtte, schijnt sinds dien eene mildere meening te zijn toegedaan . . . . . ten minste als hij sinds den 2n September j.l. niet op nieuw van opinie veranderd is!

Wel verre van te willen «*verguizen*», zal ik den dag gelukkig prijzen, waarop aan de zoolang begeerde instelling een voornaam deel der opleiding zal worden toevertrouwd aan den heer de Vos, als zijnde daar «de rechte man op de rechte plaats».

MEIJER.

Den Haag, 1 October 1907.

Uit de Staatsbegrooting voor 1908. [1])

HOOFDSTUK VII B.

Vde Afdeeling.

Art. 22. j. Tractement van den inspecteur der grondbelasting (getal 1) *f* 4000 . . . . *f* 4 000, *f* 23 000, *f* 22 818.

(Ten einde de gelijkmatigheid en juistheid in de schattingen van de belastbare opbrengst der gebouwde en ongebouwde eigendommen te bevorderen en het daarheen te leiden, dat die schattingen te bekwamer tijd plaats hebben, is het wenschelijk geoordeeld het toezicht op de werkzaamheden van de contrôleurs der grondbelasting (vroeger contrôleurs van het kadaster), behalve aan de directeurs der directe belastingen, invoerrechten en accijnzen, op te dragen aan een speciaal hoofdambtenaar met den titel van inspecteur der grondbelasting. Voor de bezoldiging van dien inspecteur wordt hier *f* 4000 uitgetrokken, waartegenover echter het getal contrôleurs der grondbelasting onder letter *k* hierna met één is verminderd, wijl de inspecteur tevens belast is met het beheer eener contrôle.)

k. Traktementen van de controleurs der grondbelasting (getal 22) *f* 2000 à *f* 3600. . . . . *f* 58 834, *f* 65 719, *f* 57 124.

l. Traktementen van de adjunct-controleurs der grondbelasting (geene) . . . . *f* 3 200, *f* 9 705, *f* „

m. Traktementen van de surnumerairs der grondbelasting (getal 4) *f* 1000 à *f* 1200. . . . . *f* 4 300, *f* 6 000, *f* 3 241.

n. Vergoeding voor reis- en verblijfkosten van de controleurs der grondbelasting *f* 300 à *f* 750. . . . . *f* 11 250, *f* 11 650, *f* 11 049.

nn. Bureelkosten, artikelgelden, toelagen en vergoedingen van de controleurs der grondbelasting *f* 50 à *f* 1295 en artikelgelden . . . . *f* 16 000, *f* 16 000, *f* 15 560.

Art. 38. Uitgaven ten gevolge van de wettelijke bepalingen betreffende de herziening van de belastbare opbrengst der gebouwde eigendommen . . . . *Memorie, f* 50 000, *f* 57 931.

(Met het oog op de mogelijkheid dat in 1908 ter zake van de herziening der belastbare opbrengst van de gebouwde eigendommen nog eenige weinig beteekenende uitgaven zullen zijn te doen, is dit artikel nog niet geschrapt doch pro memorie uitgetrokken.)

[1]) De bedragen achter elk onderdeel vermeld hebben de volgende beteekenis: Raming voor 1908; toegestaan voor 1907; uitgaven gedaan of nog te doen voor 1906.

VIde Afdeeling.

Art. 40. n. Traktementen van de ingenieurs-verificateur van het kadaster (getal 12) *f* 3500 à *f* 3800 . . . . *f* 43 800, *f* 43 800, *f* 43 508.

o. Traktementen van de landmeters van het kadaster (getal 178) *f* 1200 à *f* 2800. . . . . *f* 397 000, *f* 378 000, 373 946
(De raming is hooger dan het voor 1907 toegestaan bedrag, met het oog op periodieke traktementsverhooging naar de bestaande regeling.

p. Traktementen van de boekhouders van het kadaster (getal 22) . . . . *f* 39 200, *f* 30 600, *f* 26 925.
(De boekhouders van het kadaster genieten tot dusver een gedeelte van de opbrengst van het door hen verrichte particulier werk. Het ligt in de bedoeling om — evenals dit vroeger ten aanzien van de landmeters is geschied — de geheele opbrengst van dat werk in 's Rijks kas te doen storten en de boekhouders voor het gemis van hun aandeel daarin schadeloos te stellen door hun traktement iets te verhoogen. De daarvoor te doene hoogere uitgaaf zal weinig verschillen van het bedrag dat door den Staat meer zal worden ontvangen.)

q. Traktementen van de teekenaars van het kadaster (getal 74) *f* 600 à *f* 1600 . . . . *f* 74 200, *f* 66 500, *f* 61 383.
(Volgens de bestaande regeling genieten de teekenaars van het kadaster eene periodieke traktementsverhooging van *f* 100 om de 4 jaren. Daardoor komen de meesten hunner eerst na ± 37 jaren dienst in het genot van het maximum traktement. Dit wordt geacht te laat te zijn, ook omdat van het gezichtsvermogen dezer ambtenaren veel wordt gevergd. De hoogere raming geschiedt met de bedoeling de periodieke verhooging om de drie jaren toe te kennen.)

r. Toelagen aan ingenieurs-verificateur, landmeters, boekhouders en teekenaars van het kadaster (getal 74) . . . . *f* 18500, *f* 5000, *f* „
(Voor 1907 werd *f* 5000 toegestaan ten einde aan de ambtenaren van het kadaster te Amsterdam en Rotterdam standplaatstoelagen te kunnen toekennen, evenals de ambtenaren der registratie en van de directe belastingen aldaar genieten. Het is echter uit een oogpunt van billijkheid wenschelijk gebleken in die richting eenigszins verder te gaan en voor sommige andere plaatsen gelijken maatregel te nemen, te welken einde thans *f* 10 000 meer wordt uitgetrokken. Tevens is onder dezen post begrepen *f* 3500 als vergoeding aan de landmeters voor den velddienst voor aanschaffing en onderhoud van instrumenten, kantoor- en teekenbehoeften, welke kosten tot dusver door hen uit eigen beurs werden

voldaan. Het komt billijk voor, hen daarvoor 's jaars *f* 20 ieder toe te kennen, wat voldoende zal zijn.)

s. Toelagen aan de adspirant-landmeters (getal 34) *f* 540 à *f* 720 . . . . *f* 20 000, *f* 18 000, *f* 19 688.
(Naar de bestaande regeling zullen eenige toelagen behooren re worden verhoogd.)

t. Toelagen aan de bewaarders van de hypotheken en het kadaster tot bezoldiging van klerken ten behoeve van den kadastralen dienst en traktementen van Rijksklerken bij de bewaarders van de hypotheken en het kadaster . . . . *f* 76 000, *f* 60 000, *f* 55 830.
(De hoogere raming houdt verband met de voorgenomen lotsverbetering met ingang van 1 April 1908, van de rijksklerken bij het dienstvak der registratie, bij welke gelegenheid wat betreft de traktementsregeling en de standplaatsvergoedingen, gestreefd zal worden naar eenvormigheid met de regeling van dit onderwerp bij het dienstvak der directe belastingen.)

Art. 42. b. Reis- en verblijfkosten, vacatiegelden van examinatoren, kosten verbonden aan het houden van examens en kosten van commissiën . . . . *f* 5 000, *f* 6 000, *f* 677.
(Het voornemen bestaat in 1908 examens te houden voor surnumerair der registratie en domeinen, voor landmeter en boekhouder van het kadaster.)

c. Kosten van dienstreizen en verplaatsing van ambtenaren van het kadaster . . . . , ... *f* 40 000, *f* 40 000, *f* 39 190.

Art. 43. c. Uitschotten voor het kadaster *f* 23 000, *f* 23 000, *f* 21 797.

Art. 44. Subsidie aan de Rijkscommissie voor graadmeting en waterpassing ten behoeve van de nieuwe secundaire driehoeksmeting, alsmede traktementen van de bij die commissie werkzaam gestelde landmeters van het kadaster . . . . *f* 40 000, *f* 40 000, *f* 36 300.

Wet op de Middelen.

W. 89. Ontvangsten wegens verrichtingen betrekkelijk het kadaster. Opbrengst 1906 *f* 72 564, Raming 1907 *f* 71 000. Raming 1908 *f* 72 000.
In de laatste jaren is deze ontvangst steeds stijgende. Voor 1908 wordt daarom een bedrag geraamd dat iets hooger is dan de middensom van de opbrengst der laatste drie jaren. Die middensom is *f* 71 640.

90. Opbrengst van het door de landmeters en boekhouders van het kadaster voor particulieren verrichte werk, na aftrek van het hun daarvan toekomende gedeelte.

Opbrengst 1906 *f* 48752. Raming 1907 *f* 49000. Raming 1908 *f* 55000. Tot dusver betrof deze post alleen het werk der landmeters. Hiervoor werd ontvangen in de jaren 1904, 1905 en 1906, respectievelijk *f* 47065, *f* 48141 en *f* 48752. Op grond van deze cijfers kan voor dit gedeelte voor 1908 veilig op *f* 49000 gerekend worden.

Te beginnen met 1908 zal ook het door de boekhouders voor particulieren verricht werk den Staat ten goede komen. Het den boekhouders uitgekeerde beliep in de laatste vijf jaren respectievelijk *f* 5600, *f* 6400, *f* 6300, *f* 6100 en *f* 7700. Hiervoor voor 1908 voorzichtigheidshalve niet meer dan *f* 6000 stellende, kan voor dezen post in haar geheel thans *f* 55000 geraamd worden.

Uit het Koloniaal Verslag 1907.

I. NEDERLANDSCH (OOST-)INDIË.

HOOFDSTUK D. § 3. *Topographische Dienst.*

Van de in behandeling zijnde voorstellen tot reorganisatie en uitbreiding van den dienst kwam in 1906 tot uitvoering de wijziging der formatie van de opnemings- en opleidingsbrigades en van de topographische inrichting (K. B. 1 Febr. 1906 N°. 53; Ind. St. N°. 225). In verband hiermede, werdt het sedert 1897 bij den dienst tijdelijk ingedeelde inlandsche opnemerspersoneel definitief in de formatie van het leger opgenomen, werd de sterkte van het ondergeschikt opnemerspersoneel van elke brigade vastgesteld op 8 Europeesche en 7 inlandsche opnemers, werd bij de opleidingsbrigade een voeldoend aantal geoefende opnemers ingedeeld en werd het technisch personeel bij de verschillende werkplaatsen van de topographische inrichting zoodanig uitgebreid, dat de reproductiewerkzaamheden, die in de laatste jaren beduidend zijn toegenomen, voortaan zoo geregeld mogelijk zullen kunnen worden uitgevoerd. In afwachting van de definitieve vaststelling der formatie, in verband met de centralisatie van de opnemings- en kaarteeringswerkzaamheden (Gouv. Bt. 2 Nov. 1905 N°. 30) — zie K. V. 1906, kol. 93 —, werd bij de landrente-opnemingsbrigades, bij de opleidingsbrigade en bij de verschillende werkplaatsen der topographische inrichting reeds geleidelijk het benoodigde personeel in tijdelijken dienst aangesteld. In den loop van 1906 onderging daartoe het personeel van de opleidingsbrigade nog eene tijdelijke uitbreiding met 2 adjudant-onderofficieren en 2 korporaals-opnemers, werd de lithographische werkplaats tijdelijk uitgebreid met een Europeesch steendrukker der 1ste klasse en 1 inlandsch lithograaf der 3de klasse, die van het departement der burgelijke openbare werken werden overgenomen, en werd bij de photographische werkplaats nog tijdelijk een adjudant-

onderofficier, helper-photograaf, ingedeeld. Op 31 December 1906 bestond nog een incompleet van 8 Europeesche en 23 inlandsche topografen van verschillende graden; er is echter een voldoend aantal proefgangers in opleiding.

Nadat de 8 nog overgebleven zoogenaamde kadastraal-statistieke bureaux (namelijk 3 in Banjoemas, 4 in Kedoe en 1 in Pekalongan) en de kadastrale opnemingssectiën te Malang (Pasoeroean) en in de onderafdeeling Midden-Lombok waren opgeheven, kon de kadastrale dienst geacht worden ontslagen te zijn van alle bemoeienissen met de landrente-opnemingswerkzaamheden. Inmiddels was in Mei 1906 machtiging verleend tot de oprichting van de 2de landrente-opnemingsbrigade, waartoe op 1 Juni d. a. v., voorloopig ten opzichte van één sectie, met hoofdkwartier te Poerworedjo, werd overgegaan. Door deze sectie, die in hoofdzaak tot taak zal hebben het uitvoeren van alle bijmetingen, welke nà de classeering van de bouwvelden door de betrokken landrente-ambtenaren noodig zullen worden geacht, werden reeds voor 4823 perceelen, behoorende tot 314 desa's in de residentiën Kediri, Banjoemas, Kedoe en Preanger-Regentschappen, dergelijke metingen verricht. Bij de 1ste landrente-opnemingsbrigade, waarvan het hoofdkwartier op 28 October 1906 van Magelang naar Poerwakerta (Banjoemas) verlegd werd, maakte de 1ste sectie een aanvang met de eerste tienjaarlijksche herziening van de desakaarten in de Preanger-Regentschappen, alwaar 201 472 bouws werden opgenomen. De 2de sectie dier brigade voerde landrentemetingen uit in de districten Tjandirata, Kaloran, Pringsoerat, Pedjagoan en Karangsanjar (Kedoe) en Kartanegara (Banjoemas). In het geheel werden door deze sectie 75 870 bouws in kaart gebracht.

Omtrent hetgeen in 1906 door den topographischen dienst is verricht met betrekking tot de triangulatie en de topographische opneming van Midden-Java en Zuid-Sumatra, de herziening van de topographische kaart van de residentie Preanger-Regentschappen en de topographische opneming van Atjéh en onderhoorigheden, zij verwezen naar het „Jaarverslag van den topographischen dienst in Nederlandsch-Indië" over dat jaar.

Op ult. December 1906 waren bij de opleidingsbrigade, ter beproeving en opleiding ingedeeld 7 officieren en 9 Europeesche militairen beneden dien rang, terwijl in den loop van dat jaar 4 uit Nederland teruggekeerde officieren van de Hoogere Krijgsschool gedurende zes maanden in het terreinopnemen geoefend werden.

De inlandsche topografen, die op 1 Januari 1906 boven de formatie van de opleidingsbrigade werden gevoerd, hebben gediend om het personeel der opnemingsbrigades volgens de nieuwe formatie op sterkte te brengen. Door de landrente-opnemingsbrigades werd in de opleiding en aanvulling van het eigen inlandsch personeel voorzien. Van de 6 inlandsche topografen der 3de klasse (verkenners) waren op het einde van 1906

werkzaam: 1 ter Sumatra's Westkust, 1 op Ceram, 1 in Celebes, Menado en Timor, 2 in de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo en 1 in de afdeeling Krawang van de Residentie Batavia.

In Midden-Celebes bleven op het einde van 1906 nog 2 opnemers werkzaam, nadat de officier-opnemer in April 1906 van daar vertrokken was. De opnemers, die in het begin van het verslagjaar gedetacheerd waren in de Boven-Doesoen, in Koerintji en op het eiland Ceram, gingen, evenals de beide opnemers, die in September 1906 aan de Bali-expeditie waren toegevoegd, naar hunne brigades terug. In Djambi bleef één opnemer werkzaam.

Gedurende 1906 zijn bij de topographische inrichting te Batavia bewerkt en van gouvernementswege uitgegeven: verschillende vervolgbladen, namelijk 6 graadafdeelingsbladen (schaal 1:80 000) en 8 militaire bladen (schaal 1:40 000) betreffende de topographische kaarten van Sumatra's Westkust; 12 detailbladen (6 op de schaal 1:25 000, 5 op de schaal 1:50 000 en 1 op de schaal 1:100 000) betreffende de topographische kaarten van Midden-Java; 17 herziene detailbladen (schaal 1:20 000) betreffende de residentiekaarten van de Preanger-Regentschappen) en 11 detailbladen (schaal 1: 40 000) van het gouvernement Atjèh en onderhoorigheden, zoomede herdrukken van 78 verschillende bladen. Wijders zijn voor speciale doeleinden gereproduceerd: 13 bladen van de krijgsspelkaart van het terrein ten westen van Radjamandala (Preanger-Regentschappen) (in 48 bladen, schaal 1:5000), schetskaarten van Midden-Celebes (1: 100 000), van Midden-Bala (1: 100 000) en van de residentie Djambi (1: 500 000), voorloopige kaarten (2 bladen) van de Gajo- en Alas-landen (1: 40 000), zoomede een aantal kaarten en platen ten behoeve van de Algemeene Secretarie en de departementen van oorlog, marine, burgelijke openbare werken, onderwijs, eeredienst en nijverheid en landbouw.

Voor verkochte kaarten is in 1906 ontvangen f 7783, terwijl de kosteloos en tegen regularisatie verstrekte kaarten eene verkoopswaarde vertegenwoordigen van f 18 671. Aan retributie voor het nemen van copiën is in 1906 f 70 geïnd.

Van den geleidelijk herzienen atlas van Nederlandsch-Indië van STEMFOORT en TEN SIETHOFF zagen hier te lande het licht (bij de topographische inrichting van het Ministerie van Oorlog) blad 4 (Midden-Java) en het titelblad, waarmede de geheele atlas voltooid is.

HOOFDSTUK F § 3. *Burgerlijk recht, Handelsrecht en Burgerlijke Rechtsvordering.*

Overschrijving van agrarischen eigendom. Ten einde eene betere naleving van de voorschriften nopens de wijze van in- en overschrijving van gronden, door inlanders in zoogenaamden agrarischen eigendom verkregen overeen-

komstig de bepalingen van K. B. 16 April 1872 N°. 29 (Ind. St. N°. 117), te bevorderen, is de belasting op die overschrijving afgeschaft en is tevens vereenvoudiging gebracht in de wijze, waarop die overschrijving is geregeld (Ind. St. 1907 N°. 98).

HOOFDSTUK J V. *Agrarische en Kadastrale opnemingen*

§ 1. *Agrarische opnemingen.* Door het op Lombok tijdelijk werkzaam gestelde kadasterpersoneel werd in Midden-Lombok desa'sgewijze bewerkt een complex ter oppervlakte van 34.073 bouws (4940 perceelen) en zijn van 44902 bouws grondregisters vervaardigd.

In het gouvernement Celebes en onderhoorigheden werden opgemeten en in kaart gebracht 37 ornaments- (regents-) velden van wijlen den vorst van Gowa, met eene uitgestrektheid van 675 bouws, en 115 dergelijke velden, ter gezamenlijke grootte van 4368 bouws, van den gewezen vorst van Boni.

§ 2. *Kadaster.* Bij het einde van 1906 waren bij den kadastralen dienst werkzaam 34 Europeesche ambtenaren, benevens 1 commies, 7 klerken en 120 mantri's. Hiervan waren aangewezen voor het hoofdbureau te Batavia en de inspectieafdeelingen Semarang en Soerabaja 3 ingenieurs, 1 adjunct-landmeter, 1 commies en 7 mantri's.

In den loop van 1906 zijn, ingevolge Gouv. Bt. 2 Nov. 1905 N°. 30 (zie K. V. 1906, kol. 149), alle kadastrale werkzaamheden in het belang van de landrente-aangelegenheden gestaakt. Het aantal perceelen dat, ten behoeve van de landrentemetingen nog gedurende 1906 in loco is herzien, is vermeld in het overzicht sub V van bijlage F, waarin ook enkele der voornaamste verrichtingen van het zoogenaamde eigendomskadaster onder cijfers zijn gebracht.

De metingen in de residentie Menado en de kadastrale opneming van de hoofdplaats Bandjermazin (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo) werden voortgezet.

Behalve van de ter hoofdplaats Tandjoengpandan gelegen, door Chineezen in eigendom aangevraagde perceelen (zie K. V. 1906, kol. 150), werden op Biliton meetbrieven vervaardigd van de binnen de districtshoofdplaatsen gelegen, door de occupanten met een zakelijk recht begeerde stukken grond. Voorts zijn in 1906 door het kadasterpersoneel nog diensten verricht in verband met onteigeningen ten behoeve van den aanleg van nieuwe wegen en spoorwegen, de vaststelling van den nieuwen verpondingsaanslag over het tijdvak 1905—1909, het opmaken van meetbrieven voor den afstand in eigendom van gronden, behoorende tot het domein Bloeboer (Batavia), de opmeting van gouvernements-kinatuinen in de Preanger-Regentschappen, het vestigen van erfpachtsrechten ten behoeve van min-

vermogende Europeanen en met hen gelijkgestelden en de hermetingen en opmetingen van erfpachtsperceelen of gedeelten daarvan.

Aan ten bate van den lande ontvangen salarissen voor verrichtingen vanwege het kadaster ten gerieve van het publiek is over 1906 in 's lands kas gestort *f* 73091, tegen *f* 57363 in 1905.

Voor de verschillende kadastrale en statistieke opnemingen (met inbegrip van de uitgaven voor de metingen op Lombok en de kosten voor het onderhoud van alle triangulatiepilaren) is in 1906 uitgegeven (volgens de voorloopige boekingen) *f* 366945, tegen *f* 571807 (verbeterde opgaaf) in 1905.

Begrooting Ned.-Indie 1908.

HOOFDSTUK I. *Uitgaven in Nederland.*

Afdeeling IV. Onderafdeeling 28. Kadaster.

a. Reproductie in kleurendruk van uit Indië ontvangen kaarten en alle daarmede in verband staande uitgaven . . . . *f* 15 000

b. Aanschaffing en uitzending van instrumenten en andere benoodigdheden voor den dienst van het kadaster . . . *Memorie.*

(Hieraan is vermoedelijk ook in 1908 geen behoefte).

HOOFDSTUK II. (*Uitgaven in Ned.-Indië.*) Afd. IV.

Onderafdeeling 56. Kadaster.

a. Traktementen en toelagen van het personeel bij den kadastralen dienst . . . . *f* 273 180

3 ingenieurs, 1 der 1ste, 1 der 2de, 1 der 3de klasse à *f* 12000, *f* 10200 en *f* 8400.	„ 30 600
3 bewaarders, 1 der 1ste, 1 der 2de, 1 der 3de klasse à *f* 9600, *f* 8400 en *f* 7200.	„ 25 200
12 landmeters, 4 der 1ste, 4 der 2de, 4 der 3de klasse à *f* 7200, *f* 6300 en *f* 5400.	„ 75 600
19 adjunct-landmeters, 7 der 1ste, 6 der 2de, 6 der 3de klasse à *f* 3600, *f* 3000 en *f* 2400	„ 57 600
1 derde-kommies.	„ 1 800
klerkengelden	„ 7 800
8 hoofd-mantris, à *f* 1200	„ 9 600
72 mantris, 16 der 1ste, 24 der 2de, 32 der 3de klasse à *f* 900, *f* 720 en *f* 540	„ 48 960
élèves à *f* 240	„ 9 600
22 oppassers à *f* 120	„ 2 640
toelagen	„ 3 780

b. Kantoor-, teeken- en schrijfbehoeften, gedrukten, instrumenten en meubelen . . . . *f* 6 630
Voor 3 ingenieurs à *f* 400 en *f* 150 . . . . „ 700
„ 3 bewaarders à *f* 240 en *f* 180 . . . . „ 600
„ 1 chef van metingen . . . . „ 150
„ 14 chefs van bureaux à *f* 120 . . . . „ 1 680
In het algemeen voor instrumenten, meubilair, teekenbehoeften, enz. . . . . „ 3 500
De lagere raming is het gevolg van de samenvoeging van eenige kadastrale bureaux.

c. Reis- en verblijfkosten . . . . „ 27 300
Voor 3 ingenieurs . . . . „ 5 500
„ 3 bewaarders . . . . „ 1 500
„ chefs van metingen en bureaux . . . . „ 20 300

De in de vorige noot genoemde reden en de geleidelijke invoering van de bij *Indische Staatsblad* 1906 N°. 220 vastgestelde nieuwe regeling der vaste toelagen voor reiskosten van de bewaarders van het kadaster, hebben tot de lagere raming geleid.

d. Koelieloonen, baken, piketten en verdere uitgaven . . . *f* 7 890
De hoogere raming houdt verband met de toeneming der werkzaamheden.

e. Onderhoud van en herstelling aan de merkteekens, dienende tot verzekering van driehoeks- of hoogtepunten . . . . „ 11 160

Kosten van den topographischen dienst. Onderafdeelingen 116 en 117.

a. Hoofdbureau . . . . *f* 19 546
b. Triangulatiebrigade . . . . „ 119 682
c. Opnemingsbrigades . . . . „ 186 878
d. Landrente opnemingsbrigades . . . . „ 94 970
e. Opleidingsbrigade . . . . „ 139 099
f. Topographische inrichting . . . . „ 99 237

Begrooting Suriname 1908,

Administratie van Financiën.

Art. 34. 2°. bureel van den gouvernements-landmeter:
1 gouvernements-landmeter . . . . *f* 5 000,—
1 commies, tevens landmeter *f* 2000 à *f* 3000 . . . . . „ 2 250,—
1 adjunct-commies *f* 1200 à *f* 1700 . . . . „ 1 325,—
1 klerk-teekenaar . . . . „ 600,—
1 schrijver . . . . „ 600,—
personeele toelage aan den gouvernements-landmeter . . „ 1 000,—

Examen voor adjunct-landmeter der 3e klasse bij het Kadaster in Nederlandsch-Indië.

In de commissie voor het afnemen van het examen voor adjunct-landmeter der 3e klasse bij het Kadaster in Nederlandsch-Indië werden benoemd:

tot lid, tevens voorzitter, J. C. Bertsch, w.d. ingenieur der 1e klasse, Chef van den kadastralen dienst in Ned.-Indië, en tot leden J. Vorenkamp, H. M. van Haften, H. U. S. Boerma, I. A. Fischer, leeraren aan de H. B. S. van het Gymnasium Willem III, P. M. Adèr, gepensionneerd ambtenaar, laatstelijk assistent-resident van Wonogiri, en J. Jansen, adjunct-landmeter der 2e klasse bij het kadaster.

Van de elf candidaten, die zich aan het examen onderwierpen, slaagden de heeren: E. Sigmond, P. C. X. Reintjens, K. E. van Oosterzee, H. A. Koot en J. van Nooyen.

Vereeniging voor Kadaster en Landmeetkunde.

De Heer E. J. A. Weijgers te *Amsterdam, Valeriusstraat 18.* zal zich belasten met de functie van *Secretaris-Penningmeester* der Vereeniging voor Kadaster en Landmeetkunde.

Het Bestuur verzoekt, stukken betreffende Redactie en Bibliotheek *voorloopig* te mogen ontvangen aan het adres van den heer R. A. de Wal te *Zwolle.*

BERICHTEN.

Met 1 November 1907 is de boekhouder van het kadaster H. Tinkelenberg te *Appingedam*, tijdelijk werkzaam gesteld aan het Departement van Financiën.

Op 13 Oct. j.l. is overleden de teekenaar van het kadaster W. P. van Melle te *Amsterdam.*

Op 9 Nov. 1907 is, in den ouderdom van 52 jaar, overleden de landmeter van het kadaster H. D. Arentsen te *Breda.*

Bij beschikking van den Minister van Binnenlandsche Zaken d.d. 17 Oct. 1907, zijn in de commissie tot het examineeren van hen die een diploma van geëxamineerd en beëdigd landmeter verlangen, voor het jaar 1907 benoemd:

tot lid en voorzitter H. J. Heuvelink, hoogleeraar aan de Technische Hoogeschool te *Delft*;

tot leden: A. W. E. Kwisthout, ingenieur-verificateur van het kadaster te *Roermond*;

M. S. van Dunné, inspecteur der registratie en domeinen te *Delft*;

W. H. L. Janssen van Raaij, hoogleeraar aan de Technische Hoogeschool te *Delft*.

Bij resolutie van den Minister van Financiën d.d. 1 Nov. 1907 N°. 56 Regie, zijn met ingang van 1 December 1907, benoemd tot adspirant-landmeter van het kadaster: C. J. Kluvers te *Groningen*, G. W. H. van de Ven te *Roozendaal*, (N. B.), J. B. T. Vriend te *Exloo*, A. Theil te *Rotterdam*, A. van der Deure te *Enkhuizen*, R. Eefting te *Winschoten*, P. Rietsema te *Almelo*, J. Boerma te *Amsterdam*, M. H. F. Meertens te *Bunde* en G. K. Vos te *Amsterdam*.

VERSLAG van het vergelijkend examen voor de betrekking van adspirant-landmeter van het kadaster, gehouden te 's-Gravenhage op 26 Augustus 1907 en volgende dagen.

Donderdag 29 Augustus, van 9—10 1/2 uur.

Rekenkunde.

1. Iemand verkoopt eene partij goederen aldus: 1/4 à *f* 4,20, 1/5 à *f* 4,32, 3/10 à *f* 4,40 den M. en de rest met 50 cent winst per M. In het geheel wint hij 8,975 %; wat is de inkoop van 1 M.?

2. Wanneer men een getal, dat een volkomen vierkant is, door 5 deelt, kan men nimmer 2 of 3 tot rest verkrijgen. Bewijs dit.

3. Met welke zelfde waarde moeten teller en noemer der breuk 1/10 vermeerderd worden, opdat de komende breuk grooter zij dan 999/1000?

4. Een kapitaal staat uit tegen 4 % 's jaars, intrest op intrest. De rente van het derde jaar bedroeg *f* 5,20 meer dan die van het tweede. Bepaal het kapitaal.

5. Bereken tot op 1/200 nauwkeurig

$$5\sqrt{6} - 2\sqrt{5}.$$

Donderdag 29 Augustus, van 1 1/2—3 uur.

Stelkunde.

1. Bereken x uit de vergelijking:

$$\log \log x = \log \left\{ 10 - 2 \log x \right\} + 1$$

De logarithmen zijn genomen in het stelsel, waarvan 2 het grondtal is.

2. Aan de vergelijkingen $x^3 + y^3 = 27$, $y - m\,x = 3$ wordt voldaan door drie stelsels waarden voor x en y. Welke waarde moet m hebben, opdat twee dezer stelsels aan elkaar gelijk zijn?

3. Van eene meetkundige reeks van vijf termen is de som der termen gelijk $\frac{211}{16}$; de som van de omgekeerden der termen gelijk $\frac{211}{81}$. Welke is de reeks?

4. Iemand plaatst, bij de geboorte van zijn zoon, een zekere som op samengestelden intrest. Die som is zoo groot, dat de zoon daarvan, te beginnen op zijn 18den verjaardag tot en met zijn 25sten verjaardag, ieder maal eene uitkeering van ƒ 1200 kan krijgen. Bepaal de grootte dier som. (Intrest 4 %.)

Donderdag 29 Augustus, van 3—4 uur.

Natuurkunde.

1. Een metalen staafje heeft bij 15° C. een lengte van 48 c.M. Met het eene einde vastgeklemd wordt het geheele staafje geplaatst in een buis, waardoor men damp van 100° C. voert. Het andere einde rust tegen het uiteinde van een wijzer, welk uiteinde 0,8 c.M. onder de as ligt. Als de punt van den wijzer 24,2 c.M. boven de as ligt en 18 m.M. verplaatst wordt, vraagt men den uitzettingscoëfficient van het metaal.

2. Een holle spiegel heeft een kromtestraal van 20 c.M. Op een afstand van 13 c.M. wordt tegenover dezen spiegel een vlak spiegeltje geplaatst met zijn middelpunt in de as van den eersten en een hoek van 45° met de as vormende. Men vraagt het beeld van een lichtgevend punt in de hoofdas van den eersten spiegel gelegen op 25 c.M. afstand van den spiegel. (Teekenen en berekenen.)

Vrijdag 30 Augustus, van 9—12 uur.

Vlakke en bol-driehoeksmeting.

1. Van driehoek $A\,B\,C$ is gegeven $\angle A = 60°$ en de afstanden van het middelpunt M van den ingeschreven cirkel tot de beide hoekpunten B en C, $M\,B = 35$, $M\,C = 43$. Bereken de onbekende elementen van dien driehoek.

2. Bereken x uit de vergelijking

$$Bg\ Cot\ 2 + Bg\ Cot\ x = 2\ Bg\ Cos\ (1/2 \sqrt{2+\sqrt{2}}).$$

3. Wanneer van een boldriehoek gegeven is:

$$Cos^2 \frac{a}{2} + Cos\frac{b-c}{2}.\ Cos\frac{b+c}{2} = 0$$

is $A + B + C = 360°$. Bewijs dit.

4. Van een boldriehoek is gegeven: $B = 64° 10'$, $C = 108° 20'$, $a = 54° 25' 30''$. Gevraagd te onderzoeken, of de boog van een grooten cirkel, uit het hoekpunt A loodrecht op de overstaande zijde neergelaten, binnen den driehoek $A\ B\ C$ kan vallen en daarna de lengte van dien boog, benevens de beide stukken, in welke de zijde a door dien boog verdeeld wordt, te berekenen.

Vrijdag 30 Augustus, van 1½—3½ uur.

Meetkunde.

1. Men vraagt een vierhoek te beschrijven, als gegeven zijn: de beide diagonalen, twee overstaande hoeken en de hoek, waaronder de diagonalen elkaar snijden.

2. Een prisma heeft tot grondvlak een rechthoekigen driehoek met een schuine zijde van 5 c.M., terwijl de loodlijn op de schuine zijde 2,4 c.M. lang is. In het prisma is beschreven een afgeknotte kegel met dezelfde hoogte als het prisma; als de ingeschreven cirkel in den driehoek grondvlak is van dezen kegel en de inhoud van den kegel 1/3 bebraagt van dien van het prisma, vraagt men den straal van het bovenvlak van den kegel in tiende deelen van m.M. nauwkeurig.

De algemeene indruk, dien het examen heeft gemaakt, is, in vergelijking met vorige examens, zeer goed te noemen.

Het examen in stelkunde, vlakke en boldriehoeksmeting leverde over het algemeen zeer gunstige resultaten op.

Slechts van enkele candidaten moest de kennis onvoldoende worden genoemd; de meesten gaven èn bij het schriftelijk èn bij het mondeling onderzoek bewijzen, dat zij met vrucht deze vakken hadden bestudeerd.

Ook de nauwkeurigheid bij het uitvoeren van berekeningen met behulp van logarithmen liet weinig te wenschen over.

Het onderzoek naar de kennis in meetkunde gaf over het algemeen goede uitkomsten; toch dient opgemerkt te worden, dat menigmaal de candidaten te kort schoten in het geven van juiste bepalingen.

Bij het examen in rekenkunde bleek, dat voor het schriftelijk werk aan een zeer groot aantal candidaten een voldoend cijfer kon worden toegekend; het aantal van hen, die een zeer hoog cijfer verwierven, was mede, in verhouding, aanzienlijk.

Bij het mondeling onderzoek in rekenkunde was over het geheel de uitkomst nog gunstiger, aangezien het aantal van hen, die een onvoldoend cijfer kregen, hier nog geringer was dan bij het schriftelijk werk.

De uitkomsten van het onderzoek in aardrijkskunde waren gunstig te noemen; zoowel Nederland als zijne bezittingen waren den candidaten goed bekend.

Ook van Europa bleken de meeste candidaten een voldoende studie te hebben gemaakt; meermalen strekte de kennis zich tot onderdeelen uit.

Bij het schriftelijk examen in natuurkunde waren vele candidaten niet in staat een eenvoudig vraagstuk over uitzetting op te lossen. De commissie kreeg den indruk, dat de studie der natuurkunde door vele candidaten bekrompen was opgevat.

Het examen in cosmographie en staatsinrichting was bevredigend en gaf geen aanleiding tot bijzondere opmerkingen.

Het onderzoek naar de kennis van de Nederlandsche taal leverde bevredigende resultaten op.

De candidaten toonden in hun opstel en bij het mondeling onderzoek hun gedachten behoorlijk te kunnen uitdrukken. Zij waren voldoende op de hoogte van de gebruikelijke spellings-, buigings- en vervoegingsregels, van de zinsontleding en van de beteekenis en kracht der veel voorkomende figuurlijke uitdrukkingen.

Minder voldoende waren de vorderingen in de Fransche en Hoogduitsche talen.

Vooral de vaardigheid, zich mondeling in deze talen uit te drukken, liet bij de meeste candidaten te wenschen over.

Voor het examen in handteekenen werd opgegeven een groep van meetkundige lichamen.

Evenals bij vorige examens, leverde dit werk maar weinig goede uitkomsten op.

Betere resultaten werden verkregen bij het rechtlijnig teekenen, dat bestond in het nauwkeurig in inkt trekken van een gegeven potloodconstructie.

Slechts aan enkele candidaten moest een onvoldoend cijfer worden toegekend.

Het schoonschrijven was over het algemeen voldoende.

De Commissie:
A. VEENHUYSEN, *Voorzitter.*
P. ZEEMAN GZ.
L. LOOIJEN.
H. C. LOS.
W. V. ROSSEN.
H. V. D. BRIEL, *Secretaris.*

Tweede Kamer, Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1908.

VIIde HOOFDSTUK B. (Financiën).

Voorloopig Verslag.

ALGEMEENE BESCHOUWINGEN.

§ *29. Inkoop van zijdelingsche en tijdelijke diensten.*

Met erkentelijkheid constateerende, dat de Minister, in de Memorie van Antwoord betreffende de vorige begrooting, een wetsontwerp tot regeling van den inkoop voor pensioen van in zoogenaamden zijdelingschen Staatsdienst bewezen diensten heeft toegezegd, vroeg men, of dat ontwerp weldra kan worden te gemoet gezien. Enkele leden drongen er in het bijzonder op aan, dat de beëedigde klerken van de hypotheekbewaringen, die als zoodanig reeds dienst deden, voor zij in 1896 tot Rijksklerk werden benoemd, in bedoeld wetsontwerp zullen worden opgenomen.

De in het Voorloopig Verslag over de begrooting van 1907 gedane opmerking betreffende een regeling van inkoop van tijdelijke diensten werd herhaald. Men stelde de vraag wat, ten vervolge op de in het antwoord op genoemd verslag voorkomende mededeeling, dat getracht zal worden een oplossing te vinden voor de moeilijkheden, waarop tot dusver een bevredigende regeling is afgestuit, thans kan worden gemeld.

ARTIKELEN.

Art. 22 j. Naar aanleiding van de in den toelichtenden staat gedane mededeeling, dat de inspecteur der grondbelasting, aan wien voortaan het

toezicht op de werkzaamheden van de controleurs der grondbelasting zal zijn opgedragen, tevens belast is met het beheer eener contrôle, werd gevraagd, of deze toestand niet tot bezwaren aanleiding kan geven.

Art. 40, o, p, q. Betoogd werd door sommige leden, dat de regeling, getroffen ten opzichte van de traktementeu van landmeters, boekhouders en teekenaars van het kadaster ten gevolge heeft, dat de jongere ambtenaren op lage traktementen blijven staan. Daarom werd op herziening aangedrongen.

Hunne instemming betuigende met de voorgenomen wijziging in de traktementsregeling der boekhouders bij het kadaster, die vooral uit een oogpunt van pensioen voor deze ambtenaren van belang zal zijn, stelden enkele leden de vraag, of het de bedoeling is aan al die ambtenaren 1/3 van hun traktement als verhooging toe te kennen. Zij vroegen, of bij deze gelegenheid ook de periodieke driejaarlijksche verhooging op *f* 150 zal worden gebracht.

Art. 44. Enkele leden wenschten gaarne te vernemen, hoever de werkzaamheden der Rijkscommissie zijn gevorderd en of nog vele jaren dit subsidie noodig zal zijn.

Memorie van antwoord,

ALGEMEENE BESCHOUWINGEN.

§ 29. Inkoop van zijdelingsche en tijdelijke diensten.

Een wetsontwerp, houdende bepalingen omtrent de vergelding met pensioen van in zoogenaamden zijdelingschen Staatsdienst bewezen diensten zal, naar de ondergeteekende zich vleit, de Kamer spoedig bereiken. Over den inhoud van het ontwerp kan hij zich in dit stadium der zaak bezwaarlijk uitlaten.

In het vinden van eene bevredigende oplossing voor de moeilijkheden die zich voordoen ten aanzien van de regeling van den inkoop der in het Voorloopig Verslag bedoelde tijdelijke diensten, is de ondergeteekende nog niet geslaagd.

ARTIKELEN.

Art. 22, j. Inspecteur der grondbelasting. De werkzaamheden, den inspecteur der grondbelasting opgedragen, zijn niet van zoodanigen omvang, dat van het samengaan met die verbonden aan het beheer eener contrôle, bezwaren te vreezen zijn, te minder wijl genoemde hoofdambtenaar wordt ter zijde gestaan door een aan die contrôle verbonden surnumerair.

Art. 40, o, p, q. Het komt den ondergeteekende voor, dat geregelde verhooging om de 3 jaar ook voor de jongere ambtenaren een met het oog op de levensomstandigheden voldoende opklimming kan geacht worden.

Zulk eene regeling bestaat voor de boekhouders en is thans voorgedragen voor de teekenaars, waarvan daarenboven het gevolg zal zijn, dat deze ambtenaren het maximum (*f* 1500, niet *f* 1600 zooals ten gevolge van een drukfout op bladz. 34 van den toelichtenden staat is aangegeven) uiterlijk op 50-jarigen leeftijd zullen bereiken.

Overwogen is om ook voor de landmeters de periodieke verhooging van 4 op 3 jaar te brengen, doch ondergeteekende meende daarvan, met het oog op den stand der begrooting vooralsnog te moeten afzien.

Het is niet de bedoeling om aan al de boekhouders $^1/_3$ van hun traktement als verhooging toe te kennen.

Het gevolg daarvan zou zijn, dat het minimum *gelijk* zou worden aan en het maximum slechts *f* 400 *minder* zou bedragen dan dat van de landmeters.

Zulk eene opvoering van de traktementen zoude niet overeen te brengen zijn met de grondgedachte, die tot de instelling van de betrekking heeft geleid, namelijk dat de bezoldiging van deze ambtenaren lager kan zijn dan die van de landmeters, omdat de te vorderen kennis van minderen omvang is.

Het voornemen bestaat om de traktementen vast te stellen van *f* 950 tot *f* 2000, welk maximum zou worden bereikt na verhoogingen van *f* 150 om de 3 jaar.

Art. 44. Blijkens mededeeling van de Rijkscommissie voor de graadmeting zijn de terreinwerkzaamheden voor de secondaire driehoeksmeting voor ruim de helft van ons land gereed en de berekeningen voor die driehoeksmeting zoo ver gevorderd, dat thans met het berekenen van coördinaten der hoekpunten van het net een aanvang is gemaakt. De commissie voegt daaraan toe, dat nog gedurende vele jaren gelden voor dat werk noodig zullen zijn.

Op een kaartje, waarvan eenige exemplaren bij deze Memorie zijn gevoegd, is aangeduid, tot hoever de terreinwerkzaamheden bij het einde van 1907 zijn gevorderd.

De ondergeteekende meent nog te moeten doen opmerken, dat gedurende den tijd dat het subsidie werd verleend, slechts in 3 jaren het volle bedrag is uitgekeerd.

Beraadslagingen.

In de vergadering van Maandag 16 December 1907, zijn art. 22, j, k, l, m, n en nn., artt. 38, 40, 42 en 44, zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Ongevallenverzekering voor de kettingtrekkers.

Velen met mij zullen ongetwijfeld met ingenomenheid kennis genomen hebben van punt i 2°. der agenda voor de laatstgehouden Algemeene Vergadering. Ik bedoel de bespreking van het onderwerp: «het aanstellen van vaste arbeiders voor den gewonen velddienst.» Een woord van hulde komt m.i. toe aan het Bestuur voor het ter sprake brengen van dit onderwerp.

Oogenschijnlijk gaat het hier om eene zaak van weinig beteekenis in vergelijking met de vele zeer gewichtige vraagstukken, waarmede onze Vereeniging zich gewoonlijk bezighoudt. Waar er echter in den laatsten tijd stemmen zijn opgegaan om met den herbouw van het kadastrale gebouw *niet* te beginnen «daar, waar straks de dakspinten zullen welven», daar biedt zich hier eene schoone gelegenheid om aan het «metselen der fundamenten» volle aandacht te wijden.

Zonder goede, geroutineerde kettingtrekkers geene betrouwbare metingen. Dit is eene grondwaarheid, die door niemand in twijfel getrokken zal worden. Vol vertrouwen zien wij dan ook de resultaten tegemoet van de door het Bestuur aan te wenden pogingen tot oplossing van het kettingtrekkers-vraagstuk!

Bij hetzelfde punt der agenda werd door mij gewezen op de wenschelijkheid van eene *ongevallenverzekering* voor onze arbeiders. In de eerste plaats zou eene zoodanige verzekering zeer wenschelijk zijn voor de betrokken personen zelf, en in de tweede plaats rust m.i. na het totstandkomen der Ongevallenwet op het Rijk de moreele plicht om allereerst te zorgen, dat arbeiders, die toch *feitelijk* in 's Rijks dienst zijn, tegen de geldelijke gevolgen van een ongeval verzekerd zijn.

Bedrieg ik mij niet, dan was het algemeen gevoelen der vergadering, dat eene ongevallenverzekering voor de kettingtrekkers wel zeer wenschelijk zoude zijn, maar tevens, dat die zaak van zelf in orde zou komen wanneer men de «vaste aanstelling» zou hebben verkregen.

Dit nu is eene onjuiste opvatting.

De ongevallenverzekering heeft met eene al of niet vaste aanstelling niets uit te staan. Al naar de omstandigheden het zullen willen, zal dan ook de toekomst kunnen brengen:

a. vastaangestelde en verzekerde arbeiders
of b. vastaangestelde, niet verzekerde arbeiders
of c. niet-vastaangestelde, wel verzekerde arbeiders.

Het zij mij daarom vergund, in deze regelen op het alléénstaande onderwerp «ongevallenverzekering voor de kettingtrekkers» wat verder in te gaan.

In de eerste plaats dringt zich de vraag op: is eene dergelijke verzekering wel noodig; is het gevaar, waaraan de kettingtrekkers blootgesteld zijn, groot genoeg om pogingen tot verzekering te rechtvaardigen?

Iemand, die totaal onbekend is met de praktijk van het meten, zou allicht geneigd zijn dat gevaar te onderschatten. De landmeter echter, die dagelijks met eigen oogen kan aanschouwen de acrobatische kunstverrichtingen waarmede dat oogenschijnlijk zoo eenvoudige meten dikwijls gepaard gaat, zal geen oogenblik aarzelen om deze vraag bevestigend te beantwoorden. Klimmen over hooge afscheidingen, springen over slooten, het meten bij in aanbouw zijnde huizen en op spoorbanen, het varen in ranke bootjes, het reizen per spoor, boot of tram, het zijn alle dagelijks voorkomende bezigheden en even zoo vele bronnen van gevaar om door een ongeval getroffen te worden. En waar we in de Ongevallenwet als verzekeringsplichtige bedrijven b.v. zien opgenomen: de brievenposterij, het lantaarnopstekersbedrijf, het bedrijf van begrafenisondernemers enz., daar zal niemand er meer aan twijfelen, of het bedrijf van landmeten genoeg gevaar oplevert om verzekering der daarin werkzame arbeiders tegen ongevallen te wettigen.

Op de algemeene vergadering werd trouwens van twee ongevallen melding gemaakt, beide sedert kort voorgekomen. In beide gevallen betrof het een vrij ernstig ongeval, n.l. een gebroken been. Door den Heer Hoffmann werd er op gewezen, dat in het éene geval de getroffene van Rijkswege eene ondersteuning genoten heeft. Het komt mij echter wenschelijk voor, dat wat in dit geval een gunst was, voortaan een recht worde.

Gaan we bovendien eens na, *welke uitkeeringen* de Ongevallenwet aan den verzekerden werkman waarborgt, dan springt dadelijk in het oog, dat de als gunst verleende uitkeeringen gewoonlijk wel beneden de wettelijk vastgestelde zullen blijven.

De Rijksverzekeringsbank verleent den verzekerde, wien een ongeval overkomt in verband met de uitoefening van het verzekeringsplichtige bedrijf: 1°. genees- en heelkundige behandeling

of vergoeding daarvoor; 2°. bij ongeschiktheid tot werken eene tijdelijke uitkeering (tot den drieenveertigsten dag na het ongeval), bedragende 70% van het loon; 3°. na den drieenveertigsten dag, *(zoo noodig levenslang)* eene rente van 70 % van het loon bij geheele ongeschiktheid tot werken, van minder dan 70% bij gedeeltelijke ongeschiktheid. Indien het ongeval den dood tengevolge heeft: 1°. vergoeding van de begrafeniskosten ten bedrage van dertig maal het dagloon; 2°. eene *levenslange* rente aan de weduwe van 30%, aan elk wettig kind beneden 17 jaar van 15% van het loon (rente van weduwe en kinderen samen tot een maximum van 60%). Ook natuurlijke kinderen, ouders, grootouders, kleinkinderen of schoonouders, waarvoor de overledene kostwinner was, zijn niet vergeten. Hertrouwt de weduwe-rentetrekster, dan vervalt de rente, maar ontvangt zij als afkoopsom een bedrag ineens van tweemaal hare *jaarrente.*

Voorzeker prachtige bepalingen! Ik heb ze in 't kort opgesomd om duidelijk aan te toonen, dat het nog wel de moeite waard is, voor opneming der kettingtrekkers in de Ongevallenwet te ijveren.

Niet onmogelijk zou het evenwel zijn, dat de Ongevallenwet zoodanig was ingekleed, dat er tegen de opneming van de kettingtrekkers bezwaren bestonden van vormelijken aard. Ze zijn immers niet (of althans nog niet) in vasten dienst; ze werken in het landmetersbedrijf gewoonlijk slechts eenige dagen per week; ze verrichten hunne werkzaamheden in verschillende gemeenten. Bovendien komt het dikwijls voor, dat de landmeter afwisselend met verschillende personen werkt.

Al deze bezwaren zijn denkbeeldige bezwaren. Was het landmetersbedrijf een verzekeringsplichtig bedrijf, dan was *elke* werkman in dat bedrijf, *waar* hij ook werkzaam zou zijn, verzekerd tegen geldelijke gevolgen van een ongeval, hem overkomen *in verband met de uitoefening van dat bedrijf.* De zeer rekbare uitdrukking: «in verband met de uitoefening van dat bedrijf" wordt in de praktijk zóó ruim opgevat, dat de verzekering zonder eenigen twijfel zich uitstrekt over de heen- en terugreis; ja zelfs het komen van en gaan naar zijne woning wordt gewoonlijk geacht te geschieden in verband met de uitoefening van het bedrijf.

Geen enkel bezwaar dus van vormelijken aard. Hoe weinig regelmatig het landmetersbedrijf zich ook moge voordoen, het past volmaakt in het kader van de Ongevallenwet. De eenige

vraag, waar het op aankomt, is dan ook deze: *Is het landmetersbedrijf een verzekeringsplichtig bedrijf?*

Om het antwoord op deze vraag te vinden, slaan we op artikel 10 van de Ongevallenwet, waarin de verzekeringsplichtige bedrijven worden opgesomd. We zijn daarbij weinig hoopvol gestemd, want we weten dat tot op dit oogenblik ons bedrijf niet als verzekeringsplichtig is beschouwd. We kunnen vooruit verwachten, dat het «landmetersbedrijf» niet als zoodanig op de lijst der verzekeringsplichtige bedrijven zal voorkomen. Maar we willen onderzoeken, of er misschien niet een bedrijf of een groep van bedrijven genoemd wordt, waaronder het landmetersbedrijf met wat goeden wil te betrekken zou zijn.

Art. 10 nu vermeldt sub 15° «de bedrijven van ballastondernemers en van laden, lossen, stapelen, wegen, *meten*, vervoeren of wegbergen van *goederen*».

Het begrip «goederen» wordt voor zoover mij bekend is niet in een later artikel van de wet of in een aanvullend Besluit gelimiteerd. Zelfs als zou dus uit de Kamerdebatten blijken dat men hier hoofdzakelijk aan roerende goederen heeft gedacht, dan nog zou de letter der wet het *meten van onroerende goederen* niet uitsluiten.

Meer bedenkelijk in dit opzicht is het Kon. Besluit van 25 Juni 1901 S 188. In dit Besluit wordt vastgesteld, welke afzonderlijke bedrijven behooren tot eenige in art. 10 der Wet genoemde groepen van bedrijven. We lezen daar:

Tot de bedrijven van ballastondernemers en van laden, lossen, stapelen, wegen, meten, vervoeren of wegbergen van goederen (behooren):

1. het bedrijf van ballastondernemers,
2. de brievenposterij,
3. het cargadoorsbedrijf,
4. het scheepsbevrachtersbedrijf,
5. het bedrijf van expeditieondernemers (waaronder behooren . . . . enz.),
6. het factoorsbedrijf (in granen, hout, kolen, enz.),
7. het bedrijf van goederenopslaan (waaronder behooren . . . . enz.),
8. het houtvlottersbedrijf,
9. het kolen- of turfdragersbedrijf,

10. het laden of lossen van schepen (waaronder behooren . . . . enz.),
11. het bedrijf van meters van granen of andere stoffen,
12. het reederbedrijf (waaronder behooren . . . . enz.),
13. het bedrijf van wegers van granen of andere stoffen.

Hier wordt dus gesproken van het bedrijf van meters van granen of andere stoffen. Het gaatje waardoor wij het landmetersbedrijf binnen de ongevallenverzekering willen binnen smokkelen, en dat eerst bij art. 10 der Wet nogal ruim geleek, wordt door dit Kon. Besl. aanmerkelijk nauwer gemaakt!

Het Kon. Besl. van 15 November 1902 S 195, waarbij de bedrijven in gevarenklassen worden ingedeeld, spreekt onder volgn^r 626 van «het bedrijf van wegers of meters» zonder meer, en brengt dat in gevarenklasse VII.

De praktijk heeft bewezen, dat men bij de uitvoering der Ongevallenwet geenszins tracht, het aantal verzekerde bedrijven zooveel mogelijk te beperken, maar dat daarentegen eerder is optemerken een streven om zooveel mogelijk bedrijven te omvatten. Het is voorgekomen dat zekere bedrijven daartoe zijn ondergebracht bij andere bedrijven, waarmede ze op het eerste gezicht hoegenaamd niets uit te staan hebben.

De Agent der Rijksverzekeringsbank, die door mij in dezen geraadpleegd werd (en door wien mij meerdere belangrijke inlichtingen werden verschaft) zag dan ook de zaak volstrekt niet geheel hopeloos in, maar zal eene beslissing van het Bestuur der Rijksverzekeringsbank uitlokken. Mocht die beslissing ongunstig zijn, dan staat vermoedelijk de gelegenheid tot hooger beroep open bij een Raad van Beroep en, in hoogste ressort bij den Centralen Raad van Beroep.

En als nu het onverwachte eens gebeurde, en het Bestuur der Rijksverzekeringsbank besliste, dat het landmetersbedrijf is een verzekeringsplichtig bedrijf, ... wat zouden dan van die beslissing wel de gevolgen zijn?

Dan zouden *vanaf 1 Februari 1903* (den datum van inwerkingtreding van art. 1 der wet) alle werklieden in dat bedrijf, *dat zijn alle kettingtrekkers, maar ook alle landmeters, reeds verzekerd geweest zijn.* Immers art. 1 der Ongevallenwet luidt: «De werk-«lieden in de na te noemen bedrijven *zijn* volgens de bepalingen «dezer wet *verzekerd* tegen geldelijke gevolgen van ongevallen,

«hun in verband met de uitoefening van het bedrijf overkomen». Alleen zouden ten onrechte de verschuldigde premies niet betaald zijn geworden, en zou dus het Departement van Financiën alsnog moeten restitueeren aan de Rijksverzekeringsbank het totaal der verschuldigde premies over de 4 à 5 jaren, sedert de inwerkingtreding der wet verloopen. Want ook ten opzichte van de kettingtrekkers zou het Rijk als werkgever beschouwd worden, omdat het Rijk de loonen der kettingtrekkers betaalt.

Ook de landmeters zouden beschouwd worden als werklieden in den zin der Ongevallenwet. De in het oorspronkelijk ontwerp voorkomende bepaling dat alleen hij, wiens dagloon vier gulden niet te boven gaat, als werkman zou aangemerkt worden, is bij amendement uit art. 2 der wet geschrapt. Blijkens het Voorloopig Verslag 1e Kamer heeft men zich er duidelijk rekenschap van gegeven, dat hierdoor «het begrip *werkman* geheel buiten de «natuurlijke beteekenis van het woord wordt uitgebreid, nu direc«teuren, inspecteurs en verdere beambten bij maatschappijen, offi«cieren en ambtenaren bij gemeentelijke, provinciale en staats«inrichtingen tot de categorie van werklieden worden gebracht.» De Regeering gaf hierop bij hare Memorie van antwoord o. a. te kennen, dat de opneming van deze personen tot geen moeielijkheden zou aanleiding geven. Inderdaad zijn dan ook zeer vele Rijksambtenaren, waaronder zéér hooggeplaatste, binnen de verzekering der Ongevallenwet opgenomen. En al was het alléén maar om de vergoeding voor genees- en heelkundige behandeling (denk b.v. aan opneming in eene inrichting voor ziekenverpleging), dan komt mij het verzekerd zijn bij de Rijksverzekeringsbank ook voor de Landmeters van het Kadaster al zeer begeerlijk voor.

Zoowel voor de vaststelling der schadeloosstelling als voor de berekening der te betalen premies komt het dagloon, hetwelk meer dan vier gulden bedraagt, voor dat meerdere niet in aanmerking.

Om eenige voorstelling te krijgen van de premie, die voor een kettingtrekker betaald zou moeten worden, volge hier nog eene ruwe berekening: Stel het aantal dagen waarop hij in het landmetersbedrijf werkzaam is, op 100 per jaar. Stel het dagloon op *f* 1.75, vermeerderd met *f* 0.25 voor verblijfkosten, dat is dus op *f* 2.00 per dag. Houden we ons verder aan de VIIe gevarenklasse, waarvoor de premie per één gulden loon varieert van

ongeveer 1 1/2 tot ongeveer 2 cent, dan komt men tot eene jaarlijksche premie van ongeveer drie à vier gulden. Ik vermoed, dat wel niemand deze finantieele opoffering als onoverkomelijk zal beschouwen.

Om echter tot de werkelijkheid terug te keeren: de kans is grooter dat het Bestuur der Rijksverzekeringsbank het landmetersbedrijf als niet verzekeringsplichtig zal beschouwen. In dat geval behooren we evenwel den moed niet te laten zakken! Waar aanvullingen van de Ongevallenwet veelvuldig tot stand komen, ligt het dan naar mijne meening op den weg van onze Vereeniging om met grooten ernst er bij de Regeering op aan te dringen, om bij de eerstvolgende gelegenheid de zegeningen, welke de Ongevallenwet brengt, óók ten goede te doen komen niet in de eerste plaats aan onszelven, maar vooral aan onze kettingtrekkers!

C. H. B. DE KORVER.

Alkmaar, 6 October 1907.

Naschrift.

Geruimen tijd nadat het bovenstaande artikel geschreven was, verscheen het Verslag van de 23e Algemeene Vergadering op 23 September j.l. te Amsterdam gehouden. Het toeval wil, dat bedoeld verslag de discussie over de Ongevallenverzekering niet geheel juist weergeeft, jazelfs tot glad verkeerde gevolgtrekkingen zou kunnen leiden.

Het verslag laat den Heer Hoffmann o.m. zeggen (pag. 250): «In Utrecht heeft een arbeider, wien dit ongeluk overkwam, «*krachtens* de Ongevallenwet 70 % van zijn loon als uitkeering «genoten».

De waarheid is, dat die arbeider *niet* heeft genoten eene *uitkeering krachtens* de Ongevallenwet, maar, *bij wijze van gunst* eene *gratificatie*, ongeveer overeenkomende met wat hij gekregen zou hebben, wanneer de Ongevallenwet op hem van toepassing ware geweest. Zóó heeft de Heer Hoffmann het trouwens ook gezegd.

Het is duidelijk, dat de volgende zin van het verslag: «'t Wil hem dus voorkomen, dat in het geval door den Heer de Korver bedoeld, niet voldoende is aangedrongen «*op toepassing der wetsbepalingen,*» evenmin juist *kan* zijn. Er *bestaan* daaromtrent geene wetsbepalingen.

Hierdoor wekt het verslag den indruk, alsof in het door mij aangehaalde geval de belangen van den getroffene min of meer verwaarloosd zouden zijn. Ik stel er prijs op te verklaren, dat daarover aan niemand een verwijt te maken is. Immers, bijzonder omstandigheden maakten het in dit speciale geval geheel onnoodig om bij den Minister om onderstand aan te kloppen. Ik heb dan ook niet gezegd: «dan *trekt* de Staat zich daarvan niets aan», maar: «dan *behoeft* de Staat zich daarvan niets aan te trekken.»

Zou het Bestuur het verslag overeenkomstig deze opmerkingen willen wijzigen?

C. H. B. DE KORVER.

Alkmaar, 3 December '07.

Ten bewijze, dat het Bestuur in niets wil te kort doen aan 't protest en 't verlangen van den Heer de Korver, is dit «Naschrift» volledig opgenomen.

't Daarin opgesloten zijdelingsche verwijt over vertraging in de verschijning van 't verslag der Algemeene Vergadering van 23 September j.l., moet het Bestuur afwentelen op den Uitgever, wien de kopie voor aflevering 5, begin October werd toegezonden. Blijkens van die zijde reeds ontvangen ophelderingen, was buitengewoon werk aan de drukkerij oorzaak van oponthoud.

De verslaggever van de Vergadering wil gaarne aannemen, dat het verslag niet juist de bedoeling der sprekers heeft weergegeven; hij meent evenwel — en de Bestuursleden met hem — dat het juist is ten aanzien van den indruk, dien het gesprokene op de hoorders heeft gemaakt.

Edoch, op de bedoeling komt het aan.

Voor de eer bedankt.

In zijn artikel: «*de Haagsche motie toegelicht enz.*» pag. 164 v. v. van dezen jaargang, gunt de Heer Hoffmann ook mij de eer van een rol in de slotapotheose.

Ik meen op die onderscheiding geen aanspraak te hebben.

De Heer van der Veur wees reeds op de Algemeene Vergadering van 23 September j.l. de hem toegedachte plaats zeer beslist van de hand en ik voel me gedrongen hier te verklaren, dat ik evenmin van de partij verlang te zijn, omdat ik me vrij weet van

medeplichtigheid in den aanslag op 't leven van ons «troetelkind».

In de memorie: «Organisatie en Reorganisatie van den kadastralen dienst» zou 't bewijs voor mijn schuld aanwezig zijn?

«Men leze eens weer: *1°. Hermetingen 5°. Geest van het personeel*», zegt de Heer Hoffmann. Ik heb dien raad gevolgd en werkelijk «met aandacht» herlezen wat we in die Memorie hebben beweerd, doch 't is me niet mogen gelukken in genoemd geschrift iets te ontdekken, dat zweemt naar een bewijs voor de gegrondheid van des Heeren Hoffmann's aanklacht.

Wie met alle geweld verband wil leggen tusschen de invoering van een kadaster met bewijskracht, — een geheel nieuwe instelling — en de gebreken, die naar luid van de Memorie den huidigen kadastralen dienst aankleven, en daaruit leering wil trekken, zou hoogstens tot de conclusie kunnen komen, dat de samenstelling van dien nieuwen tak van Staatsdienst niet kan worden tot stand gebracht door het tegenwoordige kadasterpersoneel.

De schrijver van 't genoemde artikel zal reeds zonder nadere verzekering, overtuigd zijn van mijn onbegrensd geloof in zijn aanleg voor eenvoud en naïveteit, hij zou 't me echter wel ten goede houden als ik een ietwat ongeloovig gezicht zou zetten bij mogelijke bewering zijnerzijds, dat *deze* conclusie hem nieuw zou zijn of dat hij dáárin aanleiding had gevonden om van stelling te veranderen.

En toch — als ik den raad tot een aandachtige herlezing toepas op pag's 165 en 166 v. h. Tijdschrift, waarlijk dan zou ik haast kunnen onderstellen, dat hij duidelijk en klaar tot ieders en algemeen besef heeft willen brengen, dat deze onmogelijkheid de klip verbergt waarop ons scheepje stranden zal. Leden, landmeters, menschen past op! — strijdt niet langer voor een kadaster met bewijskracht, doet als hij, die tot U spreekt, stopt, remt, houdt vast de verdwaasden die zienderoogen ons kadaster, het kadaster der toekomst, de schatkist, ja heel den Nederlandschen Staat, in overmoedige zelfmisleiding naar den afgrond voeren! We kunnen niet wat we jarenlang hebben gewild! Aldus ongeveer de Heer Hoffmann.

't Is waarlijk mijn schuld niet, als zich hier 't beeld van Kakadorus aan me opdringt. Alleen, die gemoedelijke marktbeheerscher was vaak nog wat naïever dan onze raadgever, ten minste als de omstanders de door dien koopman aangeprezen waar niet gretig

kochten, kon men hem wel eens hooren zeggen; «Jelui hebt groot gelijk, ik kan zelf den rommel ook niet gebruiken».

Intusschen is de mogelijkheid niet uitgesloten, dat ergens een lezer, op grond van de openbare aanklacht, in mijn schuld gelooft en lachend toegeeft, dat mij de op pag. 177 aangewezen plaats toekomt.

Daarom een kort verweer.

Men vergunne mij een kleine phantasie.

De Staatscommissie heeft unaniem verklaard: de invoering van een kadaster met bewijskracht is niet alleen gewenscht, doch noodig, urgent.

De Ministers van Financiën, Justitie, Landbouw, de Tweede Kamer, de Eerste Kamer, alle autoriteiten, overtuigd dat die maatregel geen dag uitstel lijden kon, hebben zich schrap gezet en zonder eenige tegenwerping is tot stand gekomen de wet die onmiddellijke algemeene invoering van een bewijskrachtig kadaster voorschrijft.

Een bevel tot snelle, accurate uitvoering der wettelijke bepalingen is uitgegaan.

De ambtenaren, trotsch op het in hen gestelde vertrouwen, verheugd eindelijk te kunnen toonen wat ijver en toewijding vermag, hebben hunne spieren gespannen en zijn fier ten arbeid getogen.

Doch — helaas — nog geen jaar heeft de wereld van dit blijmoedig streven getuige mogen zijn; het reuzenwerk moest worden gestaakt — en wie weet voor hoelang — omdat het oude kadaster hartroerend om bijhouding riep.

Zou dit droombeeld ooit werkelijkheid worden?

't Is niet waarschijnlijk.

We mogen veilig aannemen, dat zij die eenmaal geroepen zullen zijn de begeerde instelling tot stand te brengen, genoeg praktischen zin zullen bezitten om te begrijpen dat men 't oude kadaster niet kan loslaten voor 't nieuwe er is.

En dus — wat zou feitelijk het gevolg zijn van een mogelijke verwezenlijking onzer wenschen?

Geen ander, dan dat met meer dan gewonen ernst zou worden nagegaan welke gemeenten 't eerst voor hermeting op den nieuwen grondslag in aanmerking zouden komen en hoeveel landmeters

daarvoor reeds dadelijk aan den huidigen dienst zouden kunnen worden onttrokken, zonder daarin storing te brengen. Men behoeft niet eens vakman te zijn om te begrijpen dat dit aantal klein zou wezen.

De Heer Hoffmann moet nu wel een bizonder zwaar hoofd hebben in de technische moeilijkheden, waarvoor de nieuwe instelling den landmeters zou plaatsen, als hij ondanks al zijn waardeering voor het kennen en het kunnen zijner ambtgenooten, niet een enkel dozijntje hunner in staat acht om, zonder gevaar voor échec, onmiddellijk van onze lineaire meetmethode in die der coördinatenbepaling van eigendomspunten hinüberzuspringen.

Zou hij werkelijk zoo zwaartillend zijn of zou het heusch waar zijn, dat de leemten waarop de Memorie heeft gewezen, zelfs niet een langzamen, geleidelijken overgang van het oude naar het nieuwe zouden toelaten?

De schrijver zal me toegeven, dat ik redenen heb beide vragen maar alvast ontkennend te beantwoorden en hij zal daarom begrijpen dat ik part noch deel meen te hebben in den beraamden toeleg, dat ik allerminst geloof aan 't doodsbericht van 't wichtje ook eenmaal door hem gekoesterd en verzorgd, dat ik alzoo den tijd voor 't ontwerpen van een tableau-funèbre nog niet gekomen acht.

Mocht onverhoopt eerlang die tijd aanbreken, dan zal de samenstelling moeten afwijken van het reeds geleverde project. Aan den Heer Hoffmann zal dàn evenwel een eereplaats in de nieuwe groep zeker niet worden onthouden.

Gorinchem, December 1907. de Vries.

Boekbeschouwing.

De Hypothecaire en Kadastrale Boekhouding *en die der Schepen en Vaartuigen in Nederland door* A. Soutendijk, *in leven Landmeter van het Kadaster te Tiel.*

2e geheel omgewerkte en veel vermeerderde druk, door J. Mulder, *Landmeter van het Kadaster te Arnhem. Eerste deel.*

Aldus het titelblad van 't boekwerk, dat door den uitgever, den Heer A. van Loon te *Tiel,* ter bespreking werd toegezonden.

Dit eerste deel met zijn 500 pagina's, groot octavo, compres gedrukt, uitsluitend besteed aan de hypothecaire boekhouding, boezemt eerbied in voor den omvangrijken arbeid.

Na een uitvoerige inleiding (Hoofdstuk I) getiteld: «Geschiedenis «der rechtstoestanden in 't bijzonder met betrekking tot de zakelijke «rechten op onroerende goederen», die den lezer tot heel diep in 't verleden terugvoert, worden achtereenvolgens in afzonderlijke hoofdstukken behandeld:

de Boekhouding (van zakelijke rechten op onroerende) goederen vóór 1811;

de Hypothecaire boekhouding van 1811 tot 1 Oct. 1838;

de Hypothecaire boekhouding van 1838 tot heden.

Het voorlaatste hoofdstuk is onderverdeeld in: het tijdvak van 1 Jan. 1811—1 Jan. 1812 en dat van 1812—1838 en in het laatste hoofdstuk worden afzonderlijk behandeld het tijdperk vóór en dat nà 1 Januari 1879.

Met de Boekhouding vóór 1811 wordt vrij vlug afgerekend door 't aanhalen van twee akten, zooals die in de oude Signaten van bezwaar werden overgeschreven.

De Hypothecaire Boekhouding van 1811, ingeleid met uitvoerige beschouwingen over hare juridische en hare fiscale beteekenis en met vermelding van de wetten, decreten en besluiten, waarop zij steunt (onder de wetten vindt men een uitvoerig uittreksel uit den Code Napoléon), wordt duidelijk gemaakt door modellen van de gebruikte registers.

Dan volgen een verzameling van wetten en besluiten die het tijdvak 1812—1838 beheerschen en modellen van het 7-tal registers toen bij de boekhouding in gebruik.

Met een paar verklaringen van (on-)bezwaardheid wordt dit hoofdstuk besloten.

Aan het hoofdstuk: 1838 tot heden, gaan wederom zeer uitvoerige beschouwingen vooraf, waarin worden behandeld de beteekenis der hypothecaire inschrijvingen en de verplichting tot aanduiding der goederen door de kadastrale perceelnummers en, aan de hand van wetten, besluiten, instructiën en circulaires, wordt uiteengezet hoe de tegenwoordige administratie van het dienstvak Hypotheken en Kadaster, zich uit de oude heeft ontwikkeld. Met een model van elk der registers vóór 1879 in gebruik en van elk der op dat tijdstip ingevoerde registers, wordt de inrichting van de tegenwoordige hypothecaire boekhouding uiteengezet. Zooveel noodig volgt achter elk model een toelichting omtrent de wijze waarop het register wordt ingevuld.

Ten slotte worden geleverd: «Toelichtingen en opmerkingen omtrent de nieuwe boekhouding», een «Chronologische tafel der circulaires» en een «Chronologische lijst van de in de Periodieke «Woordenboeken voorkomende volgnummers, waarbij beslissingen, «enz. zijn vermeld, de Hypotheken betreffende».

Blijkens de voorrede wil het boek blijven wat het oorspronkelijk beoogde te zijn: «een practisch handboek.» Op die aanspraken willen we niets afdingen. We zouden dit zelfs niet gedaan hebben, als het zich noemde een *volledig* handboek. Immers op 't gebied der wettelijke voorschriften bevat het nagenoeg alles, wat van belang kan zijn voor iemand, die op de een of andere wijze met de genoemde instelling in aanraking komt. Doch juist die uitvoerigheid is oorzaak, dat men zich vrijwel in het boek moet hebben ingewerkt, om den weg te kunnen vinden naar 't geen men zoekt. Aan dit bezwaar komen de overvloedige cursiveeringen niet voldoende tegemoet. Daarom gelooven we, dat de practische waarde veel zoude zijn verhoogd door een duidelijk alphabetisch register.

Begonnen we met een betuiging van eerbied, we willen eindigen met een woord van hulde aan den uitgever, voor de keurige afwerking.

d. V.

Vereeniging voor Kadaster en Landmeetkunde.

Daar de loopende jaargang reeds met aflevering 5 den gewonen omvang heeft overschreden, moesten enkele bijdragen, w.o. eene verhandeling door den heer Th. L. Kwisthout te *Delft* over: Coördinatenberekening in stereographische projectie uit de gegevens van het net der primaire driehoeksmeting van Nederland, met afleiding der formules en getallenvoorbeeld, voor jaargang XXIV worden bestemd.

Aan houders van een of meer der volgende werken uit de *Bibliotheek* der Vereeniging (catalogus 1904 blz. 169) wordt opgave van adres verzocht:

N°. 9. *Zeitschrift* für *Vermessungswesen* j.r.g. 1907 Heft 29, 30, 31.

N°. 18. *Tijdschrift* der Ned. *Heidemaatschappij* j.r.g 1898 à 1904.

N°. 95. Dr. A. Baule. Lehrbuch d. Verm. 1e Aufl. 1890.
N°. 120. Dr. C. Koppe. Ausgleichungsrechnung.
N°. 138. H. Zondervan. Algemeine Kartenkunde. Leipzig 1901.
N°. 190. *Vergrösserung* Stadt Dresden (Sonderabdruck Z. f. V. 1903.)

Het Bestuur deelt mede, dat de heeren E. R. de Vries te *Gorinchem* en R. A. de Wal te *Zwolle* op zich hebben willen nemen, gedurende het jaar 1908 zorg te dragen voor de redactie van het tijdschrift.

BERICHTEN.

Bij Kon. Besl. d.d. 9 October 1907 N°. 46, is benoemd tot ridder in de Orde van Oranje-Nassau de hypotheekbewaarder J. Brune te *Zwolle*, oud-kapitein der op 2 Augustus 1907 opgeheven schutterij te *Kampen*.

Bij Kon. Besl. van 11 December j.l. is aan B. H. Tours op zijn verzoek, met ingang van 1 Januari eervol ontslag verleend uit zijne betrekking van bewaarder van de hypotheken, het kadaster en de scheepsbewijzen te *Maastricht*, met dankbetuiging voor de aan den Lande bewezen diensten.

Voor geëxamineerd en beëedigd landmeter slaagden bij hun examen op 15 November j.l. de heeren J. Brouérius van Nidek en T. van Maanen.

Bij beschikking van den Minister van Binnenlandsche Zaken is met ingang van 1 Januari 1908 aan L. N. Holsboer c.i., op zijn verzoek, eervol ontslag verleend als assistent voor het landmeten, waterpassen en de geodesie aan de Technische Hoogeschool te Delft en is voor het tijdvak van 1 Januari tot en met 31 Augustus 1908 als zoodanig benoemd S. H. Begemann c.i. te *Ammerstol*.

Op 25 November j.l. is in den ouderdom van 49 jaar, overleden de landmeter van het kadaster P. W. G. Romijn, te *Amsterdam*.

Op 13 December j.l. is in den ouderdom van 58 jaar overleden de landmeter van het kadaster J. J. van Roosmalen, te *Deventer.*

Verplaatsingen van landmeters van het kadaster.

Met 1 Mei 1908:

R. A. de Wal van *Zwolle* naar *Maastricht.*

H. F. van Riel van *Assen* naar *'s-Hertogenbosch.*

J. P. M. Staal van *'s-Hertogenbosch* naar *Assen.*

G. W. Kloosterboer van *Assen* naar *Deventer.*

A. J. Kanngiesser van *Roermond* naar *Assen.*

Verplaatsingen van boekhouders van het kadaster.

Met 1 Mei 1908:

A. van Nijnatten van *Roermond* naar *Maastricht.*

H. J. A. Knops van *Maastricht* naar *Roermond.*

De met 1 December j.l. benoemde adspirant-landmeters van het kadaster zijn werkzaam gesteld als volgt:

C. J. Kluvers, te *Groningen;*

G. W. H. van de Ven, te *Breda;*

J. B. Th. Vriend, te *Assen;*

A. Theil, te *Rotterdam;*

A. van der Deure, te *Alkmaar;*

R. Eefting, te *Winschoten;*

P. Rietsema, te *Almelo;*

J. Boerma, te *Amsterdam;*

M. H. F. Meertens, te *Maastricht;*

G. K. Vos, te *Haarlem.*

INHOUD VAN JAARGANG XXIII.

TIJDSCHRIFT

VOOR

KADASTER EN LANDMEETKUNDE,

onder redactie van:

E. R. DE VRIES te *Gorinchem* en R. A. DE WAL te *Zwolle*.

Uitgegeven v. rekening v. d. Vereeniging v. Kadaster en Landmeetkunde.

JAARGANG XXIV.

Stoomdrukkerij „de Industrie", J. VAN DRUTEN — Utrecht.
1908.

JAARGANG XXIV.

Niet met gulden letteren, stellig met een kenmerkend type zal in de annalen onzer Vereeniging het veelbewogen afgeloopen jaar moeten worden ingeschreven, dat zich door zoo opvallende gebeurtenissen van zijne voorgangers onderscheidt.

Laten de buitengewone Algemeene Vergadering en de merkwaardige Jaarvergadering geene aangename indrukken achter, zij stemmen tot tevredenheid, tot vertrouwen in de toekomst. Aan ramp en onspoed bleek de Vereeniging energiek het hoofd te kunnen bieden; haar stabiliteit heeft veler verwachtingen overtroffen. Geheel zonder verliezen heeft zij echter den strijd niet mogen voeren; de redactie van haar tijdschrift bleef op het slagveld.

Bezetting van de opengevallen plaats is eerste levensvoorwaarde voor ons orgaan.

Hoezeer ons bewust van het hoogst moeilijke van die taak, nu anderen die eer dan wij daarvoor zouden zijn aangewezen, redenen hebben thans geen werkzaam aandeel te nemen in de leiding der vereenigings-aangelegenheden, achten wij afwijzing van het op ons gedaan beroep, in strijd met onzen plicht.

Wij aanvaardden daarom de redactie, doch in de stellige verwachting, dat onze functiën van intermediairen aard zullen zijn, en weldra door meer geoefende hand zullen worden overgenomen.

Een bescheiden doel staat ons voor oogen; gestreefd zal worden het tijdschrift te bewaren in de achting, die het zich in haar drie-en-twintig-jarig bestaan mocht verwerven, het, getrouw aan de traditie, te doen blijven een orgaan, waarin de hangende vraagpunten zonder vooringenomenheid worden bezien.

Dat velen ons krachtig steunen!

Wij achten het een gelukkig teeken, dat wij dezen jaargang mogen openen met een bijdrage van den oprichter van ons Tijdschrift.

Gorinchem, | Januari 1908. — DE VRIES.
Zwolle, | — DE WAL.

DE KOSTEN DER VERNIEUWING VAN HET KADASTER.

Het «goochelen» met cijfers» heeft de statistiek bij menigeen in discrediet gebracht. Den ijverigen verzamelaar van cijfers werd dikwijls onnauwkeurigheid, eenzijdigheid, onwetenschappelijkheid verweten, omdat anderen van zijn gegevens een eenzijdig of verkeerd gebruik maakten, dikwijls opzettelijk om schijnargumenten te vinden voor eene vooropgestelde conclusie.

Nu ik me zelf ga wagen aan de verwerking van eenige statistieke gegevens, hoop ik mij van dat euvel vrij te houden.

Statistieke gegevens omtrent de kosten van vernieuwing van het kadaster zoekt men in ons land te vergeefs. Men komt er dus van zelf toe de mededeelingen uit het buitenland te raadplegen als men zich eenig denkbeeld — zij het ook slechts bij benadering — wenscht te vormen van de kosten eener vernieuwing van het kadaster in Nederland.

Ik volg dit voorbeeld op gevaar af dat mij weder zal worden toegeroepén: ziet ge wel, het is den voorstanders van een bewijskrachtig kadaster te doen om algeheele vernieuwing. Door anderen en ook door mijzelf is daarop reeds zoo dikwijls geantwoord, dat ik mij thans wel van herhalingen mag onthouden. Alleen wil ik er nog op wijzen hoe nog in den laatsten tijd gebleken is dat ook tegenstanders der bewijskracht de *noodzakelijkheid* der vernieuwing — zij het binnen een ruim tijdvak van bijv. 100 jaren — erkennen, zoodat volgens hen het kadaster van minstens een dozijn gemeenten jaarlijks moet worden vernieuwd, en er alzoo steeds enkele dozijnen in behandeling moeten zijn.

Wil men van de opgaven der kosten in het buitenland gebruik maken voor eene raming der kosten in ons land dan moet men daarbij met oordeel des onderscheids te werk gaan. Velerlei factoren zijn daarbij van invloed, die echter niet onder cijfers zijn gebracht. De hoofdfactoren, die bij geen enkele opgaaf van kosten mogen ontbreken, zal zij iets beteekenen, zijn: de oppervlakte en het getal perceelen.

In ons land ontmoet men, vooral in den laatsten tijd, herhaaldelijk ramingen uitsluitend op grond der kosten per hectare ergens in het buitenland. Op die wijze is het zeer gemakkelijk tot hooge ramingen te komen door ter vergelijking te nemen streken, die veel sterker geparcelleerd zijn dan ons land. Neemt men bijv. in Rijnpruisen de gemeente *Oberhausen*, met 23.7 Mark per hectare als kosten van vernieuwing, dan komt men voor Nederland tot een bedrag van *f* 45,5 millioen, neemt men echter de gemeente *Röttgen* met 2,8 Mark, dan komt men slechts op *f* 5,4 millioen voor Nederland.

In sommige, vooral in de grootste of in de zich sterk ontwikkelende en uitbreidende Duitsche steden heeft men van gemeentewege uitgebreide metingen laten uitvoeren ten behoeve van den openbaren dienst der verschillende gemeentelijke werken. De voor dien dienst bestemde straten en terreinen worden dan op groote schaal, bijv. 1 à 100 gekaarteerd en daarop aangewezen, behalve de gelijkvloersche trottoirs, boomen, tramlijnen, telefoon- en lantaarnpalen, brandkranen enz.: de ondergrondsche werken voor rioleering, gas- en waterleiding, electriciteit en telefoon, hunne aansluitingen met de particuliere huizen, enz. In den regel werd daarbij overeengekomen met het Rijk, om de meting tevens te doen strekken ter vernieuwing van het kadaster, waartoe dan Rijkssubsidie werd gegeven. De kosten voor het geheele werk werden dan natuurlijk veel hooger dan voor kadastrale kaarten alléén noodig zouden geweest zijn. Slaat men de totale kosten om per hectare dan krijgt men een bedrag dat somtijds enkele honderden Marken beloopt.

Het blijkt dat die bedragen niet-passielooze zoekers naar een boeman tegen vernieuwing van ons kadaster doen watertanden! Als maatstaf gebezigd voor ons land — ook voor het geheele platteland — komt men gemakkelijk tot een bedrag van honderden millioenen!

In tegenstelling met zulke enormiteiten bereikt men reeds een prachtig resultaat als men voor raming een gemiddelde neemt uit de kosten verkregen door vergelijking met het bundertal en die door vergelijking met het perceelental. Bij een sterk geparcelleerd terrein toch zijn de kosten omgeslagen per hectare hooger, die omgeslagen per perceel lager dan het gemiddelde. Omgekeerd is het geval bij een weinig geparcelleerd terrein. Daarmee is

natuurlijk niet gezegd dat de aldus verkregen resultaten onberispelijk zijn, m. a. w. dat het te veel aan de eene zijde door het te weinig aan de andere zijde precies zou worden opgeheven, doch zoolang men niets beters heeft is die maatstaf aannemelijk, wat van de raming naar de kosten per hectare alléén niet gezegd kan worden.

In wetenschappelijke vakschriften zal men dan ook nimmer nalaten naast eene vermelding der kosten per hectare te vermelden de gemiddelde grootte van het perceel.

Voor ons doel is nu van veel beteekenis de statistiek van de kosten der vernieuwing van het kadaster in Elzas-Lotharingen, voorkomende in de Staatsbegrooting voor 1906 (overgenomen in het *Vereins-schrift des Elsass-Lothringischen Geometer-Vereins*, jaarg. 1905 blz. 29 v.) en wel 1°. omdat zij eene vrij groote oppervlakte betreft, 2°. de opneming van den laatsten tijd is en voldoet aan de hoogste eischen en 3°. omdat de opgaven volledig alle kadastrale werkzaamheden omvatten.

In 1905 werden de kadastrale stukken afgewerkt van 17517 hectaren, kosten 322312 Mark, alzoo per hectare 18,40 Mark of *f* 10,67. Uit de tabellen blz. 38 en 39 volgt verder dat de grootte van een perceel gemiddeld is 0,22 hectare, alzoo kosten per perceel gemiddeld 4,05 Mark of *f* 2,35.

Nu heeft Nederland eene oppervlakte van 3,308 millioen hectaren met 4,62 millioen perceelen (een perceel gemiddeld 71 are) dus raming voor Nederland:

$$\tfrac{1}{2}\,(3{,}308 \times 10{,}67 + 4{,}62 \times 2{,}35) =$$

ongeveer *23 millioen* gulden.

In het *Zeitschrift für Vermessungswesen* jaarg. 1898 blz. 266 vindt men opgaven der kosten van vernieuwing voor 12 gemeenten in Baden en 40 gemeenten in Rijnpruisen.

De kosten voor *Baden* omvatten echter niet de driehoeksmeting, evenmin de opmaking der registers; zij loopen slechts over het werk tot en met de afwerking der plans en de inhoudsberekening.

Om bij benadering te bepalen met hoeveel de kosten dientengevolge behooren te worden verhoogd, maak ik gebruik van de volgende lijst van procentsgewijze kosten der verschillende rubrieken van werkzaamheden in Els.-Loth. (Vereins-schrift blz. 39.)

Onderzoek naar de eigenaars	1
Driehoeksmeting	4
Veelhoeksmeting	10
Afpaling	12
Perceelmeting	34
Openlegging der resultaten	5
Kaarteering	11
Berekening der grootten	10
Naamwijzer, aanwijzende tafel	2
Ter visie legging	3
Kad. registers	2
Kopieën der kaarten	6
	100

Hiervan bedragen de driehoeksmeting en de laatste vier rubrieken samen 17 procent, zoodat de opgegeven kosten van Baden slechts 83 procent van die het geheele werk uitmaken. Zij bedroegen 13,7 Mark per hectare of 2,2 Mark per perceel, berekend over 8558 hectaren met 53945 perceelen (1 perceel dus gemiddel 16 are). Tot 100 percent en tot guldens herleid zijn dus de kosten *ƒ* 9.50 per hectare of *ƒ* 1.54 per perceel en raming voor Nederland:

$$\tfrac{1}{2}\,(3{,}308 \times 9.50 + 4{,}62 \times 1.54)$$

of ongeveer *19¼ millioen* gulden.

De kosten van het kadaster in de *Rijnprovincie* loopen over 24831 hectare met 119442 perceelen (een perceel alzoo gemiddeld 21 are). Zij varieeren tusschen 2,8 en 23,7 Mark per hectare in de verschillende gemeenten, het gemiddelde is 14,6 Mark per hectare of 3,03 Mark per perceel of in guldens 8.47 en 1.76, alzoo raming voor Nederland:

$$\tfrac{1}{2}\,(3{,}308 \times 8{,}47 + 4{,}62 \times 1{,}76)$$

of ongeveer *18 millioen* gulden.

Naar aanleiding der opgaven voor vernieuwing van het Fransche kadaster, waar de gemiddelde grootte van het perceel 35 aren bedraagt, maakte ik reeds vroeger eene raming. Op de buitengewone vergadering der Notarieele Vereeniging in 1900 (Verslag blz. 27, 28) deelde ik mede, hoe een drieledig, door de Commission extra-parlementaire du cadastre ingesteld onderzoek naar de kosten — waarvan die op grond der hermeting der gemeente Neuilly-

Plaisance er eene is — tot niet sterk uiteenloopende resultaten leidde. De raming bedroeg (de kosten voor herziening van de belastbare opbrengst der eigendommen en die voor opmaking van een grondboek niet mee gerekend) 500 millioen francs. Daaruit leidde ik op analoge wijze als hierboven (verhoudingen van het aantal hectaren, het aantal perceelen en het aantal eigenaars) een raming der kosten af voor Nederland n.l.: een bedrag van *12 millioen* gulden.

We hebben dus als kosten voor vernieuwing van het kadaster in Nederland afgeleid uit de gegevens voor:

Elzas Lotharingen	*f* 23	millioen.
Baden, ruim	- 19	»
Rijnpruisen	- 18	»
Frankrijk	- 12	»

De eerste drie uitkomsten wijken niet buitengewoon veel van elkander af, daarentegen is de afleiding naar Elzas-Lotharingen bijna het dubbele van die naar Frankrijk.

Vanwaar dit groot verschil?

De vermoedelijke oorzaken kunnen wel aangewezen doch bezwaarlijk onder cijfers gebracht worden.

1°. Vooreerst zijn al de opgaven niet even volledig of betreffen zij werkzaamheden van verschillenden omvang, zoodat zij niet zonder voorbehoud met elkander vergeleken mogen worden. De aangenomen verhouding (de helft naar het oppervlak, de helft naar het perceelental) heeft natuurlijk ook iets willekeurigs.

2°. Verder moet in aanmerking worden genomen dat er een groot verschil in tijd en kosten kan zijn voor opmeting van twee even groote en even sterk geparcelleerde terreinen, doch die van elkander afwijken door plantengroei (bosch), hoogte-verschillen (bergland) kromlijnigheid van perceelgrenzen enz.

3°. Ook kan er verschil zijn in meerdere of mindere uitvoerigheid der meting, betrekkelijk: opmeting van onderdeelen van perceelen en opstallen, bepaling in meters of centimeters van vage cultuurgrenzen, opmeting van bruggetjes, dammetjes enz., een verschil dat zich ook doet gevoelen in het werk dat er uit voortvloeit.

4°. De organisatie van den dienst kan ook van grooten invloed zijn. Veel werk is van eenvoudigen aard en kan door minder bezoldigde hulpkrachten worden uitgevoerd.

5°. Vereenvoudiging en groote kostenbesparing kan in vele

terreinen verkregen wordén door — bij een gesplitst eigendoms- en belastingkadaster — de *nauwkeurige* en met proef uitgevoerde meting tot de eigendomsgrenzen te beperken en de cultuurgrenzen meer globaal op te nemen.

Welke van die invloeden zich het sterkst doen gelden zal bezwaarlijk zijn uit te maken.

De laatst genoemde factor kan van invloed zijn geweest op het lage bedrag uit de Fransche opgaven afgeleid.

De meening dat opmaking van een kadaster met bewijskracht veel kostbaarder zou zijn dan hermeting op fiskalen grondslag wordt door de cijfers niet bewaarheid. In Frankrijk berekent men de kosten der delimitatie op 5 procent, in Elzas-Lotharingen die van delimitatie en afpaling van driehoeks-, veelhoeks- en meetpunten en van andere die ten koste van het Rijk komen (Vermarkung) op 12%.

Onze hermetingen zijn ongetwijfeld duurder dan die in bovengenoemde landen, een gevolg vooral van de factoren genoemd onder 3 en 4. Eene splitsing als bovenbedoeld en eene rationeele inrichting van den dienst zou eene groote besparing kunnen brengen zelfs al worden de kosten met die eener behoorlijke delimitatie ter invoering van bewijskracht verhoogd.

I. BOER Hz.

STEREOGRAPHISCHE PROJECTIE. — COÖRDINATEN-BEREKENING.

INLEIDING.

In zijn «Leerboek der Lagere Geodesie» behandelt de Heer M. de Vos de algemeene eigenschappen der Stereographische Projectie, benevens de vervormingen die zij doet ontstaan.

Daar genoemde Projectie gebezigd wordt om de driehoekspunten der driehoeksmeting, uitgevoerd door de Rijkscommissie voor Graadmeting en Waterpassing in het platte vlak over te brengen, is het wel van belang om ook de wijze te kennen, waarop die overbrenging plaats heeft, m. a. w. hoe de coördinaten der punten in het platte vlak (de kaart) worden berekend.

Op streng wetenschappelijke wijze kan de berekening in coör-

dinaten geschieden uit de geographische ligging der driehoekspunten. Bij toepassing van deze methode moeten in de eerste plaats vooraf de punten in geographische ligging (lengte en breedte) worden berekend.

Daar dit grootheden zijn op de ellipsoidische aarde, worden deze verder conform overgebracht op den bol met gemiddelden straal, bij welke bewerking de lengten geringe, de breedten aanmerkelijke wijzigingen ondergaan. Ten slotte volgt dan de berekening der rechtlijnige coördinaten in het platte vlak,

Deze laatste bewerking gaat volgens eenvoudige formulen vrij vlug van de hand, het behoeft evenwel geen betoog, dat alvorens men de gegevens daartoe heeft verkregen, omslachtige en tijdroovende berekeningen zijn voorafgegaan.

Ook is het mogelijk om de coördinaten direct uit lengte en breedte op den bol te berekenen.

De daartoe te bezigen formules geeft Prof. Dr. Ch. M. Schols in zijn studiën over Kaartprojectiën (Nieuw Archief voor Wiskunde, Deel VIII) in Hoofdstuk III «De Cirkelprojectie van Lagrange», welke projectie identiek is met die, welke ontstaat door het van de ellipsoide op den bol conform overgebrachte beeld stereographisch te projecteeren, zooals wordt aangetoond op blz. 40 van genoemde verhandeling.

Om de coördinaten in m.M. te verkrijgen is ook deze methode practisch ongeschikt, omdat:

1e. het daarvoor noodig is uit te gaan van lengte en breedte in 5 decimalen van de secunde (1 m.M. komt overeen met 0,"00003 in de breedte en 0,"00005 in de lengte). Al behoeft de 5e decimaal niet scherp bepaald te zijn, zoo worden toch de berekeningen daarvoor zeer gecompliceerd;

2e. omdat bij de afleiding van de coördinaten in m.M. het gebruik van logarithmen met 9 decimalen wordt vereischt.

Men heeft dan ook geene dezer methoden gebezigd bij de Rijksdriehoeksmeting, maar de coördinaten berekend langs een veel eenvoudiger weg en wel uit:

De azimuths der driehoekszijden en de lengten der koorden.

Onder azimuths worden hier niet verstaan de astronomische azimuths, maar de hoeken die de driehoekszijden maken met de Y as, dit is de lijn, die voor de geheele kaart evenwijdig loopt

met de meridiaan in het centrale punt der kaart, oorsprong van het coördinatenstelsel.

In het centrale punt zijn dus de azimuths tevens de astronomische azimuths; in een willekeurig punt der kaart zijn deze grootheden ongelijk en de afwijking is gelijk aan het hoekje, dat de meridiaan in dit punt maakt met de Y as; men noemt dit hoekje meridiaanconvergentie.

Bij de berekening der coördinaten volgens laatstgenoemde methode kan de aarde voor een terrein als geheel Nederland worden beschouwd als een bol met gemiddelden straal. Deze straal R noemende, wordt ze uitgedrukt door de formuie

$$R = \sqrt{R_0 N_0}$$

waarin R_0 en N_0 respectielijk voorstellen de kromtestraal en de normaal in het centrale punt der kaart (Amersfoort). In de aardellipsoide volgens Bessel is hare waarde voor de kaart van ons land

$$\log R = 6{,}8050006.61$$

Voor de breedte van Amersfoort werd daartoe genomen

$$\phi_0 = 52^\circ\, 9'\, 22'',178$$

welke waarde is afgeleid uit diverse breedtebepalingen.

Door de aarde niet als ellipsoide maar als bol met gemiddelden straal te beschouwen worden slechts zeer kleine fouten gemaakt.

De lengte van den middelsten parallel over Amersfoort, ingesloten tusschen de meridianen die de uiterste grenzen van ons land insluiten is voor ellipsoide en bol gelijk, terwijl op de grootste en kleinste breedten van ons land de parallellen, beschouwd op de aardellipsoide en op den bol met gemiddelden straal slechts 8.6 m.M. van elkander verschillen.

In de hoeken komt een maximum verschil voor van 0,"0067

Beide afwijkingen mogen zonder eenig bezwaar worden verwaarloosd.

De gegevens voor de berekening zijn dus:

a. de azimuths der zijden. b. de lengten der koorden.

a. Om te komen tot de waarden van alle azimuths moet bekend zijn het azimuth van één der zijden. Bij de berekening van de coördinaten van de hoofd- en tusschenpunten der primaire driehoeksmeting in Nederland is uitgegaan van één der azimuths in het centrale punt (tevens dus het astronomische azimuth) n.l.

dat der zijde Amersfoort—Utrecht, waarvoor uit astronomische metingen op diverse stations de waarde werd afgeleid:

Azimuth Amersfoort—Utrecht 248° 35′ 19″,891.

In verband met de vereffende hoeken van het driehoeksnet, kunnen hieruit alle azimuths worden gevonden.

Als 2e gegeven moet men kennen:

b. De lengten der koorden.

Daartoe moeten vooraf gegeven zijn de lengten der driehoekszijden. In het vereffende net zijn deze berekend volgens de additamentenmethode, uitgaande van de zijde Klifsberg—Ubagsberg, waarvoor als waarde aangenomen:

$$\text{Log KU} = 4{,}5792547{,}4.$$

Deze waarde is afgeleid uit de Bonner-basis waarmede genoemde zijde door een ketting van driehoeken is verbonden.

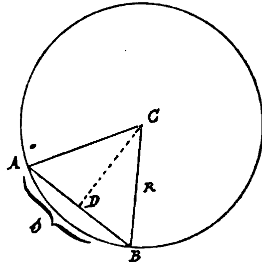
Voor de lengte der Bonner-basis werd genomen het gemiddelde van de uitkomsten der metingen der «Landesaufnahme» en die uitgevoerd door het «Kgl. Pr. Geod. Institut».

Nadat de basismetingen hier te lande zijn geschied, zullen de logarithmen der zijden nog eene correctie ondergaan, waarnâ dus aan de coördinaten der punten kleine wijzigingen zullen moeten worden aangebracht.

Uit de lengten der driehoekszijden worden de lengten der koorden op de volgende wijze afgeleid:

Zij in fig. 1 de cirkel C de doorsnede van de bolvormige aarde met het vlak van teekening. Stelt verder de boog AB eene driehoekszijde van het vereffende net voor van eene lengte s, dan is de middelpuntshoek $\frac{s}{R}$ en de halve koorde

Fig. 1.

$$AD = DB = R \sin \frac{1}{2} \cdot \frac{s}{R}$$

De koorde K noemende is dus:

$$K = 2 R \sin \frac{1}{2} \cdot \frac{s}{R}$$

De sinus ontwikkeld in eene reeks geeft:

$$\sin \frac{s}{2R} = \frac{s}{2R} - \frac{1}{6} \cdot \frac{s^3}{8R^3} + \frac{1}{120} \cdot \frac{s^5}{32R^5} - \ldots\ldots$$

In deze reeks kunnen de 3e en volgende termen worden verwaarloosd, zoodat:

$$K = 2R\left(\frac{s}{2R} - \frac{1}{48}\frac{s^3}{R^3}\right)$$

of

$$K = s - \frac{1}{24}\frac{s^2}{R^2} = s\left(1 - \frac{1}{24}\cdot\frac{s^2}{R^2}\right)$$

en

$$\log K = \log s - \frac{1}{24} M \frac{s^2}{R^2}$$

of eindelijk

$$\log K = \log s - \delta$$

waarin $\delta = \frac{1}{24} M \frac{s^2}{R^2}$ en $M = 0{,}43429448\ldots$ de modulus in het Briggiaansche logarithmenstelsel voorstelt.

De bekende logarithme der zijde moet dus met $\delta = \frac{1}{24}\cdot\frac{M}{R^2}s^2$ worden verminderd om de logarithme der koorde te verkrijgen.

Gebruikt men een logarithmentafel in 7 decimalen, zoo geeft:

$$\frac{1}{24}\cdot\frac{M\ 10^7}{R^2}\cdot s^2$$

die vermindering aan in eenheden van de laatste (7e) decimaal.

In de hierachter bijgevoegde tabel is de herleiding van den boog tot de koorde naar aanleiding der formule

$$\log K = \log s - \delta$$

uitgerekend in getallenwaarden.

Voor alle in ons land voorkomende afstanden s is in die tabel de bijbehoorende δ te vinden.

Bekend zijn dus de waarden voor de azimuths der driehoekszijden en die voor de lengten der koorden, uit welke gegevens de coördinaten der driehoekspunten in stereographische projectie zullen worden berekend.

Alvorens tot die berekening over te gaan, zullen eerst enkele daarin voorkomende grootheden nader moeten worden beschouwd.

Eigenschappen der Projectie; nadere beschouwing der in de berekening voorkomende Grootheden.

Meermalen zal in de berekening der coördinaten worden gewag gemaakt van de grootheid m_0, *de vergrooting in het centrale punt der kaart.*

Om de vergrooting der lijnen zoo gering mogelijk te maken,

wordt n.l. de geheele kaart verkleind, zoodat de vergrooting in het centrale punt niet één is, maar m_0, kleiner dan de eenheid.

De waarde van m_0 wordt berekend uit de formule, die ook te vinden is in het bovenaangehaalde Leerboek der Lagere Geodesie, blz. 446

$$m_0 = 1 - \frac{\rho_0^2}{8\,R^2}$$

waarin ρ_0 de afstand is van het centrale punt tot de uiterste grens van het terrein ($\pm$ 170 K.M.) en R de gemiddelde straal voorstelt.

In getallenwaarde is:

$$\log m_0 = -\ 0{,}0000400{,}00.$$

Voor de uiterste grenzen is de vergrooting

$$m_m = 1 + \frac{\rho_0^2}{8\,R^2}$$

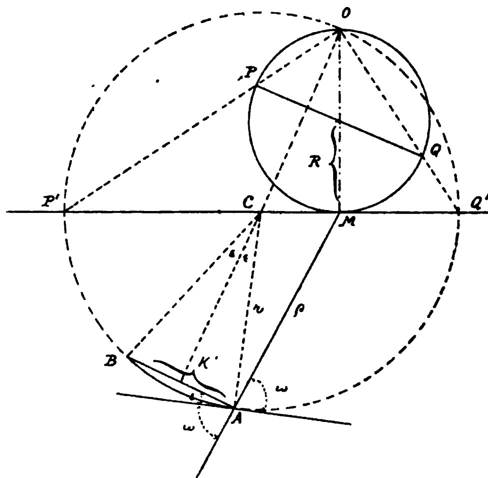
en

$$\log m_m = +\ 0.00004.$$

Verder komt in de formulen ter berekening der coördinaten voor het hoekje ε, ingesloten tusschen de projectie van boog en koorde. Zie hiervoor ook formule (333) van genoemd leerboek, waarin dit hoekje δ wordt genoemd.

De waarde van ε wordt als volgt bepaald.

Fig. 2.

In fig. 2 is P Q de doorsnede van het vlak van een grooten cirkel met het vlak van teekening, M is het centrale punt der kaart, O het oogpunt der projectie.

Het punt P der doorsnede PQ projecteert zich in P′, het punt Q in Q′. P′ Q′ is dus de middellijn van den geprojecteerden cirkel en het punt C op het midden van P′ Q′ gelegen het middenpunt.

Slaat men het projectievlak neer op het vlak van teekening en trekt dien cirkel, zoo zal deze door het punt O gaan, want hoek P O Q dus ook P′ O Q′ is 90°.

Derhalve is de lijn, gaande van het oogpunt naar het middenpunt van den geprojecteerden cirkel, tevens de straal van dien cirkel.

De boog A B op dien cirkel is de projectie van een overeenkomstigen boog op het aardoppervlak, de rechte lijn $AB = K'$ is de projectie van de koorde en ε is het hoekje tusschen de gebogen en de rechte lijn, waarvan de waarde moet worden bepaald.

Uit de figuur is:

$$MC^2 = r^2 - 4R^2.$$

Ook is

$$MC^2 = \rho^2 + r^2 - 2\rho r \sin\omega$$

dus

$$r^2 - 4R^2 = \rho^2 + r^2 - 2\rho r \sin\omega$$

waaruit

$$r = \frac{\rho^2 + 4R^2}{2\rho\sin\omega}$$

Verder is

$$\sin\varepsilon = \frac{1}{2}K' : r = \frac{K'}{2r}$$

De waarde van r substitueerende is dus

$$\sin\varepsilon = \frac{\rho K' \sin\omega}{\rho^2 + 4R^2}$$

In het algemeen wordt de vergrooting van eene zijde in de projectie. waarbij de vergrooting in het centrale punt één is, uitgedrukt door de formule, ook te vinden in het leerboek der lagere Geodesie, formule (332)

$$m = 1 + \frac{\rho^2}{4R^2}$$

waaruit

$$4R^2 m = 4R^2 + \rho^2$$

zoodat in bovenstaande uitdrukking voor $\sin\varepsilon$ kan worden geschreven:

$$\sin\varepsilon = \frac{\rho K' \sin\omega}{4R^2 m}$$

De ρ in deze formule voorkomende heeft betrekking op de kaart met de vergrooting 1 in het centrale punt en komt in lengte overeen met $\frac{\rho}{m_0}$ in de kaart met m_0 als vergrooting in dat punt.

Daar verder m in de m_0 maal vergroote kaart $m\,m_0$ wordt, zoo is dus:

$$\sin \varepsilon = \frac{\rho\, K' \sin \omega}{4\, R^2\, m_0^2\, m}$$

of eindelijk voor den sinus de boog schrijvende

$$\varepsilon = \frac{\rho\, K' \sin \omega}{4\, R^2\, m_0^2\, m}\, 206265''$$

Ten slotte moet nog melding worden gemaakt van eene in het Leerboek der Lagere Geodesie niet voorkomende eigenschap der Stereographische Projectie.

In de perspectivische figuur 3 is weder M het centrale punt der kaart, P en Q zijn 2 punten op het bolvormig aardoppervlak en P′ en Q′ zijn de projecties dier punten in de kaart.

P Q is de Koorde die de punten P en Q verbindt.

Uit de figuur ziet men, dat driehoek O P M rechthoekig is in P en driehoek O Q M rechthoekig in Q. Verder zijn de driehoeken O P′M en O Q′M rechthoekig in M.

Uit de gelijkvormigheid der driehoeken O P M en O M P′ alsmede van O Q M en O M Q′ volgt:

$$O P : O P' = O M^2 \text{ en}$$
$$O P : O Q' = O M^2$$

Dus

$$O P : O P' = O Q : O Q'$$

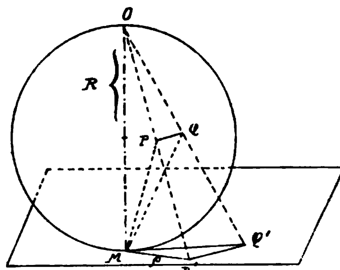
en

$$O P : O Q' = O Q : O P'$$

zoodat

driehoek O P Q gelijkvormig is met driehoek O Q′P′.

Fig. 3.

De vergrooting der lijn P Q is:

$$\frac{P'Q'}{P Q} = \frac{O P'}{O Q} = \frac{O Q'}{O P} = \sqrt{\frac{O P' \,.\, O Q'}{O Q \,.\, O P}}$$

of

$$\frac{P'Q'}{P Q} = \sqrt{\frac{O P'}{O P} \,.\, \frac{O Q'}{O Q}}$$

Verder is de vergrooting der (zeer kleine) lijnen van P uitgaande

$$\text{Lim}\ \frac{P'Q'}{P Q} = \frac{O P'}{O P} = m_1$$

De vergrooting m_2 der (zeer kleine) lijnen van Q uitgaande, is:

$$\text{Lim}\ \frac{Q'P'}{Q P} = \frac{O Q'}{O Q} = m_2$$

Dus is

$$\frac{P'Q'}{PQ} = \sqrt{m_1 m_2}$$

of

$$P'Q' = PQ \sqrt{m_1 m_2}$$

In het algemeen

$$K' = K \sqrt{m_1 m_2}$$

In woorden: *De rechte lijn tusschen 2 punten op de Kaart is gelijk aan de Koorde, die deze punten op aarde verbindt, vermenigvuldigd met den vierkantswortel uit het product der vergrootingen in de beide eindpunten.*

Deze laatste formule heeft betrekking op de kaart met de vergrooting 1 in het centrale punt. In de m_0 maal vergroote kaart worden m_1 en m_2 resp. $m_0 m_1$ en $m_0 m_2$. In de m_0 maal vergroote kaart is dus

$$K' = K \sqrt{m_0 m_1} \cdot \sqrt{m_0 m_2}$$

Na deze uitwijdingen, noodig tot goed begrip van het verdere betoog, volgt hieronder de berekening der coördinaten.

Berekening.

In fig. 4 stellen T_1' en T_2' voor de projecties van 2 driehoekspunten T_1 en T_2. Het punt T_1' beschouwende als reeds in coordinaten bekend, zal T_2' in coördinaten worden berekend.

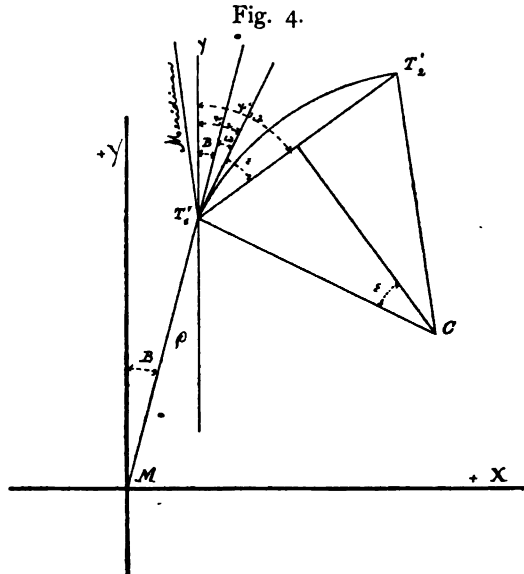
Men stelt verder:

$K_{1.2}$ = lengte der koorde $T_1 T_2$ op den bol.

$K'_{2.2}$ = lengte der koorde $T_1'T_2'$ in de kaart.

$\psi_{1.2}$ = richting van den boog T_1' T_2' ten opzichte van den positieven tak van de Y as.

Fig. 4.

$\psi'_{1.2}$ = richting der koorde $T_1' T_2'$ ten opzichte van den positieven tak van de Y as.

ε = hoekje ingesloten tusschen boog en koorde $T_1' T_2'$.

ρ = afstand. van T_1' tot het centrale punt der kaart.

X_1 en Y_1 = bekende coördinaten van het punt T_1'.

X_2 en Y_2 = te berekenen coördinaten van het punt T_2'.

m_0 = vergrooting in het centrale punt der kaart.

m_1 = vergrooting in het punt T_1'.

m_2 = vergrooting in het punt T_2'.

Omtrent de figuur zelve zij opgemerkt, dat terwille van de duidelijkheid de boog $T_1' T_2'$ met veel te kleinen straal is getrokken. In werkelijkheid moet n.l. het punt M liggen binnen den cirkel, waarvan $T_1' T_2'$ een boog is.

Gegeven zijn de coördinaten van het punt T_1'; die van T_2' worden gevonden uit de eenvoudige betrekkingen.

$$X_2 = X_1 + K'_{1.2} \sin \psi'_{1.2}$$

en

$$Y_2 = Y_1 + K'_{1.2} \cos \psi'_{1.2}$$

In deze formule moeten berekend worden de waarden van $K'_{1.2}$ en van $\psi'_{1.2}$. De koorde op den bol $K'_{1.2}$ is bekend uit de betrekking hierboven afgeleid.

$$\log K_{1.2} = \log s_{1.2} - \delta$$

Verder is

$$K'_{1.2} = K_{1.2} \sqrt{m_0 m_1} \cdot \sqrt{m_0 m_2}$$

In deze laatste betrekking kortweg m_1 schrijvende in plaats van $m_0 m_1$ en m_2 in plaats van $m_0 m_2$, zoo wordt

$$K'_{1.2} = K_{1.2} \sqrt{m_1 m_2}$$

waarin m_1 en m_2 thans voorstellen de vergrootingen in de m_0 maal vergroote kaart. De waarden van m_1 en m_2 worden op de volgende wijze afgeleid. In het algemeen wordt de vergrooting der zijden voorgesteld door:

$$m = 1 + \frac{\rho^2}{4 R^2}$$

als de vergrooting in het centrale punt 1 is. Voor de kaart met de vergrooting m_0 in het centrale punt is:

$$m = m_0 \left(1 + \frac{\rho^2}{4 R^2}\right)$$

waaruit

$$\log m = \log m_0 + \frac{M \rho^2}{4 R^2}$$

of in eenheden van de 7ᵉ decimaal der logarithme:

$$\log m = \log m_0 + \frac{M\, 10^7}{4\, R^2}\, \rho^2$$

De ρ heeft hier nog steeds de beteekenis van de ρ in de kaart met de vergrooting 1 in het centrale punt en komt dus in lengte overeen met $\frac{\rho}{m_0}$ in de m_0 maal vergroote kaart, zoodat ten slotte

$$\log m = \log m_0 + \frac{M\, 10^7}{4\, R^2\, m_0^2}\, \rho^2$$

De gevraagde vergrootingen m_1 en m_2 worden dus gevonden uit:

$$\log m_1 = \log m_0 + \frac{M\, 10^7}{4\, R^2\, m_0^2}\, (X_1^2 + Y_1^2)$$

en

$$\log m_2 = \log m_0 + \frac{M\, 10^7}{4\, R^2\, m_0^2}\, (X_2^2 + Y_2^2)$$

of eindelijk

$$\log m_1 = \log m_0 + c_1\, X_1^2 + c_1\, Y_1^2 \; \ldots\ldots\ldots \; (I)$$

en

$$\log m_2 = \log m_0 + c_1\, X_2^2 + c_1\, Y_2^2 \; \ldots\ldots\ldots \; (II)$$

waarin $\frac{M\, 10^7}{4\, R^2\, m_0^2} = c_1$

c_1 is eene constante voor de geheele kaart. In getallenwaarde is

$$\log c_1 = 2{,}4258030 - 10$$

Deze waarde wordt slechts in 5 decimalen gebezigd.

In de uitdrukking voor $\log m_2$ is X_2 en Y_2 nog niet bekend; men kan evenwel volstaan met voorloopige waarden, af te leiden uit de betrekkingen:

$$X_2 = X_1 + K'_{1.2} \sin \psi_{1.2}$$
$$Y_2 = Y_1 + K'_{1.2} \cos \psi_{1.2}$$

hierbij de verschillen $\psi' - \psi$ verwaarloozende; in deze berekening behoeft ook $K'_{1.2}$ slechts bij benadering bekend te zijn, zooals nader zal blijken.

Kent men uit bovenstaande betrekkingen $\sqrt{m_1\, m_2}$, dan is dus $K'_{1.2}$ bekend. Daarna moet de waarde van $\psi'_{1.2}$ worden gevonden.

Uit de vereffende hoeken van het net in verband met reeds bekende richtingen ψ in het punt T_1 (uit de berekeningen van dit punt) is wel bekend de hoek $\psi_{1.2}$.

Uit de figuur is:

$$\psi'_{1.2} = \psi_{1.2} + \varepsilon.$$

Is derhalve het hoekje ε bekend, dan volgt van zelf de waarde

$\psi'_{1.2}$ De waarde van ε wordt, zooals vroeger is uitgerekend, uitgedrukt door:

$$\varepsilon = \frac{\rho\, K'_{1.2} \sin \omega}{4\, R^2\, m_0^2\, m_1}\; 206265''$$

Hierin is:

$$\rho\, K'_{1.2} \sin \omega = \rho\, K'_{1.2} \sin (\psi_{1.2} - B) = \rho\, K'_{1.2} \sin \psi_{1.2} \cos B - $$
$$- \rho\, K'_{1.2} \cos \psi_{1.2} \sin B.$$

Daar

$$\rho \cos B = Y_1 \text{ en } \rho \sin B = X_1$$

zoo is:

$$\varepsilon = \frac{Y_1\, K'_{1.2} \sin \psi_{1.2} - X_1\, K'_{1.2} \cos \psi_{1.2}}{4\, R^2\, m_0^2\, m_1}\; 206265''$$

of

$$\varepsilon = \frac{Y_1}{4\, R^2\, m_0^2\, m_1}\; 206265''.\; K'_{1.2} \sin \psi_{1.2}$$
$$- \frac{X_1}{4\, R^2\, m_0^2\, m_1}\; 206265''.\; K'_{1.2} \cos \psi_{1.2}$$

of eindelijk

$$\varepsilon = P\, K'_{1.2} \sin \psi_{1.2} - Q\, K'_{1.2} \cos \psi_{1.2} \ldots\ldots \quad \text{(III)}$$

waarin voor

$$\frac{Y_1}{4\, R^2\, m_0^2\, m_1}\; 206265'' = P$$

en

$$\frac{X_1}{4\, R^2\, m_0^2\, m_1}\; 206265'' = Q \text{ wordt geschreven.}$$

P en Q zijn constanten voor het punt T'_1

Verder kan nog voor P en Q worden gesteld:

$$\log P = \log \left\{ \frac{Y_1}{m_1\, m_0} \cdot \frac{206265}{4\, R^2\, m_0} \right\} = \log Y_1 + \log c_2 - \log m_1 \ldots \quad \text{(IV)}$$

en

$$\log Q = \log \left\{ \frac{X_1}{m_1\, m_0} \cdot \frac{206265}{4\, R^2\, m_0} \right\} = \log X_1 + \log c_2 - \log m_1 \ldots \quad \text{(V)}$$

waarin $c_2 = \frac{206265}{4\, R^2\, m_0}$ eene constante voor de geheele kaart is en m_1, evenals hierboven, geschreven wordt in plaats van $m_0\, m_1$ en dus weer voorstelt de vergrooting in de m_0 maal vergroote kaart.

In getallenwaarde is

$$\log c_2 = 1.1024038 - 10.$$

Evenals hierboven bij de berekening van de voorloopige waarden van X_2 en Y_2 heeft men ook in de uitdrukking voor ε de waarde van $K'_{1.2}$ slechts bij benadering in 5 decimalen der logarithme noodig.

Die benaderde waarde wordt op de volgende wijze gevonden. In de formule:

$$\log K'_{1.2} = \log K_{1.2} \sqrt{m_1 m_2}$$

vindt men eerst de waarde van $K_{1.2}$ uit

$$\log K_{1.2} = \log s - \delta$$

De daarvoor gevonden waarde wordt in 5 decimalen afgerond.

De waarde voor $\log \sqrt{m_1 m_2}$ wordt voldoende in 5 decimalen langs graphischen weg gevonden.

Op de een of andere schaal teekent men daartoe de kaart van het driehoeksnet. Bekend is verder dat de waarde van de logarithme der zijdenvergrooting in het centrale punt, uitgedrukt in eenheden van de 5e decimaal is — 4. Aan de uiterste grenzen is die waarde + 4.

Met die wetenschap toegerust, vervaardigt men eene schaalverdeeling, die zoo is ingedeeld, dat men, op de kaart van het net aanleggende in het centrale punt, de aflezing — 4 verkrijgt, op de uiterste grens + 4 afleest, terwijl men verder voor de betreffende driehoekszijde de waarde

$$\log \sqrt{m_1 m_2}$$

vindt, als gemiddelde van de aflezingen op de eindpunten dier zijde.

Men kan deze graphische bepaling ook als volgt uitvoeren.

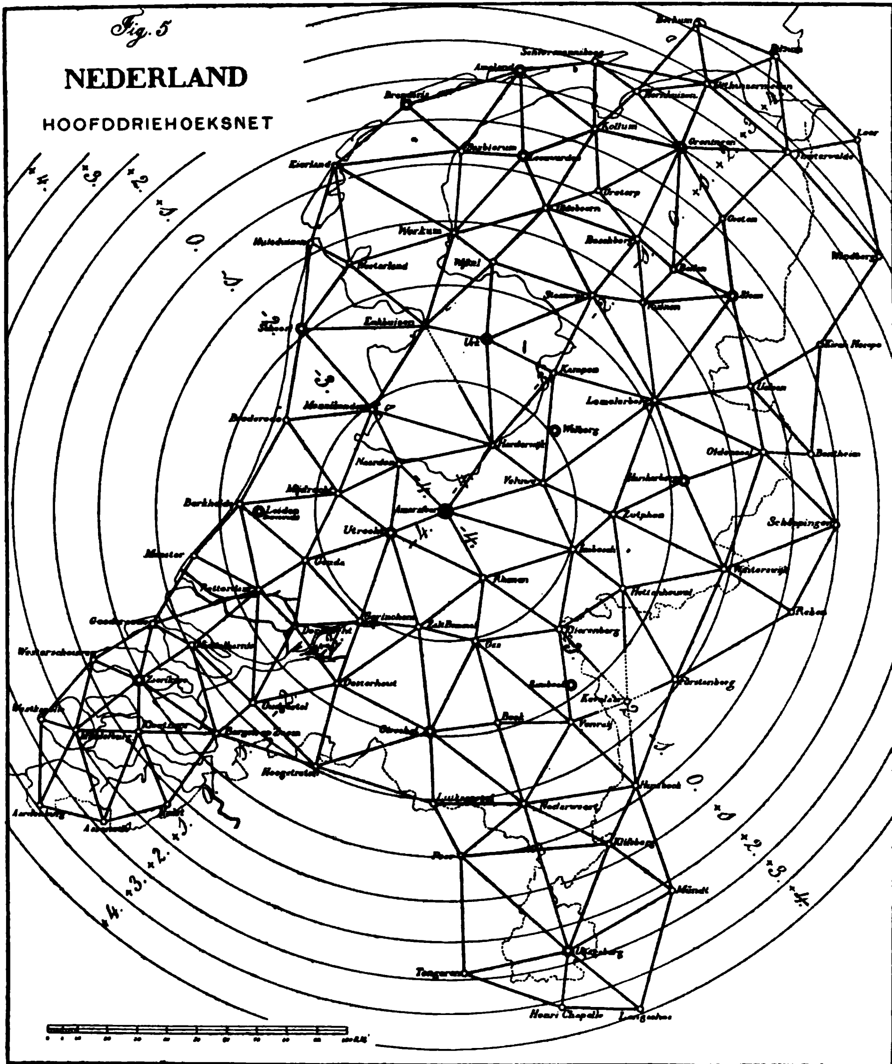
In het centrale punt Amersfoort als middenpunt beschrijft men op de op schaal vervaardigde kaart van het driehoeksnet concentrische cirkels, die getrokken zijn over plaatsen, waar de logarithme der vergrooting in eenheden, van de 5e decimaal respectievelijk is:

$$-3{,}5 \quad -2{,}5 \quad -1{,}5 \quad -0{,}5 \quad +0{,}5 \quad +1{,}5 \quad +2{,}5 \quad +3{,}5 \quad +4{,}5.$$

In fig. 5 zijn op de kaart van het primaire driehoeksnet van ons land genoemde concentrische cirkels aangegeven.

Voor alle plaatsen in den ring, begrensd bijv. door de cirkels — 2,5 en — 1,5 is de vergrooting tusschen die waarden begrepen, en is afgerond op eenheden van de 5e decimaal gelijk aan — 2.

Op het kaartje van fig. 5 ziet men met een oogopslag in welken ring de betreffende driehoekszijde voorkomt; het daarin geplaatste cijfer geeft dus in eenheden van de 5e decimaal het getal aan, waarmede de logarithme van K moet worden gewijzigd om log K′ te verkrijgen.

Getallenvoorbeeld.

In de vorige regelen zijn afgeleid alle gegevens, benoodigd voor de oplossing van het vraagstuk.

Ter verduidelijking volgt nog eene berekening van coördinaten met getallenwaarden. De gegevens daartoe werden welwillend afgestaan door Prof. H. J. Heuvelink te Delft.

Men gaat uit van de bekende coördinaten van het punt T'_1 (Utrecht). Daaruit moeten worden berekend andere punten T'_2 (Naarden, Zalt-Bommel, Gorinchem.)

De punten Amersfoort en Rhenen ook voorkomende in de kolom vereffende richtingen hebben omgekeerd gediend voor de berekening der coördinaten van Utrecht, zoodat uit deze berekening bekend zijn de richtingen ψ' van uit die punten naar Utrecht, n.l.

ψ' Amersfoort—Utrecht 248° 35′ 19″, 891
ψ' Rhenen—Utrecht 296° 6′ 38″, 882

In de kolom voor de richtingen ψ' kunnen dus worden ingevuld de richtingen:

Amersfoort 68° 35′ 19″, 891
Rhenen 116° 6′ 38″, 882

Het hoekje ε voor de richting Amersfoort—Utrecht (en Utrecht—Amersfoort) is natuurlijk o, daar de bogen, samenvallende met groote cirkels door het centrale punt Amersfoort gaande, zich projecteeren als rechte lijnen. Zie hiervoor ook het daaromtrent behandelde in het «Leerboek der Lagere Geodesie».

Voor de richting Rhenen—Utrecht werd bij de berekening uit Rhenen voor ε gevonden de waarde

$$+ 0{,}618$$

Voor de omgekeerde richting Utrecht—Rhenen is dus

$$\varepsilon = - 0{,}618$$

Daar uit de figuur $\psi = \psi' - \varepsilon$

Zoo vindt men als richtingen ψ

voor Amersfoort 68° 35′ 19″, 891
voor Rhenen 116° 6′ 39″, 500

Hieruit volgt dat de vereffende richtingen moeten georiënteerd worden met 7° 11′ 19″, 813
om te komen tot de richtingen ψ.

De oriënteeringen, berekend uit de bekende richtingen ψ voor Amersfoort en Rhenen stemmen in dit getallenvoorbeeld toevallig overeen. In het algemeen zal dit wel eens niet het geval zijn, maar kunnen ze eenige duizendste sekunden verschillen als gevolg van afronding bij de betreffende berekeningen.

Men gaat dan uit van de richting die het meeste wijst naar het centrale punt, omdat die in den regel over het minste aantal richtingen heen is berekend.

COÖRDINATENBEREKENING.

UTRECHT.

Berekend uit:					
Amersfoort	—	18222,582	—	7145,440	3,8540280n
Rhenen	—	18222,583	—	7145,439	1,1024038
X_1	—	18222,582	Y_1 —	7145,440	300
				log P_1 =	4,9564717n

Richtingen.	Uit het vereffende net	ψ	ε
Naarden	359° 59′ 59,″662	7° 11′ 19,″475	+ 0,″500
Amersfoort . . .	61° 24′ 0,″078	68° 35′ 19,″891	0
Rhenen.	108° 55′ 19,″627	116° 6′ 39,″500	— 0,″618
Zalt-Bommel . . .	156° 47′ 46,″634	163° 59′ 6,″447	— 0,″796
Gorinchem. . . .	192° 27′ 31,″860	199° 38′ 51,″673	— 0,″575
	7° 11′ 19,″813		

		NAARDEN.	
log K′		4,3614769,6	
log sin ψ'		9,0973986,3	
log cos ψ'		9,9965725,2	
log K′ sin ψ'		3,4580494,8	
log K′ cos ψ'		4,3580494,8	
K′ sin ψ' = $(X_2 - X_1)$		+ 2879,574	
K′ cos ψ' = $(Y_2 - Y_1)$		+ 22806,019	
log K′ (benaderd)	log K′ (benaderd)	4,36148	4,36148
log sin ψ	log cos ψ	9,09738	9,99057
log K′ sin ψ	log K′ cos ψ	3,45886	4,35805
log P_1	log Q_1	4,95647n	5,36305n
log P_1 K′ sin ψ	log Q_1 K′ cos ψ	8,41543n	9,72110n
P_1 K′ sin ψ		— 0,″0260	— 0,″5261
— Q_1 K′ cos ψ		+ 0, 5261	
ε		+ 0, 500	
X_1	Y_1	— 18223	— 7145
K^1 sin ψ	K^1 cos ψ	+ 2876	+ 22806
X_2	Y_2	— 15347	+ 15661
log X_2^2	log Y_2^2	8,37206	1,38964
log c_1	log c_1	2,42580	2,42580
log c_1 X_2^2	log c_1 Y_2^2	0,79786	0,81544
c_1 X_2^2	c_1 Y_2^2	6,28	6,54
c_1 Y_2^2		6,54	
log m_0		— 400,00	
log m_2		— 387,18	
log m_1		— 389,79	
log $\sqrt{m_1 m_2}$		— 388,5	

GETALLENVOORBEELD.

	8,52122	
4,2606099$_n$	7,70806	— 400,00
1,1024038	2,42580	+ 8,85
390	log c_1 X_1^2 = 0,94702	+ 1,36
log Q_1 = 5,3630527$_n$	log c_1 Y_1^2 = 0,13386	log m_1 = — 389,79

ψ'	log s.	— δ	log $\sqrt{m_1 m_2}$	log K'
7° 11′ 19,″975	4,3615160,4	— 2,3	— 388,5	4,3614769,6
68° 35′ 19,″891	4,2917069,6	— 1,7	— 394,9	4,2916673,0
116° 6′ 38,″882	4,5294726,3	— 5,1	— 316,4	4,5294334,8
163° 59′ 5,″651	4,5089585,3	— 4,6	— 374,3	4,5089206,4
199° 38′ 51,″098	4,4885387,4	— 4,2	— 366,6	4,4885016,6

ZALT-BOMMEL.		GORINCHEM.	
4,5011206,4		4,4885016,6	
9,4407369,5		9,5266402,0$_n$	
9,9828088,1$_n$		9,9739489,4$_n$	
3,9496575,9		4,5151418,6$_n$	
4,4917294,5$_n$		4,4624506,9$_n$	
+ 8905,415		— 10354,804	
— 31026,261		— 29003,513	
4,50892	4,50892	4,48850	4,48850
9,44074	9,98281$_n$	9,52664$_n$	9,97395$_n$
3,94966	4,49173$_n$	4,01514$_n$	4,46245$_n$
4,95647$_n$	5,36305$_n$	4,95647$_n$	5,36305$_n$
8,90613$_n$	9,85478	8,97161	9,82550
— 0,0806	+ 0,7158	+ 0,0937	+ 0,6691
— 0,7158		— 0,6691	
— 0,796		— 0,575	
— 18223	— 7145	— 18223	— 7145
+ 8906	— 31026	— 10335	— 29003
— 9317	— 38171	— 28578	— 36148
7,93856	9,16346	8,91206	9,11618
2,42580	2,42580	2,42580	2,42580
0,36436	1,58926	1,33786	1,54198
2,31	38,84	21,77	34,83
38,84		34,83	
— 400,00		— 400,00	
— 358,85		— 343,40	
— 389,79		— 389,79	
— 374,3		— 366,6	

In de kolom voor log s kunnen de bekende logarithmen der zijden worden ingevuld, terwijl ook de grootheden δ bekend zijn uit de hierachter voorkomende tabel voor de herleiding van boog tot koorde.

Aan het hoofd der berekening is verder uitgevoerd de afleiding der constanten van het punt T'_1 (Utrecht) volgens de formulen:

$$\log P_1 = \log Y_1 + \log c_2 - \log m_1$$
$$\log Q_1 = \log X_1 + \log c_2 - \log m_1$$

Ook is berekend de waarde van log m_1 volgens de formule:

$$\log m_1 = \log m_0 + c_1 X_1^2 + c_1 Y_1^2$$

De constanten voor het punt T'_1 n.l. P_1, Q_1 en m_1 zijn dus daardoor bekend geraakt.

Volgt de berekening:

De log K worden afgerond in 5 decimalen. Door middel van het in fig. 5 geteekende kaartje worden de benaderde waarden der grootheden log K' gevonden op de wijze, zooals hiervoor is aangegeven.

Vervolgens wordt met die benaderde waarde doorgerekend in 5 decimalen eerst log K' sin ψ en log K' cos ψ, daarna P_1 K'_1 sin ψ en Q_1 K' cos ψ.

Hierna volgen de hoekjes ε uit

$$\varepsilon = P_1 K' \sin\psi - Q_1 K' \cos\psi.$$

In de daarvoor bestemde kolom worden de hoekjes ε ingevuld, waaruit volgen de richtingen ψ' uit

$$\psi' = \psi + \varepsilon$$

De benaderde waarden (in volle meters) der coördinaten van de punten T'_2 worden berekend uit:

$$X_2 = X_1 + K' \sin\psi$$
$$Y_2 = Y_1 + K' \cos\psi$$

Hierna volgen de waarden

$$c_1 X_2^2 \text{ en } c_1 Y_2^2$$

Vervolgens log m_2 uit

$$\log m_2 = \log m_0 + c_1 X_2^2 + c_1 Y_2^2$$

en eindelijk wordt berekend

$$\log \sqrt{m_1 m_2} = \frac{1}{2} \left\{ \log m_2 + \log m_1 \right\}$$

De waarden voor log $\sqrt{m_1 m_2}$ worden ingevuld in de daarvoor bestemde kolom, waarna de *definitieve waarden* der grootheden log K′ in de laatste kolom kunnen worden ingevuld uit:

$$\log K' = \log s - \delta + \log \sqrt{m_1 m_2}$$

Ten slotte uit:

$$K' \sin \psi' = X_2 - X_1$$

en

$$K' \cos \psi' = Y_2 - Y_1$$

worden de gevraagde coördinatenverschillen en dus ook de coördinaten der diverse punten T'_2 gevonden.

AANHANGSEL.

Bij de vorige primaire triangulatie van ons land, uitgevoerd door den Luitenant-Generaal Baron Kraijenhoff zijn de coördinaten der driehoekspunten berekend in de equivalente Projectie van Bonne.

Genoemde projectie, in het begin der vorige eeuw zeer in aanzien bij Fransche Geodeten, — de kaart van Frankrijk is eveneens in deze projectie berekend — geeft aanmerkelijke vervormingen aan de hoeken. Voor ons land komen aan de uiterste grenzen afwijkingen voor van ruim 2′ 30″ in den loodrechten stand van meridiaan en parallel; bij de kaart van Frankrijk is die afwijking zelfs tot 18′.

De omstandigheid, dat het centrale punt der kaart destijds genomen is in het centrum van het vereenigd Koningrijk (Nederland en België) maakt wel de afwijking voor het tegenwoordige Nederland grooter dan zij zou zijn indien Amersfoort centraal punt ware, maar zelfs in dit gunstiger geval zou de vervorming veel aanzienlijker zijn, dan bij de stereographische Projectie.

De coördinaten der driehoekspunten in Bonnesche projectie zijn opgegeven in het z. g. *Précis historique des opérations géodésiques et astronomiques, faites en Hollande, pour servir de base à la topographie de cet état,* waarin ook voorkomen: de gegevens voor de berekening dier coördinaten, n.l. de metingen op de diverse stations, de astronomische waarnemingen, de berekeningen voor het sluitend maken van het net, de berekening der driehoekszijden en der azimuths.

Voor de berekening der driehoekszijden bezigde Kraijenhoff de methode van Delambre, waarbij de koorden op aarde worden berekend op de wijze zooals dit in de voorgaande regelen is aangegeven.

In de uitgave van 1827 zijn in het Précis historique de aldus berekende koorden vervat in Tableau Définitif N°. III (blz. 115 en vlg). Verder zijn in de z.g. Table alphabétique (blz. 182 en vlg.) vermeld de azimuths in de verschillende driehoekspunten.

Deze azimuths zijn hier de astronomische.

Men kan nu de opgegeven azimuths beschouwen als richtingen op aarde op dezelfde wijze als de vereffende richtingen van het driehoeksnet der nieuwe driehoeksmeting en ze orienteeren uitgaande van het bekende azimuth.

$$\text{Amersfoort—Utrecht} = 248^\circ\,35'\,19'',891$$

zoodat men derhalve uitgaande van de lengten der koorden en de gewijzigde azimuths uit de gegevens van het Précis historique de coördinaten der driehoekspunten kan berekenen in *stereographische projectie* geheel op de wijze, zooals dit hiervoor is aangegeven.

Thans nu de zooveel nauwkeurige uitkomsten der nieuwe driehoeksmeting langzamerhand bekend worden, heeft het evenwel weinig nut meer om uit vroegere gegevens coördinaten in stereographische Projectie te berekenen.

TH. L KWISTHOUT.

Delft, November 1907.

TAFEL VOOR DE HERLEIDING VAN BOOG TOT KOORDE.

Log Boog — δ = Log Koorde

Log s — δ = Log K

$$\delta = \frac{1}{24} \cdot \frac{M\,10^7}{R^2} \cdot s^2$$ (eenheden v. d. 7e decimaal).

log R = 6,8050006,61.

Log s	δ	Log s	δ	Log s	δ	Log s	δ
	0,0		3,5		7,0		10,5
3,5256991,3	0,1	4,4513283,0	3,6	4,6003086,8	7,1	4,6878403,6	10,6
3,7642597,6	0,2	4,4573605,6	3,7	4,6033671,5	7,2	4,6898889,3	10,7
3,8751841,3	0,3	4,4632297,6	3,8	4,6063831,3	7,3	4,6919183,6	10,8
3,9482481,5	0,4	4,4689444,9	3,9	4,6093578,0	7,4	4,6939290,0	10,9
4,0028203,8	0,5	4,4745126,7	4,0	4,6122922,6	7,5	4,6959211,9	11,0
4,0463954,7	0,6	4,4799416,4	4,1	4,6151876,0	7,6	4,6978952,6	11,1
4,0826708,0	0,7	4,4852381,7	4,2	4,6180448,4	7,7	4,6998515,6	11,2
4,1137447,6	0,8	4,4904085,9	4,3	4,6208649,8	7,8	4,7017903,9	11,3
4,1409235,9	0,9	4,4954587,5	4,4	4,6236489,5	7,9	4,7037120,6	11,4
4,1650759,3	1,0	4,5003941,3	4,5	4,6263976,9	8,0	4,7056168,7	11,5
4,1688087,8	1,1	4,5052198,2	4,6	4,6291120,7	8,1	4,7075051,2	11,6
4,2065630,5	1,2	4,5099406,0	4,7	4,6317929,3	8,2	4,7093770,9	11,7
4,2246691,3	1,3	4,5145609,3	4,8	4,6344411,0	8,3	4,7112330,6	11,8
4,2413810,1	1,4	4,5190850,0	4,9	4,6370573,6	8,4	4,7130733,0	11,9
4,2568981,3	1,5	4,5235167,3	5,0	4,6396424,8	8,5	4,7148980,8	12,0
4,2713799,8	1,6	4,5278598,1	5,1	4,6421971,8	8,6	4,7167076,5	12,1
4,2849561,0	1,7	4,5321177,4	5,2	4,6447221,8	8,7	4,7185022,6	12,2
4,2977331,5	1,8	4,5362937,8	5,3	4,6472181,5	8,8	4,7202821,7	12,3
4,3097999,9	1,9	4,5403910,2	5,4	4,6496857,6	8,9	4,7220476,0	12,4
4,3212314,3	2,0	4,5444123,8	5,5	4,6521256,4	9,0	4,7237988,0	12,5
4,3320910,6	2,1	4,5483606,2	5,6	4,6545384,2	9,1	4,7255359,9	12,6
4,3424333,6	2,2	4,5522383,5	5,7	4,6569246,7	9,2	4,7272593,9	12,7
4,3523053,8	2,3	4,5560480,5	5,8	4,6592849,9	9,3	4,7289692,2	12,8
4,3617480.6	2,4	4,5597920,6	5,9	4,6616199,3	9,4	4,7306656,9	12,9
4,3707971,7	2,5	4,5634726,1	6,0	4,6639300,3	9,5	4,7323490,1	13,0
4,3794842,2	2,6	4,5670918,1	6,1	4,6662158,1	9,6	4,7340193,8	13,1
4,3878370,6	2,7	4,5706516,8	6,2	4,6684777,8	9,7	4,7356770,0	13,2
4,3958804,7	2,8	4,5741541,3	6,3	4,6707164,3	9,8	4,7373220,7	13,3
4,4036365,6	2,9	4,5776009,9	6,4	4,6729322,4	9,9	4,7389547,6	13,4
4,4111251,3	3,0	4,5809939,8	6,2	4,6751256,7	10,0	4,7405752,7	13,5
4,4183640,5	3,1	4,5843347,8	6,6	4,6772971,6	10,1	4,7421837,7	13,6
4,4253694,0	3,2	4,5876249,5	6,7	4,6794471,5	10,2	4,7437804,3	13,7
4,4321558,1	3,3	4,5908660,1	6,8	4,6815760,6	10,3	4,7453654,1	13,8
4,4387365,3	3,4	4,5940594,1	6,9	4,6836843,0	10,4	4,7469388,7	13,9
4,4451236,7	3,5	4,5972065,3	7,0	4,6857722,7	10,5	4,7485009,6	14,0
4,4513283,0		2,6003086,8		4,6878403,6		4,7500518,3	

UIT BIJLAGE F. VAN HET KOLONIAAL

V. Numerieke opgaven betreffende de voornaamste verrichtingen

Gewesten waar kadastrale opnemingen plaats hadden of waar het kadaster is in gebruik gesteld.	Aantal bouws (en perceelen) gedurende 1906 opgemeten.							
	Eigendoms-kadaster.		Landrente-metingen.				Woeste gronden en particuliere landerijen.	
			In loco herzien van het vroeger gemetene.		Nieuwe metingen.			
	Bouws.	Perceelen.	Bouws.	Perceelen.	Bouws.	Perceelen.	Bouws.	Perceelen.
Java en Madoera.								
Bantam	»	»	»	»	»	»	227	2
Batavia	»	»	»	»	»	»	»	»
Preanger-Regentschappen	»	»	»	»	»	»	16 351	95
Cheribon	»	»	»	»	»	»	1 522	15
Pekalongan	»	»	a) 8 609	1 060	»	»	37	4
Semarang	»	»	»	»	»	»	13	3
Rembang	»	»	»	»	»	»	»	»
Soerabaja	»	»	»	»	»	»	1 535	3
Pasoeroean	»	»	»	»	»	»	905	13
Besoeki	»	»	»	»	»	»	1 884	15
Banjoemas	»	»	»	»	»	»	1 309	4
Kedoe	»	»	b) 7 035	2 655	»	»	48	4
Djokjakarta	»	»	»	»	»	»	»	»
Soerakarta	»	»	»	»		»	»	»
Madioen	»	»	»	»	»	»	»	»
Kediri	»	»	»	»	»	»	1 099	10
Madoera	»	»	»	»	»	»	»	»
Totalen voor Java en Madoera	»	»	15 644	3 715	»	»	24 930	168
Buitenbezittingen.								
Sumatra's Westkust	»	»	»	»	»	»	»	»
Riouw en onderhoorigheden	»	»	»	»	»	»	»	»
Celebes en onderhoorigheden	»	»	»	»	»	»	263	1
Ternate en onderhoorigheden	»	»	»	»	»	»	»	»
Menado	160	490	»	»	»	»	»	»
Billiton	444	366	»	»	»	»	»	»
Bandjermassin	1 100	1 266	»	»	»	»	»	»
Totalen voor de buitenbezittingen	1 704	2 122	»	»	»	»	263	169
Algemeene totalen	1 704	2 122	15 644	3 715	»	»	25 193	169

a) Omwerking van irrigatiekaarten. b) Omwerking van de kaarten der voormalige statistieke opnemin

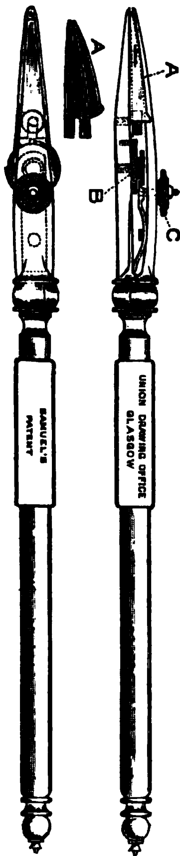
VERSLAG. (Zie Tijdschr. Jaarg. XXIII pag. 262).

van het kadaster in Nederlandsch-Indië over 1906.

Aantal bouws (en perceelen) waarvan het landrente-kadaster in 1906 geheel voltooid is.		Gedurende 1906						
		zijn afgegeven onderstaand aantal					is in onderstaand aantal gevallen inzage van plans of registers verstrekt.	is aan salaris ontvangen.
		meetbrieven.	landmeterskennissen.	certificaten.	kopiën en extracten van			
Bouws.	Perceelen.				meetbrieven.	andere stukken.		
»	»	33	13	»	17	»	7	*f* 788,87
»	»	301	653	352	104	119	666	11 858,05
»	»	311	312	42	86	29	94	20 430,71^{5}
»	»	136	257	21	28	2	28	3 215,55^{5}
a) 22 090	3 462	181	168	25	29	4	36	1 784,50
»	»	312	424	58	81	18	90	5 696,—
»	»	101	79	30	14	»	10	828,—
»	»	310	622	48	46	42	473	9 368,85
27 613	1 677	165	205	44	54	18	108	4 353,16
»	»	188	135	15	19	10	30	1 893,50
»	»	72	54	4	14	3	91	1 287,73^{5}
b) 7 430	2 780	74	97	2	28	»	12	1 017,—
»	»	23	35	3	4	3	6	509,—
»	»	51	54	5	24	»	2	727,—
»	»	33	33	10	12	»	5	285,50
42 255	2 968	153	144	22	29	31	28	2 673,50
»	»	11	33	2	»	»	»	190,50
99 388	10 887	2 455	3 318	683	589	279	1 686	*f* 66 907,43^{5}
»	»	59	108	38	8	2	11	*f* 1 146,—
»	»	7	8	»	2	»	»	60,—
»	»	114	160	34	2	1	9	1 681,81
»	»	5	12	3	»	1	»	111,—
»	»	153	118	35	25	»	14	1 386,—
»	»	269	13	»	»	»	»	1 645,—
»	»	10	14	2	2	»	1	154,—
»	»	617	433	112	39	4	35	*f* 6 183,81
99 388	10 887	3 072	3 751	795	628	283	1 721	*f* 73 091,24^{5}

EEN NIEUW MODEL TREKPEN.

Richter's teekenpen [1]) en die van Riefler [2]), de laatste door eene vorige redactie al te vrijgevig voorzien van den epitheton ornans «trekpen der volkomenheid» zullen het moeten afleggen voor eene uitvinding, *the Samuel Drawing Pen,* onlangs op de markt gebracht door de Union Drawing Office and Print Co. te Glascow, en waaraan de vele Engelsche technische tijdschriften terecht gunstige beoordeelingen wijden.

Bijgevoegde illustratie wijst de constructie aan. De bladen zijn gelijk aan die van eene gewone trekpen; één ervan is echter aan de punt voorzien van eene stalen scheede A van kanaalvormige doorsnede, die het draaibare bovenblad binnen hare zijden omsluit. Deze scheede, die met het oog op schoonmaken beweegbaar is, ontvangt de inkt en *houdt deze vrij van uitdampen,* daar zij nauwelijks voor eene oppervlakte van vier m.m^2. aan de lucht is blootgesteld. Bij het thans gebruikelijke model bedraagt deze oppervlakte ongeveer het zesvoud.

Voorts is de pen voorzien van eene inrichting, die het mogelijk maakt, haar te openen *zonder de stelschroef C te storen:* de stevige veer onder het beweegbare blad wordt door den gekartelden knop B, bij draaiing van een kwart slag links of rechts, gegrepen of losgelaten.

De voordeelen, die de afsluiting der inktlading oplevert, liggen voor de hand. Bij het snel uitdrogen en dik worden der inkt, de afzetting van inktkorst aan de binnenzijde der bladen worden de lijnen spoedig minder kantig, blijven er eindelijk open gedeelten, tot de pen, na ongelijkmatigen druk tegen de lineaal en na ongeduldig heen en weer wrijven weigert, en schoonmaken, vullen en veelal ook stellen onvermijdelijk maakt. Tijdverlies, minder ge-

[1]) Jaarg. 1903 blz. 28.

[2]) Jaaig. 1903 blz. 92.

lijkmatige dikte en mindere scherpte der lijnen kunnen thans vermeden worden. De verdamping is een minimum, zoodat de inkt opgelost blijft en van constante dichtheid en dus vrij uit de pen blijft vloeien tot de lading is uitgeput. Bij teekeningen met gewone, dunne lijnen kan de pen gedurende twee uren worden gebruikt zonder nieuwe vulling, wat vooral bij kadasterwerk, waarbij de pen herhaaldelijk uit de hand wordt gelegd, een niet gering voordeel is.

De manipulatie bij het openen en sluiten na de vulling blijkt uit de figuur. De voorste twee vingers der linkerhand bewegen den knop B; de wijsvinger der rechter houdt het openspringende blad tegen, of drukt het neer. De geopende pen wordt gevuld met behulp van een penseel of stift, daarna gesloten. Zijn door het slijpen de punten korter geworden, dan kan de scheede een weinig worden opgeschoven als een gewone schrijfpen; zoo noodig kan het bovenblad in de breedte worden afgeslepen.

Heeft men slechts enkele lijnen te trekken, of is de inkt slecht, dan is het raadzaam de scheede ter zijde te leggen; de lijnen worden er niet minder fijn of scherp om.

Het in alle onderdeelen keurig afgewerkte instrument, vervaardigd uit best staal, voorzien van ivoren steel en dikke bladen, even stevig als bij de gewone van Pelt's, schijnt ons eene belangrijke aanwinst voor de teekentafel.

Red. d. W.

STAATSBEGROOTING VOOR HET DIENSTJAAR 1908.

Eerste Kamer.

In hare Vergadering van Woensdag 29 Januari 1908, heeft de Eerste Kamer der Staten-Generaal het wetsontwerp tot vaststelling van *Hoofdstuk VII B.* (Departement van Financiën) zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

PENSIONNEERING VAN GEMEENTE-AMBTENAREN EN HUNNE WEDUWEN EN WEEZEN.

Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1908.

HOOFDSTUK V. (Binnenlandsche Zaken.)

Tweede Kamer. *Voorloopig Verslag.*

Door vele leden werd andermaal krachtig aangedrongen op eene spoedige regeling van het vraagstuk der pensionneering van gemeente-ambtenaren en hunne weduwen en weezen. Men hoopte, dat de te dezer zake noodige overeenstemming tusschen den Minister en zijn ambtgenoot van Financiën thans zou zijn verkregen en dat de voorbereiding van een ontwerp thans goede vorderingen maakt.

Eene spoedige regeling werd ook noodig geacht met het oog op de veiligheid, aangezien thans in vele gemeenten politiebeambten, die voor hun dienst niet meer geschikt zijn, in dienst worden gehouden om hen niet broodeloos te maken.

Memorie van Antwoord.

Omtrent deze gewichtige aangelegenheid is tusschen den ondergeteekende en zijn ambtgenoot van Financiën in beginsel overeenstemming verkregen.

Ten aanzien van de vermoedelijke kosten is een nader onderzoek noodig gebleken. Zoodra dit onderzoek, waarvoor de deskundigen aangewezen zijn, zal hebben plaats gehad, zal, naar de ondergeteekende zich vleit, eene voor Staat en gemeente niet te bezwarende regeling kunnen worden ontworpen.

Eerste Kamer. *Voorloopig Verslag.*

Men verheugde zich over de mededeeling van den Minister in de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer, dat omtrent de gewichtige aangelegenheid der pensionneering van gemeente-ambtenaren en hunne weduwen en weezen, in beginsel overeenstemming was verkregen met zijn ambtgenoot van Financiën. Men hoopte daarom ook, dat spoedig volgens toezegging van den Minister een voor Staat en gemeente niet te bezwarende regeling zal kunnen worden ontworpen.

EEN SLOTWOORD.

In eene brochure, getiteld «Na den Veldtocht», aangeboden aan het Bestuur en aan de leden der Vereeniging voor K. en L., houdt de heer Hoffmann te *Utrecht* tal van beschouwingen over het, in de 5de aflevering van het tijdschrift, opgenomen verslag der 23ste Algemeene Vergadering te *Amsterdam* gehouden.

Ik kan mij noch als lid, noch in mijne kwaliteit van Voorzitter der Vereeniging voor K. en L. met de kritiek van den heer H. vereenigen. Toch zou ik daarover het stilzwijgen bewaren, ware het niet, dat de onjuiste voorstelling van feiten, het m. i. tegen beter weten in verkeerd uitleggen van woorden, het bespreken van enkele uitdrukkingen, waardoor het geheel uit zijn logisch verband wordt gerukt en waaraan de heer H. zich schuldig maakt, bij enkele oningewijden aanleiding zou kunnen geven tot verkeerde gevolgtrekkingen.

Om dit te voorkomen wil ik enkele punten bespreken, opdat de leden een ander inzicht mogen krijgen omtrent de feiten zooals die door den heer H. worden voorgesteld.

Op bladz. 4 zegt de heer H.:

«Eene grief van heel anderen aard heb ik tegen de zinsneden «op bladz. 211 en 212, waarin ik word afgeschilderd als vrijwel «volstrekt onverzoenlijk en waarin het Bestuur zich zelf de sym- «pathieke rol van den snood afgewezen vredestichter toebedeelt.»

En in eene noot:

«Meer in het bijzonder richt zich deze opmerking tot de H.H. «Paulussen en de Vries, wier houding verre van schitterend was.»

In deze zinsnede, alsook in de daarop volgende, worden de handelingen van het Bestuur c. q. van de heeren de Vries en mij, in zake het geschil gerezen op 20 Augustus 1906 te *Ginneken*, in een geheel verkeerd daglicht gesteld. De heer H. wordt, volgens zijne eigene woorden, in het verslag als vrijwel volstrekt onverzoenlijk afgeschilderd.

Welnu, de verslaggever noch het Bestuur nemen daarvan een enkel woord terug. De heer H. was volstrekt onverzoenlijk, zooals uit het volgende zal blijken.

Op de Bestuursvergadering van 1 November 1906, te *Arnhem* gehouden, werd den heer H. de ware toedracht der zaak onde

het oog gebracht door den heer de Vries en mij, die als eenige getuigen den zoogenaamden aanval in Flora hadden aangehoord. Ook toen nog weigerde de heer H. hoewel het belang der Vereeniging zulks vorderde, te vergaderen met den oud-Voorzitter der Vereeniging. Hij bleef dus onverzoenlijk niettegenstaande hij wist dat, wanneer vroeg of laat eene scheidsrechterlijke beslissing zou worden uitgelokt, wij als getuigen zouden worden gehoord en dan bereid waren ons getuigenis, reeds te *Arnhem* voor hem afgelegd, onder eede te bevestigen.

«Conciliant was ik voldoende en mijn houding, in deze onverkwikkelijke zaak, was van het begin tot het eind, correct» zoo lezen wij bladz. 5. Beter dan door bladen vol beschouwingen te leveren, kan de heer H. den leden zich een oordeel over deze zaak doen vormen, door zonder commentaar de hierop betrekking hebbende correspondentie, tusschen hem en het Bestuur gevoerd, te publiceeren. Het Bestuur heeft daartegen geen bezwaar.

Uit het voorgaande blijkt dus, dunkt mij, voldoende, dat de heer H. geen reden had zich gekrenkt te gevoelen door de houding van de heeren de Vries en mij.

Op bladz. 7 leest men:

«En dat ik den bal niet missloeg, dat het door mij geschetste «beeld juist was, niemand minder dan onze Voorzitter stemt dat «toe»; op bladz. 245 zegt hij: «de opleiding te *Wageningen* zal «voorloopig wel tot de vrome wenschen blijven behooren, omdat «na *'t voorgevallene* niemand lust zal hebben daartoe het initiatief «te nemen».

Het spijt mij, dat ik den heer H. ook hier weer zijne illusie moet ontnemen. De verklaring, die hij van de woorden «na 't voorgevallene» geeft is niet de ware.

Bij het bezigen dezer woorden is er door mij zelfs niet aan gedacht om partij te kiezen in het geschil, tusschen de heeren Gombault en Colpa eenerzijds en den heer Hoffmann anderzijds, inzake het mislukken der pogingen om de opleiding tot landmeter te *Wageningen* te doen plaats hebben. Na de ernstige pogingen door de Vereeniging in 1901 en 1902 aangewend, om het programma der exameneischen uit te breiden en de opleiding voor landmeter aan de landbouwschool te *Wageningen* te ver-

krijgen, staat het bij mij vast, dat nieuwe pogingen in die richting thans ook schipbreuk zouden lijden, alhoewel ik aan eene dergelijke wijze van opleiding mijne volle sympathie zou schenken.

Hierop doelde ik, toen ik sprak van 't voorgevallene, zonder in het minst de bedoeling gehad te hebben de mislukking dier pogingen aan bepaalde personen toe te schrijven.

Op bladz. 11 vraagt de heer H.

«Is mijn ambtgenoot van meening dat de inleiding van het «onderwerp «*De opleiding tot landmeter van het Kadaster*» en het «daarop gevolgd debat als eene aanbeveling mogen worden be«schouwd voor de invoering van een kadaster met bewijskracht «hier te lande?

Ik stel de wedervraag, kan het gesprokene aldaar opgevat worden als een pleidooi er tegen?

Afgescheiden van het al of niet invoeren van een kadaster met bewijskracht, heeft het Bestuur de overtuiging en de vergadering heeft daarmede hare instemming betuigd, dat eene betere opleiding tot landmeter vereischt wordt, zonder echter voorbij te zien, dat er wel degelijk tal van landmeters in Nederland zijn, die evengoed als hunne Duitsche collega's berekend zijn voor de uitvoering van elke taak die hun nu of later op landmeetkundig gebied wacht. Deze landmeters hebben geene achtjarige leerschool noodig gehad om zich te vormen, maar hadden waarschijnlijk het voorrecht een goeden grondslag voor hunne landmeetkundige studie te kunnen leggen en hebben daarop voortgebouwd.

Ik wensch dus niet af te dingen op de mate der theoretische kennis van de landmeters en corps, zooals de heer H. doet (zie bladz. 23), maar een feit is het, dat het systeem der tegenwoordige opleiding tot landmeter af te keuren is, omdat ten eerste, de adspirant-landmeters de noodige voorbereiding, om den cursus aan de Technische Hoogeschool met vrucht te volgen, door eigen studie moeten verkrijgen, hetgeen bij meerderen wel eens te wenschen zal overlaten, ten tweede, het volgen van dien cursus nog steeds facultatief is en ten derde, de praktische opleiding dier ambtenaren mank gaat aan eenvormigheid en hun dikwijls de gelegenheid ontbreekt om zich voor het landmetersexamen in alle deelen van den dienst naar behooren te bekwamen.

Deze opmerkingen zijn niet nieuw, want reeds in 1875 en later in tal van vergaderingen der Vereeniging voor K. en L. werd eene betere opleiding bepleit.

De noot op bladz. 11 aan het adres van den Voorzitter had dus veilig achterwege kunne blijven.

Bij het denkbeeld op bladz. 12 aangegeven, moet ik opmerken dat de inrichting en de uitoefening van den huidigen kadastralen dienst — dus bij een kadaster zonder bewijskracht — m. i. niets te maken hebben met de vraag of de invoering van een kadaster met bewijskracht aan den tegenwoordigen tak van dienst moet worden opgedragen, zoodat het Bestuur dus de door den heer H. geformuleerde «bede» «tot de Staatscommissie» beter achterwege zal kunnen laten. Wanneer er ooit, om welke reden dan ook, tot de instelling eener technische subcommissie mocht worden overgegaan, zoo hoop ik daarin in de eerste plaats aan te treffen vakmenschen, overtuigd als ik ben, dat onder deze de meest geschikte personen daarvoor zijn te vinden.

Nog tal van andere zaken, door den heer H. in zijne brochure besproken, zou ik aan kritiek kunnen onderwerpen, doch ik wil het bij deze hoofdzaken laten.

P. W. H. PAULUSSEN.

Maastricht, Febr. 1908.

«NA DEN VELDTOCHT».

«(19 Maart 1907—23 September 1907.)»

«Eindbeschouwingen, aangeboden aan het Bestuur en de Leden der Vereeniging «voor Kadaster en Landmeetkunde door C. W. Hoffmann te Utrecht.»

Bij: «H. de Vroede, *Utrecht* — 1908.»

Met een greep, uit den «*Emile*», van een door Rousseau als waarschuwing bedoelde uitspraak, die de menschelijke natuur van een zeer zwakke zijde doet kennen, tracht schrijver in zijn dezer dagen verschenen brochure de veeljarige werkzaamheid onzer Vereeniging te kenschetsen.

Zou het mogelijk zijn dat, ruim twee decenniën door een *groep* personen den door haar gevonden «leugen» prefereeren zoude boven de «waarheid» harer tegenstanders? De enkeling moge door eigen belang daartoe gedreven worden, in een samenwerkende gemeenschap is de resultante der uiteenloopende motieven een waarheidzoekende niet waarheidvliedende kracht.

Genoemd betoog — kunstig weefsel van scheeve voorstellingen, lustwarande van stijlbloempjes, vol ironische wendingen — behelst buiten hernieuwd beroep op meermalen omvergeworpen schrikbeelden, in hoofdzaak persoonlijke aanvallen. Zeer terecht vroeg de schrijver daarvoor geen gastvrijheid in ons tijdschrift.

Wijl de vereenigingsbelangen allerminst gediend kunnen zijn met voortzetting van dergelijke, onverkwikkelijke discussiën [1]), is het zeker ongewenscht daarvoor verder de ruimte in het tijdschrift beschikbaar te stellen.

RED.

HERSTELLINGSOORD VOOR RIJKS-AMBTENAREN.

Aan de Rijks-ambtenaren van alle takken van dienst.

Een dezer dagen las ik in de *N. R. Ct.* dat er was opgericht een Ondersteuningsfonds voor uitkeering bij ernstige of langdurige ziekte, ten behoeve van ambtenaren en beambten der posterijen en telegrafie, verpleegd zoowel in eigen woning als in een ziekenhuis of sanatorium.

Het oprichten van dergelijke vereenigingen juich ik ten zeerste toe. Met eene betrekkelijk geringe bijdrage van de leden kan

---

[1]) Het Weekblad voor het Notariaat, N°. 122, de verschijning van de brochure «Na den Veldtocht» aankondigende oordeelt: «Zij, die het Tijdschr. v. K. en L. «volgden, weten, dat in den boezem der Ver. v. K. en L. een heftige, zeer persoon«lijke strijd heeft gewoed over het vraagstuk van het kadaster met bewijskracht..... «Wat ons bij de lezing der gevoerde discussies en ook van deze brochure telkens «heeft getroffen is de sterk persoonlijke wijze van polemiseeren, die bij bijna alle «schrifturen zoo duidelijk op den voorgrond treedt en zeker aan de zaak zelve geen «goed heeft gedaan».

veel ellende, waarin ambtenaren, buiten hunne schuld, door ziekte van hen of van de leden van hun gezin, verkeeren, worden gelenigd.

Wel mag het verwonderlijk heeten dat er voor de ambtenaren der belastingen dergelijke vereenigingen nog niet bestaan. Voor uitkeering bij overlijden bestaat er meer dan een, voor ondersteuning bij ziekte — naar ik meen — geen enkele.

Waar echter «eendracht macht maakt» was het misschien wenschelijk te overwegen of het niet beter zou zijn indien één fonds werd gesticht voor *alle* rijks-ambtenaren.

Het lezen van bovenbedoeld bericht deed bij mij echter weer bovenkomen een reeds lang door mij overwogen plan om te pogen eene vereeniging in het leven te roepen tot het oprichten van een herstellingsoord voor rijksambtenaren, op de wijze zooals dat te Lunteren voor de onderwijzers.

Dáár kunnen worden opgenomen de leden — onderwijzers — en, zoo er ruimte is, ook de leden van hun gezin, van wie de geneesheer verklaart dat opname met het oog op hun gezondheidstoestand *zeer gewenscht* is. Krankzinnigen en patiënten, lijdende aan besmettelijke ziekten (waaronder tuberculose wordt gerekend), alsmede zij, die bedlegerig zijn, kunnen *niet* opgenomen worden, Herstellenden van eene besmettelijke ziekte worden slechts toegelaten, indien uit eene geneeskundige verklaring gebleken is, dat zij — benevens alles, wat zij medebrengen — behoorlijk zijn gedesinfecteerd.

En dat er behoefte aan een dergelijk herstellingsoord bestond, bewijst m. i. het verslag over het exploitatiejaar 1906, waarin te lezen staat dat in dat jaar het aantal patiënten steeg tot ruim 30 per dag, terwijl het aantal patiënten, dat in 1906 wegens plaatsgebrek niet of later dan verlangd werd opgenomen, nog veel grooter was dan in 1905.

Eene nieuwe aanbouw deed echter hopen dat er voorloopig geen gebrek aan ruimte meer zou zijn.

De Commissie van Beheer kon met groote voldoening in haar verslag over 1906 neerschrijven: «Zonder eenige overdrijving kan geconstateerd worden, dat het «Herstellingsoord in eene diep gevoelde behoefte voorziet.»

Rijks-ambtenaren van alle takken van dienst! Aan U de vraag: «Bestaat de behoefte aan zulk een sanatorium ook niet bij U?»

Wie uwer kent niet in zijne omgeving patiënten, wier genezing

zoo goed als zeker zou zijn, anderen wien het zoo veel goed zou doen indien zij gedurende eenigen tijd volslagen rust, gepaard aan goede voeding en verpleging, konden genieten in een luchtig huis in eene aangename, boschrijke streek gelegen? Wie uwer kent ze niet, die dit alles moeten ontberen omdat het tractement van den ambtenaar te gering is om de kosten te betalen, die een dergelijk verblijf buiten medebrengt?

De resultaten in het herstellingsoord te Lunteren waren in 1906 weer «hoogst bevredigend»!

Mede-ambtenaren! Zou het niet mogelijk zijn dat er ook door en voor ons een «herstellingsoord» werd opgericht?

Hoe ik mij de zaak voorstel?

Een herstellingsoord als te Lunteren?

Of ook een inrichting voor beginnende lijders aan tuberculose?

Of de op te richten vereeniging tevens kan werken als ondersteuningsfonds, zoodat de bedellijsten voorgoed tot het verledene kunnen behooren?

Hoe aan het geld voor de oprichting te komen?

Hoe die inrichting in stand te houden?

Of het op den weg van het Rijk en de pensioenfondsen zou liggen om subsidie te verleenen?

Ik wil deze en meerdere vragen, die bij u mochten opkomen, niet pogen te beantwoorden. Zijt ge met mij van oordeel dat de behoefte aan eene dergelijke inrichting bestaat, dan ben ik optimist genoeg te meenen dat in die behoefte *kan* worden voorzien.

De onderwijzers kregen het gedaan.

Zouden dan duizende rijksambtenaren, indien zij de handen ineenslaan, dit ook niet kunnen doen?

Niet dat ik mij voorstel dat het gemakkelijk zal zijn. 't Zal tijd en moeite kosten! En al duurt het dan ook eenige jaren vóór een herstellingsoord voor rijks-ambtenaren zal kunnen worden in gebruik genomen — wordt de behoefte er aan algemeen erkend — laat ons dan er een begin mede maken, al is dat begin ook nog zoo bescheiden.

Wilt het idée in uwe vakvereenigingen bespreken en zijt ge tot een resultaat gekomen, doet dit dan weten aan ondergeteekende, die zich voorstelt — indien zijn voorstel voldoende instemming vindt — in het a.s. voorjaar eene vergadering van afgevaardigden

van uwe vereenigingen en andere belangstellenden bijeen te roepen, waar de zaak kan worden besproken.

U. VAN EERDE,
Inspecteur der Dir. Bel., Invoerr. en Acc.

Harderwijk, Oudejaarsavond 1907.

Con amore voldoen wij aan het verzoek van den heer van Eerde het bovenstaande uit het Weekblad voor de Administratie der Directe Belastingen, N°. 1853, in ons orgaan over te nemen; het geldt hier een denkbeeld, dat ongetwijfeld bij alle leden onzer Vereeniging steun zal vinden. Het Bestuur machtigt ons, zijn voornemen te berichten, deze aangelegenheid op de eerstvolgende algemeene vergadering ter sprake te brengen.

Reeds eerder werden sanatorium en ondersteuningsfonds voor rijks-ambtenaren besproken in N°s. 1590, 1841, 1842, 1843, 1844 en 1845 van genoemd weekblad.

Red.

VEREENIGING VOOR KADASTER EN LANDMEETKUNDE.

Leden der Vereeniging en abonné's op het Tijdschrift die het bedrag van hunne contributie of het abonnement voor het jaar 1908, resp. *f* 5.— en *f* 2.50, per postwissel aan den ondergeteekende wenschen overtemaken, worden uitgenoodigd daartoe overtegaan voor **15 Mei a.s.** Na dien datum zal over het bedrag, verhoogd met de kosten van invordering, worden beschikt.

De Secretaris-Penningmeester,
E. J. A. WEIJGERS.

Amsterdam, Valeriusstraat 18.

Nieuwe leden:

A. Bor,	*landmeter van het kadaster,*	*Amsterdam.*
W. Albers,	*id.*	*id.*
C. van der Wijk,	*id.*	*id.*
J. Brouérius van Nidek,	*civiel-landmeter,*	*Nijmegen.*

G. K. Vos, *adspirant-landmeter van het kadaster,*		*Haarlem.*
M. H. F. Meertens,	*id.*	*Maastricht.*
J. Boerma,	*id.*	*Amsterdam.*
A. van der Deure,	*id.*	*Alkmaar.*

BERICHTEN.

Het heeft Harer Majesteit de Koningin behaagd, bij besluit van 10 Februari 1908, N°. 20:

met ingang van 12 Februari 1908, op het daartoe door hen gedaan verzoek, een eervol ontslag te verleenen aan de heeren:

Mr. E. E. van Raalte, als Minister van Justitie;

Mr. Th. H. de Meester, als Minister van Financiën;

Prof. Dr. J. Kraus, als Minister van Waterstaat;

Mr. J. D. Veegens, als Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel;

met dankbetuiging voor de vele en gewichtige diensten door hen aan Hare Majesteit en aan den lande bewezen;

met ingang van 12 Februari 1908 te benoemen:

tot Minister van Justitie, den heer Mr. A. P. L. Nelissen, raadsheer in den Hoogen Raad der Nederlanden;

tot Minister van Financiën, den heer Mr. M. J. C. M. Kolkman, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal;

tot Minister van Waterstaat, den heer Mr. J. G. S. Bevers, lid van de Eerste Kamer der Staten-Generaal;

tot Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel, den heer A. S. Talma, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Bij Koninklijk besluit van 3 Februari 1908, N°. 50, is benoemd tot bewaarder van de hypotheken, het kadaster en de scheepsbewijzen te *Maastricht,* J. Caland, thans inspecteur der registratie en domeinen van de eerste klasse in de 18e divisie te *Breda.*

Bij resolutie van den Minister van Financiën, d.d. 5 Maart 1908, N°. 58, zijn benoemd tot leden der commissie voor het op 4 Mei a.s. en volgende dagen te houden examen voor de betrekking van landmeter van het kadaster de heeren:

A. W. E. Kwisthout, ingenieur-verificateur van het kadaster te *Roermond,* tevens Voorzitter;

J. A. Enuma, bewaarder der hypotheken en van het kadaster te *Rotterdam*;

J. J. ter Laag, controleur van de grondbelasting te *'s-Gravenhage*;

M. de Vos, landmeter van het kadaster te *Leeuwarden*; en

H. van den Briel, landmeter van het kadaster, werkzaam aan het Departement van Financiën, tevens Secretaris.

Op 29 Januari 1908 is in den ouderdom van 55 jaar overleden de teekenaar van het kadaster V. P. van Steensel van der Aa te *Utrecht*.

Dezer dagen overleed op hoogen leeftijd te den Haag Jacob Kuijper, oud-ontvanger der rijks-directe belastingen, meer bekend als ontwerper en teekenaar van kaarten en als bekwaam aardrijkskundige. Aan zijn noesten arbeid danken wij naast de eerste werken:

Wereldkaart voor den handel, Kaart van het Kanaal en *Aardbeschrijving*, 1857, o.a. nog de volgende cartografische uitgaven:

Groote Kaart van Europa, voor kantoren en school, 1 à 5.000.000, 1861; *Natuur- en staathuishoudkundige Atlas van Nederland*, 1866; *Atlas van Nederland en de Overzeesche Bezittingen*, 1866; *Gemeente-Atlas van Nederland*, ongeveer 1200 kaartjes, 1869 en v.v.; *Orografische en Staatkundige Atlas* met N. W. Posthumus 1880; *Wereld-Atlas* v. h. Nieuws v. d. Dag 1880; *de Republiek der Vereen. Nederlanden 1898.*

Kuijpers arbeid werd in Nederland en in den vreemde zeer gewaardeerd, getuige zijn lidmaatschap van «Gesellschaft für Erdkunde» te Berlijn, van congressen, waar mannen als wijlen Prof. Petermann, van Richthofen, Kirchhoff en nog levenden als Wagner, Gerland, Woerhoff enz. tot zijne vrienden hebben behoord. In Frankrijk was hij medevertegenwoordiger voor Nederland bij de beraadslagingen over de doorgraving van Panama's landengte onder voorzitterschap van Ferd. de Lesseps. Van het Kon. Ned. Aardr. Genootschap was K. medeoprichter en eerelid.

NOG EENIGE AANTEEKENINGEN OMTRENT HET ONTWERP RIVIERENWET.

Het wetsontwerp, waaromtrent we vroeger in dit Tijdschrift (Jaargang XXII pag. 3 v.v.) een en ander meedeelden, ligt thans gereed voor de openbare beraadslagingen in de Tweede Kamer der Staten-Generaal, na daartoe te zijn voorbereid door een Voorloopig Verslag en een uitgebreide Memorie van Antwoord.

In deze stukken heeft reeds een uitvoerige gedachtenwisseling over het wetsontwerp plaats gehad. Aangezien daarbij ook de wetsbepalingen die betrekking hebben op den eigendom van aanwassen, aan bespreking zijn onderworpen, is het zeker niet van belang ontbloot hier bij de geleverde beschouwingen stil te staan. Evenals vroeger, kunnen we ook nu blijven bij die bepalingen, bij welker uitvoering de kadasterambtenaren kunnen worden betrokken.

Bij art. 3 vinden we in 't V. V. opgemerkt dat er leden waren, „die voor een aanwijzing, zóó belangrijk als die van het zomerbed der rivier, de maatstaf van „gewoon hoog zomerwater" en „gewone vloed" te vraag oordeelden. Zij stelden de vraag, of het niet mogelijk is, bij algemeenen maatregel van bestuur de waterstanden aan te geven, welke met voornoemde begrippen overeenstemmen, of anders, op het terrein de grenzen aan te duiden."

De M. v. A. teekent hierbij aan dat de begrippen gewoon hoog zomerwater en gewone vloed „niet te vraag behoeven te heeten, indien rekening wordt gehouden met het feit, dat in elk bijzonder geval naar de voor ieder waarneembare plaatselijke omstandigheden zal beslist moeten worden: en dit te minder, omdat de gekozen grenzen, gelijk in de Memorie van Toelichting werd opgemerkt, samenvallen met hetgeen volgens de jurisprudentie is aan te nemen als de grens der rivieren en stroomen met hunne oevers in den zin van de artt. 577 en 578 B. W. Hieraan kan worden toegevoegd, dat vaststelling, als algemeene regel, van waterhoogten, overeenstemmende met bedoelde begrippen, of wel aanduiding der grenzen op het terrein, den ondergeteekende voor de praktijk niet bruikbaar voorkomt. Het nut van den aan het een of ander te besteden omvangrijken arbeid zou gevaar loopen spoedig door wijziging van omstandigheden verijdeld te worden."

Tusschen de in alle opzichten vage en onduidelijke omschrijving der grenzen van het aan den Staat behoorende rivierbed, volgens het Burgerlijk Wetboek, de schrale gegevens waarmee we ons tot heden hebben moeten behelpen en de in 't V. V. geformuleerde wenschen ligt een groote afstand. Toch zal, althans langs de bovenrivieren (waaronder we verstaan die gedeelten van onze rivieren die niet geregeld aan de werking van eb en vloed onderhevig zijn) de werkelijkheid het verlangen der leden zeer nabij komen. In de praktijk wordt namelijk vrij geregeld de oeverlijn van middelbare rivier (d.i. het gemiddelde der zomerwaterstanden over een zekere periode) als grens van het Rijksrivierbed aangenomen, omdat de bezitsrechten op de oeverlanden ongeveer tot die lijn worden uitgeoefend. De nieuwe wet zal in dit gebruik waarschijnlijk geen verandering brengen, zoodat er praktisch geen verschil zal bestaan tusschen de begrippen «gewoon hoog zomerwater» en «middelbare rivier» en wijl deze laatste waterhoogte geregeld in maten ten opzichte van (Nieuw) Amsterdamsch Peil wordt aangeduid, zal ook de uitdrukking «gewoon hoog zomerwater» in de praktijk wel aan hoogtematen zijn gebonden.

De geringe schommelingen waaraan het peil van middelbare rivier onderhevig is, zijn in de praktijk van geen invloed.

Hoogstwaarschijnlijk zal ook de uitdrukking «gewone vloed» wel heel spoedig door het gebruik omgezet zijn in «middelbare vloed».

Aanduiding van de grenzen op het terrein, wanneer men daaronder wil verstaan blijvende aanduiding — tijdelijke zou geen zin hebben — mag als onuitvoerbaar worden beschouwd.

In Hoofdstuk IV, voor ons het meeste van belang, ontmoeten we eenige wijzigingen.

§ 1 van Art. 16 is thans geredigeerd als volgt:

„Wordt door het Rijk uitbouw verricht uit het oeverland of uit eenig daaraan verbonden werk, door middel van kribben, dammen of soortgelijke waterwerken, dan zal de gerechtigde tot het oeverland het recht van aanwas, bedoeld in art. 651 van het Burgerlijk Wetboek, rivierwaarts van de lijn der begroeiing verliezen, doch in eigendom verkrijgen de strook, gelegen tusschen de lijn der begroeiing en de oeverlijn, voor zooveel deze strook behoort aan het Rijk."

Er heeft hier dus eenige omzetting plaats gehad. Met welke redenen dit geschiedde leert de Memorie van Antwoord, waar we lezen:

„Dat de Redactie onvolledig zoude zijn [1]) kan niet worden toegegeven".

„Volgens art. 651 B. W. zal ingeval van aanwas het eigendomsgebied van het Rijk worden ingekrompen door rivierwaartsche verschuiving der grens ten bate van den gerechtigde tot het oeverland: opheffing van het recht van aanwas brengt dus vanzelf mede, dat deze verschuiving achterwege blijft. Dit laatste afzonderlijk te bepalen, ware alzoo eene noodelooze herhaling. Intusschen wordt de bepaling wellicht verduidelijkt, wanneer het aan Rijksuitbouw te verbinden rechtsgevolg, bestaande in ter zijdestelling van art. 651 B. W., wordt vooropgesteld. De redactie is aldus omgezet."

Het bezwaar in 't V. V. geopperd, dat de aanwas die na den aanleg der werken zal ontstaan buiten de lijn der begroeiing, niet uitdrukkelijk tot eigendom van den Staat wordt verklaard, wordt alzoo door de Regeering niet gedeeld. Het ontwerp breekt dus met het tot heden gemaakte onderscheid tusschen zaken in en zaken buiten den handel m.a.w. het gaat uit van de onderstelling dat geen verschil mag worden gemaakt tusschen privaatrechtelijk — en publiekrechtelijk Staatseigendom.

Deze begrippen vinden we ook gehuldigd in het Ontwerp tot herziening van het Tweede Boek van het Burgerlijk Wetboek. We hadden reeds vroeger (Tijdschrift Jaarg. XV pag. 175) gelegenheid daarop te wijzen.

§ 2 van bovengenoemd artikel luidt thans: „Onder lijn der begroeiing wordt verstaan de lijn, die op eene voor blijvende afpaling geschikte wijze achtereenvolgens de punten vereenigt, waarop de regelmatige begroeiing langs den oever eindigt, met dien verstande, dat deze lijn geacht wordt nimmer verder landwaarts te liggen dan de oeverlijn", is dus zooals blijkt aangevuld met de woorden: op een voor blijvende afpaling geschikte wijze.

Met deze aanvulling is waarschijnlijk bedoeld, de lijn van begroeiing waar noodig tot minder grilligen vorm terug te brengen. Dat er werkelijk die vereenvoudiging door wordt verkregen, mag worden betwijfeld. De «geschiktheid» voor blijvende afpaling is een zeer subjectief begrip; met invoering van dezen, bij plaatsbepaling der wettelijke begrenzing van eigendomsrechten zeker ongewenschten factor, wint de definitie niet in waarde.

De M. v, A. merkt bij dit punt het volgende op:

„Dat de lijn van begroeiing in werkelijkheid grillig kan loopen, wordt

---

[1]) Een opmerking in het Voorloopig Verslag.

toegegeven. Afgezien van het correctief, in het woord „regelmatige" gelegen, worde niet voorbij gezien, dat § 2 niet meer beoogt te geven dan een algemeenen leiddraad, die den invloed ondergaat van de eischen der praktijk, zoo dikwijls hij volgens art. 20 of de artt. 21—23 wordt uitgewerkt.

Niet anders gaat het thans volgens de in het ontwerp overgenomen regelen van het Domeinbestuur, die een proef van jaren hebben doorstaan. Ten overvloede echter is het artikel zoodanig aangevuld, dat de lijn der begroeiing moet worden getrokken op eene voor blijvende afpaling geschikte wijze."

Is het beroep op 't woord «regelmatige» voorkomende in § 2 van art. 16, wel gerechtvaardigd? We zouden geneigd zijn te gelooven dat bedoeld woord hier alleen kan dienen ter nadere aanduiding van het terrein dat wegens zijn regelmatige begroeiing als het eigendom van particulieren moet worden aangemerkt, dat het hier alleen beslist ten aanzien van de begroeiing zelve, dus slechts van invloed kan zijn op de *plaats* der lijn van begroeiing, geenszins op den *vorm*. Ook dan wanneer er niet de minste onzekerheid bestaat omtrent de plaats waar de als regelmatig te beschouwen begroeiing ophoudt, kan (en zal ook meestal) die begroeiingsgrens een zeer onregelmatige gedaante vertoonen.

Dat de «eischen der praktijk» die lijn tot meer regelmatigen vorm zullen terugbrengen, kan, als het ontwerp in den huidigen vorm tot wet wordt, moeilijk verwacht worden. Immers volgens art. 19 «mag met de uitvoering van eenig werk, niet worden aangevangen dan nadat de lijn der (regelmatige) begroeiing, van Rijkswege is uitgebakend.» Contradictoir debat omtrent deze uitbakening is in de wet nergens voorgeschreven, schijnt dus uitgesloten. De van Rijkswege met de afbakening belaste personen, die bij dit werk geen ander richtsnoer hebben dan § 2 van art. 16, moeten zich dus houden aan de grens der regelmatige begroeiing zooals het terrein die aangeeft.

Nu kan wel volgens art. 20, § 1, de lijn der begroeiing bij schriftelijke overeenkomst worden vastgesteld, doch ook in dit voorschrift is van eenige transactie geen sprake. Brengen we de bewoordingen van deze paragraaf in verband met het slot van art. 19: «de teekens moeten blijven staan totdat de lijn der begroeiing is vastgesteld,» dan meenen we allen grond te hebben voor de meening, dat bij de in art. 20 bedoelde akte geen andere lijn kan worden vastgesteld dan de natuurlijke, dus onregelmatige, rivierwaartsche grens der regelmatige begroeiing.

De moeilijkheid door den Wetgever blijkbaar gevoeld, schijnt ook met de aanvulling van art. 16 § 2, niet opgelost.

We zouden nog altijd geneigd zijn, bij 't woord «moeten», voorkomende in de laatste aanhaling, een vraagteeken te plaatsen. Wie op eenigzins vertrouwlijken voet staat met onze groote rivieren, begrijpt dat haar in dezen eenige medezeggenschap toekomt.

Omtrent artikel 17 werd in het V. V. het volgende opgemerkt:

„Enkele leden betwijfelden, of de bepaling, dat de afstanden, waarover de werking van art. 16, § 1, zich uitstrekt, van uit de as van het werk worden gemeten, wel voor alle gevallen doelmatig moet worden geacht. Bestaat het werk uit een enkele smalle krib, dan zal de toepassing der bepaling tot eene uitkomst leiden, die met de kennelijke bedoeling van den ontwerper dezer wetsvoordracht overeenstemt, maar is een werk van minder eenvoudigen aard, dan kan het voorkomen, dat de in het artikel genoemde afstanden, van uit de as gemeten, de grenzen van het werk nauwelijks of niet overschrijden. De aanwas voor het Rijk zoude dan onbeteekenend zijn, misschien geheel ontbreken. Is dat gevolg wel voorzien? Ook zal het niet steeds gemakkelijk zijn te zeggen, waar de as van een werk is gelegen. Over de vraag, of verschillende kribwerken op zich zelf zijn dan wel onderdeelen van één werk, kan verschil van meening bestaan.

De in deze bepaling genoemde afstanden zullen voorts langs de lijn van begroeiing moeten worden gemeten. Hier vooral zal de grillige gedaante dier lijn tot groote bezwaren aanleiding kunnen geven.

Gevraagd werd op welke wijze het terrein, waarover zich de werking van art. 16 uitstrekt, zijdelings wordt begrensd. Men vermoedde, dat die grenzen zouden worden gevormd door lijnen, uit den oever loodrecht op de as der rivier getrokken. Is het niet noodig dienaangaande eene bepaling op te nemen?

Eindelijk werd de vraag gesteld, welke toepassing deze bepaling zal vinden, indien zich, dicht naast het werk, een kil of strang bevindt. Voor dit geval ware, naar enkele leden meenden, eene afzonderlijke regeling te ontwerpen. Eveneens vraagt voorziening het geval van afdamming van een kil door het Rijk. Het schijnt billijk, dat het Rijk dan het recht van aanwas krijgt van de landen, gelegen ter weerszijden van de afgedamde kil."

Behalve de vervanging van de in § voorkomende woorden: «den oever» door: «oeverland», zijn echter in dit artikel geen veranderingen of aanvullingen aangebracht.

De M. v. A. teekent bij de gemaakte opmerkingen het volgende aan:

„Het artikel geeft voorschriften voor de gewone, meest voorkomende gevallen. Op afwijkende gevallen, die nu en dan zich kunnen voordoen, zou het natuurlijk niet letterlijk mogen worden toegepast. Wat deze laatste gevallen betreft, had nauwgezette overweging den ondergeteekende in de overtuiging der Commissie doen deelen, dat de groote verscheidenheid dezer gevallen het stellen van algemeene regelen ondoenlijk maakt. De verhouding wordt dan deze, dat de wet voor de gewone gevallen algemeene regelen geeft, welke zijn uit te werken hetzij bij overeenkomst volgens art. 20, hetzij met inachtneming van de artt. 21—23, terwijl zij de afwijkingen uitsluitend verwijst naar regeling voor ieder bijzonder geval volgens art. 20 of de artt. 21—23, waarbij intusschen art. 17 uitteraard als richtsnoer dient. Opgemerkt worde, dat ook dit strookt met de praktijk onder de Publicatie, die voor geene andere gevallen dan de in art. 17 aangegevene geslaagd is in het vinden van algemeene regelen.

Omtrent het geval van afdamming van killen mag overigens worden opgemerkt, dat, zoodra de afdamming aan het water het karakter van „loopend water" heeft ontnomen, van geen aanwas in den zin van art. 651 B. W. meer sprake kan zijn, en de bedding, die den Staat toekwam, hem ongerept zal verblijven. Hieromtrent zij verwezen naar het arrest van den Hoogen Raad van 8 Februari 1901 (*W. v. h. R.* N°. 7567).

De wet dient aan te geven, langs welke lijn de aangegeven afstanden moeten worden uitgezet. De lijn der begroeiing, die eigendomsgrens wordt, komt hiervoor het meest in aanmerking. Bedenkingen aan hare grilligheid ontleend, zijn boven beantwoord.

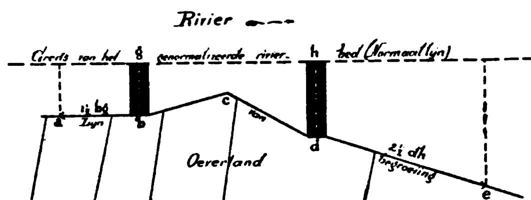
In menig geval zal de grens der werking van art. 16, § 1, door loodlijnen op de as der rivier kunnen worden aangegeven. In krommingen zou dit echter moeilijkheden geven. Ook hier is een algemeen voorschrift in de praktijk niet mogelijk gebleken en wordt de zaak beter overgelaten aan regeling voor elk bijzonder geval."

Deze verdediging van het artikel schijnt niet gelukkig. 't Ligt voor de hand dat de groote verscheidenheid in de gevallen die zich kunnen voordoen, het stellen van algemeene regelen uiterst moeilijk maakt, dit neemt niet weg, dat de voorschriften die ondanks dit bezwaar toch gegeven worden, niet tot tegenstrijdige gevolgen mogen leiden daar waar zij voor directe toepassing vatbaar zijn.

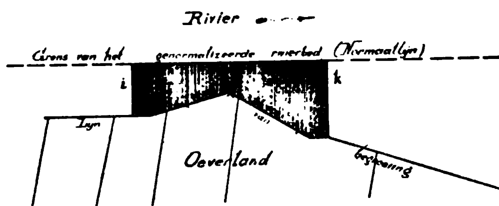
Hoe zeer zulks het geval kan zijn kunnen een paar schetsjes leeren.

Denken we ons een oevergedeelte waarvan de lijn der begroeiing

den vorm heeft van de gebroken lijn *a b c d e*. Wel is waar zal men in de praktijk nimmer een natuurlijke begroeiingsgrens vinden van zoo regelmatig beloop, doch wijl de boven aangeduide moeilijkheden hier minder terzake doen, kunnen die in dit geval buiten beschouwing gelatén worden.

Worden van dit oeverland rivierwaarts uitgebouwd de twee kribben welker assen zijn aangeduid door de lijnen *b g* en *d h*, dan zullen de oeverland-eigenaren hun recht van aanwas verliezen langs het oevergedeelte *a b c d e*. Wordt echter aangelegd een werk zooals de tweede figuur aangeeft, dan blijft langs het oeverland boven en beneden het werk, het recht van aanwas onveranderd aan de oeverlandeigenaren behooren.

Voor dergelijk verschil in de gevolgen van werken die op den stroom en de vorming van aanwassen, boven- en benedenwaarts, vrijwel gelijken invloed uitoefenen, bestaat naar 't schijnt geen redelijke grond.

In de onderstelde gevallen is gemakshalve aangenomen dat de oppervlakte waarin de aanwassen niet meer tot het oeverland zullen behooren, zijwaarts wordt begrensd door uit de, naar den regel van art. 17 § 1 in de lijn van begroeiing bepaalde punten, loodlijnen neer te laten op de as van de rivier, hier ondersteld evenwijdig te loopen aan de grens van 't genormalizeerde zomerbed.

Ook is aangenomen dat omtrent het begrip «lengte van het werk» geen meeningsverschil bestaat en dat die behoort te worden gemeten in een richting loodrecht op die van den stroom, hoewel de bewering dat in 't geval bij de tweede figuur voorgesteld de «lengte» van 't werk gevormd wordt door den afstand *i....k*, niets ongerijmds zou bezitten. Dan behoorde natuurlijk ook in 't eerste geval de «lengte» te worden bepaald door de afmetingen

der kribben gemeten in richtingen achtereenvolgens loodrecht op *b g* en *d h* doch ook dit zou te verdedigen zijn omdat die richtingen overeenkomen met die waarin de lengte van den stroom wordt gemeten.

Is het zeer moeilijk — onmogelijk schijnt wat veel gezegd — een regel aantegeven die in alle omstandigheden kan worden toegepast, een gevolg als de teekeningen doen zien, had gemakkelijk vermeden kunnen worden door te bepalen dat het beginpunt van meting behoorde te zijn het snijpunt van de lijn der begroeiing, niet met de as van 't werk, doch stroomopwaarts en stroomafwaarts resp. met de bovengrens en met de benedengrens daarvan.

De moeilijkheid die het stellen van regelen voor alle bizondere gevallen meebrengt, leidt ongemerkt tot de vraag, of het niet wenschelijk ware de voorschriften nog meer tot enkele hoofdpunten terug te brengen. Het ontwerp treedt naar 't schijnt wel zooveel in bizonderheden dat het, wet geworden, in de toekomst, door iemand wiens belangen daarmee gebaat zouden zijn, wordt genoemd een algeheele regeling van deze materie. Dat het Staatsbelang er slecht mee gediend zou zijn, als die kwalificatie door de jurisprudentie zou worden bevestigd, valt niet te ontkennen.

Ten aanzien van afgedamde killen beroept de M. v. A. zich op een arrest van den Hoogen Raad van 8 Februari 1901, bij welk arrest de eigendomsrechten van den Staat op een afgedamde kil van de Maas onder Herten volledig werden erkend. 't Schijnt dat deze jurisprudentie slaat op een kil of rivierarm die ter weerszijden door een dam werd afgesloten. Heel dikwijls, we gelooven zelfs meestal, wordt in de af te sluiten arm of bocht slechts éen dam gelegd, dan is 't water van dien arm niet zoo volledig tot stilstand gebracht. In die gevallen kon meer dan eens worden opgemerkt dat de oeverlandeigenaren het hun bij art. 651 B.W. toegekende aanwasrecht ongerept wisten te behouden.

Dat de lijn van begroeiing het meest in aanmerking komt als lijn waarlangs de in art. 17 omschreven afstanden gemeten moeten worden — zooals hier in de M. v. A. wordt opgemerkt — schijnt ernstig betwijfeld te mogen worden.

Ook de onmogelijkheid tot het stellen van regelen voor de zijwaartsche begrenzing van 't gebied waarover zich de werking van art. 16 § 1 uitstrekt, wordt naar 't schijnt hier wat heel stellig uitgesproken.

De wijzigingen in de artt. 18 à 24 aangebracht, zijn niet zoo vele dat er voor ons aanleiding in gelegen kan zijn daarbij lang stil te staan. Alleen, het treft eenigszins dat in art. 21 waarvan de aanhef nu luidt: «Bij gebreke van overeenstemming worden» enz., niet vermeld is tusschen welke personen of zaken die overeenstemming behoort te bestaan. We mogen wel aannemen dat het ontwerp hier den Staat en de gerechtigden tot het oeverland op het oog heeft, maar 't kan ook anders worden uitgelegd.

Jammer genoeg, vinden we nergens een opmerking omtrent het voorschrift dat de in art. 21 bedoelde teekeningen op geen kleinere schaal dan van 1 à 1250 mogen worden gemaakt. Afgezien toch van andere bedenkingen lijkt ons die schaal bij uitgestrekte terreinen met groote oeverlandperceelen, te groot voor een duidelijk en gemakkelijk overzicht. De duidelijkheid van een kaart stijgt niet in alle gevallen bij vergrooting van hare schaal.

Art. 25 is eenigszins gewijzigd en luidt thans als volgt:

§ 1. Wordt de ingevolge art. 20 of art. 23 aan de gerechtigden tot het oeverland gekomen strook van de rivier of den stroom afgescheiden door aan het Rijk behoorende aanwassen of andere verlandingen, dan is ieder dier gerechtigden zonder gehoudenheid tot vergoeding bevoegd te vorderen, dat hem, ten dienste van zijn deel in die strook en in het oorspronkelijk oeverland, uitweg naar de rivier of den stroom worde verleend, van ten hoogste drie Meter breedte, te minster schade voor het Rijk. Plaats en richting dezer uitwegen kunnen worden bepaald bij de in art. 20, § 1, bedoelde overeenkomst.

§ 2. Aanleg en onderhoud van den uitweg geschiedt door en op kosten van hem, aan wien uitweg is verleend.

§ 3. Bij gebreke van overeenstemming kan de vordering tot verleening van uitweg volgens § 1 worden ingesteld bij de rechtbank, binnen wier gebied de daarbedoelde strook geheel of ten deele is gelegen.

Omtrent § 1 van dit artikel zegt het V. V.:

„De opmerking werd gemaakt, dat de gerechtigden tot het oeverland, behalve aan een uitweg, dikwijls behoefte zullen hebben aan eene gelegenheid tot laden en lossen aan de rivier. Eene steenfabriek, in een uiterwaard gelegen, welke door Rijksaanwas van de rivier wordt afgescheiden, heeft voor genoemd doel een vrij groot terrein aan de rivier noodig; een weg van 3 meter is daartoe geheel onvoldoende.

Voorts werd een uitweg van 3 meter niet breed genoeg geacht, vooral

niet indien het een gemeenschappelijke uitweg voor meerdere eigenaren is. Wanneer, in zoodanig geval, de weg op zijn aanvangspunt geene grootere breedte heeft, zal het voor de verschillende eigenaren onmogelijk zijn er, ieder van zijn grond, op te komen met den wagen.

Zal over den uitweg ook vee mogen worden toegelaten om uit de rivier te drinken?

Sommige leden stelden de vraag, of een oevereigenaar, ook al strekt zijn eigendom zich ver langs de rivier uit, toch steeds met één uitweg genoegen zal moeten nemen.

De aandacht werd er op gevestigd, dat, indien de uitweg voor meer dan twee eigenaren zal dienen, sommige dezer noodzakelijk over eens anders grond zullen moeten gaan om den weg te bereiken. Zal er van Rijkswege voor gezorgd worden, dat de belanghebbenden elkaar dan de vereischte uitwegen toestaan?

Eindelijk werd in dit verband gewezen op toestanden, met de in dit artikel bedoelde vrijwel overeenstemmende, die wel van rivierverbeteringswerken, met name van afsnijdingen, het gevolg zijn. Ook dan worden soms landerijen, tot dusver aan de rivier gelegen, daarvan afgesneden, door tusschenliggend Rijkseigendom. Het Rijk behoort, naar de meening der leden, die dit punt ter sprake brachten, in zoodanige gevallen uitweg over zijn terrein te verleenen, vooral als voor het verlies van de aanraking met de rivier geene schadeloosstelling is ontvangen."

De M. v. A. teekent hierbij aan:

„Omtrent het geven van gelegenheid tot laden en lossen kan geen algemeen voorschrift worden gemaakt, omdat hiervoor in den regel werken noodig zijn, waarvoor de wet vergunning vordert, en waaromtrent alzoo in elk bijzonder geval met het oog op het rivierbelang moet worden beslist. Afgezien hiervan schijnt de behoefte aan eene wetsbepaling omtrent dit punt met het oog op de praktijk niet groot: bij aanleg van Rijkskribben pleegt het Domeinbestuur aan de gerechtigden tot het oeverland voorkeur van pacht te verleenen op den te verkrijgen aanwas. Door deze praktijk zullen verschillende in het Verslag geopperde bezwaren van zelf worden ondervangen. Het artikel zal het meest beteekenen voor degenen, die om de een of andere reden de geboden voorkeur onbenut laten.

De medegedeelde praktijk doet het den ondergeteekende tevens bij nader inzien minder noodig voorkomen, dat naar mate van omstandigheden slechts gemeenschappelijke uitwegen worden toegestaan. In verband met deze wijziging is de omschrijving van het hier te verleenen recht overgebracht in het enkelvoud.

Daar het onderwerp van dit artikel in de praktijk reeds voorziening pleegt te vinden in overeenkomsten tot grensregeling, is het nuttig voorgekomen hiervan nog melding te maken.

Over Rijkswerken tot rivierverlegging, b.v. afsnijding van bochten, handelt dit ontwerp niet. Maken zulke werken voorzieningen omtrent particuliere belangen noodig, dan dienen deze in elk bijzonder geval te worden getroffen."

Het kan zeker niet gezegd worden dat de belangen van den Staat, bij deze overweging, te zwaar hebben gewogen.

Al is het geen regel, toch komt het veelvuldig voor dat het oeverland sterk geparcelleerd en over veel eigenaren verdeeld is. Verdeeling in tal van eigendomsstrookjes elke van minder dan 3 meter breed, is lang niet zeldzaam. Wijl nu ook in dergelijke gevallen aan de vordering van elken eigenaar tot het verleenen van uitweg moet worden voldaan, kan het gebeuren dat door al de uitwegen de waarde der Rijkseigendommen sterk wordt verminderd, zelfs tot niets wordt teruggebracht. Zeer zwaar zal deze last drukken op aanwassen of aanplempingen die, door hunne ligging langs de groote rivieren bij handelsplaatsen, als handels- of industrieterrein groote waarde zouden kunnen hebben doch dan door al die servituten eenvoudig braak moeten blijven liggen.

Een beroep op de praktijk onder de bestaande wetgeving, die zou leeren dat voor die kleine oeverlandeigendommen slechts bij hooge uitzondering uitweg wordt gevraagd, zou hier niet veel gewicht in de schaal leggen, omdat het verleenen van uitweg thans meer is een welwillende tegemoetkoming van de zijde van den Staat dan een recht van de oeverlandeigenaren. Wordt dit hun als recht toegekend, dan zal zeer zeker steeds van die bevoegdheid gebruik worden gemaakt, ook door eigenaren die vroeger van de omstandigheid (soms een voorrecht) dat hun eigendom aan een openbaar water gelegen was, nimmer hebben geprofiteerd, zelfs ten behoeve van terreinen waarvan 't verkeer met de rivier uiteraard zoo goed als onmogelijk was en van eigendommen die door de aanwassen volstrekt niet van de rivier worden afgesloten.

Strekt het werk zich over eenige lengte langs den oever uit bijv. zooals in de tweede figuur, dan kan het allicht gebeuren, dat een eigendom van de rivier wordt afgesloten door het werk zelf. Voor deze eigendommen bestaat naar 't schijnt, de vordering in zake den uitweg niet, 't is althans moeilijk aan te nemen dat onder «andere verlandingen» van dit artikel ook bedoeld werk zou begrepen zijn. Mogelijk echter zouden de eigenaren van gronden die in de aangeduide omstandigheid geraken, een vordering tot schadeloosstelling kunnen doen gelden naar art. 13.

Waarom in art. 25 nu voorgeschreven is dat «plaats en richting» beide, bij de overeenkomst bepaald kunnen worden is niet duidelijk. In 't begrip: «plaats» ligt toch zeker dat van «richting» opgesloten.

Boven zagen we reeds dat het wetsontwerp, ten aanzien van de rechten op aanwassen ontstaande als gevolg van, althans na de uitvoering van werken door het Rijk, blijkens de door de Regeering gegeven toelichtingen, slechts beoogt het stellen van eenige algemeene regelen die naar de behoeften, door de praktijk voor alle voorkomende gevallen moeten worden uitgewerkt. Waar zooveel gewicht wordt toegekend aan de practische interpretatie der voorschriften, gelooven we niet voorbarig te zijn als we met een beroep op langdurige practische toepassing der thans bestaande wetsbepalingen, de meening uitspreken dat van gemeld Regeeringsstandpunt bezien, het ontwerp zich reeds te veel met bizonderheden inlaat.

We hebben in onze beschouwingen, van vroeger en van thans, gelegenheid gehad er op te wijzen hoeveel voetangels en klemmen de met uitvoering der ontworpen voorschriften belaste personen daarbij op hun weg zullen vinden; we zijn er ons volkomen van bewust dat die opmerkingen geenszins op volledigheid kunnen bogen, doch daarom te meer hebben wij redenen te gelooven dat met het oog op de belangen der praktijk, inkrimping dezer wetsbepalingen gewenscht ware.

Onder de werking der Publicatie van 1806 is van de leemten die 't ontwerp wil aanvullen, niet veel meer gevoeld dan het bezwaar dat geen afdoend antwoord was te vinden op de vraag hoever het rechtsgevolg van den aanleg der rivierwerken zich langs den oever uitstrekt. Ware hierin voorzien geweest, dan zou de praktijk, voor de overeenkomsten tot grensregeling, waarschijnlijk niet om meerdere voorlichting vragen, althans zeer zeker niet om die welke verstrekt wordt bij dit wetsontwerp; het zou haar dan vrij zeker mogelijk zijn voor alle gevallen een bevredigende oplossing te vinden met heel wat minder formaliteiten dan onder de ontworpen regeling zullen zijn in acht te nemen.

DE VRIES.

Gorinchem, Januari 1908.

BIJHOUDING VAN HET REGISTER N°. 69ª.

Algemeen wordt erkend dat de inrichting onzer boekhouding op de hypotheken zeer gebrekkig is, welk gebrek moeilijk anders verholpen kan worden dan bij eene vernieuwing der hypothecaire inschrijvingen. Omgekeerd is deze vernieuwing door de gebrekkige boekhouding noodzakelijk geworden.

De oorzaak van die gebrekkigheid is te zoeken in de wijze van bijhouding van den perceelwijzer, het zoogenaamde register N°. 69ª dat, in de volgorde der kadastrale nommers, direct naar het register van inschrijvingen verwijst.

Bij de inrichting en bijhouding van een nieuwen perceelwijzer zal men natuurlijk trachten de bezwaren, die het bestaande register 69ª aankleven, te vermijden. Die bezwaren spruiten voort uit tweeërlei oorzaak:

1°. worden de doorhalingen der inschrijvingen er niet op aangeteekend;

2°. worden de verwijzingen naar het inschrijvingsregister bij vernommering der perceelen niet overgebracht bij de nieuwe nommers.

Om te kunnen nagaan of een perceel met hypotheek is bezwaard, moet dus worden opgemaakt eene lijst der moederperceelen, waarvan het bedoelde perceel afstamt (of schijnt af te stammen), tot aan het tijdstip van de laatste vernieuwing der hypothecaire inschrijvingen (1879.) De verwijzingen naar de inschrijvingsregisters achter elk moederperceel moeten worden overgenomen op die lijst, en ten slotte moet, door het opslaan dier registers uitgemaakt worden of de aangeteekende inschrijvingen zijn doorgehaald.

De lijst der moederperceelen kan een verwonderlijk grooten omvang krijgen. In bouwterreinen, waar de indeeling van den grond herhaaldelijk is gewijzigd, steeds gevolgd door vernummering bij het kadaster, beloopt voor één perceel het aantal moederperceelen dikwijls tientallen, soms honderdtallen. Komen daarbij nu vele verwijzingen naar het inschrijvingsregister voor, dan moeten soms uren tijds besteed worden om een antwoord te kunnen geven op de vraag of een perceel met hypotheek bezwaard is.

Daarbij komt nog het hoogst bedenkelijke bezwaar dat het antwoord dikwijls in strijd is met de waarheid. Dat komt door

de zoogenaamde «besmetting» met inschrijving, die van de eenzijdige bijhouding van het register 69^a het gevolg is.

Stel een perceel is ontstaan uit twee andere perceelen of perceelsgedeelten, waarvan het eene bezwaard het andere onbezwaard is. In het bijgevoegde voorbeeld (zie blz. 60) is nommer 103 op hulpkaart 1 ontstaan uit nommer 25, bezwaard met twee hypotheken en nommer 26, onbezwaard. Wordt dit perceel weder gesplitst dan kan een nieuw perceel afkomstig zijn hetzij van het bezwaarde, hetzij van het onbezwaarde deel, hetzij van beide deelen van het moederperceel. (Zie hulpkaarten 2 en 3) In het register 69^a is hiervan niets te zien. Wordt bijv. voor nommer 181 (hulpk. 3) de lijst der moederperceelen opgemaakt, dan wijst dat register aan: nommers 155, 103, 26, 25, die naar 3 openstaande inschrijvingen verwijzen (verg. blz. 61), hoewel deze er niet op rusten.

Nieuwe nommers schijnen dus met hypotheek belast, terwijl zij onbezwaard zijn.

De oppervlakte der gezamenlijke moederperceelen kan een 10- of zelfs een 100voud zijn van dat van het perceel, waaromtrent een onderzoek wordt ingesteld; naast dit perceel kunnen 10- of 100tallen perceelen uit dezelfde reeks van moederperceelen zijn ontstaan. Het is als bij een geslachtsboom: één perceel kan een groot aantal voorouders hebben, die voorouders weder een nog veel grooter getal nakomelingen. De «besmetting met hypotheek», uitgaande van één klein moederperceel kan zich ten slotte uitstrekken over eene oppervlakte die honderden malen grooter is.

Nu zal men gemakkelijk inzien dat die besmetting alleen kan ontstaan door vereeniging van bezwaarde en niet bezwaarde (of verschillend bezwaarde) perceelen of perceelsgedeelten.

De conclusie ligt dan ook vlak voor de hand dat men het euvel kan keeren door die vereeniging te verbieden. In beperkte mate geschiedt zulks reeds. Vereeniging van geheele perceelen om geen andere redenen dan dat de scheiding op het terrein is verdwenen, moet thans worden nagelaten. Doch vereeniging van geheele perceelen omvat geen 10 procent van alle vereenigingen.

Vereeniging van perceelsgedeelten, m. a. w. splitsing gepaard met vereeniging (de oude indeeling van het terrein wordt door eene nieuwe vervangen) heeft op dezelfde wijze besmetting tengevolge als vereeniging van geheele perceelen. In het bijgevoegde voorbeeld stelle men zich slechts voor dat de toestand op hulp-

kaart 1 ontstaat door splitsing en vereeniging, bijv. door de oude perceelen 25 en 26 in de lengte middendoor te deelen, men noeme eene der helften nommer 103 en het verloop is geheel gelijk aan dat in het gegeven voorbeeld.

Werd ter voorkoming van besmetting alle vereeniging verboden, dan zouden dus alle perceelgrenzen, eenmaal op de kadastrale kaart voorkomende, blijven bestaan. Op het terrein maakt de eene indeeling plaats voor de andere; op de kaart zouden alle opvolgende indeelingen worden voorgesteld door elkaar in alle richtingen snijdende lijnen. Na vele veranderingen zou de kaart er ongeveer uitzien als een knippatroon bij een dames-modejournaal, met dit verschil dat er geen onderscheid zou zijn tusschen verschillende lijnen. Elk door die lijnen gevormd figuur, ook het microscopisch kleine, zou een afzonderlijk nommer moeten hebben. Is nu slechts een klein deel dier perceelgrenzen op het terrein aanwezig, dan zou het ten slotte zelfs den landmeter niet meer gelukken zich op het terrein te verkennen en het kadaster zou totaal onbruikbaar worden.

Heeft men echter de hypotheken en daarmede het register 69[a] vernieuwd, wordt dit bijgehouden door doorhaling van vervallen aanteekeningen en overbrenging van nog bestaande bij nieuwe nommers, dan kan men gemakkelijk zien of verschillende nommers ongelijk belast zijn en zou dus het verbcd van vereeniging beperkt kunnen worden tot *die* perceelen. Dit is vermoedelijk het denkbeeld van voorstanders van dergelijk verbod. Het geschetste kwaad zou daardoor niet van aard doch wel in omvang sterk verminderen. Hoe beperkt ook, een kwaad zou het blijven. Grenzen die op de kaart en niet op het terrein voorkomen, brengen vooral den leek licht in de war.

Is het echter wel noodig om de gaten van een systeem te stoppen door gaten te maken in een ander systeem? Moet m. a. w. de bijhouding van het register 69[a] noodwendig onbeholpen zijn en verholpen worden door de bijhouding van het kadaster onbeholpen te maken?

Ik wil trachten eene zoodanige bijhouding van dat register te ontwerpen dat die vraag ontkennend kan worden beantwoord.

Zal de bijhouding van het register 69[a] aan de hoogste eischen voldoen dan behoort:

1°. besmetting met hypotheek te worden vermeden zonder

MINUUTPLAN.

50/3 51/7 25	26

HULPKAART 1.

103	52/14 A (Meetbrief 17)

HULPKAART 2.

154	155	156

HULPKAART 3.

	180	181	182

REGISTER N⁰. 69a. GEMTE.................... SECTIE....................

Perceelnommer.	Grootte.	Vervallen nommers.	INSCHRIJVINGEN.	Nieuwe nommers.
25			50/3 51/7	103
26				103
103		25, 26	50/3 (25) 51/7 (25) 52/14 (103 A 17)	154, 155, 156
154		103	50/3 51/7 52/14	
155		103	50/3 (25) 51/7 (25) 52/14	180, 181, 182
156		103	52/14 (103 A 17) 50/3 51/7	182
180		155	50/3 (25) 51/7 (25) 52/14	
181		155	50/3 51/7 52/14	
182		155, 156	52/14 (103 A 17) 50/3 51/7	

Eenige kolommen van den Staat N 75.

Perceelnommer.	Reg. 4.		Soort van eigendom.	Grootte.	Oude perceelen.		
	Deel.	Nr.			Nommer.	Grootte.	
22	23	24	25	26	27	28	29 enz.
103							
					25		50/3 51/7
					26		
154					103		50/3 51/7
155					103		50/3 (25) 51/7 (25)
156					103		52/14 (103 A 17)
180					155		50/3 (25) 51/7 (25)
181					155		
182					155		
					156		52/14 (103 A 17)

CONTRÔLE-KAART.

Deel 50. Nommer 3.

Gemeente...

Sectie A N°. 25.

Vervallen nommers.	Nieuwe nommers.
A 25	103
103	154, (155)
155	(180)

CONTRÔLE-KAART.

Deel 52. Nommer 14.

Gemeente...

Sectie A N°. (103) A. Meetbrief 17.

Vervallen nommers.	Nieuwe nommers.
A 103	(156)
156	(182)

verbod van vereeniging van perceelen of perceelsgedeelten;

2⁰. de aanteekening der inschrijving bij nieuwe nommers te worden overgebracht;

3⁰. bij elk bestaand nommer aanteekening te geschieden van doorhaling van inschrijvingen;

4⁰. overbrenging of doorhaling zoodanig gecontroleerd te worden, dat vergissingen zich steeds verraden.

De oplossing van dit vraagstuk is toegelicht in de bijgevoegde hulpkaarten en formulieren (blz. 60 à 63.)

De opvolgende indeelingen van het terrein zijn op de hulpkaarten voorgesteld.

Op perceel 25 rusten de inschrijvingen $^{50}/_{3}$ en $^{51}/_{7}$, die ter vergemakkelijking van het overzicht in het figuur zijn vermeld. Bij gewone bijhouding van het register 69^a schijnen zij ook te rusten op al de nieuwe nommers die vervolgens ontstaan, n. l, op 103, 154, 155, 156, 180, 181, 182.

In het bijgevoegd model register 69^a vindt men naast elk perceelnummer, in de breede kolom links: de inschrijvingen, die er werkelijk op drukken, rechts: de inschrijvingen die onder eene bijhouding als de tegenwoordige er bovendien op schijnen te rusten (besmetting.) Perceel 181 bijv. is rechtens onbezwaard, het op gewone wijze bijgehouden register wijst 3 besmettingshypotheken aan.

Inlichtingen omtrent een paar teekens, die thans niet gebruikelijk zijn, mogen hier voorafgaan aan de uiteenzetting der wijze van bijhouding.

De aanteekening $^{50}/_{3}$ (25) achter sommige perceelen, bijv. achter nommer 155 in het register 69^a, wil zeggen: de inschrijving $^{50}/_{3}$ rust op dat deel van perceel 155 dat afkomstig is van perceel 25.

De aanteekening 103 A 17 op het register 69^a staat in verband met hypotheek gevestigd op een perceelsgedeelte. Het is bezwaarlijk verkoop of bezwaring van perceelsgedeelten geheel uit te sluiten, bijv. bij veiling in kavels, die dikwijls gecombineerd worden gegund, bij voorloopige contracten aangegaan onder opschortende voorwaarde enz. Dergelijke verkoop of bezwaring behoeft ook niet noodwendig tot moeilijkheden in de boekhouding aanleiding te geven, als maar vaststaat welk perceelsgedeelte wordt bedoeld. Dit is het geval als ambtelijke meting heeft plaats gehad en daarvan een meetbrief in Duitschen of Indischen trant wordt

gedeponeerd aan de bewaring. Wordt die brief door een nommer, worden de daarop voorkomende nieuwe perceelen door letters aangeduid, dan kan daarnaar worden verwezen in de akten en in de boekhouding.

Ter vereenvoudiging van het overzicht is het deel van nommer 103, dat op meetbrief N⁰. 17 door letter A is aangeduid, op hulpkaart 1 door eene stippellijn aangegeven.

De aanteekening 52/14 (103 A 17) in het register 69ᵃ achter sommige perceelen, bijv. achter nommer 182, beteekent nu: de inschrijving deel 52 nommer 14 rust op dat deel van perceel nommer 182 dat, afkomstig van het perceel nommer 103, door letter A is aangeduid op meetbrief N⁰. 17.

De vervallen nommers en daarachter voorkomende aanteekeningen zijn in het register 69ᵃ niet doorgehaald, doch onderstreept. Of doorhaling, bijv. met rooden inkt, de voorkeur verdient, is eene quaestie van practijk, die hier onbesproken kan blijven.

Hoe nu te geraken tot eene bijhouding van het register 69ᵃ als bovenbedoeld?

Mij wil het voorkomen, dat men langs lijnen van geleidelijkheid er van zelf toe komt, voor die bijhouding gebruik te maken van den metingstaat (N⁰. 75) en de noodige gegevens te doen verstrekken door den landmeter.

«Langs lijnen van geleidelijkheid».

In medewerking van den landmeter ligt niets nieuws. Reeds thans beslist hij, buiten alle contrôle van den hypotheekbewaarder om, of de registers een perceelsgedeelte als bezwaard of als onbezwaard zullen aanwijzen, n.l. door de verwijzing tusschen oude en nieuwe nommers in den metingstaat. Moest de hypotheekbewaarder zelf, op grond der hulpkaarten, beslissen welke gedeelten van vervallen nommers in de nieuwe zijn overgegaan, hij zou dikwijls eene andere verwijzing doen dan de landmeter en het dan bij het verkeerde eind hebben, bijv. bij oeverconstateering, grensregeling, redres v./d. kaart enz.

Wilde men het denkbeeld doorvoeren om besmetting met hypotheek te voorkomen door een verbod van vereeniging van perceelen of perceelsgedeelten, indien zij verschillend bezwaard zijn, dan zou de landmeter naast zijne indirecte-meer directe bemoeiing verkrijgen met het register 69ᵃ. Na de bestaande kadastrale omschrijving van de door hem te vernommeren perceelen — den

zoogenaamden «ouden stand» — te hebben doen opmaken, zal hij moeten onderzoeken of die perceelen verschillend bezwaard zijn. In tegenstelling met tegenwoordig zal dat in de toekomst een zeer eenvoudig werk worden, als het register 69ª na de vernieuwing der inschrijvingen zoodanig wordt bijgehonden, dat naast elk nog bestaand nommer alle niet doorgehaalde inschrijvingen zijn vermeld. Dit werk geeft dan tenauwernood eenig tijdverlies, daar de grootte der perceelen van den «ouden stand» toch behoort gecontroleerd te worden, wat door middel van het register 69ª kan geschieden. Aangezien de perceelen, voorkomende in den ouden stand, in het register 69ª verspreid zijn over verschillende bladzijden, zal de landmeter, om de gelijke of verschillende bezwaardheid dier perceelen te bepalen, eenvoudigheidshalve in den ouden stand de verwijzingen naar de inschrijvingen overnemen.

Een verbod van vereeniging van verschillend bezwaarde perceelen of perceelsgedeelten zou moeilijk consequent kunnen doorgevoerd worden. Men zou al dadelijk eene uitzondering behooren te maken bij vernommeringen tengevolge van metingen, verricht met het hoofd- of nevendoel om de gegevens te verstrekken voor het ontslag uit het hypothecair verband der bij een nieuw perceel betrokken gedeelten van oude perceelen. Deed men dit niet, men zou aan al die perceelsgedeelten — die op de kaart soms microscopisch klein zijn — nieuwe nommers moeten geven, die reeds na eenige dagen of weken hun raison d'être zouden verliezen.

In bouwterreinen komt het meermalen voor dat een huis over de grens van ongelijk bezwaarde perceelen heen wordt gebouwd. Men kan aan zulk een huis meer dan één nummer geven. Dit ontmoet echter bezwaar bij den fiscalen ambtenaar, al is dit niet onoverkomelijk.

In 't algemeen geven, zooals reeds opgemerkt, grenslijnen op de kaart, die op het terrein niet aanwezig zijn, aanleiding tot vergissingen, vooral door personen, die weinig kennis van kaarten hebben. Verkeerde aanduiding van kadastrale perceelen in de akten, dus verwarring in de boekhouding, is hiervan het gevolg. Men behoort er alzoo naar te streven het aantal van die lijnen tot een minimum te beperken.

Kan vorming van nieuwe nommers uit verschillend bezwaarde perceelsgedeelten niet geheel worden vermeden, dan ontstaat er opnieuw besmetting, tenzij bij elk later gevormd perceel wordt

aangegeven of en in hoever het inderdaad afkomstig is van de perceelen in het borderel vermeld. In verband met verwikkelingen tengevolge van grensregelingen of zoogenaamde redresmetingen of van het verdwijnen van tusschentijdsche indeelingen, behoort dit werk aan den landmeter te worden opgedragen. Zal dergelijke opdracht gemakkelijk, zonder omhaal en tijdverlies worden uitgevoerd, dan behoort de landmeter bij elk perceel in het register 69[a] te kunnen zien:

1°. of zich een geval van verschillende bezwaardheid voordoet;

2°. welke de oude — in het borderel genoemde — perceelen zijn.

Dit wordt op de reeds aangegeven eenvoudige wijze bereikt, door in die gevallen achter de aanteekening der inschrijving in het register 69[a] het nommer of de nommers van het borderel te vermelden, zoodat de landmeter onmiddellijk de hulpkaarten kan vinden, waarop de bezwaarde perceelen zijn gevormd.

Ten einde den hypotheekbewaarder in staat te stellen die vermelding in het register 69[a] te doen, wordt den landmeter opgedragen ze op te nemen in den metingstaat. (N°. 75) Eene wijziging of vermeerdering van het reeds groot aantal kolommen in dien staat is daartoe niet noodzakelijk. Voor de bedoelde vermelding kunnen in den regel de kolommen 29 en 30 dienen (zie blz. 62) die thans hoogst zelden worden ingevuld. Bij uitzondering, of als het aantal inschrijvingen zoo groot is dat de ruimte in die kolommen niet voldoende is, kunnen ook de volgende kolommen voor dit doel worden gebruikt. Zoo noodig wordt het lijstje der oude nommers, kol. 27, een regel lager begonnen, om den regel voor de gegevens betrekkelijk de balastbare opbrengst open te laten. Is de verwijzing tusschen oude en nieuwe nommers van samengestelden aard, dan kan aanteekening der inschrijvingen bovendien geschieden bij den ouden stand links naast het lijstje der nieuwe nommers. Het zal dan aanbeveling verdienen die aanteekeningen in rooden inkt te stellen.

Langs lijnen van geleidelijkheid komen we van zelf nog een stap verder.

Bij de opmaking der metingstukken heeft de landmeter den ouden stand met de aanteekeningen der inschrijvingen, de hulpkaarten en den metingstaat opengeslagen vóór zich; de dubbele boeking der verwijzing tusschen de perceelsgedeelten oud en nieuw heeft hij verricht, de oude- en de nieuwe toestand staan hem op dat

oogenblik zoo klaar mogelijk voor den geest. De aanteekeningen der inschrijvingen bij nieuwe perceelen met verschillend bezwaarde perceelsgedeelten heeft hij overgenomen. De overbrenging dier aanteekeningen bij de overige nieuwe nommers kan hij aan het personeel der hypotheekbewaring overlaten. Doch . . . hij kan het zelf nu doen in minder dan de helft van den tijd, dien de bewaarder of diens klerk zou behoeven. En daarmee kan weer een ander groot voordeel worden verkregen n.l.: de samenwerking van verschillende ambtenaren voor eene *eenvoudige contrôle* op de overbrenging der aanteekeningen bij de nieuwe nommers in het register 69ª.

Bij de boekingen in dat register ter toepassing van de veranderingen blijkende uit den metingstaat behoeft men zich, bij de doorhaling der vervallen nommers, slechts te overtuigen dat de daarnaast aangeteekende inschrijvingen alle in den metingstaat zijn overgenomen.

Bij de overneming dier aanteekeningen achter de nieuwe nommers kunnen echter fouten worden gemaakt. Bovendien moet er contrôle zijn op andere aanteekeningen in het register 69ª.

Ter opsporing van fouten zouden *contrôle-kaarten* kunnen dienen per inschrijving ingericht. (Zie model op blz. 63.)

Ik stel mij voor dat deze kaarten bewaard worden in volgorde der deelen en nommers en staande in bakken met verplaatsbaar etiquet, aanwijzende de nommers der deelen van het inschrijvingsregister. De kaarten die betrekking hebben op doorgehaalde inschrijvingen worden, na aanteekening van het roiement, achter het etiquet geplaatst. Op deze kaarten worden de kadastrale nommers van het borderel vermeld. Betreffen deze meer dan één gemeente, of een groot aantal nommers, dan worden dubbele of meervoudige kaarten van hetzelfde formaat gebezigd.

De vernommeringen worden uit de staten N⁰. 75 bijgehouden. [1]) Daarna wordt de kaart met het bijgewerkte register 69ª vergeleken, waarbij de fouten in de overneming der aanteekeningen bij de nieuwe nommers aan het licht komen.

Er kunnen echter nog andere fouten in het register 69ª gemaakt worden n.l.:

[1]) Ten behoeve van den druk zijn in het model de vervallen nommers niet doorgehaald doch onderstreept. De nommers die slechts voor een deel zijn belast, zijn tusschen haakjes geplaatst.

1⁰. de aanteekening van de inschrijving kan verzuimd zijn;
2⁰. in de aanteekening van deel en nommer kan eene fout zijn geslopen;
3⁰. die aanteekening kan bij een verkeerd perceelnommer zijn gesteld;
4⁰. de aanteekening der doorhaling [1]) kan verzuimd zijn;
5⁰. die aanteekening kan bij een verkeerd deel en nommer zijn gesteld of
6⁰. achter een verkeerd perceelnommer (bij gedeeltelijk ontslag).

Ter opsporing van deze fouten wordt door vergelijking met de contrôle-kaarten nagegaan of alle aanteekeningen juist zijn:

1⁰. bij de doorhaling van een vervallen perceelnommer. Van de doorgehaalde inschrijvingen behoeft alleen te blijken dat de contrôle-kaarten achter het etiquet staan;

2⁰. bij elke inzage ten behoeve van particulieren. Daarbij is raadpleging der kaarten van nog bestaande inschrijvingen bovendien noodig omdat de nieuwe nommers op het inschrijvingsregister of op het borderel niet voorkomen.

Het kaartenstelsel in de boekhouding heeft, zooals bekend is, vele voordeelen. Het opzoeken gaat vlugger dan in een register. Men kan elke kaart uit de bak nemen, wat de bijwerking ervan en de vergelijking met de registers en staten vergemakkelijkt.

Het nadeel is dat eene kaart verloren kan gaan of op eene verkeerde plaats verdwalen. Dit nadeel legt weinig gewicht in de schaal, daar eene zoek geraakte kaart elk oogenblik door eene andere kan worden vervangen.

Voor de ontworpen regeling is de medewerking van den landmeter noodig geacht. Het hem op te dragen werk is echter in overeenstemming met den aard zijner gewone werkzaamheden en vormt daarnaast slechts eene geringe vermeedering.

De landmeter is de technische ambtenaar, als zoodanig is het zijn werk, bij nieuwe indeeling van het terrein te zorgen voor eene juiste verwijzing van den ouden toestand naar den nieuwen en omgekeerd. Dat hij zulks niet alleen doet ten behoeve van de boekhouding op den eigendom, doch ook ten behoeve van die op de hypotheken en andere zakelijke lasten, kan slechts rationeel

---

[1]) Hoe die aanteekening moet geschieden is een vraag van practijk, die hier onbesproken kan blijven.

heeten. Wordt het werk ter raadpleging van vroegere hulpkaarten, om besmetting met hypotheek te voorkomen, op de schouders van den landmeter gelegd, dan zal hij in enkele gevallen, waarbij uit vereeniging van perceelen verwikkeling en niet onbeteekende vermeerdering van werk te voorzien is, er van zelf toe komen te wikken wat het zwaarste moet wegen; de overeenstemming van kaart en terrein of de voorkoming van moeite en tijdverlies. Niemand beter dan hij is in staat voor elk geval het doorslaan van den evenaar waar te nemen, men kan daarom gerust aan hem de beslissing laten.

I. BOER HZ.

ERRATA.

In de verhandeling over de Stereographische Projectie, Tijdschrift jaarg. 1908, zijn eenige zetfouten gebleven die nog hieronder worden verbeterd.

Bldz. 13 regel 3, tweede lid staat:

$$s - \frac{1}{24}\frac{s^2}{R^2}, \text{ moet zijn: } s - \frac{1}{24}\frac{s^3}{R^2}.$$

Bldz. 16 regels 18 à 22 moeten luiden:

$$OP \,.\, OP' = OM^2 \text{ en}$$
$$OQ \,.\, OQ' = OM^2 \text{ dus}$$
$$OP \,.\, OP' = OQ \,.\, OQ'.$$

Bldz. 17 regel 10 v. o. staat: $K'_{2.2}$, moet zijn: $K'_{1.2}$.

Bldz. 24 staat onder NAARDEN voor log K′ sin ψ' : 3,4580494,8, moet zijn: 3,4588755,9 en voor K′ sin ψ' : 2879,574 moet zijn: 2876.574.

Bldz. 25 staat voor Rhenen log $\sqrt{}$ m_1 m_2 : 316.4, moet zijn : 386.4,
onder ZALT-BOMMEL voor log K′ : 4,5011206,4, moet zijn: 4.5089206,4,
onder GORINCHEM voor log K′ sin ψ' : 4.51 enz., moet zijn: 4.01enz., en voor log K′ cos ψ' : 4,4624506,9_n, moet zijn: 4,4624506,0_n.

TH. L. KWISTHOUT.

EENIGE AANTEEKENINGEN OVER DE WAARSCHIJNLIJKHEIDS-REKENING EN DE THEORIE DER FOUTEN ALS GRONDSLAG VOOR DE METHODE DER KLEINSTE VIERKANTEN.

Inleiding.

Uit een practisch oogpunt beschouwd is het voor den landmeter wel voldoende, als hij zich werktuigelijk op de hoogte heeft gesteld van de eindresultaten, die de fouten-theorie en de methode der kleinste vierkanten hem in schema of formulier aanbieden voor de uitvoering en vereffening van zijne waarnemingen. Toch zal menigeen, daarmede niet tevreden, gaarne nader kennis nemen van de wiskundige grondslagen, waarop die methode berust, vooral sedert daarvan sprake is in de Min: res: d.d. 13 September 1904 N⁰. 42 reg.

Met dat verlangen tot nadere kennismaking komt echter dikwijls het schrikbeeld opdagen: de hoogere wiskunde, die daarvoor noodig is. Evenwel ten onrechte, want om eenige kennis omtrent de fouten te krijgen, heeft men niet meer dan de grondbeginselen der hoogere wiskunde noodig, en enkele maanden van ernstige voorbereiding zijn voldoende, om de theorie der fouten in het platte vlak te kunnen volgen.

Stelde men zich ten eisch, om bijv. de wet der fouten in het algemeen te willen bewijzen, zooals door Bessel en andere mathematici onbeperkt betoogd werd, ja, dan zou men met recht van een schrikbeeld kunnen spreken, omdat daarvoor eene zee van wiskundige kennis gevorderd wordt, maar de integraaltjes, die in de hieronder volgende aanteekeningen voorkomen, en tot hetzelfde doel leiden, zijn zóó eenvoudig, dat ze den meest wankelmoedige niet behoeven te weerhouden, om er eenigen tijd van voorbereidende studie aan te besteden.

Deze aanteekeningen zijn gemaakt naar aanleiding van de colleges, die wijlen Professor Schols aan de toenmalige P. S. heeft gehouden. Allen, die het voorrecht hebben, onder zijn gehoor te zijn geweest,

zullen in groote waardeering zich nog herinneren, met hoeveel duidelijkheid en volkomen beheersching van het onderwerp die onvergetelijke geleerde zijne voordrachten wist te houden. Het spreekt vanzelf, dat deze aanteekeningen niet meer durven zijn dan een gebrekkige vertolking van de woorden, door dien grooten geodeet gesproken; toch worden ze hier weergegeven in het vertrouwen, dat ze menigeen nog goede diensten kunnen bewijzen.

Waarschijnlijkheidsrekening.

Bij het verrichten van metingen zal men meestal tot de ontdekking komen, dat de waarnemingen met fouten zijn aangedaan. Laat men aanzienlijke afwijkingen en vergissingen, dus de grove fouten buiten rekening, dan zullen er, ofschoon de waarnemingen zoo nauwkeurig mogelijk zijn uitgevoerd, toch nog kleine fouten aanwezig zijn; en dit is duidelijk, want hoe zou men met onvolmaakte werk- en zintuigen de volmaaktheid kunnen bereiken? Om die fouten op te sporen zal men zich niet met eene enkele meting tevreden stellen, doch liever eene reeks van dezelfde waarnemingen verzamelen, om daaruit tevens af te leiden, welken invloed de ontdekte fout op de berekening kan hebben. Doch, wanneer men door verschillende metingen ook verschillende waarden heeft gevonden, welke zal men dan daarvan als de juiste, of beter gezegd, als de minst foutieve beschouwen? Het antwoord hierop wordt verkregen door toepassing van:

I de waarschijnlijkheidsrekening, die een onderzoek instelt naar de meerdere of mindere kans der waarheid omtrent proefnemingen;

II de theorie der fouten, die de wetten opspoort, waaraan de fouten onderworpen zijn;

III de theorie of methode der kleinste vierkanten, die de beide voorgaande theorieën aan de practijk dienstbaar maakt.

I. De waarschijnlijkheidsrekening houdt zich bezig met het onderzoek naar den loop van gebeurtenissen, verschijnselen of feiten, en stelt zich ten doel het opsporen van de betrekking, die er voor een verschijnsel bestaat ten opzichte van eene reeks van dergelijke verschijnselen. Heeft men bijv: een bus, waarin 3 witte en 5 zwarte ballen zijn, en vraagt men, wat waarschijnlijker is: om daaruit een witten of een zwarten bal te trekken, dan zal

men 5 kansen voor zwart tegen 3 voor wit hebben, waaruit volgt, dat het trekken van een zwarten bal waarschijnlijker is.

Het aantal malen, waarop zich een verschijnsel in de reeks zal vertoonen, noemt men het aantal gunstige gevallen; het aantal malen, waarop het zich niet zal voordoen, noemt men het aantal ongunstige gevallen, en het geheele aantal van de reeks, waarin het kan ontstaan, noemt men het aantal mogelijke gevallen; dit is dus de som van de gunstige en ongunstige gevallen. In het bovenstaande voorbeeld zijn er alzoo voor het trekken van een witten bal 3 gunstige op de 8 mogelijke gevallen, zoodat de waarschijnlijkheid, om een witten bal te trekken gelijk is aan $^3/_8$ en voor een zwarten $^5/_8$.

Onder de wiskundige waarschijnlijkheid W of kans eener gebeurtenis verstaat men de verhouding van het aantal gunstige gevallen G tot het aantal van alle mogelijke, even waarschijnlijke gevallen M, waaruit volgt:

$$W = \frac{G}{M}.$$

Bij de beschouwing van alle mogelijke gevallen moet men uitgaan van de veronderstelling, dat alle gevallen onderling even waarschijnlijk zijn, want neemt men bijv: bij het werpen van twee muntstukken niet alle even waarschijnlijke gevallen in acht, dan zou men tot eene verkeerde gevolgtrekking komen. Vraagt men daarbij naar de W om minstens éénmaal kruis te gooien, dan kan men 3 gevallen onderscheiden: men kan n.l. dubbel kruis, dubbel munt of munt-kruis gooien. Leidde men nu hieruit de W voor kruis af, dan zou men $^2/_3$ krijgen.

Dit is echter onjuist, want de volledige reeks van gevallen, die zich kunnen voordoen, levert er niet drie, maar vier op, n.l.: dubbel kruis, dubbel munt, munt-kruis en kruis-munt. Van deze 4 «even» waarschijnlijke gevallen, zijn er 3 gunstig voor kruis, zoodat $W = {}^3/_4$.

Men zal dus in dergelijke gevallen de M tot «even» waarschijnlijke gevallen herleiden door werkelijk «alle» gevallen te nemen.

Vraagt men naar de kans, om met een dobbelsteen 3 te werpen, dan zal $W = {}^1/_6$, omdat er maar één 3 voorkomt in de reeks van 6 verschillende nummers, die men gooien kan, doch dan moet er geen enkele aanleiding zijn, waardoor die steen eene

bizondere neiging zal hebben, om 3 of een ander getal aan te wijzen.

Zullen dus alle gevallen even waarschijnlijk zijn, dan moet er ook geen enkele oorzaak bizonder inwerken op een bepaald verschijnsel van de reeks.

Uit de verhouding $\frac{G}{M}$ blijkt, dat de waarschijnlijkheid eene breuk is, waarvan de waarde tusschen 1 en 0 gelegen is, want is $G = M$, dan is de verhouding gelijk aan de eenheid, d. w. z. de gebeurtenis is zeker, omdat alle kansen gunstig zijn, zooals het zeker is, om uit een bus, met enkel witte ballen gevuld, een witten bal te trekken. Is daarentegen $G = 0$, dan is ook $W = 0$, d.w.z. de gebeurtenis is onmogelijk, omdat er geen enkele kans bestaat, zooals het onmogelijk is, om uit een bus, met zwarte ballen gevuld, een witten bal te trekken.

De waarschijnlijkheidsrekening wordt verdeeld in:
1⁰. de theorie der enkelvoudige waarschijnlijkheid;
2⁰. de theorie der samengestelde waarschijnlijkheid;
3⁰. de theorie der totale waarschijnlijkheid.

De eerste theorie behandelt de waarschijnlijkheid van enkelvoudige gebeurtenissen of op zichzelf staande feiten, waarvan hierboven reeds een voorbeeld (het werpen met één dobbelsteen) werd gegeven.

Voor de enkelvoudige waarschijnlijkheid heeft men dus den algemeenen vorm:

$$W = \frac{G}{M}.$$

Uit de waarde $W = {}^1/_6$ bij een dobbelsteen-worp zou allicht kunnen worden afgeleid, dat op de 6 worpen het gevraagde cijfer zich éénmaal moet vertoonen, doch nam men daaromtrent enkele proeven, dan zou er spoedig afwijking gevonden worden. Wordt echter het aantal worpen grooter en grooter genomen, dan zal men de verhouding $G : M$ hoe langer hoe meer tot de waarde van ${}^1/_6$ zien naderen. De beteekenis van de wiskundige waarschijnlijkheid is dan ook eene gemiddelde, en eerst bij een oneindig aantal proeven omtrent een verschijnsel zou de verhouding $G:M$ nauwkeurig daarmede gaan overeenstemmen.

Op welke wijze de waarden G en M bepaald worden kan men met een voorbeeld duidelijk maken.

In een bus zijn 8 ballen, genummerd van 1 tot en met 8; men vraagt naar de W, om er 2 ballen uit te nemen, zóó dat deze met de cijfers 1, 2 of 3 gemerkt zijn.

Het aantal mogelijke wijzen, waarop men 2 ballen uit de bus kan trekken, is het aantal van alle verschillende groepen van 2 cijfers, die men van die 8 nummers kan maken, en dat is, zooals men weet, het aantal combinatiën 2 aan 2 van 8 elementen, of

$$M = C_8^2 = \frac{8 \cdot 7}{1 \cdot 2} = 28.$$

Het aantal wijzen, waarop men 2 ballen met de cijfers 1, 2 of 3 kan trekken, is het aantal van alle verschillende groepen van 2 cijfers, die men van die 3 nummers kan maken, en dit is nu het aantal combinatiën 2 aan 2 van 3 elementen, of

$$G = C_3^2 = \frac{3 \cdot 2}{1 \cdot 2} = 3.$$

waaruit

$$W = \frac{G}{M} = \frac{3}{28}.$$

De tweede theorie behandelt het samenwerken van twee of meer verschijnselen. Deze kunnen onafhankelijk of afhankelijk van elkander zijn. Wanneer eenige gebeurtenissen tegelijkertijd of na elkaar plaats grijpen, dan noemt men dit een samengesteld verschijnsel, en de kans dat dit plaats vindt, eene samengestelde waarschijnlijkheid.

Bij het samenwerken van twee onderling onafhankelijke gebeurtenissen is de samengestelde waarschijnlijkheid gelijk aan het product der enkelvoudige waarschijnlijkheden. Bijv.:

In een bus A zijn 3 witte en 5 zwarte ballen; in een andere bus B zijn er 2 witte en 4 zwarte. Men neemt er eerst een uit A, en dan een uit B. Hoe groot is de waarschijnlijkheid dat ze beide wit zullen zijn?

A. bevat 8, B, 6 ballen. Elke bal uit A kan getrokken worden met een uit B, zoodat op 8×6 wijzen uit de bussen een bal kan genomen worden. Het aantal witte ballen is resp. 3 en 2, zoodat het aantal gunstige gevallen voor het trekken van 2 witte ballen gelijk is aan 3×2, dat is het aantal wijzen, waarop het samentreffen kan plaats hebben. De kans nu, dat er 2 witte ballen getrokken zullen worden, is dus $\frac{3 \times 2}{8 \times 6}$ of $\frac{3}{8} \times \frac{2}{6}$.

Nu is $\frac{3}{8}$ de enkelvoudige waarschijnlijkheid voor A en $\frac{2}{6}$ de enkelvoudige waarschijnlijkheid voor B, waarmede de bovengenoemde eigenschap toegelicht is.

Heeft men in het algemeen voor de twee onderling onafhankelijke verschijnselen 1 en 2 respectievelijk g_1 en g_2 gunstige en m_1 en m_2 mogelijke gevallen, noemt men verder hunne waarschijnlijkheden w_1 en w_2, dan is

$$w_1 = \frac{g_1}{m_1} \text{ en } w_2 = \frac{g_2}{m_2}.$$

Is W de samengestelde waarschijnlijkheid, dan is daarvoor het aantal gunstige gevallen $g_1 \times g_2$, omdat elk der gunstige gevallen van 1 kan samengaan met elk der gunstige gevallen van 2; evenzoo is $m_1 \times m_2$ het aantal mogelijke gevallen, waaruit volgt:

$$W = \frac{g_1 \times g_2}{m_1 \times m_2} = \frac{g_1}{m_1} \times \frac{g_2}{m_2} = w_1 \times w_2$$

waarmede het bewijs is geleverd voor de gemelde eigenschap: De samengestelde waarschijnlijkheid van twee onderling onafhankelijke verschijnselen is gelijk aan het product van de enkelvoudige waarschijnlijkheden.

Past men dezelfde redeneering toe op het gelijktijdig of achtereenvolgens plaats grijpen van meer dan twee onafhankelijke gebeurtenissen, dan krijgt men de algemeene eigenschap:

De samengestelde waarschijnlijkheid W van eene gebeurtenis, die bestaat uit het samenwerken van meerdere onderling onafhankelijke verschijnselen is gelijk aan het gedurig product der enkelvoudige waarschijnlijkheden w_1, w_2, w_3 . . . . . . w_n, of

$$W = w_1 \times w_2 \times w_3 \times \ldots\ldots w_n.$$

Zijn de verschijnselen van elkander afhankelijk, dan krijgt men voor de samengestelde waarschijnlijkheid eene gewijzigde uitdrukking.

Neemt men bijv. uit een bus met 8 ballen, waaronder 3 witte, eerst één bal en daarna nog een, zonder den eersten er weder ingeworpen te hebben, dan vraagt men naar de W, dat ze beide wit zijn.

Voor den eersten bal is $w = 3/8$, en daar deze er niet weder wordt ingeworpen, is de tweede trekking van de eerste afhankelijk

geworden. Voor den tweeden bal wordt $W = 2/7$, omdat er een witte bal was uitgetrokken, waaruit volgt: $W = 3/8 \times 2/7$.

In dergelijke gevallen heeft men dus het product te nemen van de waarschijnlijkheid voor het eene verschijnsel met die voor het andere, nadat het eerste verschijnsel heeft plaats gehad.

Om dit in 't algemeen aan te toonen, beschouwe men de verschijnselen A en B, waarvoor een aantal m mogelijke gevallen zijn; daarbij zijn nu geen andere dan de volgende te onderscheiden:

a gevallen, gunstig voor A en B;
b gevallen, gunstig voor A, ongunstig voor B;
c gevallen, ongunstig voor A, gunstig voor B;
d gevallen, ongunstig voor A en B,

zoodat $m = a + b + c + d$.

De waarschijnlijkheid W, dat ze beide plaats hebben is: $\frac{a}{m}$.

De waarschijnlijkheid voor het plaats hebben van A is: $\frac{a+b}{m}$.

De waarschijnlijkheid voor B is: $\frac{a+c}{m}$.

Heeft A nu plaats, dan is het aantal mogelijke gevallen $a + b$, terwijl het aantal gunstige gevallen voor B dan a bedraagt. In dat geval is de waarschijnlijkheid voor B: $\frac{a}{a+b}$.

De waarschijnlijkheid voor B, die oorspronkelijk $\frac{a+c}{m}$ was, is nu door het plaats hebben van A gewijzigd tot $\frac{a}{a+b}$.

Schrijft men nu de waarschijnlijkheid, dat A en B beide plaats hebben, of de samengestelde waarschijnlijkheid $W = \frac{a}{m}$ onder den vorm:

$$\frac{a}{m} = \frac{a+b}{m} \cdot \frac{a}{a+b}$$

dan is de factor $\frac{a+b}{m}$ de waarschijnlijkheid voor A, en de factor $\frac{a}{a+b}$ de waarschijnlijkheid voor B, maar zooals die gewijzigd werd door het plaats hebben van A.

Men mag ook de volgorde van het plaats vinden der verschijnselen

omkeeren; immers, wanneer B plaats heeft, dan is het aantal mogelijke gevallen $a + c$, terwijl het aantal gunstige gevallen voor A dan a bedraagt. Heeft B nu plaats, dan is dus de waarschijnlijkheid voor A gewijzigd tot $\frac{a}{a+c}$.

Nu is ook $\frac{a}{m} = \frac{a+c}{m} \cdot \frac{a}{a+c}$ en de beteekenis van dit product is: de waarschijnlijkheid voor B vermenigvuldigd met die voor A, zooals ze gewijzigd is door het plaats grijpen van B.

Hieruit besluit men tot de algemeene eigenschap: *De samengestelde waarschijnlijkheid van twee onderling afhankelijke verschijnselen is gelijk aan de waarschijnlijkheid van het eene verschijnsel vermenigvuldigd met die van het andere, zooals die gewijzigd is door het plaats hebben van het eerste verschijnsel.*

Het loont wel de moeite, om deze eigenschap nog even aan een bekend voorbeeld te toetsen.

Zooals men weet, bestaat het dominospel uit 28 steenen. en de waarschijnlijkheid W, om daaruit een bepaalden steen bijv. $\frac{3}{6}$ te trekken bedraagt $\frac{1}{28}$. Voert men nu in het bovenstaande de getallenwaarden van dit voorbeeld in, dan vindt men:

$$A = 3 \qquad B = 6$$
$$a = 1,\ b = 6,\ c = 6,\ d = 15$$
$$m = a + b + c + d = 28$$
$$W = \frac{a+b}{m} \cdot \frac{a}{a+b} = \frac{1+6}{28} \times \frac{1}{7}$$
$$W = \frac{7}{28} \times \frac{1}{7} = \frac{1}{28}.$$

waarmede de proef op de som geleverd is.

Verder is aan de factoren van het product $\frac{7}{28} \times \frac{1}{7}$ bedoelde eigenschap onmiddellijk zichtbaar, want $\frac{7}{28}$ stelt de waarschijnlijkheid voor om een steen met 3 gemerkt te trekken, omdat er 7 dergelijke onder de 28 zijn. Heeft men er nu een van die 7 getrokken, dan is de steen nog afhankelijk van den eisch, dat er tevens een 6 op moet voorkomen en nu stelt $\frac{1}{7}$ die gewijzigde waarschijn-

lijkheid voor, omdat er slechts één steen met 6 gemerkt onder die 7 is.

Men kan ook het vraagstuk, waarbij de verschijnselen van elkaar afhangen, beschouwen als een bizonder geval van datgene, waarbij de verschijnselen onderling onafhankelijk zijn, zooals uit het volgende zal blijken.

Noemt men voor 't verschijnsel A de waarschijnlijkheid w_1, de gunstige gevallen g_1, de ongunstige gevallen o_1 en alle mogelijke gevallen m_1; zij verder voor het verschijnsel B de waarschijnlijkheid w_2, de gunstige gevallen m_2, de ongunstige gevallen o_2 en alle mogelijke gevallen m_2, dan is in verband met de beteekenis van de waarden a, b, c en d uit het vorig bewijs:

$$a = g_1 \cdot g_2$$
$$b = g_1 \cdot o_2$$
$$c = o_1 \cdot g_2$$
$$d = o_1 \cdot o_2$$

waaruit men vindt voor de waarschijnlijkheid W, dat A en B beide plaats hebben

$$W = \frac{g_1 \cdot g_2}{g_1 \cdot g_2 + g_1 \cdot o_2 + o_1 \cdot g_2 + o_1 \cdot o_2} = \frac{g_1 \cdot g_2}{(g_1 + o_1)(g_2 + o_2)} =$$
$$= \frac{g_1 \cdot g_2}{m_1 \cdot m_2}$$

maar $\frac{g_1}{m_1} = w_1$ en $\frac{g_2}{m_2} = w_2$

dus $W = w_1 \times w_2$

d.i.: het product der enkelvoudige waarschijnlijkheden, hetgeen moest worden aangetoond.

Wil men hierop ook toepassen het voorafgaande omtrent verschijnselen, die van elkander afhankelijk zijn, dan vindt men voor de waarschijnlijkheid van A: $\frac{g_1 \cdot g_2 + g_1 \cdot o_2}{m_1 \cdot m_2}$ en door het plaats hebben van A is de waarschijnlijkheid van B gewijzigd tot $\frac{g_1 \cdot g_2}{g_1 \cdot g_2 + g_1 \cdot o_2}$ waaruit voor de samengestelde waarschijnlijkheid volgt:

$$W = \frac{g_1 \cdot g_2 + g_1 \cdot o_2}{m_1 \cdot m_2} \times \frac{g_1 \cdot g_2}{g_1 \cdot g_2 + g_1 \cdot o_2} = \frac{g_1 (g_2 + o_2)}{m_1 \cdot m_2} \times$$
$$\times \frac{g_1 \cdot g_2}{g_1 (g_2 + o_2)} = \frac{g_1 \cdot m_2}{m_1 \cdot m_2} \times \frac{g_1 \cdot g_2}{g_1 \cdot m_2} = \frac{g_1}{m_1} \times \frac{g_2}{m_2}$$

en dus ook hier $W = w_1 \times w_2$.

Ten laatste heeft men de theorie der totale waarschijnlijkheid. Daardoor verstaat men de waarschijnlijkheid van een verschijnsel, dat zich op verschillende wijzen kan voordoen. Dan zijn er natuurlijk ook verschillende gunstige gevallen, en moet men, om de totale waarschijnlijkheid te krijgen, de som nemen van de verschillende of gedeeltelijke waarschijnlijkheden, die er voor dat verschijnsel bestaan. Bijv.: een verschijnsel kan zich op de eene wijze met een aantal g_1, en daarenboven op de andere wijze met een aantal g_2 gunstige gevallen voordoen, terwijl het aantal van alle mogelijke gevallen m bedraagt.

Het totaal aantal gunstige gevallen is nu $g_1 + g_2$, zoodat men voor de totale waarschijnlijkheid volgens de bekende bepaling $\frac{G}{M}$ vindt:

$$\frac{G}{M} = W = \frac{g_1 + g_2}{m} = \frac{g_1}{m} + \frac{g_2}{m} = w_1 + w_2$$

dat is de som der partiëele waarschijnlijkheden.

Men vraagt bijv. naar de W om met een dobbelsteen minstens 5 te gooien. Aan het gevraagde verschijnsel wordt voldaan door 5 of 6 te gooien. Voor elke dezer wijzen van werpen is de $w = 1/6$, zoodat

$$W = w_1 + w_2 = \frac{1}{6} + \frac{1}{6} = \frac{1}{3}.$$

Zijn er nu voor een ander verschijnsel $g_1, g_2, g_3, \ldots\ldots g_n$ gunstige manieren, waarop het kan plaats hebben, en m mogelijke wijzen, dan vindt men door dezelfde redeneering als zooeven voor de totale waarschijnlijkheid

$$W = \frac{g_1 + g_2 + g_3 + \ldots\ldots g_n}{m} = \frac{g_1}{m} + \frac{g_2}{m} + \frac{g_3}{m} + \ldots\ldots \frac{g_n}{m} =$$
$$= w_1 + w_2 + w_3 + \ldots\ldots w_n.$$

Nu moet men bij de berekening van de totale waarschijnlijkheid wel in acht nemen, dat de verschillende wijzen, waarop het verschijnsel zich kan voordoen, elkander uitsluiten, d. w. z. dat die verschillende gevallen niet tegelijk op de éene en op de andere manier voorkomen. Daardoor voorkomt men overtollige berekening of herhaling van die gevallen, die wèl tegelijk op de éene en op de andere manier voorkomen. Om dit duidelijk te maken neme men bijv: het werpen van twee dobbelsteenen *A* en *B*. Daarbij zijn o.a. de worpen 2 met *A* en 5 met *B* óf 5 met *A* en 2 met

B gevallen, die elkander uitsluiten, omdat deze paarsgewijze worpen niet tegelijk kunnen plaats grijpen, ofschoon ze wel eenzelfde verschijnsel opleveren; daarentegen zijn de worpen van dubbele nummers dezulke, die wèl op de eene en op de andere wijze voorkomen, want 6 met A en 6 met B is volkomen dezelfde worp als 6 met B en 6 met A; een daarvan is dus overtollig voor de berekening van de g 's.

De voorwaarde van uitsluiting moet dus in de eigenschap worden opgenomen, waardoor zij wordt: *De totale waarschijnlijkheid is gelijk aan de som der waarschijnlijkheden van de verschillende verschijnselen, die elkander uitsluiten.*

Wanneer bijv: gevraagd wordt naar de kans, om met 2 dobbelsteenen minstens éénmaal 6 te werpen, dan kan zich dat op verschillende wijzen voordoen. Men kan n.l. de 1, 2, 3, 4, 5 van steen A met de 6 van steen B gooien, dus $g_1 = 5$; verder kan men met beide steenen 6 gooien, dus $g_2 = 1$, en dan kan men nog de 6 van A met de 1, 2, 3, 4, 5 van B werpen, of $g_3 = 5$, terwijl $m = 36$, dus

$$W = \frac{5 + 1 + 5}{36} = \frac{11}{36}.$$

Had men de W afgeleid door te stellen w_1 voor $A = \frac{1}{6}$ en w_2 voor $B = \frac{1}{6}$, zoodat $W = \frac{1}{6} + \frac{1}{6} = \frac{12}{36}$, dan had men een der verschijnselen (in casu worpen) tweemaal berekend, en wel den worp van dubbel 6. En deze herhaling moet vermeden worden, vandaar dat wij bij de juiste oplossing ook geen 12 maar 11 gunstige gevallen vonden.

De vraagstukken kunnen ook aanleiding geven, om de totale waarschijnlijkheid toe te passen op samengestelde verschijnselen, en nu zal het niet moeilijk vallen, om de volgende kans te bepalen.

In bus A zijn a witte, en b zwarte ballen; in bus B. zijn a' witte en b' zwarte. Uit elk der bussen wordt een bal genomen; gevraagd de W, dat de eene bal wit, en de andere zwart is.

Wanneer van twee verschijnselen één zeker plaats heeft, dan is de som hunner kansen gelijk aan de eenheid. Om dit aan te toonen heeft men:

Een bus is gevuld met a witte en b zwarte ballen; men vraagt naar de kans, dat bij het trekken van een bal, deze wit of zwart zij.

In het geheel zijn er $a + b$ ballen; de kans om een witten te trekken $= \frac{a}{a+b}$; de kans om een zwarten te trekken $= \frac{b}{a+b}$. De *W*, dat de getrokken bal òf wit òf zwart zij, is dus eene totale, waarvoor men vindt:

$$W = \frac{a}{a+b} + \frac{b}{a+b} = \frac{a+b}{a+b} = 1.$$

Stelt men die waarschijnlijkheden voor door p en q, dan is $p + q = 1$; men noemt q dan de tegengestelde waarschijnlijkheid van p, of de waarschijnlijkheid van het niet-plaatshebben van het andere verschijnsel.

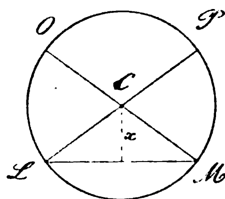
Voor de toepassing van deze eigenschap op een samengesteld verschijnsel, neme men ter oplossing:

In bus *A* zijn a witte en b, zwarte ballen, in bus *B* zijn a' witte en b' zwarte ballen, uit elk der bussen wordt een bal genomen; gevraagd de waarschijnlijkheid, dat ze beide wit of zwart zijn.

De vraagstukken in de waarschijnlijkheidsrekening kunnen dikwijls aanleiding geven tot eene onbepaalde oplossing. Wordt bijv: het aantal mogelijke gevallen oneindig groot, welke waarde of beteekenis moet men dan daaraan hechten? In zulk een geval zal dan ook het aantal gunstige gevallen ∞ moeten worden, of eene onbepaalde waarde verkrijgen; doch ook dan bestaat er eene zekere grenswaarde, welke te bepalen is, daar zij steeds als eene verhouding wordt uitgedrukt.

Om dat toe te lichten, neme men het voorbeeld, waarbij gevraagd wordt, de waarschijnlijkheid te bepalen, dat een wijzer of naald *L P*, die op een cirkelrand (Fig. 1) wordt rondgedraaid, de lijn *L M* zal snijden, welke men op den cirkelrand trekt.

Fig. 1.

Zij $2\,l$ de lengte der naald, x de afstand van het middelpunt *C* tot de snijlijn *L M*. Nu is het aantal mogelijke gevallen ∞, maar toch kan men de waarschijnlijkheid vinden. Let men n.l. op het aantal gunstige gevallen, dan ziet men, dat de naald alleen dan de lijn *L M* zal snijden, als ze komt te liggen op den boog *L M*, of op den boog *O P*; het aantal gunstige gevallen staat tot het aantal mogelijke gevallen, als *boog L M* + *boog O P* staat tot den vollen omtrek, of

$$\frac{g}{m} = w = \frac{bg\ L\ M + bg\ O\ P}{2\ \pi}$$

en daar $bg\ L\ M$ gelijk is aan $bg\ O\ P$, zoo is

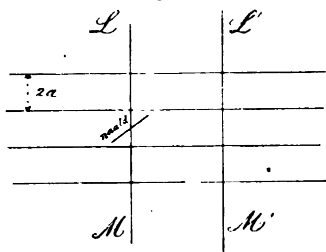
$$w = \frac{2\ bg\ L\ M}{2\ \pi} = \frac{bg\ L\ M}{\pi} = \frac{{}^1/_2\ bg\ L\ M}{{}^1/_2\ \pi}.$$

Nu is ${}^1/_2\ bg\ L\ M = boog\ cos\ \frac{x}{l}$, zoodat men voor de waarschijnlijkheid heeft:

$$w = \frac{2}{\pi}\ bg\ cos\ \frac{x}{l}.$$

Het vraagstuk kan echter meer ingewikkeld worden. Men heeft bijv.: Fig. 2, eenige evenwijdige lijnen op een afstand $2\ a$ op den grond getrokken, men vraagt de waarschijnlijkheid, dat een naald ter lengte $= 2\ l$, die men op den grond laat vallen, eene der lijnen zal snijden.

Fig. 2.

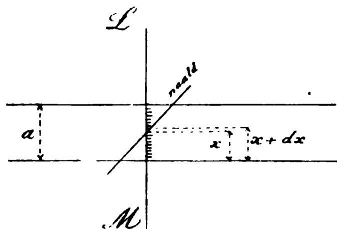

Dit vraagstuk laat zich zeer vereenvoudigen, als men de kans beschouwt, dat de naald op de lijn $L\ M$ zal vallen, daar de waarschijnlijkheid, dat ze op elke andere lijn $L'\ M'$ eene der evenwijdige lijnen zal snijden, toch dezelfde blijft.

Wil men 't gevraagde nog meer vereenvoudigen, dan beschouwe men de helft van den afstand $2\,a$.

Verdeelt men (Fig. 3) dien afstand a in een zeer groot aantal kleine deelen, die onderling op een afstand dx van elkaar verwijderd zijn, dan is de waarschijnlijkheid, dat de naald bijv.: zal vallen tusschen x en $x + dx$, gelijk aan $\frac{dx}{a}$.... (1).

Fig. 3.

Verder is de waarschijnlijkheid, dat de naald een der lijnen zal snijden, volgens 't vorige vraagstuk

$$\frac{2}{\pi}\ Bg\ cos\ \frac{x}{l} \ldots\ldots. (2).$$

Dat nu de naald èn op de lijn $L\ M$ zal vallen, èn eene der lijnen zal snijden, is eene samengestelde waarschijnlijkheid; door 't product van (1) en (2) te nemen, vindt men daarvoor

$$\frac{dx}{a} \cdot \frac{2}{\pi} Bg \cos \frac{x}{l}$$

terwijl men, door de som te nemen van alle dergelijke uitdrukkingen, de totale waarschijnlijkheid W vindt, d. i.

$$W = \int \frac{dx}{a} \cdot \frac{2}{\pi} Bg \cos \frac{x}{l}$$

De grenzen, waartusschen men moet integreeren, zijn, zooals uit Fig. 3 blijkt, $x = l$ en $x = 0$, of

$$W = \int_0^l \frac{dx}{a} \cdot \frac{2}{\pi} Bg \cos \frac{x}{l} = \frac{2}{\pi a} \int_0^l Bg \cos \frac{x}{l}.$$

Door partiëele integratie vindt men

$$W = \frac{2}{\pi a} \left[x \, bg \cos \frac{x}{l} - \int x \frac{d \frac{x}{l}}{-\sqrt{1 - \frac{x^2}{l^2}}} \right]_0^l$$

Door substitutie der grenzen l en 0 verdwijnt de term $x \, bg \cos \frac{x}{l}$, waarna

$$W = \frac{2}{\pi a l} \int_0^l \frac{x \, dx}{\sqrt{1 - \frac{x^2}{l^2}}} = \frac{2}{\pi a} \int_0^l \frac{x \, dx}{\sqrt{l^2 - x^2}} = \frac{1}{\pi a} \int_0^l - \frac{d(l^2 - x^2)}{\sqrt{l^2 - x^2}}$$

$$W = \frac{2}{\pi a} \int_0^l - d\sqrt{l^2 - x^2} = \left[\frac{-2\sqrt{l^2 - x^2}}{\pi a} \right]_0^l = \frac{2l}{\pi a}.$$

Het thans behandelde noemt men de theorema's van de waarschijnlijkheid à priori, omdat deze kan bepaald worden vóórdat het verschijnsel plaats grijpt.

L. F. LEYENDECKERS.

Dordrecht, 1908.

(Wordt vervolgd.)

VAKVEREENIGINGEN VAN AMBTENAREN.

In de tusschen de Regeering en de Tweede Kamer der Staten-Generaal, bij de Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1908 gewisselde stukken, komen de navolgende beschouwingen voor.

Met het oog op de plannen tot wijziging der Statuten van de Vereeniging voor Kadaster en Landmeetkunde is die gedachtenwisseling voor hare leden van actueel belang.

De beraadslagingen, in de Tweede Kamer over de bedoelde onderwerpen gevoerd, zijn opgenomen in het maandblad «De Rechtstoestand», Nos. 69 en volgende.

RED.

Ie HOOFDSTUK. § 5. I en II.

Voorloopig Verslag.

In twee afdeelingen had eene uitvoerige gedachtenwisseling plaats omtrent de houding, welke de Regeering in acht heeft te nemen tegenover de vereenigingen van ambtenaren en militairen. Door sommigen werd hierbij op den voorgrond gesteld, dat de Minister van Financiën, toen hij in 1905 bij de behandeling van het adres van antwoord op de Troonrede dit punt besprak, ten onrechte deze vereenigingen vakorganisaties noemde. Deze uitdrukking werd beschouwd als eene hier niet passende vertaling van het woord trade union, daar trade beteekent ambacht of bedrijf en hier van publieken dienst sprake is.

Sommige leden, die meenden, dat het niet veel afdoet, of men bedoelde vereenigingen al dan niet als vakvereenigingen beschouwt, konden zich den grooten tegenstand, die zij bij velen vinden, niet verklaren. Het spreekt hun inziens vanzelf, dat die vereenigingen niet met gewone vakvereenigingen zijn gelijk te stellen en dat de verhouding van vereenigingen van ambtenaren en vooral van militairen tegenover den Staat eene andere is dan die van vereenigingen van arbeiders tegenover hunne werkgevers, zoodat dan ook niemand het recht van staking voor de eerstbedoelde vereenigingen opeischt. Maar indien dit in het oog gehouden wordt, kon het bestaan en het erkennen van die vereenigingen naar men meende, geen bezwaar opleveren. Deze leden betoogen verder, dat het bestaan van zulke vereenigingen is voortgekomen uit misstanden in de takken van dienst, waartoe hare leden behooren, en dat haar streven is die misstanden weg te ruimen. Zij zijn dus geenszins overbodig, want er komen in alle takken van dienst

ook in het leger, misstanden voor, die verbetering behoeven. Bestaan zulke misstanden niet meer, dan zullen de vereenigingen vanzelf overbodig worden. Hieraan werd toegevoegd, dat deze vereenigingen eerst in lateren tijd zijn opgekomen en zelf nog haren weg moeten zoeken. Ook bij de vereenigingen van arbeiders heeft het tientallen van jaren geduurd, voordat zij goed wisten wat zij wilden, en het standpunt begrepen, waarop zij staan moeten. Tevens heeft het jaren geduurd, voordat de staking, ook door de werkgevers, als een geoorloofd middel van verweer werd beschouwd. Zoo zal, naar men meende. ook veel, wat thans nog vreemd lijkt in het optreden van vereenigingen van ambtenaren en militairen, later geene bevreemding meer wekken en zullen tevens zekere wenschen en eischen, die thans in enkele dier vereenigen worden geuit, daar niet meer worden toegelaten, naarmate men beter gaat begrijpen, welke houding voor deze soort van vereenigingen past.

Andere leden konden zich met deze beschouwingen niet vereenigen. Bij vele dezer vereenigingen bestaat huns inziens een geest van verzet tegen het gezag en hare leiders blijken dikwijls bezield te zijn met de bedoeling dat verzet te sterken. In verband hiermede werd herinnerd aan de spoorwegstakingen in 1903, toen bij de leiders en vele anderen ook een geest van verzet bestond. Deze leden waren van meening, dat het toelaten van vereenigingen van personen, die met een publieken dienst belast zijn, een gevaar voor den Staat oplevert. Vooral geldt dit voor de vereenigingen van militairen, omdat in het leger strenge handhaving van het gezag onmisbaar is. Ook wees men er op, hoe zelfs in een zoo democratisch land als Frankrijk de Regeering tegen de vereenigingen van militairen en ambtenaren optreedt. Het ware een dwaling te meenen, dat zulke vereenigingen zich zullen beperken tot behartiging van de individueele belangen der leden. In 1903 werd zelfs in de Kamer de meening geuit, dat ambtenaren tot staking mogen overgaan met het doel om invoering van algemeen stemrecht te verkrijgen. Die vereenigingen doen alsof zij vakvereenigingen zijn en verliezen dus het onderscheid uit het oog, dat er bestaat in de verhouding tusschen werkgevers en werknemers en tusschen den Staat en de ambtenaren en militairen, welke verhouding eene ondergeschiktheid met zich brengt, die bij de vakvereenigingen niet aanwezig is. Ook meenden deze leden, dat vereenigingen van ambtenaren en militairen niet noodig zijn, aangezien er tegenwoordig ten volle gelegenheid is om klachten bij de Overheid in te brengen. Een ander lid sloot zich bij deze meening aan. Hij achtte de nadeelen van de bedoelde vereenigingen grooter dan de voordeelen, omdat men blijkens de ervaring in die vereenigingen de individueele belangen heeft gesteld in de plaats van de belangen van den dienst en de eischen van het algemeen belang uit het oog heeft verloren.

Door een derde groep van leden werd verklaard, dat het hun leed zou doen, indien de vereenigingen van ambtenaren en militairen geheel verboden zouden moeten worden. Zij meenden, dat tal van zulke vereenigingen nuttig werken en dat, indien eene vereeniging van ambtenaren of militairen op oeconomisch gebied iets voor hare leden vraagt, dit nog geenszins de bedoeling behoeft te hebben om voldoening van dat verzoek af te dwingen. Bepaaldelijk met het oog op vereenigingen van militairen werd nog opgemerkt, dat er voor militairen geenszins een natuurlijk recht bestaat om zich te vereenigen. Waar zij als militairen optreden, zijn zij immers steeds te beschouwen als onderworpen aan militaire tucht. Worden militaire bonden geduld, dan behooren naar het inzien dezer leden ten aanzien van die bonden regelen gesteld te worden.

In verband met de voorafgaande beschouwingen werd tot de Regeering het verzoek gericht, dat zij duidelijk en beslist haar gevoelen zou uiten over de vraag, welke houding door haar voortaan tegenover vereenigingen van ambtenaren en militairen zal worden aangenomen, Sommigen meenden, dat in hetgeen tot dusverre ten aanzien van haar gevoelen over deze vraag bleek, weinig beginselvastheid is te vinden. Voorts werd door eenige leden de meening geuit, dat de gewenschte inlichtingen zouden kunnen worden verkregen door afzonderlijke en uitvoerige beantwoording van de vragen in de vergadering der Kamer van 31 Mei 1907 gesteld. Deze vragen werden gezegd ongeveer neder te komen op de volgende: Welke beteekenis is te hechten aan erkenning van vakvereenigingen door den Staat? Meent de Regeering, dat verschil behoort gemaakt te worden in hare houding tegenover de ambtenaren-leden van vakvereenigingen, al naarmate die vereenigingen overeenkomen met die welke in Frankrijk syndicats en assocations van ambtenaren worden genoemd? Wil zij in dientvakken, waar eene groepsvertegenwoordiging bestaat, vereenigingen erkennen? Wat behoort de taak en werkkring van door de Regeering erkende vereenigingen te zijn: moeten zij zich alleen bezighouden met de arbeidersverhoudingen of moeten zij ook gekend worden in de regeling van den dienst? Hoe beantwoordt de Regeering de hier gestelde vragen ten aanzien van de verschillende soorten van vereenigingen, namelijk die van burgelijke ambtenaren, die van militairen en de gemengde?

Nadere inlichting omtrent deze zaak werd te eer noodig geacht, nu de directeur-generaal der posterijen en telegrafie zich heeft doen vertegenwoordigen op eene vergadering van den bond „De Post", hetgeen door sommigen niet goedgekeurd werd. Gevraagd werd, of dit geschiedde in opdracht of met medeweten van den Minister van Waterstaat; zoo ja, of de Ministerraad daaromtrent geraadpleegd is en in elk geval, hoe het Ministerie hierover denkt. Gaarne zou men verder vernemen, of het wellicht in de bedoeling ligt ook vertegenwoordigers van de Regeering te

zenden naar vergaderingen van den Bond van miliciens en den Matrozenbond.

Ook verzochten sommigen in kennis gesteld te worden met het oordeel van het Ministerie over het schrijven van genoemden directeur-generaal, waarbij hij verklaarde het niet wenschelijk te achten, dat een ambtenaar, werkzaam bij het hoofdbestuur der posterijen en telegrafie, een bestuursfunctie in eene ambtenaarsvereeniging bekleedt.

. . . .

Ook werd gevraagd, hoe het staat met de voorbereiding der regeling van de rechtspositie der ambtenaren en of de Regeering voornemens is die regeling te doen voorafgaan aan die der administratieve rechtspraak.

Memorie van Antwoord.

Bij het debat over het Adres van Antwoord op de Troonrede van 1905 werden aan het Kabinet eenige vragen gesteld, de verhouding tusschen de Regeering en de vakorganisatie rakende. In zijn antwoord sprak de ondergeteekende zeer in het algemeen over het standpunt, dat het Kabinet ten deze innam en bezigde hij voor gewone vakvereenigingen en vereenigingen van militairen en ambtenaren dezelfde uitdrukking. Uit hetgeen de ondergeteekende mededeelde blijkt echter duidelijk dat hij het verschil tusschen die twee soorten van vereenigingen geenszins voorbijzag.

Het standpunt van de Regeering werd en wordt beheerscht door art. 9 der Grondwet, dat het recht van de ingezetenen tot vereeniging uitdrukkelijk erkent en bepaalt dat de wet de uitoefening van dat recht regelt en beperkt in het belang der openbare orde. Deze wet — die van 22 April 1855 (*Staatsblad* N°. 32) — vordert geene machtiging tot de oprichting eener vereeniging en verbiedt vereenigingen, strijdig met de openbare orde, als hoedanig zij, volgens art. 3, aanmerkt elke vereeniging, welke ten doel heeft: ongehoorzaamheid aan of overtreding van de wet of eene wettelijke verordening, aanranding of bederf der goede zeden of stoornis in de uitoefening der rechten van wie het ook zij.

Mits het doel der vereeniging niet valle onder art. 3, zijn dus ook de militairen en ambtenaren bevoegd vereenigingen op te richten.

Het Kabinet is dan ook niet voornemens die oprichting te belemmeren of tegen te gaan, te minder daar het van meening is, dat ook vereenigingen als de evenbedoelde nut kunnen stichten. Een gevaar voor den Staat ziet het daarin geenszins; orde en tucht kunnen en zullen worden gehandhaafd, ook al wordt niet tegen het vereenigingsleven opgetreden. Geven leden eener vereeniging door hunne wijze van optreden blijk, dat zij den aan het gezag verschuldigden eerbied uit het oog verliezen of de voor leger en vloot onmisbare tucht trachten te ondermijnen, dan zal de Minister, wien het aangaat, weten te handelen. Door het vereenigingsleven te hinderen of tegenover de uitingen daarvan zich ontoegankelijk te betoonen,

wordt de goede zaak geenszins gediend; wel daarentegen door de grondwettelijke vrijheid volledig te handhaven, maar elk misbruik, dat men daarvan tracht te maken, tegen te gaan. De Regeering is volstrekt niet blind voor de verschijnselen, die er op wijzen, dat sommige vereenigingen zich niet voldoende doordrongen betoonen van de verhouding van ondergeschiktheid, welke tusschen den Staat en de ambtenaren en militairen bestaat en beslist dient te worden gehandhaafd. Maar daarnaast staan tal van andere vereenigingen, wier wijze van optreden tot gegronde klachten geen aanleiding geeft.

Zooals uit het evenaangevoerde blijkt, is het Kabinet niet voornemens de welwillende houding, tot dusverre jegens vereenigingen van ambtenaren en militairen aangenomen, te wijzigen, doch zal daarbij geen oogenblik worden uit het oog verloren, dat de Regeering en zulk een vereeniging niet staan op voet van gelijkheid. Organen, die als zoodanig tegenover de Regeering rechten zouden kunnen doen gelden, zijn de vereenigingen van ambtenaren en militaren niet; de beslissing, of hetgeen zulk een vereeniging in het belang harer leden wenschelijk of nuttig acht, al dan niet wordt ingewilligd, blijft aan de Regeering. Wie „erkenning" der vereenigingen van ambtenaren en militairen voorstaat en deze opvat in dien zin, dat daardoor de Regeering zich jegens die vereenigingen plaatst op het standpunt van gelijkheid, zooals bestaat tusschen twee partijen, die een overeenkomst aangaan, zal dus de vraag: „erkent dit Kabinet die vereenigingen?" ontkennend beantwoorden. Het zal uit het voorafgaande tevens duidelijk zijn, hoe de Regeering denkt over vereenigingen, welke in Frankrijk met den naam „Syndicats" plegen te worden aangeduid. Overigens blijve ook in dienstvakken, waar een groepsvertegenwoordiging bestaat, daarnaast aan vereenigingen eene plaats gegund. De Regeering is ten volle bereid wenken en opmerkingen van besturen van vereenigingen van ambtenaren en militairen, op gepaste wijze bij haar voorgebracht, in overweging te nemen, niet slechts als zij de arbeidsverhoudingen, maar ook als zij den dienst betreffen, doch eene verplichting om de vereenigingen te kennen, des dat aan regelingen, hetzij van de arbeidsverhouding, hetzij van den dienst, raadpleging der vereeniging zou *moeten* voorafgaan, erkent de Regeering niet. Als algemeene opmerking worde aan hetgeen reeds gezegd is, nog toegevoegd, dat het ondoenlijk schijnt, regelen of grenzen te stellen, aangevende wat geoorloofd en gepast en wat ongeoorloofd en ongepast is te achten; elk bijzonder geval dient op zich zelf te worden beoordeeld.

In verband met hetgeen bij de beraadslagingen over het IX^de^ Hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het loopende dienstjaar over groepsvertegenwoordiging was in het midden gebracht, deelde de Minister van Waterstaat in de Vergadering der Tweede Kamer van 22 December 1906 (*Handelingen*

bladz. 1342, 1ste kolom) mede, den Directeur-Generaal der Posterijen en Telegraphie te hebben aanbevolen inmiddels en zoolang de oprichting der groepsvertegenwoordiging nog niet een voldongen feit zou zijn, met de besturen van de betrokken vereenigingen contact te houden terzake waar hij dat noodig en nuttig zou oordeelen.

Aan dien wenk heeft genoemde hoofdambtenaar gevolg gegeven, onder meer door het doen bijwonen, door een ambtenaar van het Hoofdbestuur, van eene vergadering der afdeeling van den bond „De Post" te Amsterdam, waar Dr. L. HEIJERMANS zou spreken over den gezondheidstoestand der post- en telegraafambtenaren in verband met den toestand van het gebouw aldaar, en zulks met het doel te vernemen, wat door dezen geneeskundige over dat gebouw zou worden gezegd. Evenzoo werd een ambtenaar van het Hoofdbestuur — en zulks met medeweten van voornoemden Minister — aangewezen om de algemeene vergaderingen van 23 en 24 September j.l. te Utrecht, gehouden door afgevaardigden van den bond „De Post", bij te wonen, waar onderwerpen van onderscheiden aard den post- en telegraafdienst betreffende, zouden worden besproken. Van eene eigenlijke vertegenwoordiging van den Directeur-Generaal der posterijen en telegrafie in de bedoelde bijeenkomsten is geen sprake geweest. De genomen maatregel diende om juist te worden ingelicht aangaande de daar behandelde punten, hetgeen algemeen werd op prijs gesteld en nuttig is gebleken, omdat daardoor menig misverstand kon worden uit den weg geruimd.

Waar de Directeur-Generaal bij schrijven van den 4 October j.l. nader heeft doen kennen, dat tegen de vervulling van eene bestuursfunctie in eene ambtenaarsvereeniging door iemand, die werkzaam is bij het Hoofdbestuur, in beginsel geene bezwaren bestaan en in deze meening door den Minister van Waterstaat en door zijne ambtgenooten wordt gedeeld, schijnt de beantwoording van de desbetreffende vraag in het Voorloopig Verslag overbodig.

. . . .

Een voorontwerp betreffende de regeling van de rechtspositie der ambtenaren ondergaat op dit oogenblik in overleg met het Departement van Justitie nadere bewerking. Zoodra deze arbeid zal zijn volbracht zullen over het ontwerp de overige Departementen zijn te raadplegen, hetgeen uitteraard eenigen tijd zal vereischen. Mocht — en dit strekke ten antwoord op een tweede bij het Voorloopig Verslag gedane vraag — de regeling van de rechtspositie der ambtenaren eerder in staat van wijzen zijn, dan de administratieve rechtspraak, zoo zou de Regeering zeker niet ongenegen zijn, voor zoover zulks van haar afhangt, de spoedige afdoening der eerste materie te bevorderen.

REGISTRATIE-EXAMEN 1908.

Opgaven schriftelijk gedeelte.

HYPOTHEKEN EN KADASTER.

Bij proces-verbaal, den 1en Juni 1907 opgemaakt door Notaris X te Y, worden ten verzoeke en in tegenwoordigheid van:

1°. Arend Jansen, koopman;

2°. Bernard Jansen, arts;

3°. Cornelia Jansen, zonder beroep, bijgestaan door haren echtgenoot Willem de Groot, fabrikant, allen wonende te Stratum, in het openbaar geveild en toegewezen:

A. krachtens bevel der arrondissements-rechtbank te 's-Hertogenbosch van 2 April 1907:

1°. een huis en erf te Stratum, bij het kadaster dier gemeente bekend in sectie A onder N°. 224, groot 4 aren 85 centiaren, waaromtrent wordt vermeld, dat ten behoeve van dit perceel eene door verjaring verkregen erfdienstbaarheid van uitzicht bestaat ten laste van het daaraan grenzend perceel tuin, behoorende aan Jan Pieters, landbouwer te Stratum (welk perceel tuin niet nader kadastraal is aangeduid);

2°. een perceel bouwland te Geldrop, bij het kadaster dier gemeente bekend in sectie B onder N°. 375, groot 85 aren;

B. een hypothecaire schuldvordering ten laste van Peter Gerritsen, landbouwer te Geldrop, groot *f* 1600.—, rentende 4 pCt. per jaar. krachtens akte 1 September 1905 voor voornoemden notaris verleden, ingeschreven ten hypotheekkantore te E. den 2en September 1905 in deel 78 N°. 121. (De goederen, waarop de inschrijving drukt, zijn niet kadastraal aangeduid);

C. Diverse roerende lichamelijke zaken.

Alle voormelde goederen zijn geërfd uit de nalatenschap van Karel Jansen, die, zonder legitimarissen na te laten, den 2en Januari 1907 te Stratum is overleden, na bij testament tot zijne erfgenamen te hebben benoemd zijne broeders en zuster Arend, Bernard en Cornelia, allen voornoemd, met bepaling, dat hetgeen door laatstgemelde dientengevolge zal worden verkregen, niet zal vallen in eenige huwelijksgemeenschap, waarin zijn mocht gehuwd zijn of huwen. (N.B. Cornelia Jansen 16 Maart 1907 getrouwd met Willem de Groot, zonder huwelijksvoorwaarden te maken).

Er wordt toegewezen:

a. het vast goed sub A, 1°. aan den verzoeker Arend Jansen voormeld;

b. het vast goed sub A, 2°. aan de verzoekster Cornelia Jansen voormeld;

c. de schuldvordering sub B aan Johan Koning, kassier te Eindhoven.

Partijen geven in de akte toestemming tot overschrijving bij uittreksel. Een dergelijk uittreksel, bevattende de toewijzing der zaken sub A en B, wordt 4 Augustus 1907 ten hypotheekkantore te E (waaronder de gemeenten Geldrop en Stratum ressorteeren) ter overschrijving aangeboden. Daarbij wordt den bewaarder mondeling verzocht den verkoop der hypothecaire schuldvordering in het register, naast de inschrijving deel 78 N°. 121, aan te teekenen.

Gemotiveerd op te geven.

1°. Is bovenbedoelde toewijzing volgens burgelijk en fiscaal recht aan de overschrijving onderworpen?

2°. Kan geëischt worden, dat de bewaarder voldoet aan het mondeling verzoek om den verkoop der hypothecaire schuldvordering naast de inschrijving aan te teekenen?

3°. Welk nut heeft deze aanteekening?

4°. Is de toestemming tot extractsgewijze overschrijving op geldige wijze gegeven; zoo neen, hoe had dit moeten geschieden?

5°. Welke bewerkingen worden door de voorschriften omtrent de hypothecaire boekhouding geëischt naar aanleiding van de indiening van voormeld uittreksel?

6°. Zijn, met het oog op de bestaande wettelijke voorschriften ten aanzien der vermelding van kadastrale kenmerken, ook overtredingen te constateeren en zoo ja, welke?

7°. Hoe moet de kadastrale tenaamstelling der verkochte onroerende goederen geschieden?

VEREENIGING VOOR KADASTER EN LANDMEETKUNDE.

Het Bestuur bericht, dat in antwoord op de circulaire d.d. 4 Maart l.l. *zes* leden zich *tegen* het verleenen van de daarbij gevraagde ontheffing hebben verklaard.

Het voornemen bestaat, het rapport der Commissie van voorlichting en het request aan de Regeering betreffende de tractementen der landmeters te gelegener tijd te publiceeren.

Leden der Vereeniging en abonné's op het Tijdschrift, die het bedrag van hunne contributie of het abonnement voor het jaar 1908, resp. *f* 5.— en *f* 2.50, per postwissel aan den ondergeteekende

wenschen over te maken, worden uitgenoodigd daartoe over te gaan voor **15 Mei a.s.** Na dien datum zal over het bedrag, verhoogd met de kosten van invordering, worden beschikt.

De Secretaris-Penningmeester,

E. J. A. WEIJGERS.

Amsterdam, Valeriusstraat 18.

Nieuwe leden;

P. W. Goetmakers,	*landmeter van het kadaster,*	*Alkmaar.*
C. J. Kluvers,	*adspirant-landmeter van het kadaster,*	*Groningen.*
R. Eefting,	*id.*	*Winschoten.*

BERICHTEN.

Bij Koninklijk Besluit van 13 April 1908 N⁰. 40 is met ingang van 1 Mei d.a.v. aan H. M. L. Bingen te *Roermond* eervol ontslag verleend als landmeter van het kadaster.

Op 24 Maart 1908 is overleden de heer H. H. Dolk, bewaarder van de hypotheken, het kadaster en de scheepsbewijzen te *Heerenveen.*

CIJFERS EN LOGICA.

In de eerste aflevering van dezen jaargang deelde ik enkele cijfers mede van kosten der vernieuwing van het kadaster in het buitenland, daarnaast trachtende met de ten dienste staande statistieke gegevens, een bedrag voor Nederland af te leiden.

Weinig heb ik bij de mededeeling dier onschuldige gegevens kunnen vermoeden, dat zij stof konden leveren voor eene bestrijding in eene brochure van meer dan een vel druks. [1]

Er zullen weinig lezers zijn, die zooveel kennis van- en tevens zooveel belangstelling in dit speciale onderwerp hebben, dat zij de opgaven en berekeningen hebben gecontroleerd. Velen hunner, die vermoedelijk slechts vluchtig of oppervlakkig kennis namen van de brochure, zal allicht de indruk zijn bijgebracht — gesuggereerd zijn — dat er op mijne berekeningen nog al iets valt af te dingen; het ware genot hebben zij dan van de lectuur niet gehad. Daartoe moet men oplettend lezen en tusschenbeide eens achter de schermen kijken. Eerst dan is men in staat de handigheid te bewonderen, waarmee de beteekenis van cijfers wordt gewijzigd en uitkomsten worden verkregen, waarover de nuchtere rekenaar verbaasd staat en waaraan de goochelaar een lesje kan nemen. Eerst dan ziet men het aardig gesol met praemissen en conclusiën, waardoor de logica op den kop komt te staan of beschaamd wegkruipt achter de schermen.

Ik zal door enkele voorbeelden trachten dit duidelijk te maken, voldoende om te doen uitkomen dat mijne cijfers en berekeningen, die als ingrediënten bij de voorstelling hebben gediend, ongedeerd zijn gebleven, zooals zulks bij echte goocheltoeren behoort.

1°. Ter bepaling der vernieuwingskosten van het Nederlandsche kadaster uit dergelijke kosten in het buitenland nam ik «een ge«middelde uit de kosten, verkregen door vergelijking met het «bundertal en die, door vergelijking met het perceelental» (1e afl.

---

[1]) *Stadig over de klippen*, een en ander over de vernieuwing van het kadaster, door C. W. Hoffmann, landmeter van het kadaster te Utrecht, bij H. de Vroede, Utrecht.

bl. 2). Daartoe had ik alzoo te vermenigvuldigen de kosten per hectare volgens buitenlandsche gegevens met het aantal hectaren, dat Nederland bevat, vervolgens, op dezelfde wijze, de kosten, gerekend per perceel, met het aantal perceelen hier te lande en uit die twee uitkomsten het gemiddelde te nemen. Daarbij bleek o. a. dat de gemiddelde grootte van het perceel in de gemeenten van Elzas-Lotharingen, waarin de vernieuwing van het kadaster in 1905 is gereed gekomen, slechts 0,22 hectare bedraagt (blijkbaar waren er vele gebouwde eigendommen onder). De gemiddelde grootte van het perceel in Nederland is 0,71 hectare.

Volgens de brochure wettigt dit nu de «onderstelling, dat voor «de helft van ons land 0,71 hectare evenveel van opmeten kost «als 0,22 hectare in Elzas-Lotharingen» (blz. 6.) Deze fantastische praemisse, omgegoocheld tot een bedrag per hectare voor «bosch en woesté gronden», wordt mij vervolgens in de schoenen geschoven (bl. 10) zoodat gemakkelijk wordt geconcludeerd dat mijne berekeningen onjuist zijn.

2°. Ons land is vermaard wegens zijne vlakke ligging, ruime uitzichten, wijde horizonten. De brochure leert ons dan ook dat slechts 7 procent der oppervlakte met bosch is bedekt, in Elzas-Lotharingen daarentegen 30 procent (bl. 8 noot).

Conclusie: In Elzas-Lotharingen heeft men «naar alle waar«schijnlijkheid een nagenoeg zonder eenige inspanning van alle «zijden toegankelijk terrein, zonder eenige moeite in alle richtingen «te doorkruisen en te overzien» (bl. 8); in ons land daarentegen wordt het overzicht naar bijna alle kanten bemoeilijkt!

3°. Door den schrijver der brochure was vroeger uit de vernieuwingskosten in Elzas-Lotharingen een bedrag voor Nederland afgeleid met geen anderen dan den, zoowel in praktischen- als wetenschappelijken zin onhoudbaren factor der kosten per hectare [1]). Men verwachte nu niet dat hij de eenzijdigheid van zijnen maatstaf zal erkennen, neen, het daarmee gevonden eindcijfer zal door hem worden gered. Daartoe komt hij 10 millioen gulden tekort als wordt uitgegaan van het door mij afgeleide bedrag.

Met verbluffende gemakkelijkheid worden die gevonden.

Eerst 4 millioen gehaald uit de verminking mijner berekening naar het recept in het eerste voorbeeld hierboven.

---

[1]) Tijdschr. K. en L. 1907, bl 141.

Daarna 3 millioen uit de mouw geschud «voor de grootere «bevolkingsdichtheid».

De beschaamde logica achter de schermen ziet er aldus uit: de kosten der vernieuwing van het kadaster hangen af van de bevolkingsdichtheid; Nederland is dichter bevolkt dan Duitschland; de in 1905 hermeten gemeenten van Elzas-Lotharingen behooren tot Duitschland, *ergo*!

Hoe nu te komen aan de nog ontbrekende 3 millioen? Voor onzen schrijver een kleinigheid.

Het oude Fransche kadaster in Elzas-Lotharingen op zijde geschoven, naar de eigenaars op het terrein en elders een onderzoek ingesteld, kosten: niemendal. In ons land moet voor het verband tusschen het oude- en het nieuwe kadaster een metingstaat worden opgemaakt. Voor dit eenvoudige werk — waarvoor een teekenaar zich met enkele centen per perceel rijkelijk beloond zou achten — 70 cent per perceel gerekend, en ziedaar!

4⁰. De vernieuwingskosten voor het kadaster in Frankrijk zouden door mij te laag zijn aangeslagen, omdat ik ten onrechte de kosten van schatting der belastbare opbrengst in mindering had gebracht.

Hoe suggestief eene bewering, gelanceerd op een toon van zekerheid en gesteund door eene specificatie, werken kan, ondervond ik zelf door te geraken onder den invloed van het vermoeden, dat ik mij vergist moest hebben. Twijfel ontstond echter door de wonderlijke opgaaf der bron in de brochure (bl. 11) nl. een niet vermelde bladzijde van een ongenoemd werk van zekeren majoor Rothamel. Sla dat maar eens op! De vroeger door mij opgegeven (Handelingen Notarieele-Vereeniging 1900, bl. 27) officiëele bronnen nogmaals raadplegende, nl. de processen-verbaal der Fransche Staatscommissie die de enquêtes naar de kosten instelde, bleek mij, dat van een vergissing geen sprake kan zijn. In deel 6 bl. 522 wordt zelfs de wijze van schatten aangegeven.

5⁰. De statistiek «de verzamelde zorgvuldig gerangschikte «getallen» moeten «met verstand en overleg worden gebezigd, «waarin ligt opgesloten ook in verband met elkander» aldus het prijzenswaardig richtsnoer, naar 't welk de schrijver zal te werk gaan.

Eene afleiding der kosten voor Nederland uit die voor Frankrijk door bepaling van drie verhoudingen, nl. tusschen het aantal hectaren, het aantal perceelen en het aantal eigenaars, zooals door

mij is beproefd in de Notariëele Vereeniging (Handelingen der vergadering van 29 September 1900, bl. 28) kan zijne goedkeuring niet wegdragen. In 1907 scheen één factor van vergelijking hem nog voldoende, in 1908 acht hij een combinatie van drie factoren door mij in 1900 gebruikt, onvoldoende.

Ge verwacht nu dat naast de 3 genoemde factoren nog andere onder cijfers en «met verstand en overleg ook in verband tot «elkander» in rekening zullen gebracht worden? Maar dit zou slechts ordinaire logica zijn.

De bevolkingsdichtheid komt weer ten tooneele. Werp haar niet tegen dat haar invloed reeds tot uitdrukking komt in het perceelental, en zelfs veel juister — ook in verband met huurkazernes ginds, éénfamiliewoningen hier. Het baat u niets. Zij treedt op den voorgrond, verduistert de andere factoren, die ten slotte geheel verdwijnen.

Frankrijk heeft ruim 7-maal zooveel inwoners als Nederland, *ergo*: de vernieuwing van ons kadaster kost bijna 1/7 van die in Frankrijk (bl. 12).

«Men zal deze berekening, omdat er geen hectaren en perceelen «in voorkomen, dwaas noemen, toch heeft men daartoe geen reden, «zij is heusch niet als scherts bedoeld» (bl. 12).

Wie door die verzekering niet voldaan is heeft blijkbaar geen oog voor hoogere komiekigheid!

I. Boer Hz.

NASCHRIFT.

Bij een bezoek aan het kantoor voor «Kataster und Vermessungswesen» te Straatsburg heb ik o.a. geinformeerd of ook de kosten der hermeting van steden begrepen zijn in de opgegeven gemiddelde kosten per hectare in Elzas-Lotharingen. Bij het bevestigend antwoord werden mij vertoond de kadastrale kaarten op schaal 1 á 250 en de veldwerken van Straatsburg, waaruit bleek dat geen moeite en kosten gespaard waren om een nauwkeurig resultaat te verkrijgen. De muren tusschen de huizen in de binnenstad, die eene dikte hebben varieerende tusschen 20 en 100 centimeters, zijn opgemeten in 3 lijnen: de buitenkanten en de eigendomsgrens, die geenszins altijd in het midden ligt. Op

menige plaats werd een muur doorboord om de dikte te bepalen of verband in de meting te brengen!

Ook de kosten voor de bewonderenswaardige zincografische reproductie van kaarten en veldwerk zijn onder de kosten per hectare begrepen.

Dit alles had de schrijver van «Stadig» ook kunnen weten en behooren te weten voor hij bij herhaling verzekerde dat «de zoo «kostbare stedelijke opnemingen naar alle waarschijnlijkheid slechts «in geringe mate in de Elzas-Lotharingsche statistiek verwerkt «zijn». Daartoe is niet noodig «veertien dagen kromgebogen over folianten» door te brengen of een buitenlandsche reis te ondernemen; door een briefje aan een deskundige in het Rijksland had hij zich zekerheid kunnen verschaffen. B.

REGISTER 69[a].

Met beleefde dankbetuiging voor de toezending van een overdruk, kom ik gastvrijheid vragen voor een enkel woord naar aanleiding van het artikel: «Bijhouding van het Register N⁰. 69[a]», door den heer I. Boer Hzn. geschreven.

Met groote belangstelling heb ik dat artikel gelezen en herlezen, en er veel in gevonden, wat aantrekkelijk voorkomt; maar er ook wel iets in gemist, dat ik gaarne hierbij besproken had gezien.

Natuurlijk zal ik kort zijn en mij tot enkele opmerkingen bepalen.

Schrijver bespreekt de inrichting, welke het reg. 69[a] z.i. zal moeten verkrijgen, na vernieuwing der thans bestaande inschrijvingen, en gaat daarbij van de onderstelling uit, dat ons Burgerlijk recht, ten aanzien van den grondeigendom en de zakelijke rechten, niet van stelsel verandert. Eene inrichting der boekhouding in den geest van het Duitsche Grondboek wordt niet besproken, de gedachte er aan blijkt zelfs niet aanwezig te zijn geweest. Van het standpunt van den heer Boer had ik anders verwacht. Hij zal, naar ik vermoed, de overtuiging hebben, dat verandering van stelsel nog niet in de lucht zit.

Ik behoef daarop dan ook niet in te gaan, maar kan mij be-

palen tot het reg. 69^a, zooals de heer Boer het wenscht te regelen.

Wie met het reg. 69^a vertrouwd is, weet hoe omslachtig en tijdroovend thans het zoeken naar den hypothecairen toestand van vaste goederen is; de tallooze vermetingen en de menigvuldige, reeds doorgehaalde inschrijvingen veroorzaken steeds weer dezelfde moeite en omslag en door de *aanteekening der doorhalingen* en het *overbrengen van bestaande inschrijvingen* naar de nieuwe perceelen in het reg. 69^a, zou veel werk voorkomen worden bij het onderzoek naar de bezwaardheid; terwijl men nu menigwerf de menschen de stad moet insturen met verzoek, over een uur of meer maar eens terug te komen, in de hoop dat men ze dan antwoord zal kunnen geven.

Nu reeds heb ik in enkele, veel moeite gevende gevallen, den toestand van de bezwaardheid in het reg. 69^a aangeteekend, was dit steeds bij alle perceelen na vermeting geschied, dan zou het geven van inlichtingen heel wat eenvoudiger zijn.

De hiervoor vermelde wijze van behandeling van het reg. 69^a, is dan ook reeds vroeger voorgesteld door de Vereeniging van Bewaarders van de Hypotheken en het Kadaster. Die bewerking zou buitengewone zorgvuldigheid eischen, maar is uitvoerbaar. Wie de gevolgen van fouten zal hebben te dragen, kan hier onbesproken blijven.

De heer Boer wil bovendien aanteekeningen doen stellen, omtrent de afkomst der hypotheken op gedeeltelijke perceelen en verwijzing naar meetbrieven, alles in het reg. 69^a; dan nog in de Staten 75 over een en ander licht doen opgaan; en eindelijk kisten met losse kaarten er naast zetten voor contrôle, zoodat eigentlijk bij den Landmeter de beslissing komt, of een perceel al dan niet bezwaard is. En daartoe komt de schrijver langs lijnen van geleidelijkheid.

Zeker, zeker, waar komt men al niet langs zulke lijnen! Men kan er ook langs afzakken in een afgrond. De boeking zou zoo omslachtig worden, en de aanteekening zoo ingewikkeld, dat er niets bij gewonnen werd. En wat bovendien ook niet ontgaan werd met een geleidelijk lijntje, dat is het kwaad uit het verbinden en ontslaan van niet behoorlijk omschreven perceelsgedeelten voortvloeiende. Hoe menigmaal worden gedeelten verkocht, verbonden en ontslagen, «zooals is afgepaald», zonder meer. Die

afpaling is er dan soms ook naar, als er al werkelijk een stokje bij gestoken is.

Of er is eene aanwijzing van «ongeveer zooveel are westelijk», en dergelijke.

Nu komt na eenigen tijd een landmeter en neemt de grenzen op, welke hij dan vindt; soms keert hij onverrichter zake terug, omdat de beweerde afpaling niet heeft plaats gehad.

Is er wel eene opmeting kunnen geschieden, dan staat het toch in deze gevallen nog niet vast, dat het nieuwe perceel ook werkelijk het bedoelde gedeelte van het oude perceel is.

Aan deze bezwaren komen de voorgestelde maatregelen niet tegemoet. De praktijk redt zich thans veelal door in koopakten, borderellen of akten van royement eene verklaring op te nemen, waarbij belanghebbenden zich bij voorbaat onderwerpen aan de latere te naam stelling. Dan kan de bewaarder — na de uitmeting — in het register van inschrijvingen eene kantteekening (met potlood) stellen, om aan te wijzen, op welke nieuwe nummers hij beschouwd wil zien, dat de hypotheek nu rust; het personeel heeft daarvan een groot gemak, omdat het zich bij elke volgende inzage er aan kan houden.

Door, evenals in Duitschland, *alleen geheele* nummers in de hypotheekregisters toe te laten, ware hierin, afdoende, te voorzien; of — de Staat moest den bewaarders machtigen om elke meting als de door partijen beoogde aan te nemen, voor risico van den Staat; een risico die wellicht in hoofdzaak in theorie bestaat, maar daarom toch niet is weg te praten.

De bezwaren, uit het vereenigen van verschillend belaste gedeelten voortvloeiende, zijn daarmede echter niet opgeheven; de voorziening hierin door het Duitsche Wetboek hangt samen met de daar geldende inrichting.

De heer Boer heeft eindelijk heel aardige ontwerpen gemaakt, doch van heel eenvoudige gevallen; — als men ze wilde toepassen op meer ingewikkelde, zou het groote gevaar van te ingewikkeld werk spoedig blijken. Het technische werk (de meting) en de boekhouding moeten m. i. streng uit elkaar gehouden worden; de landmeter is en blijve voor het eerste geroepen, de bewaarder voor de laatste, anders komt er verwarring. Ik kan hier niet in nadere behandeling van onderdeelen vervallen; mijne beschouwingen werden reeds al te lang.

Alleen wil ik er nog eens de aandacht op vestigen, dat vernieuwing van inschrijvingen, die bijv. 15 jaren oud zijn (en dat steeds weer, van jaar tot jaar, dus niet voor ééns), op den duur aan vele nu gevoelde bezwaren zal tegemoet komen, waar zich anders steeds nieuwe bij zouden voegen.

Met alle waardeering van de voorstellen van den heer Boer meen ik toch, dat ze ons niet *uit* de put zullen helpen.

H. BURGER.

Winschoten, Mei '08.

REGISTER 69[a].

In de 2e afl. van dit tijdschrift, hetwelk ik j.l. Zaterdag ontving nam ik met ingenomenheid kennis van een artikel van de hand van den heer I. Boer Hzn. over de Bijhouding van het Register N⁰. 69[a]. Die ingenomenheid behoef ik den geachten steller van het artikel zeker niet te betuigen, waar hem uit een onderhoud, dat ik een dag of veertien te voren met hem mocht hebben, kon blijken dat ik die bijhouding in hoofdzaak op dezelfde wijze zou wenschen.

Ook sluit deze niet in, dat ik in alle onderdeelen met hem instem, al is het niet mijne bedoeling, die kleinigheden uiteen te zetten. Slechts voor eene enkele opmerking meen ik eene uitzondering te moeten maken en wel, waar op bl. 66 beweerd wordt, dat het niet vereenigen van twee ongelijk bezwaarde perceelen in geval van stichting van één gebouw op beide perceelen, bij den fiscalen ambtenaar (zou ambtenaar van den Fiscus niet juister zijn?) bezwaar ontmoet.

Ook de onjuistheid dezer kleinigheid zou ik onopgemerkt zijn voorbijgegaan, indien ik niet meermalen bij den technischen dienst op dit dwaalbegrip was gestuit. Uitsluitend daarom neem ik de moeite dit tegen te spreken.

H. P. CRAMER.

Arnhem, 11 Mei 1908.

STEREOGRAPHISCHE PROJECTIE.

NASCHRIFT.

De heer Meijer was zoo vriendelijk mij te wijzen op eene minder gelukkige redactie der afleiding van ε op pag. 16 van den loopenden jaargang.

Die afleiding is meer correct wanneer men de laatste alinea van pag. 15 en de eerste vier regels van pag. 16 vervangt door:

De grootheden ρ en K' in deze formule hebben betrekking op de kaart met de vergrooting 1 in het centrale punt en komen in lengte overeen met $\frac{\rho}{m_0}$ en $\frac{K'}{m_0}$ in de kaart met m_0 als vergrooting in dat punt; zoodat daarbij sin ε overgaat in

$$\sin \varepsilon = \frac{\rho . K.' \sin . \omega}{4 R^2 m_0^2 m'}$$

of daar ε klein is

$$\varepsilon = \frac{\rho K' \sin \omega}{4 R^2 m_0^2 m} 206265''$$

Ter toelichting het volgende. De kaart met de vergrooting $m_0 < 1$ in het centrale punt wordt verkregen, door in plaats van op een tafreel-raakvlak (fig. 2) te projecteeren op een tafreel-snijvlak evenwijdig aan het raakvlak. De lineaire variabele grootheden der formule, d. z. ρ en K' gaan dan over in $\rho_s = \rho \times m_0$ en $K_s' = K' \times m_0$, de hoek ε blijft onveranderd, en wordt bepaald door

$$\sin \varepsilon = \frac{\rho K' \sin \omega}{4 R^2 m} = \frac{(\rho_s : m_0) \times (K_s' : m_0) \sin \omega}{4 R^2 m} = \frac{\rho_s K_s' \sin \omega}{4 R^2 m_0^2 m}$$

of in den algemeenen vorm geschreven

$$\sin \varepsilon = \frac{\rho K' \sin \omega}{4 R^2 m_0^2 m}$$

TH. L. KWISTHOUT.

EENIGE AANTEEKENINGEN OVER DE WAARSCHIJNLIJKHEIDS-REKENING EN DE THEORIE DER FOUTEN ALS GRONDSLAG VOOR DE METHODE DER KLEINSTE VIERKANTEN.

(Vervolg van pag. 84).

DE HERHAALDE PROEVEN.

Kent men de waarschijnlijkheid van een verschijnsel, dan kan men zich verder de vraag stellen, om, indien men eenige proeven omtrent het verschijnsel doet, de waarschijnlijkheid te bepalen, dat het zich daarbij een zeker aantal malen zal voordoen.

Zij p de waarschijnlijkheid van 't verschijnsel A. Om de berekeningen te vereenvoudigen beschouwe men tevens het tegengestelde verschijnsel B, waarvoor de waarsch. q is. Twee verschijnselen heeten onderling *tegengesteld,* wanneer door het optreden van het eene het andere niet plaats heeft, en omgekeerd.

Stel nu, dat men omtrent A eenige proeven doet, dan is de vraag, de waarsch. te bepalen, dat A zich daarbij een zeker aantal malen voordoet.

Om de gedachten te bepalen neme men eene vaas, waarin 6 *witte* en 4 *zwarte* ballen zijn. De waarsch. een witten bal te trekken (verschijnsel A) is $p = 0{,}6$. De waarsch. een zwarten bal te trekken (verschijnsel B) is $q = 0{,}4$.

Neem nu aan, dat men 5 proeven doet als volgt. Men trekt één bal uit de vaas, ziet, of deze wit of zwart is en werpt hem weder in de vaas, die geschud wordt. Nu is de vraag, de waarsch. te bepalen, dat men na de vijf proeven een zeker aantal malen *wit* getrokken heeft.

Er kunnen zich hier 6 gevallen voordoen:

1e	geval:	Men	trekt	5	maal	wit.				
2e	»	»	»	4	»	»	en	1	maal	zwart.
3e	»	»	»	3	»	»	»	2	»	»
4e	»	»	»	2	»	»	»	3	»	»
5e	»	»	»	1	»	»	»	4	»	»
6e	»	»	»	5	»	zwart.				

De trekken van het 2e tot en met het 5e geval kunnen echter

op verschillende manieren gedaan worden. Zoo kan bijv. 4 maal wit en 1 maal zwart op de volgende wijzen getrokken worden.

A. A. A. A. B.
A. A. A. B. A.
A. A. B. A. A.
A. B. A. A. A.
B. A. A. A. A.

Het verschil van deze vijf trekken bestaat in de volgorde, waarmede de verschijnselen A en B aan elkaar verbonden zijn. Ontwikkelt men de zes verschillende gevallen, dan heeft men:

1e geval *A A A A A*
2e » *A A A A B*; *A A A B A*; enz.
3e » *A A A B B*; *A A B B A*; enz.
4e » *A A B B B*; *A B B B A*; enz.
5e » *A B B B B*; *B B B B A*; enz.
6e » *B B B B B*

Voor de waarsch. van 't eerste geval heeft men, daar voor A de waarsch. p bedraagt,

$$p. p. p. p. p. = p^5$$

Voor éene der waarschijnlijkheden van het 2e geval heeft men, daar voor B de waarsch. q bedraagt,

$$p. p. p. p. q. = p^4 q$$

Het totaal aantal wijzen, waarop dat 2e geval zich kan voordoen, is het aantal permutaties van 5 elementen, waaronder 4 gelijke zijn, of het aantal combinaties 4 aan 4 van 5 elementen. Men heeft dus hier eene totale waarschijnlijkheid te bepalen. Voor elke wijze is de waarsch. $p^4 q$ en het aantal $C_5^4 = 5$, zoodat de totale waarsch. voor het 2e geval gelijk is aan $C_5^4 p^4 q = 5 p^4 q$.

In het 3e geval zal men op overeenkomstige manier voor de totale waarsch. vinden: het aantal permutaties van 5 elementen, waaronder er 3 en nog eens 2 gelijke zijn, of het aantal combinaties 3 aan 3 van 5 elementen, d. i.: $C_5^3 p^3 q^2 = 10 p^3 q^2$.

Voor het 4e geval: $C_2^5 p^2 q^3 = 10 p^2 q^3$.

Voor het 5e geval: $C_5^1 p q^4 = 5 p q^4$.

Voor het 6e geval: $C_5^5 q^5 = q^5$.

Men ziet, dat deze verschillende waarschijnlijkheden gelijk zijn aan de termen in de ontwikkeling van het binomium $(p + q)^5$ en daar $p + q = 1$, is ook de som dier termen gelijk aan de eenheid.

Past men deze beschouwing over de herhaalde proeven toe op het gestelde vraagstuk, n.l. de waarsch. te bepalen om een zeker aantal malen wit te trekken uit de vaas, waarin 6 *witte* en 4 *zwarte* ballen zijn, dan vindt men voor de kans, om bij 5 proeven ook 5 maal wit te trekken $p^5 = 0{,}6^5 = 0{,}07776$. De kans, om bijv. 3 maal wit en 2 maal zwart te trekken, blijkt $10\ p^3\ q^2 = 10\ (0{,}6)^3\ (0{,}4)^2 = 0{,}34560$.

Zoo zal men verder vinden, noemende α het aantal malen voor A, β dat voor B en W de overeenkomstige waarsch., terwijl het aantal proeven $s = 5$:

Voor $\alpha = 5$ en $\beta = 0$	$W = p^5$	$= 0.6^5$	$= 0.07776$
» » » 4 » » » 1	$W = 5\,p^4\,q$	$= 5 \times 0.6^4 \times 0.4$	$= 0.25920$
» » » 3 » » » 2	$W = 10\,p^3\,q^2$	$= 10 \times 0.6^3 \times 0.4^2$	$= 0.34560$
» » » 2 » » » 3	$W = 10\,p^2\,q^3$	$= 10 \times 0.6^2 \times 0{,}4^3$	$= 0.23040$
» » » 1 » » » 4	$W = 5\,p\,q^4$	$= 5 \times 0.6 \times 0.4^4$	$= 0.07680$
» » » 0 » » » 5	$W = q^5$	$= 0.4^5$	$= 0.01024$
Samen	$(p + q)^5 =$	$(0.6 + 0.4)^5$	$= 1.00000$

Wil men dus de waarsch. berekenen, dat een verschijnsel bij een zeker aantal proeven zich een bepaald aantal malen zal voordoen, dan neme men slechts dien term van het ontwikkeld binomium, waarbij de waarsch. tot die bepaalde macht voorkomt.

Men kan dit als volgt in het algemeen aantoonen: Stel dat men, omtrent A, s proeven doet, en dat men wil kennen de waarsch., dat A zich daarbij α malen zal voordoen en B dus $s - \alpha$ malen, indien p de waarsch. voor A en q die voor B is, waarbij $p + q = 1$. Zij ter vereenvoudiging $s - \alpha = \beta$.

De verschijnselen kunnen zich op $s + 1$ manieren voordoen, zooals er bij 5 proeven 6 gevallen waren.

Verder kunnen A en B in verschillende volgorde komen, bijv. $A\ A\ A\ B\ B\ A\ B\ A\ A$ enz.

Hiervoor is nu de waarsch. gelijk aan $p\ p\ p\ q\ q\ p\ q\ p\ p$ enz.; in het algemeen $p^\alpha\, q^\beta$.

Maar $p^\alpha\, q^\beta$ is de waarsch. voor dat ééne verschijnsel, en daar het zich op verschillende wijzen kan voordoen, afhankelijk van de volgorde, waarin men A en B neemt, zoo moet men, om de totale waarsch. te verkrijgen, aan $p^\alpha\, q^\beta$ nog een factor toevoegen; die factor is dan een der coëfficiënten van 't binomium $(p + q)^s$ en wel die, waarbij p tot de macht α en q dus tot de macht β

voorkomt. Noemt men dan W_α de waarsch., dat A zich bij s proeven α maal zal vertoonen, dan is:

$$W_\alpha = C_s^\alpha . p^\alpha q^\beta = \frac{(s-\alpha+1) \ldots\ldots s}{1 . 2 . 3 \ldots\ldots \alpha} p^\alpha q^\beta =$$

$$= \frac{1 . 2 . 3 . 4 \ldots\ldots\ldots\ldots s}{1 . 2 \ldots \alpha \times 1 . 2 \ldots\ldots \beta} p^\alpha q^\beta = \frac{s!}{\alpha! \, \beta!} p^\alpha q^\beta$$

Wil men nog eene andere notatie gebruiken, dan kan men schrijven

$$W_\alpha = \binom{s}{\alpha} p^\alpha q^\beta = \binom{s}{\beta} p^\alpha q^\beta.$$

Men kan het vraagstuk ook tot drie en meer verschijnselen uitbreiden. Zijn daartoe p, q en r de waarschijnlijkheden respectievelijk van de drie verschijnselen A, B en C, dan is $p + q + r = 1$. Verder vraagt men de waarsch. dat A zich α maal, B zich β maal en C zich γ maal bij s proeven zal vertoonen.

Beschouwt men nu éene der verschillende volgorden, waarin de 3 verschijnselen kunnen voorkomen, bijv.

A A C B B A A C,

dan is voor die bepaalde volgorde de waarsch. $p . p . r . q . q ., p . p . r$, of in het algemeen $p^\alpha q^\beta r^\gamma$.

Om de totale waarsch. te verkrijgen, moet men de 3 verschijnselen in al hunne volgorden nemen, en daarvoor zal men aan $p^\alpha q^\beta r^\gamma$ dien coëfficiënt uit de ontwikkeling van $(p + q + r)^s$ als factor moeten toevoegen, die behoort bij dèn term $p^\alpha q^\beta r^\gamma$.

Men vindt $$W = \frac{s!}{\alpha! \, \beta! \, \gamma!} p^\alpha q^\beta r^\gamma.$$

Beschouwt men de getallenwaarden van bldz. 106 dan zien wij, dat die waarschijnlijkheden tot een maximum (0,34560) naderen en daarna afnemen. Dit nu is altijd het geval, hetgeen men kan aantoonen door de verhouding te nemen van twee opvolgende waarschijnlijkheden.

Noemt men weder W_α de waarsch. dat het verschijnsel A zich α maal en $W_{\alpha+1}$, die, dat het zich $\alpha + 1$ maal zal vertoonen, dan is

$$W_\alpha = \binom{s}{\alpha} p^\alpha q^\beta = \frac{1 . 2 . 3 \ldots\ldots s}{1 . 2 . 3 \ldots\ldots \alpha \times 1 . 2 . 3 \ldots\ldots \beta} p^\alpha q^\beta$$

$$\text{en } W_{\alpha+1} = \binom{s}{\alpha+1} p^{\alpha+1} q^{\beta-1} =$$

$$= \frac{1 \cdot 2 \cdot 3 \ldots\ldots s}{1 \cdot 2 \cdot 3 \ldots\ldots (\alpha+1) \times 1 \cdot 2 \cdot 3 \ldots\ldots (\beta-1)} p^{\alpha+1} q^{\beta-1}$$

waaruit $$\frac{W_{\alpha+1}}{W_\alpha} = \frac{\beta}{\alpha+1} \times \frac{p}{q} = \frac{s-\alpha}{\alpha+1} \times \frac{p}{q}$$

Wordt in deze uitdrukking voor α eene *groote* waarde genomen, dan is $W_{\alpha+1} < W_\alpha$; wordt er echter eene *kleine* waarde voor ingevoerd, dan is $W_{\alpha+1} > W_\alpha$, waaruit volgt, dat wanneer α afneemt, de overeenkomstige waarschijnlijkheden, nadat het maximum bereikt is, voortdurend zullen blijven afnemen. Om dat maximum te vinden, bedenke men slechts, dat de waarde van een maximum zoodanig is, dat zij grooter dan de voorafgaande en ook grooter dan de daaropvolgende waarde is. Stelt men dit in twee ongelijkheden op, dan moet dus $W_{\alpha-1} < W_\alpha$ en $W_{\alpha+1} < W_\alpha$ of $\frac{W_{\alpha-1}}{W_\alpha} < 1$ en $\frac{W_{\alpha+1}}{W_\alpha} < 1$.

Voert men de hierboven afgeleide waarden van deze verhoudingen in, dan is

$$\frac{\alpha}{\beta+1} \times \frac{q}{p} < 1 \qquad\qquad \frac{\beta}{\alpha+1} \times \frac{p}{q} < 1$$

$$\frac{\alpha}{s-\alpha+1} < \frac{p}{q} \qquad\qquad \frac{s-\alpha}{\alpha+1} < \frac{q}{p}.$$

of omdat $p + q = 1$

$$\alpha < p(s+1) \qquad\qquad \alpha + 1 > p(s+1)$$

Hierin zal $p(s+1)$ meestal eene gebroken waarde zijn, doch wanneer $p \times s$ een geheel getal is, dan zal dat juist de waarde voor het maximum zijn. Ons getallenvoorbeeld geeft $3{,}6 > \alpha > 2{,}6$ en $p \times s = 0{,}6 \times 5 = 3$, bij welk getal het maximum dan ook bereikt werd.

Wat zal nu geschieden, indien men omtrent A en B het aantal proeven grooter maakt? Neemt men weder de vaas, waarin 6 *witte* en 4 *zwarte* ballen zijn, en doet men bijv. 10 proeven, dan zal de waarsch. dat A (het trekken van een witten bal) tien malen zal voorkomen, gelijk zijn aan $(0{,}6)^{10} = 0{,}006046$. De kans, dat A 9 maal en B 1 maal zal voorkomen is dan gelijk aan $C^1_{10} \times 0{,}6^9 \times 0{,}4 = 10 \times 0{,}6^9 \times 0{,}4 = 0{,}040311$; enz.

Zoo zal men voor verschillende waarden van α en β de vol-

gende waarschijnlijkheden vinden, als wij het aantal proeven, s, gelijk aan tien nemen:

Voor $\alpha =$	0	en $\beta =$	10	$W =$	0,000105
» »	1	» » »	9	» »	0,001573
» »	2	» » »	8	» »	0,010617
» »	3	» » »	7	» »	0,042467
» » »	4	» » »	6	» »	0,111447
» » »	5	» » »	5	» »	0,200658
» » »	6	» » »	4	» »	*0,250823* (maximum)
» » »	7	» » »	3	» »	0,214991
» » »	8	» » »	2	» »	0,120932
» » »	9	» » »	1	» »	0,040311
» » »	10	» » »	0	» »	0,006046

Neemt men s nog grooter, bijv. 20, dan zal men o. a. vinden:

Voor $\alpha =$	10	en $\beta =$	10	$W =$	0,11714
» » »	11	» » »	9	» »	0,15974
» » »	12	» » »	8	» »	*0,17971* (maximum)
» » »	13	» » »	7	» »	0,16588
» » »	14	» » »	6	» »	0,12441

Let men nu op de maxima, die men bij 5, 10 en 20, of een ander aantal proeven verkrijgt, dan zal men zien, dat het maximum bereikt wordt bij die waarden van α, waarbij $\frac{\alpha}{s}$ ongeveer de waarschijnlijkheid p van 't verschijnsel oplevert.

Immers, bij $s = 5$ proeven vond het maximum plaats voor $\alpha = 3$; nu is $\frac{\alpha}{s} = \frac{3}{5} = 0{,}6 = p$, en dus juist de waarsch. van het verschijnsel. Bij $s = 10$ vond het maximum plaats voor $\alpha = 6$; $\frac{\alpha}{s} = 0{,}6$ is ook hier de waarsch. p. Bij $s = 20$ vond eindelijk het maximum plaats voor $\alpha = 12$; de verhouding $\frac{\alpha}{s}$ is weder de waarsch. p van het verschijnsel. Verder kan men opmerken, dat de maxima 0,34560, 0,250823 en 0,17971 steeds kleiner worden; neemt men s grooter en grooter, dan zullen de maxima voortdurend blijven afnemen. Men kan dat duidelijker maken door zich te herinneren, dat de som van alle waarschijnlijkheden steeds gelijk moet zijn aan de eenheid. Doet men nu het aantal proeven toenemen, dan zullen de waarschijnlijkheden ook over dat toe-

nemend aantal verdeeld worden, waardoor het maximum, dat ook eene waarschijnlijkheid voorstelt, steeds kleiner zal worden.

Nu gebleken is, dat het maximum optreedt bij waarden van α zóó, dat $\frac{\alpha}{s}$ ongeveer de waarde p oplevert, kan men de vraag stellen, de waarschijnlijkheid te bepalen, dat $\frac{\alpha}{s}$ tusschen zekere grenzen gelegen is, die weinig van p afwijken, bijv.

$$p - \varepsilon < \frac{\alpha}{s} < p + \varepsilon$$

waarin ε eene kleine waarde is.

In het behandelde getallenvoorbeeld zullen die grenzen zijn, indien men voor ε neemt 0,1

$$0{,}6 - 0{,}1 < \frac{\alpha}{s} < 0{,}6 + 0{,}1$$

of

$$0{,}5 < \frac{\alpha}{s} < 0{,}7$$

Neemt men hierin $s = 5$, dan is de waarsch. dat α ligt tusschen 2,5 en 3,5, gelijk aan 0,34560, dat is (blz. 106) de waarsch. voor $\alpha = 3$; slechts deze waarde van α ligt tusschen 2,5 en 3,5.

Neemt men in $$0{,}5 < \frac{\alpha}{s} < 0{,}7$$

$s = 10$, dan zou men de kans moeten bepalen, dat α ligt tusschen 5 en 7. Hiervoor bestaan (bldz. 109) de drie kansen 0,200658, 0,250823 en 0,214991. Om dus de kans te verkrijgen, dat α ligt tusschen 5 en 7 moet men volgens de totale waarsch. de som dezer drie kansen nemen, d. i.

$$0{,}200658 + 0{,}250823 + 0{,}214991 = 0{,}666472.$$

Deze waarde is dus de kans, dat α ligt tusschen 5 en 7.

Neemt men in $$0{,}5 < \frac{\alpha}{s} < 0{,}7$$

$s = 20$, dan zou men de kans te bepalen hebben, dat α ligt tusschen 10 en 14. Hiervoor bestaan (bldz. 109) de vijf kansen 0,11714, 0,15974, 0,17971, 0,16588 en 0,12441. De waarschijnlijkheden, dat α nu ligt tusschen 10 en 14 is gelijk aan de som van deze vijf kansen, 0.74688.

Men vond bij $s = 5$ voor de waarsch., dat α ligt tusschen 2.5 en 3.5 de waarde 0.34560; bij $s = 10$ werd die waarsch. 0.666472;

bij $s = 20$ werd zij 0.74688. Men kan hieruit afleiden, dat die waarschijnlijkheden grooter worden, naar mate s toeneemt.

Zoo zal

voor	$s = 100$	en	$50 < \alpha < 70$	de	waarsch.	zijn	0.97804
»	$s = 200$	»	$100 < \alpha < 140$	»	»	»	0.99606
»	$s = 300$	»	$150 < \alpha < 210$	»	»	»	0.99959
»	$s = 400$	»	$200 < \alpha < 280$	»	»	»	0.99995
»	$s = 500$	»	$250 < \alpha < 350$	»	»	»	0.99999
»	$s = 1000$	»	$500 < \alpha < 700$	»	»	»	0.9999999

Neemt men eindelijk $s = 10000$, waardoor α komt te liggen tusschen 5000 en 7000, dan heeft de waarsch. daarvoor eene waarde, waarbij een aantal van 87 negens achter het decimaalteeken volgen, eene waarde dus, die op zeer weinig na de zekerheid aanduidt.

Weliswaar zijn de grenzen, waarbinnen α genomen werd, nogal groot geweest, doch ook dan, als men voor ε in plaats van 0.1 neemt 0.01, zoodat

$$0.6 - 0.01 < \frac{\alpha}{s} < 0.6 + 0.01,$$

zal de waarde der waarschijnlijkheden, hoewel minder sterk, toch ook bij groote waarden van s naar de eenheid convergeeren.

Reeds vindt men

voor $s = 10000$ de waarsch. 0.96972 en

voor $s = 100000$ de waarsch. 0.9999994.

Men mag dus besluiten tot het

Theorema van Bernouilli.

Zij p de waarschijnlijkheid van het verschijnsel A, α het aantal malen, dat A in s proeven voorkomt; zij verder P de waarschijnlijkheid, dat $\frac{\alpha}{s}$ gelegen is tusschen $p - \varepsilon$ en $p + \varepsilon$, dan kan men s altijd zoo groot nemen, dat P niet meer van de eenheid verschilt, dan men verkiest.

Dit theorema kan men ook in 't algemeen bewijzen. Men moet dan de waarsch. bepalen, dat $\frac{\alpha}{s}$ ligt tusschen $p + \varepsilon$ en $p - \varepsilon$,

dat
$$p - \varepsilon < \frac{\alpha}{s} < p + \varepsilon,$$

of dat
$$s(p - \varepsilon) < \alpha < s(p + \varepsilon),$$

terwijl men voor de waarsch., dat A α maal zal plaats hebben, vond

$$W_a = \binom{s}{\alpha} p^{\alpha} q^{\beta} = \frac{s(s-1)\ldots\ldots(s-\alpha+1)}{1.2.3\ldots\ldots\alpha} p^{\alpha} q^{\beta}.$$

Om de waarde van P te kennen, merke men op, dat, zooals reeds in 't getallenvoorbeeld gedaan is, men de som van verschillende waarschijnlijkheden moet nemen, en wel van af $x = s\ (p + \varepsilon)$ tot aan $\alpha = s\,(p - \varepsilon)$, waaruit volgt

$$P = \sum_{s(p-\varepsilon)}^{s(p+\varepsilon)} W_a$$

Deze sommatie zou echter vele moeilijkheden opleveren, omdat in de waarde van W_a de grootheid α op zeer ingewikkelde wijze voorkomt; immers, met α neemt ook het aantal factoren in teller en noemer toe. Om dit te vermijden kan men eene andere veranderlijke invoeren, zóó, dat $\frac{\alpha}{s} = p + x$, waarin x eene kleine grootheid is tusschen $+\varepsilon$ en $-\varepsilon$.

Nu is
$$x = \frac{\alpha}{s} - p.$$

De grenzen der sommatie veranderen nu in $+\varepsilon$ en $-\varepsilon$, want voor $\alpha = s\,(p + \varepsilon)$ wordt $x = +\varepsilon$ voor $\alpha = s\,(p - \varepsilon)$ wordt $x = -\varepsilon$. De waarde van P wordt nu, wanneer men de notatie W_a vervangt door de notatie W_x, die echter dezelfde grootheid voorstelt

$$P = \sum_{x=-\varepsilon}^{x=+\varepsilon} W_x$$

Om P onder nog anderen vorm te brengen, deele men deze som door

$$\sum_{x=-p}^{x=q} W_x,$$

hetgeen mag geschieden, daar deze som de eenheid voorstelt; immers de som van alle waarschijnlijkheden van af $\alpha = 0$ tot $\alpha = s$ is volgens blz. 106 gelijk aan de eenheid

$$\sum_{a=0}^{a=s} W_a = 1.$$

Voert men ook hier x in, zóó, dat $x = \frac{\alpha}{s} - p$, dan wordt voor

$\alpha = s$ $\qquad x = 1 - p = q$

terwijl voor $\alpha = 0$ $\quad x = -p$ wordt, waaruit volgt

$$\sum_{x=-p}^{x=q} W_x = 1.$$

Men mag dus voor P schrijven, indien men nog teller en noemer met de aangroeiïng $\triangle x$ vermenigvuldigt

$$P = \frac{\sum\limits_{x=-\varepsilon}^{x=+\varepsilon} W_x \triangle x}{\sum\limits_{x=-p}^{x=q} W_x \cdot \triangle x}$$

Uit $x = \frac{\alpha}{s} - p$ volgt $\triangle x = \frac{\triangle \alpha}{s}$, omdat p constant is; laat men dus s grooter en grooter worden, zooals het theorema onderstelt, dan neemt $\triangle x$ tot in 't.oneindige af; men mag dus bovenstaanden vorm vervangen door de bepaalde integraal

$$P = \frac{\int_{-\varepsilon}^{\varepsilon} W_x \, dx}{\int_{-p}^{q} W_x \, dx}$$

Om nu W_x te vinden kan men het differentiaalquotient van W_x ten opzichte van x opstellen:

$$\frac{d\, W_x}{dx} = \lim \frac{\triangle\, W_x}{\triangle\, x}$$

De aangroeiïng $\triangle\, W_x$ vindt men door het verschil te nemen van twee opeenvolgende waarden van W, bijv. W_{a+1} en W_a, terwijl $\triangle x$ gevonden wordt, als men in $x = \frac{\alpha}{s} - p$ ook twee opeenvolgende waarden voor α substitueert, bijv. α en $\alpha + 1$; het verschil van die twee waarden van x geeft dan $\triangle x$. Men heeft dus

$$\frac{d\, W_x}{dx} = \lim \frac{\triangle\, W_x}{\triangle\, x} = \lim \frac{W_{a+1} - W_a}{\left(\frac{\alpha+1}{s} - p\right) - \left(\frac{\alpha}{s} - p\right)} =$$

$$= \lim \frac{W_a \left(\frac{W_{a+1}}{W_a} - 1\right)}{\frac{1}{s}}$$

Voor het quotient in den teller werd reeds gevonden (blz. 108)

$$\frac{W_{\alpha+1}}{W_\alpha} = \frac{s-\alpha}{\alpha+1} \times \frac{p}{q}$$

zoodat $\frac{d\,W_x}{dx} = \lim s\,W_\alpha \left(\frac{s-\alpha}{\alpha+1} \times \frac{p}{q} - 1\right) =$

$$= \lim s\,W_\alpha \frac{p\,s - p\,\alpha - q\,\alpha - q}{q\,\alpha + q}$$

of daar $p + q = 1$

$$\frac{d\,W_x}{dx} = \lim s\,W_\alpha \frac{p\,s - \alpha - q}{\alpha\,q + q}$$

Wil men ook hier x invoeren, dan heeft men te substitueeren $\alpha = s\,(p + x)$

$$\frac{d\,W_x}{dx} = \lim s\,W_x \frac{p\,s - p\,s - x\,s - q}{p\,q\,s + q\,s\,x + q} = \lim s\,W_x \frac{-x - \frac{q}{s}}{p\,q + q\,x + \frac{q}{s}}$$

Wordt s grooter en grooter, dan wordt $\lim \frac{q}{s} = 0$ waaruit volgt

$$\frac{d\,W_x}{dx} = s\,W_x \frac{-x}{p\,q + q\,x} = s\,W_x \frac{-x}{q\,(p + x)}$$

Daar verder x ten opzichte van p eene kleine grootheid is, kan men ze verwaarloozen, zoodat ten slotte

$$\frac{d\,W_x}{dx} = s\,W_x \frac{-x}{p\,q}$$

of $$\frac{d\,W_x}{W_x} = \frac{-s}{p\,q} \times x\,dx,$$ waaruit door integratie

$$\log W_x = \frac{-sx^2}{2\,p\,q} + \log C$$ en dus

$$W_x = C\,e^{\frac{-s\,x^2}{2\,p\,q}}$$

Substitueert men deze waarde in die voor P op blz. 113, dan is

$$P = \frac{\int_{-\varepsilon}^{\varepsilon} C\,e^{\frac{-s\,x^2}{2\,p\,q}}\,d\,x}{\int_{-p}^{q} C\,e^{\frac{-s\,x^2}{2\,p\,q}}\,d\,x}$$

De constante C verdwijnt, omdat ze in teller en noemer als factor voorkomt. Schrijven we verder voor den exponent $\frac{-s x^2}{s} = -t^2$

waarbij $$x = t \sqrt{\frac{2pq}{s}} \text{ en } dx = dt \sqrt{\frac{2pq}{s}}$$

dan wordt $$P = \frac{\int_{-\varepsilon}^{\varepsilon} e^{-t^2} dt}{\int_{-p}^{q} e^{-t^2} dt}$$

Deze vorm is niet voor integratie vatbaar, d. w. z. kan niet door de gewone teekens uitgedrukt worden, zoodat hij voor willekeurige waarden van de grenzen door reeks-ontwikkeling bepaald moet worden. Er bestaan tafels, waarin men $\int e^{-t^2} dt$ voor bizondere waarden der grenzen berekend heeft; men treft deze integraal steeds aan in werken over waarschijnlijkheidsrekening, over de methode der kleinste vierkanten, over astronomie, enz.

Neemt men voor de grenzen $+\infty$ en $-\infty$, dan krijgt men den bekenden vorm [1])

$$\int_{-\infty}^{\infty} e^{-t^2} dt = \sqrt{\pi} \qquad \text{en dus} \int_{0}^{\infty} e^{-t^2} dt = \frac{1}{2}\sqrt{\pi}$$

Daar wij stelden $\frac{s x^2}{2pq} = t^2$ waarbij $t = x\sqrt{\frac{s}{2pq}}$

behoort bij de grens $x = +\varepsilon$ de grenswaarde $t = +\varepsilon\sqrt{\frac{s}{2pq}}$

» » » » $x = -\varepsilon$ » » $t = -\varepsilon\sqrt{\frac{s}{2pq}}$

» » » » $x = q$ » » $t = q\sqrt{\frac{s}{2pq}} = \sqrt{\frac{qs}{2p}}$

en » » » » $x = -p$ » » $t = -p\sqrt{\frac{s}{2pq}} = -\sqrt{\frac{ps}{2q}}$

De grenzen der integralen zijn hierdoor bekend, zoodat

$$P = \frac{\int_{-\varepsilon\sqrt{\frac{s}{2pq}}}^{+\varepsilon\sqrt{\frac{s}{2pq}}} e^{-t^2} dt}{\int_{-\sqrt{\frac{ps}{2q}}}^{\sqrt{\frac{qs}{2p}}} e^{-t^2} dt}$$

[1]) De z.g. integraal van Poisson.

of, wanneer men teller en noemer door $\sqrt{\pi}$ deelt, en den noemer in twee integralen splitst,

$$P = \frac{\frac{2}{\sqrt{\pi}} \int_0^{\varepsilon \sqrt{\frac{s}{2pq}}} e^{-t^2}\, dt}{{}^1/_2 \left\{ \frac{2}{\sqrt{\pi}} \int_{-\sqrt{\frac{ps}{2q}}}^{0} e^{-t^2}\, dt + \frac{2}{\sqrt{\pi}} \int_0^{\sqrt{\frac{qs}{2p}}} e^{-t^2}\, dt \right\}}$$

Wordt s nu grooter en grooter, dan worden de grenzen van de integraal in den noemer $+\infty$ en $-\infty$. Die noemer wordt dus (Poisson)

$$^1/_2 \left\{ \frac{2}{\sqrt{\pi}} \int_{-\infty}^{0} e^{-t^2}\, dt + \frac{2}{\sqrt{\pi}} \int_0^{\infty} e^{-t^2}\, dt \right\} =$$

$$^1/_2 \left\{ \frac{2}{\sqrt{\pi}} \times \frac{\sqrt{\pi}}{2} + \frac{2}{\sqrt{\pi}} \times \frac{\sqrt{\pi}}{2} \right\} = 1.$$

Men heeft dus $P = \frac{2}{\sqrt{\pi}} \int_0^{\varepsilon \sqrt{\frac{s}{2pq}}} e^{-t^2}\, dt$

of, als men stelt $T = \varepsilon \sqrt{\frac{s}{2pq}}$

$$P = \frac{2}{\sqrt{\pi}} \int_0^{T} e^{-t^2}\, dt.$$

Daar P eene waarschijnlijkheid voorstelt, zijn hare waarden uit den aard der zaak tusschen 0 en 1 gelegen. In de voormelde tafels (z.g. thêta-tafels) wordt P meestal door $\Theta(T)$ aangeduid; voor bizondere waarden van T vindt men daarin de overeenkomstige waarden voor $\Theta(T)$, terwijl men tusschengelegen waarden door interpolatie kan afleiden. Als voorbeeld kan men nemen

$$\varepsilon = 0{,}01,\ p = 0{,}6,\ q = 0{,}4 \text{ en } s = 100000.$$

P is dus eene functie van $T = \varepsilon \sqrt{\frac{s}{2pq}}$, of

$$P = \Theta(T) = \Theta\left(\varepsilon \sqrt{\frac{s}{2pq}}\right).$$

Men heeft nu nog slechts aan te toonen, dat P zoo weinig van de eenheid verschilt als men slechts verkiest, indien s groot genoeg genomen wordt.

Neemt men daartoe in de tafel

$T = 1$ dan blijkt $\Theta(T) = 0{,}84270$
$T = 2$ » » » » $= 0{,}99532$
$T = 3$ » » » » $= 0{,}9999779$
$T = 4$ » » » » $= 0{,}999999998458$
$T = 5$ » » » » $= 0{,}999999999999846$

Hieruit ziet men, dat reeds bij betrekkelijk kleine waarden van T de overeenkomstige $\Theta(T)$ of P zeer weinig van de eenheid verschilt.

Wordt T enkele eenheden groot, dan kan men met voldoende nauwkeurigheid stellen, dat de daarbij behoorende P gelijk is aan de eenheid, d. i. de zekerheid.

Hiermede is het theorema van Bernouilli bewezen.

Tafel van waarden voor de functie $\Theta(T)$ bij bizondere waarden voor de grens T.

T.	$\Theta(T)$.	T.	$\Theta(T)$.
0	0	1	0,84270
0,1	0,11246	1,2	0,91031
0,2	0,22270	1,4	0,95228
0,3	0,32863	1,6	0,97635
0,4	0,42839	1,8	0,98909
0,47694	0,5	2	0,99532
0,5	0,52050	3	0,9999779
0,6	0,60386	4	0,999999998458
0,7	0,67780	5	0,999999999999846
0,8	0,74210	......	......
0,9	0,79691	∞	1

THEOREMA VAN BAYES.

Bij dit theorema komt in behandeling de waarsch. van een verschijnsel, dat aan verschillende oorzaken kan worden toegeschreven; men noemt het daarom ook wel het theorema van de waarschijnlijkheid der oorzaken. Evenals bij de totale waarsch. moet ook hier de voorwaarde in acht genomen worden, dat die oorzaken elkander uitsluiten, m. a. w. dat het verschijnsel niet door de eene en tegelijkertijd door de andere oorzaak tot stand komt. Verder is daarbij sprake van de waarschijnlijkheid a posteriori,

dat is die, welke wordt opgemaakt, nadat het verschijnsel heeft plaats gehad.

Veronderstel bijv. dat men 3 bussen heeft:

in de	1e	bus zijn	6	witte en	4	zwarte	ballen.
»	» 2e	»	» 5	»	» 5	»	»
»	» 3e	»	» 2	»	» 8	»	»

Neemt men dan uit eene bus een bal, dan is de waarsch., dat die wit is:

voor de 1e bus 0,6
» » 2e » 0,5
» » 3e » 0,2.

Vraagt men verder de waarsch., dat hij wit is en tevens uit eene bepaalde bus komt, dan heeft men eene samengestelde waarsch.

De kans, om uit een bepaalde bus te trekken is in dit geval $1/3$. De kans dus, om uit eene der bussen een witten bal te trekken is

voor de eerste bus $1/3 \times 6/10$
» » tweede » $1/3 \times 5/10$
» » derde » $1/3 \times 2/10$

Heeft men echter een bal getrokken en daarbij gezien, dat hij wit is, wat is dan de waarsch. (a posteriori) dat hij uit eene bepaalde bus is gekomen.

Daar men weet, dat het verschijnsel heeft plaats gehad, zoo kan men alleen te doen hebben met die gevallen, waarin een witte bal wordt getrokken. Men heeft dus voor elke bus het aantal gunstige gevallen te deelen door het aantal mogelijke gevallen, waarbij dat verschijnsel plaats heeft. Zoo is die waarsch.

$$\text{voor de eerste bus} \frac{6/30}{6/30 + 5/30 + 2/30} = \frac{6}{13}$$

$$\text{» » tweede »} \frac{5/30}{6/30 + 5/30 + 2/30} = \frac{5}{13}$$

$$\text{» » derde »} \frac{2/30}{6/30 + 5/30 + 2/30} = \frac{2}{13}$$

Hieruit blijkt, dat de waarsch. a posteriori, om uit eene bepaalde bus wit getrokken te hebben, evenredig is met de waarsch. a priori, welke die bus voor wit-trekken opleverde.

Wil men deze eigenschap in het algemeen aantoonen, dan noeme men W de waarsch. a posteriori, dat men na het plaatsvinden van het verschijnsel met eerste oorzaak te doen heeft (in het voorbeeld de waarsch., dat men een witten bal uit de eerste

bus getrokken heeft); verder p_1, p_2 en p_3 de waarsch. a priori, dat het verschijnsel tengevolge der eerste, tweede of derde oorzaak plaats zal hebben (dus de waarsch., dat men uit de eerste, tweede of derde bus wit zal trekken).

Zijn dan g_1, g_2 en g_3 de gunstige gevallen tengevolge van de eerste, tweede en derde oorzaak, o de ongunstige en m de mogelijke gevallen, dan is

$$g_1 + g_2 + g_3 + o = m$$

in het voorbeeld $6 + 5 + 2 + 17 = 30$.

Weet men nu, dat het verschijnsel heeft plaats gehad, dan is de waarsch., dat het tengevolge van de eerste oorzaak plaats vond:

$$W_1 = \frac{g_1}{g_1 + g_2 + g_3} = \frac{\frac{g_1}{m}}{\frac{g_1}{m} + \frac{g_2}{m} + \frac{g_3}{m}} = \frac{p_1}{p_1 + p_2 + p_3} = \frac{p_1}{\Sigma p}$$

Op overeenkomstige wijze vindt men voor de tweede en derde oorzaak

$$W_2 = \frac{p_2}{\Sigma p} \text{ en } W_3 = \frac{p_3}{\Sigma p}$$

Men kan nu besluiten tot het theorema van Bayes:

Wanneer een verschijnsel heeft plaats gehad, dat aan verschillende oorzaken, die elkander uitsluiten, kan worden toegeschreven, dan is de waarschijnlijkheid, dat het verschijnsel eene bepaalde oorzaak heeft, evenredig met de waarschijnlijkheid, welke die oorzaak aan het verschijnsel geeft.

Men kan nu ook naar de waarsch. vragen, welke bus men genomen heeft, als men een bal getrokken en weder ingeworpen heeft, en dit bijv. viermaal herhaald heeft, telkens ziende, of de bal wit of zwart was.

Heeft men nu daarbij bevonden, dat men 1 witten en 3 zwarte trok, dan is (voor de reeds genoemde drie bussen) volgens de theorema's der herhaalde proeven, de waarsch. a priori, dat men uit de eerste bus in 4 proeven 1 witten en 3 zwarte ballen zal trekken, gelijk aan

$$\frac{1}{3} \times 4 \times \frac{6}{10} \times \left(\frac{4}{10}\right)^3$$

Die waarschijnlijkheid is voor de tweede bus

$$\frac{1}{3} \times 4 \times \frac{5}{10} \times \left(\frac{5}{10}\right)^3$$

en voor de derde bus

$$\frac{1}{3} \times 4 \times \frac{2}{10} \times \left(\frac{8}{10}\right)^3$$

Nadat men de vier proeven gedaan heeft, is volgens Bayes de waarsch. a posteriori, dat men met de eerste bus heeft te doen gehad

$$W_1 = \frac{1/3 \times 4 \times 6/10 \times (4/10)^3}{1/3 \times 4 \times 6/10 \times (4/10)^3 + 1/3 \times 4 \times 5/10 \times (5/10)^3 + 1/3 \times 4 \times 2/10 \times (8/10)^3} =$$

$$= \frac{384}{2033};$$

voor de tweede bus is

$$W_2 = \frac{1/3 \times 4 \times 5/10 \times (5/10)^3}{2033} = \frac{625}{2033}$$

en voor de derde bus

$$W_3 = \frac{1/3 \times 4 \times 2/10 \times (8/10)^3}{2033} = \frac{1024}{2033}$$

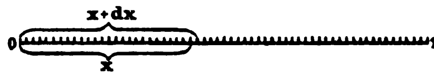
De som van deze drie waarsch. moet 1 zijn, omdat deze som het antwoord geeft op de vraag naar de waarsch., dat men uit een der drie bussen getrokken heeft, en deze is de zekerheid.

Ook is het duidelijk, dat W_3 het grootst moet zijn, want voor het trekken van één maal wit en driemaal zwart geeft de derde bus de grootste kans, omdat daarin 't grootst aantal zwarte ballen is.

Het theorema van Bayes stelt ons ook in staat, het volgende vraagstuk op te lossen: Van het verschijnsel A is de waarsch. p onbekend, maar bij s proeven heeft het zich α maal vertoond. Welke is de de meest waarschijnlijke waarde voor p?

Daartoe zullen we eerst de waarsch. opmaken, dat p ligt tusschen x en $x + dx$, waarbij x ligt tusschen 0 en 1.

Men kan de waarschijnlijkheid voorstellen door eene rechte lijn met de eenheid als lengte:

en die lijn in vakjes verdeelen ter lengte van dx, dan kan p elke waarde hebben van af $x = 0$ tot $x = 1$. A priori is dus de waarsch. dat p ligt tusschen x en $x + dx$, gelijk aan

$$\frac{dx}{1} = dx. \qquad (1)$$

Verder is de waarsch., dat A bij s proeven van α maal voorkomt, volgens de theorie der herhaalde proeven gelijk aan

$$\binom{s}{\alpha} x^{\alpha} (1 - x)^{\beta} \qquad (2)$$

waarin $1 - x$ de waarsch. van het tegengestelde verschijnsel is.

Volgens Bayes vindt men dan uit (1) en (2) de waarschijnlijkheid a posteriori

$$W_x = \frac{\binom{s}{\alpha} x^{\alpha}(1 - x)^{\beta} \, dx}{\int_0^1 \binom{s}{\alpha} x^{\alpha}(1 -)x^{\beta} \, dx},$$

want de teller is de samengestelde waarsch. a priori, dat A bij s proeven α maal zal voorkomen en dat tevens p zal liggen tusschen x en $x + dx$; en daar we weten, dat A bij s proeven α maal voorgekomen is, zoo is de waarsch. a posteriori evenredig met $\binom{s}{\alpha} x^{\alpha} (1 - x)^{\beta} dx$, waaruit volgt, dat wij dezen vorm moeten deelen door de som van alle uitdrukkingen $\binom{s}{\alpha} x^{\alpha}(1 - x)_{\beta} \, dx$, wanneer wij aan x alle mogelijke waarden geven van af $x = 0$ tot $x = 1$. Die som is

$$\int_0^1 \binom{s}{\alpha} x^{\alpha} (1 - x)^{\beta} \, dx.$$

Men heeft dus voor die waarsch. a posteriori

$$W_x = \frac{\binom{s}{\alpha} x^{\alpha} (1 - x)^{\beta} \, dx}{\int_0^1 \binom{s}{\alpha} x^{\alpha} (1 - x)^{\beta} \, dx} = \frac{x^{\alpha} (1 - x)^{\beta} \, dx}{\int_0^1 x^{\alpha} (1 - x)^{\beta} \, dx}$$

Neemt men hierin $x = 0$ of $x = 1$, dan zal ook $W_x = 0$ zijn. We vragen echter naar de grootst mogelijke waarde voor W_x, en ter bepaling van dat maximum heeft men bij differentiatie van den teller, daar de noemer aanleiding geeft tot eene constante:

$$\alpha \, x^{\alpha - 1} (1 - x)^{\beta} - \beta \, x^{\alpha} (1 - x)^{\beta - 1} = 0$$

of $\quad x^{\alpha - 1} (1 - x)^{\beta - 1} \{\alpha - \alpha x - \beta x\} = 0, \quad$ en daar $\alpha + \beta = s$

$$x^{\alpha - 1} (1 - x)^{\beta - 1} \{\alpha - s x\} = 0$$

waaruit volgt $\qquad \alpha - s x = 0$ dus $x = \frac{\alpha}{s}$

Van alle waarden tusschen o en 1 is dus $\frac{\alpha}{s}$ zoo groot mogelijk, en hiermede is de meest waarschijnlijke waarde voor de onbekende p gevonden.

Daar $x^{\alpha}(1-x)^{\beta}$ vermenigvuldigd wordt met dx, zoo zal de uitdrukking

$$\frac{x^{\alpha}(1-x)^{\beta}\,dx}{\int_0^1 x^{\alpha}(1-x)^{\beta}\,dx}$$

toch altijd klein zijn. Het is daarom beter, de waarsch. op te stellen, dat p zal liggen tusschen twee grenzen om en om de waarde $\frac{\alpha}{s}$, bijv.

$$\frac{\alpha}{s}-\varepsilon<p<\frac{\alpha}{s}+\varepsilon.$$

Stelt men die waarsch. voor door P, dan is volgens het theorema der totale waarschijnlijkheid

$$P=\int_{x=\frac{\alpha}{s}-\varepsilon}^{x=\frac{\alpha}{s}+\varepsilon}\frac{x^{\alpha}(1-x)^{\beta}\,dx}{\int_0^1 x^{\alpha}(1-x)^{\beta}\,dx}$$

Om deze integraal uit te werken, zullen wij eene andere veranderlijke, y, invoeren, zóó, dat

$$x=\frac{\alpha}{s}+y \text{ en dus } dx=dy.$$

Nu behoort bij

de grens $x=\frac{\alpha}{s}+\varepsilon$	de grens $y=\varepsilon$
» » $x=\frac{\alpha}{s}-\varepsilon$	» » $y=-\varepsilon$
» » $x=1$	» » $y=\frac{s-\alpha}{s}$
» » $x=0$	» » $y=-\frac{\alpha}{s}$.

Daardoor gaat P over in

$$P = \frac{\int_{-\varepsilon}^{\varepsilon} \left(\frac{\alpha}{s}+y\right)^{\alpha} \left(\frac{s-\alpha}{s}-y\right)^{\beta} dy}{\int_{-\frac{\alpha}{s}}^{\frac{s-\alpha}{s}} \left(\frac{\alpha}{s}+y\right)^{\alpha} \left(\frac{s-\alpha}{s}-y\right)^{\beta} dy} = \frac{\int_{-\varepsilon}^{\varepsilon} \left(\frac{\alpha}{s}+y\right)^{\alpha} \left(\frac{\beta}{s}-y\right)^{\beta} dy}{\int_{-\frac{\alpha}{s}}^{\frac{\beta}{s}} \left(\frac{\alpha}{s}+y\right)^{\alpha} \left(\frac{\beta}{s}-y\right)^{\beta} dy}$$

Door $\left(\frac{\alpha}{s}\right)^{\alpha} \left(\frac{\beta}{s}\right)^{\beta}$ deelende komt er

$$P = \frac{\int_{-\varepsilon}^{\varepsilon} \left(1+\frac{s}{\alpha}y\right)^{\alpha} \left(1-\frac{s}{\beta}y\right)^{\beta} dy}{\int_{-\frac{\alpha}{s}}^{\frac{\beta}{s}} \left(1+\frac{s}{\alpha}y\right)^{\alpha} \left(1-\frac{s}{\beta}y\right)^{\beta} dy}$$

Men schrijft deze uitdrukking onder den vorm van

$$P = \frac{\int_{-\varepsilon}^{\varepsilon} Z\, dy}{\int_{-\frac{\alpha}{s}}^{\frac{\beta}{s}} Z\, dy}$$

stellende $$Z = \left(1+\frac{s}{\alpha}y\right)^{\alpha} \left(1-\frac{s}{\beta}y\right)^{\beta}$$

waarbij $$\log Z = \alpha \log\left(1+\frac{s}{\alpha}y\right) + \beta \log\left(1-\frac{s}{\beta}y\right).$$

Ontwikkelt men nu $\log\left(1+\frac{s}{\alpha}y\right)$ en $\log\left(1-\frac{s}{\beta}y\right)$ in reeksen, dan vindt men

$$\log Z = \alpha\left(\frac{s}{\alpha}y - \frac{1}{2}\times\frac{s^2}{\alpha^2}y^2 + \frac{1}{3}\times\frac{s^3}{\alpha^3}y^3 - \text{enz.}\right) +$$

$$+ \beta\left(-\frac{s}{\beta}y - \frac{1}{2}\times\frac{s^2}{\beta^2}y^2 - \frac{1}{3}\times\frac{s^3}{\beta^3}y^3 - \text{enz.}\right) =$$

$$= s\,y - \frac{1}{2}\frac{s^2}{\alpha}y^2 + \frac{1}{3}\frac{s^3}{\alpha^2}y^3 - s\,y - \frac{1}{2}\frac{s^2}{\beta}y^2 - \frac{1}{3}\frac{s^3}{\beta^2}y^3 =$$

$$= -\frac{1}{2}s^2y^2\left(\frac{1}{\alpha}+\frac{1}{\beta}\right)+\frac{1}{3}s^3y^3\left(\frac{1}{\alpha^2}-\frac{1}{\beta^2}\right)-\text{enz.}=$$

$$= -\frac{1}{2}\frac{s^3}{\alpha\beta}y^2+\frac{1}{3}s^3y^3\left(\frac{1}{\alpha^2}-\frac{1}{\beta^2}\right)-\text{enz.}$$

Bij groote waarden voor α, β en s krijgt de eerste term eene overwegende waarde;

men neme $\log Z = -\frac{1}{2}\times\frac{s^3}{\alpha\beta}y^2$ dus $Z = e^{-\frac{s^3y^2}{2\alpha\beta}}$

Stubstitueert men deze waarde in de uitdrukking voor P, dan wordt deze

$$P = \frac{\int_{-\varepsilon}^{\varepsilon} e^{-\frac{s^3y^2}{2\alpha\beta}}dy}{\int_{-\frac{\alpha}{s}}^{\frac{\beta}{s}} e^{-\frac{s^3y^2}{2\alpha\beta}}dy}$$

Wil men teller en noemer brengen onder den vorm $\int e^{-t^2}dt$, dan heeft men te stellen

$$\frac{s^3y^2}{2\alpha\beta}=t^2 \text{ waarbij } t=y\sqrt{\frac{s^3}{2\alpha\beta}} \text{ en } y=t\sqrt{\frac{2\alpha\beta}{s^3}}$$

$$\text{en } dy = dt\sqrt{\frac{2\alpha\beta}{s^3}}.$$

Nu behoort bij

de grens $y=+\varepsilon$, de grens $t=+\varepsilon\sqrt{\frac{s^3}{2\alpha\beta}}$

» » $y=-\varepsilon$, » » $t=-\varepsilon\sqrt{\frac{s^3}{2\alpha\beta}}$

» » $y=\frac{\beta}{s}$ » » $t=\sqrt{\frac{\beta s}{2\alpha}}$

» » $y=-\frac{\alpha}{s}$ » » $t=-\sqrt{\frac{\alpha s}{2\beta}}$

Men vindt voor P

$$P = \frac{\int_{-\varepsilon\sqrt{\frac{s^3}{2\alpha\beta}}}^{+\varepsilon\sqrt{\frac{s^3}{2\alpha\beta}}} e^{-t^2}dt}{\int_{-\sqrt{\frac{\alpha s}{2\beta}}}^{\sqrt{\frac{\beta s}{2\alpha}}} e^{-t^2}dt}$$

Worden van de integraal in den noemer de grenzen grooter en grooter genomen, dan nadert ze tot hare grenswaarde $\sqrt{\pi}$, zoodat

$$P = \frac{1}{\sqrt{\pi}} \int_{-\varepsilon\sqrt{\frac{s^3}{2\alpha\beta}}}^{+\varepsilon\sqrt{\frac{s^3}{2\alpha\beta}}} e^{-t^2}\, dt$$

Daar dit eene evenmachtsfunctie is, kan men nog schrijven

$$P = \frac{2}{\sqrt{\pi}} \int_{0}^{+\varepsilon\sqrt{\frac{s^3}{2\alpha\beta}}} e^{-t^2}\, dt$$

waardoor men P uitgedrukt heeft in den vorm der functie

$$\Theta = \frac{2}{\sqrt{\pi}} \int_0^T e^{-t^2}\, dt$$

Men heeft slechts voor T de grens $\varepsilon\sqrt{\frac{s^3}{2\alpha\beta}}$ in de plaats te stellen. Zooals men ziet is P weder eene functie van

$$T = \varepsilon\sqrt{\frac{s^3}{2\alpha\beta}} \text{ of}$$

$$P = \Theta\left(\varepsilon\sqrt{\frac{s^3}{2\alpha\beta}}\right)$$

Wordt s hierin grooter en grooter, dan zal P meer en meer tot de eenheid naderen, en hierdoor is dus langs een anderen weg, waarbij aanvankelijk de waarschijnlijkheid p van 't verschijnsel onbekend was, het theorema van Bernouilli bevestigd.

Neemt men in $P = \Theta\left(\varepsilon\sqrt{\frac{s^3}{2\alpha\beta}}\right)$ bizondere waarden voor s, α en ε, dan kan men door middel van de meergenoemde thêta-tafels voor P de overeenkomstige waarden vinden.

Men kan bijv. nemen $s = 120000$, $\alpha = 72000$ en $\varepsilon = 0{,}01$. De meest waarschijnlijke waarde voor p is $\frac{\alpha}{s}$, dat is dus hier 0,6.

Substitueert men deze waarden in $\Theta\left(\varepsilon\sqrt{\frac{s^3}{2\alpha\beta}}\right)$, dan is

$$\Theta\left(\varepsilon\sqrt{\frac{s^3}{2\alpha\beta}}\right) = \Theta\left(0.01\sqrt{\frac{120000^3}{2 \times 72000 \times 48000}}\right) = \Theta(5)$$

Zoekt men in de tafel bij de waarde 5 de overeenkomstige waarde voor P, dan zal men vinden

$$P = 0{,}99999999999846,$$

dat is dus de waarschijnlijkheid, dat p ligt tusschen 0.59 en 0.61.

Neemt men de grenzen, waartusschen p zal liggen, dus ε, kleiner, bijv. $\varepsilon = 0.005$, dan krijgt men door substitutie in $\Theta\left(\varepsilon\sqrt{\frac{s^3}{2\alpha\beta}}\right)$ de helft van zooeven, dus $\Theta(2.5)$, en hierbij vindt men in de tafel voor P 0,99959. Deze waarde, die de waarsch. voorstelt, dat p zal liggen tusschen 0.595 en 0.605 is niet zoo dicht bij de eenheid.

Neemt men ε nog kleiner, bijv. 0.001, dan zal na substitutie gevonden worden $\Theta(0.5)$, waarbij voor P de waarde 0.521 behoort.

Men ziet hieruit, dat de waarschijnlijkheid P met ε toe- en afneemt, zoodat men de vraag kan stellen, hoe groot de waarde van ε moet zijn, opdat die waarsch. 1/2 zij, m. a. w. opdat het even waarschijnlijk zij, dat het verschil tusschen de juiste waarde van p en die van $\frac{\alpha}{s}$ kleiner is dan die waarde van ε, als dat het grooter is dan die waarde.

Om die waarde van ε te bepalen moet men nagaan, voor welke waarde van T de $\Theta(T)$ gelijk wordt aan 1/2. In de tafels vindt men dan voor $T = \varepsilon\sqrt{\frac{s^3}{2\alpha\beta}}$ de waarde 0.476936 .....
welke waarde meestal door de letter ρ wordt aangeduid. Stelt men hierin weer

$$s = 120000,\ \alpha = 72000 \text{ en } \beta = 48000, \text{ dan is}$$

$$\varepsilon = \frac{0.476936}{500} = 0.000954$$

en door substitutie in

$$\frac{\alpha}{s} - \varepsilon < p < \frac{\alpha}{s} + \varepsilon$$

krijgt men bij $P = 1/2$

$$0.6 - 0.000954 < p < 0.6 + 0.000954$$

dat wil dus zeggen, dat er in $p = \frac{\alpha}{s} = 0.6$ nog eene fout is, waarvan men weet, dat ze evenveel kans heeft grooter als kleiner te zijn dan 0.000954.

In de theorie der fouten, waarmede nu kan worden aange-

vangen, wordt eene afwijking, waarvoor dusdanige gelijke kansen bestaan, de *waarschijnlijke fout* genoemd.

L. F. LEYENDECKERS.

Dordrecht, 1908.

(Wordt vervolgd).

ONTVANGEN BOEKWERKEN.

Der logarithmische Rechenschieber, und sein Gebrauch, von Dr. E. Hammer. Vierte Auflage. Stuttgart. Verlag von Konrad Wittwer.

Wet van 26 Mei 1870, Stbl. n°. 82, tot **Regeling der Grondbelasting,** met latere aanvullingen en wijzigingen, door H. P. Cramer, *Controleur der Grondbelasting* te *Arnhem*, bij L. J. Veen, Amsterdam.

Overschrijving en eigendomsovergang van onroerend goed. Academisch proefschrift, door I. Cohen Hzn. Drukkerij «Davo», Deventer.

Jaarverslag van den **Topographischen Dienst** in **Nederlandsch-Indië,** over **1907**. Javasche Boekhandel en Drukkerij. Batavia.

Wij hopen gelegenheid te hebben, in een volgende aflevering nader op deze werken terug te komen.

RED.

VERGOEDING VOOR HET GEBRUIK VAN EIGEN RIJWIEL.

Tweede Kamer.

Uit het verslag der Commissie, benoemd in de vergadering der Tweede Kamer van 29 Januari 1907 tot onderzoek van het verslag der Algemeene Rekenkamer wegens hare werkzaamheden over het jaar 1905.

Vergoeding van reiskosten bij gebruik van eigen rijtuig of rijwiel (Financiën).

Vergoeding van reiskosten bij gebruik van eigen rijwiel (Binnenlandsche Zaken).

Het was sedert lang eene quaestie of van de hier bedoelde vergoedingen

sprake kon zijn. Artikel 8 van het reisbesluit van 5 Januari 1884 (*Staatsblad* n°. 4) geeft wel bevoegdheid om afwijking toe te staan van den regel, voorschrijvende, dat de reizen met openbare middelen van vervoer geschieden, maar artikel 9 wil dan alleen de werkelijk uitgegeven vracht in rekening laten brengen. Men heeft er ten slotte dit op gevonden, dat de vergoeding voor het gebruik van eigen vervoermiddelen zou worden aangemerkt als een huur, door den Staat voor het gebruik van die vervoermiddelen voldaan. De Rekenkamer nam met deze opvatting genoegen met het oog op het twijfelachtige der zaak. Ook de Commissie maakt daartegen geen bezwaar; doch zij wijst er op, dat nu tweederlei tarieven van vergoeding in zwang zijn gekomen; het Departement van Financiën vergoed voor elken op eigen rijwiel afgelegden kilometer 2 centen, dat van Binnenlandsche Zaken 5 centen, tot een maximum van *f* 150 's jaars. *) Aanvankelijk was het 3 centen geweest, doch dat was te weinig gebleken, en bij Koninklijk besluit van 5 Juli 1905 n°. 39 is het hoogere tarief ingevoerd. De Rekenkamer heeft daarin, blijkens haar Verslag, berust; de Commissie meent dit ook te kunnen doen, maar op gelijkmaking der tarieven te moeten aandringen.

ONDERSTEUNINGSFONDS VOOR RIJKS-AMBTENAREN.

Zondag 21 dezer had te Utrecht naar aanleiding der oproeping door den Heer U. VAN EERDE, Inspecteur te Harderwijk, de aangekondigde vergadering plaats, om te trachten een ondersteuningsfonds voor alle Rijks-ambtenaren op te richten.

De bijeenkomst was druk bezocht door afgevaardigden van Bonden en Vereenigingen van schier alle takken van dienst, terwijl we ook tal van belangstellenden opmerkten.

De Heer VAN EERDE heeft in een uitvoerige inleiding de wenschelijkheid betoogd van het door hem beoogde fonds.

We ontleenen aan die rede het volgende:

Spr. zet allereerst uiteen hoe hij tot de bijeenroeping dezer bijeenkomst is gekomen, wijst op den grooten stroom van sympathiebetuigingen en geeft uiting aan zijn groote voldoening, dat zoovelen naar deze bijeenkomst zijn gekomen.

Dat deze verg. op een Zondag is belegd, was om meer dan een reden noodzakelijk; spr. hoopt echter dat in 't vervolg met gemoedsbezwaren rekening zal kunnen worden gehouden.

*) Zijn wij juist ingelicht, dan bedraagt dit maximum voor de agenten der Rijksverzekeringsbank thans *f* 500.—.

Spr. geeft nu een schema van hetgeen hij met de oprichting van een ondersteuningsfonds bedoelt, daarbij de *noodzakelijkheid* bepleitende, aan de hand van onze artikelen over dit onderwerp in de nummers van October 1907, waarbij spr. eenige frappante voorbeelden mededeelt van onjuiste en onregelmatige ondersteuning als gevolg van het particulier initiatief.

Het fonds zou alleen moeten ondersteunen bij *buitengewone gevallen*, b.v. bij operatie, bij langdurige ziekte, bij noodzakelijkheid tot opneming in een ziekenhuis of sanatorium en het zou moeten omvatten zooveel mogelijk *alle* rijksambtenaren.

Spr. stelt zich de werking van het fonds aldus voor:

Op tal van plaatsen zullen correspondenten worden aangesteld, die op de verzoeken om steun hebben te rapporteeren, aan de hand van vragenlijsten. Daarbij moet geheimhouding worden betracht.

Wat de geldmiddelen betreft meent spr. dat ruim 26000 rijksambtenaren hierin wel zullen kunnen voorzien, terwijl bovendien van outsiders zeker ook wel steun te wachten is.

Van de jaarlijksche contributie zou een zeker deel worden afgezonderd en gevoegd bij een entréegeld, dienen als *„reserve"*, als eerste steen voor een eigen *„Herstellingsoord"*.

Een schaal van contributie werd aangegeven, b.v. *f* 0.50 bij een inkomen van *f* 500.—; *f* 1.— bij een inkomen van *f* 500—*f* 1000.—; *f* 1.50 bij een inkomen van *f* 1500—*f* 2000.— enz. Wanneer hierbij kan gevoegd worden steun van staatswege, zou men al een heel eind op den goeden weg zijn.

Spr. eindigt zijn zeer toegejuichte toespraak als volgt:

Ik hoop dat de oprichting van een fonds als door mij bedoeld, niet verre meer zij en dat de tijd te overzien zal zijn dat de eerste steen kan worden gelegd voor het herstellingsoord en dat de ambtenaren dan met trots zullen kunnen gewagen van *ons* fonds, van *ons* sanatorium, door onze bijdragen gebouwd en onderhouden.

Na een kleine pauze werd gelegenheid gegeven over het plan van gedachten te wisselen, waarvoor zich tal van sprekers aanmeldden.

Het bleek echter al spoedig, dat niet door allen begrepen was wat de Heer VAN EERDE met deze bijeenkomst bedoeld heeft. Dat was immers niet anders dan in algemeenen zin over het plan van gedachten te wisselen en zoo het bijval vond in beginsel tot oprichting te besluiten, waarna dan aan een commissie van voorbereiding de nadere uitwerking kon worden opgedragen.

In plaats daarvan begonnen eenige sprekers met de onderdeelen onder het mes te nemen. Wij hoorden b.v. een spreker — 't was de afgevaardigde van den Bond DE POST — de wenschelijkheid bepleiten, om aan

de Regeering te verzoeken de zg. afval, die er wel bij elken tak van dienst zal zijn, te schenken aan het fonds; daartoe konden dan bv. dienen: lood, stukjes touw, zakken enz., waarop de Heer BROUWER, ambtenaar bij *'s Rijks-munt* in een geestige speech aanbeval, de *afval* bij *zijn tak* van dienst niet te vergeten, daar die een niet onbelangrijke bijdrage zou kunnen leveren.

Intusschen er kwamen ook belangrijker opmerkingen naar voren, die wij achtereenvolgens zullen trachten weer te geven. Daarbij kunnen wij zoo kort mogelijk zijn. Immers deze bijeenkomst was een voorloopige en van bindende beslissingen kon geen sprake zijn. Het gesprokene zal in hoofdzaak moeten dienen om de commissie van voorbereiding, bij haar waarlijk niet zoo gemakkelijke taak te helpen.

Zoo bleek er verschil van gevoelen te bestaan over de vast te stellen contributie. Sommigen achtten progressieve contributie — waarop de inleider had gezinspeeld — uit den booze, meenden dat die ook bij de ondersteuning haar invloed zou doen gelden. Vele anderen daarentegen meenden dat alleen bij contributie naar draagkracht een krachtig fonds zal kunnen worden gecreëerd, omdat deelname dan voor meerderen mogelijk zal zijn.

Een ander punt betrof de vraag: *wie voor steun in aanmerking zullen komen.* Zullen het alleen de leden van het op te richten fonds zijn of zal men ook — zooals de inleider wil — niet-leden steunen?

Zal de steun zich uitstrekken tot den ambtenaar of ook tot zijn gezin?

Men meende, dat het steunen alleen van *leden*, aanbeveling verdiende, omdat men daardoor grooter ledental verwacht. Van den anderen kant werd echter betoogd, dat als het fonds er eenmaal is, steun gegeven dient te worden aan een mede-ambtenaar, ook al is hij nog niet toegetreden. De bedoeling van den inleider wordt al heel slecht begrepen, als men van het fonds een soort verzekering gaat maken.

En wat de *steun aan het gezin* betreft, werd terecht betoogd, dat die met steun aan den ambtenaar onverbreekbaar samenhangt; juist voor tegenspoed in het gezin, is hulp het meeste noodig.

In dit verband kwam ook de vraag ter sprake *in welke gevallen* het fonds zal moeten optreden. Van verschillende zijden werd er op aangedrongen, steun te beperken tot ziekte en gevolgen van ziekte. Al zal het in hoofdzaak dien weg op moeten, men vergete niet, dat ook andere gevallen zich kunnen voordoen, waarin ondersteuning een weldaad zou zijn. Deze zijn echter moeilijk te omschrijven en het is ook geen spreker gelukt, voor alle gevallen een scherp omlijnde formule aan de hand te doen.

Wel werd met nadruk aanbevolen, de gevallen van *verkwisting* en *moedwil* uit te sluiten, omdat men daarmede op een zeer gevaarlijk terrein zou komen.

Niet minder gewichtig was de breedvoerig besproken vraag, welk karakter het fonds zal hebben: *liefdadigheid* of *onderlinge verzekering.*

Van verschillende zijden werd de billijkheid bepleit van Rijkssubsidies aan het fonds, men meende dat het Staatsbelang was, om een ambtenaar de verloren arbeidskracht te hergeven.

Het denkbeeld om de opbrengst van de aan de ambtenaren opgelegde boeten aan het fonds af te staan, was door het Hoofdbestuur der Posterijen verworpen, omdat dit alleen ware toe te passen als *alle* ambtenaren lid zijn, wat niet te verwachten is.

Wil men echter Staats-subsidie, dan zullen de gevallen waarin een zeker recht op steun zal bestaan, wel behoorlijk omschreven moeten worden en gaat men dus den weg der verzekering op. Of het echter uitvoerbaar zou zijn, dat — zooals een spreker wilde — het fonds eenvoudig alle dokters- en apothekersrekeningen voor zijn rekening nemen zal, is aan gegronden twijfel onderhevig, maar heeft ook nimmer in de bedoeling van den Heer VAN EERDE gelegen. Dat *elke* ziekte, de huishoudrekening in de war zou sturen, kan toch niet worden aangenomen; dan zou de begrooting niet deugen en al wordt niet ontkend, dat nog vele salarissen te gering zijn, zòò erg is het met onze traktementen toch niet gesteld. Met kleine ongesteldheden rekent toch elke verstandige huismoeder; alleen zware ongesteldheid met haar nasleep, schept een abnormalen toestand en eerst dan mag de taak van het fonds aanvangen.

Het bestuur van het ondersteuningsfonds bij de Posterijen en Telegrafie, was in pleno tegenwoordig en waarschuwde tegen optimisme; de bestuurders hadden door hun ervaring — daar alle reden toe. Zij meenden dat men in alle geval een bepaling niet zou mogen missen, als is neergelegd in art. 4 van hun reglement, dat een geneeskundige verklaring voorschrijft bij toetreding. Zij hebben misschien voorbijgezien, dat juist de gestrenge bepalingen bij hun fonds, van algemeene deelneming hebben teruggehouden.

Nadat ten slotte door de vergadering met algemeene stemmen in beginsel tot de oprichting van een fonds was besloten, werd de volgende motie, voorgesteld door den Heer HUIJKMAN, mede met algemeene stemmen aangenomen:

„*De vergadering van Rijksambtenaren, den 21en Juni te Utrecht bijeen;*

Gehoord de verschillende besprekingen naar aanleiding der inleiding van den Heer VAN EERDE;

Besluit een commissie te benoemen om een ontwerp tot oprichting van een ondersteuningsfonds samen te stellen en zoo spoedig mogelijk op een nader te bepalen datum ter behandeling voor te dragen.

Tot leden dier commissie werden benoemd: de H.H. U. VAN EERDE

te *Harderwijk*, J. HUIJKMAN te *Amsterdam*, M. W. L. VAN ALPHEN te *'s-Hage* en P. H. R. BEUMING te *Amsterdam*, terwijl de Heer C. P. TREFFERS te *Utrecht*, daaraan als adviseerend lid werd toegevoegd.

Deze commissie zal het recht hebben van aanvulling met Rijksambtenaren, zooveel mogelijk gekozen uit alle Departementen van algemeen bestuur.

De vergadering was hiermede ten einde.

Van verschillende zijden was hulde gebracht aan het nobele denkbeeld van den inleider, die zich zooveel moeite heeft getroost om tot dezen eersten stap te geraken.

Wij behoeven — na hetgeen wij vroeger in dit blad over dit onderwerp schreven — wel niet te zeggen, dat wij ons van ganscher harte bij die hulde aansluiten en den voorsteller onze beste wenschen meegeven voor het welslagen van den zeker niet gemakkelijken arbeid, die nog te verrichten valt.

De eerste stap is gezet, de tweede zal de commissie zetten, de derde zal aan de Rijksambtenaren zijn. Moge hun aantal overweldigend zijn.

(*Weekbl. voor de adm. der dir. belastingen enz.*)

TRACTEMENTSREGELING BIJ DEN «VERMESSUNGS-DIENST» IN BEIEREN.

Door de beiersche Regeering is aan den Landdag de volgende tractementsregeling der ambtenaren van den «Vermessungsdienst» voorgesteld:

Director des Katasterbureaus, Director der Flurbereinigungskommission,

Aanvangstractement 8400, met driejaarlijksche verhoogingen achtereenvolgens 9150—9900—10650—11400 Mark;

Steuerräte des Katasterbureaus, der Regierungen en der Flurbereinigungskommission,

als boven 6000—6600—7300—7800—8400 Mark;

Steuerassessoren en *Obergeometer* des Katasterbureaus, der Regierungen, der Flurbereinigungskommission en der Staatseisenbahnverwaltung,

als boven 4800—5400—6000—6600—7200 Mark;

Flurbereinigungsgeometer, Kreisgeometer, Bezirksgeometer, Katastergeometer, Eisenbahngeometer,

als boven 3000—3600—4200—4800—5400—6000 Mark.

(Zeitschrift des Vereins der Eisenbahn-Landmesser.)

VEREENIGING VOOR KADASTER EN LANDMEETKUNDE.

Van de verzonden postkwitanties, ter inning van contributie of abonnement voor het jaar 1908, zijn 13 stuks onbetaald terug ontvangen.

Ter vermijding van verdere onkosten worden H.H. leden en abonné's, wien dit aangaat, uitgenoodigd de verschuldigde bedragen van resp. *f* 5.07 en *f* 2.57 vóór 1 Sept. a. s. aan den ondergeteekende over te maken.

De Secr.-Penn.

Amsterdam, Valeriusstr. 18. WEIJGERS.

Nieuw lid: J. B. T. Vriend, *Adsp.-landm. van het kadaster,* te *Assen.*

BERICHTEN.

Bij Kon. Besl. van 2 Mei 1908, n°. 84 is benoemd tot bewaarder van de hypotheken, het kadaster en de scheepsbewijzen te *Heerenveen,* C. W. Andreae, thans in dezelfde betrekking te *Utrecht.*

Bij Kon. Besl. van 21 Mei 1908, n°. 43, is J. A. Maas Geesteranus, controleur der grondbelasting te *Zwolle,* met ingang van 1 Augustus 1908 tijdelijk ontheven van zijn tegenwoordig beheer en tijdelijk geplaatst te *Rotterdam,* met bepaling, dat hij wordt toegevoegd aan den hoofdambtenaar, aan wien het beheer van de contrôle der grondbelasting aldaar is opgedragen.

Bij Kon. Besl. van 21 Mei 1908, n°. 44. is W. L. A. van de Ven, ontvanger der directe belastingen, invoerrechten en accijnzen te *Hontenisse,* op nader te bepalen tijdstip ontheven van de waarneming van zijn tegenwoordig beheer en belast met de waarneming van de controle der grondbelasting te *'s-Gravenhage.*

Bij Kon. Besl. van 30 Mei 1908, n°. 61 is aan jhr. C. A. von Geusau, op zijn verzoek, met ingang van 1 Augustus eervol ontslag verleend uit zijne betrekking van bewaarder van de hypotheken, het kadaster en de scheepsbewijzen te *Groningen*, met dankbetuiging voor de aan den lande bewezen diensten.

Bij Kon. Besl. van 9 Juni 1908, n°. 49, is benoemd tot bewaarder van de hypotheken, het kadaster en de scheepsbewijzen, te *Utrecht*, M. S. van Dunné, thans inspecteur der registratie en domeinen van de eerste klasse in de 12de divisie van inspectie te *Delft*.

Bij Kon. Besl. van 10 Juni 1908, n°. 58 zijn benoemd met ingang van 1 Augustus 1908 tot landmeter van het kadaster de adspirant-landmeters:

J. H. R. H. Pijls, te *Tilburg*.
O. Eisinga, te *Leeuwarden*.
J. J. W. van Wiechen, te *Tilburg*.
H. G. de Ruiter, te *Leeuwarden*.
W. Mooy, te *Amsterdam*.
J. G. Cornelissen, te *Leeuwarden*.
G. L. J. E. Pollen, te *Brielle*.
A. M. van Gastel, te *Tilburg*.
W. van der Voort, te *Amsterdam*.
W. P. Stakman, te *Dordrecht*.

Zij zijn *voorloopig* werkzaam gesteld als volgt:

Pijls in de divisie Roermond, Eisinga en van Wiechen in de divisie Zutphen, de Ruiter te 's-Hertogenbosch, Mooy te Amsterdam, Cornelissen te Brielle, Pollen te Roermond, van Gastel te Goes, van der Voort in de divisie Zutphen, Stakman te Dordrecht.

Bij Kon. Besl. van 9 Juli is aan G. J. Verweij, op zijn verzoek met ingang van 1 Augustus a.s. eervol ontslag verleend als bewaarder van de hypotheken, het kadaster en de scheepsbewijzen te *Arnhem*, met dankbetuiging voor de aan den lande bewezen diensten.

Bij Kon. Besl. van 15 Juli 1908, is benoemd tot bewaarder van de hypotheken, het kadaster en de scheepsbewijzen te *Groningen*, J. C. J. Pels Rijcken, thans inspecteur der registratie en domeinen van de 1e klasse in de 33e divisie, te *Amersfoort*.

Op 31 Mei 1908 is in den ouderdom van 63 jaar, overleden de landmeter van het kadaster H. A. Koenen te *Rotterdam.*

Op 28 Juni 1908 is, in het Sanatorium te *Putten*, overleden. de adspirant-landmeter van het kadaster J. Boerma.

Verplaatsing van landmeters:

Met 1 Mei 1908: H. F. C. Smeulders van *Eindhoven* naar *Hilvarenbeek.*

Met 1 Aug. 1908: G. W. van Dijk van *Leeuwarden* naar *Oosterlittens (Fr.)*

Verplaatsing van adspirant-landmeters:

Met 1 Mei 1908: J. H. Marring van *Eindhoven* naar *Hilvarenbeek (N.-B.)*

Met 1 Juni 1908: A. W. B. de Bie van *'s-Gravenhage* naar *Hilvarenbeek (N.-B.)*

Met 1 Juli 1908: A. Theil van *Rotterdam* naar *Brielle.*

Met 1 Augustus 1908:

J. N. Ploegsma van *'s-Gravenhage* naar *Baard (Fr.)*
R. Dijkstra van *Rotterdam* naar *Baard (Fr.)*
J. H. Pieters van *Rotterdam* naar *Oosterlittens.*
J. de Tempe van *Rotterdam* naar *Oosterlittens.*
B. H. Rethmeier van *'s-Gravenhage* naar *Enschedé.*
J. A. te Winkel van *'s-Gravenhage* naar *Enschedé.*
J. M. H. Heines van *Rotterdam* naar *Enschedé.*
K. J. Bes van *Leiden* naar *Enschedé.*
J. Eggens van *Leiden* naar *Enschedé.*

Verplaatsing van teekenaars:

Met 1 Juli 1908: J. Engels van *Winschoten* naar *Assen.*

Met 1 Augustus 1908: W. J. van Bellen van *Arnhem* naar *Amsterdam.*

Met 1 September 1908: N. J. Smit van *Assen* naar *Zwolle.*

J. VAN DRUTEN. †

(1849—1908).

Op 2 September is, in den ouderdom van 59 jaar, plotseling overleden de Heer J. van Druten, Uitgever te Utrecht.

Nog slechts een drietal afleveringen en we hadden het voorrecht kunnen hebben te gewagen van het feit, dat de te vroeg ontslapene een kwart eeuw lang de stoffelijke belangen van ons tijdschrift had verzorgd. Op welke wijze hij zich van die uitgave kweet, de lezers hebben dit zelf kunnen beoordeelen. De redactie, uitteraard meer van nabij betrokken in de beslommeringen aan dien arbeid verbonden, kan slechts lof over hebben voor de moeite en de zorgen die hij zich getroostte om ons orgaan in een passend kleed te doen verschijnen.

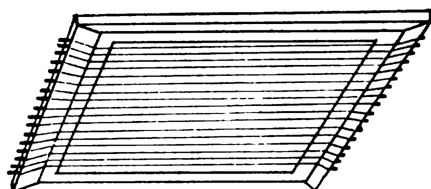
Was het ons slechts korten tijd beschoren die zorgen met den overledene te deelen, reeds als secretaris-penningmeester der Vereeniging hadden wij ruimschoots gelegenheid hem te leeren hoogachten om zijn nauwgezetheid, om de voorkomendheid waarmee hij steeds de vaak zoo vele en velerlei wenschen wist te bevredigen, om zijn inschikkelijkheid, die de samenwerking tot een genoegen maakte.

De naam J. van Druten zal aan de geschiedenis van het Tijdschrift voor Kadaster en Landmeetkunde onafscheidelijk verbonden zijn, de nagedachtenis aan den persoon die dien naam droeg, zal door allen die tot den overledene in betrekking stonden, in eere worden gehouden.

PLANIMETERHARP EN PLANIMETERLINEAAL.

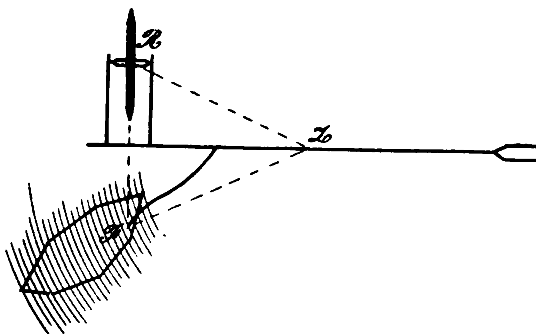
De vooral bij onze oostelijke collega's in de laatste jaren veld winnende methode ter inhoudsbepaling van vlakke figuren, door verdeeling in smalle parallelle strooken van gelijke breedte, vindt wel in den meest rudimentairen vorm toepassing door den *draden-planimeter* of *harp* [1]) van Vermessungsrevisor Koch, een rechthoekig raam, waarvan twee geelkoperen zijkanten aan den onderkant (fig. 1) in kerfjes op gelijken afstand gespannen draden in twee kleuren dragen. Het instrument dateert van 1872 en werd eene verbeterde constructie genoemd van houten ramen met opgeplakte draden. Voor de regeling van den afstand der draden werden ook tot ruiten vervormbare ramen met scharnieren gebruikt.

Fig. 1.

Een instrument op gelijk beginsel berustend, van weinig jongeren datum, dat evenwel niet tot algemeene invoering is gekomen, publiceerde de ingenieur Günther [2]). Diens *epuidistanten-planimeter* (fig. 2) veronderstelt de figuur verdeeld door concentrische cirkelbogen met constant verschil in straal. Het middelpunt *Z.* is vast; de booglengten, door de stift *F.* afgelegd, worden door het verdeelde meetrad *R* meegemaakt en — daar door eene rem dit rad slechtsin draaibaaris in één z, gesommeerd.

Fig. 2.

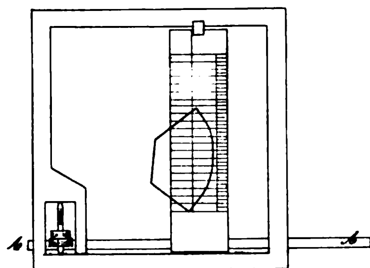
1) Zeitschr. f. Verm.-W. 1872 p. 64.

2) Z. f. V. 1882 p. 353 en 1883 p. 37.

Voor elken volgenden cirkelboog worden de symmetrische stralen ZF en ZR met eene gelijke geringe lengte verkort door middel van eene schroef, wier beweging met het handvat wordt geregeld.

Op dezelfde methode berust de *planimeter van* Oberlandmesser *Mönkemöller* [1]) (Deutsches Reichspatent n⁰. 78714) (fig. 3). Eene glasplaat, aan de onderzijde voorzien van parallelle lijnen op gelijke genummerde afstanden en van eene indexstreep loodrecht op de eerste, is verschuifbaar in een raam, en voert een arm AA mede. De beweging van de glasplaat wordt door dien arm overgebracht op een meetraadje, dat in het raam is opgesteld. Met behulp van eene veer wordt bij beweging van de glasplaat in één zin het contact tusschen arm en rad opgeheven. Bij het gebruik verschuift men de indexstreep achtereenvolgens over afstanden, gelijk aan de middellijnen der genummerde strooken. Het meetraadje sommeert die middellijnen. Eene dwarsverdeeling, die bij de hierna beschreven harpen van groot nut is, kan hier niet van toepassing zijn.

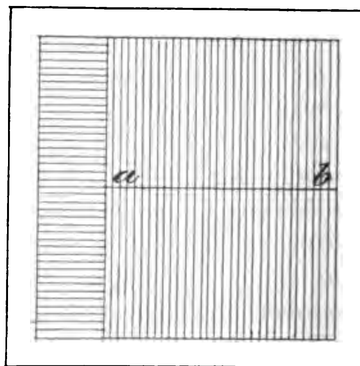
Fig. 3.

Boven deze instrumenten bieden de Oldendorpsche- of *planimeter-harpen* (fig. 4 vijfmaal verkleind) overwegende voordeelen.

Op sterk doorschijnend papier is een bundel fijne equidistante parallellen aangebracht en aan den rand een gelijke bundel loodrecht op de eerste. In den handel [2]) zijn harpen met strookbreedten van 4 resp. 5 m.m.; men kan ze voor breedten van 8 resp. 10 m.m. bruikbaar maken, door de parallellen beurtelings al en niet met een paar kruisjes of cirkeltjes te merken. Vervaardigt men ze zelf

Fig. 4.

[1]) Z. f. V. 1895 p. 33.

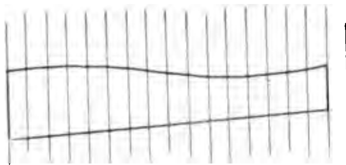
[2]) R. Reiss, Liebenwerda, Wed. Ahrend & Zn., Amsterdam, 15 Pfg. per stuk.

op doorschijnend teekenlinnen, dan zijn afwisselend zwarte en blauwe parallellen aan te bevelen; desgewenscht nummert men de strooken.

Men bedekt de te berekenen figuur met deze harp; door een, beter twee zware kleine gewichten wordt verschuiving voorkomen. Zonder elk der middellijnen der strooken te meten, bepaalt men hunne som mechanisch.

Bij het gebruik van de planimeterharp bestede men grooten zorg aan het *opsporen van de gunstigste ligging.*

Fig. 5.

Figuur 5. *Langgerekte* figuur, uiteinden ongeveer loodrecht op de lengterichting; de figuur is geheel besloten tusschen twee parallellen.

Fig. 6. Gelijksoortige figuur; de teekening geeft eene ongunstige ligging aan, daar er eene rest gevormd wordt, die vermeden kan worden.

Fig. 6.

Fig. 7. Men stelt, om de gunstigste ligging te zoeken, een piquoir in het midden *m* van *ab* en draait de harp een weinig om het punt *m* en wel zoo, dat *cd* in *n* wordt gehalveerd. De draaiing mag niet zoo veel bedragen, dat de richting der parallellen veel afwijkt van loodrecht op de lengterichting der figuur. Is het niet mogelijk dezen stand te bereiken, dan neemt men eene harp met weinig grooter of kleiner strookbreedte.

Fig. 7.

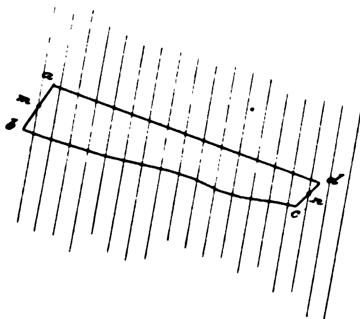
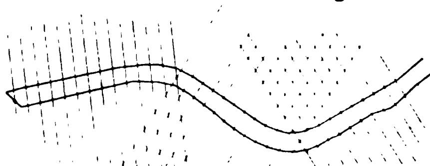

Fig. 8. De figuur vertoont verschillende lengterichtingen. Door in de bochten de harp te doen draaien om het midden van de laatstgebruikte parallel, kan men onafgebroken, zonder tusschenaflezing, optellen.

Fig. 8.

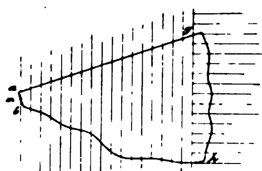

Fig. 9.

Fig. 9 en 10. De figuur is aan de eene zijde smal *òf* rechtlijnig begrensd, aan de andere breed en *tevens* kromlijnig begrensd. Om het midden *m* van *ab* laat men de harp een weinig draaien tot een parallel der dwarsverdeeling door *g* of *h* gaat òf bij *g* of *h* eene kleine transformatie uitvoert.

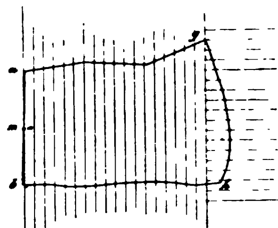
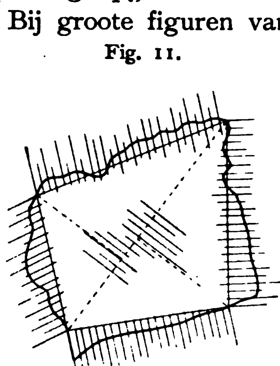

Fig. 10.

Fig. 11. De figuur heeft een afgeronden vorm en is kromlijnig begrensd. Reeds op de kaart voorhanden, of vooraf aan te brengen lijnen vormen een vier- of driehoek, die afzonderlijk wordt bepaald. De overige nu langgerekte randdeelen worden in ééne optelling opgenomen.

Bij groote figuren van dezen vorm is de afzonderlijke bepaling van een inliggenden vier- of driehoek onontbeerlijk; zijne zijden behoeven niet geheel binnen de figuur te vallen; men sommeert de middellijnen algebraïsch. Om het teeken der uitkomst niet twijfelachtig te doen zijn, kiest men de zijde zoo, dat een overwegend deel der randfiguur aan ééne zijde valt.

Fig. 11.

Kleine deelen der figuur, die veelal ondanks de gunstigste ligging der harp ten slotte overblijven als *rest*, waarvan de grootte niet door eene strookmiddellijn zou kunnen worden opgenomen, worden afzonderlijk geschat òf met passer of biseau gemeten. Veelal kan men de harp zoo plaatsen, dat de kleine restfiguur een vorm krijgt, die met behoud van de strookbreedte *s* als factor kan worden berekend, zooals bijv. in fig. 12, waar de breedte der vergroot voorgestelde rest in het midden $1/3$ *s* bedraagt. Deze rest wordt vervangen gedacht door eene volle strook met $1/3$ *ab* tot lengte. In het voorbeeld van fig. 13 zou men de rest vervangen door $1/4\ cd \times s$.

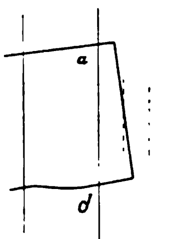
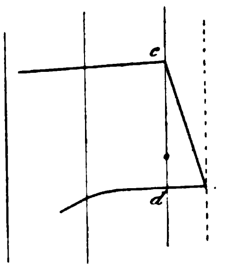

Fig. 12.

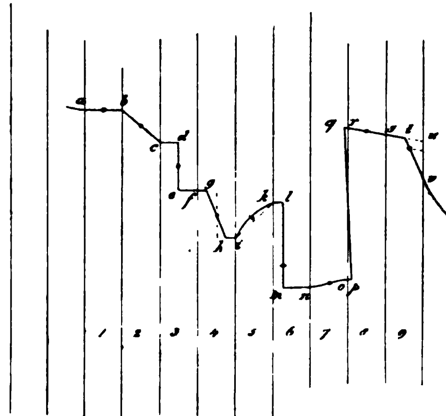
Fig. 13.

Vierhoeken (fig. 11) worden het voordeeligst berekend door de middendwarslijn der harp over twee overstaande hoekpunten te brengen; de loodrecht op de (niet getrokken) diagonaal staande parallellen zijn nu een gemakkelijk hulpmiddel bij het mechanisch optellen der beide hoogtelijnen uit de twee overige hoekpunten.

Transformatie der strookeinden door schatting. In fig. 14 zijn de meest voorkomende transformaties, waartoe men gedwongen wordt, achtereenvolgens voorgesteld.

Fig. 14.

Strook 1; het uiteinde der middellijn is het midden van *a b*.

Strook 2; het uiteinde der middellijn is het midden van *b c*.

Strook 3; daar *c d* ongeveer = *e f*, eindigt de middellijn in het midden van *d e*.

Strook 4; daar *f g* ongeveer = *h i*, eindigt de middellijn in het midden van *g h*.

Strook 5. Beschouwt men *i k* als parabool, dan ligt het uiteinde der middellijn op ongeveer 2/3 der pijl van het midden der koorde.

Strook 6. Daar *k l* ongeveer = 1/3 *m n* verdeelt men *l m* in segmenten met dezelfde verhouding.

Strooken 7 en 8. Daar *o p* = *q r* vervangt men *p q* door de parallel *o r*.

Strook 9. Daar *s t* ongeveer = *t u*, denkt men *u v* verdeeld in vier deelen.

In elk voorkomend geval wordt de harp zoodanig geplaatst, dat van dergelijke eenvoudige transformaties één of meer kunnen worden toegepast. De vormen van strooken 2 en 5 zijn de algemeene; eene groote plaatselijke verbreeding als bij strooken

7 en 8 geeft bij het onderzoek naar de gunstigste ligging den doorslag.

In het algemeen begint men de *richting* der hoofdparalellen te kiezen, daarna door verschuiving van de harp in de richting der dwarsmiddellijn de *plaats* dier paralellen, om indien de dwarsverdeeling noodig is, de harp eindelijk volgens de hoofdparalellen te verschuiven tot de dwarsverdeeling ook den gunstigen stand heeft verkregen.

Bij eenige geoefendheid in het plaatsen van de planimeterharp waardeert men deze methode meer en meer; waarschijnlijk is het toe te schrijven aan het niet in acht nemen van de gegeven wenken, dat zij hier te lande nog niet de belangstelling geniet, die zij verdient.

Het *mechanisch optellen* der lijnen geschiedt met behulp van:

1°. den gewonen *passer*. Bij niet zeer kleine figuren is de som der middellijnen grooter dan de afstand, dien de passer behoorlijk kan bevatten, bijv. 100 m.m Nadert onder de bewerking, na opneming van de n^{de} middellijn, de passerstelling 100 m.m., of is die maat overschreden, dan heeft men in den afstand tusschen randlijn en middendwarslijn *a b* (fig. 4) een middel om de verkregen passerstelling met 100 m.m. te verminderen. Die aftrek geschiedt *binnen de n^{de} strook*, om verwarring te voorkomen; met de negatieve of positieve rest wordt de optelling in de $(n + 1)^{de}$ strook voortgezet.

2°. den *boogpasser* (Planimeterzirkel, System Richter). Eén been is voorzien van een vasten boog, die door eene gleuf in het andere been glijdt, en eene klemschroef draagt, waardoor de passeropening tot een maximum van bijv. 100 of 150 m.m. kan worden beperkt.

3°. den *booghaarpasser* (Planimeterhaarzirkel, Richter). Na stelling van de klem op *bijna* 100 of 150 m.m. wordt de juiste maat bereikt, door middel van een schroefje, dat aan het gesplitste been een fijne vormverandering mededeelt.

Bereikt bij gebruik der boogpassers de opening onder de bewerking het maximum in zeker punt der n^{de} strook, dan slaat men den passer 180° om en telt de (positieve of negatieve) rest der n^{de} middellijn bij de volgende op.

4°. den *boog(haar)passer met telraadje*. Om bevrijd te zijn

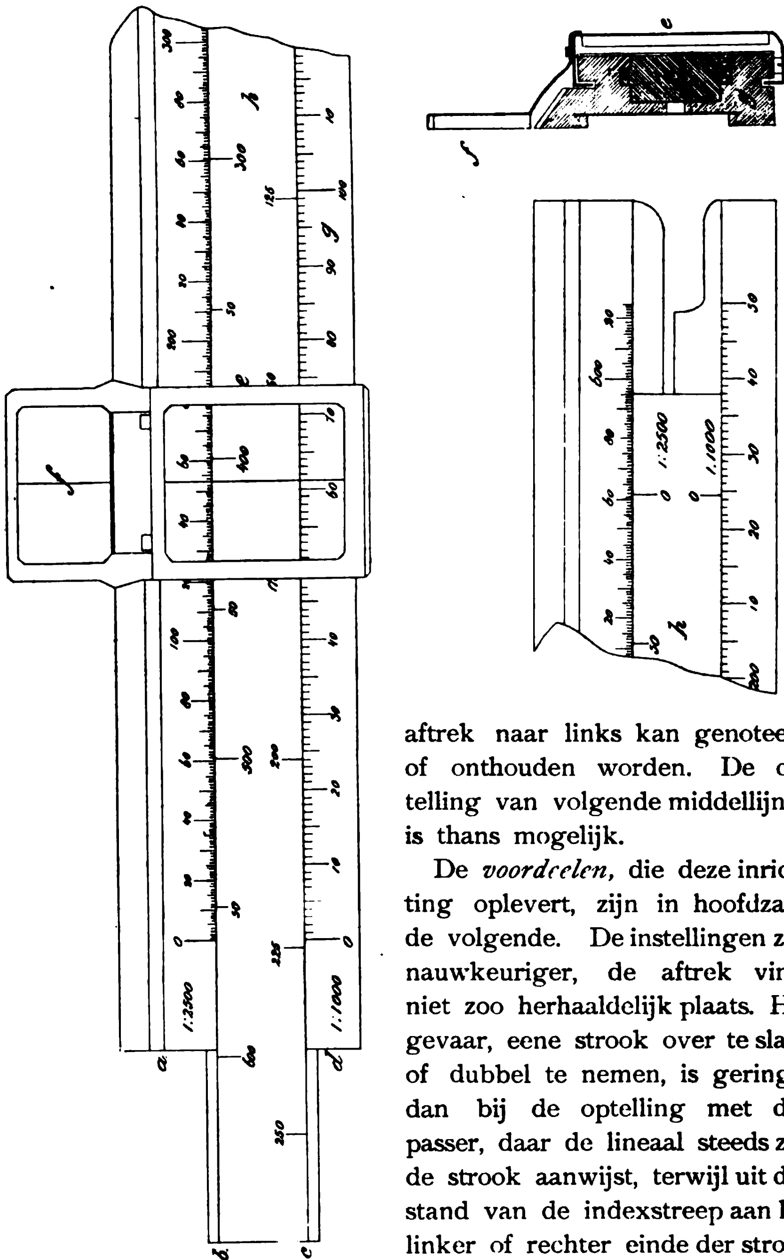
van het onthouden of aanteekenen van het aantal verminderingen met 100 m.m. is de boog(haar)passer van een raadje met genummerde tanden en een pal voorzien.

In de praktijk schijnt de booghaarpasser zonder telrad onder de genoemde passers het best te voldoen. Bij eerstgenoemden passer is men afhankelijk van de juistheid der maat op de harp en kan bij de aftrek de verplaatsing van de passerpunt *binnen* de n^{de} strook van het einde der n^{de} middellijn naar de randlijn of naar de middendwarslijn, aanleiding geven tot verwarring der strooken. Het telraadje eischt een vrij sterken druk om te functionneeren, wat licht eene verschuiving veroorzaakt; het geheel is niet vlot te hanteeren.

5°. de *Planimeterlineaal* (Deutsches Reichs Gebrauchsmuster N°. 343423 Klasse 42^m) een nieuw hulpmiddel, dat in uiterlijk overeenstemt met de gewone rekenlineaal (fig. 15 ware grootte). De lineaal is voorzien van twee evenredige schalen, lang 25 c.m., *a* en *d* resp. 1 à 2500 m. en 1 à 1000 m, ingericht als de gewone biseaux. De tong *h* houdt twee evenredige schalen *b* en *c* resp. 1 à 2500 m. en 1 à 1000 m., waarvan alleen de intervallen van 50 resp. 25 m. in tegengestelde richting zijn aangegeven. De looper *e* is volkomen gelijk aan de thans gebruikelijke en voert met zich mede eene vast daaraan verbonden indexplaat *f*, van glas of doorschijnend celluloid. De indexplaat beweegt zich in het vlak van den onderkant der lineaal en draagt aan het ondervlak eene *indexstreep* loodrecht op den voorkant der lineaal.

Manipulatie. Men stelt den looper op het nulpunt van de lineaal, brengt de indexstreep door plaatsing van het geheele instrument op het beginpunt van de eerste te sommeeren middellijn en de lineaal *ten naaste bij* evenwijdig aan die lijn. De lineaal met de linkerhand onbewegelijk houdende, schuift men met de rechter den looper (met index) naar rechts tot het eindpunt van de eerste middellijn. Met den verkregen looperstand reïtereert men voor de tweede middellijn, en gaat zoo voort tot de lineaal den volgenden bij te voegen afstand niet meer zou kunnen bevatten. Nu stelt men de tong, die een weinig lichteren gang hebbe, dan bij rekenlinealen gewenscht is, met het nulpunt onder den verkregen looperstand in, en schuift daarna den looper terug over een rond aantal meters naar zoodanige deelstreep der tong, die het dichtst bij het einde binnen de lineaal ligt. Deze

Fig. 15.

aftrek naar links kan genoteerd of onthouden worden. De optelling van volgende middellijnen is thans mogelijk.

De *voordeelen*, die deze inrichting oplevert, zijn in hoofdzaak de volgende. De instellingen zijn nauwkeuriger, de aftrek vindt niet zoo herhaaldelijk plaats. Het gevaar, eene strook over te slaan of dubbel te nemen, is geringer dan bij de optelling met den passer, daar de lineaal steeds zelf de strook aanwijst, terwijl uit den stand van de indexstreep aan het linker of rechter einde der strook kan worden afgeleid, of die reeds

genomen is of nog moet worden opgeteld. Het gebruik van de indexstreep in vergelijking met dat van een naald of passerpunt biedt eene grootere mate van nauwkeurigheid bij de transformatie op het oog van de strookeinden — bij den passer moet men zich de transformatielijn *denken*, de indexstreep stelt ons in staat, na overleg van hetgeen ten aanzien van fig. 14 is opgemerkt, het resultaat der schattingstransformatie te *beoordeelen*, door het bijgevoegde tegen het afgesneden deel te doen opwegen. Een meetkundig geoefend oog verricht dit balanceeren met groote nauwkeurigheid.

Bij het onderzoek naar de constructie van de harp komt het minder aan op de gelijkheid der intervallen, dan wel op den afstand der eerste en laatstgebruikte parallellen. Vóór het gebruik bepale men de steeds geringe waarde der indeeling op de dwarsmiddellijn *a b*.

In de meest voorkomende gevallen (fig. 7 à 10) vindt men voor den inhoud in centiaren, bijv. bij gebruik van een 4-m.m.-harp en op de schaal 1 : 2500 eenen vorm als

$(500 + 450 + 500 + \ldots + 127{,}6) \times 10 + 1{,}3 \times 24{,}2 : 2 =$
$= \ldots\ldots + 15{,}7 = \ldots\ldots$

Indeeling (krimping) 0,1 % = — ....

Resultaat =

Bij een oordeelkundig kiezen der strookbreedte, eenige geoefendheid in het bepalen der gunstige ligging en onder toepassing van de planimeterlineaal of, als men wil, «*biseau-zonder-eind*», levert de planimeterharp — ook voor niet gerekte en niet zeer kromlijnige figuren — zoowel quantitatief als qualitatief, verrassend gunstige resultaten.

d. W.

REGISTER 69^a.

De opmerkingen van den Heer Burger, in de vorige aflevering (blz 99 à 102), over mijn voorstel tot bijhouding van het register No. 69^a verdienen aandachtige overweging, wijl zij van actueel belang zijn wegens de noodzakelijkheid om eerlang tot de vernieuwing der hypothecaire inschrijvingen over te gaan.

Ter zijde latende wat met het onderwerp niet of slechts zijdelings verband houdt, kunnen de bezwaren van den Heer BURGER in twee punten worden geresumeerd.

1°. De beslissing of een perceel al of niet bezwaard is, zal «eigentlijk bij den landmeter» komen;

2°. Kisten met losse kaarten zouden noodig zijn; «de boeking zou zoo omslachtig worden en de aanteekening zoo ingewikkeld, dat er niets bij gewonnen werd».

De landmeter zal in 't vervolg niet meer «beslissen» dan hij thans reeds doet. Reeds thans is aan den landmeter opgedragen de oude- en de nieuwe perceelen en perceelsgedeelten in den metingstaat (N°. 75) naar elkander te verwijzen. Is die staat goedgekeurd, dan is, buiten contrôle van den bewaarder om, uitgemaakt op welke nieuwe perceelen, volgens het kadaster, zullen drukken de inschrijvingen op de oude perceelen gevestigd, onverschillig of de landmeter die inschrijvingen in zijn staat reeds vermeldt of niet. Alleen indien de inschrijving rust op perceelen die reeds eerder vervallen waren, zoodat er geen direct verband in den metingstaat is gebracht tusschen de nieuwe perceelnommers en de nommers in het borderel genoemd, zou de «beslissing» kunnen opgedragen worden aan den bewaarder. Doch juist dit gedeelte van zijn onderzoek is van zuiver *technischen* aard. Voor de vergelijking van oudere hulpkaarten met de nieuwe doet ook thans de bewaarder — indien hij niet voorzichtiglijk de beslissing aan het publiek! overlaat, wat regel is — dikwijls een beroep op de voorlichting van een landmeter.

De omvang der «kisten met contrôlekaarten» zou nog al meevallen denk ik. Gesteld die kaarten hebben de dikte van onze briefkaarten, dan gaan er 1000 in een laadje van nog geen 30 centimeter lang. Vermoedelijk zou voor de bewaring Winschoten

een kastje, waarin die kaarten geborgen konden worden, wel van zeer bescheiden afmetingen kunnen zijn en ook aan andere bewaringen zou de ruimte ervoor vereischt, in vergelijking met die voor het overig archief, zeer gering zijn.

Werd tegelijk met de vernieuwing der inschrijvingen een grondboek ingevoerd, dan zou het register 69[a] daarnaar kunnen verwijzen en zouden contrôlekaarten niet noodig zijn.

«Omslachtigheid der boeking» en «ingewikkeldheid der aanteekeningen» worden wel beweerd, doch niet aangetoond. Het is jammer dat de schrijver juist over deze zoo practische quaestie is heen gegleden. Als men mijne ontwerpen «wilde toepassen op meer ingewikkelde gevallen zou het groote gevaar van te ingewikkeld werk spoedig blijken» en schrijver «kan hier niet in nadere behandeling van onderdeelen vervallen» zijne «beschouwingen werden reeds te lang».

Ik houd mij overtuigd dat de Redactie voor nadere uiteenzetting van schrijvers bezwaren zeer gaarne ruimte beschikbaar zou stellen. *)

Als men de inrichting eener boekhouding wil verklaren, bedient men zich natuurlijk van eenvoudige voorbeelden. Had de schrijver nu de uitwerking van een ingewikkeld geval beproefd, hem zou dan de onjuistheid zijner bewering gebleken zijn. De vermelding van de oude nommers, in de borderellen genoemd, achter de inschrijvingen in het register 69[a], alsmede van de nommers der meetbrieven, ingeval geoorloofd blijft hypotheek op gedeelten van perceelen te vestigen, vereischen eenige ruimte. Hoeveel ruimte, dus hoeveel regels voor elk nieuw nommer beschikbaar moeten blijven, blijkt uit den staat 75; bij inschrijvingen van lateren datum komen vermeldingen van oude nommers niet voor, daartoe wordt dus niet méér ruimte geeischt dan thans.

Doch al zou de omvang van het werk grooter zijn dan hetgeen thans, *telkens opnieuw* bij het onderzoek naar de bezwaardheid moet verricht worden — wat ik niet toegeef — dan zou niettemin te weinig doordacht uit schrijvers pen zijn gevloeid de bewering «dat er niets bij gewonnen werd.»

---

*) Ongetwijfeld!

We denken er heusch nog niet aan den Heer Burger een onbescheiden gebruik van onze kolommen te verwijten.

Red.

Immers, de vraag of er iets meer of minder werk moet verricht worden aan de bewaring, is van geheel ondergeschikt belang vergeleken bij de beoogde voordeelen, hierin gelegen, dat er eene afdoende contrôle op de boekingen wordt ingesteld, dat het publiek met spoed kan geholpen worden, dat aan het publiek juiste in plaats van geheel onvoldoende gegevens worden verstrekt.

I. BOER, Hzn.

VERSLAG VAN DE RIJKSCOMMISSIE VOOR GRAADMETING EN WATERPASSING AANGAANDE HARE WERKZAAMHEDEN GEDURENDE HET JAAR 1907.

Commissie.

Bij Koninklijk besluit van 15 April 1907 N°. 39 werd tot lid der Commissie benoemd de Heer Dr. J. C. Kapteyn hoogleeraar in de sterrekunde aan de Rijksuniversiteit te Groningen.

Vergaderingen.

Ter bespreking van hare aangelegenheden vergaderde de Commissie twee malen te 's Gravenhage.

Bibliotheek.

De blijkens het jaarverslag over 1898 aan den Staat geschonken bibliotheek onderging evenals in vorige jaren uitbreiding, doordat ons medelid **Heuvelink**, de door hem vanwege de internationale vereeniging voor aardmeting ontvangen publicatiën er aan toevoegde.

Betrekkingen met de buitenlandsche leden van de internationale vereeniging voor aardmeting.

In het jaar 1907 werd geen vergadering gehouden van de internationale vereeniging voor aardmeting.

In het bestuur der internationale vereeniging werd de vacature ontstaan door het overlijden van den vice-president von Zachariae, vervuld door de benoeming van den Engelschen afgevaardigde Sir George Darwin, hoogleeraar in de astronomie te Cambridge.

Werkzaamheden der commissie.

De bemoeiingen der Commissie betroffen in 1907:
de primaire driehoeksmeting;

de basismeting;
de secundaire driehoeksmeting;
de sterrekundige plaatsbepaling;
de slinger-waarnemingen.

Driehoeksmeting. Personeel.

Gedurende 1907 bestond het personeel voor de driehoeksmeting uit de volgende heeren:

de ingenieurs 1ste klasse N. Wildeboer en J. A. van Eyk Bijleveld; de ingenieurs Cd. H. Bijl, J. Canters, J. B. de Hulster, J. W. Dieperink, W. B. Peteri en H. Heyl; de landmeters van het kadaster, gedetacheerd bij de commissie, F. H. A. J. Bingen en Th. L. Kwisthout, en den schrijver H. Vuurman.

Door ziekte waren de heeren Wildeboer, v. Eyk Bijleveld en Bingen geruimen tijd buiten staat dienst te doen.

In den geregelden voortgang der terreinwerkzaamheden kon echter voorzien worden.

Primaire driehoeksmeting.

Er werd voortgegaan met het gereedmaken van de copy voor de publicatie der uitgevoerde metingen en de daaruit berekende resultaten.

Basismeting.

Aan de loopende voorbereidingen kon weinig gedaan worden ten gevolge van de tijdelijke ontstentenis van den ingenieur Wildeboer.

Secundaire driehoeksmeting.

De terreinwerkzaamheden van de secundaire driehoeksmeting werden dit jaar wederom, in aansluiting aan die van het vorig jaar, voortgezet door vier ploegen, die daartoe op den 1sten Mei naar het terrein vertrokken.

De eerste ploeg bestond uit den landmeter Bingen als chef en den ingenieur Dieperink; de tweede uit den ingenieur Bijl als chef en den ingenieur Peteri; de derde uit den landmeter Kwisthout als chef en den ingenieur Canters, en de vierde uit den ingenieur Hulster als chef en den ingenieur Heyl.

Een der laatste dagen van Juni werd de heer Bingen ziek en trad tot zijn terugkomst op het terrein op 2 September de heer Dieperink op als chef van de eerste ploeg. Te zijner assistentie werd tijdelijk benoemd de civiel-ingenieur L. N. Holsboer, assistent aan de Technische Hoogeschool.

De eerste ploeg zette de verkenning van het westelijk gedeelte van Noordbrabant voort en vervolgde die in noordwestelijke richting volgens

eene zuidelijke grenslijn langs de zuidzijde van het eiland Goeree en Overflakkee en eene noordelijke grenslijn volgens de gebroken lijn Dordrecht—Rotterdam—Monster, waarbij tevens de noodige aandacht werd geschonken aan de aansluiting van het terrein in Zeeland met de terreinen in Noordbrabant en Zuidholland.

Door haar werden de metingen voltooid op de stations: Bergen op Zoom 1, Groote Meer, Heirust, Hoogemoer, Zundertsche Schijf, Nispen, Rosendaal (N.-Br.) I, Etten (N.-Br.) I, Oud-Gastel, Steenbergen I, Zevenbergen en Klundert. Op alle stations werden tevens de noodige centreeringsmetingen gedaan. Bovendien geschiedden centreeringsmetingen: te Bath met plaatsing van de vastleggingssteenen en meting van eene richting; te Vierlingsbeek, waar de toren geheel gerestaureerd was, en te Enkhuizen, waar de toren gerestaureerd zal worden en de bestaande vastleggingen dienen te worden verzekerd.

De tweede ploeg zette de verkenning van het terrein benoorden de gebroken lijn Gorinchem—Dordrecht—Rotterdam—Monster, aan de noordzijde begrensd door de gebroken lijn Kuilenburg—IJsselstein—Montfoort—Woerden—Nieuwkoop—Brederode, voort.

Door deze ploeg zijn de metingen met de noodige centreeringsmetingen uitgevoerd op de stations: Woerden I, Montfoort I, Oudewater I, IJsselstein I, Lexmond, Schoonhoven I, Hoornaar, Giessen—Oudekerk, Sliedrecht I, Dordrecht I, Streefkerk en Stolwijk, benevens aanvullingsmetingen te Asperen, Beesd I en Kuilenburg I en centreeringsmetingen te Bieschbosch II, Werkendam II en Alblasserdam II.

De derde ploeg vulde de verkenning van de provincie Utrecht aan en zette die vervolgens voort in noordwestelijke richting van het terrein zuidwaarts begrensd door de gebroken lijn Woerden, Nieuwkoop, Brederode, noordwaarts door de Zuiderzee en de lijn Amsterdam—Brederode, om ze daarna in Noordholland te vervolgen.

Deze ploeg verrichtte de metingen op de navolgende stations: Hilversum I, Rhenen, Maurik, Lombok I, Wijk bij Duurstede, Amerongen, Sterkenburg, Houten I, Vleuten I, Westbroek, de Duif, Austerlitz, Zeist I, Amersfoort I, Soest I, Bunschoten en Eemnes buiten I, terwijl op alle stations de noodige centreeringsmetingen geschiedden. Nog werden door deze ploeg aanvullingsmetingen met de daarbij behoorende centreeringsmetingen gedaan te Emmikhuizen, Herveld I, Elst I, Druten en Ede I, benevens centreeringsmetingen te Lunterenschen heide, te Huisduinen waar het hoofdpunt Huisduinen, wegens het afbreken van het punt (de watertoren van de Heldersche waterleiding te Huisduinen) werd vervangen door Huisduinen II, vastleggingssteenen op de duinen, ongeveer 178 M. van het oude punt Huisduinen verwijderd, en te Emmen, ter verzekering van de bestaande vastleggingen wegens restauratie van den toren.

De vierde ploeg voltooide de verkenning van het zuidelijk gedeelte van Zeeland (4de en 5de district) om daarna die van het overig gedeelte dezer provincie voort te zetten.

Ze volbracht de metingen met de noodige centreeringsmetingen op de stations Aardenburg I, St. Kruis, St. Anna ter Muiden, Cadzand I, Oostburg I, Groede I, Hoofdplaat I, IJzendijke I, Assenede (B.), Philippine en Ter Neuzen I.

Nog werden door haar centreeringsmetingen verricht te Westkapelle en Saeftinge, in welk punt tevens de vastleggingssteenen werden geplaatst.

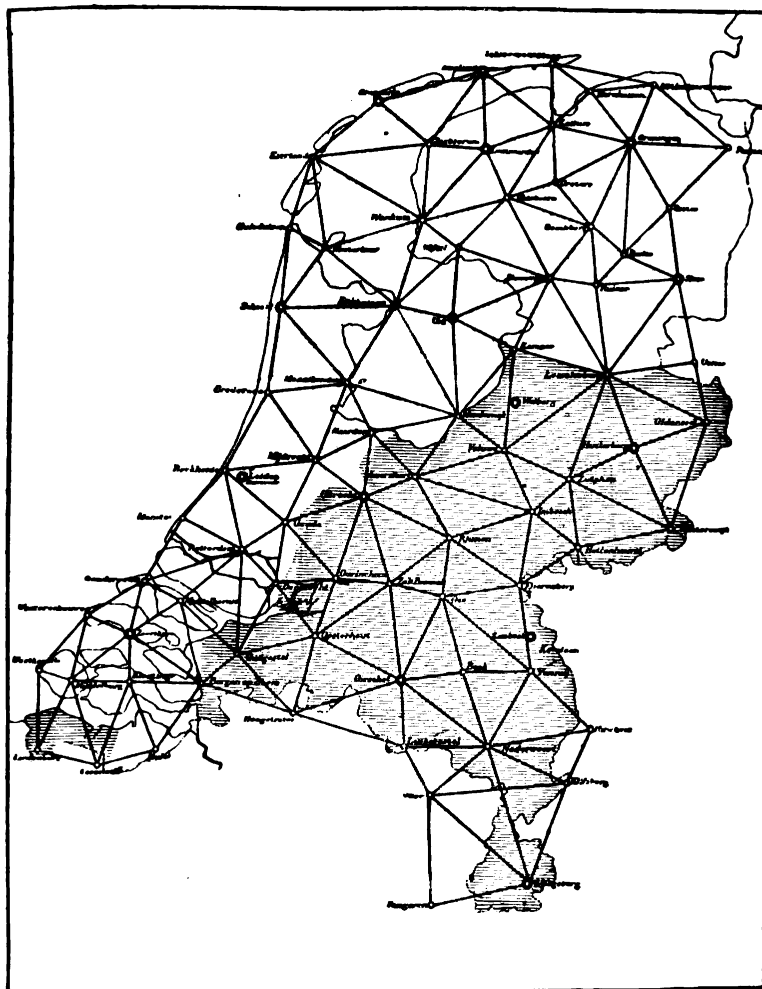
De inrichtingen noodig voor de opstelling der instrumenten en voor de aanwijzing der driehoekspunten, welke niet op gebouwen gelegen zijn, werden in den loop van den zomer gemaakt en de torens na voleinding der waarnemingen weer in hun vorigen staat teruggebracht, wat, evenals het vorige jaar, geschiedde door en onder leiding van twee timmerlieden in vasten dienst, aan wie daartoe de noodige gegevens werden verstrekt.

De stand der terreinwerkzaamheden wordt aangewezen op het hierbij gevoegde schetskaartje.

De berekeningen van de secundaire driehoeksmeting werden zooveel mogelijk voortgezet.

De vereffening van de punten van den 1sten rang in Zuid-Limburg, waarmee in het vorig jaar een begin werd gemaakt, werd vervolgd. Zij werd onderbroken door de vereffening van de waarnemingen voor een gedeelte van de driehoeksmeting in Noordbrabant. Onder directie van ons medelid A. W. E. Kwisthout zal daar eene meting voor het kadaster worden uitgevoerd. Deze meting zal geheel aan de nieuwe driehoeksmeting kunnen aansluiten.

Ten slotte zij hier nog vermeld, dat op geruchten omtrent groote herstellingen aan den toren te Zaltbommel (Hoofdpunt) aan het gemeentebestuur navraag gedaan werd omtrent den toestand van de in dien toren aanwezige vastleggingen. Het antwoord van den heer burgemeester van Zaltbommel luidde tot onze verbazing en leedwezen, dat alle vastleggingsbouten reeds waren weggebroken en in bewaring waren genomen.

RIJKSDRIEHOEKSMETING.

Door arceering is in bovenstaand kaartje aangeduid, tot hoever de terreinwerkzaamheden zijn gevorderd bij het einde van het jaar 1907.

Sterrekundige waarnemingen.

In het voorgaande jaarverslag werd vermeld, dat de waarnemingen voor de bepaling van de breedte-verandering voor Leiden waren gestaakt en

dat Dr. Zwiers, die ze had verricht, bezig was met eene nieuwe herleiding. Niettegenstaande al de waarnemingen reeds bij gedeelten waren berekend, was eene nieuwe voor alle waarnemingen gelijksoortige herleiding met de best mogelijke herleidingselementen noodig, daar alle waarnemingen een aaneengeschakeld geheel vormen.

Die herleiding is nu in het afgeloopen jaar voortgezet en binnenkort wordt een aanvang gemaakt met het gereedmaken van de tabellen voor den druk.

Slingerwaarnemingen.

De in het laatst van 1906 van Leiden naar Delft overgebrachte slingertoestellen werden in het Geodesiegebouw aldaar opgesteld in een op het noorden gelegen lokaal, vroeger bestemd voor het onderzoek van randverdeelingen. Op twee van de daar aanwezige pijlers konden het toestel van Stückrath en het daarbij behoorende coïncidentietoestel een plaats vinden. Voor het toestel van Defforges moest een installatie worden gemaakt; de hierbij behoorende pendule van Strasser en Rohde is opgehangen aan den scheidingsmuur van de aangrenzende comparatorzaal; het microscoop voor de coïncidentiewaarnemingen is in die zaal zelve vóór eene in den muur gemaakte opening aangebracht.

De ingenieur Modderman was gedurende eenigen tijd werkzaam aan het Geodetisch Instituut te Potsdam, waartoe de directeur, prof. Helmert, bereidwillig toestemming had gegeven. Hij kon zich daar onder leiding van prof. Haasseman, die sedert vele jaren slingerwaarnemingen voor het Instituut uitvoert, en die hem op de meest voorkomende wijze ten dienste stond, oefenen in het practisch gebruik van het toestel van Stückrath. In het laatst van Juli begaven het lid der Commissie Muller en de ingenieur Modderman zich naar Stolzenau aan de Wezer, waar prof. Haasseman vertoefde tot het uitvoeren van slingerwaarnemingen, om zich op de hoogte te stellen van de inrichting van het station; wegens de ongunstige weergesteldheid konden er tijdens hun verblijf geen waarnemingen worden uitgevoerd.

Na de terugkeer van den ingenieur Modderman te Delft kon de toestel van Defforges worden opgesteld; in de werkplaats van het Geodesiegebouw werden nog eenige hulptoestellen aangemaakt of in verband met de nieuwe opstelling gewijzigd.

Door den ingenieur Modderman werden geregeld tijdsbepalingen uitgevoerd met een aan de Technische Hoogeschool toebehoorend universiaalinstrument, volgens de methode van Döllen.

In het laatst van het jaar waren de waarnemingen ter bepaling van de luchtdichtheidsconstanten van den slinger van Defforges afgeloopen; uit

de resultaten dier waarnemingen bleek, dat een storende invloed van het verkeer nabij het Geodesiegebouw, op den Kanaalweg en in de vaart, niet is te vreezen.

De Rijkscommissie
voor Graadmeting en Waterpassing,
H. G. v. d. Sande Bakhuizen, *Voorzitter.*
Hk. Heuvelink, *Secretaris.*

Leiden, / *Delft,* 15 April 1908.

BOEKBEOORDEELING.

H. P. CRAMER. Wet van 26 Mei 1870, Stbl. no. 82, *tot regeling der grondbelasting, door latere wetten aangevuld en gewijzigd, bijgewerkt tot 1 Januari 1908, zooals die is opgenomen onder N°. 91 van Jaargang 1870 der «Bijgewerkte verzameling van wetten, besluiten en aanschrijvingen betreffende de directe belastingen, invoerrechten en accijnzen, van aanteekeningen voorzien, voorheen door* Van Dillen *en* Middelkoop.» *2de Druk. L. J. Veen. — Amsterdam 1908.* (Prijs *f* 1.50.)

De «Bijgewerkte verzameling van wetten enz.» eene periodiek, waarvan het voor ons liggende werk deel uitmaakt als n⁰. 91 van jaargang 1870, herdrukt en bijgewerkt tot 1 Januari 1908, heeft tot grondslag de «Officieele» verzameling van overigens gelijken naam. De laatste ontstaat uit de reeks van voorschriften, die van wege het Departement van Financiën aan de betrokken ambtenaren der directe belastingen geregeld kosteloos worden toegezonden.

Deze losse stukken behooren tot het archief, en zijn dus niet te beschouwen als particulier eigendom van de ambtenaren. De reeks bestaande jaargangen loopt van af 1823, waarbij echter valt op te merken, dat ze eerst sinds 1863 kosteloos in het bezit komen der ambtenaren; de vroegere jaargangen werden gekocht, schoon de aankoop niet verplichtend was gesteld. Daar nu de aankoop van de geheele reeks jaargangen dier officieele verzameling vrij kostbaar was, en het medenemen van dat particulier eigendom bij verplaatsing en detacheering lastig, terwijl een zeer groot deel van den inhoud vervallen en verouderd was, ondernamen voor ruim dertig jaar eenige ambtenaren onder hoofdredactie van controleur

Bremer de uitgave der „Bijgewerkte Verzameling enz.", later overgenomen en voortgezet door de heeren Van Dillen en Middelkoop, onder welke vlag de uitgave nog zeilt, hoewel eerstgenoemde in 1905 is overleden, en de laatste thans gepensionneerd en geen medewerker meer is.

De B. V. geeft in de eerste plaats den officieelen tekst der wetten, enz. conform de Off. Verz,; wat vervallen is, wordt weggelaten onder aanduiding van het stuk, dat daartoe aanleiding gaf. Gewijzigde wetten, besluiten, enz. worden opgenomen, zooals ze na en door de wijziging luiden. Voorschriften van tijdelijken aard blijven achterwege, of worden beknopt aangeduid.

In de tweede plaats geeft de B. V. *aanteekeningen* onder den tekst van elk nommer, dat toelichting vereischt. In deze aanteekeningen worden, tenzij eene verwijzing volstaat, opgenomen alle in de Off. V., B. V., staatsbladen, vakwerken, periodieken, enz. voorkomende voorschriften, beslissingen, uitspraken van Raden van Beroep, van Gedeputeerde Staten, vonnissen, arresten, enz., welke in meer of minder nauw verband met het onderwerp staan. Voorts is, ten aanzien van wetten, soms het schriftelijk en mondeling overleg tusschen Regeering en Staten-Generaal in de aanteekeningen opgenomen. Eene andere bron werd gevonden in de zoogenaamde „schriftelijke resoluties" van den Minister van Financiën, d. z. ministerieele beschikkingen, die om verschillende redenen niet in de Off. Verz., die in den handel is, zijn opgenomen, doch in briefvorm aan de ambtenaren zijn medegedeeld ten dienste van hunne betrekking en waarvan uit dien hoofde de publicatie in vakbladen of periodieken, dus ook in de B. V. uitdrukkelijk is verboden. Onder de noodige voorwaarden zijn evenwel de samenstellers der B. V. gemachtigd, schriftelijke resoluties van *algemeene* strekking op te nemen.

Met den stand der uitgave is men gevorderd tot den afdruk van jaargang 1903, terwijl de volgende jaargangen in bewerking zijn. Wegens den uitverkoop van de eerste deelen, is een herdruk onderhanden, bijgewerkt tot heden, welke gevorderd is van 1823 tot 1870.

Zoo kunnen wij dus onzen lezers gelukwenschen met de verschijning van het herdrukt n°. 91 van jrg. 1870, dat als encyclopedie up to date voor grondbelastingwetgeving mag gelden, een Nachschlagewerk, dat zelden onbevredigd zal laten. Voor den studeerende vooral is de arbeid van den heer Cramer een geschikt repetitiewerk, een toetssteen voor de kennis, verkregen door bestudeering van het in 1906 verschenen werk van den heer ter Laag (zie de bespreking op pag. 153 van jrg. 1906) en van den I. K. Elk artikel der wet vormt met de daarop gegeven

aanteekeningen (1), (2),.... en de bij die aanteekeningen behoorende noten (*a*), (*b*),.... een afzonderlijk, afgerond geheel; daar de vele bepalingen van resoluties, koninklijke besluiten en wet der laatste beide jaren daaronder zijn opgenomen, wordt de eindtoestand van het onderwerp den lezer bekend. Als voorbeeld zij aangehaald:

Artt. 2—4. (1), (2), (3).

(1) De artt. 2—4 zijn vervallen en vervangen:

A. *voor de* ongebouwde *eigendommen* door art. 1 der wet van 1892 (*a*), luidende:

„Te beginnen met 1893 wordt, in afwachting eener nadere wettelijke „regeling der gemeentelijke belastingen, de grondbelasting op de ong. eig. „geheven naar 6 °/₀ van de bel. opbr., welke krachtens de wet van 25 April „1879, S. n°. 89, in de kad. leggers is opgenomen, behoudens de uitz. „bij het volgend art. bepaald (b)"

(*a*) Deze wet is een uitvloeisel van het voorschrift van het bij de wetten van 1890 en 1891 gewijzigde art. 37 der wet van 1879, bepalende.....

(*b*) De in bedoeld art. 2 genoemde uitzonderingen zijn sinds 1 Januari 1903 vervallen.

B. *voor de* gebouwde *eigendommen* door art. 1 der wet van 1907 (*c*), luidende:

„Te beginnen met het jaar 1908 wordt de grondbelasting op de geb. „eig. geheven naar 4.86 °/₀ van de bel. opbr."

(*c*) Deze wet is een gevolg van art. 36 der wet van 1897, bepalende, dat het bedrag der belasting in het jaar, volgende.......

(2) Deze artikelen behelsden bepalingen omtrent de wijze van berekening der vermeerderingen en verminderingen in de belasting, zooals die voor iedere provincie op 1 Januari 1871 bestond, en wel zoodanig...... (Volgt verklaring der fracties 12,13 (*a*) en 5,20391622 en hare geschiedenis voor gebouwd en ongebouwd).

(*a*) De meerdere belastbare waarde, uit het ontstaan van perceelen in eene provincie voortgekomen, wordt met 12,13 °/₀ belast en het daardoor verhoogd bedrag aan belasting over de gezamenlijke perceelen in de provincie, de nieuwe daaronder begrepen, omgeslagen. Doordien.....

(3) Tot toelichting van de artt. 2—6 en 45 der wet van 1870 kan nog het volgende strekken:

Nadat de kadastrale werkzaamheden in 1831 waren ten einde gebracht, bleek...... (Volgt verklaring der fractie 12,797 en hare geschiedenis; de overgang van repartitie tot quotisatie).

Zoo zijn bij art. 5 der wet afgedrukt de artikelen 39 en 40 der herzieningswet van 1879, artikel 37 der herzieningswet van

1897, benevens artikel 2 der wet van 1907, voorzien van tien aanteekeningen, verklarende

den in de wet genoemden datum, 20 October 1870 (1)

het wettelijk gezag, gegeven aan de instandhouding naar de grondslagen, geldende voor de primitieve kadastreering, resp. voor de herzieningen (3) (*a*)

de onveranderlijkheid van het totaal der bel. opbr. bij splitsing of vereeniging (*) behoudens in geval van redres (7)

de overneming ingevolge de res. van 30 April 1906 n⁰. 36 (niet in de Verzameling opgenomen, doch gedrukt aan de ambtenaren medegedeeld) van de definitieve herzieningsuitkomsten in de leggers, welke overneming sinds de res. d.d. 24 Juli 1907, n⁰. 34 als toepassing wordt beschouwd.

Artikel 25 der wet, de onbelastbaarstellingen betreffende, is voorzien van 65 belangrijke aanteekeningen; de artt. 26—44, de vrijstellingen of vrijdommen regelende, zijn door niet minder dan ruim honderd aanteekeningen toegelicht. Artikel 45 (vervallen) der wet gaf aanleiding tot een helder, uitvoerig overzicht van de bepalingen aangaande *opcenten* van voorheen en thans.

Merkwaardig is, dat bij art. 46 («De kadastrale legger behelst de namen van hen, die....») slechts werd noodig gevonden op te merken, dat, waar de levering van onroerend goed krachtens B. W. 671 geschiedt door overschrijving van de acte in het *register van overschrijving* de tenaamstelling in den *kadastralen legger* te dezen opzichte zelve niets bewijst. «Wil men niet mis-«kennen het doel, bij de invoering van het kadaster beoogd, dan «behoort de legger in de eerste plaats de *belastingplichtingen* aan te wijzen.»

Dezelfde opmerking maakt ook Van Konijnenburg (uitgave 1880 p. 118) en is aangehaald door ter Laag (p. 134), door den laatsten onder vermelding van de pogingen der Vereeniging voor K. en L., om te komen tot een kadaster met bewijskracht. Het «doel bij de oprichting», «de oorspronkelijke bestemming» van het kadaster moge al in historischen zin in de *eerste* plaats zijn, de namen der belastingplichtigen aan te wijzen, men heeft zich te dien tijde daarenboven van het kadaster geheel andere illusies

(*) kolommen 29 en 30 Staat n⁰. 75.

gemaakt; het *Recueil Méthodique etc.* zegt hierover: *Avantages du cadastre pour la propriété:* 1142. Le cadastre parcellaire offre encore d'autres avantages: il termine, il prévient pour l'avenir une foule de contestations entre les propriétaires, sur les limites de leurs propriétés; contestations qui occasionnaient des frais dont le montant (serait) difficile à calculer..... *Utilité du cadastre dans les actions judiciaires:* 1143. Le cadastre peut et doit même nécessairement par la suite servir de titre en justice pour prouver la propriété. Il en est de même des livres de mutations, qui conservent la trace de tous les propiétaires dans les mains desquels un bien-fonds passe successivement.

Voor wat het kadaster *thans* dient te leveren zij verwezen o. a. naar wat wij schreven op p. 238 jrg. 1907. Wij missen ongaarne eene, zij het korte, aanduiding van den daar geschetsten ontwikkelingsgang in een werk als dit, waar toch ook datgene bij elk artikel is opgenomen, wat zijdelings daarmede in verband staat.

Als een bewijs, hoe het lot van elk artikel zelfstandig is behandeld, geldt artikel 59, waarbij zonder *verwijzing* naar de reeds herhaaldelijk in voorgaande bladzijden vermelde wet van 1907 wordt aangeteekend:

(1) Bedoelde regelen zijn vervat geweest in de wet van 1873. De uitkomsten der schattingen volgens die wet zijn van kracht geweest tot 1 Januari 1908, sedert welk tijdstip die regelen zijn vervallen, en de uitkomsten der schattingen volgens de wet van 1897, zooals die is gewijzigd bij de wet van 1904, tot basis voor de heffing dienen.

Als bijlagen bevat het werk toegelichte modellen van de bekende kennisgevingen, aanslag- en aangiftebiljetten, benevens eene chronologische lijst van in den tekst aangehaalde wetten, besluiten en resoluties.

Geeft bij den eersten oogopslag het werk, dat vier vellen compressen druks in groot octavo beslaat, den indruk van een somberen chaos van data en getallen, nadere kennismaking doet de strenge, nauwgezette bewerking, de éénvormige notatie der artikelen en noten daarop, alsmede de onderscheiding daarvan door verschillende lettergrootte, spatiëering en cursiveering waardeeren. Menigeen zal evenwel den buitengewoon kleinen, hoewel keurigen druk eene oogenmarteling noemen, terwijl wij het splitsen

van elke pagina in twee kolommen en het ontbreken van open ruimte voor latere aanteekeningen, niet kunnen toejuichen.

Konden wij naast dat van ter Laag dit werk als studieboek aanbevelen, van veel nut voor den aspirant-landmeter komt ons voorts de bestudeering voor van een in 1905 verschenen, reeds vroeger vermeld werk (jrg. 1906, p. 153):

L. A. Alting Mees. *Uitvoering van de Wet op de Grondbelasting van 26 Mei 1870 Stbl. n°. 82. Leiddraad voor ambtenaren der directe belastingen, invoerrechten en accijnzen.* Haarlem 1905.

De eerste afdeeling, «Schets van de inrichting van het kadaster en de kadastrale boekhouding» blijft bij het allernoodigste, en kan als zoodanig voor den beginner nut hebben. Beknoptheid gaf aan deze schets hare kracht, leidde evenwel eene enkele maal, haar doel voorbijstrevende, tot vermakelijkheden: «De verschillende *eigendommen* zijn verder per sectie genummerd en wel draagt ieder *perceel* een nummer» (§ 2). «Deze ruiten zijn genummerd en door eene letter onderscheiden (§ 4)». «Het minuutplan blijft steeds in zijn oorspronkelijken toestand bestaan (§ 6)». «De nette plans, die evenals de minuut- en veldplans (bedoeld: bijbladen) bij den hypotheekbewaarder berusten, *mogen* dit *kantoor* nimmer verlaten (§ 6).» «Dit zal het geval zijn bij gedeeltelijken verkoop van een perceel (§ 8).» «Bij de meting maakt de landmeter schetsen van het terrein met vermelding van de lengte der lijnen en de grootte der hoeken (§ 11)». «Zoodra de grenzen van een perceel vervallen, vervalt ook het nummer (§ 11)».

Meer wenschten wij de aandacht te vestigen op de tweede afdeeling «Het materieel der serie grondbelasting», waar de verschillende voorschriften ter uitvoering der wet zijn behandeld aan de hand van de modellen van dit materiaal, die doelmatig gerangschikt alle, zij het afwijkend in formaat, volledig afgedrukt aan het werk zijn toegevoegd. Deze reeks formulieren, 35 in getal, geven sneller en klaarder een beeld van de inrichting der boekhouding op de grondbelasting, dan de studie van tal van voorschriften zou kunnen opleveren; bij elk model is een beschrijving gegeven van doel, inrichting en gebruik. Wie in korten tijd een overzicht wenscht van den gang van zaken aan de controle der grondbelasting, vindt in dit werkje een welkomen

gids; het legt deze werkzaamheden op bevattelijke wijze in al haren eenvoud bloot.

J. B. Robert. *Jaarboek voor Notarisambt en Registratie voor het jaar 1908, 15de druk,* Eduard IJdo, *Leiden 1908.*

Bij de aankondiging van de vorige uitgave van dit jaarboekje (Zie Tijdschr. v. K. en L. 1907, p. 26) gaf de redactie den bewerker in overweging eene lijst van de ambtenaren van het kadaster op te nemen. Aan dien wenk is gevolg gegeven; wij meenen met de verschaffing van de noodige gegevens onzen ambtgenooten een dienst te hebben bewezen. Het hoofdstuk «Registratie, enz.» is thans verrijkt met eene ranglijst van ingenieurs-verificateur, landmeters, asp.-landmeters, boekhouders, teekenaars, teekenaars bij het domeinbestuur, controleurs en surnumerairs der grondbelasting en kadasterambtenaren in Nederlandsch-Indië.

Het werk is voorzien van enkele geperforeerde blanco bladen ter aanteekening van eventueele abuizen, waarvan toezending aan den Uitgever wordt verzocht. Onverhoopt kon dit jaar het boekje eerst in Mei verschijnen, terwijl door eene fout in de expeditie ons eerst dezer dagen een exemplaar ter kennismaking bereikte, De prijs is gering: ingenaaid, gebonden of gecartonneerd *f* 0.80. *f* 1.— of *f* 1.25.

Vermeld zij nog, dat door *H. F. A. van de Ven* en *G. Fikkert* jaarlijks een *Jaarboek voor Notarisambt en Registratie* wordt bewerkt, waarin eene lijst der genoemde kadastrale ambtenaren niet is opgenomen, doch overigens van ongeveer gelijken vorm en inhoud. Uitgever is de heer G. Fikkert, notaris te Loenen (Utrecht), prijs *f* 1.— en *f* 1.50.

D. W.

VEREENIGING VOOR KADASTER EN LANDMEETKUNDE.

De gewone jaarlijksche Algemeene Vergadering van leden der Vereeniging voor Kadaster en Landmeetkunde zal plaats hebben op Maandag 28 September a. s., des voormiddags te 10½ uur, te Amsterdam in het American Hotel.

BERICHTEN.

Bij Kon. Besl. van 26 Augustus 1908, n⁰. 30, is benoemd tot bewaarder van de hypotheken, het kadaster en de scheepsbewijzen te *Arnhem*, R. P. van de Kasteele, thans inspecteur der registratie en domeinen van de 1ste klasse in de 30ste divisie te *Arnhem.*

Bij Kon. Besl. van 27 Augustus 1908, n⁰. 16 zijn benoemd tot *ridder* in de orde van den Nederlandschen Leeuw:

J. M. van Walsem, hoofddirecteur van de registratie, de hypotheken en het kadaster;

tot *officier* in de orde van Oranje-Nassau:

A. I. van Baarle, ingenieur-verificateur van het kadaster in de 11de divisie te *'s-Hertogenbosch;*

tot *ridder* in de orde van Oranje-Nassau:

G. J. Verwey, oud-bewaarder van de hypotheken, het kadaster en de scheepsbewijzen te *Arnhem;*

T. Schavier, landmeter van het kadaster te *Amsterdam;*

Op 18 Augustus jl. mochten de Heeren H. Vriend en C. E. Last, ingenieurs-verificateur van het kadaster en M. A. Venker, landmeter van het kadaster, den dag herdenken, waarop zij 50 jaar geleden in dienst van den Staat zijn getreden.

Verplaatsing van teekenaars:

Met 1 September 1908:

N. J. Smit van *Assen* naar *Deventer* in plaats van naar *Zwolle.*
G. J. Viehoff van *Deventer* naar *Zwolle.*

Bij Gouvernementsbesluit d.d. 13 Juli 1908, no. 12 is bepaald, dat tot het afleggen van het examen voor landmeter der 3e klasse bij het Kadaster in Nederlandsch-Indië, bedoeld bij Staatsblad 1883, n⁰. 121, zooals dit gewijzigd is bij Staatsblad 1887, n⁰. 19 en Staatsblad 1899, n⁰. 153, te *Batavia* gelegenheid zal bestaan in de maand April 1909.

Het Voorloopig Comité voor de oprichting van een Ondersteuningsfonds en Herstellingsoord voor Rijksambtenaren (zie

blz. 128) heeft besloten tot eene krachtige propaganda. Deze zal o. a. hierin bestaan, dat aan ieder burgerlijk Rijksambtenaar eene brochure zal worden toegezonden, waarin de noodzakelijkheid en het doel van het ondersteuningsfonds breedvoerig worden aangetoond. Het comité doet een beroep op de hulpvaardigheid der onderscheidene bonden en vereenigingen van burgerlijke Rijksambtenaren en vertrouwt op hun steun, gezien de groote sympathie met het plan op de vergadering te Utrecht op 21 Juli l.l. gebleken.

C. E. LAST.

E. A. J. H. MODDERMAN.

J. M. VAN WALSEM.

A. BORRENBERGEN.

Op 21 September j.l. is in den ouderdom van 68 jaar overleden de heer C. E. Last, ingenieur-verifcateur van het kadaster te *'s-Gravenhage.*

Op 22 September j.l. overleed te *Delft* in den ouderdom van 34 jaar de heer E. A. J. H. Modderman, c. i., ingenieur bij de Rijkscommissie voor graadmeting en waterpassing.

Op 16 October j.l. is in den ouderdom van 56 jaar overleden de heer J. M. van Walsem, hoofddirecteur van de registratie de hypotheken en het kadaster bij het Departement van Financiën.

Op 9 November j.l. is in den ouderdom van 72 jaar te *Stratum* overleden de heer Adr. Borrenbergen, oud-landmeter van het kadaster.

Eene lange lijst, tot droefenis stemmende!

Onze kleine kring betaalde hooge schatting aan den onvermurwbren maaier; de offers vielen zonder aanzien van rang of leeftijd.

Op zeer verschillende wijze waren de overledenen bij onze belangen betrokken.

De heer Last werd in 1858 aangesteld als adspirant-landmeter van het kadaster, waarop in 1863 volgde zijne detacheering en benoeming tot adjunct-commies aan het Departement van Financiën, bureau Kadater, en daarop in 1865 zijne benoeming tot landmeter van het kadaster ter standplaats 's Gravenhage, waar hij tot 1877 verbleef. In dit jaar werd hij benoemd tot controleur der directe belastingen en van het kadaster en in 1879 tot ingenieur-verificateur van het kadaster in algemeenen dienst, om in die functie te worden belast met het toezicht op de voorbereidende werkzaamheden voor de herziening van de belastbare opbrengst der ongebouwde eigendommen.

Na in 1888 te zijn benoemd tot ingenieur-verificateur van het kadaster in de 8e divisie te 's-Gravenhage, viel hem in 1897 nog de onderscheiding ten deel, te worden benoemd tot secretaris der Hoofdcommissie voor de herziening van de belastbare opbrengst der ongebouwde eigendommen.

De Regeering erkende zijne verdiensten door hem in 1900 te benoemen tot Ridder in de Orde van den Nederlandschen Leeuw.

Door zijn overlijden verloor de kadastrale dienst een zijner oudste medewerkers; de ambtenaren, die onder zijne leiding werkzaam waren, hebben met den heer Last een welwillend, humaan Hoofdambtenaar zien heengaan.

In den heer Modderman heeft de Rijkscommissie voor graadmeting en waterpassing verloren een voortreffelijk ambtenaar, een kundig en bescheiden werker, ten volle berekend voor de vele gewichtige werkzaamheden, die hem gedurende zijn twaalfjarigen diensttijd werden opgedragen.

Zijn verdiensten werden niet alleen door de Commissie op hoogen prijs gesteld, maar ook in het buitenland gewaardeerd.

De dood heeft hier aan een nog veel belovend jong leven te vroeg een einde gemaakt.

De heer van Walsem, in 1876 benoemd tot surnumerair der registratie, bekleedde achtereenvolgens de betrekking van ontvanger te Gennep, Boxmeer en Zaltbommel en was als inspecteur werk-

zaam te Alkmaar, Delft en 's-Gravenhage, Na als directeur te zijn opgetreden te Leeuwarden en later te 's-Gravenhage, volgde op 4 Mei 1907 zijne benoeming tot hoofddirecteur van de registratie, de hypotheken en het kadaster bij het Departement van Financiën.

Niet alleen als ambtenaar en als bekwaam schrijver, ook om zijne uitnemende karaktereigenschappen stond de heer van Walsem bij het dienstvak der registratie en domeinen in hoog aanzien.

Eerst in zijne betrekking van hoofddirecteur waren ook kadastrale belangen aan zijne zorgen toevertrouwd. Mocht hij als zoodanig ook slechts korten tijd werkzaam zijn, voor de kadasterambtenaren was die tijd voldoende om te begrijpen, dat hunne belangen in zijne handen veilig waren, voldoende ook om zijne nagedachtenis in erkentelijke herinnering hoog te houden.

De heer Borrenbergen was tot 1907 bij het kadaster werk zaam, achtereenvolgens als adspirant-landmeter en als landmeter. Zijne verdiensten als ambtenaar erkende de Regeering door de benoeming tot Ridder in de orde van Oranje-Nassau.

In zijne omgeving stond de heer Borrenbergen hoog aangeschreven, waarvan getuigen de kerkelijke en openbare betrekkingen, tot welke hij geroepen werd.

VERSLAG DER 24e ALGEMEENE JAARVERGADERING OP 28 SEPTEMBER 1908 TE *AMSTERDAM* IN HET AMERICAN HOTEL.

Punten van behandeling.

a. Notulen der vorige vergadering.
b. Verslag van den toestand der Vereeniging.
c. Rekening en verantwoording over 1907.
Commissie voor het nazien der rekening, H.H.: A. S. Keurschot, J. W. den Hartogh en J. Suk te *Amsterdam.*
d. Begrooting voor 1909.
e. Voorziening in de redactie van het tijdschrift.
f. Bepaling der plaats van bijeenkomst in 1909,
g. Verkiezing van een lid van het Bestuur in de plaats van den Heer R. A. de Wal (niet herkiesbaar).

h. Ondersteuningsfonds en herstellingsoord voor Rijks-ambtenaren.

i. Het aanstaand 25-jarig bestaan der Vereeniging.

k. Statuten der Vereeniging.

1°. Behandeling der vraag: *Acht de Vergadering wijziging der bestaande Statuten noodzakelijk, of enkel toevoeging van een Huishoudelijk Reglement voldoende?*

2°. *Zoo noodig behandeling der toegezonden Concepten.*

De vergadering wordt geopend te ruim 10½ uur.

Aanwezig de heeren: Albers, Alving, Bakker, Bes, Boddé, Boer, Bor, ten Braak, van der Deure, S. Eisinga, Feenstra, Ferwerda, Feteris, Gombault, de Grebber, H. P. de Haan, J. W. den Hartogh, Henrard, Hengeveld, Hietink, Hof, Hoffmann, Hondius, Hosang, Houben, Hunse, Kanngiesser, J. Kater, Kolkers, de Korver, Meijer, H. J. Molema, Mooy, Mulder, Neuteboom, Oldenziel, Paulussen, Persoon, Pieters, E. Pollen, M. Pollen, Raeven, van Riessen, de Ruiter, Smit, Spuijbroek, Staal, Stakman, Suk, van der Veur, Verhoeven, G. K. Vos, van der Voort, de Vries, J. B. T. Vriend, de Vroome, Wagemaker, R. A. de Wal, J. H. de Wal, Weijgers en Zijlstra. (61).

De *Voorzitter*, de heer Paulussen, opent de vergadering met de volgende toespraak:

Mijne Heeren,

Het is mij aangenaam, deze 24ste Algemeene vergadering onzer Vereeniging te mogen openen, en te kunnen getuigen van Uwe trouwe opkomst, waardoor U doet blijken, dat het wel en wee der Vereeniging U ter harte gaat. Het is dan ook namens het Bestuur, dat ik U allen, die hier gekomen zijt met den wensch, om de belangen der vereeniging te zamen te behartigen en tegelijkertijd om oude vriendschapsbanden te versterken en nieuwe aan te knoopen, van harte welkom heet.

Er zal thans wederom veel van Uwe aandacht gevergd worden, want het aantal punten der agenda is groot. Evenwel, wanneer wij allen bezield zijn met liefdegevoelens voor ons vak en wanneer ons eenig streven is, de vaan hoog te houden, waaronder onze

Vereeniging sedert bijna een kwart eeuw gestreden heeft, dan zullen, naar het Bestuur vertrouwt, de resultaten der besprekingen strekken tot heil onzer Vereeniging.

De taak, mijne heeren, die door Uwe besluiten in de vergadering van 23 September 1907 op de schouders van het Bestuur werd gelegd, was zwaar en veel werd van onze werkkracht gevergd. Toch hebben wij aan alle opdrachten gevolg kunnen geven en met dankbaarheid moet ik hier gewagen van den grooten steun, die wij mochten ondervinden van de Commissie van voorlichting in zake de tractementsregeling. U allen hebt de degelijkheid van het daarover uitgebracht rapport kunnen beoordeelen, en het is mij eene behoefte, om hier den leden dier Commissie, den heeren H. P. de Haan, M. de Vos en J. Zijlstra, namens de Vereeniging hartelijk dank te zeggen voor den ernst, waarmede zij dit omvangrijke en moeielijke werk hebben behandeld en voor de duidelijke wijze, waarop zij hebben betoogd, dat eene verbetering onzer tractementen alleszins gerechtvaardigd is. Daarbij wil ik nog den bijzonderen dank der Vereeniging brengen aan den heer de Vos voor de bereidwilligheid en voortvarendheid, waarmede hij, nadat de Commissie met het Bestuur over dit onderwerp vergaderd had, binnen enkele dagen genoemd rapport wijzigde en omwerkte. Het rapport heeft daardoor aan helderheid gewonnen en legt getuigenis af van eene ernstige studie en eene practische opvatting.

Nadat dit rapport bij de Regeering was ingediend, hadden wij dan ook gehoopt en verwacht, thans aan de vergadering te kunnen mededeelen, dat althans voor een deel aan onze verwachtingen zou worden tegemoet gekomen, te meer, wijl wij uit de, in den Haag gehouden besprekingen met Z. E. den Minister van Financiën en den heer Hoofddirecteur konden afleiden, dat daartoe goede gronden aanwezig waren. Met verlangen werd dan ook de Staatsbegrooting voor het jaar 1909 te gemoet gezien, maar helaas, door den samenloop van twee voor ons ongunstige omstandigheden hebben ons werken en streven tot nog toe geene gunstige resultaten opgeleverd.

Immers door eene ernstige ongesteldheid van onzen geachten heer Hoofddirecteur, den heer van Walsem, zijn wij althans voor een tijd beroofd van zijn steun, waarvan wij met grond veel verwachtten. Wij wenschen dan ook den heer van Walsem een

spoedig herstel toe en hopen hem weldra in eene goede gezondheid aan het hoofd onzer afdeeling te zien terugkeeren.

Het tweede struikelblok, waarop ik zooeven doelde, is de U allen bekende financieele malaise.

Niet ontmoedigd evenwel, zal het Bestuur ook thans in deze richting nog werkzaam blijven en al het mogelijke doen, om zoo spoedig mogelijk eene gunstige beschikking op onze billijke wenschen te verkrijgen.

Een tweede voornaam punt, waarmede het Bestuur zich had bezig te houden, was eene betere opleiding voor de landmeters van het Kadaster.

Ingevolge besluit Uwer laatste vergadering was ons opgedragen aan de Staatscommissie, ingesteld inzake wetgeving op registratie en hypotheekstelsel, een rapport over die opleiding aan te bieden en daarvan kennis te geven aan de Regeering. Het Bestuur is van die opdracht eenigszins afgeweken en wel in zooverre, dat het èn aan den Minister èn aan de Staatscommissie een rapport over die opleiding heeft aangeboden. Wij dienden dit rapport bij de Regeering in, aangezien vernomen was, dat het Hoofdbestuur zelf die zaak weer zou opvatten en nadat ons uit de gevoerde gesprekken ter audientie gebleken was, dat eene nadere toelichting over dit punt aan de Regeering gericht, niet ondienstig zou zijn. Wij koesteren dan ook de beste verwachtingen, dat eerlang aan deze onze wenschen gehoor zal worden gegeven.

Bij gelegenheid van den verjaardag Harer Majesteit, onzer geëerbiedigde Koningin, werden de heeren J. M. van Walsem, Hoofddirecteur van de registratie, de hypotheken en het kadaster en A. J. van Baarle, Ingenieur-Verificateur van het kadaster, gedecoreerd. Door het Bestuur werd hun namens de Vereeniging geluk gewenscht met de hun tebeurtgevallen onderscheidingen.

Verder is het mij aangenaam, U te kunnen mededeelen, dat het vermoeden, verleden jaar door mij geuit omtrent een mogelijk te kort op de rekening, niet is bewaarheid. Die rekening over het jaar 1907 sluit nog met een batig saldo, zoodat thans nog niet aan het versterken van de inkomsten der Vereeniging behoeft gedacht te worden. Wij hopen, dat die toestand zoo gunstig zal blijven.

Ten slotte moet ik nog gewagen van het groote verlies, dat

onze Vereeniging in dit jaar geleden heeft door het afsterven van vijf onzer medeleden, namelijk: de heer C. E. Last, Ingenieur-Verificateur van het kadaster in de 8ste divisie, Ridder in de orde van den Nederlandschen Leeuw, wien wij op 18 Augustus j.l. namens de Vereeniging nog mochten gelukwenschen bij gelegenheid van de herdenking van zijn vijftig-jarig ambtsfeest; de heeren landmeters H. A. Koenen en H. D. Arentsen; de heer J. Boerma, aspirant-landmeter en de heer W. P. van Melle, teekenaar bij het Kadaster tevens voorzitter der Vereeniging van teekenaars bij het kadaster.

Het heengaan dezer leden, waarvan een drietal in den bloei van hun leven, heeft ons zeker diep geschokt, en ik spreek hier namens ons allen daarover innig leedwezen uit; aan hunne nagedachtenis breng ik eene stille hulde en een laatsten eerbiedigen groet.

De pas verschenen 4e aflevering van het tijdschrift bracht U reeds het bericht van het plotseling overlijden van den heer J. van Druten te Utrecht, die ruim 24 jaren de uitgave van het orgaan onzer Vereeniging heeft verzorgd. Wegens zijn rechtschapen handel en zijne groote nauwgezetheid zal zijn naam nog vele jaren met eere in onze Vereeniging genoemd worden.

Dan bereikte ons nog de treurige mare van het overlijden van den heer Pijnacker Hordijk, Voorzitter van de Staatscommissie, met wien het Bestuur in het laatste jaar meermalen op aangename wijze in correspondentie is geweest.

Thans verklaar ik deze algemeene vergadering voor geopend en stel voor, tot behandeling der agenda over te gaan.

De heer Gombault vraagt naar aanleiding der gelukwenschen in de openingsrede vermeld, waarom geene felicitatie is gezonden aan den heer Schavier.

De *Voorzitter* deelt mede, dat in den regel slechts aan leden der Vereeniging gelukwenschen worden gezonden; het Bestuur heeft gemeend met den heer van Walsem eene uitzondering te moeten maken, wegens diens verdiensten jegens het kadaster.

De heer Gombault zegt, dat hij in de meening verkeerde, dat de heer van Baarle niet lid der Vereeniging was.

Voor de notulen der vorige vergadering wordt verwezen naar het verslag, opgenomen in de 5e aflevering van jaargang 1907 van het tijdschrift.

De *Voorzitter* deelt mede, dat op dit verslag aanmerkingen gemaakt zijn door de heeren de Korver (jaargang 1907 blz. 280) en van Riessen (brief 18 Maart 1908). De heer de Korver is van oordeel, dat de mededeeling van den heer Hoffman, op blz. 250 vermeld, n.l. dat een arbeider, die zijn been gebroken had, 70% van zijn loon als uitkeering had ontvangen, *krachtens* de ongevallenwet, niet goed in het verslag is opgenomen. De heer Hoffmann heeft echter gezegd, dat dien man eene gratificatie van ongeveer dat bedrag heeft genoten bij wijze van *gunst*.

De heer van Riessen maakte de opmerking, dat het verslag op blz. 232 hem laat zeggen, dat hij zich verklaard zou hebben vóór de instelling van plaatselijke afdeelingen in onze Vereeniging. Hij zelf acht afdeelingen niet gewenscht en bracht dit denkbeeld op de vergadering slechts ter sprake, daartoe uitgenoodigd door eenige leden uit *Assen*.

De *Voorzitter* stelt nu voor, deze mededeelingen op te nemen in het verslag dezer vergadering, waartoe besloten wordt.

De notulen worden daarna goedgekeurd.

Naar aanleiding van hetgeen de *Voorzitter* over aanmerkingen op de notulen mededeelde, vraagt de heer Hoffmann het woord en dient het voorstel in:

Voortaan de revisie van het verslag ter inzage en ter correctie aan de verschillende sprekers toe te zenden, opdat openbaar worde gemaakt, wat zij hebben gezegd en niet, wat de secretaris meent te hebben verstaan.

Wordt daartoe besloten, aldus de heer Hoffmann, dan zal misverstand niet meer voorkomen en het verslag aan juistheid winnen.

De heer R. A. de Wal kan met het voorstel slechts dàn meegaan, als het uitvoerige of bizonder gewichtige mededeelingen geldt, hetgeen de heer Hoffmann met hem eens is.

Na eenige discussie, waaruit blijkt, dat men bezwaren heeft, vooral met het oog op uitbreiding van het gesprokene en ook wijl gevreesd moet worden, dat de rondzending van de drukproeven veel tijd zal kosten, stelt de *Voorzitter* voor, om in het vervolg te handelen in den geest van het voorstel Hoffmann, met dien verstande echter, dat het verslag of een uittreksel daar-

van slechts zal gezonden worden aan leden, die naar het oordeel van het Bestuur belangrijke mededeelingen hebben gedaan en dat die toezending slechts als proef zal gelden.

De heer Gombault heeft een groot bezwaar, hij vreest voor latere bijvoegingen; ten einde die te voorkomen zou hij willen een stenographisch verslag.

De heer Hoffmann zegt, dat vroeger toezending gebruikelijk was en men den laatsten keer van den goeden weg is afgeweken.

De heer de Vries erkent die afwijking van het gebruik en geeft als reden daarvoor op, dat *te veel* gewijzigd werd; het Bestuur blijft z. i. verantwoordelijk voor het verslag.

Na de opmerking van den heer van der Veur, dat «in den regel» de revisie aan den spreker moet worden toegezonden, wordt besloten als door den *Voorzitter* is voorgesteld n.l. in het vervolg te handelen in den geest van het voorstel Hoffmann.

De Secretaris brengt namens het Bestuur omtrent den toestand der Vereeniging en de bestuurshandelingen sedert de algemeene vergadering van 23 September 1907, het volgende Verslag uit:

Het aantal leden in 1908 bedraagt 211, waarvan 188 in Nederland en 23 in Indië; het aantal abonnés op het tijdschrift bedraagt 23, waarvan 19 in Nederland, 2 in Indië en 2 in Belgie. Door tusschenkomst van den boekhandel werden in 1906, 23 exemplaren van het tijdschrift verkocht.

Het ledental vermeerderde met 4, dat der abonnés verminderde met één, terwijl het getal exemplaren, door tusschenkomst van den boekhandel verkocht, met 3 vermeerderde.

In het afgeloopen jaar werd ontvangen *f* 1325.33⁵ en uitgegeven *f* 1248.12⁵ zoodat de rekening over 1907 sluit met een batig saldo groot *f* 77.21, zijnde *f* 85.61⁵ minder dan het batig saldo over 1906.

Het gevreesde te kort is niettegenstaande de grootere uitgaven voor het tijdschrift, twee algemeene vergaderingen en de uitgaven voor het verkrijgen eener betere traktementsregeling, uitgebleven.

Dit gunstige resultaat is in hoofdzaak te danken aan 't vrij groote batige saldo van 1906 en de mindere uitgaven aan redactie en medewerkers in 1907.

De finantieele toestand der Vereeniging kan dus tamelijk gunstig worden genoemd.

Gaat de Vereeniging echter voort met het geven van kostbare opdrachten aan het Bestuur, als die voor de opleiding tot landmeter van het kadaster en tot het verkrijgen eener betere traktementsregeling, dan zal spoedig moeten worden uitgezien naar versterking der inkomsten.

De belangen der Vereeniging worden in Indië met veel toewijding behartigd door den heer J. von Michalofski.

Krachtens machtiging der vorige algemeene vergadering werd den 9den November 1907 het volgend schrijven door het Bestuur verzonden:

Aan het Bestuur der Pensioenvereeniging te 's-Gravenhage.

In de Algemeene Vergadering der Vereeniging voor kadaster en landmeetkunde op 23 September l.l. te Amsterdam, werd gewezen op het streven van den Nederlandschen Bond voor Gemeenteambtenaren, ter verkrijging eener rijksregeling van de pensionneering dier ambtenaren in verband met de in 1905 bij de Tweede Kamer ingediende motie Drucker-Treub.

Het Bestuur onzer Vereeniging, opneming dier gemeenteambtenaren in het pensioenfonds voor weduwen en weezen strijdig achtende met de belangen der reeds deelgerechtigde ambtenaren, kreeg de opdracht, zich te dezer zake tot Uwe Vereeniging te wenden, waarom het thans de eer heeft, bij U er op aan te dringen, een krachtig protest te doen opgaan tegen de opname, die de algemeen begeerde vermindering der bijdragen en verhooging der uitkeeringsmaxima in den weg zou staan.

Het Bestuur, enz.

Van den Secretaris der Vereeniging van Teekenaars van het kadaster werd den 29en November j.l. bericht ontvangen, dat voortaan slechts één bestuurslid dier Vereeniging lid zou zijn van onze Vereeniging. Deze mededeeling houdt verband met die, voorkomend in het jaarverslag over 1906, Tijdschrift jaarg. 23, blz. 218.

Op de bestuursvergadering in de maand December te Arnhem gehouden met het aftredend bestuurslid den heer E. R. de Vries, namen de heeren E. R. de Vries en R. A. de Wal op zich, om gedurende het jaar 1908 de redactie van het tijdschrift waar te nemen.

Op uitnoodiging van den heer U. van Eerde, Inspecteur der

Dir. bel. Invoer en Acc. te *Harderwijk*, werd in de eerste aflevering van het tijdschrift diens oproep geplaatst «aan de Rijksambtenaren van alle takken van dienst» tot het oprichten van een »*Herstellingsoord*».

De groote symphatie, welke Bestuur en Redactie de plannen van den heer van Eerde toedragen, blijkt uit het besluit om deze aangelegenheid op de eerste algemeene vergadering ter sprake te brengen.

Eene uitnoodiging van den Bond voor Technici om mede te werken aan een te houden congres, werd beantwoord met de mededeeling, dat het niet op den weg onzer Vereeniging ligt om aan dit congres deel te nemen.

Den 29en Februari werd te *Arnhem* door het Bestuur eene vergadering gehouden met de Commissie voor de traktementsregeling, de heeren H. P. de Haan, M. de Vos en J. Zijlstra. Na breedvoerige bespreking van het rapport dier Commissie, dat den 31en Januari ontvangen was, werd eenstemmig besloten Z. E. den Minister van Financiën te verzoeken, om op de gronden in het rapport der Commissie vermeld en met cijfers toegelicht, over te gaan tot invoering der regeling, als in het hieronder volgend adres aan Z. E. voorkomt.

Vooraf werd den leden onderstaande circulaire toegezonden

Vertrouwelijk.

AMSTERDAM, datum postmerk. *)

Aan Heeren Landmeters en Aspirant-Landmeters van het Kadaster, Leden der Vereeniging voor Kadaster en Landmeetkunde.

Mijne Heeren,

Wij hebben de eer, U mede te deelen, dat van de Commissie van voorlichting in zake de regeling van de tractementen der Landmeters van het Kadaster in het begin der maand Februari is ingekomen een rapport, dat het onderwerp van overweging heeft uitgemaakt op eene gecombineerde vergadering van het Bestuur en genoemde Commissie. Naar aanleiding van dit met grooten zorg samengesteld rapport is in die vergadering unaniem besloten, aan de Regeering voor te stellen:

*) 4 Maart 1908.

een aanvangstractement van *ƒ* 1400,— met *tien* drie-jaarlijksche verhoogingen van *ƒ* 200,— zoodat het maximum bedraagt *ƒ* 3400,—.

Het is ons gebleken, dat het aanbieden van deze ontwerp-regeling met den meesten spoed dient te geschieden, terwijl de motieven, die tot genoemde regeling hebben geleid, om bijzondere redenen nog niet alle voor publiceering vatbaar zijn.

Een beroep doende op het vertrouwen, waarop het Bestuur eener Vereeniging als de onze meent te mogen rekenen, vragen wij, kennis dragende van omstandigheden en verhoudingen, die uitteraard niet allen leden bekend zijn, U thans, *ons te willen ontheffen* van de op 19 Maart j.l. te Utrecht gegeven toezegging, vooraf het over te leggen rapport in eene algemeene vergadering te doen behandelen.

Wij verzoeken Uw beknopt antwoord **vóór 12 Maart e. k.** aan den Secretaris, *Valeriusstraat 18 Amsterdam,* te willen zenden. Ter vereenvoudiging zal het niet inzenden van antwoord beschouwd worden als toestemming.

Het Bestuur der Vereeniging
voor Kadaster en Landmeetkunde, enz.

De uitkomst dezer schriftelijke stemming is gepubliceerd in de tweede aflevering van jaarg. 1908 van het tijdschrift.

Den 5en Maart brachten de *Voorzitter* en de *Secretaris* bij den nieuw opgetreden Minister van Financiën een beleefdheidsbezoek, voorafgegaan door een bezoek bij den heer Hoofddirecteur der Registratie en den heer Inspecteur van het Kadaster.

De in te dienen voorstellen over traktementsregeling en opleiding tot landmeter konden daarbij ter sprake worden gebracht.

Z. E. zeide welwillend eene particuliere audientie toe, om het bestuur in de gelegenheid te stellen, die voorstellen nader toe te lichten.

Na daartoe ontvangen aanvraag van den heer E. van Beresteijn, Secretaris der Vereeniging « *Openbare Leeszaal* » te *Utrecht,* werd hem bij brief medegedeeld, dat aan genoemde Vereeniging, tot wederopzeggens toe, gratis een exemplaar van ons tijdschrift zal worden toegezonden, onder voorwaarde, dat de leden onzer Vereeniging het tijdschrift gratis ter leen kunnen ontvangen.

Het den 9en Maart 1908 ontvangen definitieve rapport der Commissie voor de traktementsregeling werd den 7en April daaraanvolgende met een adres aan Z. E. verzonden.

Het adres luidde:

Aan Zijne Excellentie den Minister van Financiën.

Geeft met verschuldigden eerbied te kennen, het Bestuur der Vereeniging voor Kadaster en Landmeetkunde, gevestigd te Amsterdam, goedgekeurd bij Koninklijk Besluit van den 4den December 1887 n°. 23,

dat in den boezem der vereeniging herhaaldelijk stemmen zijn opgegaan met het doel om aan te dringen op eene verbetering der traktementsregeling van de landmeters van het Kadaster, en dat dientengevolge door de besluiten van de vergadering harer leden op 19 Maart 1907 aan haar bestuur is opgedragen, de urgentie dier verbetering aan Uwe Excellentie bloot te leggen en na voorlichting door eene commissie uit de leden, eene regeling te ontwerpen, waardoor de bestaande leemten zouden kunnen worden opgeheven en eene totstandkoming van de gewenscht gebleken verbetering te bevorderen;

dat ter uitvoering van die opdracht de medewerking van eene commissie van voorlichting uit de leden is verzocht en verkregen, dat deze commissie een verslag van haar onderzoek met een ontwerp tot verbetering heeft opgemaakt, waarvan het Bestuur de eer heeft hierbij een afschrift aan Uwe Excellentie over te leggen;

dat het Bestuur van meening is, dat de in het verslag der Commissie aanbevolen verbetering in allen deele geschikt is om de gebleken bezwaren te kunnen opheffen;

redenen, waarom adressant beleefdelijk verzoekt, dat Uwe Excellentie kennis zal willen nemen van bijgaand verslag met bijlagen en eene tot standkoming zal willen in overweging nemen van eene regeling der traktementen van de landmeters van het Kadaster, waarbij het aanvangsalaris zal worden bepaald op *f* 1400 en tien driejaarlijksche verhoogingen van *f* 200.— zullen worden toegekend, met bepaling alzoo van het maximum salaris op *f* 3400 na het volbrengen van dertigjarigen dienst en onder verdere bepaling, dat de termijnen voor de verhooging zullen ingaan op den 1en Januari of den 1en Juli na dagteekening van het besluit van benoeming tot landmeter,

terwijl het Bestuur eerbiedig verzoekt, op een nader door Uwe Excellentie te bepalen dag in de gelegenheid te worden gesteld het gedane verzoek mondeling te kunnen toelichten.

't Welk doende enz.

Het Bestuur enz.

Op de bestuursvergadering, den 28sten Maart te *Arnhem* gehouden, waarbij ook tegenwoordig was de heer H. P. de Haan, die als Voorzitter der Commissie voor de traktementsregeling

mede ter audientie zou gaan, werd besloten, in zake de opleiding de volgende stukken te verzenden:

1°. Een adres aan de Regeering luidend:

Aan Zijne Excellentie den Minister van Financiën:

Geeft met verschuldigden eerbied te kennen,

het Bestuur der Vereeniging voor Kadaster en Landmeetkunde (Statuten goedgekeurd bij Koninklijk Besluit d.d. 4 Dec. 1887 n°. 23), gevolg gevende aan het verlangen van genoemde Vereenigiug,

dat in hare jaarlijksche Algemeene Vergadering in September 1907 werd besproken *de opleiding van den landmeter van het Kadaster.*

Onder aanbieding van een exemplaar der 5de aflevering van jaargang 1907 van het Tijdschrift voor Kadaster en Landmeetkunde, waarin is opgenomen op blz. 234 à 249 de inleiding van deze materie met een concept-adres en het eindresultaat der besprekingen, nemen ondergeteekenden de vrijheid, Uwer Excellenties aandacht te verzoeken voor het volgende daaruit:

Met de geleidelijke vermeerdering der van het Kadaster gevergde diensten zijn de eischen, aan zijne inrichting te stellen, verzwaard, zoodat de algemeene ontwikkeling en geschiktheid, de theoretische en praktische bekwaamheden der ambtenaren, die het hoofdaandeel in de bewerking hebben, niet langer kunnen staan op den trap van eertijds. (Tijdschr. bldz. 238, 239).

De tot nu toe bestaande opleiding is hoofdzakelijk van negatieven aard (Tijdschr. bldz. 239).

De opleiding uitsluitend bij den tak van dienst is voor ambtenaren, die niet alleen het uitvoeren van wetten, doch voornamelijk het toepassen eener technische wetenschap tot werkkring hebben, niet de juiste weg. (Tijdschr. bldz. 240, 241).

Waar onze Vereeniging de noodzakelijkheid aantoont van eene systematische opleiding, kan een spontaan opgekomen zucht naar verandering haar niet ten laste worden gelegd. Immers:

1°. Reeds in 1875 werd in eene vergadering van 5 ingenieurs-verificateur en 86 landmeters het destijds bestaande kweekelingenstelsel veroordeeld; verhooging werd bepleit van de examen-eischen, terwijl een van rijkswege ingestelde, behoorlijk georganiseerde cursus werd gewenscht.

2°. In 1887 werd door den Heer Schimmelpenninck van der Oye van Nyenbeek in de Tweede Kamer de verbetering der opleiding het uitgangspunt genoemd van alle maatregelen tot opheffing van een zevental misstanden.

3°. In 1890 benoemde eene Algemeene Vergadering onzer Vereeniging eene commissie van preadvies omtrent het opleidingsvraagstuk.

4°. In 1891 werd in eene Algemeene Vergadering de „bestaande" opleiding gewogen en te licht bevonden.

5°. Op 19 Maart 1907 werd in de Algemeene Vergadering het vraagpunt der agenda: „Behoort de opleiding verbeterd te worden?" bevestigend beantwoord.

6°. Eindelijk heeft de Algemeene Vergadering van 20 September 1907 als resultaat der bespreking de volgende beginselen bij acclamatie aangenomen.

De eischen voor het adspirant-landmeters-examen moeten gelijk staan met die voor het eind-examen eener H. B. S. met 5-jarigen cursus. De Staat zorge voor een cursus te 's-Gravenhage, die de aspirant-landmeters prepareert voor de lessen in Geodesie aan de Technische Hoogeschool, aan welken cursus mede behooren verbonden te zijn docenten in de landbouwkunde en de rechtswetenschappen.

Wij verzoeken Uwe Excellentie dringend bovenomschreven wenschen in overweging te willen nemen, en aangaande dit onderwerp te mogen worden toegelaten tot eene audientie op een nader door Uwe Excellentie te bepalen dag.

't Welk doende, enz.

Het Bestuur, enz.

2°. Een brief aan de «Staatscommissie in zake hypotheekstelsel, registratiewetgeving enz.» en een schrijven aan de Vereeniging van Ingenieurs-Verificateur van het Kadaster, respectievelijk luidende:

Aan de Staatscommissie in zake hypotheekstelsel, registratiewetgeving, enz.

Had het Bestuur der Vereeniging voor Kadaster en Landmeetkunde in Augustus l.l. de eer, Uwer Commissie eene beknopte memorie aan te bieden betreffende de Organisatie en Reorganisatie van den kadastralen dienst, waarin het vraagstuk der *opleiding van den landmeter van het Kadaster* slechts in korte trekken werd aangeroerd;

gevolg gevende aan een verlangen dier Vereeniging neemt haar Bestuur de vrijheid, zich aangaande dit onderwerp nogmaals tot U te wenden, door aanbieding van een als bijlage hiernevengaand exemplaar der 5de *aflevering* van jaargang *1907* van het Tijdschrift voor Kadaster en Landmeetkunde, waarin is opgenomen op blz. 234 à 249 de *inleiding* van deze materie, met een concept-adres en het eindresultaat der besprekingen.

In het bijzonder wenschen wij Uwe aandacht op het volgende daaruit te vestigen.

Met de geleidelijke vermeerdering der van het Kadaster gevergde diensten zijn de eischen, aan zijne inrichting te stellen, verzwaard, zoodat de algemeene ontwikkeling en geschiktheid, de theoretische en praktische bekwaamheden der ambtenaren, die het hoofdaandeel in de bewerking hebben, niet langer kunnen staan op den trap van eertijds (Tijdschr. blz. 238, 239).

De tot nu toe bestaande opleiding is hoofdzakelijk van negatieven aard (Tijdschr. blz. 239).

De opleiding uitsluitend bij den tak van dienst is voor ambtenaren, die niet alleen het uitvoeren van *wetten*, doch voornamelijk het toepassen eener technische *wetenschap* tot werkkring hebben, niet de juiste weg. (Tijdschr. blz. 240, 241).

Waar onze Vereeniging de noodzakelijkheid aantoont van eene systematische opleiding, kan een spontaan opgekomen zucht naar verandering haar niet ten laste worden gelegd. Immers:

1°. Reeds in *1875* werd in eene vergadering van 5 ingenieurs-verificateur en 86 landmeters het destijds bestaande kweekelingen-stelsel veroordeeld; verhooging werd bepleit van de examen-eischen, terwijl een van rijkswege ingestelde, behoorlijk georganiseerde cursus werd gewenscht.

2°. In *1887* werd door den heer Schimmelpenninck van der Oye van Nyenbeek in de Tweede Kamer de verbetering der opleiding het uitgangspunt genoemd van alle maatregelen tot opheffing van een zevental misstanden.

3°. In *1890* benoemde de Algemeene Vergadering onzer Vereeniging eene Commissie van preadvies omtrent het opleidingsvraagstuk.

In *1891* nam, na geringe wijziging, de Vergadering het door die Commissie ontworpen programma van kundigheden bijna eenstemmig over.

4°. *In 1901* werd in eene Algemeene Vergadering de „bestaande" opleiding gewogen en te licht bevonden.

5°. Op 19 Maart *1907* werd in de Algemeene Vergadering het vraagpunt der agenda: „Behoort de opleiding verbeterd te worden?" bevestigend beantwoord.

6°. Eindelijk heeft de Algemeene Vergadering van *23 September 1907* als resultaat der besprekingen de volgende beginselen bij acclamatie aangenomen:

De eischen voor het aspirant-landmeters-examen moeten gelijkstaan met die voor het eindexamen eener H. B. S. met 5-jarigen cursus. De Staat zorge voor een cursus te 's-Gravenhage, die de aspirant-landmeters prepareert voor de lessen in Geodesie aan de Technische Hoogeschool te Delft, aan welken cursus mede behooren verbonden te zijn docenten in de landbouwkunde en de rechtswetenschappen.

Wij verzoeken U dringend bovenomschreven wenschen in overweging

te willen nemen. Gaarne stellen wij ons ter beschikking Uwer Commissie tot het verstrekken van inlichtingen, welke zij noodig oordeelt.

Het Bestuur, enz.

Aan het Bestuur der Vereeniging van Ingenieurs-Verificateur van het Kadaster.

Het Bestuur der Vereeniging voor Kadaster en Landmeetkunde neemt hierbij de vrijheid, Uweledelgestrengen mede te deelen,

dat ter voldoening aan eene opdracht eener Algemeene Vergadering dier Vereeniging aan de Regeering is toegezonden een request betreffende de *opleiding tot landmeter van het Kadaster.*

Onder aanbieding van een afschrift daarvan hebben wij, overtuigd van Uwe belangstelling in deze materie, de eer, U te verzoeken, ons pogen ter verkrijging eener systematische opleiding wel te willen steunen.

Het Bestuur, enz.

In afwijking met de verstrekte opdracht is dus aan de Regeering niet eene bloote mededeeling verzonden, maar een adres met verzoek om audientie. Aan het Bestuur was tijdens de audientie op 5 Maart j.l. bekend gemaakt, dat thans opnieuw aan het Departement plannen tot verbetering der opleiding werden beraamd. Het kwam daarom nuttig voor, dat de Regeering geheel op de hoogte werd gebracht met de wenschen der Vereeniging.

Nadat gebleken was, dat het nuttig kon zijn, werd besloten aan elk der leden van de genoemde Staatscommissie en aan de leden der Vereeniging van Ingenieurs-Verificateur van het Kadaster eene *Memorie* betreffende de opleiding toe te zenden. De Inhoud dier memorie is die van pagina's 238 à 243 van den vorigen jaargang, behoudens weglating van den laatsten volzin der eerste alinea van pag. 238 en eene geringe wijziging in de eerste alinea van pag. 243; terwijl aan genoemde bladzijden nog is toegevoegd het volgende:

„instellen van een zelfstandigen, specialen vakcursus.

„Wij vleien ons overtuigend te hebben aangetoond, dat door de tijds- „omstandigheden herziening wordt gevorderd van de opleiding van den „landmeter van het kadaster en dat een overwegend gemeenschapsbelang „door de instelling van eene leerschool wordt gebaat.

„Omtrent de meest wenschelijke en tegelijk uitvoerbare inrichting van „bedoelden cursus sprak de Vereeniging in hare Vergadering van 23 Sep- „tember 1907 het volgende als hare meening uit:

„De eischen voor het aspirants-examen blijven in hoofdzaak als thans „minstens gelijkstaan met die voor het einddiploma eener H. B. S. met vijf- „jarigen leergang.

„Aan den cursus, die bij voorkeur te *'s-Gravenhage* gevestigd zij, als „gelegen in de onmiddellijke nabijheid van Delft, en waaraan naast verder „personeel verbonden worden een *rechtsgeleerde* en een *landbouwkundige*, „kunnen de aspiranten in korten tijd bekwaamd worden voor het volgen „der colleges in geodesie aan de Technische Hoogeschool en in aansluiting „aan dit onderwijs verder worden opgeleid voor hun lateren werkkring.

„Na deze theoretische en zooveel mogelijk practische opleiding zouden „de adspiranten, alvorens tot *kadaster-landmeter* te worden aangesteld, nog „eenigen tijd aan een kadasterkantoor werkzaam moeten zijn."

Aan de Staatscommissie werd nog medegedeeld, dat alle van de Vereeniging uitgaande geschriften, die daarvoor in de termen vallen, in het vervolg in voldoend aantal exemplaren aan hare leden zullen worden toegezonden.

De audientie voor beide onderwerpen had plaats op den 28en April des namiddags. Aan deze audientie ging vooraf een bezoek bij den heer Hoofddirecteur der afdeeling Registratie. Zoowel bij den Minister als bij laatstgenoemden hoofdambtenaar werden de conclusies, in het verslag voorkomende, krachtig verdedigd en na de financieele bezwaren tegen volledige inwilliging te hebben vernomen, werden de belangen der meest verongelijkten in het bijzonder krachtig aanbevolen.

Daarbij bleek telkens, dat men van de billijkheid eener betere regeling der traktementen volkomen overtuigd was. Ook de noodzakelijkheid eener betere opleiding tot landmeter werd niet ontkend. Door den Minister werd nadrukkelijk gewezen op den ongunstigen financieelen toestand, waarmede hij dit jaar rekening had te houden.

Op eene uitnoodiging, ontvangen van den heer H. Hartmann, Stadtvermessungs-Inspector te Plauen, om sympathie te betuigen met het voornemen tot het houden van een internationaal Geodeten-congres, werd door ons geantwoord, dat wij veel sympathie voelden voor dit voornemen en het op de a.s. algemeene vergadering ter kennis der leden zouden brengen.

Ter voldoening aan de opdracht der vorige algemeene vergadering werden concepten voor statuten en huishoudelijk reglement ontworpen, om zoo noodig te dienen als leiddraad bij de bespreking

van dit onderwerp in de algemeene vergadering te houden in de maand September 1908.

Deze concepten werden met begeleidende circulaire in de maand Juli aan de leden toegezonden, met verzoek eventueele opmerkingen vóór 12 Aug. daaraanvolgende aan den Secretaris toe te zenden.

De begeleidende circulaire luidt:

AMSTERDAM, Juli 1908.

Aan de Leden der Vereeniging voor Kadaster en Landmeetkunde.

Mijne Heeren,

Hoewel het ons voorkomt, dat het niet strikt noodzakelijk is tot wijziging der Statuten onzer Vereeniging over te gaan, hebben wij ingevolge de opdracht der algemeene vergadering van 23 September l.l. de eer, U hieronder Concepten van Statuten en Huishoudelijk Reglement aan te bieden, die, zoo noodig gewijzigd, aan het oordeel der aanstaande algemeene vergadering zullen worden onderworpen.

Om de behandeling dezer projecten in die vergadering zooveel mogelijk te bekorten, verzoeken wij U, Uwe zienswijze, waar die daarvan mocht afwijken, te willen mededeelen **vóór 12 Augustus a.s.** aan den Secretaris (*Valeriusstraat 18 Amsterdam*).

Het Bestuur, enz.

Een tiental voorstellen tot wijziging der ingediende concepten werd ontvangen. Bij eventueele behandeling kan daarmede rekening worden gehouden.

Den 22en Augustus werd ontvangen eene circulaire van eene Commissie tot oprichting van een «Algemeenen Bond van Nederlandsche Rijksambtenaren» (voorloopig secretaris de heer te Kolsté te *Utrecht.*)

Het Bestuur heeft gemeend, dat niet kon worden voldaan aan de uitnoodiging tot het zenden van afgevaardigden, eventueel met een imperatief mandaat, naar de tot gemeld doel op 13 September te Utrecht gehouden Algemeene Vergadering.

Belangstellende leden onzer Vereeniging kunnen zich persoonlijk tot den Secretaris dier Commissie wenden.

Krachtens besluit der vorige algemeene vergadering werd den 9en September j.l. het volgend rekest verzonden.

Aan Zijne Excellentie den Minister van Financiën.

Het Bestuur der Vereeniging voor Kadaster en Landmeetkunde, gevestigd te Amsterdam, welker Statuten zijn goedgekeurd bij Koninklijk Besluit van 4 Dec. 1887 n°. 23,

neemt hierbij eerbiedig de vrijheid, beleefd Uwer Excellenties aandacht te verzoeken voor onderstaande opmerkingen; zulks krachtens opdracht der 23ste algemeene vergadering van 23 September 1907, harer Vereeniging.

In aanmerking nemende de groote waarde van betrouwbare en nauwkeurige uitkomsten bij de metingen door de Landmeters van het Kadaster, is bevordering dier betrouwbaarheid en nauwkeurigheid van algemeen belang.

Waar nu terecht de eischen van nauwkeurigheid aan het meetwerk der Landmeters zeer hoog worden gesteld en een helder inzicht in de praktijk van zijn vak aan veel ervaring moet worden gepaard, dient van de beste hulpmiddelen, die wetenschap en techniek verschaffen, te worden gebruik gemaakt.

Evenwel, zonder geoefende en vertrouwbare helpers bij de uitvoering van den meetarbeid, tot nu toe bekend onder den verouderden naam van „kettingtrekkers", zijn zelfs bij de beste voorzorgen en bij het nauwlettendste toezicht geene uitkomsten te verkrijgen, evenredig aan de te stellen eischen.

Verder komt het herhaaldelijk voor, dat men om zich van de begrenzing van eigendommen, vooral gebouwde, op de hoogte te stellen, moet doordringen in intieme vertrekken, zoodat het beslist noodzakelijk is vergezeld te zijn van vertrouwde en nette *arbeiders*. In vele gemeenten is het moeielijk, in enkele, zooals in de groote industriestreken en in het gebied der kolenmijnen, zelfs onmogelijk, arbeiders te vinden. En slaagt men er in, na veel moeite, een paar menschen voor dat doel op te sporen, dan behooren die dikwijls tot de minder valieden in de maatschappij, en zijn tot geregelden arbeid niet in staat.

Voorts wettigt het gevaar, waaraan de arbeiders bij het meten blootgesteld zijn, de wenschelijkheid, hen tegen schade bij mogelijke *ongevallen* te *verzekeren*.

Het schijnbaar zoo eenvoudige meten gaat dikwijls gepaard met klimmen over hooge afscheidingen en springen over slooten, men verkeert bij in aanbouw zijnde huizen en op spoorbanen, terwijl het varen in ranke bootjes en het reizen per spoor, boot of tram dagelijks voorkomende bezigheden zijn en evenzoovele bronnen van gevaar voor die arbeiders, om door een ongeval getroffen te worden.

Wij wenden ons daarom eerbiedig tot Uwe Excellentie met het beleefd verzoek:

1°. in de leemte van geoefend hulppersoneel te willen voorzien, door het aanstellen van vaste arbeiders.

2°. het daarheen te willen leiden, dat het bedrijf van „arbeider bij het landmeten" in de ongevallenwet als verzekeringsplichtig worde opgenomen.

't Welk doende enz.

Het Bestuur, enz.

Den 7[en] September werd aan elk der leden van de Staten-Generaal een exemplaar gezonden van het «Verslag betreffende de tractementen der Landmeters van het Kadaster, begeleid door de volgende circulaire:

AMSTERDAM, September 1908.

Aan den Edelmogenden Heer .... *te* ....

Lid der ....*e Kamer der Staten-Generaal.*

Het Bestuur der Vereeniging voor Kadaster en Landmeetkunde heeft de eer, Uedelmogende aan te bieden een Verslag betreffende de tractementen der Landmeters van het Kadaster, gelijk dit door ons werd aangeboden aan Z. E. den Minister van Financiën, met beleefd verzoek van den inhoud daarvan wel te willen kennis nemen en bij de behandeling der a.s. Staatsbegrooting zoo mogelijk ons streven tot opheffing der misstanden te willen steunen.

Het Bestuur voornoemd, enz.

Na de teleurstelling bij het bekend worden der Staatsbegrooting werd nog, den 18[en] September, de onderstaande circulaire aan de leden der Tweede Kamer verzonden.

AMSTERDAM, 18 September 1908.

Aan den Edelmogenden Heer .... *te* ....

Lid der Tweede Kamer der Staten-Generaal.

In het begin dezer maand namen wij als Bestuur der Vereeniging voor Kadaster en Landmeetkunde beleefd de vrijheid, U aan te bieden een „Verslag betreffende de tractementen der Landmeters van het Kadaster" gelijk dit in de maand April door ons werd aangeboden aan Z. E. den Minister van Financiën. Dit rapport werd door ons bij Z. E., die zoo bereidwillig was ons daartoe eene bijzondere audientie te verleenen, breedvoerig toegelicht. Wij meenden dan ook met het volste vertrouwen uit de toezeggingen van Z. E. te mogen afleiden, dat al moge ook dit jaar

niet *ten volle* aan onze, door Z. E. als billijk erkende, in het rapport genoemde wenschen kunnen worden tegemoet gekomen, wegens den ongunstigen stand van 's Rijks financiën, althans eene post tot een bedrag van ongeveer *f* 30.000 op de thans gepubliceerde begrooting zou worden gebracht om ten minste de *vierjaarlijksche* verhooging der landmeterstractementen te kunnen vervangen door eene *driejaarlijksche.*

Op de begrooting voor het jaar 1909 komt evenwel geene post voor traktementsverbetering voor, hetgeen temeer te betreuren is, daar hierdoor eene onbillijkheid in vroegere jaren ten opzichte van eene categorie van landmeters begaan, zooals uit het aangeboden rapport blijkt, zou opgeheven zijn. Men neme daarbij in aanmerking:

1°. dat Z. E. de Minister van Financiën, de heer Mr. de Meester, bij de behandeling der begrooting voor het jaar 1908 bij de toekenning eener driejaarlijksche periode aan de teekenaars, in overeenstemming met de bestaande regeling voor de boekhouders van het kadaster, opmerkte, dat eveneens overwogen was, om voor de landmeters de periodieke verhooging van 4 op 3 jaren te brengen, doch dat daarvan destijds vooralsnog is afgezien wegens den stand dier begrooting;

2°. dat ook de tegenwoordige Minister, gelijk boven werd opgemerkt, overtuigd is van de noodzakelijkheid en billijkheid eener betere regeling;

3°. dat slechts een tijdelijk tekort in 's Rijks schatkist de Regeering *wederom* heeft doen besluiten, geen bedragt er verbetering op de begrooting te brengen;

4°. dat zelfs bij een blijvend tekort niet van éène categorie van ambtenaren gevergd mag worden alleen dien finantieelen druk te lijden, doch dat die door alle belastingbetalenden moet worden gedragen.

Wij verzoeken Uedelmogende beleefd, alsnog aan Z. E. te kennen te willen geven, dat bij U geene bezwaren bestaan tegen verhooging der begrooting ten bate der landmeters, en dat, indien ook thans niet alles, wat als billijk in het rapport is uiteengezet, kan worden toegestaan, dan toch als het meest in het *algemeen* belang der landmeters de *driejaarlijksche* verhooging worde toegestaan. Wij houden ons met grond overtuigd, dat bij aandrang Uwerzijds tot bevrediging onzer wenschen, Z. E. gaarne daartoe zal medewerken.

Het Bestuur voornoemd, enz.

De bibliotheek der Vereeniging werd uitgebreid met de gewone periodieken en met de boeken en geschriften, waarvan de titels en volgnummers later zullen worden bekend gemaakt.

Met groote voldoening kan worden medegedeeld, dat de belangstelling in de werken der bibliotheek, vooral bij de jongeren, steeds toeneemt.

Het voorgelezen jaarverslag omtrent de bestuurshandelingen geeft den heer Hoffmann aanleiding het woord te vragen; hij deelt de volgende door hem op schrift gestelde bezwaren mede:

Naar aanleiding van het verslag der traktementen-commissie wensch ik op te merken, dat wij ons bereid toonen, verbetering van ons maatschappelijk aanzien prijs te geven voor eene geringe verhooging van traktement. Dit toch wordt op bldz. 14 betoogd; daar lezen wij, nadat eerst is uiteengezet, dat het lot van den landmeter is, steeds landmeter, d.w.z. ambtenaar van inferieuren rang te blijven, omdat ingenieur-verificateur voor slechts weinigen bereikbaar is, en het beheer der 34 kantoren ten deel viel aan ambtenaren der registratie:

«dat eene regeling, waarbij door eene verbetering van het maximum-traktement aan dit bezwaar eenigzins kan worden tegemoet gekomen, er ongetwijfeld krachtig toe zal medewerken om het ontbrekende minder zwaar te doen gevoelen.»

M. d. V., dat noem ik zijn eerstgeboorterecht voor een schotel linzen verkoopen!

Voor mijn persoon — stellig sta ik niet alleen — protesteer ik tegen deze zinsnede, in strijd met den aanhef van B. Reorganisatie, bldz. 15 en 16 der oude Memorie. B. Reorganisatie, gewijzigde Memorie, is voldoende mat en kleurloos om er niet, hoogstens maar heel even, aan in den weg te staan.

Nog zou ik willen vragen of het Bestuur wel heeft overwogen, dat deze zinsnede den geheelen verleden arbeid onzer vereeniging tot een paskwil maakt, het volgende compromis in uitzicht stelt: «Voor een beetje geld beloven wij, nimmer meer te zullen tornen aan eene organisatie, van welke wij voortdurend en onverholen hebben getuigd, dat zij onze sympathie niet bezit.

Waar het Bestuur de tractementen-commissie overhaalde, hare beschouwingen en berekeningen te bouwen op een maximum van ƒ 3400.—, meen ik het Bestuur, voor de weinig gelukkige uitlating verantwoordelijk te mogen stellen.

Art. 11 onzer statuten zegt:

«De leden ontvangen alle geschriften, die van de vereeniging uitgaan, gratis.».

M. d. V., naar aanleiding van deze bepaling veroorloof ik mij te vragen:

«Waarom ontvingen de leden geen exemplaar van de in den loop van dit jaar te *Amsterdam* — waarom te *Amsterdam* — gedrukte Memorie, betreffende de opleiding tot landmeter van het kadaster, door het Bestuur der Vereeniging voor Kadaster en Landmeetkunde?»

«Waarom ontvingen de leden geen exemplaar van de Memorie Organisatie en Reorganisatie van den kadastralen dienst, in den vorm waarin dit stuk aan de Staatscommissie werd aangeboden?»

«Lag het in de bedoeling der vergadering van 19 Maart 1907, B. Reorganisatie, van zes bladzijden tot 25 regels in te krimpen?»

Met dit stuk is allereigenaardigst gesold. In *Maastricht* werd aan den heer Paulussen e.a. bij monde van den Voorzitter grondige revisie door het Bestuur toegezegd.

Deze heeft nimmer plaats gevonden. In *Breda* werd door de vergadering besloten tot toezending aan de Staatscommissie.

Deze beslissing werd niet nagekomen. In *Utrecht* werd nagenoeg een dag over reorganisatie van den dienst beraadslaagd, eenige algemeenheden, saamgedrongen in 25 regels, bracht men ter kennis der Staatscommissie, d.w.z. ongeveer niets.

Waarom M. d. V. zijn al deze ongerechtigheden in het eind gekroond met schending van art. 11, onzer Grondwet?

De Voorzitter merkt op, dat, indien alle beschuldigingen door den heer Hoffmann uitgesproken waar zijn, het Bestuur heel wat op zijn geweten heeft.

Art. 11 der statuten acht hij zoodanig op te vatten, dat het Bestuur vrijheid van handelen houdt en dus mag beoordeelen, welke stukken voor speciale toezending aan de leden in aanmerking komen. Mededeeling, ook van den inhoud der niet toegezonden stukken, heeft steeds plaats in het jaarverslag, zooals uit het voorgelezen verslag blijkt, òf op de algemeene jaarvergadering. Aan de leden wordt dus niets onthouden.

De wijziging van het rapport in zake de verhooging van het maximum, met de motiveering op blz. 14 neemt het Bestuur

geheel voor zijne rekening;. *daarbij worden geene aanspraken prijs gegeven.*

De aangevoerde gronden werden ook door Z. E. den Minister en den heer Hoofddirecteur billijk gevonden en alleen de alom bekende malaise heeft de invoering eener betere regeling weerhouden. Dat onder deze omstandigheden de eischen gesplitst zijn en voorloopig alleen de invoering der driejaarlijksche periode gevraagd wordt, komt alleszins billijk voor.

Hij meent dat daarvoor het Bestuur geen blaam verdient.

De heer H. P. de Haan, Voorzitter der commissie voor de traktementsregeling wenscht iets in het midden te brengen over den aanval door den heer Hoffmann op het Bestuur. De commissie stelt zich geheel verantwoordelijk voor het verslag en komt met kracht op tegen de uitdrukking van den heer Hoffmann, waarbij sprake is van een eerstgeboorterecht, verkocht voor een schotel linzen!

In het verslag wordt slechts gewezen op een *feit;* hij leest de betreffende alinea op bldz. 14 van het verslag voor en legt daarbij den nadruk op dat feit, n.l. «dat het beheer der 34 kantoren uitsluitend aan de ambtenaren der registratie *ten deel valt*».

Daaruit blijkt niet, dat van eenig recht afstand wordt gedaan.

De heer Hoffmann dankt voor de uitgebreide repliek. Op art. 11 der statuten terugkomende, zegt hij, dat als de leden niet de geschriften ontvangen, die aan commissies worden toegezonden, zij niets kunnen mededeelen, als hun daaromtrent door belangstellenden inlichtingen worden gevraagd, vóór het verslag der jaarvergadering is verschenen. Hij meent, dat bij eene zaak van zoo algemeen belang als de opleiding, niets aan de leden mag worden onthouden. Vooral niet, als die stukken ook worden gezonden aan niet-leden.

Wat afstand van aanspraken betreft, hij heeft in die zinsnede gelezen: «geef mij *f* 3400.— en ik zal voor immer tevreden zijn».

De Voorzitter zegt, dat stukken ook alleen dan aan niet-leden gezonden worden, als het belang der zaak dat medebrengt. Niet alles is steeds, of direct voor publiceering vatbaar; het oordeel daarover komt aan het Bestuur toe.

De heeren Zijlstra en Hondius zijn het inzake de niet-toezending aan de leden der laatste in het jaarverslag genoemde memorie, eens met den heer Hoffmann.

De heer Boer deelt mede, dat de memorie over de opleiding, aan de leden der Staatscommissie aangeboden, feitelijk *niets anders is*, dan wat reeds staat in het tijdschrift jaargang 1907, verslag der vergadering. Naar aanleiding van het schrijven door het Bestuur in opdracht der vergadering van 23 Sept. 1907 aan de Staatscommissie gezonden, heeft hij de aandacht gevestigd op het nut van eene toezending aan elk der leden van die commissie. Gemakshalve is toen niet de betreffende aflevering van het tijdschrift gezonden, maar een overdruk, waarin alleen datgene voorkwam, wat op de zaak betrekking had. De inhoud was aan alle leden bekend en toezending dus overbodig.

In het algemeen komt het hem voor, dat het verzenden en publiceeren van stukken is eene kwestie van takt en doorzicht, waarbij men vertrouwen moet hebben in bestuur en redactie. Hij herinnert aan de geschiedenis der memorie Organisatie en Reorganisatie.

Hierna ontspint zich een debat tusschen de heeren Boer en Hoffmann over de wijze, waarop met die memorie, gewijzigd of ongewijzigd, gehandeld is.

Op voorstel van den heer van der Veur wordt dit debat gesloten en het door den secretaris uitgebracht jaarverslag goedgekeurd.

Op uitnoodiging van den *Voorzitter* brengt de heer J. W. den Hartogh, namens de commissie tot naziening van de rekening en de verantwoording der geldmiddelen over 1907, verslag uit. Hij deelt mede, dat beide in orde bevonden zijn.

Hierna wordt, onder dankzegging, aan den penningmeester van dat beheer décharge verleend.

De *Voorzitter* betuigt der commissie van naziening, den heeren A. S. Keurschot, J. W. den Hartogh en J. Suk, den dank der vergadering voor hunne moeite.

De heer Suk geeft het bestuur in overweging, de administratie eenvoudiger in te richten, hetgeen de voorzitter toezegt.

De begrooting voor 1909 met totalen van *f* 1140 aan inkomsten en aan uitgaven, wordt goedgekeurd.

Aan de orde komt daarna de voorziening in de redactie van het tijdschrift.

De Voorzitter herinnert er aan, dat op de vergadering van

23 September 1907 aan het Bestuur werd opgedragen in de plotseling opengevallen redactie te voorzien. Die opdracht was zeker eervol maar niet gemakkelijk. Besloten werd, dat de twee laatste afleveringen van jaargang 1907 zouden verschijnen onder verantwoordelijkheid van het Bestuur, nadat de heeren de Vries en R. A. de Wal zich hadden bereid verklaard het redactioneele werk te verrichten, terwijl de heer Weijgers de werkzaamheden van secretaris-penningmeester op zich zou nemen.

Geheel belangeloos hebben de heeren de Vries en de Wal, — onder de vlag van het bestuur — de vele werkzaamheden, verbonden aan het verschijnen der twee laatste afleveringen van jaargang 1907, verricht. De vereeniging is dien beiden heeren daarvoor grooten dank verschuldigd. Het Bestuur slaagde er ten slotte in, hen over te halen, om ook de redactie voor den jaargang 1908 op zich te nemen.

Hulde brengend aan de wijze, waarop de beide redacteuren zich van hunne taak hebben gekweten, stelt hij de vergadering voor, hun bij acclamatie de redactie voor den jaargang 1909 aan te bieden.

De vergadering geeft op ondubbelzinnige wijze door haar applaus blijk, dat zij het geheel eens is met de woorden van haren voorzitter.

De heer de Vries deelt mede, dat de tegenwoordige redactie noodgedwongen de taak voor jaargang 1908 heeft aanvaard. Hij voor zich wenscht, als de termijn is afgeloopen, geen deel meer van de redactie uit te maken.

De heer de Wal vindt, dat het erg gemakkelijk is, om na een applaus door een tikje met den hamer, eene redactie aan te stellen. Velen weten echter niet, welke moeiten aan dat ambt zijn verbonden en hoe de gevoeligheden moeten worden ontzien. Hij geeft in overweging, om eerst eens naar anderen om te zien, die de taak op zich willen nemen.

De *Voorzitter* beseft volkomen de aangevoerde bezwaren en meent, dat wel alle leden van de moeilijkheden overtuigd zijn. Hij kent echter de tegenwoordige redacteuren te goed, om niet nogmaals eene poging te doen en hen tot aanneming der redactie te bewegen.

De heer de Vries vraagt, of wel voldoende naar anderen is uitgezien, hetgeen de *Voorzitter* beantwoordt met verwijzing naar de vergeefsche moeiten in het vorig jaar gedaan. Blijkbaar onder den indruk van de noodzakelijkheid berusten beide heeren

in de uitspraak der vergadering en nemen de redactie voor jaargang 1909 op zich, waarvoor zij den dank der vergadering ontvangen.

Gekomen tot punt *f* der agenda: bepaling der plaats van bijeenkomst in 1909, wordt besloten dit punt aan te houden en te behandelen bij punt *i*.

Daarna is aan de orde de verkiezing van een lid van het Bestuur in de plaats van den heer R. A. de Wal (niet herkiesbaar).

De Voorzitter het woord nemend, acht het van algemeene bekendheid, dat de heer de Wal een bekwaam en ijverig bestuurslid is; het Bestuur maakte in het voordeel en het belang der Vereeniging gebruik van die eigenschappen zooals o.a. bij behandeling der opleiding tot landmeter en bij het plotseling openvallen der redactie ruimschoots bleek. Hij zegt den heer de Wal namens de Vereeniging en het Bestuur dank voor de aangename samenwerking en spreekt de hoop uit, dat hij nog vele jaren werkzaam zal willen blijven in het belang der Vereeniging. (Applaus).

De heer de Wal dankt den Voorzitter voor zijne hartelijke woorden, bij hem zal steeds in herinnering blijven, de aangename wijze, waarop hij met zijne medebestuursleden heeft samengewerkt.

De heer J. den Hartogh geeft in overweging om alvorens tot de verkiezing van een nieuw bestuurslid over te gaan, eerst te pauseeren, waartoe wordt besloten.

Te kwart voor twee wordt de vergadering heropend. Als stemopnemers fungeeren op verzoek van den Voorzitter de heeren Hengeveld en M. Pollen.

Uitgebracht worden 56 stemmen (waarvan 1 blanco).

De heer Zijlstra verkreeg 17, de heer van Riessen 15, de heer de Korver 11, de heer de Vos 5, de heeren Oldenziel en ten Braak ieder 2 stemmen, terwijl de heeren Meijer, Kanngiesser en M. Pollen ieder 1 stem verkregen.

Daar geen der heeren eene meerderheid heeft, wordt eene vrije stemming gehouden.

De heer van Riessen verzoekt op hem geene stemmen uit te brengen, daar hij om persoonlijke redenen geene benoeming kan aannemen

Bij de tweede vrije stemming worden uitgebracht 59 stemmen

en verkrijgen de heer Zijlstra 31, de heer de Korver 23, de heer de Vos 2 stemmen, de heeren M. Pollen, Oldenziel en ten Braak ieder 1 stem.

De heer Zijlstra aldus gekozen zijnde, beantwoordt de vraag van den *Voorzitter* of hij de benoeming aanneemt, bevestigend, na te hebben verklaard, dat hij zijne benoeming beschouwt als de voortzetting van het beginsel, dat nu drie jaren geleden te *Maastricht* werd gehuldigd, om n.l. een der jongere leden in het Bestuur te kiezen.

De Voorzitter wenscht den heer Zijlstra geluk met zijne benoeming en de Vereeniging met de gedane keuze.

Overgaande tot behandeling van punt *h* der agenda, zegt de Voorzitter:

In de eerste aflevering van het Tijdschrift jaarg. 1908 blz. 39 is een stuk opgenomen van den heer U. van Eerde, inspecteur der belastingen enz. te *Harderwijk*, over het oprichten van een ondersteuningsfonds, met het doel om een herstellingsoord te verkrijgen voor zieke rijksambtenaren.

Deze poging van den heer van Eerde werd ook door Uw bestuur met blijdschap begroet en zooals U reeds is medegedeeld, bij noot der redactie, zou het Bestuur dit punt op deze algemeene ter sprake brengen.

Zooals U bekend is bestaat reeds een dergelijk herstellingsoord voor onderwijzers te *Lunteren*, een ander te *Vorden* voor het personeel der Holl. IJzeren Spoorweg-Maatschappij, terwijl dit jaar pogingen werden aangewend door de vereeniging «*Willen is Kunnen*» om eene dergelijke inrichting te verkrijgen voor het personeel in dienst der gemeente Amsterdam.

Op Zondag 21 Juni j.l. werd in het gebouw van Kunsten en Wetenschappen te *Utrecht* eene vergadering gehouden, om de wenschelijkheid en mogelijkheid te bespreken van de oprichting van zulk een ondersteuningsfonds.

Wat daar besproken is, kan men in ons tijdschrift op blz. 128 jaargang 1908 lezen. Er werd toen eene commissie van voorbereiding benoemd, bestaande uit 5 leden, aan welke het recht gegeven werd, zich meerdere leden toe te voegen.

Wij wenschen nu aan de vergadering de vraag voor te leggen, of ter bevordering dezer zaak eventueel gelden uit de vereenigings-

kas mogen worden beschikbaar gesteld, doch voorloopig slechts voor de vergoeding van reis- en verblijfkosten, indien bijv. een der leden onzer Vereeniging mocht worden uitgenoodigd, zitting te nemen in de voor dat doel reeds gedeeltelijk gekozen commissie.

Uw Bestuur is van oordeel, dat de Vereeniging het pogen van den heer van Eerde op deze wijze reeds kan steunen.

De heer Gombault heeft tegen het verleenen van steun voor dit goede doel geen bezwaar, maar dan zonder voorbehoud.

Werd geen onzer leden in de Commissie gekozen, dan zou de steun onzer Vereeniging vervallen. Achten wij het doel goed, dan ook steun in elk geval. Hij wenscht, dat het Bestuur gemachtigd worde, zoo noodig, bij te dragen in de oprichtingskosten.

De *Voorzitter* meent, dat voor de eerste besprekingen geene andere kosten noodig zullen zijn dan reis- en verblijfkosten.

De heer Gombault acht in ieder geval steun noodig voor oprichtingskosten en wil het Bestuur daarvoor crediet geven.

De *Voorzitter* is van oordeel, dat daarvoor bijdragen zullen gevraagd worden en zeker ook zullen komen van de personeele leden der nieuwe vereeniging; hij vraagt, of het voorstel Gombault wordt ondersteund. (Applaus.)

Na eenige discussie wordt aangenomen, dat aan het Bestuur een crediet zal worden verleend van hoogstens 25 gulden als bijdrage der Vereeniging voor Kadaster en Landmeetkunde in de oprichtingskosten; dat daarenboven reis- en verblijfkosten kunnen worden toegekend voor het geval een der leden der Vereeniging, als zoodanig, wordt uitgenoodigd om zitting te nemen in de commissie van voorbereiding, die op den 21 Juni te *Utrecht* is gekozen.

Overgaande tot punt *i* acht de Voorzitter, dat het allen bekend is, dat onze Vereeniging in 1909 vijf en twintig jaren zal hebben bestaan. De vraag is nu, of de vergadering van oordeel is, dat deze gebeurtenis feestelijk zal worden herdacht en of het Bestuur in dat geval gemachtigd wordt, daarvoor gelden uit de vereenigingskas te besteden.

Met 42 stemmen voor, 15 tegen en 2 in blanco wordt tot feestelijke herdenking besloten.

Daar geen der leden op staanden voet eenig plan van de wijze, waarop de herdenking moet plaats hebben, aan de hand kan

doen, stelt het Bestuur voor eene commissie van voorbereiding te benoemen, die tevens feestcommissie zal zijn.

De heer de Haan meent, dat de leden dier feestcommissie noodzakelijk moeten gekozen worden uit de leden, woonachtig ter plaatse, waar het volgend jaar de feestelijke algemeene vergadering zal worden gehouden. Hij stelt dus voor, eerst punt f: «Bepaling der plaats van bijeenkomst in 1909» af te doen.

De *Voorzitter* neemt dit voorstel over en vraagt opgave van plaatsen, waarover zal kunnen worden gestemd.

Van de opgegeven plaatsen verkrijgen: den Haag 33, Amsterdam 12, Arnhem 7, Nijmegen 3 en Assen 2 stemmen, terwijl Utrecht, de bakermat der vereeniging, waar nu bijna 25 jaren geleden de oprichtings-vergadering plaats had, slechts 1 stem verkreeg.

Nadat nog besloten is, dat de a. s. algemeene vergadering te 's Gravenhage, in de maand Augustus moet plaats hebben, stelt het Bestuur voor, tot leden der feestcommissie te benoemen de heeren Meijer, van der Veur en Colpa.

De heeren Meijer en van der Veur nemen na eenige discussie de benoeming aan; aan den secretaris wordt opgedragen, den heer Colpa, die niet ter vergadering aanwezig is, de benoeming mede te deelen.

In behandeling komt thans punt *k*: Statuten der Vereeniging; welk punt door den Voorzitter wordt toegelicht als volgt:

Zooals reeds bij de toezending der concepten voor statuten en huishoudelijk reglement is medegedeeld, acht het Bestuur eene wijziging onzer statuten niet noodzakelijk.

Het is daarom, dat het Bestuur, alvorens tot de behandeling van de ontwerpen over te gaan, gaarne eene beslissing der vergadering uitlokt over de op de agenda onder *k 1*° vermelde vraag.

Het al of niet bevestigend beantwoorden dier vraag, althans van het eerste gedeelte daarvan, kan voor de toekomst onzer Vereeniging zoozeer van gewicht zijn, dat daarover ernstig moet worden beraadslaagd, alvorens de beslissing valle.

Het zal daarom niet ondienstig zijn, deze vraag in twee deelen te splitsen en in de eerste plaats te overwegen of statutenwijziging al of niet noodzakelijk is.

Het Bestuur acht eene statutenwijziging niet noodig. Statuten behooren zoo beknopt mogelijk te zijn, willen zij Bestuur en ver-

gadering zoo weinig mogelijk belemmeren in hunnen arbeid. Wanneer in statuten te veel omschreven is, bestaat er aanleiding tot verdeeldheid van meening; dat moet vermeden worden. Wie te veel wil zeggen, zegt veelal niets; dit geldt ook voor statuten.

Aan de voorwaarde van beknoptheid en duidelijkheid voldoen de tegenwoordige statuten; zij hebben reeds ruim twintig jaren bestaan, zonder noemenswaard blijk te geven, dat zij aan de eischen van den tijd niet meer voldoen.

Voor eene wijziging moeten overwegende gronden zijn; het bestaan daarvan is tot nog toe niet aangetoond.

Wil men de Vereeniging van karakter doen veranderen en er een vakbond van maken, dan alleen bestaat reden voor statutenwijziging. Daar onze Vereeniging evenwel eene gecombineerde wetenschappelijke en vakvereeniging is, acht het bestuur statutenwijziging niet gemotiveerd en ontraadt deze ten sterkste.

Tegen het toevoegen aan de statuten van een huishoudelijk reglement heeft het Bestuur geen bezwaar.

In de circulaire, waarbij de ontwerpen voor statuten en huishoudelijk reglement zijn verzonden, werd den leden verzocht, hunne zienswijze, waar die mocht afwijken van die van het Bestuur, vóór den 12den Augustus j.l. aan den secretaris mede te deelen.

Aan die uitnoodiging hebben gevolg geven de heeren:

Gombault, de Korver, van Riessen, Zijlstra, van Beurden en de Vos, benevens in vereeniging, uit Assen, de heeren: Oldenziel, Feenstra, de Grebber, Boddé, Kanngiesser en Staal en uit Zutphen en Heerenveen de heeren de Vroome, Bakker en Klompe. Van den heer Hoffmann werd bericht ontvangen, dat familieomstandigheden hem verhinderden aan het verlangen van het Bestuur te voldoen en dat hij vertrouwde, dat hem gelegenheid zal worden geboden, bij de te houden algemeene beschouwingen mondeling de bezwaren in het midden te brengen, welke hij gaarne te voren schriftelijk ter kennis had gebracht.

Het Bestuur, dat de concepten slechts als eene proef en als een leiddraad wil beschouwd zien, heeft rekening gehouden met die verschillende zienswijzen en in verband daarmee de redactie van eenige artikelen gewijzigd en aangevuld. Die wijzigingen en aanvullingen zullen, zoo noodig, bij de artikelen vermeld worden.

De heer Hoffmann verkrijgt het woord voor de volgende beschouwingen:

Op 23 September 1907, ter gelegenheid der Algemeene Vergadering, vroeg het Bestuur opdracht tot voorbereiding der statutenwijziging, onder machtiging deze taak, desgewenscht geheel of gedeeltelijk over te dragen aan eene door haar te benoemen commissie (T. v. K. en L. 1907, blz. 232).

De vruchten van zijnen arbeid ontvingen de leden omstreeks 17 Juli j.l., vergezeld van eene circulaire, welke in den aanhef bericht, dat het onze vertegenwoordiging niet *strikt* noodzakelijk voorkomt tot statutenwijziging over te gaan.

Deze opvatting schijnt bij het Bestuur in den loop van enkele weken tot eene overtuiging te zijn aangegroeid, zoo sterk, dat de Heeren haar op de agenda onder *k r*. in eene vraag meenen te moeten voorleggen aan de vergadering.

Zulk doen lijkt mij eigenaardig!

Het Bestuur ontving de nota der H.H. van Riessen, J. H. de Wal en Zijlstra tijdig genoeg, om reeds op de vergadering van verleden jaar tegenover het voorstel kleur te kunnen bekennen. Het liet zulks echter na.

Maanden verloopen, zonder dat het in zoo gewichtige aangelegenheid eenig levensteeken geeft, en eindelijk, als het zoover komt, voegt het daaraan toe een mededeeling, waarbij het bedektelijk verklaart nutteloozen arbeid te hebben verricht, en bovendien eene uitnoodiging, om binnen een termijn van vier weken afwijkende zienswijzen ter kennis te willen brengen.

Dit optreden lijkt mij tegenover de leden, tegenover deze vergadering kwalijk te verantwoorden.

En wel, omdat het m. i. niet te verdedigen is, dat men zonder voorbehoud een opdracht aanvaardt en tien maanden later zegt: «Zie, wij gaven gevolg aan uwe lastgeving, maar zonder eenige opgewektheid, zonder de minste toewijding; het onderwerp boezemde ons hoegenaamd geen belangstelling in, wij waren het veeleer vijandig gezind, waarom wij, ofschoon daartoe de bevoegdheid bezittende, nalieten het commissoriaal te maken.»

Nu is het mogelijk, dat deze voorstelling van het overleg der Heeren niet geheel juist is, dat hun gemeenschappelijke gedachtengang, toen het concept gedrukt voor hen lag, zich in een eenigs-

zins andere richting bewoog, dan ik zooeven mij veroorloofde te onderstellen.

Zij kunnen ook als volgt hebben geredeneerd.

«Het is in strijd met de voorschriften der rechtschapenheid, een zonder beding aangenomen opdracht uit te voeren op de wijze als wij deden.»

«Wij schoten te kort, en willen dat wel, doch niet rechtstreeks, bekennen.»

«Het was verkeerd van ons gezien, slechts twee maanden vóór de algemeene vergadering met ons concept voor den dag te komen, *tien* maanden te vertreuzelen, en daartegenover den leden slechts *één* maand beraad toe te staan.»

«Ook kan het niet door den beugel, dat wij in onze circulaire bij voorbaat stemming maakten tegen de voorgenomen statutenwijziging; wij hadden moeten trachten neutraal te blijven, en was ons dat niet mogelijk, eene commissie moeten benoemen.»

«Dan valt ons het geleverde werkstuk, nu het gedrukt voor ons ligt, niet mede.»

«Het is onvoldragen, eng van opvatting, het huishoudelijk reglement zelfs reactionnair.»

«Onvoldragen, wijl wij vergaten de oude statuten, ter vergelijking, naast ons concept te plaatsen, een bedenkelijk verzuim, omdat menigeen vergeefs naar het hem indertijd uitgereikte, losse velletje papier zal zoeken, waarop onze fundamenteele wet geboekstaafd staat.»

«Onvoldragen, vooral daarom, wijl wij vergaten eene Memorie van Toelichting bij de voorgestelde nieuwe Grondwet te schrijven; — denk toch eens aan, «een wetsontwerp zonder Memorie van Toelichting, doch begeleid door een verzoek om een Memorie van Antwoord!»

«Eene *wetenschappelijke* vereeniging en zulke legislatieve manieren, hoe rijmt zich dat te saam; wij weten toch beter, als blijkt uit art. 10, 1e (statuten), waar eene memorie van toelichting op voorstellen door één of meer leden ingezonden, verplichtend wordt gesteld.»

«Dan valt ons op, rustig nalezend, contradictie, of eene poging om het clandestien allen naar den zin te maken, als wij art. 1 (statuten) — doel der Vereeniging — stellen tegenover art. 14 (huishoudelijk reglement), waar gesproken wordt over optreden voor de belangen der leden.»

Eigen arbeid verder beoordeelend, moet het nabetrachtend Bestuur zich ongetwijfeld hebben afgevraagd: «kan art. 5*a* (statuten) omschrijvende, wie gewoon lid kunnen zijn, gelukkig van conceptie worden genoemd?»

«Gaat het wel aan, art. 6 (statuten), over de toelating, zonder hooger beroep, de beslissing aan het Bestuur te laten?»

«Zal men niet vragen, waarom verlangt gij zooveel macht?»

«Heeft art. 6 (huishoudelijk reglement), vrij wel bepalende, dat alleen aan het Bestuur welgevallige onderwerpen ter tafel mogen worden gebracht, niet de strekking, alle uitingen, afwijkende van bestuursinzichten, in de kiem te smoren; zal dergelijke bepaling niet verregaande eenzijdigheid kweeken?»

«En hoe zal het Bestuur, art. 14 (huishoudelijk reglement), verhoeden, dat leden adviezen uitbrengen tegengesteld aan de zijne; past deze poging om minderheden te knevelen wel in het kader van onzen tijd?»

«Loopt art. 20 niet parallel aan art. 14, waar het aan redacteuren de bevoegdheid verleent, slechts artikelen te plaatsen, die strekken tot bevordering van het doel der vereeniging; m. a. w. bepaalt, dat enkel de meerderheid, wier op allerlei wijze beinvloed oordeel bijster bekrompen kan zijn, het recht heeft zich in ons orgaan te doen hooren?»

Deze en soortgelijke overwegingen hebben, dat geloof ik vast, de hoofden onzer bestuursleden bedenkelijk doen schudden, hen verleid het punt *k. 1°* der agenda, welke voor U ligt, op te stellen, als in hun oog het eenig nog mogelijke middel om uit de impasse te geraken, waarin zij te kwader ure sukkelden.

Ik betreur het, dat het Bestuur dezen weg insloeg; ik twijfel er niet aan, of het zal zijn doel bereiken, daarmede zijn echter de moeilijkheden, waarmede wij in den laatsten tijd te kampen hebben, niet opgelost, slechts tijdelijk verschoven; hoe men de zaak ook bekijkt, tot statutenwijziging moet het komen, struisvogelpolitiek helpt ons niet over onze nooden heen.

Het is mijne overtuiging, dat onze Voorzitter deze zienswijze geheel met mij deelt; dat hij, als ik, een voorstander is der onmiddellijke herkiesbaarheid van aftredende bestuursleden, en niet van den secretaris alleen, als eenig afdoend geneesmiddel tegen het gevaar, dat onze Vereeniging een strijd-, een agitatiemiddel wordt in de hand van dezen of genen enkeling.

Zijn verleden staat mij daarvoor borg; jaren geleden speurde hij de klip, waarop ons hulkje zou stranden; hij keerde zich toen van ons af, hield op lid van onzen kring te zijn, tot nu, drie jaren geleden, een blijder toekomst verwachtende, hij het oogenblik aangebroken achtte, om in ons midden weder te keeren.

Ik hoop, dat het hem gegeven mag zijn, de wijziging onzer statuten tot stand te brengen, en geef daarom aan het Bestuur en aan de aanwezige leden in overweging, punt *k* voor 't geheel te vervangen door de volgende, in stemming te brengen motie:

«de Vergadering,

kennis genomen hebbende van de concept-statuten en het concept-huishoudelijk reglement,

zegt aan het Bestuur dank voor zijn geleverden arbeid;

van oordeel echter, dat het wenschelijk is aan eene bizondere commissie de verdere behandeling dezer aangelegenheid op te dragen;

verzoekt mitsdien aan het Bestuur, dienovereenkomstig in den loop van het aanstaande vereenigingsjaar maatregelen te willen nemen».

Ten slotte merk ik op, dat de vraag, geformuleerd op de wijze als het Bestuur zulks onder punt *k* der agenda meent te mogen doen, in het stadium waarin de onderwerpelijke aangelegenheid zich bevindt, in strijd is met art. 13 onzer vigeerende fundamenteele wet.

Zoo eenvoudig als het Bestuur het zich voorstelt, is de weg niet, om eene haar onwelgevallige zaak van de baan te krijgen.

De heer Zijlstra vraagt kennisneming van de ingekomen amendementen, om zuiver te kunnen oordeelen.

De Voorzitter acht het gevaarlijk, aan dit verzoek nu reeds te voldoen; hij deelt nog eens mede, dat amendementen en adviezen van diverse leden inkwamen en dat er daarbij zijn van gelijke strekking als hetgeen door den heer Hoffmann wordt bepleit.

Overgaande tot beantwoording van den heer Hoffmann, zegt hij, dat deze er zeer vaardig in is, de vergadering op aangename wijze bezig te houden met het uitdeelen van standjes en pluimpjes. Hij meent, dat het Bestuur voorlichting en steun had mogen verwachten, juist van hem. Velen gaven adviezen en stelden amendementen voor, van hèm kwam slechts bericht, dat hij verhinderd was

zulks schriftelijk te doen en dat hij zijne zienswijze, zijne meening op de vergadering zou kenbaar maken. Afbreken gaat gemakkelijk, opbouwen is verdienstelijker. Het vele thans door hem aangevoerd, kan beter worden besproken, als na de beslissing over punt *k* artikelsgewijze behandeling noodig wordt. Thans is aan de orde het voorstel van het Bestuur.

De heer Hoffmann wenscht in antwoord alleen op te merken, dat hij door ernstige en langdurige ziekte in zijn gezin niet in staat is geweest aan het verzoek van het Bestuur te voldoen, en voorts, dat bij afwezigheid eener memorie van toelichting het zenden van antwoord hem een slag in den blinde toescheen.

De heer de Korver acht de vraag, door den Voorzitter gesteld, niet gewettigd, omdat het vorig jaar de vergadering zich reeds daarover uitsprak; hij verwijst naar het toen genomen besluit.

De Voorzitter is van oordeel, dat de vorige vergadering niets besliste omtrent het noodzakelijke der wijziging van de statuten; dat onderwerp kwam ook niet als zoodanig op de agenda voor.

De vergadering droeg aan het Bestuur slechts de voorbereiding der statutenwijziging op, (zie blz. 232 van jaarg. 1907).

De heer Boer: De vraag is, zullen wij de statuten principieel wijzigen, zóó, dat de Vereeniging een geheel ander cachet krijgt, of zullen wij ze alleen wat aanvullen. Met andere woorden, zullen wij eene vakvereeniging krijgen, of houden wat we hebben, n.l. de oude statuten met de traditiën van bijna 25 jaren!

Is het in praktischen zin noodig, de vereeniging te vervormen, nu zoo herhaaldelijk gebleken is, dat zij ook werkzaam kan zijn in het belang der ambtenaren? Juist gesteund door haar tegenwoordig cachet zijn die belangen beter behartigd kunnen worden, omdat de vereeniging *nu* belangstelling bij de buitenwereld kon kweeken.

Laten wij dus de principieele vraag stellen, of men eene vakvereeniging wil. Zoo ja, dan geschiede het, doch men geve zich rekenschap van de gevolgen. Wie zullen dan leden zijn? Alleen de landmeters, of ook de aspirant-landmeters en de ingenieurs-verificateur? De Indische ambtgenooten zullen dan weinig belang meer stellen in ons streven. Overgang tot vakvereeniging zal beteekenen achteruitgang, ook van het tijdschrift.

Op de vraag: Heeft de geschiedenis onzer vereeniging geleerd, dat wijziging noodig is? is zijn antwoord: «neen».

De heer Gombault heeft weinig aan het betoog van den heer Boer toe te voegen. Hij acht echter de voorgestelde stemming, zooals het bestuur die over punt *k. 1°* wil, onzuiver. In de statuten zal allicht ièts te wijzigen zijn. Hij geeft in overweging, stemming over cardinale punten.

De heer van Riessen: De heer Boer heeft drie kwesties gesteld: zuiver wetenschappelijke vereeniging, vakvereeniging of wetenschappelijke vakvereeniging, zooals ze gegroeid is. Eene zuivere vakvereeniging heeft, naar spreker meent, voor ons geen reden van bestaan; de aandrang gaat in de richting van het derde punt; hij is van oordeel, dat het doel en streven van 25 jaren moet worden neergelegd in de statuten. De vereeniging behartigt mede de belangen der ambtenaren; waarom dat niet uitgesproken? Hij is het voorts eens met het voorstel van den heer Gombault.

De heer Hoffmann kan niet meegaan met het betoog van den heer Boer, omdat het niet mogelijk zal zijn overeenstemming te krijgen tusschen oude statuten en een nieuw huishoudelijk reglement. Behartiging van belangen, kan tot op zekere hoogte een steun zijn. Naar aanleiding van hetgeen de heer Gombault gezegd heeft in de jongste vergadering van de vereeniging «Rechtstoestand voor burgerlijke ambtenaren» over een protest van een der sprekers wegens het weigeren van verlof aan een ambtenaar der gemeente Amsterdam, ter bijwoning van die vergadering, vraagt hij, «welke houding zal in een geval van willekeur door onze vereeniging worden aangenomen?» en «wat heeft de heer Gombault, als vertegenwoordigend lid onzer vereeniging, toen hij hij zijn betoog [1]) hield, gedacht omtrent het karakter van onze vereeniging; stond zij hem op dat oogenblik als eene vakvereeniging, of als eene wetenschappelijke vereeniging voor den geest?»

Spreker stelt voor, de zaak commissoriaal te maken.

---

[1]) De heer Gombault komt op tegen het protest van den heer Smit. Zoolang de reden van de verlofsweigering niet bekend is, noemt hij protest voorbarig.

De aanneming van de motie ontraadt hij ten sterkste. Als er onder de ambtenaren slachtoffers van willekeur vallen, dan moeten hun vakvereenigingen daarvoor opkomen, daartoe mag de Bond niet dienen.

(Handelsblad, 27 Sept. '08; 2e blad).

De heer de Korver wil niet afdingen op hetgeen het Bestuur deed, maar meent, dat de statuten feitelijk behartiging van ambtenaarsbelangen verbieden en dus het Bestuur op grond dier statuten een voorstel bijv. tot traktementsverbetering zou kunnen afwijzen.

De Voorzitter licht nog eens de zienswijze van het Bestuur toe. In antwoord aan den heer de Korver merkt hij op, dat in zoo'n geval het Bestuur kan en zal heengaan, zoodat de leden dan een nieuw Bestuur kunnen kiezen. De heer Hoffmann haalde een voorbeeld uit de vergadering van den «Rechtstoestand» aan; maar wanneer ooit van behartiging van belangen in onze Vereeniging sprake kan zijn, dan toch nooit op die manier.

De heer van Riessen komt op tegen de bewering, dat geen argumenten voor statutenwijziging zijn aangevoerd, en verwijst naar den brief, voorkomend op pag. 230 van het tijdschrift, jaargang 1907.

Buiten de belangenbehartiging maken de daar aangevoerde argumenten statutenwijziging zijns inziens noodig. Hij wijst nog op het toelaten tot lid van twee bestuursleden der vereeniging van teekenaars van het kadaster, wat niet overal instemming vond.

De heer van der Veur vreest, dat de geheele aandrang uitgaat van de jongere leden. Hij licht zijne verhouding tot de Vereeniging toe. In den aanvang van ons vereenigingsleven was ook hij niet voor die hooge wetenschap en werd dus geen lid. Toen hem echter bleek, dat er kentering kwam en men de wetenschappelijke grens niet zóó scherp stelde, dat waar noodig men ook wilde opkomen voor de belangen der leden, veranderde hij zijne houding.

Thans heeft men het punt bereikt, dat aan die belangen een groot deel der werkkracht besteed wordt. Hij ontraadt ten sterkste overgang tot eene zuivere vakvereeniging; in den Haag heeft hij treurige resultaten van de bemoeiingen van die vereenigingen gezien.

Hij is vóór het behouden van onze korte en duidelijke statuten. De wijze, waarop men de naleving dier statuten door de Vereeniging wil zien opgevat, pointeere men in een huishoudelijk reglement.

De heer van Riessen meent, dat de vergadering te *Utrecht* groot nadeel heeft gedaan aan het prestige der Vereeniging. Hij

komt op tegen hetgeen de heer van der Veur heeft gezegd over de jongere leden. Ook een jongere kan een gezond oordeel hebben; hij acht die voortdurende splitsing in ouderen en jongeren ongewenscht. Onze Vereeniging kan noch eene vakvereeniging noch eene zuiver wetenschappelijke vereeniging zijn. De bedoeling is dat alles juist geformuleerd worde.

De heer Hoffmann zegt den heer van der Veur, dat diens voorstelling te rooskleurig is. Eerst in 1897 begon men onder leiding van den heer Gombault met de behartiging der ambtenaarsbelangen; daarover had men sedert 1887 gezwegen. Eerst nà 1897 werd onder speciale leiding van den heer van der Veur betere vergoeding van reiskosten bepleit. Aan den heer Gombault vraagt hij antwoord op de door hem naar aanleiding zijner uitspraak in de vergadering van den Rechtstoestand gestelde vragen.

De heer Gombault: Door hier gebruik te maken van een kort verslag in een dagblad over eene vergadering van eene andere vereeniging, waar trouwens heel andere zaken werden behandeld, doet de heer Hoffmann zeer verkeerd. Het daar gesprokene heeft niets te maken met de vraag, of wij eene vakvereeniging zullen krijgen, al dan niet.

De *Voorzitter* acht de zaak thans voldoende toegelicht en zegt: Wij hebben volgens het gebruik eene vereeniging, die niet alleen wetenschappelijk is. Willen wij praktisch zijn, dan laten wij de zaak zooals ze is; ook het niet-herkiesbaar zijn van den secretaris, al is diens taak niet gemakkelijk, is niet van overwegend belang. Hij constateert, dat de meeningen ten slotte niet zoover uit elkaar loopen.

De heer Oldenziel wenscht nog een enkel woord te spreken namens de jongeren; hij meent, dat hunne belangen niet altijd naar behooren worden behartigd, als men dat vergelijkt met hetgeen de Vereenigingen der Ingenieurs-Verificateur, der Boekhouders en der Teekenaars van het Kadaster bereikten.

Met 35 stemmen voor, 20 tegen en 3 blanco wordt de vraag «Is enkel toevoeging van een huishoudelijk reglement voldoende?» bevestigend beantwoord.

Door dezen uitslag kan stemming over statutenwijziging achterwege blijven.

De *Voorzitter* stelt voor, thans de hoofdpunten aan te geven voor het huishoudelijk reglement en het ontwerpen daarvan

op te dragen aan eene door de vergadering te benoemen commissie.

De heer Boer: De ambtenaarsbelangen gaan bijna altijd parallel met de belangen van het kadaster; zij mogen alleen worden behartigd, als zij daarmede niet in strijd komen. Hij stelt dus voor, ze in dat huishoudelijk reglement op te nemen doch in verband met de statuten.

De Voorzitter vermoedt, dat zoowel het Bestuur als elk der leden hiermede instemt.

Na eenige discussie wenscht hij over te gaan tot benoeming der commissie.

De heer Alving meent te moeten opmerken, ook na hetgeen hij in zijne omgeving verneemt, dat eerst stemming over de opneming dier belangenbehartiging in het huishoudelijk reglement moet plaats hebben.

Bij zitten en opstaan wordt daartoe besloten.

Tot leden der bedoelde commissie worden daarna, op voorstel van het Bestuur benoemd de heeren: H. P. de Haan, C. H. B. de Korver en J. W. ten Braak, die verklaren die benoeming aan te nemen.

De *Voorzitter* brengt hulde aan de vergadering voor de wijze, waarop deze gewichtige zaken zijn behandeld. Hij spreekt de hoop uit, dat de genomen besluiten zullen dienen tot bloei van de vereeniging, het kadaster en zijne ambtenaren.

De heer Wagemaker acht zich de tolk der vergadering, als hij het Bestuur dank betuigt voor hetgeen in het afgeloopen jaar werd verricht, inzonderheid voor de te waardeeren groote activiteit in zake de traktementsregeling; uit het jaarverslag blijkt o. a., dat reeds den 18den September j.l., dus enkele dagen na het bekend worden der begrooting, de voorgelezen circulaire aan de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal werd toegezonden. In het bizonder brengt hij den Voorzitter dank voor de leiding der vergadering.

De *Voorzitter* zegt den heer Wagemaker, ook namens zijne medebestuursleden dank voor de waardeerende woorden en sluit de vergadering.

De Secretaris,
E. WEIJGERS

Amsterdam, October 1908.

REGISTER 69[a].

In de vorige aflevering tracht de heer Boer zich te verdedigen tegen mijn aanval op zijn artikel over de bijhouding van het register N°. 69[a]; ik mis echter in die verdediging eenige bespreking van mijn bezwaar, dat volgt uit de vrijheid om te bezwaren en te ontslaan: gedeelten van perceelen, welke gedeelten veelal niet eens zoò zijn aangeduid, dat ze op het terrein zonder aanwijzing door den eigenaar of gebruiker te vinden zijn.

Worden er later door den landmeter gedeelten uitgemeten, genummerd en op naam gebracht, dan is daardoor nog niet uitgemaakt, dat de nieuwe nummers de belaste of ontslagen gedeelten zijn. De waarschijnlijkheid is er voor, maar de zekerheid ontbreekt.

Moet nu in die gevallen de bewaarder zich onderwerpen aan de aanteekeningen en contrôlekaarten, door den landmeter opgemaakt? Thans stelt hij (de bewaarder) een nauwkeurig, soms tijdroovend, onderzoek in, wikt en weegt, en besluit op welke perceelen hij in zijn staat van inschrijving zal verklaren, dat de hypotheek drukt. (Wel beslist hij niet over de werkelijke bezwaardheid, maar als door zijne verklaring een ander schade lijdt, is *de bewaarder* toch aansprakelijk — dit behoeft ik wel niet aan te voeren).

Zal nu volgens het voorstel van den heer Boer de bewaarder van alle onderzoek ontheven zijn en kunnen volstaan met te volgen de aanteekeningen, welke *de landmeter* in het register 69[a] en op de contrôlekaarten stelt? Zoo ja, dan beslist deze iets, dat nu door den bewaarder wordt uitgemaakt. Zoo neen, dan moet de bewaarder toch voor elk geval persoonlijk onderzoeken en besluiten — en hierop zal het toch wel neer komen.

De heer Boer, zegt, dat ook nu reeds de bewaarder bij zijne beslissing wel de hulp van den landmeter inroept, als hij de beslissing niet «voorzichtiglijk» aan het publiek overlaat.

Het meten en verwijzen in staat 75 behoeft daaromtrent echter niets te beslissen.

Juist het verbînden en ontslaan van gedeelten, welke niet behoorlijk in de borderellen of de akten zijn omschreven, levert de moeilijkheden, waarover de bewaarder, en deze alleen (zij 't ook wel eens na voorlichting van den landmeter) heeft te oordeelen, op eigen verantwoordelijkheid te beslissen, eene verantwoordelijkheid door zijn borgtocht gedekt.

Hierop ook doelde ik toen ik zeide, dat de voorstellen van den heer Boer weinig zouden baten. Het verbod om gedeelten van perceelen te verbinden of te ontslaan blijf ik wenschelijk achten — terwijl ook de Duitsche uitbreiding der hypotheek bij vereeniging van perceelen aanbeveling verdient.

En ook meen ik niet te zullen worden tegengesproken, als ik beweer, dat de administratie niet noodeloos omslachtig moet worden gemaakt, en dat «het publiek» belang heeft bij spoedige, juiste en afdoende inlichtingen. Zeker, voor meer werk is altijd wel hulp te vinden, er is werkkracht genoeg te krijgen; maar omslag zonder nut, wie verlangt dat? En die zal juist aan drukke kantoren of in drukke tijden het zwaarst wezen. Wanneer ik bijvoorbeeld naga, dat aan het kantoortje Winschoten in de maanden Mei en Juni van 1907 en 1908, 471 en 112, 557 en 119 inschrijvingen werden genomen (in 1907 totaal 1032), terwijl er in die maanden en jaren 457 en 216, 439 en 181 inschrijvingen werden doorgehaald (in 1908 totaal 1009, waaronder 223 alleen perceelsontslag bevatten), en verder bedenk dat aan elke inschrijving meestal eene schriftelijke of mondelinge (zoogenaamde) inzage vooraf gaat, dan geloof ik wel te mogen aanbevelen, dat de administratie zoo eenvoudig mogelijk worde ingericht.

Ook thans staan de Staten 75, de plans en het veldwerk ter beschikking van den bewaarder — moet hij daarbij nog contrôlekaarten krijgen, dan zullen deze zijn werk niet verlichten, terwijl hij de aanteekeningen in register 69[a] ook zal moeten nagaan.

Na vernieuwing der inschrijvingen zal het dan verminderde aantal registers (ik heb er nu 138) spoedig weer aangroeien.

Wat ik in de kaartenbakjes of laadjes liever zou vinden, dat zijn duplicaten van het veldwerk en de hulpkaarten, per gemeente, sectie en volgnummer geschikt, voor die perceelen, waarvan gedeelten zijn verbonden of ontlast (door den landmeter zoodra doenlijk op te maken).

Dikwijls kunnen aanwijzingen daaruit helpen, om de omschrijving dier gedeelten te vergelijken met de nieuwe nummers. Op deze feitelijke gegevens moet de bewaarder wel afgaan, maar de conlusiën zijn voor zijne rekening; zoo blijven de administratiën op eigen terrein.

Iets anders is 't, of de bewaarder op de uitmeting afgaat, of dat hij zich aan de conclusiën op de Staten 75 en de contrôlekaarten zal moeten onderwerpen.

Duidelijker zeggen kan ik het niet, en ik moet dan ook herhalen, dat er bij aanneming van de voorstellen van den heer Boer niet zou worden gewonnen.

Winschoten, November 1908. H. Burger.

Gaarne wil ik gebruik maken van de mij door den geachten schrijver aangeboden gelegenheid om aan het bovenstaande nog een wederwoord toe te voegen.

Het komt mij voor, dat de argumenten van den heer Burger langs de mijne heengaan, omdat wij van verschillende gezichtspunten redeneeren.

Ons lichamelijk oog heeft het ver gebracht in de bepaling der verhoudingen tusschen stoffelijke zaken, het laat zich door den perspectivischen schijn niet misleiden. Ons geestelijk oog tracht hetzelfde te doen met geestelijke zaken, doch dit blijkt veel moeilijker te zijn. Vandaar, dat de verhoudingen zoo verschillend schijnen, als men dezelfde zaken van verschillende standpunten beziet.

Gezien van het standpunt van den heer Burger blijkt de geldelijke aansprakelijkheid van den bewaarder zoozeer op den voorgrond te staan, dat het overige er door wordt beheerscht. Zelfs de mogelijkheid om verandering te brengen in die aansprakelijkheid, zoodat een geheel ander perspectief zou worden verkregen, schijnt bij hem niet op te komen.

Van mijn standpunt gezien staat het algemeen belang op den voorgrond. Daarom wensch ik eene zoodanige inrichting der boekhouding — in het casu van het register 69ª — «dat er eene «afdoende contrôle op de boekingen wordt ingesteld, dat het publiek «met spoed kan worden geholpen, dat aan het publiek juiste in «plaats van geheel onvoldoende gegevens worden verstrekt», en tevens, dat de behoorlijke bijhouding van het kadaster niet behoeft belemmerd te worden door een verbod van vereeniging van perceelen of perceelsgedeelten. De geldelijke aansprakelijkheid van den bewaarder blijft bij dat standpunt zoo ver op den achtergrond, wordt door het algemeen belang zoozeer overheerscht, dat ik in mijn eersten termijn er zelfs niet van gerept, in mijn tweeden termijn haar terzijde heb gelaten als «houdende met het onderwerp niet of slechts zijdelings verband». Deze houding scheen mij aangewezen door het feit dat vrijwel iedereen — immers ook de

Vereeniging van hypotheekbewaarders — overtuigd is, dat die geldelijke aansprakelijkheid moet worden overgebracht op den Staat.

Om gelijksoortige reden liet ik terzijde de wenschelijkheid om het misbruik tegen te gaan, dat notarissen en zaakwaarnemers maken van de vrijheid om perceelsgedeelten op vage wijze aan te duiden in de akten. Dat ik echter ook hier voorziening noodig achtte, bleek reeds uit mijne onderstelling dat meetbrieven naar Duitschen trant zouden ingevoerd worden (blz. 64, 65).

Het eenige reëele in de bestrijding van den heer Burger scheen — van mijn standpunt — de onbewezen en door niets toegelichte bewering dat «de boeking zoo omslachtig en de aan- «teekening zoo ingewikkeld zou worden, dat er niets bij gewonnen» zou worden (blz. 100), Vandaar mijn aandrang naar bewijsvoering, bijv. door een uitgewerkt voorbeeld, een aandrang gesteund door de Redactie, die er hare kolommen voor openstelde.

Het heeft niet mogen baten.

Is het wonder, dat de tweede termijn van den heer Burger mij teleurstelt? Of moet uit het stilzwijgen over dit punt worden afgeleid, dat de schrijver de onhoudbaarheid dezer bewering heeft ingezien en de aandacht er van tracht af te leiden, door allen nadruk te leggen op zaken, die, althans in mijn oog, met de hoofdzaak slechts zijdelings in verband staan?

Zoo weinig gewicht toch hecht ik aan de door mij voorgestelde geringe uitbreiding (niet invoering) der bemoeiïng van den landmeter met de overbrenging der aanteekeningen van zakelijke rechten op perceelsgedeelten naar nieuwe perceelen, door hem gevormd, van zoo geheel ondergeschikte beteekenis reken ik dit, dat, blijft die uitbreiding achterwege, het publiek belang, betrokken bij de voorgestelde bijhouding van het register 69[a], naar mijn oordeel niet behoeft geschaad te worden. M. a. w., de beteekenis van die bijhouding verandert niet, als de bewaarder, zonder voorlichting van den landmeter, zorgt voor de aanduidingen, door mij in het belang van het publiek noodig geacht.

Jawel, hoor ik den heer Burger zeggen, dat zou van eene bewaring als de mijne misschien nog wel gaan; reeds thans behoor ik niet tot bewaarders, die «voorzichtiglijk» de beslissing, of een nieuw perceel bezwaard is, aan het publiek overlaten. Maar aan groote kantoren zou de bewaarder geen tijd genoeg vinden, om al dat werk te verrichten of te controleeren, zoodanig dat zijne

geldelijke aansprakelijkheid volkomen gedekt zou zijn. Daarbij onderstelt de heer Burger, dat de bewaarder geldelijk aansprakelijk zou zijn voor fouten door den landmeter gemaakt.

Is dat zoo — wat ik thans niet zal onderzoeken — dan is reeds thans die aansprakelijkheid zelfs aan kleine kantoren niet gedekt.

Is dat zoo, dan moeten dunkt mij allen, die het algemeen belang voorop stellen, tot eene andere conclusie komen dan mijn geëerde bestrijder.

Komt eene poging om de boekhouding der zakelijke rechten op den grond beter te doen beantwoorden aan de behoeften van het publiek, reeds zoo spoedig in botsing met de belangen van de bewaarders, dan wordt aan vele andere motieven, die pleiten voor overbrenging op den Staat van de geldelijke aansprakelijkheid des bewaarders tegenover het publiek, nog eene toegevoegd, die de deur dicht doet.

In het algemeen belang behooren dan maatregelen ter hervorming van ons hypotheekstelsel, of zelfs slechts ter invoering eener meer rationeele boekhouding, te worden voorafgegaan door- of gepaard aan gelijkstelling der positie van den hypotheekbewaarder met die van andere ambtenaren; hij worde in plaats van aan het publiek, aan den Staat verantwoordelijk onder beperkte geldelijke aansprakelijkheid, welke niet verder gaat dan noodig is om de juiste uitvoering der hem te verstrekken voorschriften te verzekeren.

I. Boer Hz.

PLANS MET BEWIJSKRACHT EN DE JONGSTE CODIFICATIE IN EUROPA.

Geheel daargelaten de vraag, wat de toekomst voor ons land moge brengen in zake grondeigendom en kadaster, schijnt het wel de plaats in dit Tijdschrift om even te wijzen op art. 668 van het nieuwe Zwitsersche Burgerlijk Wetboek, het terecht veel geroemd voortreflijk voorbrengsel van wetgeversarbeid, waarvan de slottitel «Over de inwerkingtreding en invoering,» onder art. 63 bepaalt, dat deze werking zal ingaan den 1sten Januari 1912. Er zou, natuurlijk, zeer veel te zeggen zijn over het zakenrecht in

het algemeen, zooals dat door de Zwitsersche wetgevende macht den 10den December 1907 is vastgelegd in dit Wetboek, waarvan de officieele tekst werd opgenomen in het Duitsch en Fransch in het Zwitsersch Bondsblad van den 21en December, in het Italiaansch in het Ambtsblad van het Kanton Tessino van den 31en December 1907. [1]) De bedoeling dezer opmerking gaat echter, gelijk werd vooropgesteld, niet verder dan een verwijzing naar een enkel artikel, hetwelk men ongeveer als volgt zou kunnen vertalen:

«De scheidingen worden aangegeven door het kadastrale plan «en door de grenzen op het terrein zelf.

«Bij onderlinge tegenspraak tusschen plan en terrein, wordt het «eerste geacht juist te zijn.»

Deze vertaling is ontleend aan de uitgave van het Wetboek, in den loop van dit jaar 1908 verschenen bij de firma A. Francke te *Bern*, van wien het, tegen inzending van een postwissel ad fr. 9,20, franco is te ontbieden. Het luidt daar in de drie landstalen:

668.

Die Grenzen werden durch die Grundbuchpläne und durch die Abgrenzungen auf dem Grundstücke selbst angegeben:

Wiedersprechen sich die bestehenden Grundbuchpläne und die Abgrenzungen, so wird die Richtigkeit der Grundbuchpläne vermutet.

Les limites des immeubles sont déterminées par le plan et par la démarcation sur le terrain.

S'il y a contradiction entre les limites du plan et celles du terrain, l'exactitude des premières est présumée.

I confini sono indicati dalla mappa catastale et doi termini posti rel fondo.

In caso di disaccordo fra la mappa ed i termini, si presumono esatti i confini della mappa.

A. C. W. VAN WOERDEN.

Gorinchem, 27 October 1908.

---

[1]) Den geachten inzender onzen dank voor deze interessante mededeeling, die in hare beknoptheid evenwel de vraag openlaat, of het juist is, in de vertaling alleen te spreken van «het kadastrale plan».

Mogelijk is de Heer van Woerden tot meer uitvoerige beschouwingen bereid.

Red.

De welwillende vorm van haar noot, op de gevraagde drukproef van de Redactie ter inzage verkregen, geeft inzender aanleiding tot de meer voorkomende indiscretie om, onder beleefden dank voor de afgestane plaatsruimte, zoo mogelijk nog een beetje meer te vragen.

De uitdrukking in de opgeworpen vertaling «het kadastrale plan» schijnt door den Italiaanschen tekst ten volle gerechtvaardigd.

Maar als nu eens de kadastrale gegevens blijkbaar niet juist zijn?

Hierin voorziet het volgend artikel, waarin naast de ook bij ons overbekende actie tot afpaling van bij elkander gelegen erven (R. v. 129 en B. 678 v.) eene rechtsvordering is verleend tot verbetering van het plan:

669

Jeder Grundeigentümer ist verpflichtet, auf das Begehren seines Nachborn zur Feststellung einer ungewissen Grenze mitzuwirken, sei es bei Berichtigung der Grundbuchpläne oder bei Anbringung von Grenzzeichen.

Lorsque les limites sont incertaines, chaque propriétaire est tenu, à la rèquisition du voisin, de prêter son concours en vue de les fixer soit par la rectification du plan, soit par la démarcation sur le terrain.

Ogni proprietario di fondi e' tenuto di prestarsi, a richiesta del vicino, all' accertamento dei respettivi confini sia mediante rettificazione della mappa, sia piantando i termini.

UIT DE STAATSBEGROOTING VOOR HET DIENSTJAAR 1909. [1])

HOOFDSTUK VII B.

Vde Afdeeling.

Kosten van administratie der directe belastingen, invoerrechten en accijnzen en van den waarborg en de belasting der gouden en zilveren werken.

Art. 23. Vaste traktementen, belooningen, toelagen, vergoedingen, schadeloosstellingen, reis-, verblijf- en bureelkosten en artikelgelden:

j. Traktement van den inspecteur der grondbelasting (getal 1) *f* 4000 . . . . *f* 4 000, *f* 4 000, *f* 2 233,31.

[1]) De bedragen, achter elk onderdeel vermeld, hebben de volgende beteekenis: Raming voor 1909; toegestaan voor 1908; uitgaven gedaan of nog te doen voor 1907.

k. Traktementen van de controleurs der grondbelasting (getal 22) *f* 2000 à *f* 3600 . . . . *f* 58 834, *f* 58 834, *f* 56 988,31.

l. Traktementen van de adjunct-controleurs der grondbelasting (geene) . . . . *f* , *f* , *f* 1 617,74.

m. Traktementen van de surnumerairs der grondbelasting (getal 4) *f* 1200. . . . . *f* 4 800, *f* 4 300, *f* 3 666,64.
(De verhooging is het gevolg van periodieke traktementsverhoogingen).

n. Vergoeding voor reis- en verblijfkosten van de controleurs der grondbelasting *f* 300 à *f* 750 . . . . . . *f* 11 250, *f* 11 250, *f* 10 716,12.

Bureelkosten, artikelgelden, toelagen en vergoedingen:

oo. Van de controleurs der grondbelasting voor bezoldiging van particuliere klerken . . . . *f* 5 000, *f* 16 000, *f* 4 903,32.

pp. Van de controleurs der grondbelasting voor verdere bureelkosten . . . . *f* 12 800, *f* 16 000, *f* 10 637,21[5].
(Het is noodig gebleken, de vergoeding voor het opmaken van de kohieren der grondbelasting eenigszins te verhoogen, waarvan de meerdere uitgaaf het gevolg is).

VI^de Afdeeling.

Kosten van administratie van het zegel, de registratie, de successie, de hypotheken en het kadaster, de vermogensbelasting, de Staatsloterij, de domeinen onder beheer van het Departement van Financiën, het geldelijk beheer der groote wegen, vaarten en veren en der visscherijen op de Schelde en Zeeuwsche Stroomen.

Art. 40. Vaste traktementen, belooningen, toelagen en bureaukosten:

n. Traktementen van de ingenieurs-verificateur van het kadaster (getal 12) *f* 3500 à *f* 3800 . . . . *f* 44 100, *f* 43 800, *f* 43 800.
(De raming is hooger dan het voor 1908 toegestaan bedrag, met het oog op periodieke traktementsverhooging naar de bestaande regeling.)

o. Traktementen van de landmeters van het kadaster (getal 183) *f* 1200 à *f* 2800. . . . . *f* 390 000, *f* 397 000, *f* 367 233,33.
(De raming is lager dan het voor 1908 toegestaan bedrag, omdat door het overlijden en pensioneeren van landmeters het maximum traktement vrijvalt, dat naar de bestaande regeling niet terstond door anderen wordt genoten, en omdat de bestaande traktementsregeling in 1909 minder periodieke verhoogingen ten gevolge heeft, dan in 1908 het geval was.

p. Traktementen van de boekhouders van het kadaster (getal 24) *f* 950 à *f* 2000 . . . . *f* 42 000, *f* 39 200, *f* 30 575.
(De hoogere raming houdt verband met de vermoedelijk noodzakelijke

vermeerdering van het aantal boekhouders met twee en met periodieke traktementsverhooging naar de bestaande regeling.

q. Traktementen van de teekenaars van het kadaster (getal 72) *f* 600 à *f* 1500 . . . . *f* 74 000, *f* 74 200, *f* 63 586,66[5].
(Het geraamd bedrag zal vermoedelijk voldoende zijn.)

r. Toelagen van ingenieurs-verificateur, landmeters, boekhouders en teekenaars van het kadaster . . . . . *f* 21 000, *f* 18 500, *f* 4 357,90[5].
(De raming voor 1908 was gegrond op de toekenning van toelagen aan een deel der hiergenoemde ambtenaren met ingang van 1 April, derhalve voor 9 maanden. Thans zullen deze voor het geheele jaar worden genoten.

s. Toelagen van de adspirant-landmeters (getal 24) *f* 540 à *f* 720 . . . . *f* 12 800, *f* 20 000, *f* 19 560.
(Door benoeming tot landmeter zal het aantal adspirant-landmeters tijdelijk dalen, waardoor de geraamde som vermoedeiijk voldoende zal zijn.

t. Toelagen aan de bewaarders van de hypotheken en het kadaster tot bezoldiging van klerken ten behoeve van den kadastralen dienst, traktementen en standplaatstoelagen van Rijksklerken bij de bewaarders van de hypotheken en het kadaster (getal 122). . *f* 80 000, *f* 76 000, *f* 48 539.
(De hoogere raming houdt verband ten eerste met de omstandigheid, dat de voor 1908 toegestane gelden voor de lotsverbetering van de Rijksklerken, toereikend waren voor 9 maanden, daar die verbetering 1 April 1908 aanving, welke traktementsverhooging in 1909 over het geheele jaar moet worden berekend en verder met toe te kennen periodieke traktementsverhooging naar de bestaande regeling.

u. Belooningen aan surnumerairs der registratie en domeinen voor tijdelijke waarneming van kantoren en buitengewone toelagen aan ambtenaren . . . . *f* 9 500, *f* 4 500, *f* 7 865,22[5].
(Het hooger geraamde bedrag zal waarschijnlijk noodig zijn voor het toekennen van toelagen aan bewaarders van de hypotheken voor buitengewone werkzaamheden wegens de toepassing der uitkomsten van de herziening der belastbare opbrengst van de gebouwde eigendommen, het in verband daarmede vernieuwen van kadastrale registers en bemoeiingen voor de uitvoering der Tiendwet).

Art. 42. Reis- en verblijfkosten, vacatiegelden, kosten van commissiën, kosten verbonden aan het houden van examens; kosten van dienstreizen en verplaatsing van ambtenaren der registratie en domeinen en van het kadaster, vergoeding aan de leden van de bij art. 29 der wet van 27 September 1892 (*Staatsblad* N°. 223) in gestelde raden van beroep; bureau-

kosten van de secretarissen van die raden en vergoedingen aan deskundigen tot voorlichting van de hiervoren vermelde raden van beroep:

a. Reis- en verblijfkosten en verplaatsingskosten in zake de registratie en domeinen . . . . *f* 18 000, *f* 18 000, *f* 16 610,88,

b. Reis- en verblijfkosten, vacatiegelden van examinatoren, kosten verbonden aan het houden van examens en kosten van commissiën . . . . *f* 7 000, *f* 5 000, *f* 7 203,54.
(Het voornemen bestaat in 1909 examens te houden voor surnumerair der registratie en domeinen, voor landmeter en boekhouder van het kadaster en voor Rijksklerk bij het dienstvak der registratie.)

c. Kosten van dienstreizen en verplaatsing van ambtenaren van het kadaster . . . . *f* 40 000, *f* 40 000, *f* 39 155,64[6].

Art. 43. a. Oprichting, verkrijging, huur, onderhoud, verbouwing, verbetering en lasten van gebouwen . . *f* 144 000, *f* 152 000, *f* 100 124,55.
(Ten gevolge van onderhandelingen, welke gevoerd worden met het bestuur van het gesticht „Insula Deï" te Arnhem, welks gebouw grenst aan het terrein van het voormalig huis van bewaring aldaar, is met de stichting van een gebouw voor kantoren van de hypotheken, het kadaster en de registratie op dat terrein tot heden nog geen aanvang gemaakt. Zoodra die onderhandelingen zijn afgeloopen, zal de aanbesteding van het gebouw, waarvan de kosten worden geraamd op *f* 134 000, zooals werd medegedeeld in den toelichtenden staat behoorende bij de Staatsbegrooting voor 1908, plaats hebben. Het ligt in bedoeling in 1909 van het geraamde bedrag *f* 75 000 te verwerken.)

b. Meubileeren, verwarmen, verlichten, schoonhouden en bewaken van gebouwen of lokalen en overbrenging daarheen van meubelen, archieven enz. . . . . *f* 50 000, *f* 50 000, *f* 43 618,83.

c. Uitschotten voor het kadaster . . *f* 20 000, *f* 23 000, *f* 28 100,29[5].
(Geraamd naar de vermoedelijke behoefte.)

d. Druk-, linieer- en bindwerk . . . *f* 20 000, *f* 20 000, *f* 22 142,12.

Art. 44. Subsidie aan de Rijkscommissie voor graadmeting en waterpassing ten behoeve van de nieuwe secundaire driehoeksmeting, alsmede traktementen van de bij die commissie werkzaam gestelde landmeters van het kadaster . . . . *f* 40 000, *f* 40 000, *f* 33 200.

UIT DE WET OP DE MIDDELEN (en Bijlagen).

W. *Verschillende ontvangsten en toevallige baten het Departement van Financiën betreffende:*

89. Ontvangsten wegens verrichtingen betrekkelijk het kadaster. Opbrengst over het dienstjaar 1907 *f* 71 587,93. Raming voor dienstjaar 1908 *f* 72 000. Raming voor dienstjaar 1909 *f* 72 000.

(In de laatste drie jaren werd gemiddeld *f* 72 000 in rond cijfer ontvangen, welk bedrag dan ook, evenals voor het loopende jaar, als raming voor 1909 is aangenomen.)

90. Opbrengst van het door de landmeters en boekhouders van het kadaster voor particulieren verrichte werk, na aftrek van het hun daarvan toekomende gedeelte. Opbrengst over het dienstjaar 1907, *f* 41.356,54. Raming voor dienstjaar 1908 *f* 55 000. Raming voor dienstjaar 1909 *f* 54 000.

(Voor het alleen door de landmeters verrichte werk werd in de jaren 1905, 1906 en 1907 respectievelijk *f* 48 141,23, *f* 48 752,40 en *f* 41 356,54 ontvangen. Hoewel de ontvangsten over 1907 nog niet ten volle bekend zijn, mag hiervoor toch niet meer dan *f* 48 000 gesteld worden, dat is *f* 1000 minder dan voor 1908.

Voor het door de boekhouders te verrichten werk, dat van af 1908 mede den Staat ten goede komt, wordt, evenals voor 1908, *f* 6000 gesteld, zoodat de raming van dezen post in zijn geheel *f* 54 000 bedraagt.)

TWEEDE KAMER. STAATSBEGROOTING OVER HET DIENSTJAAR 1909.

VII^de^ HOOFDSTUK B.

Voorloopig Verslag.

Algemeene beschouwingen.

§ 3. *Vernieuwing der inschrijvingen van hypotheken.*

Door sommige leden werd aangedrongen op een wet, voorschrijvende, dat een nieuwe inschrijving der van kracht zijnde hypotheken plaats moet hebben. Het laatst is een vernieuwde inschrijving gelast bij de wet van 5 Juni 1878, (*Staatsblad* n°. 90). Sedert dien hebben verscheidene steden zich aanzienlijk uitgebreid en heeft, in verband daarmede, op ruime schaal splitsing van perceelen plaats gevonden. Het is daarom thans dikwijls zeer moeilijk uit te vinden, op welke perceelen een reeds eenige jaren bestaande hypotheek rust.

§ 6. Herziening grondbelasting.

Sommige leden spraken den wensch uit, dat de Minister zijn plannen tot herziening der belastingen ook zoude uitstrekken tot de grondbelasting. Zij waren van oordeel, dat deze belasting, in het bijzonder die op de ongebouwde eigendommen, ongunstig werkt. Een ernstig gebrek achtten zij vooral hierin gelegen, dat de heffing geschiedt naar den maatstaf der zoogenaamde belastbare opbrengst. Die maatstaf, ongeveer overeenkomende met dien der gebruiks- of huurwaarde, diende huns inziens te worden vervangen door den maatstaf der verkoop- of kapitaalwaarde van den grond.

Hierbij werd er op gewezen, dat in het tegenwoordige stelsel het bedrag der belasting voor een weide ten plattenlande niet verschilt van dat voor een stuk weiland, dicht bij een stad gelegen, hetwelk een gelijke huur opbrengt. Echter is de verkoopwaarde van het laatste perceel, wegens het vooruitzicht, dat het binnen korter of langer tijd voor bouwterrein in aanmerking zal komen, belangrijk hooger dan die van het eerste.

Werd daarentegen naar de kapitaalwaarde geheven, dan zouden beide belastingbedragen meer verschillend zijn. Dan zou, in het gestelde geval, door de grondbelasting de zoogenaamde conjunctuurwinst van den grondeigenaar getroffen worden. De grondbelasting zou m. a. w. de rol vervullen, die de Zuwachssteuer in Duitschland vervult. Thans ontgaat de conjunctuurwinst den fiscus geheel, behoudens een, meestal geringe, bijdrage in de vermogensbelasting.

Bedoelde leden, deze denkbeelden aan 's Ministers oordeel onderwerpende, zagen daarbij niet voorbij, dat in het buitenland de Zuwachssteuer een ander karakter heeft, n.l. alleen als gemeentelijke belasting wordt geheven en dat ook in het rapport der Staatscommissie voor de gemeentefinanciën voorstellen tot verruiming van het gemeentelijk belastinggebied in dien geest worden gedaan. Echter zouden zij een regeling, welke het beginsel in toepassing brengt over het geheele land, meer aanbevelenswaardig achten, omdat conjunctuurwinst ook voorkomt in andere dan stedelijke gemeenten, en aldaar een gemeentelijke belasting in den geschetsten zin wellicht niet zoo spoedig tot stand zou komen. De aanzienlijke waardevermeerderingen, die ook daar, zij het meestal minder plotseling, dikwijls plaats grijpen, zijn nochtans dikwijls evenzeer het gevolg van omstandigheden, buiten de werkzaamheid der eigenaars liggende, als zulks ten opzichte van bij de steden gelegen gronden het geval is.

Voor de gemeenten zou een regeling van algemeenen aard in bovenbedoelden zin geen bezwaren behoeven mede te brengen, indien aan de gemeenten het recht werd toegekend om extra opcenten te heffen van het bedrag der belasting, dat de waardevermeerdering betreft. Werd deze bevoegdheid aan de gemeenten in ruime mate verleend, dan zouden langs dezen weg voor de gemeentelijke finananciën kunnen worden ver-

kregen als door een Zuwachssteuer van uitsluitend gemeentelijk karakter.

Eindelijk werd er door deze leden op gewezen, dat bij een aldus gewijzigde grondbelasting ook rekening zou worden gehouden met waardevermindering van den grond, depriciatie van terreinen, en dat de belasting in dat opzicht dus billijker zoude werken dan de bestaande.

Van andere zijde werd tegenover deze beschouwingen de wenschelijkheid betoogd de grondbelasting niet, door telkens veranderenden aanslag, het karakter van grondrente nog meer dan thans reeds het geval is te doen verliezen. Deze leden wezen er ook op, dat de herhaalde taxatiën, in het boven aanbevolen stelsel noodzakelijk, groote kosten zouden medebrengen. Wil men een belasting van de waardevermeerdering van den grond in sommige gevallen, dan schijnt een geheel op zich zelf staande regeling verkieslijk en dan liefst zóó, dat niet steeds op een nieuwe taxatie moet worden gewacht om een ingetreden waardevermeerdering te kunnen treffen. Het stelsel van eigen aangifte zou daartoe kunnen strekken.

§ 20. Domeingronden te Hoek van Holland.

Gevraagd werd door eenige leden, welke regel het domeinbestuur volgt bij de uitgifte van domeingronden te Hoek van Holland. Zij verklaarden zich voor uitgifte van erfpacht, naar hun meening ook in het belang van arbeiderswoningen.

Van andere zijde werd betreffende deze aangelegenheid de opmerking gemaakt, dat de gronden, die het domeinbestuur in erfpacht uitgeeft, niet vooraf behoorlijk afgedeeld en gerioleerd plegen te worden, wat indertijd wel geschiedde te IJmuiden, waar de perceelen in massa in handen werden gegeven van een vereeniging, die voor een practische uitgifte en voor een voldoende rioleering zorgde. Aan den Hoek geschiedt de uitgifte bij brokstukken en regelloos. Men weet mede daaraan den slechten gezondheidstoestand aldaar.

§ 22. Afstand van Rijksgrond aan de gemeente Maastricht.

Sints geruimen tijd wordt aan het Departement van Oorlog met de gemeente Maastricht onderhandeld over afstand van militaire terreinen. Gevraagd werd, of de Minister omtrent den stand dier onderhandelingen iets kan mededeelen.

Hierbij werd voorts de vraag geopperd, waarom onderhandelingen van dien aard niet worden geleid door het Departement van Financiën; het geldt hier toch den afstand van gebouwen en terreinen, welke, als zij niet meer voor militaire doeleinden noodig zijn, als domein dienen te worden beschouwd.

§ 27. Pensioenwetten.

Van meer dan eene zijde werd de wenschelijkheid betoogd van een codificatie onzer pensioenwetgeving, die thans verspreid ligt in een groot aantal wetten, waarvan het onderling verband soms moeilijk is te overzien. Zulk een codificatie zou dan een algemeen deel moeten bevatten, namelijk de bepalingen, die gelden voor alle categoriën van pensioengerechtigden en een speciaal deel, inhoudende de bijzondere regelen, voor speciale categorieën geldende.

Voorts werd geklaagd, dat de uitbetaling van den eersten termijn van een toegekend pensioen dikwijls lang op zich laat wachten. Men verzocht den Minister, een zoo spoedig mogelijke uitbetaling te willen bevorderen.

§ 28. Pensioenregeling voor zijdelingsche diensten.

Sommige leden verklaarden zich teleurgesteld, dat, terwijl in de Memorie van Antwoord betreffende de vorige begrooting werd medegedeeld, dat een wetsontwerp, houdende bepalingen omtrent de vergelding met pensioen van in zoogenaamden zijdelingschen Staatsdienst bewezen diensten, de Kamer spoedig zou bereiken, daarvan sinds dien niets is vernomen. Gevraagd werd, hoe het met deze aangelegenheid thans staat.

§ 29. Inkoop van tijdelijke diensten.

Ook zou men gaarne vernemen, of van dezen Minister een voorstel is te wachten tot regeling van den inkoop van tijdelijke diensten.

Artikelen.

Art. 3. Sommige leden zooden gaarne vernemen: 1°. hoeveel de verhooging bedraagt van hoofdstuk VII*B* der Staatsbegrooting voor 1909, in vergelijking met die voor 1908, wegens de periodieke verhooging van traktementen volgens de thans geldende regelingen; 2°. met welk bedrag dit hoofdstuk der Staatsbegrooting voor 1909, in vergelijking met die voor 1908, wat het Departement betreft, verhoogd is wegens de raming op den grondslag van het aanhangige wetsvoorstel, betreffende de toekenning van periodieke traktementsverhoogingen aan alle ambtenaren bij de Departementen van Algemeen Bestuur) Gedrukte Stukken, Zitting 1908—1909, n°. 65). Men wenschte deze opgaven te ontvangen, ten einde zich rekenschap te kunnen geven van den invloed van het stelsel van periodieke traktementsverhoogingen voor de stijging van het Staatsbudget.

Art. 6. Door sommige leden werd er op gewezen, dat de ambtenaren bij de Grootboeken der Nationale Schuld en het Agentschap van het

Ministerie van Financiën te Amsterdam, beloond worden op denzelfden voet als de ambtenaren aan het Departement van Financiën, zonder dat rekening wordt gehouden met de zooveel hoogere financieele eischen, die een standplaats als Amsterdam stelt, vergeleken bij den Haag. Huishuur, belastingen enz. zijn in eerstgenoemde gemeente belangrijk hooger dan in de tweede. Men drong er daarom op aan, dat bedoelden ambtenaren, die, naar men meende te weten, zich ook per request tot den Minister hebben gewend, eenigszins zou worden te gemoet gekomen, zóó, dat zij gelijk zouden komen te staan met andere ambtenaren te Amsterdam van gelijken rang en positie. Andere leden deden daarentegen opmerken, dat uit noot 4 op den toelichtenden staat blijkt, dat de Minister niet karig is in de bezoldiging van de ambtenaren bij de Groorboeken.

Art. 22. Enkelen leden had het verwonderd, dat, terwijl, blijkens noot 23 op den toelichtenden staat, het aantal Rijksklerken vermoedelijk sterk zal toenemen en meer klerken dan vroeger de eerste klasse zullen bereiken, onderdeel *z* van art. 23 nochtans slechts *f* 4828 hooger is geraamd dan op de begrooting voor 1908. Aan den anderen kant is op onderdeel *d* van art. 24 *f* 12000 meer uitgetrokken, hoewel oogenschijnlijk, wegens de aanstelling van vele particuliere klerken tot Rijksklerk, op dit artikel minder noodig zal zijn. De mededeelingen in den toelichtenden staat helderden, maar men meende, deze ramingen niet voldoende op. Men verzocht daarom nadere inlichtingen en hoopte, dat de Minister niet voornemens is slechts een betrekkelijk klein aantal particuliere klerken tot Rijksklerk te bevorderen.

Voorts schijnt uit de vermelding in den toelichtenden staat, onder art. 23, lett. *z*, in de kolom „Jaarlijksch bedrag" van „*f* 420—*f* 1300" te moeten worden afgeleid, dat het maximum traktement voor de Rijksklerken met *f* 100 is verhoogd. Is dat inderdaad het geval, dan juichten enkele leden zulks toe.

Door enkele leden werden de meermalen geuite wenschen betreffende verbetering van de salarissen der commiezen, vooral in den laagsten rang, herhaald.

Sommige leden zouden, in verband met de discussiën, ten vorigen jare, bij de behandeling der begrooting voor 1908, over den dienst te Rotterdam gevoerd, gaarne nader worden ingelicht, hoeveel van de 50 nieuwe commiezen, waarvoor geld wordt aangevraagd, voor Rotterdam bestemd zijn. Kan de Minister overigens, ten vervolge op de mondelinge mededeelingen van zijn ambtsvoorganger, inlichtingen geven omtrent de verdere reorganisatie van den dienst aldaar? Is de decentralisatie, die de Minister de Meester in uitzicht stelde, reeds tot stand gekomen?

Nog werd gevraagd, of de Minister de Kamer een overzicht kan ver-

schaffen van de verdeeling der ambtenaren, met het toezicht op den invoer belast, over de verschillende deelen van het land. De leden, die zulk een overzicht wenschten, koesterden de verwachting, daaruit eenig licht te kunnen putten voor de beantwoording der vraag, of, bij wijziging van het tarief van invoerrechten, het ambtenarenkorps waarschijnlijk zal moeten worden uitgebreid en of daarin wijzigingen zullen moeten worden aangebracht.

Art. 40. Enkele leden bevalen een tot den Minister gericht adres van landmeters bij het kadaster, verzoekende om hooger salaris en driejaarlijksche in plaats van vierjaarlijksche verhoogingen, in 's Ministers welwillende belangstelling aan.

Art. 47. De hooge raming van onderdeel *a* van dit artikel, betreffende kosten van verkoopingen van domeinen, zoowel op deze als de vorige begrooting, gaf aanleiding tot de vraag, waaruit de vele verkoopingen in 1908 en 1909 te verklaren zijn. De leden, die deze vraag stelden, waren in het algemeen voorstanders van uitgifte in erfpacht en hoopten, dat, waar uitgifte in erfpacht mogelijk is, niet verkocht zal worden.

Sommige leden wenschten bij deze gelegenheid er hunne voldoening over uit te spreken, dat door het domeinbestuur in zoo ruime mate medewerking is verleend om de vrijwillige opheffing der tienden, ingevolge art. 83 der Tiendwet, te bevorderen. Vooral waar — gelijk men meende, dat het geval is — particulieren-tiendheffers slechts bij uitzondering tot vrijwillige opheffing medewerken, verdient de houding van het domeinbestuur te grootere waardeering.

Art. 48. De mededeeling in den toelichtenden staat, dat het restant der voormalige vestingterreinen te Breda nabij den Haagweg zal worden geëffend en gerioleerd om dan tot bouwterrein te worden bestemd, deed de vraag rijzen, hoe die terreinen zullen worden uitgegeven. Met het oog op den bouw van arbeiderswoningen aldaar, evenals aan de zuidzijde van den Haagweg, hoopte men, dat zij niet voor den hoogst mogelijken prijs zullen worden verkocht.

ERRATA.

Op pag. 137 der vorige aflevering werd figuur 1. omgekeerd en de laatste regel verward afgedrukt. Lees: «door eene rem dit rad slechts in één zin draaibaar is, gesommeerd.»

VEREENIGING VOOR KADASTER EN LANDMEETKUNDE.

Het Bestuur deelt mede, dat den 3den November j.l. aan Z. E. den Minister van Financien opnieuw een rekest is toegezonden in zake de traktementsregeling der landmeters van het Kadaster.

Na opgave der redenen, volgt:

„dat het Uwe Excellentie moge behagen, nog als *voorloopige* verbetering „van den tegenwoordigen toestand, die algemeen als slecht en onbillijk „wordt erkend, te willen overgaan tot eene nieuwe regeling der tractementen „van de landmeters van het Kadaster, met dien verstande, dat met „*voorloopig* behoud van het tegenwoordige aanvangs- en eindsalaris, de „verhoogingen ad 200 gulden in het vervolg zullen worden toegekend om „de drie jaren.

„Tevens worde bepaald, dat de termijnen voor die verhoogingen zullen „ingaan op den 1sten Januari of den 1sten Juli na dagteekening van het „besluit der benoeming tot landmeter."

BIBLIOTHEEK.

Van den heer C. W. Gombault, Ingenieur-Verificateur van het Kadaster te *Amsterdam*, is voor de bibliotheek der Vereeniging ten geschenke ontvangen:

S. A. SPAARWATER, *Oud-Ingenieur van het Kadaster in Ned.-Indië, «Handleiding bij het Onderwijs in Landmeten en Waterpassen».* [1])

Namens de Vereeniging betuigt het Bestuur aan den schenker hartelijken dank.

BERICHTEN.

Bij Kon. Besl. van 19 September 1908, n⁰. 36 is aan K. P. J. Oerder te *Haarlem* op zijn verzoek met ingang van 1 November 1908 eervol ontslag verleend als landmeter van het kadaster.

Bij Kon. Besl. van 5 November 1908, n⁰. 36 is aan H. ten Oever te *Assen* op zijn verzoek met ingang van 1 Januari 1909 eervol ontslag verleend als landmeter van het kadaster.

---

[1]) Zie: «Boekaankondiging» Tijdschrift v. K. en L. jaargang 1902 blz. 205, en «Nieuwe Geodetische Literatuur», t. p. blz. 207.

Bij resolutie van den Minister van Financiën d.d. 2 November 1908, n°. 8 is aan M. P. Schellekens te *Utrecht* op zijn verzoek met ingang van 1 December 1908 eervol ontslag verleend als teekenaar van het kadaster.

Bij Kon. Besl. van 9 November 1908, n°. 102 is met ingang van 10 November 1908 bij het Departement van Financiën benoemd tot hoofddirecteur van de registratie, de hypotheken en het kadaster de heer J. D. G. Schuuring, thans directeur van de registratie en domeinen bij genoemd Departement.

Bij beschikking van den Minister van Binnenlandsche Zaken zijn in de commissie tot het examineeren van hen, die een diploma van geëxamineerd en beëdigd landmeter verlangen, voor het jaar 1908 benoemd tot lid en voorzitter H. J. Heuvelink, hoogleeraar aan de Technische Hoogeschool te *Delft;* tot leden: M. S. van Dunné, bewaarder van de hypotheken en het kadaster te *Utrecht;* W. H. L. Janssen van Raay, hoogleeraar aan de Technische Hoogeschool te *Delft;* M. de Vos, landmeter van kadaster te *Leeuwarden.*

Bij beschikking van den Minister van Binnenlandsche Zaken is voor het tijdvak van 1 October 1908 tot en met 31 Augustus 1909 benoemd tot assistent voor het landmeten, het waterpassen en de geodetie aan de Technische Hoogeschool te *Delft* G. J. Dijkerman Jr., c.-i. te *Delft.*

Tot Voorzitter der Staatscommissie inzake registratiewetgeving en hypotheekstelsel is benoemd het lid dier Commissie Mr. W. S. J. van Waterschoot van der Gracht, lid van de Eerste Kamer der Staten-Generaal en notaris te *Amsterdam,*

en tot lid J. A. Enuma, hypotheekbewaarder te *Rotterdam.*

Bij het te *Delft* gehouden examen voor beëedigd landmeter slaagde op 18 November l. l. de éénige candidaat, de heer B. van der Werff te *Amsterdam.*

Verplaatsing van landmeters:

Met 1 October 1908: H. F. C. Smeulders van *Hilvarenbeek* naar *Eindhoven.*

Met 16 October 1908: G. W. van Dijk van *Oosterlittens* naar *Leeuwarden.*

Verplaatsing van aspirant-landmeters:

Met 1 October 1908: J. H. Marring en A. W. B. de Bie van *Hilvarenbeek* naar *Eindhoven.*

Met 16 October 1908: J. N. Ploegsma en R. Dijkstra van *Baard* naar *Leeuwarden.*

Met 19 October 1908: J. A. Pieters en J. de Tempe van *Oosterlittens* naar *Leeuwarden.*

Verplaatsing van teekenaars:

Met 1 November 1908: G. van Kleef van *Arnhem* naar *Nijmegen.*

STAATSBEGROOTING VOOR HET DIENSTJAAR 1909.

TWEEDE KAMER.

HOOFDSTUK VII *B.* (Financiën).

Memorie van Antwoord.

Algemeene Beschouwingen.

§ 3. Vernieuwing der inschrijvingen van hypotheken.

Aan de Staatscommissie tot herziening van de wetgeving op de registratiebelasting, enz. is o.a. ter overweging gesteld de vraag:

„Welke veranderingen behooren te worden gebracht in de wettelijke en administratieve bepalingen betreffende de vestiging van rechten van hypotheek en scheepsverband, de hypothecaire en kadastrale boekhouding . . . . . .”

Bij de behandeling van dit deel harer taak zullen niet buiten behandeling kunnen blijven de vragen:

Moet de inschrijving de hypotheek doen stand houden zonder vernieuwing, of moet onder zekere omstandigheden geheele of gedeeltelijke vernieuwing plaats hebben?

Het komt den onderteekende mitsdien wenschelijk voor, om, hoewel hij zelf veel voor eene vernieuwing der inschrijvingen gevoelt, in afwachting van hetgeen genoemde commissie dienaangaande zal uitspreken, de behandeling van dat onderwerp — waarbij ook het Departement van Justitie betrokken is — aan te houden.

§ 6. Herziening grondbelasting.

De wensch is uitgesproken, dat de maatstaf der belastbare opbrengst voor de heffing van grondbelasting wegens ongebouwde eigendommen worde vervangen door dien van de verkoop- of kapitaalwaarde van den grond, zulks opdat de zoogenaamde conjunctuurwinst zou getroffen worden, zooals in Duitschland door de „Zuwachssteuer” geschiedt.

Het komt den ondergeteekende voor, dat dit doel — het treffen der zoogenaamde conjunctuurwinst — door de aanbevolen regeling der grondbelasting zal worden voorbijgestreefd, in zoover dat die winst niet altijd bij den juisten persoon zal worden getroffen. Bij de invoering toch van de nieuw geregelde grondbelasting zal bijv. iemand, die een weiland gekocht heeft toen het reeds voor bebouwing geschikt was, en die dus de waarde

als bouwterrein betaald heeft, belast worden voor een accres waarvan vroegere eigenaren het voordeel hebben genoten.

Doch al ware zulks niet het geval, dan nog is de grondbelasting minder geschikt om de onverdiende waardevermeerdering te treffen; immers zij zal van die waardevermeerdering nimmer een hooger percentage aan de Overheid doen komen dan het percentage der grondbelasting zelve bedraagt.

Eene behoorlijke heffing van de onverdiende waardevermeerdering is, naar het oordeel van den ondergeteekende, niet te verkrijgen dan langs den weg eener speciale heffing. En deze zal moeten zijn eene gemeentelijke belasting. Immers de grootste waardevermeerdering komt voor bij gebouwde eigendommen en bouwterreinen (in ruimen zin) in of bij de kommen van zich uitbreidende steden en dorpen; en vermits eenerzijds op die waardevermeerdering de handelingen van de betrokken plaatselijke besturen van grooten invloed zijn en anderzijds de betrokken gemeenten de lasten dragen, welke de sterke uitbreiding van bevolking medebrengt, behoort eene heffing van die waardevermeerdering in de eerste plaats ten goede te komen aan de gemeenten en door de plaatselijke besturen, naar eigen inzicht, en rekening houdende met de bijzondere omstandigheden, te worden geregeld.

Heffen van opcenten op dat deel van de grondbelasting, dat de waardevermeerdering betreft, zal voor de gemeente, naar het oordeel van den ondergeteekende, eene uiterst gebrekkige wijze van belasten zijn, al ware het slechts omdat herschattingen, waarbij de waardestijging wordt geconstateerd, als zij van Rijkswege moeten plaats hebben, niet dan betrekkelijk zelden zullen kunnen geschieden en ook omdat eene zeer geschikte gelegenheid voor de heffing wegens waardevermeerdering, n.l. het tijdstip van overdracht van het goed aan een nieuwen eigenaar, niet kan worden benut.

§ 20. *Domeingronden aan den Hoek van Holland.*

Een voor alle gevallen geldende regel bij uitgifte van domeingronden aan den Hoek van Holland bestaat niet.

Evenals te IJmuiden en ook elders geschiedt, wordt ook grond in erfpacht uitgegeven.

Wat betreft de besproken „afdeeling" van verkochte gronden aan den Hoek van Holland, zij de aandacht er op gevestigd, dat de bedoelde gronden blijkens de aan de processenverbaal gehechte verkavelingskaarten in werkelijkheid steeds waren afgedeeld.

Het rioleeren werd aan de koopers overgelaten, die, ingevolge art. 24 der verordening van 's Gravenzande d.d. 29 Juli 1892 op het bouwen en sloopen, gehouden waren de daaromtrent door burgemeester en wethouders bij de bouwvergunning te stellen voorwaarden na te leven.

§ 22 Afstand van Rijksgrond aan de gemeente Maastricht.

De onderhandelingen met de gemeente Maastricht zijn nog niet in dat stadium, dat daaromtrent reeds eenige mededeeling kan worden gedaan.

Zoo dikwijls blijkt van onderhandelingen door eenig Departement van Algemeen Bestuur over den afstand van — voor den publieken dienst vrijgevallen — Staatsdomein, wordt dezerzijds zoo noodig de aandacht van den betrokken Minister er op gevestigd, dat het aangaan van dergelijke overeenkomsten behoort tot den werkkring van den Minister van Financiën.

§ 27. Pensioenwetten.

De wenschelijkheid van omwerking en samenvatting van de vele uiteenloopende pensioenwetten tot één wetboek met een algemeen en een speciaal deel als in het Voorloopig Verslag bedoeld, wordt door den ondergeteekendende ten volle beaamd.

Aan deze zaak werd aan zijn Departement reeds aandacht geschonken. Zij zal verder in studie worden genomen.

Van de pensioenen van welker toekenning in de eerste helft eener maand bericht inkomt bij het Departement van Financiën, wordt de eerste termijn in de derde week dier maand betaalbaar gesteld. Wordt van het verleenen van een pensioen na den 15den eener maand aan het Departement kennis gegeven, dan heeft de betaalbaarstelling van den eersten termijn plaats in de eerste week der volgende maand. Wanneer een gepensionneerde, in benarde geldelijke omstandigheden verkeerende, verzoekt zijn eersten pensioenstermijn zeer spoedig te mogen ontvangen, wordt voor de uitbetaling daarvan tusschentijds eene betaalsrol opgemaakt.

Deze, enkele jaren geleden ingevoerde regeling voldoet goed. Zij houdt op bevredigende wijze rekening zoowel met de belangen der gepensionneerden, als met de eischen der administratie.

§ 28. Pensioenregeling voor zijdelingsche diensten.

De ondergeteekende, instemmende met het denkbeeld om door burgerlijke ambtenaren vroeger in zoogenaamden zijdelingschen Staatsdienst bewezen diensten bij hunne pensionneering voor vergelding met pensioen in aanmerking te doen komen, is bereid de spoedige indiening van een wetsontwerp tot regeling van deze aangelegenheid zooveel mogelijk te bevorderen.

§ 29. Inkoop van tijdelijke diensten.

Wordt met een „voorstel tot regeling van den inkoop van tijdelijke diensten" bedoeld een wetsontwerp tot regeling van den inkoop voor pensioen van tijdelijke diensten, waarvan niet kan worden aangetoond, dat zij krachtens aanstelling zijn bewezen, dan kan ondergeteekende de in het Voorloopig Verslag gestelde vraag slechts beantwoorden met de toe-

zegging, dat getracht zal worden eene oplossing te vinden voor de moeilijkheden, waarop tot dusver het maken van eene bevredigende regeling is afgestuit.

Artikelen.

Art. 23. Daar onder lett. *kk*, *mm*, *oo* van art. 23 de gelden zijn uitgetrokken, waaruit particuliere klerken van de daar genoemde ambtenaren worden betaald, en bij benoeming tot Rijksklerk van zulke klerken, op de genoemde onderdeelen geld vrijvalt, hetwelk tot verhooging van de bedragen sub letter *z* en *aa* van dat artikel kan worden aangewend, behoefde onderdeel *z*, behalve met de som benoodigd voor periodieke verhooging en bevordering der daarbedoelde ambtenaren, slechts te worden verhoogd met die, waarmede de bezoldiging der aan te stellen Rijksklerken de door hen als particuliere klerk genoten bezoldiging overtreft.

Voor zooveel noodig wordt nog opgemerkt, dat de veel talrijker ontvangersklerken niet uit dit artikel, doch uit art. 24, lttt. *b*, *c* en *d*, worden betaald; het aantal personen hetwelk na benoeming tot Rijksklerk ten laste van art. 23, lett. *z*, moet worden bezoldigd, is betrekkelijk niet groot.

De verhooging met *f* 12000 van onderdeel *d* van art. 24 is een gevolg van de omstandigheid, dat aanstelling tot Rijksklerk tijdens de voorbereiding der in noot 22 bedoelde regeling niet kon plaats hebben, zoodat in vacatures moest worden voorzien door het in dienst nemen van particuliere klerken, terwijl ook door behoefte aan meerdere werkkracht op sommige kantoren het aantal dezer klerken nog is uitgebreid. Evenals bij art. 23 is uiteengezet, kan bij hunne benoeming tot Rijksklerk het onder lett. *d* van art. 24 vrijvallend bedrag worden gebruikt tot verhooging der onderdeelen *b* en *c* van laatstgenoemd artikel.

Overigens wordt erkend, dat benoeming tot Rijksklerk in 1909 niet in die mate zal kunnen plaats hebben, als de ondergeteekende zich aanvankelijk had voorgesteld, daar hij met het oog op den toestand der geldmiddelen heeft gemeend voor dit doel en voor bevordering tot hoogere klasse, niet meer dan *f* 10000 te mogen aanvragen, welk bedrag over art. 23, lett. *z* en *aa*, en art. 24, lett. *b* en *c*, is verdeeld.

In de bezoldiging der Rijksklerken is door de nieuwe regeling geene verandering gebracht. Reeds vroeger bestond de bevoegdheid in bijzondere gevallen, na 24-jarigen diensttijd, de bezoldiging trapsgewijze tot *f* 1500 te verhoogen; daarvan werd in daartoe leidende gevallen gebruik gemaakt.

Art. 40. *Met het oog op den stand van 's lands financiën* *) heeft de ondergeteekende geene vrijheid gevonden bij deze begrooting gelden aan te vragen voor eene wijziging van de regeling der bezoldiging van de *landmeters van het kadaster*. *)

*) Wij cursiveeren.

Op deze aangelegenheid blijft evenwel de aandacht van den ondergeteekende met belangstelling gevestigd.

Beraadslagingen.

Vergadering 9 December 1908.

Aan de orde is de behandeling van het wetsontwerp tot vaststelling van hoofdstuk VII *B* (Departement van Financiën) der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1909.

De heer Smeenge: Eindelijk is er in de stukken nog sprake van de zijdelingsche en tijdelijke diensten. Het zal niemand bevreemden, dat ik behoefte gevoel ook allereerst ten opzichte van de zijdelingsche diensten aan den Minister dank te betuigen voor hetgeen in de Memorie van Antwoord staat. Daarin wordt gezegd:

„De ondergeteekende, instemmende met het denkbeeld om door burgerlijke ambtenaren vroeger in zoogenaamden zijdelingschen Staatsdienst bewezen diensten bij hun pensionneering voor vergelding met pensioen in aanmerking te doen komen, is bereid de spoedige indiening van een wetsontwerp tot regeling van deze aangelegenheid zooveel mogelijk te bevorderen."

Ik mag aannemen, dat de Minister daarmede bedoelt niet alleen zelfs datgene te zullen doen wat mogelijk is, maar ook van zijn ambtgenooten, voor zoover zij er bij betrokken zijn, die medewerking te verwachten, die hem in staat zal stellen, spoedig te kunnen handelen.

Verleden jaar hebben wij gehoord, dat te dezen aanzien iets zou gebeuren en ik hoop, dat die belofte nu spoedig zal worden ingelost. Aannemen mogen wij immers, dat aan het Departement thans alle mogelijke gegevens aanwezig zijn om een regeling, welke men gewenscht acht, spoedig in een concreet voorstel te belichamen.

Ten opzichte van de tijdelijke diensten zegt de Minister het volgende:

Wordt met een „voorstel tot regeling van den aankoop van tijdelijke diensten" bedoeld een wetsontwerp tot regeling van den inkoop voor pensioen van tijdelijke diensten, waarvan niet kan worden aangetoond, dat zij krachtens aanstelling zijn bewezen, dan kan ondergeteekende de in het Voorloopig Verslag gestelde vraag slechts beantwoorden met de toezegging, dat getracht zal worden een oplossing te vinden voor de moeilijkheden, waarop tot dusver het maken van een bevredigende regeling is afgestuit."

Wat de Minister nog anders daarin heeft kunnen lezen, zegt hij niet. Ik zou er wel prijs op stellen dat nog te weten, indien het althans mogelijk is dat mede te deelen.

In elk geval wil ik wel dit verklaren, dat deze toezegging, opnieuw een

sprankje van hoop geeft aan degenen, wien het hier geldt. Dat is echter niet voldoende.

Ik heb in mijn bezit tal van mededeelingen op pensioenen, die nu zijn toegekend betrekkelijk.

Mijnheer de Voorzitter! Dan volgt daaruit, dat zij die, na een vrij lange periode in tijdelijken dienst gewerkt te hebben, later in Staatsdienst kwamen, bij pensionneering dikwerf moeten worden heengezonden met een pensioen, dat dien naam niet dragen mag, ja ik zou geneigd zijn te zeggen, meermalen gelijk staat met een gratificatie. Dit is nooit de bedoeling geweest en daarom dring ik er met kracht op aan, deze zaak ter hand te nemen.

Een bevredigende oplossing zal moeten worden gevonden. Verhooging moet er komen. Deze menschen moeten, op deze wijze worden geholpen, zoodat zij er trotsch op kunnen zijn in Staatsdienst te zijn geweest. Het moet niet noodig zijn, dat zij na pensionneering de hand moeten uitstrekken om giften te vragen, daar zij anders niet in hun onderhoud kunnen voorzien.

De heer Bos: Verder zou ik deze gelegenheid willen gebruiken, om naar aanleiding van hetgeen in het Voorloopig Verslag is opgemerkt omtrent den verkoop van domeingrond, 's Ministers aandacht te vestigen op een adres, dat na het verschijnen van het Voorloopig Verslag aan den Minister is gezonden. Ik heb den Minister niet gewaarschuwd, dat ik deze zaak ter sprake zou brengen, en daarom verlang ik thans geen antwoord.

Het adres is van het centraal bestuur van het Algemeen Nederlandsch Werkliedenverbond en staat in verband met de in het vorige jaar bij hoofdstuk X gevoerde besprekingen. Toen is door mij o.a. aangedrongen op Regeeringssteun ten behoeve van ontginningen en ook in het licht gesteld, dat voornamelijk ten behoeve van de uitbreiding van het klein grondbezit een dergelijke steun gerechtvaardigd zou zijn. Nu betoogt het adres de wenschelijkheid, dat van Regeeringswege de vaste verhuur van kleine stukken grond aan arbeiders en ook het uitgeven van gronden op langeren tijd, ten behoeve dus van de bevordering van het klein grondbezit, zal worden in de hand gewerkt.

De Minister zou volkomen te recht kunnen zeggen — en het zou, als de zaak bij hoofdstuk X besproken wordt, het antwoord zijn — dat een Staatscommissie voor den landbouw en de landbouwarbeiders aan het werk is, en dat de resultaten dier commissie moeten worden afgewacht.

Ik ben het daarmede eens, maar dat zal toch meer gelden voor wettelijke regeling, ten einde langs zeer verschillende wegen het kleine grondbezit te bevorderen, en het afstaan van kleine perceelen gronds aan landarbeiders in de hand te werken. Maar hier is de Minister als zoodanig feitelijk zelf groot landbezitter, beheerder van een groot domein en zal hij dikwijls in staat zijn bij de verschillende vormen van domeinen reeds nu aan het

werk te gaan en in de richting, zooals door het centraal bestuur van het Werkliedenverbond is aanbevolen, werkzaam te zijn.

Ik meende deze gelegenheid te moeten aangrijpen, om de aandacht van den Minister op dit onderwerp te vestigen.

De heer Kolkman, Minister van Financiën: Thans de vraag over de zijdelingsche diensten. Ik hoop binnen een paar maanden een wetsontwerp omtrent inkoop voor pensioen van *zijdelingsche* diensten de Kamer te doen bereiken. Op dit oogenblik is de correspondentie tusschen de verschillende Departementen over dit onderwerp bijna geëindigd; alleen bestaan er nog eenige moeilijkheden omtrent de vraag, of een paar categoriëen van personen al dan niet in de nieuwe regeling passen.

De geachte afgevaardigde heeft mij gevraagd, of ik bij den inkoop van *tijdelijke* diensten vasthoud aan de aanstelling. Ja, Mijnheer de Voorzitter, tot nog toe houd ik aan die aanstelling als grondslag voor den inkoop vast, aangezien ik nog niet ben gekomen tot het vinden van een anderen maatstaf, die eenigszins betrouwbaar is.

In dit opzicht wordt voortgewerkt, maar deze zaak is niet in het stadium, waarin die van den inkoop der zijdelingsche diensten verkeert. Ik kan dan ook hier niet zoo toeschietelijk zijn als zooeven en ik moet, wat deze zaak betreft, mij absolute vrijheid voorbehouden.

. . . .

Bij de quaestie van den verkoop van domeingrond heeft de geachte afgevaardigde de aandacht gevestigd op een request van het Algemeen Werkliedenverbond, waarbij verzocht werd, kleine perceelen grond in huur of eigendom te geven aan den kleinen man.

In dien geest zijn wij reeds werkzaam. Van de laatste veilingen, die vanwege het domein hebben plaats gehad, waarover in de stukken is gesproken, in het Slaak, zijn er van de 300 bunders 40 uitgehouden om die in kleine perceelen aan kleine pachters te geven. Ik geloof, dat dit is in den geest zooals werd aanbevolen. Verder wordt ook grond in kleine stukken in erfpacht uitgegeven, zooals in Katwijk en aan den Hoek van Holland is geschied, maar, zooals ik zeide, van de laatste groote veiling hebben wij 40 bunders achtergehouden, met opzet en alleen met de bedoeling om die in kleine perceeltjes aan den kleinen man te verpachten.

Beraadslaging over onderart. 23, luidende:

„Vaste traktementen, belooningen, toelagen, vergoedingen, schadeloosstellingen, reis-, verblijf- en bureelkosten en artikelgelden f 3 853 662."

De heer Limburg: Ik zal bij het late uur volstaan met mijn teleurstelling uit te spreken over het feit, dat, terwijl uit den toelichtenden staat blijkt, dat het aantal Rijksklerken vermoedelijk zeer sterk zal toenemen, desondanks een kleiner post daarvoor is uitgetrokken. De Minister heeft

in de Memorie van Antwoord erkend, dat hij teruggekomen is op zijn aanvankelijk voornemen, en dat dit *een gevolg is van den toestand der geldmiddelen.* Mijnheer de Voorzitter! Een zuinig Minister van Financiën zal bij mij altijd groote waardeering vinden, maar de zuinigheid moet, mijns inziens, in de *allerlaatste* plaats worden toegepast op de traktementen en op de positie der lagere ambtenaren.

Er zijn in dien toelichtenden staat en in de Memorie van Toelichting rechtmatige verwachtingen opgewekt, die door de Memorie van Antwoord zijn teleurgesteld. Het komt mij voor, dat het met den toestand van onze geldmiddelen niet zoo gesteld is, dat de Minister van Financiën niet alsnog die rechtmatig opgewekte verwachtingen kan tevreden stellen. Ik zou den Minister daarom de vraag willen stellen, of hij alsnog niet ten behoeve van die menschen de hand over zijn hart wil strijken en op de een of andere wijze, hetzij bij suppletoire begrooting of op eene andere wijze, nog aan hun wenschen wil tegemoet komen.

De heer Kolkman, Minister van Financiën: Den geachten afgevaardigde uit den Haag, den heer Limburg, moet ik doen opmerken, dat wel verwachtingen kunnen zijn opgewekt, maar ik meen toch geen reden te hebben gegeven voor meer verwachtingen dan hier zijn voldaan. Als men bevooroordeeld is, kan men uit stukken wel alles halen. Menschen, waarover hij sprak, lezen zulke stukken met een ander oog dan een ander, maar ik heb nooit anders bedoeld dan voor die Rijksklerken gelden uit te trekken, rekening houdende met den toestand der financiën. Men zal op mijn geheele begrooting nergens een traktementsverhooging van beteekenis vinden, noch voor de hoogere, noch voor de lagere ambtenaren; en waar nu dit systeem in mijn begrooting absoluut is doorgevoerd, is er geen enkele reden meer te doen dan ik hier voor de Rijksklerken gedaan heb. Echter kan de heer Limburg gerust zijn. Zoo spoedig zulks mogelijk is zullen deze ambtenaren tot hun recht komen en zal hun een goede plaats in deze begrooting worden ingeruimd.

Ik hoop, dat de geachte afgevaardigde met deze toezegging voorshands tevreden zal zijn, maar ik kan hem niet toezeggen, dat ik te dezer zake met een suppletoire begrooting zal komen.

De beraadslaging wordt gesloten en onderart. 23 zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Beraadslaging over onderart. 24, luidende:

„Vaste traktementen, vergoedingen, toelagen, tegemoetkomingen en bureelkosten van ontvangers, surnumerairs, kommiezen-ontvangers en Rijksklerken, *f* 1.684.754."

De heer Troelstra: Mijnheer de Voorzitter! Verleden jaar heeft bij dit artikel een vrij uitvoerig debat plaats gehad over de positie der Rijksklerken bij de belastingen. De heeren de Klerk, Helsdingen, Smeenge en van Dedem hebben toen voor deze categorie van ambtenaren gepleit.

Wanneer ik hierover nog een enkel woord wensch te spreken, dan weet ik — de geachte afgevaardigde de heer Smeenge heeft mij dit verzekerd — dat, indien hij hier had tegenwoordig kunnen zijn, hij gaarne mij in mijn pleiten voor deze categorie van ambtenaren zou hebben gesteund.

De Minister heeft verleden jaar voor deze categorie van ambtenaren een betere regeling toegezegd en heeft daarbij o. a. verklaard, dat die positie gelijk zou worden gesteld met die van de Rijksklerken bij de registratie. Bij Koninklijk besluit van 6 Juni 1908 heeft die regeling plaats gevonden en nu wensch ik daarover een drietal opmerkingen te maken.

In de eerste plaats de benoeming van particuliere klerken is nu zoover geregeld, dat na vier jaar deze klerken 3de klasse kunnen worden.

In dit verband vereenig ik mij volkomen met wat zooeven door den heer Limburg is gezegd, die zeer teleurgesteld is door de verklaring in de Memorie van Antwoord, dat de Minister niet zooveel particuliere klerken heeft kunnen bevorderen tot klerken 3de klasse als hij zelf wenschelijk had geacht.

Ik zal met het oog op het late uur niet ingaan op de schildering van de totaal onvoldoende positie van particuliere klerken, menschen die eigenlijk geen rechtspositie hebben, maar wanneer men naleest, wat daarover ten vorigen jare door verschillende geachte sprekers is gezegd, zal de Minister moeten erkennen, dat het reeds om die reden wenschelijk is zooveel mogelijk te bevorderen den overgang tot vasten klerk 3de klasse.

In de tweede plaats de toezegging van den vorigen Minister, dat de positie van de Rijksklerken zooveel mogelijk gelijk zou worden geregeld als die der klerken bij de registratie en domeinen.

Dit is in tweeërlei opzicht niet gebeurd. De laatsten worden aangesteld op hun 21ste jaar, de aanvangsleeftijd voor de Rijksklerken is 23 jaar.

Verder is evenmin het salaris en de periodieke bevordering voor die beide categorieën gelijk geregeld.

De Rijksklerken 3de klasse kunnen het bij de registratie brengen tot een maximum van *f* 900; die bij de directe belastingen tot *f* 720.

In de tweede klasse respectievelijk tot *f* 1200 en tot *f* 960.

In de eerste klasse tot *f* 1400 en *f* 1200.

Men ziet, dat in deze de Rijksklerken achterstaan bij die der registratie.

De derde aanmerking betreft de vraag, in hoeverre de klerken 3de klasse kans hebben op bevordering tot klerk 2de klasse.

Ik erken, dat de overgang van de 2de klasse, na 20 jaren, tot 1ste klasse

vrij voldoende is geregeld: maar de klerken 3de klasse hebben bijna geen kans om klerk 2de klasse te worden.

Dit zit vooreerst hierin, dat het getal klerken 1ste en 2de klasse is vastgesteld op 317. Wanneer men nu nagaat, dat er 150 particuliere klerken zijn, die op den duur tot vaste klerken zullen worden bevorderd en er op het oogenblik reeds 450 Rijksklerken zijn — dat wordt dus op den duur 600 — en men weet dan, dat 317, dus de helft, het vastgestelde cijfer is dat omvat de klerken 1ste en 2de klasse, dan gevoelt men, dat ongeveer de helft van de klerken zal moeten wachten tot er door dood of andere omstandigheden vacatures zullen komen, zoodat voor de klerken 3de klasse op bevordering tot 2de klasse niet veel kans bestaat.

Nu wil ik erkennen, dat deze zaak niet gemakkelijk is. De Minister zal waarschijnlijk zeggen: ik kan slechts een bepaald aantal klerken 1ste en 2de klasse gebruiken en niet meer; ik moet op de belangen van den dienst letten; de vraag in hoever er geschikte arbeid voor de menschen is, moet den doorslag geven.

Daarvoor heb ik alle oog; maar anderzijds mag men het oog niet hiervoor sluiten, dat het wenschelijk is, dat de ambtenaren op den duur kans hebben op verhooging.

Wanneer het niet anders kan, wanneer de klasseverdeeling in den weg staat aan geleidelijke periodieke verhooging van traktement en verbetering van positie, dan zal het de vraag zijn, of het op den duur niet beter zou zijn de geheele klasseverdeeling te laten vervallen en eenvoudig de menschen periodiek in traktement te laten vooruitgaan,

Deze drie aanmerkingen meende ik ten aanzien van het Koninklijk besluit van 16 Juli in het midden te moeten brengen.

De heer van Dedem: Mijnheer de Voorzitter! Ik meen, dat de heer Troelstra zich vergist ten aanzien van hetgeen de Minister de Meester het vorig jaar beloofd heeft.

De Minister de Meester heeft niet gezegd, dat hij de traktementen der Rijksklerken bij de directe belastingen zou gelijkstellen met die der Rijksklerken bij de registratie, want dan zouden zij zijn verlaagd, maar wel, dat hij reeds had voldaan aan het verzoek van den heer Treub, nu twee jaren geleden gedaan, om zooveel mogelijk eenvormigheid te brengen in de traktementen der Rijksklerken, en dat daarvoor geld op de begrooting was gebracht.

Bij Koninklijk besluit van 11 Maart j.l. zijn de traktementen der Rijksklerken van de registratie aanmerkelijk verhoogd, en te recht, omdat deze achterstonden bij die van de Rijksklerken der directe belastingen; maar in plaats van ze gelijk te maken zijn ze nu aanmerkelijk hooger geworden. Dit maakt natuurlijk, dat de Rijksklerken van de directe belastingen over

ongelijkheid klagen. Dit is nu eenmaal het gevolg van het systeem, dat hier altijd gebezigd wordt, men gaat traktementen verhoogen en schept daardoor opnieuw ongelijkheid.

Ik wil niet aandringen op traktementsverhooging, vooral niet in dit jaar, nu onze financiën niet zoo schitterend staan. Maar ik zou den Minister toch wel in overweging willen geven de traktementen van de Rijksklerken der directe belastingen eens nauwkeurig te vergelijken met die der Rijksklerken van de registratie en eens na te gaan, of wel de eenvormigheid die de Minister de Meester heeft toegezegd, is verkregen.

Ik wil mij gaarne aansluiten aan hetgeen de heer Troelstra heeft gezegd ten aanzien van de indienststelling van de Rijksklerken bij de directe belastingen op 21-jarigen leeftijd, zooals dat bij de Rijksklerken van de registratie is bepaald. Het komt mij voor, dat er reden is, om in dit opzicht aan het verlangen der Rijksklerken van de directe belastingen te voldoen, en ik zou den Minister in overweging willen geven hierover zijn gedachten te laten gaan.

De heer Kolkman, Minister van Financiën: Mijnheer de Voorzitter! Ik ben gaarne bereid mijn gedachten te laten gaan — zooals de geachte afgevaardigde vraagt — over de punten, die hij heeft genoemd.

Den heer Troelstra moet ik opmerken, dat die particuliere klerken toch geleidelijk een aanstelling als Rijksklerk verkrijgen. Zij zijn begonnen als klerken 3de klasse, dan wordt een klein onderzoek naar hun geschiktheid ingesteld, en dan worden zij tot klerken 2de klasse aangesteld. Nu is er slechts een beperkt aantal 1ste en 2de klasse klerken en waar er meer klerken 3de klasse zijn dan klerken 1ste en 2de klasse samen, ligt het in den aard der zaak, dat niet al die klerken 3de klasse tot de eerste of tweede klasse zullen kunnen opklimmen. Dat is een zaak, die niet te veranderen is; de geachte afgevaardigde begreep zelf de moeilijkheid. Er is slechts een bepaald aantal klerken 1ste en 2de klasse noodig, dat in de organisatie vastgesteld is op 300 en waar men nu eenmaal niet boven kan gaan, zoodat niet alle klerken der 3de klasse den rang van eerste of tweede klasse kunnen bereiken.

Wat het verschil betreft tusschen de klerken der registratie en die der directe belastingen, ik erken, dat er eenig verschil bestaat; dat verschil is echter wel te motiveeren, in elk geval te vergoelijken. Bij het Koninklijk besluit van 11 Maart 1908 is voor het dienstvak der registratie de regeling vastgesteld, waarop de heer van Dedem doelde, ten einde eenvormigheid ter bengen in de positie van de klerken van de registratie en van de directe belastingen. De standplaatstoelagen voor de Rijksklerken zijn voor beide dienstvakken gelijk. Voor beide dienstvakken geldt ook het stelsel van vierjarige periodieke verhoogingen van traktement, terwijl voor beide

ook het minimum traktement *f* 420 bedraagt en een maximum is vastgesteld, dat in elk geval, de standplaatstoelage er buiten gelaten, voor beide categorieën tot *f* 1500 kan klimmen en niet, gelijk de heer Troelstra zeide, voor de klerken bij de directe belastingen slechts tot *f* 1200 of *f* 1300.

Verder kan hieraan niet worden gedaan. Volkomen gelijkheid van de beide regelingen ten aanzien van het maximum traktement, dat in iedere klasse kan worden bereikt, is niet mogelijk, omdat iedere administratie haar eigen karakter draagt en haar eigen eischen heeft. Waar b. v. volgens de regeling bij het dienstvak der directe belastingen, de traktementen der Rijksklerken van de 3[de] en de 2[de] klasse aan elkaar aansluiten in dien zin, dat het maximum traktement van de klerken van de 3[de] klasse van *f* 720 tevens is het minimum van de 2[de] klasse, is dit bij het dienstvak der registratie anders geregeld, aangezien daar voor de derde klasse een maximum is aangenomen van *f* 900, maar voor de tweede klasse een minimum van *f* 600, waardoor de traktementen van de klerken der derde en der tweede klasse gedeeltelijk als het ware over elkander heenschuiven. Die regeling werd noodzakelijk geacht met het oog op het ingevoerde examen voor de Rijksklerken van de 2[de] klasse, dat ten gevolge zou hebben, dat tal van klerken, bijv. bladschrijvers van hypotheekkantoren, hoewel bekwaam en geschikt voor dat minder belangrijke werk, niet in aanmerking kunnen komen voor bevordering tot Rijksklerk van een hoogere klasse, omdat zij niet kunnen voldoen aan de hoogere eischen, daarvoor te stellen en waarop het programma van het examen is ingericht, en nu wordt het billijk geacht, dat de Rijksklerken van de derde klasse na *langdurigen* dienst, een hooger traktement kunnen krijgen dan het minimum traktement, dat in de tweede klasse wordt verkregen. Dit is de reden, waarom de traktementen bij de registratie niet op denzelfden voet zijn geschied als bij de directe belastingen.

De heer Troelstra: Mijnheer de Voorzitter! Slechts een enkel woord en wel over hetgeen door den Minister het laatst in het midden is gebracht. Indien dat de reden is voor het verschil tusschen beide regelingen, geloof ik na hetgeen de Minister straks gezegd heeft nog meer het recht te hebben aan te dringen om de regeling gelijk te maken. Immers de Minister houdt vol, dat het aantal klerken 1[ste] en 2[de] klasse vooraf moet worden bepaald; dat staat dus vast.

Goed, als dat vaststaat dan geldt voor een groot deel van de klerken derde klasse bij de belastingen hetzelfde, wat een reden is geweest om voor de klerken derde klasse bij de registratie te komen tot een maximum van *f* 900, want ook van de klerken derde klasse bij de belastingen kan een groot deel niet tweede en eerste klasse worden. Het komt mij dus voor, dat het door den Minister voor het verschil aangevoerde motief niet opgaat.

De beraadslaging wordt gesloten en onderart. 24 zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De onderartt. 25 tot en met 61 worden achtereenvolgens zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Door de Regeering is, na het uitbrengen van het verslag een wijziging in het wetsontwerp gebracht, daartoe strekkende, om tusschen de onderartt. 93 en 94 in te voegen een onderart. 93*bis*, luidende:

„Voorschot aan het fonds voor de uitvoering van de Tiendwet 1907 (*Staatsblad* n°. 222), f 53 000."

Mag ik de Commissie van Rapporteurs verzoeken daaromtrent haar oordeel mede te deelen?

De heer van Karnebeek, voorzitter van de Commissie van Rapporteurs: Mijnheer de Voorzitter! De Commissie van Rapporteurs meent te moeten doen opmerken, dat de wijziging, die in de begrooting wordt gebracht, wel eenigszins onregelmatig is. Zij brengt een nieuwen post op de begrooting, welke post zal moeten dienen om daaruit te kunnen betalen hetgeen noodig zal blijken te zijn als gevolg van een wetsontwerp, dat nog niet bij de Kamer is ingediend. De Commissie van Rapporteurs is evenwel van oordeel, dat dit formeele bezwaar in dit geval niet in den weg behoeft te staan aan het goedkeuren der wijziging.

De heer Kolkman, Minister van Financiën: Mijnheer de Voorzitter! De begrooting van het Tiendfonds zal zoo spoedig mogelijk, binnen een of twee dagen, deze Kamer bereiken.

Ik wensch echter tot geruststelling van den geachten afgevaardigde er bij te voegen, dat uit de bij die begrooting te voegen berekening zal blijken, dat de som van *f* 53 000, die hier wordt aangevraagd, volkomen gemotiveerd is. Ik ben overtuigd, dat de geachte afgevaardigde na kennisneming der stukken de eerste zal zijn om dit te erkennen.

De beraadslaging wordt gesloten en onderart. 93*bis* zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

IVde HOOFDSTUK. (Justitie).

Voorloopig Verslag.

Regeling van den rechtstoestand der ambtenaren.

Gevraagd werd, wat van dezen Minister is te wachten met betrekking tot de reeds zoo herhaaldelijk verzochte regeling van den rechtstoestand der ambtenaren.

Memorie van Antwoord.

Regeling van den rechtstoestand der ambtenaren.

Een voorontwerp van wet, houdende die regeling, is door den ondergeteekende, reeds spoedig na zijn optreden, aan zijne ambtgenooten ter kennisneming toegezonden. Zoodra hunne adviezen zullen zijn ingekomen, zal aan de bewerking der definitieve voordracht de hand geslagen worden.

V^de^ HOOFDSTUK. (Binnenlandsche Zaken).

Voorloopig Verslag.

Pensionneering van gemeenteambtenaren en hunne weduwen en weezen.

In verband met de ten vorige jare door de Regeering gedane mededeeling, dat inzake het vraagstuk der pensionneering van gemeenteambtenaren en hunne weduwen en weezen tusschen de Ministers van Binnenlandsche Zaken en van Financiën in beginsel overeenstemming was verkregen, werd gevraagd, hoever het onderzoek omtrent de vermoedelijke kosten was gevorderd. Men hoopte, dat bij de behandeling van deze voor velen zoo belangrijke zaak de noodige voortvarendheid werd betracht, en vroeg, of binnenkort een wetsvoorstel mag worden tegemoet gezien.

Memorie van antwoord.

Pensionneering van gemeenteambtenaren en hunne weduwen en weezen.

Om tot de kostenberekening te kunnen overgaan, was het noodig eerst door tusschenkomst van de gemeentebesturen van alle gemeenteambtenaren de vereischte opgaven te verzamelen. Deze zijn van ééne groote en een paar kleine gemeenten nog niet ontvangen; nog onlangs werd op spoedige inzending aangedrongen. Voor zoover de opgaven zijn aangekomen, werden daaruit bereids de gegevens voor de eigen pensioenen afgeleid, en is dezer dagen een aanvang gemaakt met de bewerking van de gegevens voor de weduwen- en weezenpensioenen.

Daar het aantal der gemeenteambtenaren zeer groot is (pl. m. 47000) en wijl voor de berekening op tal van factoren is te letten, wordt voor dezen arbeid veel tijd gevorderd. Wanneer de berekening geheel zal zijn voltooid, kan thans nog niet met eenige zekerheid worden medegedeeld.

Omtrent de indiening van een wetsvoorstel kan daarom nog geenerlei toezegging worden gedaan.

X^de^ HOOFDSTUK. (Landbouw, Nijverheid en Handel).

Voorloopig Verslag.

Grondbezit.

Opnieuw kwam de vraag ter sprake, wat gedaan kan worden om

splitsing van uitgestrekte landgoederen te voorkomen. Sommige leden meenden, dat het gewenscht is ter bestudeering van deze moeilijke quaestie eene Staaatscommissie te benoemen. Misschien zou de Regeering zich om daartoe te komen in betrekking kunnen stellen met den bond tot behoud van natuurmonumenten.

Voorts werd door eenige leden betoogd, dat de verhouding tusschen werkgever en werknemer minder gunstig is in de streken, waar weinig klein grondbezit bestaat. Ten einde het kleine grondbezit in de hand te werken, werd aanbevolen, dat wettelijke bepalingeu zouden worden vastgesteld in den trant van die, welke in Groot-Britannlë ten aanzien van Engeland en Ierland werden uitgevaardigd. Naar de meening dezer leden bekommerde de Regeering zich te weinig om de sociaal-economische aangelegenheden in de landbouwbedrijven. Andere leden meenden, dat het verslag der Staatscommissie van 20 Juni 1906 moet worden afgewacht, voordat ingrijpende maatregelen ter bevordering van het klein grondbezit, waarvan zij voorstanders waren, kunnen worden genomen.

Staatsboschbeheer.

Door eenige leden werd gevraagd, of de Minister eene opgave zou kunnen verstrekken van de opbrengst van het beheer der Staatsbosschen, als landbouwbedrijf beschouwd. Aangedrongen werd op invoering van commercieele boekhouding voor dit bedrijf.

Bebossching.

Art. 44. De aandacht des Ministers werd gevestigd op de vele woeste gronden in de provincie Groningen en in het waterschap Westerwolde, die voor bebossching bijzonder geschikt zijn.

Bevloeiïngen.

Art. 45. Door eenige leden werd verlangd, dat van Regeeringswege meer zou worden gedaan ter bevordering van bevloeiïngen. Men wenschte, dat een systematisch onderzoek zou worden ingesteld naar de mogelijkheid van het ontleenen van water voor bevloeiïngen aan de rivieren en andere wateren.

. . . .

Ook werd, ten einde krachtige toepassing der wet op de bevloeiïngen te bevorderen, aangedrongen op aanstelling van opzichters, die in staat zijn projecten en kostenberekeningen voor bevloeiïngen te maken.

Ontginning van woeste gronden.

Art. 46. Waar de Regeering blijkens dit artikel de pogingen tot ontginning van woeste gronden krachtig wenscht te steunen, vroegen sommige

leden of deze steun ook niet kan worden verleende voor het behoud van natuurmonumenten.

Door eenige leden werd gevraagd, of niet art. 24 der Markenwet vaak de ontginning van woeste gronden belemmert. Ook werd betoogd, dat het aanbeveling verdient de gemeentebesturen van Regeeringswege op het groote nut van zoodanige ontginning te wijzen.

Uit den toelichtenden staat blijkt niet, of en zoo ja, welke bedragen worden gevraagd voor het steunen van vereenigingen van algemeen nut ten behoeve van de ontginning en bebossching harer gronden. Men wenschte hieromtrent nadere inlichting te ontvangen. Naar vernomen was, zijn reeds verzoeken tot het ontvangen van zoodanigen steun ingediend.

Tiendafkoop.

Art. 47. Bij art. 83 der Tiendwet is bepaald, dat wegens vrijwillige opheffing van tiendplichtigheid voor 1 Januari 1909 een premie van 4 pct. van den afkoopprijs wordt toegekend. Naar men meende, is van deze bepaling tot dusver zeer weinig gebruik gemaakt.

Volgens sommige leden is dit voor een deel te wijten aan het stelsel der wet, die dadelijk de tienden voor afgeschaft had verklaard. De tiendplichtigen, daarop indachtig gemaakt door het vanwege het Departement ter bevordering van den vrijwilligen afkoop uitgegeven boekje, geven zich dientengevolge niet de minste moeite. Voorts meenden deze leden, dat de afkoop bij het Koninklijk besluit van 28 November 1907 (*Staatsblad* N°. 307) op verkeerde en noodeloos omslachtige wijze is geregeld. Men wees er hierbij met name op, dat bij dit besluit het nemen van de vereischte maatregelen aan de tiendheffers is opgelegd en bepaald is, dat het geld voor den afkoop van Staatswege niet wordt uitgekeerd bij royement van den tiendplicht, maar eerst veel later, terwijl het contract dan nog moet worden goedgekeurd, hetgeen eenig risico met zich brengt.

Anderen voerden aan, dat het geringe gebruik, dat van art. 83 der wet gemaakt wordt, ten deele het gevolg is van het uitblijven van de benoeming der tiendcommissiën. met wie belanghebbenden zouden kunnen onderhandelen. Deze leden drongen op spoedige benoeming van die commissiën aan en vroegen, of de Minister het niet wenschelijk achtte een voorstel te doen tot verlenging van den in art. 83 genoemden termijn tot 1 April 1909.

Memorie van Antwoord.

Grondbezit.

De vraag, wat kan worden gedaan om splitsing van uitgestrekte landgoederen te voorkomen, is moeilijk te beantwoorden. De onderstelling,

waarvan de vraag schijnt uit te gaan, dat vast staat, dat een dergelijke splitsing, indien mogelijk, moet worden voorkomen, wordt in haar algemeenheid door den ondergeteekende niet aanvaard.

De middelen, die voor het bovenvermelde doel zouden kunnen worden aangewend, wijziging van ons erfrecht, beperkende bepalingen betreffende den verkoop van onroerende goederen van bepaalde uitgestrektheid, algemeenen aankoop van dergelijke goederen van Rijkswege, leveren, ook op zichzelf beschouwd, ernstig bezwaar op. Evenwel wordt door het Staatsboschbeheer een onderzoek ingesteld, of in bijzondere gevallen sommige boschrijke goederen, op wier behoud als natuurmonument kan worden prijs gesteld, voor aankoop van Staatswege in aanmerking zouden kunnen komen. Vooralsnog komt het niet noodig voor, ter bestudeering dezer aangelegenheid eene Staatscommissie te benoemen en daartoe in overleg te treden met den bond tot behoud van natuurmonumenten.

Omtrent de verhouding in den landbouw tusschen werkgever en arbeider, het verstrekken van klein grondbezit aan de landarbeiders en andere punten van sociaal-economischen aard zullen door de Staatscommissie van 20 Juni 1906, in haar eerlang te verschijnen arbeidersrapport gegevens worden verstrekt en voorstellen worden gedaan. In afwachting van het verschijnen van dit rapport, komt het der Regeering niet wenschelijk voor, ter zake van hetgeen daarin behandeld zal worden maatregelen te nemen of voorstellen te doen.

Staatsboschbeheer.

Het Staatsboschbeheer, waarvan de organisatie is vastgesteld bij algemeenen maatregel van bestuur (Koninklijk besluit van 8 Januari 1900, *Staatsblad* N°. 6) omvat zoowel de ontginningen en woeste gronden, die bestemd zijn om te worden bebouscht of ontgonnen, als de bestaande bosschen.

Het is van zeer onderscheiden aard en in menig opzicht niet met een gewoon landbouwbedrijf gelijk te stellen. Van daar dat het als geheel niet als een commercieel bedrijf kan worden beschouwd en mitsdien daarbij van invoering eener commercieele boekhouding geen sprake kan zijn. Bij het beheer van de ontginningen, welke nog geen of althans zeer weinig opbrengsten geven, gelden vele aan een gewoon landbouwbedrijf vreemde factoren, als bijv. te *Schoorl* het blijvend vastleggen van het duin en het, in streken waar zandverstuivingen voorkomen, tegengaan daarvan. Dit is ook veelal het geval bij de oudere bosschen, als het Haagsche bosch, het bosch op de Plaats ter Nieuwburg bij *Rijswijk* en deelen van het Mastbosch, het Liesbosch en het Ulvenhoutsche bosch nabij *Breda*, welker veiling uit hoofde van hunne bijzondere bestemming en ligging niet met die van andere boschen kan worden gelijk gesteld.

Evenwel wordt van de inkomsten en uitgaven der verschillende beheers-

objecten jaarlijks een verslag opgemaakt, dat de ondergeteekende voornemens is te doen publiceeren.

Bebossching.

Art. 44. De ondergeteekende is bereid, vanwege het Staatsboschbeheer een onderzoek naar de hierbedoelde woeste gronden te doen instellen.

Bevloeiïngen.

Art. 45. In het in 1896 door de Staatscommissie voor de bevloeiïngen uitgebracht verslag omtrent de vraag, welke gronden hier te lande voor bevloeiïng in aanmerking zouden kunnen komen, door welke middelen zoodanige bevloeiïng zou zijn tot stand te brengen en of, en zoo ja, op welke wijze die van Staatswege zou behooren te worden bevorderd, komen zeer belangrijke gegevens voor betreffende de mogelijkheid van het ontleenen van water voor bevloeiïng aan de in het Voorloopig Verslag genoemde wateren. Of een nader systematisch en uit zijn aard zeer kostbaar onderzoek naar de mogelijkheid van het ontleenen van water voor bevloeiïng aan rivieren en andere wateren veel praktische resultaten zou opleveren, meent de ondergeteekende te moeten betwijfelen, omdat bij den aanleg van bevloeiïngsinrichtingen niet alléén de wateronttrekking maar bovendien nog tal van andere factoren in aanmerking komen. De ondergeteekende is echter van oordeel, dat de bevloeiïngen van Regeeringswege krachtig behooren te worden bevorderd. Hij is daarom voornemens, aan de Nederlandsche Heidemaatschappij te verzoeken, verslag uit te brengen, wat door haar met steun van het Rijk op dit gebied is gedaan en in hoever aan de hand van het rapport der Staatscommissie de aanleg van bevloeiïngen nog krachtiger dan thans ware te bevorderen.

Ten slotte vestigt de ondergeteekende er de aandacht op dat ingevolge art. 2 der wet op de bevloeiïngen 1904 (*Staatsblad* N°. 282) in verband met art. 190 der Grondwet en artt. 137 en 140 der Provinciale wet, de regeling van de ontleening, het gebruik en den afvoer van bevloeiïngswater behoort tot de taak van de Provinciale Staten en dat de Nederlandsche Heidemaatschappij tot wie belanghebbenden zich kunnen wenden, daartoe ook door het Staatssubsidie in staat gesteld, bekwame ambtenaren bezit, die ontwerpen en kostenberekeningen kunnen maken.

Ontginning van woeste gronden.

Art. 46. Ten opzichte van den aankoop van natuurmonumenten meent de ondergeteekende te kunnen verwijzen naar hetgeen hiervóór onder „Grondbezit" door hem is medegedeeld. Mochten daartoe aanvragen inkomen, dan is hij bereid te overwegen of en onder welke voorwaarden de hierbedoelde Staatshulp in bijzondere omstandigheden ook kan worden

uitgebreid tot vereenigingen van algemeen nut, ten einde hare natuurmonumenten te behouden.

Gelijk in de Memorie van Antwoord van hoofdstuk X der Staatsbegrooting voor 1907, bladz. 19, is medegedeeld, kunnen de woeste gronden, welke toebehooren aan de marken, wier verdeeling niet aanhangig is, niet meer van veel beteekenis worden geacht. Art. 24, lid 1 en 2, der Markenwet kan dus weinig uitwerking meer hebben. In hoever het voor eene gemeente wenschelijk is, voor de ontginning van hare voormalige markgronden gebruik te maken van het recht tot afkoop, in het 3de lid van genoemd artikel toegekend, valt dezerzijds moeilijk te bepalen, omdat daarbij allerlei plaatselijke omstandigheden in aanmerking komen. Overigens wordt door het Staatsboschbeheer, zoowel rechtstreeks als door welwillende bemiddeling van Gedeputeerde Staten, bij de gemeenten overal op de ontginning van hare woeste gronden aangedrongen.

Aangezien nog geen verzoeken zijn ontvangen van vereenigingen van algemeen nut om steun voor de bebossching en ontginning harer woeste gronden, is hiervoor geen bedrag aangevraagd. Mochten zoodanige aanvragen inkomen, dan zouden de kosten van onderzoek moeten worden bestreden nit het sub *b* uitgetrokken bedrag.

Tiendafkoop.

Art. 47. Op 4 December j.l. waren bij het Departement van Financiën vrijwillige tiendafkoopen bekend tot een bedrag van *f* 860 000. Hoewel het te verwachten is, dat vóór 1 Januari a.s. nog vele afkoopen zullen tot stand komen, is het te voorzien, dat de bepalingen van de artt. 83—85 der Tiendwet 1907 (*Staatsblad* N°. 222) in hare afwikkeling geen zeer belangrijke vereenvoudiging zullen teweeg brengen. Voor zoover der Regeering gebleken, is zulks geenszins te wijten aan de omstandigheid dat de wet de tienden op 1 Januari a.s. afgeschaft verklaart — immers hierin is juist een prikkel gelegen om vóór dien tijd tot afkoop over te gaan — noch aan het vanwege het Departement uitgegeven vlugschrift, waarin toch wel noodzakelijk de aandacht op het in werking treden der wet moest worden gevestigd, doch waar tevens op blz. 9 de voordeelen, aan den vrijwilligen afkoop verbonden, duidelijk en uitvoerig zijn uiteengezet. Zij meent het verschijnsel in hoofdzaak te moeten toeschrijven aan de navolgende oorzaken:

1°. gebrek aan overeenstemming tusschen heffers en plichtigen omtrent het bedrag der afkoopprijzen;

2°. ingeval men het over dit bedrag voor een geheel tiendrecht, blok of complex eens was, verschil tusschen de plichtigen over de perceelsgewijze verdeeling;

3°. andere omstandigheden, als: aarzelen en talmen bij de betrokken partijen om tot afkoop over te gaan, verschil over de verdeeling der

premie en de bepaling dat de tiendrente, bedoeld in art. 84, 2de en 3de lid, dadelijk en die van art. 12 eerste na eenige jaren ingaat.

Dat de afkoop bij het Koninklijk besluit van 28 November 1907 (*Staatsblad* N°. 307) op verkeerde en noodeloos omslachtige wijze is geregeld, kan niet worden toegegeven. Integendeel vermeent de Regeering hem op zoo practisch en eenvoudig mogelijke wijze te hebben geregeld. Ingevolge artt. 83 en 84 der Tiendwet 1907 (*Staatsblad* N°. 222) wordt de premie toegekend en de afkoopprijs van Rijkswege voldaan ingeval vrijwillige opheffing van tiendplichtigheid tot stand is gekomen vóór 1 Januari 1909 en de heffer op de wijze, bij algemeenen maatregel van bestuur te bepalen, doet blijken, dat die prijs te goeder trouw overeengekomen en niet overmatig is. Wat onder dit tot stand komen wordt verstaan, is te vinden in art. 6 der wet van 12 April 1872 (*Staatsblad* N°. 25) luidende:

„De grond des afkoopers wordt van de schuldplichtigheid ontheven door de overschrijving van den titel van afkoop in de registers van den bewaarder der hypotheken in het arrondissement, waarin de grond is gelegen".

Deze overschrijving moet mitsdien aan het betalen der premie en de voldoening van Rijkswege der afkoopprijzen voorafgaan. Overigens is het niet gebleken, dat deze regeling in de praktijk tot moeilijkheden heeft aanleiding gegeven.

De tiendcommissiën zullen spoedig worden benoemd. De leden aanvaarden hunne taak, welke niet bestaat in het geven van inlichtingen of het bevorderen van onderhandelingen betreffende den vrijwilligen afkoop, eerst met 1 Januari a.s. (vlg. artt. 86 juncto 19 en 20 der wet).

De ondergeteekende kan geen voorstel doen om den in art. 83 genoemden termijn tot 1 April 1909 te verlengen. Immers dit zou niet te rijmen zijn met art. 1 juncto 86 der wet, waarbij met ingang van 1 Januari a.s. alle tiendplichtigheid vervallen is verklaard. Uitbreiding van de gelegenheid, om vrijwillig af te koopen, ware niet mogelijk zonder het in werking treden der wet uit te stellen.

Iste HOOFDSTUK.

Memorie van antwoord. (Bijlage A).

STAAT van de ingestelde en nog niet ontbonden Staatscommissiën met opgave van de Koninklijke besluiten, waarbij die commissiën werden in het leven geroepen, en voor zoover hieromtrent inlichtingen verschaft kunnen worden, van den stand der aan bedoelde commissiën opgedragen werkzaamheden.

Staatscommissie, welke tot opdracht heeft rapport uit te brengen over eene herziening van de wetgeving op de registratiebelasting en de hypo-

theekrechten en van de bepalingen betreffende de eigendomsoverdracht van onroerende goederen en schepen, de vestiging van hypotheken en scheepsverbanden, de hypothecaire en kadastrale boekhouding en die der scheepsbewijzen, benevens over eene reorganisatie van het dienstvak der registratie, ingesteld bij Koninklijk besluit van 30 Juli 1906, N°. 75.

De staatscommissie is zoover met hare werkzaamheden gevorderd, dat de beëindiging daarvan waarschijnlijk in den loop van het jaar 1909 kan worden verwacht.

EERSTE KAMER.

Voorloopig Verslag.

Algemeene Beschouwingen.

§ 7. a. Salarissen van ambtenaren.

Op blz. 13 der Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer betreffende hoofdstuk I der Staatsbegrooting voor dit dienstjaar komt het antwoord voor, gegeven op de vraag of de Regeering het niet billijk zou achten, aan alle Staatsambtenaren wier bezoldiging minder dan een zeker bedrag beloopt, zoolang de duurte der levensmiddelen blijft aanhouden, een tijdelijke verhooging van traktement toe te kennen.

Naar aanleiding hiervan werd door een lid in overweging gegeven, de financieele positie der ambtenaren in het algemeen te verbeteren, door hunne werkuren te verlengen en hun in verhouding daarvan meer traktement te geven, en tevens door hunne pensioensbijdragen te verminderen. Genoemd lid meende, dat dit laatste zeer gevoeglijk kon geschieden, waar de pensioenfondsen jaarlijks een groot surplus aangeven. Bij de behandeling van het wetsontwerp tot regeling van de ontvangsten en uitgaven van het Weduwen- en Weezenfonds van burgerlijke ambtenaren voor 1909 (Gedrukte stukken n°. 163 der Zitting 1908–1909) op 30 December jl. (*Handelingen* der Eerste Kamer, blz. 188) is de Minister van Financiën medegegaan met de uiterst voorzichtige strooming, die hij eensdeels in deze Kamer heeft waargenomen. Maar alles hangt, naar het inzien van dat lid, in deze af van een wetenschappelijke balans, die alleen zou kunnen uitmaken, of bedoelde vermindering al dan niet gewettigd zoude zijn.

In verband met bovenstaande opmerking over het verlengen der werkuren, werd door dat lid gevraagd, of evenals door het Departement van Justitie op bladz. 15 der Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer omtrent Hoofdstuk IV is gedaan, ook de andere Departementen niet een staatje zouden kunnen overleggen, waaruit gegevens waren te verkrijgen omtrent den arbeid en den arbeidsduur der ambtenaren.

Van andere zijde meende men ernstig te moeten waarschuwen tegen verdere opdrijving van salarissen in Rijksdienst. Vooreerst met het oog op 's Rijksfinanciën, in de tweede plaats, omdat men het bedenkelijk achtte de Rijksbetrekkingen, die reeds onder ander opzicht velen aantrekken, ook financieel tot de meest begeerlijke te maken. De vraag werd gedaan, of het niet mogelijk zou wezen door een wijziging van de Pensioenwet, het verlaten van den Rijksdienst vóór het 65ste levensjaar, alsook het ontslaan van onnoodig geworden personeel, met behoud van pensioenrechten, gemakkelijker te maken.

b. Vermindering aantal ambtenaren.

Uit de Memorie van Toelichting tot Hoofdstuk VII *B*, bladz. 5, blijkt, dat ten gevolge van de reorganisatie van den dienst in de bureau's van den Pensioenraad, het personeel met 4 hoofdcommiezen, 1 klerk en 3 schrijvers is verminderd, die samen een traktement zouden genoten hebben van *f* 12 620, terwijl met inkrimping van het getal ambtenaren zoo mogelijk wordt voortgegaan.

Gevraagd werd, of ook aan andere bureau's een onderzoek zou kunnen worden ingesteld naar de vraag, of inkrimping van ambtenaren niet mogelijk is.

HOOFDSTUK V. (Binnenlandsche Zaken.)

Tweede Afdeeling.

Pensionneering van gemeente-ambtenaren.

Verscheidene leden hoopten, dat de noodige gegevens betreffende deze pensionneering spoedig zouden gereed zijn en dat de indiening van een wetsontwerp niet al te lang meer op zich zou laten wachten. Het denkbeeld om tot Staatspensionneering van gemeente-ambtenaren te geraken, vond bij hen warme instemming. Met verwijzing naar hetgeen dienaangaande is opgemerkt bij de behandeling van hoofdstuk IV der Staatsbegrooting, achtte men vooral de regeling ten opzichte der commissarissen van politie wenschelijk.

Andere leden waren voorloopig huiverig zich in dien zin uit te spreken en wilden eerst de uitkomsten der kostenberekening afwachten.

WEDUWEN- EN WEEZENFONDS VOOR BURGELIJKE AMBTENAREN.

Regeling van ontvangsten en uitgaven voor het jaar 1909.

Het ter zake ingediende wetsontwerp bevat de volgende begrooting van uitgaven en middelen:

Uitgaven.

Artikel I. Traktementen, voor zoover zij niet uit het volgende artikel moeten bestreden worden, van den directeur en van de verdere ambtenaren, van den kamerbewaarder-concierge, van de boden en van den vasten knecht, toelage van den kamerbewaarder-concierge als abonnement voor het schoonhouden der lokalen, belooning voor een bode wegens het stoken en onderhouden van den heetwaterverwarmingsketel, benevens belooningen voor schrijf- en rekenwerk van tijdelijke bij het fonds werkzaam gestelde personen . . . . *f* 32 700,00

Artikel Ibis. Periodieke traktementsverhoogingen in vorige jaren toegekend en in den loop van het begrootingsjaar nog toe te kennen aan de in artikel I bedoelde ambtenaren beneden den rang van adjunct-commies en aan de bedienden . . . . *f* 3 837,50

Artikel II. Bureel- en lokaalbehoeften, drukwerk en aankoop van boeken . . . . *f* 9 000,00

Artikel III. Toelagen en presentiegelden voor commissarissen. *f* 2 400,00

Artikel IV. Reis- en verblijfkosten van commissarissen, van den directeur en van de ambtenaren en bedienden *f* 1 500,00

Artikel V. Aandeel van het Weduwen- en Weezenfonds voor Burgerlijke Ambtenaren in de toelagen en presentiegelden van de leden van den Pensioenraad voor Burgerlijke Ambtenaren . . . . *f* 950,00

Artikel VI. Onderhoud, assurantiepremie en bewakingskosten door de gemeente-brandweer van het gebouw waarin de bureelen zijn gevestigd en onderhoud van den tuin achter dat gebouw, benevens toelage van een bouwkundige, belast met het toezicht over het gebouw. . . *f* 2 000,00

Artikel VII. Pensioenen van weduwen en weezen van burgerlijke ambtenaren . . . . , ... *f* 1 410 000,00

Artikel VIII. Pensioenen van weduwen en weezen van onderwijzers . . . . *f* 90 000,00

Artikel IX. Aankoop van inschrijvingen op de Grootboeken van de Nationale Schuld en van andere geldswaardige papieren, alsmede alle daarmede in verband staande uitgaven	*f*	2 336 589,50
Artikel X. Restitutie van ingehouden bijdragen, bedoeld bij het 5[de] lid van artikel 17 der Weduwenwet voor de ambtenaren 1890 en bij het 8[ste] lid van artikel 21 der Weduwenwet voor de onderwijzers 1905 . . .	*f*	2 000,00
Artikel XI. Aankoop van perceelen, welke het gebouw van het fonds belenden, en verbouwing van een of meer dier perceelen tot uitbreiding van de bureau's alsmede alle met den aankoop en de verbouwing in verband staande uitgaven.	*f*	50 000,00
Artikel XII. Onvoorziene uitgaven	*f*	4 000,00
	f	3 944 977,00

Inkomsten.

a. batig slot der rekening over 1908.	*f*	500 000
b. renten van kapitalen	*f*	1 352 440
c. bijdragen voor weduwen- en weezenpensioenen krachtens de Weduwenwet voor de ambtenaren 1890	*f*	1 200 000
d. bijdragen voor weduwen- en weezenpensioen krachtens de Weduwenwet voor de onderwijzers	*f*	750 000
e. vergoeding van het Rijk wegens het gebruik door den Pensioenraad voor burgerlijke ambtenaren van lokalen in het gebouw van het Weduwen- en Weezenfonds voor burgerlijke ambtenaren, alsmede vergoeding voor de verwarming de verlichting en het schoonhouden der lokalen	*f*	5 000
f. vergoeding van het Weduwenfonds voor de geëmployeerden tot het algemeen bestuur behoorende wegens het gebruik, de verwarming, de verlichting en het schoonhouden van lokalen door voornoemd Weduwenfonds in gebruik in het gebouw van het Weduwen- en Weezenfonds voor burgerlijke ambtenaren, alsmede vergoeding van dat Weduwenfonds voor de bezoldiging van een bode	*f*	1 600
g. aflossingen van leeningen met verschillende gemeenten, enz. gesloten	*f*	135 937
	f	3 944 977

KOLONIAAL VERSLAG 1908.

I. NEDERLANDSCH (OOST-)INDIË.

HOOFDSTUK D.

§ 3. *Topographische dienst.*

De in het belang van de centralisatie der opnemings- en kaarteeringswerkzaamheden bij K. B. 26 Februari 1907 N°. 25 (Ind. St. N°. 242) vastgestelde wijziging in de organisatie van den topograpischen dienst is op 1 Juni d. a. v. in werking getreden (Ind. St. 1907 N°. 260). Bij die gelegenheid is voor dezen dienst eene zelfstandige (IX^de) afdeeling bij het departement van oorlog opgericht, werden de tijdelijk boven de formatie van het leger gevoerde twee landrente-opnemingsbrigades (Gouv. Bt. 2 November 1905 N°. 30; zie K. V. 1906, kol. 93) in de formatie opgenomen en werd het in K. V. 1907, kol. 103/4, vermelde tijdelijk te werk gestelde personeel definitief aangesteld.

Bij Gouv. Bt. 7 Februari 1907 N°. 24 (Ind. St. N°. 101) zijn de bijzondere inkomsten van het personeel van den topographischen dienst opnieuw geregeld.

Aangezien de werkzaamheden van de triangulatie-brigade in Zuid-Sumatra ten einde liepen en de politieke toestand in de residentie Djambi nog niet toeliet haar in haar geheel aldaar werkzaam te stellen, is bij Gouv. Bt. 15 Maart 1907 N°. 18 machtiging verleend om de driehoeksmeting van Sumatra geleidelijk voort te zetten in de residentiën Padangsche Bovenlanden en Tapanoeli en uit te breiden over de Oostkust van Sumatra en de afdeeling Indragiri van de residentie Riouw en onderhoorigheden. In verband hiermede is het hoofdkwartier der brigade den 26sten September 1907 verplaatst van Benkoelen naar Medan. Een detachement bleef ter voltooiïng van de nog onderhanden zijnde werkzaamheden te Benkoelen achter.

In verband met de gesloten nieuwe politieke contracten met de inlandsche vorsten ter Oostkust van Sumatra, zullen de grenzen der zelfbesturende landschappen in dat gewest, na voorafgegane opneming en kaarteering, geregeld worden door den topographischen dienst, die daartoe voor het jaar 1908 met eenig personeel is uitgebreid (Gouv. Bt. 25 Oct. 1907 N°. 7).

Omtrent hetgeen in 1907 door den topographischen dienst is verricht met betrekking tot de triangulatie en de topographische opneming van Midden-Java en Sumatra, de herziening van de topograpische kaart van de residentie Preanger-Regentschappen, de topographische opneming van Atjèh en onderhoorigheden en de landrentemetingen in Midden-Java, de Preanger-Regentschappen en de afdeeling Krawang van de residentie Batavia zij verwezen naar haar „Jaarverslag van den topographischen dienst in Nederlandsch-Indië" over dat jaar.

Op ult. December 1907 waren bij de opleidingsbrigade, ter beproeving en opleiding, ingedeeld 4 officieren, 7 militairen beneden dien rang en 12 inlandsche jongelieden, terwijl in den loop van dat jaar 7 uit Nederland teruggekeerde officieren van de Hoogere Krijgschool gedurende zes maanden in het terreinopnemen zijn geoefend.

Van de 6 inlandsche topografen der 3[de] klasse (verkenners) waren op het einde van 1907 werkzaam; 1 in Celebes, Menado en Timor, 3 in Nieuw-Guinea en 2 in de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.

In Midden-Celebes bleven op het einde van 1907 nog 2 opnemers werkzaam, terwijl de in het begin van dat jaar in Djambi gedetacheerde opnemer naar zijne brigade terugkeerde.

Gedurende 1907 zijn bij de topografische inrichting te Batavia bewerkt en van gouvernementswege uitgegeven: verschillende vervolgbladen, namelijk 7 graadafdeelingsbladen (schaal 1:80 000) en 7 militaire bladen (schaal 1: 40 000) betreffende de topographische kaart van Sumatra's Westkust; 1 graadafdeelingsblad (schaal 1 : 100 060), 4 detailbladen (schaal 1 : 50 000) en 17 detailbladen (schaal 1 : 25 000) betreffende de topografische kaart van Midden-Java; 9 herziene detailbladen (schaal 1 : 20 000) en 4 militaire bladen (schaal 1 : 50 000) betreffende de topographische kaart van de residentie Batavia; 13 herziene detailbladen (schaal 1 : 20 000) van de topographische kaart der Preanger-Regentschappen en 1 detailblad (schaal 1 : 40 000) betreffende de topographische kaart van Atjèh en onderhoorigheden, zoomede herdrukken van 110 verschillende bladen. Wijders zijn voor speciale doeleinden gereproduceerd: 7 bladen van de krijgsspelkaart van het terrein ten westen van Radjamandala (Preanger-Regentschappen) in 48 bladen, schaal 1 : 5000); schetskaarten (schaal 1 : 500 000) van het stroomgebied der Indragiri-rivier en aangrenzende landschappen, Midden-Celebes en het eiland Soemba; eene kaart van de hoofdplaats Taroetoeng (schaal 1: 20 000), zoomede een aantal kaarten en platen ten behoeve van de Algemeene Secretarie en de departementen van oorlog, burgerlijke openbare werken, onderwijs, eeredienst en nijverheid, binnenlandsch bestuur en landbouw.

Voor verkochte kaarten is in 1609 ontvangen *f* 7254, terwijl de kosteloos en tegen regularisatie verstrekte kaarten eene verkoopwaarde vertegenwoordigden van *f* 21 082. Aan retributie voor het nemen van copieën is in 1907 *f* 30 geïnd.

HOOFDSTUK J. V.

Agrarische en kadastrale opnemingen.

§ 1. Agrarische opnemingen.

De agrarische opnemingen op Lombok werden in 1907 beëindigd.

Bij Gouv. Bt. 31 Juli 1907 N°. 20 zijn, bij wijze van tijdelijken maat-

regel, ten behoeve van de opmeting der bouwgronden in Badoeng en Tabanan (Zuid-Bali), ter beschikking van den resident van Bali en Lombok gesteld 1 Europeesch ambtenaar van het kadaster en 12 tijdelijke inlandsche mantri's. De oppervlakte der reeds opgemeten soebaks bedraagt 5660 bouws.

In het gouvernement Celebes en onderhoorigheden zijn 784 ornaments-(regents-) velden van den gewezen vorst van Boni opgemeten, met eene gezamenlijke uitgestrektheid van 13 400 bouws, waarvan 470 velden, ter grootte van 8300 bouws, in kaart gebracht zijn.

§ 2. Kadaster.

Bij het einde van 1907 waren bij den kadastralen dienst werkzaam 34 Europeesche ambtenaren, benevens 1 commies, 6 klerken en 120 mantri's. Hiervan waren aangewezen voor het hoofdbureau te Batavia en de inspectie-afdeelingen Semarang en Soerabaja: 3 ingenieurs, 1 adjunct-landmeter, 1 commies en 7 mantri's.

In het overzicht sub V van bijlage E zijn de voornaamste verrichtingen van het kadaster onder cijfers gebracht. *)

De metingen in de residentie Menado en de opneming van de hoofdplaats Bandjermasin (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo) werden beeindigd.

De vervaardiging van meetbrieven van perceelen ter hoofdplaats Tandjoengpandan en binnen de districtshoofdplaatsen op Billiton (zie K. V. 1907, kol. 157) werd voortgezet.

Voorts zijn 1907 door het kadasterpersoneel nog diensten verricht in verband met onteigeningen ten behoeve van den aanleg van nieuwe wegen en spoorwegen en in het belang der kustverdediging, de vaststelling van den nieuwen en van den tusschentijds gewijzigden verpondings-aanslag over het tijdvak 1905—1909, het opmaken van meetbrieven voor den afstand in eigendom van gronden, behoorenden tot het domein Bloeboer (Batavia), voor de vestiging van erfpachtsrechten tot uitoefening van den kleinen land- en tuinbouw door minvermogende Europeanen en met hen gelijkgestelden, en van de terreinen, waar gouvernements-pandhuizen en bijbehoorende administrateurs-woningen zijn opgericht, de opmeting en kaarteering van gouvernements-kinatuinen in de Preanger-Regentschappen, opmetingen, hermetingen, en grens-uitzettingen van erfpachtsperceelen en de vervaardiging van verschillende overzichtskaarten ten behoeve van gewestelijke en gemeentebesturen, zoomede voor de politie en den gouvernements-telefoondienst.

Bij Gouv. Bt. 29 Februari 1908 N°. 40 is de Ord. van 8 Aug. 1880 (Ind. St. N°. 147), regelende het gebruik, dat van de uitkomsten der kadastrale metingen is te maken in de gerechtelijken akten betrekkelijk

*) Zie p. 250, 251.

Bijlage E. V. Numerieke opgaven betreffende de voornaamste

Gewesten waar kadastrale opmetingen plaats hadden of waar de functiën van gouvernements landmeter aan de ambtenaren van het kadaster waren opgedragen.	Aantal bouws (en perceelen) gedurende 1907 opgemeten.							
	Eigendomskadaster.				Dienst van gouvernements			
	Nieuwe metingen.		Bijhouding.		Hermeting, splitsing enz. van landerijen en erfpachtsperceelen.		Uitgifte van gronden in erfpacht.	
	Bouws.	Perceelen.	Bouws.	Perceelen.	Bouws.	Perceelen.	Bouws.	Perceelen.
JAVA EN MADOERA.								
Bantam	—	—	11	28	—	—	1 407	5
Batavia	—	—	1 800	2 044	7 471	7	775	3
Preanger-Regentschappen	—	—	9 179	478	2 027	16	36 370	113
Cheribon	—	—	220	705	—	—	1 353	7
Pekalongan	—	—	351	468	—	—	—	—
Semarang	—	—	822	560	—	—	22	5
Rembang	—	—	109	359	—	—	—	—
Soerabaja	58	3	1 575	1 458	—	—	212	3
Pasoeroean	—	—	598	696	338	6	920	8
Besoeki	—	—	231	228	—	—	827	6
Banjoemas	—	—	127	208	237	4	1 575	5
Kedoe	—	—	531	826	—	—	52	4
Djokjakarta	—	—	19	64	—	—	—	—
Soerakarta	—	—	14	66	—	—	—	—
Madioen	—	—	57	100	—	—	—	—
Kediri	54	70	1 678	627	621	3	—	—
Madoera	—	—	21	73	—	—	—	—
Totalen voor Java en Madoera	112	73	17 343	8 988	10 694	36	43 513	159
BUITENBEZITTINGEN.								
Sumatra's Westkust	—	—	150	116	—	—	—	—
Riouw en onderhoorigheden	—	—	2	36	—	—	—	—
Celebes en onderhoorigheden	—	—	290	242	—	—	909	2
Ternate en onderhoorigheden	—	—	89	41	—	—	—	—
Menado	99	198	4	9	135	7	—	—
Billiton	242	121	—	—	—	—	—	—
Bandjermassin	—	—	121	86	—	—	—	—
Totalen voor de buitenbezittingen	341	319	656	530	135	7	909	161
Algemeene totalen	453	392	17 999	9 518	10 829	43	44 422	161

verrichtingen van het kadaster in Nederlandsch-Indië over 1907.

Gedurende 1907.								
landmeter.		zijn afgegeven onderstaand aantal					zijn in onderstaand aantal gevallen inzagen en inlichtingen verstrekt.	is aan salaris ontvangen.
Voor de opmaking van andere meetbrieven buiten de kadastrale afdeeling.		meetbrieven.	landmeterskennissen.	certificaten.	kopiën en extracten van			
Bouws.	Perceelen.				meetbrieven.	andere stukken.		
3	3	13	33	6	15	1	2	*f* 1 959,92
41	34	348	893	257	115	228	590	10 748,85
—	—	455	293	26	82	37	110	49 163,73
37	32	144	196	6	29	4	41	4 145,37
13	7	106	151	26	35	4	21	1 456,50
132	71	387	458	79	47	34	140	6 366,25
13	29	146	138	20	13	11	27	1 524,50
87	53	313	575	41	37	1	399	8 250,95
144	58	184	257	36	41	18	157	4 002,15
216	94	126	139	7	17	10	32	3 838,26
7	8	71	61	3	21	—	6	2 346,20^{5}
11	10	120	96	11	10	—	14	1 287,40
—	—	31	41	7	1	3	13	683,—
—	—	36	52	2	2	—	5	642,—
31	9	31	61	6	22	2	13	638,50
116	48	137	169	30	34	12	31	2 409,50
6	12	29	35	3	—	—	4	270,—
857	468	2 677	3 648	566	521	365	1 605	*f* 99 733,01^{5}
—	—	44	69	25	18	2	36	*f* 821,50
—	—	11	13	13	2	—	—	130,—
—	—	106	152	19	9	4	24	1 745,37^{5}
—	—	8	33	1	6	—	—	184,50
16	14	68	126	7	44	—	14	929,50
—	—	121	2	—	2	—	—	711,—
—	—	8	11	—	22	—	1	86,50
16	482	366	406	65	103	6	75	*f* 4 608,37^{5}
873	482	3 043	4 054	631	624	371	1 680	*f* 104 341,46

den eigendom en andere zakelijke rechten op onroerende goederen, van toepassing verklaard voor de kadastrale afdeelingen Djombang (Soerabaja), Bandjermasin (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo), Menado, Amoerang en Kema (Menado).

Aan ten bate van den lande ontvangen salarissen voor verrichtingen vanwege het kadaster ten gerieve van het publiek is over 1907 in 's lands kas gestort *f* 104 341, tegen *f* 73 091 in 1906.

Voor de verschillende kadastrale opnemingen (met inbegrip van de uitgaven voor de metingen op Lombok en de kosten voor het onderhoud van alle triangulatie-pilaren, opgericht door den geographischen, topographischen en kadastralen dienst) is in 1907 uitgegeven (volgens de voorloopige boekingen) *f* 317 523, tegen *f* 364 647 (verbeterde opgaaf) in 1906.

BEGROOTING DER UITGAVEN VAN NEDERLANDSCH-INDIË VOOR HET DIENSTJAAR 1909.

HOOFDSTUK I. (*Uitgaven in Nederland.*)

Afdeeling IV. Departement van Binnenlandsch Bestuur.

§ 26. Kadaster.

a. Reproductie in kleurendruk van uit Indië ontvangen kaarten en alle daarmede in verband staande uitgaven . . .	*f* 15 000
b. Aanschaffing en uitzending van instrumenten en andere benoodigdheden voor den dienst van het kadaster	*Memorie.*
	f 15 000

HOOFDSTUK II. (*Uitgaven in Ned. Indië.*)

Afdeeling IV. Departement van Binnenlandsch Bestuur.

§ 51.f. Uitgaven in het belang eener goede regeling van de landrente in de afdeelingen Boeleleng en Djembrana der residentie Bali en Lombok.

1 inlandsch landmeter	*f*	720
periodieke traktementsverhooging van dezen	-	180
indemniteit voor reis- en verblijfkosten	-	300
teeken- en schrijfbehoeften	-	240
	f	1 440

§ 57. Kadaster.

a. Traktementen en toelagen van het personeel bij den kadastralen dienst (hieronder toegelicht)	*f* 273 100
b. Kantoor-, teeken- en schrijfbehoeften, gedrukten, instrumenten en meubelen (hieronder toegelicht)	- 6 600
c. Reis- en verblijfkosten (hieronder toegelicht)	- 22 300
d. Koelieloonen, baken, piketten en verdere uitgaven. . .	- 13 000
e. Onderhoud van en herstelling aan de merkteekens, dienende tot verzekering van driehoeks- of hoogtepunten . . .	- 11 160
	f 326 160

Toelichting § 57a.

3 ingenieurs, 1 der 1ste, 1 der 2de, 1 der 3de klasse à *f* 12 000, *f* 10 200 en *f* 8 400	*f* 30 600
3 bewaarders, 1 der 1ste, 1 der 2de, 1 der 3de klasse à *f* 9 600, *f* 8 400 en *f* 7 200.	- 25 200
12 landmeters, 4 der 1ste, 4 der 2de, 4 der 3de klasse à *f* 7 200, *f* 6 300 en *f* 5 400	- 75 600
19 adjunct-landmeters, 7 der 1ste, 6 der 2de, 6 der 3de klasse à *f* 3 600, *f* 3 000 en *f* 2 400	- 57 600
1 derde-commies	- 1 800
klerkengelden.	- 7 800
8 hoofdmantris à *f* 1 200	- 9 600
72 mantris, 16 der 1ste, 24 der 2de, 32 der 3de klasse à *f* 900, *f* 720 en *f* 540	- 48 960
40 élèves à *f* 240	- 9 600
22 oppassers à *f* 120	- 2 640
toelagen.	- 3 700
	f 273 100

Toelichting § 57b.

Voor 3 ingenieurs à *f* 400 en *f* 150.	*f*	700
„ 3 bewaarders à *f* 240 en 180	-	600
„ 1 chef van metingen	-	150
„ 13 chefs van bureaux à *f* 120	-	1 500
In het algemeen voor instrumenten, meubilair, teekenbehoeften, enz..	-	3 320
	f	6 600

Toelichting § 57c.

Voor 3 ingenieurs	*f*	5 500
„ 3 bewaarders	-	1 500
„ chefs van metingen en bureaux	-	15 300
	f	22 300

§§ 123 en 124. Kosten van den topographischen dienst.

a. Hoofdbureau	*f*	23746
b. Triangulatiebrigade	-	123112
c. Opnemingsbrigade	-	189168
d. Landrente-opnemingsbrigaden	-	108610
e. Opleidingsbrigade	-	132518
f. Topographische inrichting	-	103229

RAMING DER MIDDELEN IN NEDERLANDSCH-INDIË VOOR HET DIENSTJAAR 1909.

§ 36. Kadaster	*f*	78 000
§ 98. Topographisch bureau en litographisch etablissement	*f*	7 000

KOLONIALE HUISHOUDELIJKE BEGROOTING VAN SURINAME VOOR 1909.

IV^de^ AFDEELING. ADMINISTRATIE VAN FINANCIËN.

Art. 34. 2°. Bureel van den gouvernementslandmeter:

1 gouvernements-landmeter	*f*	5 000,00
1 commies, tevens landmeter, *f* 2000 à *f* 3000		2 250,00
2 adjunct-commiezen *f* 1200 à *f* 1700		2 525,00
1 klerk-teekenaar		600,00
1 schrijver		600,00
personeele toelage aan den gouvernements-landmeter		1 000,00
belooningen voor buitengewone werkzaamheden		*Memorie.*

Zooals in de begrooting voor 1908 reeds werd vermeld bij de traktementsverhooging van den commies en den adjunct-commies ten domeinkantore, zijn door de uitbreiding van den kleinen landbouw, vooral op nieuwe vestingsplaatsen, de werkzaamheden op dat kantoor belangrijk toegenomen.

De toestand is van dien aard, dat de kantoordienst er dadelijk onder

lijdt, indien een der beide landmeters voor metingen of om andere redenen van het kantoor afwezig is. Reeds meermalen kwam het voor, dat door gebrek aan personeel sommige zaken langer in behandeling bleven dan voor een goeden gang der werkzaamheden gewenscht was.

Voor een bureau als het domeinkantoor is dit een ongewenschte toestand; uit den aard der zaak moet daar alles zooveel mogelijk dag voor dag zijn bij- of afgewerkt.

Uitbreiding van het bestaande personeel met een adjunct-commies is daarom noodig.

VERSLAG VAN DE HANDELINGEN VAN HET NEDERLANDSCH LANDBOUW-COMITÉ OVER 1907,

(bij J. H. de Bussy, *Amsterdam.*)

In genoemd verslag lezen we (pag. 48) omtrent de verrichtingen van de Commissie «Ontginning» het volgende:

De Commissie «Ontginning» zoowel als hare Sub-Commissie zetten de werkzaamheden met betrekking tot het ontwerpen van eene wettelijke regeling op de ruilverkaveling voort.

Het reeds op het einde des vorigen jaars door de Sub-Commissie ontworpen voorloopig concept van een ontwerp van wet, werd in eene vergadering der Commissie behandeld als gevolg waarvan het verschillende wijzigingen onderging.

Teneinde een juisten blik te krijgen op de werking van de ruilverkaveling in Duitschland, begaven met onze voorkennis de voorzitter, de leden en de secretaris der Commissie zich naar de groote Tentoonstelling van de Deutsche Landwirtschaftliche Gesellschaft te Düsseldorf. Alleen het lid der Commissie, de Heer Mr. J. Wolterbeek Muller, was verhinderd aan deze excursie deel te nemen.

Op deze tentoonstelling was heel wat materiaal nopens de ruilverkaveling aanwezig, als kaarten, aanduidende den toestand voor en na de toepassing van ruilverkavelingen, en voorts tal van andere gegevens. Teneinde de Commissie zoo goed mogelijk voor te lichten, werd een en ander door een hoofdambtenaar van de General-Commission te Düsseldorf verklaard.

Ook werd van daaruit in gezelschap van den Ober-landmesser, onder wiens leiding de ruilverkaveling in de Gemarküng Poul-

heim bij Keulen pas was tot stand gekomen, een tocht gemaakt naar dat terrein. Op deze wijze werden de leden in de gelegenheid gesteld, zich ter plaatse te overtuigen van het nut van de Zusammenlegung en van de groote verbeteringen, welke daardoor tot stand gebracht werden.

De Sub-Commissie heeft zich vervolgens onledig gehouden met het samenstellen van eene uitvoerige memorie van toelichting op het concept-wetsontwerp.

In den loop des volgenden jaars hoopt de Commissie er in te slagen, haren arbeid te voltooien en de resultaten daarvan aan het Bestuur te kunnen ter hand stellen.

BOEKBESCHOUWING.

Overschrijving en eigendomsovergang van onroerend goed, door I. Cohen Hzn. Drukkerij «Davo» - Deventer 1908.

't Was zeker een gelukkige gedachte, thans nu de verzekering van eigendoms- en hypotheekrechten op onroerend goed meer dan gewone belangstelling wekt, haar te maken tot onderwerp van een studie, als waarmede de Heer Cohen zijn academische loopbaan besloot.

We zijn den schrijver erkentelijk voor de welwillendheid ons met zijn arbeid bekend te maken.

Het geschrift beweegt zich op het terrein, waar ook onze Vereeniging reeds tal van jaren werkzaam was, doch hoe nauw ook het onderwerp van dit proefschrift is verwant aan de belangen die wij voorstaan, slechts schoorvoetend voldoen we aan de uitnoodiging tot het leveren van recensie, ons bij de toezending van het boekwerk gedaan. Een groot deel der geleverde beschouwingen toch is van uitsluitend juridisch-dogmatieken aard, valt dus buiten onze competentie en het standpunt van den scherpzinnigen schrijver, die wel zoo vriendelijk is te erkennen (pag. 79), dat Mr. Treub «een goed inzicht» heeft in de beteekenis van 't negatieve stelsel; die constateert (pag. 81 en 82), dat de Heeren Hamaker en Boer elkaar in verwarring voorbijredeneeren uit gemis aan wetenschappelijk onderscheidingsvermogen en (pag. 114) dat Prof. Naber in de kunst van lezen bij hem ten achter staat, maant tot voorzichtigheid.

Aan de technische zijde van het kadastrale vraagstuk, de quaestie der *specialiteit*, wordt slechts in zeer beperkte mate aandacht geschonken. Dit leert ons reeds de inleiding, waar we omtrent het streven de boekhouding op den grondeigendom tot volmaking te brengen, kunnen lezen (pag. 1 en 2):

„In hooge mate is op het te bereiken resultaat van invloed de in-„kaartbrenging van den bodem; gegeven de mate, waarin de grondeigen-„dom in sterk bewoonde streken is verdeeld, kunnen de aktes, wijziging „in den grondeigendom inhoudende, verwijzing naar kaarten niet ontberen, „en is dus de meerdere of mindere betrouwbaarheid dier kaarten van „grooten invloed op de betrouwbaarheid van de registers betreffende den „eigendom.

„Dat alles, wat de samenstelling en de inrichting dier kaarten betreft, „buiten het onderwerp van dit proefschrift is gelegen, behoeft nauwelijks „gezegd; alleen bij de bespreking van den invloed eener positieve bewijs-„kracht der registers op de grensgeschillen, zal even bij de landkaarten „worden stilgestaan."

Na een korte, historische uiteenzetting van het beginsel der openbaarheid van den grondeigendom, van den strijd tusschen Germaansche en Romeinsche rechtsbeginselen wordt (in het tweede hoofdstuk) besproken, hoe in de huidige samenleving die openbaarheid van overheidswege tot uiting wordt gebracht door middel van registers, die den rechtstoestand der gronderven vermelden, welke titels van eigendomsovergang aan overschrijving worden onderworpen en de medewerking, die daarbij wordt verleend door belanghebbenden en door staatsambtenaren.

Het zou ons te ver voeren, den schrijver in deze beschouwingen op den voet te volgen; een aanhaling moge doen zien, tot welke conclusiën ze hem hebben geleid (pag. 51).

„Men ziet, bij het getheoretiseer over „positief" of „negatief" zoo vaak „over het hoofd, dat ook onder ons stelsel de registers in werkelijkheid „positieve kracht hebben. Al geeft de wet geen waarborg voor het recht „van den ingeschrevene — hij, die een recht op het goed wenscht te „verkrijgen, zal zich veelal suo periculo *) op de grondregisters verlaten, „en zich van een onderzoek naar de geldigheid van den titel ontheven achten, „wanneer de registers den vervreemder als gerechtigde aanwijzen. Hoe „minder billijk het is, dat de Staat aldus onwillekeurig een waarborg „schijnt te schenken, dien hij in werkelijkheid niet geven kan, des te „rechtvaardiger is het, dat hij nauwlettend toezie op de keuze der amb-

*) Op eigen risico.

„tenaren in wier handen zoo groote belangen zijn gelegd. Ten onzent „wilde Prof. Naber de boekhouding opgedragen zien aan de plaatselijke „besturen onder toezicht van het „centraal gezag". Drieërlei bezwaren „bestaan daartegen: de plaatselijke besturen zullen niet genoeg letten op „de belangen van den fiscus, hunne juridische kennis is veelal onvoldoende, „en hunne werkzaamheid in den modernen Staat al uitgebreid genoeg."

„Al deze overwegingen leiden tot de wenschelijkheid van toekenning „der opperboekhouding aan de Rechterlijke Macht." (den Administratieven Rechter).

In een korte bespreking van de taak, die bij de verzekering der rechten is toegewezen aan bewijsstukken in handen van den rechthebbende, wordt aandacht geschonken aan een certificatenstelsel *met* boekhouding (Torrenstelsel) en aan een certificatenstelsel *zonder* boekhouding (Mobilisatiesysteem).

Het derde hoofdstuk — dat nagenoeg de tweede helft van het boekwerk inneemt — is gewijd aan meer theoretische beschouwingen omtrent de stelsels van overschrijving en hier tracht de schrijver, mede aan de hand der historie en met uitspraken van rechtsgeleerden en autoriteiten, aan te toonen, dat behalve het *positieve* — en het *negatieve* stelsel, ook nog te onderscheiden vallen het *quasi-positieve* en het *quasi-negatieve* stelsel (pag. 75). Later (pag. 115) wordt door combinatie dit aantal stelsels zelfs uitgebreid tot zeven, doch hiervan worden om verschillende redenen dadelijk drie uitgeschakeld, zoodat dan — hoewel onder andere benamingen weer een viertal overblijft, belichaamd in de wetgevingen van Nederland, Duitschland, Australië en Frankrijk.

Of dit «getheoretiseer over» (quasi) «positief« en (quasi) «negatief» bevorderlijk moet geacht worden aan voorkoming of opheffing van misverstand, wagen we te betwijfelen. Langs den weg door schrijver ingeslagen, zou men 't aantal stelsels naar welgevallen kunnen uitbreiden.

We zouden willen gelooven, dat hier tot *stelsel* wordt verheven, wat wij liever *beginsel* zouden noemen en dat het juister is, te blijven onderscheiden in twee stelsels.

In deze beschouwingen wordt een overzicht gegeven van een drietal wetgevingen n.l. de Nederlandsche, de Duitsche en de Australische. Het Nederlandsche systeem wordt besproken als

voorbeeld van negatieve wetgeving. Nadat gewezen is op de uitgebreide (negatieve) kracht onzer overschrijving, wordt opgemerkt, dat er in theorie slechts enkele symptomen van positieve kracht zijn te onderkennen en daarop volgen (pag. 98) deze regelen, die wij om begrijpelijke redenen cursiveeren:

„In theorie: want in het brein van den leek (we zijn niet de eersten die „hierop wijzen) leeft de gedachte, dat hij er wel degelijk zeker van kan zijn, „dat de registers waarheid spreken en wettelijke sanctie hebben. Dit feit, het „positieve gevolg van ieder stelsel van openbaarheid, is verheugend, en prikkelt „de staatsorganen te zorgen voor registers, die werkelijk den niets kwaads „vermoedenden verkrijger alle zekerheid schenken. Hoe zeer het denkbeeld, dat „de registers rechtsvermoeden van eigendom schenken ten bate van den inge- „schreven eigenaar, leeft in het bewustzijn van het Nederlandsche volk, blijkt „wel daaruit, dat het bestaan van dit rechtsvermoeden eenige malen zelfs voor „den Hoogen Raad is bepleit."

In de laatste afdeeling van hoofdstuk III wijdt de Heer Cohen eenige beschouwingen aan de verhouding tusschen de eigendomsregisters en de gegevens, naar welke het object van den eigendom wordt aangeduid en wordt alzoo het vraagstuk der *specialiteit* onder de oogen gezien.

De grenzen van het object — vrijwel uitsluitend de aanleiding tot twist tusschen buren-eigenaars — kunnen volgens schrijver op verschillende wijzen worden aangeduid.

„Men kan de grondstukken namen geven of ze — en dit is in den „modernen tijd vooral voor stedelijke eigendommen het eenige uitvoerbare „middel geworden — door lijnen aanduiden op het in kaart gebrachte „land. Zoo spreekt men allerwege van *kadastrale kaarten*, die in ons land „verdeeld zijn in gemeenten, secties en nummers; iedere erve heeft een „nummer."

„...... in de praktijk (ligt) de kadastrale kaart aan verreweg de meeste „transacties ten grondslag, daar ze een gemakkelijke gelegenheid biedt „om naast of zonder andere omschrijvingen het object der transactie aan „te duiden (pag. 123).

Uit de bewoordingen — die zooals reeds uit de aanhalingen blijkt, hier niet altijd even duidelijk zijn — mag men afleiden, dat de schrijver bij zijn overwegingen uitsluitend het oog heeft op het bestaande kadaster, anders toch zou het geen zin hebben, het strijdros, dat „de kleinste verschillen op de kaart, op den „bodem geprojecteerd, aanmerkelijke verliezen voor den eigenaar (kunnen) „opleveren", weer van stal te halen en er de aandacht op te vestigen,

dat „men bij aankoop van een huis (kan) ontdekken, dat op een strook „ter breedte van een meter een hypotheek staat" (pag. 124).

Is onze onderstelling juist, dan onderschrijven we gaarne de conclusie, dat het niet aangaat door wettelijk, op straffe van nietigheid, vermelding der kadastrale nummers in de akte te bevelen, «den grondeigenaren onverhoeds een rechtsgeldig kadaster voor«tezetten» (pag. 129).

Hebben we nog vermeld dat de schrijver het Duitsche systeem, door hem genoemd een *negatief stelsel met quasi-positieve sanctie*, meent te moeten aanwijzen als de beste combinatie — hoewel zonder bepaald enthoutiasme uitsluitend voor dit systeem — dan willen we hiermede onze mededeelingen besluiten en het boekwerk aan belangstellenden in de behandelde onderwerpen ter kennismaking aanbevelen. We doen zulks gaarne, in de stellige overtuiging, dat een bestudeering van het proefschrift loonend is. Het werk is de vrucht van ernstige studie, die uitgebreid onderzoek eischte in allerlei uitheemsche wetgevingen en het is te hooger te waardeeren omdat de schrijver, onbekend met de praktijk, met de administratie en met de boekhouding, moeilijkheden van zeer specialen aard had te overwinnen.

De Heer Cohen heeft zich diep in de juridieke beginselen van zijn onderwerp ingedacht en zich met zijn dissertatie een blijvende plaats veroverd onder de schrijvers over het hypotheekstelsel.

D. V.

UIT DEN VREEMDE.

Logarithmentafel F. G. Gauss.

Eerstdaags verschijnt de 100e druk van de logarithmentafel, in 5 decimalen van F. G. Gauss, welk werk in 1870 het licht zag.

In Heft 2 Band XXXVIII van het *Zeitschrift für Vermessungswesen,* wijdt Prof. E. Hammer te *Stuttgart* aan deze uit haren aard merkwaardige gebeurtenis, eenige zeer waardeerende regelen. Schrijver wijst er op, hoe vooral deze tafels hebben bijgedragen tot beperking, zoowel in de praktijk als op de scholen, van het ondoelmatig gebruik van logarithmen in 7 en in 6 decimalen.

Luchtscheepvaart en bodemkaarten.

Onder den titel: *Die Bedeutung der Luftschiffahrt mit lenkbaren Fahrzeugen für Städtebau, Kartographie und Erdkunde,*

publiceert de heer Kahle, *Stadtgeometer in Braunschweig*, in het *Zeitschrift für Vermessungswesen 1909, pag. 57 v.v.*, een voordracht door hem, in Nov. a. p., gehouden in den « *Verein für Naturwissenschaft*» te *Braunschweig*.

Moge ons, bewoners van een land, waar nog nimmer een bestuurbaar luchtschip werd gebouwd, mogelijk zelfs nog nimmer werd gezien, een verhandeling over genoemd onderwerp als verre toekomstmuziek in de ooren klinken, de trap van ontwikkeling waarop — zij het dan elders — de luchtvaarttechniek thans staat, wettigt volkomen een ernstige overweging van de vraag, of het meest moderne van alle vervoermiddelen ook eerlang invloed zal uitoefenen op en van nut zal zijn voor den arbeid, die den meesten onzer lezers hoofdschotel is op het menu der dagelijksche beslommeringen.

Schrijver gaat uit van de onderstelling, dat een nauwkeurige meetkunstige voorstelling van de bodemindeeling ook in de toekomst steeds zorgvuldige opmetingen zal eischen, hij is echter van meening dat photographische opnamen, die thans kunnen worden genomen op elke gewilde hoogte boven en uit elk gewenscht standpunt ten opzichte van het in kaart te brengen terrein, groote waarde zullen hebben voor aanvulling van door opmetingen verkregen kaarten; voor goedkoope en snelle vervaardiging van overzichtskaarten; voor terreinopnemingen ten dienste van stedenuitbreiding, omdat in één oogenblik kan verkregen worden een tot in alle bizonderheden volledige kaart van het te bebouwen terrein met het uiterlijk voorkomen van het aangrenzende stadsgedeelte; voor 't vervaardigen en bijhouden van de kaarten van moeilijk te bereiken of sterk aan verandering onderhevige terreinen (bergen, rivieren, kusten, duinen); voor controleering van onvoldoend bijgehouden kaarten, enz.

In gloedvolle bewoordingen toovert schrijver ons de kaarten voor oogen die, met behulp van kleurenphotographie zullen worden landschapsbeelden van ongekende schoonheid en die, volgend de natuur in al hare lichtschakeeringen, zullen leven door diepte en tint.

Zijn wij door de omstandigheden nog niet in staat met den schrijver mee te leven en te gevoelen, toch kunnen we reeds denken aan de mogelijkheid, dat ook eenmaal in ons land, met zijn door zeeën, rivieren en binnenwateren zoo veranderlijke terreinen, zijn duinen en zandstreken de ballonopname praktisch

zal worden toegepast en van nut zal zijn zoowel voor landmeetkundige, als voor agronomische en topographische doeleinden. In onze phantasie verheugen we ons misschien reeds in 't vooruitzicht op den tijd, die de landmeetkundige werkzaamheden zal opheffen tot een hoogte, ver boven het alledaagsche, die den landmeter zal maken tot den hoogst verheven staatsdienaar.

d. V.

VEREENIGING TOT ONDERSTEUNING VAN AMBTENAREN EN BEAMBTEN IN 'S RIJKS DIENST *).

Op *Woensdag* 23 December j.l. had te Utrecht de in ons No. van 19 December aangekondigde vergadering plaats.

Tegenwoordig waren 34 Rijksambtenaren en eenige belangstellenden.

De Heer U. VAN EERDE trad op als leider der bijeenkomst, die geopend werd met een rede, waarin allereerst kortelings in herinnering werd gebracht, hoe het voorloopig comité was tot gekomen en wat het had verricht. Voornaamste taak was geweest de samenstelling van ontwerpen voor statuten en huishoudelijk reglement. Daarin was onder de middelen ook opgenomen de oprichting van een « *Voorschotbank*», omdat het was gebleken, dat ook deze vorm van steun geheel binnen de lijnen van de op te richten vereeniging zal liggen, waar bestaande voorschotbanken van de ambtenaren te veel offers vergen (soms 20 %.) De eventueele baten van deze bank zullen komen ten goede van de Vereeniging en het op te richten *Herstellingsoord.*

De oprichting dezer bank zal niet direkt plaats hebben, maar eerst dan, als het noodige kapitaal er voor bijeen is; intusschen zullen al vrij spoedig renteloze voorschotten kunnen worden verstrekt. Voor de Voorschotbank zal later een afzonderlijk reglement worden samengesteld.

Spr. wil nu overgaan tot behandeling der statuten, maar zegt tot hen, die hebben geklaagd over de korte spanne tijds, die de publiceering van het concept van deze bijeenkomst scheidt:

*) Overgenomen uit het Weekblad voor de Directe belastingen, Invoerrechten en Accijnzen N°. 1905 van 2 Jan. l.l.

«Het voorl. comité heeft gemeend, dat het belang der zaak «haast gebiedend noodzakelijk maakte; het zag zoo gaarne de «Vereeniging vóór 1 Januari opgericht.

«Oudejaarsavond 1907 onderteekende ik mijn eersten oproep — «is oudejaarsavond 1908 de Vereeniging opgericht, dan zal ons «toch wel ontgaan het verwijt van den Jan-Salie-geest, het ver- «wijt van de Oud-Hollandsche langzaamheid en traagheid».

Met het aangeven van eenige maatregelen van orde voor een goed verloop der beraadslagingen besluit spr. zijn zeer toegejuichte rede.

De behandeling van Statuten en Huishoudelijk reglement zullen wij niet op den voet volgen, doch slechts enkele belangrijke beslissingen op den voorgrond brengen:

1°. Allereerst worde geboekstaafd, dat de Vereeniging den naam zal dragen van:

Vereeniging tot ondersteuning van ambtenaren en beambten in 's Rijks dienst.

2°. *Tijdelijke Ambtenaren en Beambten* zullen aanstonds kunnen toetreden, doch eerst na 5 jaar onafgebroken tijdelijken dienst voor steun in aanmerking komen.

3°. Aan de op te richten «*Voorschotbank*» zal een *Spaarbank* kunnen worden verbonden.

4°. Ondersteuning zal zich kunnen uitstrekken tot opneming in een der bestaande *Sanatoria*. Tot stichting van een eigen *Herstellingsoord* zal zoodra mogelijk worden overgegaan.

5°. Aan een of meer leden van het bestuur zal een *bezoldiging* toegekend kunnen worden.

6°. Geen ondersteuning wordt verleend aan hen, die korter dan 2 jaren onafgebroken lid zijn. *Voor hen die toetreden vóór 1 Juli 1909 wordt dat tijdvak gesteld op 1 jaar.*

7°. De *organisaties* zullen als zoodanig *geen* stemrecht hebben. Zij zullen alleen het recht hebben, voorstellen in te dienen voor de alg. vergaderingen en in vereeniging met 4 andere organisaties een buitengewone vergadering kunnen uitlokken.

Hun geldelijke bijdrage is afhankelijk van hun ledental. De minimum-contributie is echter voor leden van aangesloten organisaties 50 cent lager dan die voor anderen (nl. *f* 1,50 en *f* 2.—).

8°. *Stemrecht.* Het stemrecht wordt uitgeoefend door afgevaardigden van groepen van 10 leden.

Alle leden bekomen daartoe een stembewijs, dat zij kunnen overdragen aan een ander. Zoodra iemand 10 dezer stembewijzen bijeen heeft, kan hij als afgevaardigde optreden.

De overige bepalingen zullen weldra aan *alle ambtenaren* worden medegedeeld, zoodat wij ons onthouden ze hier mede te deelen.

De beide ontwerpen werden ten slotte op de hoofdpunten ongewijzigd — goedgekeurd, terwijl aan het bestuur werd opgedragen op de Statuten de *Koninklijke goedkeuring* aan te vragen.

Alle ter vergadering aanwezige leden traden reeds aanstonds tot de vereeniging toe.

Zooals reeds in het vorig N°. is medegedeeld, werden alle leden van het Voorloopig Comité benoemd tot bestuursleden.

Door dat bestuur zullen 3 organisaties worden aangewezen, die ieder een lid benoemen tot het nazien der rekening over 1909.

De voorzitter zegt na afdoening der werkzaamheden:

«Nu we zoover met onze werkzaamhen zijn gevorderd, wensch «ik de Rijksambtenaren in Nederland geluk met de oprichting «dezer vereeniging.

«Ik hoop, dat ze aan velen ten goede moge komen!

«Nu echter is het woord aan de ambtenaren zelf!

«Dat zij toetreden als lid!

«Dat zij anderen opwekken om lid te worden, om zich als «donateur op te geven, om giften te schenken!

«Toont nu solidariteit. In deze zaak zal solidariteit tot een «goed einde voeren!»

Spr. brengt een hartelijk woord van dank aan zijn medecomitéleden voor hunne medewerking en hunne welwillendheid — in het bijzonder aan secretaris en penningmeester — aan de organisaties die geldelijken steun verleenden voor de oprichtingskosten en aan den belangstellenden ambtenaar, die voor hetzelfde doel een belangrijke bijdrage zond.

Spr. deelt nog mede, dat reeds spoedig zal worden overgegaan tot aanstelling van correspondenten in verschillende plaatsen van het land, aan wie brochures met statuten enz. zullen worden gezonden om de propaganda te beginnen.

Bij de rondvraag brengt de Heer van Alphen, Voorz. van den Bond van A. en B. aan de Departementen van Alg. Bestuur in welgekozen woorden een warm woord van dank aan den Heer van Eerde voor zijn nobel denkbeeld en voor de moeite en opofferingen, die hij zich voor de verwezenlijking daarvan heeft getroost.

De vergadering geeft door luide bijvalsbetuigingen blijk van haar instemming met die hulde en gaat daarna uiteen met zich medenemende de overtuiging, dat hier een groot en voor alle Rijksambtenaren belangrijk werk is volbracht, dat tot in een verre toekomst velen hunner ten zegen zal zijn.

Namens het Bestuur onzer Vereeniging werd de Vergadering bijgewoond door den Secretaris, die persoonlijk als lid toetrad. Het zal blijkens de discussies op de laatste Jaarvergadering (p. 192) niet noodig zijn op te wekken, om gevolg te geven aan eene oproeping, die met de nu vastgestelde statuten aan ieder ambtenaar wordt toegezonden.

RED.

VEREENIGING VOOR KADASTER EN LANDMEETKUNDE.

Nieuwe leden:

J. N. Ploegsma, *adspirant-landmeter van het kadaster*, te *Leeuwarden*.

R. Dijkstra, *adspirant-landmeter van het kadaster* te *Leeuwarden*.

BERICHTEN.

Bij Kon. Besl. van 18 December 1908, n°. 102, is aan J. W. Keiser op zijn verzoek met ingang van 1 Januari 1909 eervol ontslag verleend als bewaarder van de hypotheken, het kadaster en de scheepsbewijzen te *Leiden* onder dankbetuiging voor de aan den lande bewezen diensten.

Bij Kon. Besl. van 2 Januari 1909, n⁰. 35, is aan P. van Dijk te *Hoorn* op zijn verzoek met ingang van 1 Mei 1909 eervol ontslag verleend als landmeter van het kadaster.

Bij Kon. Besl. van 4 Januari 1909, n⁰. 56, zijn met ingang van 1 Februari 1909 benoemd tot ingenieur-verificateur van het kadaster:

in de 8e divisie ter standplaats *'s-Gravenhage* F. A. Claessen, thans in dezelfde betrekking te *Utrecht;*

in de 6e divisie ter standplaats *Utrecht* P. J. Hogenhuis, thans in dezelfde betrekking te *Leeuwarden;*

in de 2e divisie ter standplaats *Leeuwarden* H. P. de Haan, thans landmeter van het kadaster te *Arnhem.*

Bij Kon. Besl. van 4 Januari n⁰. 55, is benoemd tot ontvanger der registratie en domeinen te *Wageningen,* W. Nanninga, thans bewaarder van de hypotheken, het kadaster en de scheepsbewijzen te *Appingedam.*

Bij Kon. Besl. van 23 Januari 1909, n⁰. 62 is benoemd tot bewaarder van de hypotheken, het kadaster en de scheepsbewijzen te *Leiden,* F. Gordon, thans ontvanger der registratie en domeinen aldaar.

Op 1 Januari 1909 is te *Dordrecht* in den ouderdom van 54 jaar overleden de landmeter van het kadaster C. F. A. de Groot.

Verplaatsing van landmeters:

Met 1 Maart 1909:

J. D. Krijgsman van *Leeuwarden* naar *Rotterdam.*

Met 1 Mei 1909:

A. N. Hamelberg	van	*Almelo*	naar	*Enschedé.*
H. F. van Riel	»	*'s-Hertogenbosch*	»	*Groningen.*
H. G. de Ruiter	»	*'s-Hertogenbosch*	»	*Appingedam.*
S. Eisenga	»	*Heerenveen*	»	*Leeuwarden.*
H. J. Pieters,	»	*Arnhem*	»	*Heerenveen.*
E. T. Roelofs,	»	*Appingedam*	»	*Assen.*
W. Smit Jr.	»	*Arnhem*	»	*Assen.*

W. den Hartogh	van	*Groningen*	naar	*Haarlem.*
W. Mooij	»	*Amsterdam*	»	*Hoorn.*
J. C. Hoogenboom	»	*Eindhoven*	»	*Dordrecht,*
G. L. J. E. Pollen	»	*Roermond*	»	*Eindhoven.*
S. de Grebber,	»	*Assen*	»	*'s-Hertogenbosch.*

Door ongesteldheid van den heer Leyendeckers kon het opstel: «Over de waarschijnlijkheidsrekening en de theorie der fouten» niet tijdig genoeg worden afgewerkt om het slot in Jaargang XXIV op te nemen.

INHOUD VAN JAARGANG XXIV.

